ST. O. IOSIF

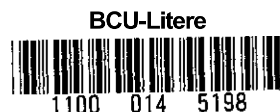
OPERE

IV

Ediție îngrijită comentarii și variante de
TON ROMAN

SCRIITORI ROMÂNI
EDITURA MINERVA
București, 1981

NOTĂ ASUPRA VOLUMULUI AL IV-LEA

Cu volumul de faţă încheiem ediţia *Opere* de St. O. Iosif, în care ani inclus tot ceea ce este publicabil din creaţia originală, traducerile în versuri şi corespondenţa poetului.

Pentru a nu da volumului IV aspectul unei culegeri de documente şi a limita astfel interesul pe care l-ar prezenta, am reţinut pentru acest volum o parte din creaţia originală a lui Iosif: poemul *Din zile mari,* poeziile originale din periodice şi proza (literară şi publicistică). Un spaţiu amplu din volum este ocupat de corespondenţă. Cîteva poezii şi un număr de pagini de proză (antume şi postume) sînt reproduse de noi pentru prima dată din presa dinaintea primului război mondial. De asemenea, publicăm o serie de scrisori pînă acum inedite (v. *Comentariile).* In *Addenda* am inclus versuri ocazionale scrise de Iosif în colaborare (se înţelege, nu şi cele rezultate din colaborarea cu D. Anghel), precum şi o serie de documente, printre care unele ce atestă solidarizarea poetului cu unii confraţi ai săi în diverse prilejuri.

Din proză am reţinut numai ceea ce Iosif a publicat sub numele său sau cu un pseudonim personal identificabil. Ca atare, n-am reprodus bucăţi pe care avem toate motivele să le considerăm ca ale sale, dar care au apărut, în presă sau în volume, sub semnătură comună: D. Anghel şi St. O. Iosif, sau A. Mirea. Aşa, de exemplu, am integrat în *Opere* pamfletul *Un arivist,* fiindcă acesta, reluat în volumul comun *Portrete,* a fost tipărit mai întîi în revistă cu numele poetului.

Materialul din periodice şi prefeţele la diverse volume ele traduceri sînt orînduite cronologic, în cadrul secţiunilor: *Poezii, Proză.* Reamintim că , pentru poezii şi proză, ordinea e dată de prima apariţie, chiar dacă textul a fost revăzut şi republicat, uneori mult mai tîrziu, de autor.

Pentru corespondenţă, cronologia nu poate fi decît relativă. Grupate, conform uzului, pe adresanţi, scrisorile se succed cronologic în cadrul grupului, iar grupurile, în ordinea datei primei scrisori către respectivul destinatar. In cazul corespondenţei nedatate, am recurs la ştampila poştei de plecare, pe care am şi înscris-o între paranteze drepte, la începutul sau sfîrşitul scrisorii. în lipsa acestei posibilităţi, am stabilit cronologia pe baza unor amănunte de conţinut, ceea ce a fost întotdeauna realizabil, fără pericolul unei erori importante. Cînd a fost necesar, ne-am expus argumentele în *Comentariile* de la finele volumului. Toate scrisorile care s-au păstrat au fost transcrise după originale.

Intrucît în corespondenţă există numeroase referiri la creaţia poetului, uneori şi variante ale unor poezii, *Comentariile* din acest volum al IV-lea trebuie corelate cu capitolele respective din volumele precedente, „comentariile" întregii ediţii constituind un tot. Pentru a înlesni stabilirea legăturilor necesare, am făcut trimiterile cuvenite la volum şi pagină.

Volumul IV mai cuprinde, la sfîrşit, un indice alfabetic al titlurilor din toate volumele ediţiei noastre, o bibliografie a operei lui St. O. Iosif, şi p listă de articole şi studii despre scriitor şi operă.

I. R.

DIN ZILE MARI

POEM ISTORIC

PREFAŢĂ

Scriu aceste rînduri din inima Moldovei, nu departe de locuri unde acum patru veacuri a răsunat glasul războinic al lui Ştefan cel Mare. Şi cînd Crivăţul trece vuind prin dumbrava de stejari din apropiere, ades îmi pare că răscoală tropot de cai, şi strigări de răniţi, şi zgomot de arme. Simţirea aceasta mă urmăreşte mai ales de cîte ori aud buciumul în munţii şi văile Moldovei, cari mai păstrează parcă un tainic fior din acele vremuri eroice, după cum şi figura legendară a viteazului domn trăieşte încă pretutindeni în amintirea poporului, ca şi în aceste părţi.

Aşa, de pildă, pe valea Berheciului, cutare moşneag povesteşte că Ştefan-vodă ar fi biruit nişte tătari ; în comuna Ţapului se spune ceva la fel despre o samă de turci *; mai încoace, în Buciumeni, flăcăii au auzit şi ei din bătrîni că în fiecare primăvară cucul îl strigă pe Ştefan...

Las gîndurile să mă poarte spre acele zile mari, cînd steaua Moldovei se ridicase aşa de sus şi strălucea aşa de măreţ... Visez. Din cuibul meu de pe deal, la umbra nucilor bătrîni în cari cîntă privighetorile, am o largă şi bogată privelişte, ce se încheie în apus

* Vezi S. Teodorescu-Kirileanu, *Amintiri ale poporului despre Ştefan cel Mare,* ed. II, pag. 30 şi 62 (rc.a.).

cu Munţii Vrancei, vestiţii munţi ai babei Tudora, cari sprijinesc pe umerii lor vineţii cele mai fantastice palate de nouri ce am văzut vreodată...

Visez. Zgomotul lumei de azi rar pătrunde pînă la mine, şi cu atît mai puţin răutatea ei zadarnică.

Publicînd însă această carte, am crezut că datoresc totuşi o lămurire cititorilor mei cinstiţi.

în curînd se împlineşte anul de cînd pomenirea marelui voievod a fost sărbătorită cu evlavie în toată ţara, şi în Bucovina, şi în toate inimile româneşti, în legătură cu alte dispoziţii luate din vreme, d. Spiru C. Haret, ministrul Cultelor din acele zile, mi-a dat şi mie însărcinarea oficială de a scrie un poem despre Ştefan cel Mare. Ca un ecou îndepărtat al acelor serbări înălţătoare aş dori deci să fie socotită cartea de faţă.

Dar o sfială lesne de înţeles mă cucereşte astăzi, cînd ridic glasul meu de smerit rapsod spre a cînta isprăvile şi înţelepciunea celui mai desăvîrşit domn din cîţi ni i-au dăruit veacurile. Şi mai bucuros aş fi păstrat în sertar, încă multă vreme, acest fragment epic, căci, aşa cum se înfăţişează^ acum, e numai sîmburele poemului visat de mine. îl public totuşi cu gîndul de a reveni şi a-1 continua. îmi va ajuta Dumnezeu să-1 duc pînă la capăt?... Nu ştiu.

Fără-ndoială însă că, dacă odată s-ar mai putea închega un mare epos naţional, figura lui Ştefan cel Mare ar trebui să fie centrul în jurul căruia să graviteze toate celelalte. Şi din vasta comoară *[de* legende, tradiţii, poveşti şi cîntece cari ne vorbesc de el — cine ştie? — s-ar putea presupune că a existat chiar o epopee întreagă, dar pierind coeziunea dintre diferitele ei elemente, acestea s-au dezvoltat apoi singure, în crîmpeie, şi multe din ele s-or fi pierdut înainte de a fi culese; sau poate era încă în stare de formaţie şi a fost brusc întreruptă de noile împrejurări ale vieţii noastre moderne? în acest caz, cîtă dreptate avea Eminescu, atunci cînd tocmai către Ştefan cel Mare se jeluia în *Doina* lui împotriva străinilor cari

.. . cum vin cu drum de fier,
Toate cîntecele pier...

Ani îndelungaţi de studii şi de reculegere şi un talent fără seamăn, fireşte, s-ar cere pentru o asemenea operă. Fiecare însă e dator să săvîrşească atît cît îl iartă puterea — şi împrejurările.

•

Cît priveşte forma pe care am ales-o, am căutat să m-apropiu cît mai mult de versul simplu al doinelor noastre, care este şi al eroicului *romancero* spaniol. Mi s-a părut mai potrivit cu firea subiectului, dar n-am păstrat versul acesta peste tot.

N-am adaos nici o notă la sfîrşitul cartei. Pentru popor — pe seama căruia am scris — mi s-a părut inutil. Am citit însă cu mare folos strălucita *Istorie a lui Ştefan cel Mare,* scrisă pentru poporul românesc de d. N. Iorga, precum şi toată literatura istorică românească şi străină privitoare la marele voievod. Un cuvînt de amintire închin şi *Urtcheşului sfătos,* neuitatului Petre Ispirescu, din a căruia povestire publicată în *Convorbiri literare* prin 1878 am împrumutat două momente.

în sfîrşit, ţin să mulţumesc din toată inima bunilor români din Bucovina, cari anul trecut, în mai, cu deosebită dragoste m-au călăuzit, arătîndu-mi monumentele istorice, mai cu seamă preacuvioşiei-sale părintelui egumen al Mănăstirii Putna, T. Patraş, graţie căruia mi-a fost dat să petrec cîteva zile de linişte şi înălţare sufletească în preajma mormîntului lui Ştefan cel Mare.

Autorul

Tecucel, în 25 prier 1905

VISUL LUI PETRU ARON

I

în castelul din Suceava
Pacea nopții e stăpînă.
Nu se mişcă nici o umbră,
Nu s-aude nici un pas,

Numai candela veghează
în capela mohorîtă,
Aruncînd lumină-n preajma
Vechiului inconostas.

Cînd şi cînd străjerii numai,
Deşteptînd din porți boltite
Liniştea pe strimte uliți,
Amuțesc pe urmă iar.

în castelul din Suceava
Singur Petru Aron-vodă,
Chinuit de gînduri negre,
Stă în jilțu-i de stejar.

— Pentru ce, o, Petru-vodă,
Chinuit de gînduri negre,

La o vreme-aşa tîrzie
Ochiul încă n-ai închis?

Dormi, căci, iată, la fereastră,
Zorile mijesc albastre:
Primăvara-i noaptea mică,
Scurt e al domniei vis!

Crunt în jilţ stă voievodul,
Crunt priveşte ochiu-i ţintă.
Truda însă îl doboară
Şi de somn e înşelat.

Vis cumplit i se arată
Minţii sale tulburate —
în castelul din Suceava
Sfatul tării e-adunat.

Boierimea, dregătorii
Cei înalţi, bătrînii sfetnici
Sînt de faţă — Petru, însuşi,
Şade-n scaunul domnesc.

Toţi cu frunţile plecate,
Parc-ar fi bătuţi de brumă,
Stau boierii, şi spre dînsul,
Cu sfială, trişti, privesc.

Şi deodată printre rînduri
Trece un fior de spaimă:
Umbra lui Bogdan Viteazul,
Cel ucis la Răuseni,

în mijlocul lor răsare,
într-o mantă-ntunecată,
Şi spre tron înaintează
Printre sfetnici şi curteni...

Neagră-i şi scăldată-n sînge
Fruntea sa, ca-n noaptea nunţii,
Cînd cu mîna ucigaşe
Petru îl lovise-n somn...

îngroziţi, se dau în lături,
Ca să treacă Bogdan-vodă,
Toţi boierii, şi se-nchină
Fostului stăpîn şi domn.

Şi cu mare glas, acesta:
— A sunat acuma — strigă
Ucigaş de frate, ceasul
Răzbunării celor morţi!

Dă-napoi coroana ţării
Ce cu sînge ai pătat-o
Şi-ai furat-o mişeleşte:
Nu eşti vrednic tu s-o porţi!

Un copil viteaz, araiă
Zodiile, c-a să vină,
îmbrăcînd în slavă nouă
Scaunul acestei ţări:

Spada lui va fi un fulger
Care va orbi pe neamuri,
Strălucind nebiruită
Către cele patru zări!

în zadar cerca-vor craii
Cei mai mari să-l înjosască,
în zadar flămînde horde,
în potop cutropitor,

S-or porni făiăde număr
Din pustiuri depărtate:
El va pune piept de stîncă
împotriva tuturor!

El a fost ales de Domnul
Să înalțe steagul crucei
Şi să poarte biruințe
Pentru Domnul preamărit!

Şi cinstit va fi de-a pururi
Numele-i din gură-n gură
De creştinătatea-ntreagă,
Din apus şi răsărit!...

Astfel strigă şi întinde
Mîna ce purta odată
Schiptrul...
Aiurit de spaimă,
Petru tremură pe tron.

Greu în somn se luptă Petru,
Vrea să strige slujitorii,
Vrea să fugă... şi deodată
Tot palatu-i plin de zvon:

— Doamne! Ştefăniță-vodă
Vine-asupră-ne cu oaste!
Vlad, cel înfrățit cu iadul,
însuşi Vlad i-a dat lui steag!

Doamne! Ştefăniță-vodă
E la porțile Sucevei!
Toată țara se închină
Tînărului prinț pribeag!

PE CÎMPIA DIREPTĂȚII

I

Bucură-te azi, Moldovo,
Şi de nuntă te găteşte!
Bucură-te şi zîmbeşte
Cu întregul tău norod.

Primăvara, maica noastră,
De pe plaiurile tale
A gonit cumplita iarnă
Şi pe cruntul voievod.

Primăvara, maica noastră,
îți deschide veac de aur
Şi-ți aduce mire tînăr
Şi frumos, în zi de Paşti!

Ci îmbracă tu şi zale,
Că te-aşteaptă lupte grele —
Grele lupte — pentru ele
Mulți viteji ai tu să naşti!

II

Bucură-te, tu, Suceavă!
Sune-ți clopotele-n slavă,

Falnică cetate simtă
A străbunului Muşat!

Şi deschide-ţi poarta largă,
Unde gloatele aleargă
Ca un rîu ce se revarsă
Zgomotos, de ploi umflat.

Bucură-te azi şi saliă!
Că-ţi răsar doi sori de-olaltă:
Mîndrul soare sus în ceruri,
Ştefăniţă pe pămînt:

Ştefăniţă, prinţ de viţă,
Fiu lui Bogdan şi nepotul
Vrednic al lui Alexandru
Celui bun, şi drept, şi simt!

ui

Pe un cal pieptos şi mare,
Ce aruncă foc pe nare,
Ştefan-vodă e călare,
îmbrăcat în fir şi fier.

Joacă plete inelate
Peste umerile-i late
Şi-i frumos ca un arhanghel
Pogorît acum din cer!

Pana-i de la coif străluce
Fîlfîind în vînt vioaie,
Flutură în cute manta-i
Prinsă-n bumbi de mărgărint.

Mîna-i dreaptă strînge frîul
De argint; cealaltă, pala
Cu miner de pietre scumpe...
Scări şi spori sînt tot de-argint.

Astfel trece Ştefan-vodă
Pe Şiret în sus. Aprozii,
Călărind în juru-i, strigă:
— Să trăieşti, măria-ta !

Şi popor de pretutindeni,
De pe şes, din văi şi dealuri,
Curge-n'jos pe drumul ţării —
Cine-acasă ar mai sta?

Toţi aştern în ternă fruntea
Şi-i aruncă flori în cale-i
Şi-1 întîmpină-ntr-un strigăt:
— Să trăieşti, măria-ta!

Toţi aleargă, şi se-nchină
Gîrbovii moşnegi în cale-i:
— Mulţumescu-ţi, Doamne, ţie,
Pot de-amu să mor voios !

Toţi aleargă, lung oftează
Fetele cu ochii galeşi:
—Doamne, mîndru i se sade!
Ai jura că-i Făt-Frumos !

iv

Saltă flamurile-n aer,
Spumegă-n zăbale caii,

Sulițele scînteiază,
Sună surle zgomotos.

Pe cîmpia *Direptății*
Ștefan-vodă se oprește.
Țara-i adunată-acolo
Să-l întîmpine cu-alai,

Episcopii-n mantii scumpe
Și cu cîrjile a mînă,
Intre ei mitropolitul
Teoctist, cu mitra-n cap;

Preotul purtînd nainte
Evanghelia și crucea,
Și diaconii-n stihare,
Cu cădelnițele-n mîni,

Și citeții-n două laturi,
Cu făclii aprinse-n două
Sfeșnice de-argint, în urmă
Vin boierii mari si mici.

V

Tot norodu-ngenunchează,
Nici un murmur nu s-aude
Ștefan-vodă-nalță fruntea
Și se-ntoarce spre popor:

— Este dintre voi vreunul
Care nu mă vrea? Răspundeți!
Au cu voia tuturora
M-a ales Moldova domn?...

Ca o mare în răscoală,
Chiuind, tresaltă gloata,
Scuturînd bogate plete,
Brațe tari nălțînd spre cer.

Și din mii de mii de piepturi
Izbucnește-un singur strigăt:
— în mulți ani, mulți ani cu pace
Să trăiești, măria-ta!

Voievodu-acum coboară
De pe cal. înaintează.
Se descoperă, se-nchină.
Și smerit, în zvon de psalmi,

Evanghelia sărută
Și-ngenunche voievodul.
Teoctist mitropolitul
Unge fruntea lui cu mir!

SFATUL TĂRII

I

Lefegii, copii de casă,
Seimeni înarmați cu arcuri,
Armășei cu bărbi stufoase,
Darabani pletoși, panțiri

Și războinici de-alte neamuri,
îmbrăcați în coif și zale,
Umplu văile Sucevei
De strigări și zingăniri!

Căci de lupte mari şi grele
Se găteşte Ştefan-vodă
Şi împarte-n oaste steaguri
La hotnogi şi căpitani.

Ştie bine ce-l aşteaptă,
Ştie bine că în juru-i
Pretutindeni stau la pîndă
Şi prieteni, şi duşmani...

Turcul groaznic şi puternic,
Leahul cel viclean şi mîndru,
Ungurul fălos şi crîncen
Şi sălbatecul Nohai:

Toți s-ațin pe la hotară,
Gata să întindă gheara
Spre Moldova cea frumoasă
Şi bogată ca un rai!

II

într-aceea la Suceava
Se adună Sfatul țării.
Intră-n sală, după ranguri,
Toți boierii din izvod,

Şi cu frunțile plecate
Toți s-aşază, după ranguri,
După ce sărută mîna
Tînărului voievod.

Opt boieri bătrîni, de frunte,
Toți cu bărbi şi plete albe,
După ei trec alții, şase:
Pîrcălabi, juni căpitani.

Vin apoi diregătorii,
Şase la numărătoare;
Iar pe tron, ca un luceafăr,
Mîndru strălucea Ştefan.

ni

Voievodul se întoarce
Spre boieri şi le grăieşte:
— Dragii mei boieri ai țării,
Stîlpi ai Sfatului mărit,

V-am chemat în adunare
După datina străbună,
Căci primejdii ne-amenință
Din apus şi răsărit.

Voi cunoaşteți ca şi mine
Pe vecini; ştiți ca şi mine:
Toți au gînduri necurate,
Lupi flămînzi; vicleni vulpoi!

Ci vă-ntreb pe voi: mai bine-i
Să-i lăsăm în bună pace,
Iar să-şi facă rîs şi-ocară
Şi de țară, şi de noi?

Ori în luptă fără preget
Să păstrăm moşia noastră,
Lăudată şi cinstită,
Cum din zile vechi trăia?...

Astfel zise Ştefan-vodă.
Şi-aştepta acum răspunsul;
însă din boieri nici unul
Pe-ndelete nu grăia.

Ei ştiau că vodă-i vodă
Şi ce vrea aceea face. —
Cînd deodată se ridică
Pîrcălabul de Hotin:

—Pururea şi-n veci cinstită
Fie, doamne, luminata
Faţă a măriei-tale,
Căreia plecat mă-nchin,

Dacă însă domnul nostru
Ar voi să ţină seamă
Şi de sfatul meu nevrednic,
Iată-1, oricum îl socoti:

Doamne! n-aştepta să cadă
Peste noi vrăjmaşii ţării!
Nu le da răgaz, stăpîne!
Dă cu praştia în toţi!

LUPTA DE LA BAIA

S-a jurat pe sfînta lege
Craiul Mateiaş, măreţul,
S-a jurat să-nveţe minte
Pe viteazul voievod

Ce-a-ndrăznit să calce-Ardealul,
Fără teamă, şi să cheme
Fără teamă la răscoală
Pe smeritul său norod.

Nici nu vrea s-asculte vorba
Sfetnicului, înţeleaptă:
— Sire, sînt vicleni valahii
Şi-n primejdii mari te-arunci!

Ura-i clocoteşte-n suflet:
— în genunchi să-1 văd nainte-mi,
Poate-atunci să-i dau iertare,
Poate-atunci, — şi nici atunci!

Cu puterea lui întreagă,
Deci, spre munţi porneşte craiul,
Petru-vodă ţine-alaiul;
Şi de Petru nu mă mir.

Nu mă mir nici de magnaţii
Cari, în oarba lor trufie,
Se asemuie-ntre dînşii
Cu eroii lui Omir.

între ei e şi vlădica
Papistaş, de cinci-biserici:
Bardul curţii, care-n versuri
Latineşti e nentrecut.

Nu se duce doar să lupte —
Alţii-ncrucişeze spada ! —
Ci'cu ochii lui să vadă
Si să cînte ce-a văzut.

II

Fîlfîie duşman în steaguri
Crivăţul. Oştirea trece.
Tunuri uruie greoaie
Pe îngustele cărări.

Negura se risipeşte,
Soarele răsare falnic,
îmbrăcînd în za de raze
Plaiurile mîndrei ţări.

Mateiaş în scări se-nalţă,
Şi-arătînd cu mîna-ntinsă
Spre cîmpiile Moldovei,
Se întoace către bard.

Astfel se uita pe vremuri
Hanibal, cartaghinezul,
De pe Alpii albi de gheaţă
La bogatul rai lombard.

Dar, foşnind greoi din aripi,
Drept prin faţă-i trece-un vultur
Şi-i întunecă o clipă
Soarele — ca şi-nadins;

Se roteşte-apoi, şi urcă
Tot mai sus, pîn' ce se pierde
Ca-ntr-o mare de lumină
în albastrul necuprins.

III

Curtea toată e-n mişcare,
Ţrîmbiţe vestesc solie.
Ştefan face-un semn — şi solii
Ţanţoşi înainte-i vin.

— Palatine al Moldovii!
Marele şi strălucitul
Domn al nostru-al tuturora,
Riga Mateiaş Corvin,.

îţi trimite vorbă ţie,
Că-ţi va da iertare poate
Pentru multa stricăciune
Ce-ai făcut-o în Ardeal,

Dacă vii cu-alai şi daruri
Să te-nchini crăiei-sale,
Cum se cade să se-nchine
Unui crai orice vasal!

Zise solul — şi tăcere
S-a făcut adîncă-n sală.
Şi aşa răspunse Ştefan,
Neclintit în scaun stînd:

—Mergeţi înapoi şi spuneţi
Craiului, stăpînul vostru,
Că Moldova nu-l cunoaşte
De stăpîn — şi pînă cînd

Capul meu va sta pe umeri,
Pînă cînd această mînă
Va putea să poarte paloş —
De stăpîni nu mă-ngrijesc !

Vină, de pofteşte daruri
De la noi, să şi le ieie,
Că avem săgeţi destule
Chiar şi pentru trup crăiesc!

IV

Neagră-i noaptea de dechemvre.
Urlă Crivăţul prin codri,
Pe cîmpiile-ngheţate,
Pîrjolite şi pustii.

Neagră-i noaptea de dechemvre,
Şi în zeghea ei cea neagră
Numai bine se ascunde
Ştefan cu vreo zece mii...

Dar în sala luminată,
Sub înalte bolţi, la Baia,
Mîndră masă e întinsă,
Mîndri oaspeţi o cuprind.

Sună vesele fanfare,
Spumegă în cupe vinul...
încrezut şi vesel, craiul
Se ridică hohotind:

—Cum azvîrl această cupă,
Astfel am s-azvîrl coroana
De pe capul tău, Ştefane!
Şi-am să-mi ţin cuvîntul dat!

Zice — vrea s-arunce cupa
Cu dispreţ — dar nu sfîrşeşte:
Lung răsună fiorosul
Glas de bucium depărtat!

V •

— Alergaţi! La arme ! Arme !
Vin valahii! Vine Ştefan!
Răcnete înăbuşite,
Tropot şi nechez de cai

Năvălesc tot mai aproape,
Şi ferestrele deodată
Strălucesc în zori de pară:
Vine Ştefan *„cu alai !"*

— Daţi-mi scutul! Daţi-mi spada !
Strigă craiul. Daţi-mi calul!
Arde Baia — limbi de flăcări
Pretutindeni o închid.

Val-vîrtej pe strimte uliţi
Pilcuri de oşteni aleargă
Şi cu chiot moldovenii
Sfarmă, rup, lovesc, ucid!

în zadar vitejii unguri
Dîrji la luptă se-ncleştează:
Beţi de vin, orbiţi de flăcări,
Se ucid ei între ei!

Iată, craiul se răpede —
Zid de lăncii-l împresoară, —
Moldovenii dau în lături;
Lupta-ncepe cu temei.

Groaznic însă Ştefan-vodă
în mijlocul lor răsare,

într-o roată de văpaie
Ca un duh răzbunător,

Furtunos, măreț, puternic,
Strînge-n pinteni bidiviul,
Paloşu-i străluce-n noapte
Ca un fulger prins din zbor!

Armele sclipesc în juru-i,
Caii sforăie sălbatec,
Joacă flamurile, urlă
Buciumele de măcel,

Şi cu coase şi topoare,
Zguduind, călări, pămîntul,
Năvălesc de pretutindeni
Moldovenii după el!

VI

Unde-ţi este fala, rigă?
Unde-i lauda deşartă?
Cine trece, dus în leagăn,
Sub o glugă de cioban?

Cine trece trist Carpaţii,
Pe poteci ascunse-n munte,
Cu-o săgeată-nfiptă-n spate:
„Dar" primit de la Ştefan.

Niciodată craiul tînăr,
Cel vestit ca bun din fire,
N-a purces cu-ai lui mai crîncen
Şi mai neînduplecat.

Şi de ciudă că-l bătuse
Ştefan-vodă în Moldova.
A zăcut mai multe zile
Pînă ce... s-a vindecat

Dar pe Ştefan-Moldoveanul
L-a lăsat de-atunci în pace —
A simţit că e mai bine
Să-şi atîrne spada-n cui,

Şi că Ştefan-Moldoveanul
Nu prea ştie, zău, de şagă:
Cît p-aci era să-şi lase
Oasele-n Moldova lui!

ŞTEFAN-VODĂ ÎNFRUNTĂ PE PĂGÎNI

I

— Ridicaţi-vă odată
Crai şi împăraţi puternici
Şi-apăraţi cu braţul vostru
Legea sfîntă-a lui Christos !

Ridicaţi-vă, căci Domnul
Dumnezeu va să v-ajute,
Dacă veţi purta războiul
Pentru legea Domnului!

Ori s-a stins în voi credinţa
Ce vă-nsufleţea odată?
Unde-s zilele mărețe
Ale cruciaţilor?

Tronul din Bizanț se surpă,
Geme-n flăcări Răsăritul,
Turcii vor pieirea lumii —
Şi voi stați cu mîna-n sîn?...

Astfel propovăduieşte
în pustiu măritul preot
Al Apusului... Şi nimeni
Nu ascultă glasul lui!

II

Surzi, îmbătrîniți în rele,
în zavistie şi ură,
Se mănîncă între dînşii
Marii împărați creştini.

în zădar pribegi călugări
Cheamă la război norodul:
Solul nou al mîntuirii
Nu s-arată nicăiri.

Nu mai este Iancu-vodă
Hunniade, steagul crucei!
Cine oare se-ncumete
Să înfrunte pe vrăşmaş?

Cine ?...
Ştefan-vodă singur!
Ştefan-vodă al Moldovei!
Numai cu un pumn de oaste,
Dar cu suflet uriaş !

III

La Vaslui, la Curtea-Nouă,
Lîngă scări aşteaptă Sârgul.
Bate Sârgul din copită,
Doi aprozi stau lîngă scări.

Unul coama-i netezeşte,
Celălalt de frîu îl ține,
Iară steagurile joacă
Fîlfăind vioaie-n zări.

în armură strălucită
Ştefan-vodă-n prag păşeşte.
Doamna, gingaşă şi crudă
Ca un flutur de april,

Vine şi căzînd la pieptu-i
Nu se-ndură să-1 mai lase
Şi cu lacrime bogate
Plînge-amar, ca un copil...

(Ştefan-vodâ grăieşte:)

— Dulcea mea stăpînă, zvîntă-ți lacrimele de pe-obraz !
Nu se cade-aşa să plîngă doamna unui domn viteaz!

Că mă duc la luptă cruntă, de mă-ntorc ori mort, ori viu,
N-o să ne-ntîlnim în ceruri mai curînd sau mai tîrziu?

Dar datoare e Moldova, pentru legea lui Isus,
Chiar cînd toți creştinii-1 uită, să ridice spada sus!

Căci Moldova-i poarta sfîntă a creştinității-nțregi
în aceste vremi cumplite, pline de fărădelegi!

Fii dar mîndră, dimpotrivă; nu mai plînge în zădar,
Ci-n iatacurile tale du-te şi te-nchide iar.

Cu domniţele, acolo, la icoane-ngenuncheaţi,
Şi în rugi evlavioase zi şi noapte să vegheaţi,

Pană ce-om stîrpi păgînii ce îneac-acest pămînt
Şi altar măreţ 'nălţa-vom întru slava Celui-sfînt!

IV

Astfel zice Ştefan-vodă
Şi pe Sârgul lui s-avîntă, —
Vesel trîmbiţele cîntă,
Darabanele vuiesc.

însă doamna-n turn se urcă,
La fereastră se aşează
Şi, privind în zări, oftează,
Ochii-n lacrimi îi lucesc.

Vede cum supt deal coboară
Oastea cu Ştefan, pe cale,
Scînteind în albe zale
Dintre suliţi şi săcuri.

Şi din ochi îl urmăreşte
Pănă-n fund de vale-adîncă,
Unde-l mai zăreşte încă
Răsărind la cotituri...

RUGĂCIUNEA LUI ŞTEFAN

I

în poiana ascunsă-n codri
Doarme tabăra întinsă.
Pace-adîncă străjuieşte
Taina nopţii lui ghenar.

Ici-colo, doar printre corturi,
Focurile potolite
Mai deschid în întuneric,
Slab clipind, vrun ochi de jar.

Pe pămîntul gol, sub scutul
Cerului spuzit de stele,
Dorm oştenii — dulci icoane
Le-amăgesc truditul somn.

Dar în cortu-i de mătase
Ştefan-vodă stă de veghe...
Stă de veghe şi se roagă
în genunchi viteazul domn:

— Tatăl nostru-atotputernic !
Dumnezeule preamare!
Cela ce stăpîn eşti singur
Pe pămînt ca şi în ceriu,

Tu, cel care spre-a înfrînge
Oarba răilor trufie
Şi spre-a ocroti dreptatea
Celor fără de puteri,

Pusu-ne-ai în mînă paloş; —
Tu, ce-ai poruncit lui David,
Şerbul Tău, să biruiască
El, cel mic, pe Goliat,

Şi lui Iuda Macabeul
Să zdrobesc-acele neamuri
Care te huleau pre tine —
Fii de-a pururi lăudat!

Doamne! iată, îngenunche
înainte-ţi, plin de rîvnă,
Astăzi şerbul tău nevrednic !
Iată! în cumplit puhoi,

Tot Aliotmanul astăzi
Şi-a pornit asupra noastră
Seminţiile spurcate!
O, priveşte către noi!

Varsă-n noi virtutea sfîntă
Ca să-ţi apărăm credinţa
De păgîni ameninţată...
Doamne-al bătăliilor!

Dă-ne sfînta-ţi biruinţă!
Fă ca azi şi-n veci, preabune,
întru slavă-ti să răsune
Bolţile tăriilor!...

II

Astfel se rugă fierbinte
Voievodul cel cucernic:
Cerul i-auzi cuvîntul,
Dumnezeu l-a ascultat.

Spulberate şi zdrobite
Zac mulţimile păgîne:
Cu credinţa şi cu braţul
Ştefan-vodă le-a sfărmat!

în învălmăşagul luptei
Spun c-alăturea de Ştefan,
Ce tăia-n duşmani năprasnic
Şi zbura din loc în loc,

Mihail-arhistrategul
Se ivi dasupra oastei,
Apărîndu-l de primejdii
Cu o sabie de foc...

RĂZBOIENI[1]

I

S-a jurat pe-Allah bătrînul
Padişah, Cuceritorul,
S-a jurat şi-a doua oară
Pe profet şi pe-Alcoran

Că va da pedeapsă aspră
Voievodului Moldovei,
Ce-i călcase în picioare
Oştile-i de jaf, mai an.

Spune, Dunăre bătrînă!
Ce-ai văzut umplînd cinci poduri
Cetele înfricoşate
De azapi şi ianiceri,

Spune tu, cu ce urgie
Năvăli atunci sultanul,
Cum al armelor greu vuiet
Străbătea pînă la ceriu!

II

Stăpînea p-atunci în Ţara
Muntenească Laiot-vodă
Basarab, un domn nemernic,
Slab de înger şi viclean.

El uită credinţa sfîntă
Către neam şi'către lege
Şi s-ajunse cu păgînul
împotriva lui Ştefan.

Astfel răsplătea acelui
Ce-i pusese-n mînă schiptrul —
Blestemată-n veci să-i fie
Pomenirea de mişel!

Blestemaţi şi toţi aceia
Cari în ceas de grea nevoie
N-or ţinea la fraţi ca fraţii
Şi-or lucra aşa ca el!

ni

Negre stoluri mari de pradă
Trec spre zările-nroşite,
Şi de vaiet, şi de vuiet
Tot văzduhu-a tresărit.

Glăcari pe cai în spume
Vin şi-aduc cumplita veste
Că tătarii ard şi pradă,
Năvălind din răsărit... .

Greu oftează moldovenii:
Deznădejdea cucereşte
Inimile oţerite
Ale bieţilor hinsari.

Ştefan vede cu durere
Cum pe zi ce merge-i scade
Tabăra; pe zi ce merge
Numără mai mulţi fugari.

El, viteazul, ce-nălţase
Steag atîtor biruinţe,
Părăsit acum rămîne
Chiar şi de vitejii săi.

Şi de nicăiri nu-i vine
Ajutor! De pretutindeni
Creşte-asupra lui potopul,
Cutropind cîmpii şi văi...

IV

încărcaţi de plean, tătarii,
Biciuind din urmă robii,
Spre hotar zoresc în goană,
Valvîrtej cum au venit.

Fug, se duc mîncînd pămîntul,
Spaima morţii îi alungă,
Căci în fruntea oastei vine
Ştefan-vodă, cătrănit.

Fug nebuni şi lasă robii,
Lasă prăzile în cale,
Chiar şi armele le-azvîrle
Ca să treacă apa-not.

Hei, dar Ştefan îi ajunge!
Şi năprasnic îi loveşte,
Şi mi-i sfarmă, şi-i alungă,
Şi mi-i spulberă de tot.

V

Pîlcuri-pîlcuri zgomotoase
Se întorc voioşi cetaşii
Şi se-mprăştie prin sate
La neveste şi copii.

A rămas dar Ştefan-vodă
Singur numai cu boierii
Şi copiii lui de casă —
La un loc, toți, zece mii...

Zece mii — dar fiecare
Hotărît să-nfrunte moartea
Pentru lege, pentru ţară,
Pentru domnul lor iubit.

Slavă lor şi închinare!
Vrednică de ei şi mare
E credința pentru care
S-au luptat şi au murit!

VI

Pilda vecinic-a măririi,
Sfînt altar al nemuririi,

Unde s-a jertfit podoaba
Celor mai viteji oşteni,

Ce român nu îşi înclină
Fruntea trist, şi nu suspină
Cînd rosteşte-aceste nume:
Valea-Albă, Războieni!

Doar aici e îngropată
Bărbăţia strămoşească...
Fiecare fir de iarbă
E-nchegat din sînge sfînt.

Fiecare strop de rouă
E un diamant din sînge!
Vai, aici nebiruitul
Voievod a fost înfrînt!

O, de ce nu sunt furtuna
Care-n nopți tîrzii de toamnă
Geme, hohotind sălbatec,
Printre codrii seculari!

Poate-atunci m-aş încumete
Să răscol țărîna sfîntă,
Preamărind cu vrednicie
Umbrele acestor mari!

VII

Stă pe deal cetatea neagră,
Şi domnița la fereastră
Şade plîn'să — ochii galeşi
Cercetează zarea-albastră.

în zadar şi azi l-aşteaptă;
Ca şi ieri, pustie-i zarea...
Murmură Ozana-n vale
Şi-i îngînă trist cîntarea:

(Domniţa cîntă)

— Ozană, drag pîrău,
Pe malul tău a stat:
Ştii tu unde-a plecat
Ştefan, stăpînul meu?

De trei ori a bătut
în poartă la castel,
Dar maica, vai! n-a vrut
Să-l vadă-nvins pe *el!*

O, de s-ar fi îndurat
Să-l cheme lîngă ea!
Cum l-aş fi sărutat
Şi cum l-aş mîngăia...

Dar de mînie-aprins
S-a dus — n-a mai venit,
Şi poate-i greu rănit,
Sărmanul domn învins !

Cum nu-s o turturea!
M-aş duce, duce-n zbor,
Să-mi scald aripa mea
în apă de izvor,

De-aş şti că-l aflu iar
M-aş duce pînă la
Sfîrşitul lumei chiar
Şi rana î-aş spăla...

O, Doamne-ndurător,
Arată-te spre noi!
Şi dă-mi-l înapoi
Că fără Ştefan mor...

VIII

însă Ştefan rătăceşte
Singur-singurel prin codri,
Părăsit de toţi, în voia
Amărîtei lui restrişti.

Pe poteca nebătută
Urcă trudnic voievodul,
Şi copacii-n semn de milă
Clatină din vîrfuri trişti.

El, învins! El, stîlpul lumei,
Pavăza creştinătăţii,
Braţul Domnului din ceruri,
îngerul războaielor,

Astăzi trece singuratec,
Nimenea nu-l împrejoară —
Numai paloşul, tovarăş
Credincios, i-atîrnă-n şold.

Numai sufletul lui mare
Mai străluce în privire-i —
Suflet, vai! aşa de mare
Şi atît de obidit!

IX

Noaptea tainică scoboară
De prin scorburi, de prin peşteri,
Şi se-ntinde în adîncul
Codrului străvechi şi mut.

Cînd şi cînd o ciută sare
Speriată şi s-ascunde,
Ştefan nici n-o ia în seamă,
Gîndul lui aiurea-i dus...

Gîndu-i zboară la oştenii
Lui, căzuţi pe cîmpul luptei,
La curtenii lui cei falnici,
La ţăranii lui pribegi...

La Moldova lui iubită
De păgînii crunţi robită;
Inima-i îndurerată
Sîngeră din mii de răni!

X

Trist, cu capu-n piept, cu fruntea
încreţită, dus pe gînduri,
Astfel trece voievodul
Pe îngustele cărări.

Soarele-a apus acuma,
Parc-ar fi apus de veacuri,
Noapte neagră-i pretutindeni,
Noapte neagră şi pustiu.

Dar, din cînd în cînd, o rază
Tot străfulgera în treacăt
Prin frunzare şi-nsenină
Fruntea domnului pribeag.

Căci un înger merge-n umbră
Nevăzut şi îi arată
Pas cu pas poteca-ngustă,
Lunecînd la dreapta lui.

XI

în chilia lui de piatră
Sade Daniil Sihastrul,
în genunchi, în faţa crucei
Răstignitului Christos.

Zi şi noapte el se roagă
De la cer cerşind iertarea
Sufletelor păcătoase
Cîte sînt pe-acest pămînt.

— în acest pustiu sălbatec
Unde rar străbate numai
Buciumul de vînătoare,
Glas uitat, adus de vînt,

Cine oare eşti, străine,
Ce nevoi te-aduc la mine?
— Ştefan-vodă al Moldovei
Cere-o noapte adăpost.

— Ştefan-vodă, mai aşteaptă
Pîn' să-mi mîntui rugăciunea.
Şi tăcut îngenunchează
Voievodul lîngă el.

... Multă vreme se rugară
Amîndoi aşa-n tăcere,
în genunchi, în faţa crucei
Răstignitului Christos,

Paşnicul sihastru-alături
De cumplitul domn războinic:
Rugile împreunate
Se urcau măreţ la cer.

XII

în chilia de sihastru
Doarme Ştefan şi visează.
Pentru ce în somn deodată
Faţa lui se luminează?

Vede-n vis pe sfîntul Gheorghe:
Se făcea că vine parcă
Lîngă el şi cu blîndeţă
Să-l îmbărbăteze cearcă:

— Fiule, viteze Ştefan!
Pentru ce oftezi tu oare?
Cum de-ţi laşi moşia-n prada
Hordelor năvălitoare?

Scoală de-ţi adună gloate
Şi din bucium dă de veste —
Căci tăria nu-i în braţe,
Ci în inimi calde este.

Nu te teme că vrăjmaşii
Vor putea să te răstoarne —

Zimbrul falnic al Moldovei
I-o lua pe toţi în coarne!

Dumnezeu ţi-a pus cununa
Astei mîndre ţări pe frunte
Şi de ai credinţă-ri Domnul,
Poţi mişca şi deal şi munte:

De-i striga, stejarii, brazii
S-or schimba şi ei în oaste:
La un semn al tău, porni-vor
Năvălind în jos pe coaste...

O, aleargă dar şi-ncepe
Lupta fără preget iară,
Să te văd, ca şi-nainte,
Călărind viteaz prin ţară

XIII

Ca o mare ce revarsă
Valuri negre peste valuri,
Astfel pe cîmpia arsă
Şi pe văi şi peste dealuri

Curg şi-neacă tot păgînii,
Pînă-n marginile zării,
Sfîşiind cu mii de gheare
Trupul istovit al ţării.

Dar precum un roi de-albine,
Abătute de furtună,
împrejurul mătcei vine
Iar şi, zumzănind, s-adună,

Tot aşa de prin poiene,
Din păduri adinei coboară
După Ştefan moldovenii
Şi cu drag îl împresoară!

Buciumul răsună iarăşi —
Vii răspund din văi ecouri —
Şi rîzînd, în zări, înalţă
Munţii frunţile din nouri:

Văd cum, alungaţi din urmă,
Fug păgînii spre hotare —
Mulţi găsesc în voi mormîntul,
Dunăre şi Neagră-Mare!

Văd cum însuşi împăratul
Mahomed, Cuceritorul,
Cu oştirile-i rămase
Grabnic îşi întoarce zborul

Şi se duce-n goana mare,
Crunt scrîşnind, ca scos din minte,
Iar în urmă-i stă Moldova
Slobodă, ca şi-nainte!

DUMBRAVA-ROSIE

S-a jurat şi craiul Olbriht,
S-a jurat în mare taină,
îmbrăcînd a vicleniei
Prea puţin crăiască haină.

Strînsu-şi-a el oşti bogate,
Chip păgînii să-i înfrunte,
Socotind că Ştefan-vodă
I-ar putea sluji drept punte.

în zadar cu sfat de pace
Cearcă solii să-1 dezminte,
De solii cu vorbe goale
Tocmai el să se-nspăimînte ?.

Dar cînd intră în Moldova,
Calu-i, poticnit, tresare,
Şi cu glas de spaimă-i strigă
Un nebun pe drumul mare:

— Du-te, du-te spre pieire!
Tristă soartă te aşteaptă...
însă craiul spre Suceava
Cu oştirile se-ndreaptă.

II

Nouă săptămîni de-a surda
Bate falnica Suceavă —
Ruşinat acum se-ntoarce
Craiul fără de ispravă.

Ştefan-vodă face pace,
Nici o vorbă rea nu-i zise:
Ci îl roagă să se ducă
Tot pe calea ce pornise.

Iar de codri să se teamă,
Că foiesc de duhuri rele.

N-a voit s-asculte craiul
Nici de sfaturile-acele,

Şi călcîndu-şi iar cuvîntul,
Strică țara, arde, pradă,
La Cosmin l-ajung din urmă
Toate gloatele grămadă.

III

Printre rîpe-ntunecoase
De bătrîni copaci umbrite —
Fără griji coboară leşii —
Noaptea codrului i-nghite.

Nici prin minte nu le trece
Că pe dealuri stau la pîndă
Moldovenii, să le ieie
Viața, pentru prăzi, dobîndă.

Şi deodată creşte-un urlet
Ce din mii de guri răsună,
Şi se-ntunecă văzduhul,
Şi trosneşte, şi detună!

Groaznic, în vîrtej de chinuri,
Cad mormane prididite,
Zvîrcolindu-se în sînge
Trupurile schilodite:

Urieşi copaci de-a valma
Năruindu-se din stîncă
Vin, rostogolind cu huiet
Tot mai multe trunchiuri încă,

Şi desprind, şi rup, şi darmă
Tot ce întîlnesc la vale —
Iadul peste ei le pare
Leşilor că să prăvale !...

în zădar s-abat în lături,
în zădar vor să se-ntoarcă,
Căci asupră-le o nouă
Vijelie se descarcă,

Căci din arcuri nevăzute
Curge ploaia furtunoasă
De săgeți — de pretutindeni
Vine moarte mânioasă...

IV

Pe un armăsar sălbatec,
Parcă zarea vrea s-o soarbă,
Alb de spaimă, craiul Olbriht
Trece văi în goană oarbă.

Oştile-i înfrînte-aleargă
Izgonite în risipă —
Păsări mari de pradă-n stoluri
Zboară-n urma lui şi țipă.

Şi femei, copii şi fete
Plîng şi blestemă pe cale —
Din Polonia întreagă
Creşte-un freamăt greu de jale

„O, unde ți-e, crai Olbriht,
Măreața ta oştire?
De Ştefan al Moldovei
Au nu aveai tu ştire?

Nu-ţi povesteam că Ştefan
Nu e deprins să ierte
Pe cei ce, ca şi tine,
Hrănesc dorinţi deşerte?

Nici cîntecul nu-ţi spuse,
De cînd erai de-o şchioapă,
Că de mînia-i cruntă
Nici un vrăjmaş nu scapă?

Şi-ai vrut să frîngi stejarul,
Tu, tînăr uşuratec,
Cînd n-a fost chip să-l frîngă
Tătarul cel sălbatec.

Nici ungurul cel mîndru,
Nici turcul cel puternic?
Ce-ai căutat în ţara
Moldovei, crai nemernic?

Nu-ţi prorocise, oare,
Atîtea semne rele
Ruşinea ce te-aşteaptă
în văile acele?

Şi ne-ai luat părinţii,
Copiii, fraţii, soţii,
Ca să-i îngropi în Codrul
Cosminului cu toţii:

I-ai dus în gura morţii,
I-ai dat corbilor pradă...
Blăstem, blăstem, crai Olbriht,
Pe capul tău să cadă!"

V

însă pe cîmpia-ntinsă,
De cu zori şi pînă-n seară,
Măre, cu ciudate fiare
Moldoveanu' astăzi ară !

Nu-s doar vite cari domoale
S-opintesc, trăgînd în pluguri,
Ci sînt Ieşi robiţi, ce-şi pleacă
Umiliţi grumazu-n juguri.

Sînt odrasle strălucite,
Sînt vitejii prinşi din fugă.
Azi blăsteamă ei şi ţîţa
Mamei, că le-a dat să sugă. ..

Şi gemînd amar, înclină
în pămînt trufaşa frunte,
Supt lovirile de bice
Şi-n batjocurile crunte...

Creşte brazdă după brazdă,
Soarele-n apus coboară...
Zile-ntregi de-a rîndul vede
Sîngeroasa muncă iară.

Harnicii ţărani îngroapă
Ghindă-n ţărna desfundată,
Căci aşa-i porunca aspră
De viteazul Ştefan dată.

... Şi aşa-ncolţi-n Moldova
Ghinda plămădită-n sînge.. .
Freamătul *Dumbravei-Roşii*
Pînă azi pe Ieşi îi plînge!

ZILE DE PACE

I

Dup-atîtea mari războaie
Cu izbîndă şi cu slavă,
înfloreşte iar în ţară
Pacea plină de belşug.

Pe ogoare unde-atîta
Sînge-a curs, răsună iarăşi
Strigătul cinstit şi vesel
Al plugarului la plug.

Rîurile se dezgheaţă,
De zăpor şi ploi umflate,
Florile-şi desfac mireasma,
Ape dulci murmură-n lunci,

Cîntă-n crîng privighetorea;
Ciocîrlii nenumărate
Ciripesc din înălţime
Biruinţa sfintei munci. ..

Căci era pe la-nceputul
Lunei mai, cînd firea-ntreagă,
înnoită, uită parcă
Tot ce-a fost cumplit şi rău.

într-o zi aşa senină
Ştefan-vodă ţine praznic,
Nu mai încăpeau de lume
Curţile vechi, la Hîrlău...

II

Vieriţa cea frumoasă
Toarnă vin în cupa de-aur:
Mîndrul soare al Moldovei
Şade-n fruntea mesei mari —

Nins de vreme-i voievodul,
însă ageri ochi de vultur
Sub sprîncenele-i stufoase
Strălucesc adînci şi clari.

Răzemat stă în spetează
Sub umbrarul de verdeaţă,
Lîngă el, Bogdan sfiosul,
Fiul său cel mai iubit;

Luca Arbore, bătrînul
înţelept, şi mîndrul Şendrea
Stau alături, cu Tăutul,
Logofătul cel vestit.

Iii

Ca un stup în neastîmpăr
Zgomotă grădina mare,
Plină de boieri şi oaste
Şi nenumărat norod.

Nouraş, copil de casă,
Scutură bălaie plete,
Şi-nstrunînd lăuta veche,
Cată dus la voievod...

— Cîntă, zice Ştefan-vodă
Cu blîndeţe, iar rapsodul,

Tresărind uşor, se-nclină
Şi începe-ncetinel.

Cu evlavie ascultă
Toţi boierii în tăcere,
Şi, furat de amintire,
Ştefan asculta si el:

CÎNTECUL DESPRE PREASTRĂLUCITA IZBÎNDĂ DE LA PODUL-ÎNALT

Ştefan-voievod,
Slăvit de norod,
S-a sculat în zori,
Pe la cîntători,
Şi s-a mînecat,
Măre, şi-a plecat

C-un pîlc de curteni,
Falnici moldoveni,
Şi s-a dus, s-a dus
Prin Ţara-de-Sus,
Şi-a ajuns voios
In Ţara-de-Jos.

Iar dac-a ajuns,
I-a venit răspuns,
Că duşmanii ţării,
Cît nisipul mării,
Năvălesc grămadă,
Pustiesc şi pradă..

Ştefan-voievod,
Slăvit de norod,
Nu s-a-nspăimîntat
De cîte-a aflat,
Ci din bucium sună,
Şi gloate-şi adună,

Iar în Cel-de-sus
Nădejdea şi-a pus,
Unde e nădejde
La ceas de primejde.

Domnul s-a-ndurat
Şi l-a bucurat,
Şi-a trimis o ceaţă
Către dimineaţă...

Ştefan, cînd văzu
Ceaţă ce căzu,
Repede-a-nţeles,
Repede-a ales
Pe cîţiva viteji,
S-aştepte prilej
în crîng nepătruns,
De ceaţă ascuns,
Dincolo de vad,
Mai sus de Bîrlad;
Cînd o da el'semn, "
Să-şi facă îndemn,
Să strige, să urle
Din tîmpini şi surle,
Tobele să bată
în goană turbată,
Ca să zăpăcească
Tabăra turcească,
Să creadă că-n coaste
Vine mare oaste.

Iar domnul viteaz,
Cel de-a pururi treaz,
Pîn-o prinde ştire

Turceasca oştire,
Grabnic s-o lovească
Şi s-o dovedească...

Şi aşa a fost
Gîndul lui cu rost:
Tîmpinele-au prins
Să ţipe-nadins,
Tobele să bată
în goana turbată,
Buciume şi surle
Să strige, să urle,

Turcii călăreţi,
Alergînd orbeţi,
Cum au auzit,
S-au şi repezit,
Dar de după pod
Ştefan-voievod
Pe neaşteptate
Li-a sărit în spate!
Turcii dau de crîng,
Şirele se frîng,
Repede se-ntoarnă.
Caii se răstoarnă.

Şi mereu se-ndeasă
Prin negura deasă,
Prin smîrcuri şi zloată
Se ucid în gloată,
Pe pod se răpăd,
Loviţi de prăpăd,
Se izbesc în dos
De malul rîpos:

Podu-i frînt în două,
Săgeţile-i plouă,

Coase şi topoare
Cad fulgerătoare!

Şi, lovit de-o rază,
Ce i-e dat să vază
Paşa Soliman?
Vede" pe Ştefan,
Cum venea, curat
Ca un leu turbat,
Cu coama în vînt,
Dus de Duhul Sfînt,
Cu oştenii săi —
Ceata lui de lei!

Spulberă şi taie,
Paloşu-i văpaie,
Unde trece El,
Groază-i si măcel!

Nebuniţi de spaimă,
„Allah" turcii-ngaimă,
Şi se stîng, şi pier,
Cu ochii la cer;
Alţii fug să scape,
Fug peste hîrtoape,
Fug, se duc orbeţi,
Vînaţi de săgeţi!

Ştefan cu ai săi
Zboară după ei,
Şi mi-i căsăpeşte,
Şi mi-i risipeşte,
Şi din goană mînă
Liota păgînă,
Şi spulberă toată
Păgîneasca gloată!

Ştefan-voievod,
Slăvit de norod,
După ce-a sfîrşit,
Trei zile-a postit
Cu pine şi apă,
Lumea să-1 priceapă,
Mulţumind supus
Tatălui de sus.

Şi cu toată slava
S-a-ntors la Suceava,
Ca un mîndru crai,
Cu mare alai,
Şi cu multe steaguri,
Rupte din şireaguri.
Şi cu prăzi bogate
De la turci luate.

Iară doamnei sale,
Ce-i ieşise-n cale,
I-a adus o salbă
Din Cetatea-Albă,
însă la cocon
I-a adus plocon
Sabia turcească,
Să mi-o mînuiască,
Şi-un arc, să-1 deprindă
De mic să-1 întindă...

Iar la-mpărăţii
A trimis solii,
Tuturor să spună
Multă voie-bună,

Precum c-a purces,
De Domnul ales,
Şi s-a bizuit
De a biruit
Din sus de Bîrlad
Şi-a trimis în iad,
Pe cellalt tărîm:
O sută de mii
De turci osmanlii...

Iar papa din Rîm,
Pe loc ce-a aflat,
Poruncă a dat:
Călugări şi clerici
Să cînte-n biserici
Rugăciuni spre slava
Celui ce-n Suceava
E scutul dreptăţii
Şi-al creştinătăţii,
Cărui azi mă-nchin,
Ca un bun creştin,
Cu un ol de vin:

Domnul să-1 trăiască
Şi să-1 miluiască,
S-apere moşia
De toată urgia,
Mîndru să-nflorească
Viţa bogdănească !. . .

IV

Astfel a cîntat rapsodul,
Şi-ntr-un glas: „Amin \" strigară
Toţi boierii, iar norodul
Repeţi prelung: „Amin !"
însă Ştefan dus pe gînduri
A rămas. Apoi ridică
Glasu-i dulce de părinte,
înecat de un suspin...

(Ştefan-vodă grăieşte:)

— O, fiule Bogdane!
Şi voi, boieri ai ţării,
Ce-aţi împărţit cu mine
Atîtea mari izbînzi!
Azi mă vedeţi aproape
De marginele gropii,
Şi-a vieţii mele slavă
îmi pare o nălucă,
Ce tot se depărtează,
Pierind în întunerec...

Simt că-n curînd veni-va,
Să-mi ceară, moartea, birul;
Dar nu mă înspăimîntă
Şi nici nu mă-ntristează:

Ştiu bine doar că clipa
Cînd am venit pe lume
A fost şi-aceea-n care
Pornit-am către groapă.

O grijă mă munceşte
Pe mine, zi şi noapte,
Un gînd amar pre care
Nu-l pot goni din minte:

Că las în preajma voastră
Pre acel leu năprasnic,
Nesăţios de sînge
Creştin — pre Soleiman !

Pre Soleiman, cel care
Vrea să ne ia moşia,
Ce noi, cu braţul nostru
Viteaz, am apărat-o

Şi mulţi viteji ai noştri,
Luptînd cu rîvnă sfîntă,
Atîţia ani de-a rîndul,
în sînge au scăldat-o!

Pre Soleiman, cumplitul,
Pre acest soare-al nopţii,
Ce-n preajma, morţii mele
Ameninţînd răsare,

Şi-n marea lui de flăcări
A înghiţit Ardealul
Ş-Ungaria o parte,
Şi-a-ngenuncheat chiar Crîmul,
Ce nu mai cunoscuse
Nici un stăpîn străin!

Cetatea-Albă o are,
Mărgăritar al nostru
Pierdut, prilej al pizmei
Şi-al luptei dintre fraţi.

Si fraţii noştri înşişi,
Munteni — creştini de-un sînge
Deşi duşmani, n-ascultă
De el,' de Soleiman?

Noroadele Asiei
Şi multe-ale Europei
Se-nchină fără murmur
Tot lui, lui Soleiman!

Ci nu se mulţumeşte
Să stăpînească tronul,
Să poarte-n mînă schiptrul
Chezarilor romani,

Nu-şi pune frîu, păgînul,
Iubirei lui de slavă:
Visează cucerirea
Pămîntului întreg!

Şi socotiţi voi, oare,
Că va cruţa Moldova,
împrejmuită astăzi
De ţări birnice lui?

O, fraţilor, mai grabnic
Vă temeţi, dimpotrivă,
Să nu s-arunce hulpav
Asupră-vă, cu toate
Puterile, căci dînsul

Urăşte pre creştini
Şi-n inima-i de fiară
Izvor îşi are ura
Pe care Alcoranul
I-o porunceşte lui...

Nurmi poci întoarce ochii
Nici spre vecinii noştri
Făr-a jeli amarul
în care au căzut:

în Ieşi, nădejde nu e,
Că-s răi şi nestatornici,
Iar ungurii, ei înşişi,
S-au aruncat în fiare;

Nemţia-i prea departe
Să ţie piept cu turcii
Şi geme sfîşiată
De lupte între fraţi!...

Atunci, ce ne rămîne?
Puteri avem puţine,
Primejdia e mare,
Şi ajutor, de unde? !.

Să îmblînzim mai bine,
Dar fără făţărie,
Pe acest leu sălbatec
Ce vrea să ne sfăşie!
Căci închinarea noastră
Va fi atunci o apă
Ce-o să potoale focul
Cumplitei şale uri...

De-aceea, ca un frate
Şi ca un bun părinte,
Vă-ndemn în aste zile
Din urmă-ale vieţii:

Siliţi-vă a face
Cu turcul dreaptă pace,
Ca să vă lase vouă
Credinţa strămoşească
Şi legea pămîntească
Aşa precum le-aveţi,

Plătind haracî cu cinste
Ca unui mai puternic;
Cerînd mai bine mila-i
Decît sabia lui!...

Dar dacă, dimpotrivă,
Vă cere alte jertfe
Decît aceste-aduse^
Cu inima pe faţă,

Atunci pieriți mai bine
Cu sabia în mînă,
Credința apărînd-o
Şi țara, pan' la moarte,

Decît să cadă-n prada
Ruşinei şi-a robiei,
Decît să vi le calce
Vrăjmaşul în picioare!

Şi n-aveți îndoință
Că Dumnezeul nostru,
Acel ce singur poate
Minuni să săvîrşească,

Din cer n-o să şe-ndure
De lacrămile voastre,
Şi n-o să vă răsară
în noaptea suferinții

Un soare nou, un mare
îndrumător de neamuri,
Care va-nfrînge-odată
Trufaşa Semilună

Şi-o să vă mîntuiască
Pre voi ori poate-urmaşii
Şi-o să vă dea puterea
Şi slava cea dintăi!...

V

Astfel a grăit monarhul
Şi în vreme ce pe dealuri,
îmbrăcînd în purpur zarea,
Craiul zilei se stingea,

Supt sprincenele stufoase
Două lacrimi mari luciră,
Şi-un fior trecu prin inimi:
Ştefan cel Bătrîn plîngea!

CÎND A FOST SĂ MOARĂ ŞTEFAN

I

Cînd a fost să moară Ştefan,
Multă jale-a fost în țară:
Cîte brațe-n deznădejde
Către cer nu se-nălțară?

Cîte jertfe la altare,
Cîtă smirnă şi tămîie,
Pentru ca viteazul Ştefan
Viu şi teafăr să rămîie!

Se părea că nici pămîntul
Nu se-ndură să-l primească
Pe acel ce-a fost preavrednic
Peste tot să-l stăpînească,

Şi de groază şi durere
S-a cutremurat pămîntul
Ca în ziua răstignirii
Celui ce-a vestit cuvîntul...

II

Cînd a fost să moară Ştefan,
Multă jale-a fost în țară.

Cine ar putea să spună
Cîte inimi sîngerară?

Iarnă grea ca niciodată
Și o foamete cumplită
S-abătură-n anul cela
Peste țara lui iubită.

însă nici pe patul morții
Nu putea s-o dea uitării
Cela ce pe drept fusese
Poreclit: Părinte-al țării...

Lîngă patul său chemîndu-i,
Mîngăie pe toți sărmanii,
Plîng și îi sărută mîna
Văduvele și orfanii.

Plîng și-l binecuvîntează
Și se-ntorc pe la căminuri,
Iar boierii zi și noapte
Stau la patul său de chinuri...

III

Cînd a fost să moară Ștefan,
Multă jale-a fost în țară:
Lîngă patul său de chinuri
Toți boierii s-adunară.

în cerdac cerînd să-l ducă,
A luat în mîni ocheana,
Să mai cate înc-o dată
La Moldova lui, sărmana !

Și de ce-a văzut într-însa
L-a cuprins întăi fiorul —
în ocheana fermecată
El cetise viitorul!

Veacuri negre de urgie,
Și de lupte, și de jale,
S-arătară, într-o clipă,
Fulgerînd, privirii sale.. •

IV

Vis e însă,, ori aieve?
Dinspre Olt, urcînd, zărește
Un vultur măreț ce-ntinde
Aripele — și-adumbrește

Toată Țara Muntenească
Și Moldova și Ardealul...
Vai! dar noapte și mai oarbă
își aruncă-n urmă-i valul!

Dintr-o dată, far' de veste,
Fața iar i se-nsenină:
Pîcla grea deschide iarăși
Gene-albastre de lumină.

Pe cîmpia dunăreană
Vede oști române-n zare:
Mîndru' prinț din țări străine
Merge-n fruntea lor călare...

Cîntece de biruință
Cresc și umplu tot văzduhul

... Şi zîmbind, cu pacea-n suflet,
Ştefan vodă-şi dete duhul!...

V

Dar cu dangăt plin de jale
Mii de clopote dau veste:
„Ştefan-vodă al Moldovei,
Ştefan-vodă nu mai este!"

Tristă-i Mănăstirea Putnei,
Porţile-i deschise-aşteaptă
Strălucit convoi ce vine
Şi spre ele-ncet se-ndreaptă.

Este Ştefan. Azi străbate
Cel din urmă drum prin ţară,
Dar pe unde trece-acuma,
în măreaţa zi de vară,

Plînge dealul, plînge valea,
Plîng pădurile bătrîne,
Şi norodu-n hohot plînge:
"Cui ne laşi pe noi, stâpîne?"

EPILOG

Patru veacuri de durere
Au trecut — şi-n noapte-adîncă
Doarme Ştefan, dar şi astăzi
Neamu-ntreg îl plînge încă.

Şi-l vor plînge codrii vecinie
Fremătîrid duios din ramuri,
Cît vom fi-n cuprinsul nostru
Tot iloţi ai altor neamuri!

Jalnic apele l-or plînge;
Şi, zadarnic, multă vreme
Din adînc de văi pierdute
Triste buciume-or să-l cheme..

însă cînd suna-va ceasul
De dreptate pentru ţară,
Din mormîntu-i va străbate
Vîrful săbiei de pară...

Şi va fi războiul mare
între neamurile toate;
Caii în potop de sînge
Pin' la coame or să-noate...

Peste noi atunci pluti-va
Duhul lui Ştefan cel Mare —
Şi vom rumpe orice lanţuri,
Vom sfărma orice hotare!

DIN PERIODICE

POEZII

IZVORUL

S-a dus vara, şi verdeaţa
A pierit de mult,
Iar izvorul din pădure
Numai eu l-ascult.

Şi-l întreb de păsărele,
Unde mi-s acum?
El îmi spune cu durere:
"Au plecat... la drum...

Şi-l întreb de floricele,
Unde mi s-au dus?
El îmi spune plin de jele:
"Toamna le-a răpus..."

Şi-l întreb, de ce se scurge
Aşa turburat?
El răspunde: "Vai! ca mîine
Voi sta nemişcat".

ŞI NU MĂ VEI LĂSA?...

Şi nu mă vei lăsa în pace,
O, glas al tristei profeţii?
De unde vii? Şi ce te face
Mereu de mine să te ţii?

Ah! de mi-ai da măcar o clipă
De pace dulce în trecut,
Din zbor, pe-a timpului aripă,
Pană s-o prind, s-a şi pierdut.

Şi tot acea poveste veche
îmi reşopteşti azi necurmat,
Ce să trezeşte în ureche
Ca un ecou îndepărtat!

"O, nu da nimărui crezare;
...Nu-ţi cheltui simţirea-n vînt!
Dispreţ sub formă-amăgitoare
Este iubirea pe pămînt.

Şi visu-i spuma care trece
Pe sînul mării-ntins şi larg,
Iar adevăru-i stînca rece
De care spumele se sparg/'

CLATINÎNDU-ŞI.

Clătinîndu-şi al ei creştet,
Stă pădurea-n vis pierdută,
Iar frunzişul, rar şi veşted,
E cuprins d-o jale mută.

Şi nici vîntu-n nemişcare
Nu se-ndură să-1 pătrunză,
Căci tresare, parcă-1 doare,
Cînd îi smulge cîte-o frunză...

Schimbătoare este firea...
Dar, biet suflet omenesc,
Tu să nu-ţi revolţi simţirea
Cînd speranţe te-amăgesc

Şi cînd visurile-ţi zboară,
Prada unui aspru vînt.
Veche-i trista zicătoare:
Omu-i frunză pe pămînt!

O CARTE...

O carte-e soarta acestei lumi,
De noi nepricepută,
Ce-o răsfoieşte-n mod fatal
O mînă nevăzută.

Căci înainte şi-ndărăt
Se-ntorc ale ei fețe.
Ca şi cînd cineva grăbit
Ar sta să le învețe!

Iar noi cu groază vrem s-oprim
Giganticele-i file,
Să descifrăm măcar un şir
în timp de ani de zile.

Puțini sunt cei ce-au înțeles,
Cetind, o filă-ntreagă,
Dar mulți îs orbi şi, vai! nu pot
Un şir să înțeleagă!

AH! OAMENII...

Ah! oamenii adeseori
M-au înşelat pe mine...
Dar ca sa-i cred înşelători
Nu vreaii, nu pot, nu-mi vine.

Ci cînt cu suflet arzător
De lacrămi, de obidă...
Ei mă privesc întristători:
Le vine să rîdă!

Unul mi-a zis: "La ce tot minți
în sec, amice dragă?
Nu vezi tu: ca ieşit din minți
Te crede lumea-ntreagă!"

Da! mint... plîngînd, dorului meu,
De-o vreme ce-ntîrzie,
Zicîndu-i: "Tot va fi cum eu
Credeam că o să fie!"

EPIGRAME

AMICILOR

Vă-ntreb, amici, încă o dată
La ce-mi tot dați tîrcoale? '
uni da, am inimă bogată
E>ar buzunare — goale.

îl

UNUI PESIMIST

Vorbește, rîde cu măsură!
Arată-ți ochii plînși și triști!
Căci nu uita:-n literatură
Te numeri printre pesimiști.

ÎN NOAPTEA.

în noaptea-nchiselor pleoape,
Cînd somnul vine de mă fură,
Răsai în gîndul meu aproape
Ca luna palidă prin zgură,

Și fata albă ti-e ferită
In blond privaz de plete mari;
De gene lungi e-acoperită
Oglinda ochilor tăi clari.

O! dac-ai ști cum arde dorul
în miez de noapte tăinuit,
Cînd socotești-nainte zborul
Clipitelor făr' de sfîrșit!

Cînd gemi pe pat în așteptare
Și nu poți să te liniștești,
îți arde capul și te doare
De-ți pare că înnebunești!

Dar inima-mi în van te cere,
Căci tu pe lume loc nu ai,
Te stingi ca orișice părere,
Cu ochi închiși si păr bălai!

ESTE NOAPTEA

Este noaptea sîmbetelor
Este ceasul de mister
Puneți strajă zîmbetelor
voi, cari nu credeți în cer

Căci e-o noapte-atît de sfîntă
senină ca o zi.
Ascultați!... îngerii cîntă !
-Uar — nu-i putem auzi.

VISUL CODRULUI

Străvechiul codru doarme-n noapte,
Cuprins de-un farmec nedescris,
Și parcă,-nsuflețit de şoapte,
îsi numără frunzele-n vis.

Dar ce visează? Cine ştie
Ce amintiri de vijelii?
Antice nopţi de poezie,
De basme, de minunății?

Vede pe craiul din poveste,
Călare pe un roib superb,
Ieşind din umbră făr' de veste
în urmărirea unui cerb?

Ori vede cete de sălbateci
Dinspre huceagu-ntunecat?
Pe cai sirepi şi furtunateci
Ei trec în ropot la vînat.

SPRE TOAMNĂ

De pe ramuri spulberate
Frunzele în aer zboară.. .
Una singură se zbate
Şi nu poate ca să moară.

Eu credeam că e un flutur..
Flutur n-are cum să fie!
— Vîntule, de ce n-o scuturi
De pe ramura pustie?

Prin grădini, prin crînguri, toate,
Toate frunzele-s pe ducă;
Una singură nu poate
După ele să se ducă.

SINGURĂTATE

Cîntec

Chiar cînd toate patimile
Te frămîntă şi te sfarmă,
Las' să curgă lacrimele,
Şi durerile-or s-adoarmă.

Lumea e nepăsătoare,
Inemi calde sunt puține.
Dar o vrajă uimitoare
Zace-n mila de la tine.

Iar de cugeti în tăcere,
Gîndul tău'oricît de tristu-i,
Te cuprinde o plăcere
Dureroasă, să te mistui...

. . . Şi s-or scurge lacrimele
Fără vorbe, făr-alarmă —
Toate, toate patimele
Şi durerile-or s-adoarmă!

ZĂDĂRNICIE

Ecou-ntregei mele vieţi
Se redeşteaptă în ureche;
Zădărnicie, tu-mi repeţi
Mereu acea poveste veche.

Ah, viaţa mea-i o mare-adîncă
Ce spumegă în lung şi-n larg,
Realitatea-i neagra stîncă
De care spumele-i se sparg!

Ci nu mă vei lăsa în pace,
O, glas al tristei profeţii?
De unde vii? Dar ce te face
Mereu de mine să te ţii?

VISUL UNUI SLUJBAŞ

Visam deştept pe jumătate...
Era o linişte în casă,
Şi ziua în amiaza mare
Părea că-i noapte luminoasă...

...Şi se făcea că am o mie
Monede-n aur... o comoară!
Trîntit pe canapea alene,
Sorbeam cafea, fumam ţigară.

Copiii mei, în loc de zdrenţe,
Purtau vesminte noi, alese,
Nevasta mea era mai mîndră
Ca cea dintîi dintre prinţese.

Chiar eu schimbasem redingota
Cea roasă-n coate şi cu pete;
Perdele scumpe-aveam la geamuri,
Şi ce covoare, ce tapete!

Ba-i dasem unui biet prieten,
Acuma chiar, un pumn de lire,
Şi cum îmi mulţămea, săracul,
Plîngînd d-atîta fericire. ..

Tresar... Cine-a bătut în uşă?
Mă pipăi... Unde-s banii mei?
— Bărbate, scoal', uitaşi de slujbă?
Hai, uite, că-i trecut de. trei!

COPIL

Fragment

... Ieri, mamă, trist trecea pe stradă,
Atît de palid şi-aiurit,
Se clătina şi sta să cadă,

Şi zdrenţele-atîrnau pe dînsul.. .
Eu, mamă dragă, l-am zărit
Şi m-a-necat deodată plînsul.

Da, l-am văzut şi astăzi, mamă,
Tot da din mîni, vorbea mereu,
Şi nici nu m-a luat în seamă.

Era pe stradă multă lume,
Şi îmi venea aşa de greu
Că nu puteam să-1 strig pe nume...

S-au strîns în jurul lui grămadă,
Toţi îl făceau beţiv, mişel,
El s-a luat atunci la sfadă,

Eu m-am apropiat cu teamă...
I-am întrebat: "Ce-aveţi cu el?"
Şi ei au rîs de mine, mamă!...

De-aş fi avut atunci putere
Să-i bat pe toţi, i-aş fi bătut!
Căci de ruşine şi durere

Tot sîngele-mi fierbea în vine...
Dar am rămas pe loc pierdut
Şi nu ştiam ce e cu mine...

Mi-e tată doară, şi mă doare
Să-l văd batjocorit de toţi...
O, mamă, fii îndurătoare,

De ţi-a greşit, nu ţine seamă,
Şi iartă-l, iartă-l, dacă poţi,
Că n-a fost el de vină, mamă...

Ori poate nu-ţi aduci aminte,
Plîngînd amar, cum îţi cerea
Să uiţi ce-a fost mai înainte

Şi să trăim iar împreună?
De ce cu el ai fost mai rea,
Cînd eşti cu mine-aşa de buiă?

De ce l-ai izgonit cu sila,
O, pentru ce l-ai izgonit?
Cum nu te înduioşase mila,

Şi ţi-ai întors cu ură faţa
Cînd a strigat: "Nenorocit
Voi fi de-acuma toată viaţa!"

Ştiai că o să-şi piardă firea
De n-o să-i ierţi, cum te-a rugat.
Şi tu i-ai dat nenorocirea.

Cînd numai cu o vorbă bună
Puteai să-ndrepţi ce s-a-ntîmplat,
Şi să trăim iar împreună...

Dar ce urît te uiţi la mine!
Te-am supărat cu vreun cuvînt?
Nu ţi-am vorbit cum se cuvine?

Nu sta cu fruntea încreţită...
Mai bine intru în pămînt
Decît să mi te ştiu mîhnită!

Căci de te supăr, mamă, oare,
Atunci, al cui o să rămîi?
Să plec şi eu în lumea mare?

Să rătăcesc şi eu ca dînsul,
Pierdut şi fără căpătîi?
Nu vezi că mă îneacă plînsul?...

Şi-l văd în vis adese, mamă,
Trăgînd să moară, părăsit!...
L-aud plîngînd încet... te cheamă..

Plîngînd, te roagă de iertare...
Eu, lîngă el, plîng aiurit,
Tu, numai, stai fără îndurare...

O, fie-ţi milă, mamă dragă,
Şi iartă-l, cheamă-l înapoi!
De vrei, îl fac eu să-nţeleagă

Că-l ierţi... şi o să fie bine. ..
O, mamă-ndură-te de noi,
Şi nu te mînia pe mine...

BASM NEISPRĂVIT

A fost o fată de-mpărat
Frumoasă ca o zînă...
A fost o fată dc-mpărat
Cu ochi vicleni, cu păr buclat,
Cu inima păgînă.

Sta visătoare-odată-n prag
Şi-un paj trecea pe scară,
Sta visătoare-odată-n prag,
Şi-n treacăt îi şopti: "Mi-eşti drag,
Mi-eşti drag din cale-afară!"

A doua zi îi iese-n drum:
"Mi-eşti drag cît nu pot spune!"
A doua zi îi iese-n drum,
Şi fuge, izbucnind acum
în hohote nebune...

Iubite, să-ţi mai spun, ai vrea,
Cum s-a-ncheiat povestea?
Iubite, să-ţi mai spun, ai vrea?.
Dar dac-ar fi povestea mea
în rîndurile-acestea ?

SFÎRŞIT DE VARĂ

Sub bolţi de nouri mişcătoare
Ce mărginesc albastrul clar,
Trec stoluri, stoluri călătoare:
Sclipind în razele de soare
Se duc... se duc... pîn* ce dispar.

II

în flori de aur îmbrăcată
Voioasă-mi rîde din apus
Icoana verii adorată,
Din ce în ce mai depărtată.
Şi eu rămîn, privind-o dus.. .

UNUI LUPTĂTOR

E mult de-atunci... şi, totuşi, ai crede c-adineauri
Visai că lupţi de-a valma cu zmei şi cu balauri,
Să dezrobeşti pe mîndra copilă de-mpărat...

E mult de-atunci... şi_totuşi ai crede c-adineauri
Visai pe-nvingătorul, încununat cu lauri,
în lupta pentru bine, de-o lume admirat...

Azi, obosit şi sceptic, ai devenit cuminte,
De visul de mărire rîzi cînd ţi-aduci aminte,
Cum rîzi şi de himera minunei din poveşti;

Dar te cuprinde jalea că te-ai jertfit durerii,
Şi-ai prăpădit o viaţă luptînd cu mici mizerii,
Şi n-ai avut o clipă norocul s-o trăieşti!

ELEGIE

Cum m-adormeai cu legănarea,
Cu cîntecul tău, dulce mamă!
Azi, cînd mă-nfrînge disperarea,
în van copilul tău te cheamă,
Cerşindu-ţi liniştea, uitarea.

O! umbră, umbră adorată,
De-acolo unde nu-i durere,
De ce nu mai revii o dată,
S-aduci senina mîngîiere
în inima-mi nemîngîiată ?...

DINTR-UN BASM

... Făt-Frumos ce se bătuse cu balaurii şi zmeii
N-a ştiut ca să trăiască vicleniile femeii,
Şi s-a stins — ne spune basmul că-l ucise suferinţa...
Plînge-acuma pocăita, ispăşindu-şi biruinţa.

Iat-o şovăind pierdută... Viaţa parcă i se curmă,
Dăruindu-i sărutarea cea dintîi — şi cea din urmă...
Cea din urmă!... Nu, căci iată-l! Făt-Frumos din somn tresare,
Teafăr şi mai mîndru încă, înviat de sărutare...
Sărutarea-l înviase — astfel glăsuie povestea —
Şi-au durat apoi o nuntă de s-a dus în lume vestea!
Ba avui şi eu la praznic loc de frunte-n coada mesii
Şi-nchinai în sănătatea mirelui şi a miresii...

O CLIPĂ

Atît de sprintenă, asemeni
Plăpîndei căprioare,
Tu vii gonind doi fluturi gemeni
Pe-aleile în floare.

Purtînd pe gura ta săruturi,
în ochi, zîmbiri şirete,
O clipă doar te-opreşti şi-ţi scuturi
. Şăgalnicele plete...

în urmă-ţi lăcrimează floarea
Aleilor deşarte...
Se tînguie privighitoarea...
Dar tu te-ai dus departe!

TUDOR VLADIMIRESCU

Erou al unor vremi de slavă,
Ce mici suntem, ce mare eşti!
Cu-a tale fapte vitejeşti
Din suflete ne risipeşti
A scepticismului otravă.

A tresăltat mîhnita țară
De dorul drepturilor sfinte,
Ai zis pandurilor: "Nainte!"
Şi Oltul şi-a adus aminte
De bărbăția seculară.

Ca trăsnetul căzuşi, viteze,
Şi-au tremurat fanarioții,
Sublimi erau atunci iloții
Zburînd voioşi, zburînd cu toții,
La moarte dîrji să te urmeze.

Despică vulturul văzduhul
Şi tot mai sus ar vrea să zboare,
De-atît de sus, de lîngă soare,
Un glonte ajunge să-1 doboare;
Se zbate în țărnă şi-şi dă duhul.

Şi tu te-ai înălțat, martire,
6, Tudor, tot atît de sus..
Şi tot ca el ai fost răpus...
Dar durerosul tău apus ^
A fost semnal de mîntuire!

Erou al unor vremi de slavă,
Ce mici suntem, ce mare eşti!
Cu-a tale fapte vitejeşti
Din suflete ne risipeşti
A scepticismului otravă.

COSAŞUL

Noapte, tu ne-ndrumi în sat,
Oaspete binevenit,
Dumnezeu ni te-a lăsat
Pentru gîndul apăsat,
Pentru braţul ostenit...

Laşi ca să ne fure lin
Somnul binecuvîntat,
Dai uitării orice chin,
Casa bietului creştin
Tu i-o schimbi într-un palat.

LA FEREASTRĂ

E primăvară. Pe stobor
Stau două rîndunele:
Tot ciripesc şi dau din cap,
Vorbindu-şi înde ele.

"Ast' toamna, la fereastră-n colţ
Sta palida duduie...
Sărmana! Ce s-a mai făcut?
Azi la fereastră nu e<.."

"Mi-e teamă c-a plecat cu noi,
Ca-n veci să nu mai vie,
Şi pururea fereastra ei
Va rămînea pustie..."

STRĂIN

Sub bolți adinei fac larmă vie
Săgetătoare rîndunele,
Şi-i gata de călătorie
Convoiul fericirii mele.

S-au dus, şi părăsit pe lume,
Străin sub bolțile deşarte,
Mă pomenesc şoptind un nume
In amintirea verii moarte...

CERŞETORII

Nedespărțiți de ani întregi,
Părtaşi de-aceeaşi soartă,
Cerşetoresc doi bieți moşnegi
La catedrală-n poartă.

Munciți de-acelaşi gînd duşman
Şi lacomi, răi de gură,
Acelaşi mizerabil ban
Le dă prilej de ură...

Ci unul s-a plătit de bir:
S-a dus la el acasă —
Un colț uitat de cimitir,
De cel rămas ce-i pasă?

Acesta poartă-acu stingher
A vieții grea osîndă,
Şi-ntinde, amorțit de ger,
O mînă tremurîndă...

Se simte-aşa străin, neavînd
Cu cine să se certe...
Doar murmură din cînd în cînd:
"Eh, Dumnezeu să-1 ierte!"

VOIEVODUL

S-a cufundat palatul în toropeala morții,
Tăcut străjerul numai se mişcă-n umbra porții.

De mult s-a stins serbarea cu sîngeroasa-i larmă,
Doar voievodul singur nu află chip s-adoarmă.

Zadarnic vrea' s-alunge din turburata-i minte
Mustrările de cuget ce-i stau mereu-nainte...

Cu mîinile la spate, tăcut, cu paşi nesiguri,
Măsoară-n lung iatacul şi ochii-i ard în friguri.

El vede nebunia rînjindu-i din unghere
Și simte că-l cuprinde demonica-i * putere...

Atunci, ca-n vis, i-apare, în mistica lumină,
Ce-o candelă aruncă, veghind în colț, senină,

Icoana Preacuratei, simbolul de iubire...
El face-un pas spre dînsa, un pas spre mîntuire,

Mustrările de cuget nu vor să se mai ducă
Şi tot mai învrăjbite de inimă-l apuca.

Si urlă voievodul de spaima ce-l cuprinse,
Căci candela deodată, clipind pripit, se stinse.

[CÎNTEC]

Noaptea-i rece şi senină,
Creşte luna peste deal,
Şi departe-n văi suspină
Un caval.

Taina doinei plîngătoare
Farmecă pe trecător...
"Spune-mi, spune-mi, ce te doare,
Biet păstor? ..."

s

Astfel cîntă călătorul,
Rătăcind pe căi uitate,
Cînd îl năpădeşte dorul
Patriei îndepărtate...

Cînd în nopţile senine
Plînge, nu-şi găseşte locul...
Astfel cîntă numai cine
Şi-a pierdut norocul!

EPI GRAMATICE

Volumului de *,,Epigrame...'*

Pe orice filă, patru versuri,
Ce de-aurite cercevele!
Le-am cercetat cu de-amănuntul,
Dar n-am găsit o pînză-n ele.

CARNAVALUL

Văzduhu-i plin de cînturi şi săruturi.
Coriaiidoli şi confeti zboară,
Şiraguri lungi de-mpodobite care
Abia se văd prin nourii de fluturi.

Femei frumoase rîd şi te-mpresoară...
Zadarnic vrei să-ți faci din brațe scuturi,
Te năpădesc... vin alte-n şir... Te scuturi,
Şi fugi învins... Curînd se face sară.

Cu hohot viu voioasa zi se stinge:
Beția creşte păn' la cer... împinge
Delirul uriaş peste hotare...

Se-ntunecă văzduhul tot mai tare...
Potop de fulgi ne-ngroapă!... Nu-i mirare:
Sînt îngerii... Se joacă-n cer şi — ninge!

IMITAȚIE

Toți laudă pe-Alecsandri.
Cîți au citit ceva din el?
Prefer să fiu mai mult citit
Şi lăudat mai puțintel.

AMINTIRE

E seară, frig de toamnă... O, palidă icoană,
De ce-mi tot vii în minte mereu şi în tot locul?
Tu-mi răscoleşti în suflet o dureroasă rană,
Şi, întristat şi singur, mă uit cum arde focul...

Cînd mi-apăru în cale sălbateca fecioară,
Era aşa de tristă, şi bună, şi cuminte,
încît fără de veste simţii că mă-nfioară
Evlavia durerii ca-n preajma unei sfinte.

Şi martor mi-este cerul de dragostea curată
Ce i-am purtat în suflet amar de ani de-a rîndul,
Dar parcă o sfială mă cuprindea deodată
Şi nu i-am dat prilejul să-mi bănuiască gîndul...

Cînd am plecat pe urmă departe-n lumi streine,
Abia-mi întinse mîna, o vorbă nu-mi răspunse;
Că-n ochii ei cei negri putea citi oricine
Mîndria chinuită a dragostii ascunse...

Eu singur n-am văzut-o, eu singur n-am citit-o,
Eram cu mintea dusă cînd mi-a zîmbit norocul.
Mi-a dăruit o clipă, dar am nesocotit-o,
Şi astăzi trist şi singur mă uit cum arde focul.

IDEAL

De-a pururea m-ai urmărit
Prin noapte şi prin ceaţă
Cu farmecul neţărmurit
Al dragostei de viaţă.

Rămîi fără prihană deci ^
De-a pururea în pază-mi,
Căci tu eşti dorul meu de veci
Şi singurul meu reazăm!

COPIL

Mamă, dac-ai ști-n dumbravă
Ce frumos e acum, în mai!
Singurică-n pat bolnavă
Nu te-ai îndura să stai.

Cîntă mii de păsărele,
Murmură pîraie reci,
Să asculți numai de ele,
Nu te-ai îndura să pleci.

Vreau să merg acolo, mamă,
Să culeg un braț de flori,
Și pe groapă ți le seamăn,
Mamă dragă, dacă mori...

SCRISOARE

Fragment

Tu îmi scrii din cuibul pașnic de la țară, scumpe frate,
Că ți s-a urît de^atîtea visuri și singurătate,
Că ți-e dor de. viață nouă și de luptă zgomotoasă...
îți închipui lumea noastră din oraș mult mai frumoasă
Și deplîngi monotonia zilelor pustii de toamnă
Care tot la gînduri triste fără voie te îndeamnă...

Mă întrebi de-ți dau eu sfatul ca să vii în capitală,
Tu care-ai trăit de-a pururi într-o lume ideală,
Simplu, delicat și tainic în căsuța ta curată,
LInde larma surd-a zilei nu străbate niciodată?...

O, rămîi, rămîi acolo, în căsuța de la țară,
Nu jertfi pe-ambiții vane liniștea ce te-mpresoară,
Nici mărețele priveliști ce natura ți le-mbie
Pe-un crîmpei de viață seacă fără pic de poezie.

Ce cați tu, poet idilic, cîntăreț de prin dumbrave,
în nămolul vieții triste plin de patime mîrșave?...
Ce vrei tu, copil cuminte al naturii, prin localuri
Unde vițiul stăpînește și desfrîul curge-n valuri,
Prin redacții jidovite, unde imbecili rahitici
Dîndu-și — fără de rușine — ifose de-apostoli-critici,

îngîmfaţi de fraze goale în isterice polemici,
Decretează nemurire barzilor pletoşi, anemici;
Şi punîndu-şi în mişcare aparatul lor ridicol
Socotesc c-au să răstoarne ţara-ntreagă c-un articol?

Toată liota de fameni, toată şleahta de mişei,
Trubaduri uitaţi de muze şi dispreţuiţi de zei,
Trîntori sterpi, de cafenele — glasuri de flaşnetă, sparte,
Venetici perverşi şi cinici şi cu capete deşarte,
Fabricanţi de versuri şchioape şi de proză incoloră —
Cum vei îndrăzni, sărmane, să te prinzi cu ei în horă?

Nu. .. rămîi mai bine-acolo, în căsuţa ta curată
Unde larma surd-a zilei cearcă-n van ca să străbată,
Cîntă-ţi cîntecele-n taină şi trăieşte-aşa cuminte,
Cu icoanele iubite din poveşti de-a pururi sfinte,
Caută de prinde-n versuri fugitivele contururi
Care din copilărie gîndul ţi-l vrăjeau de-a pururi;
Şi-mpăcat cu traiul simplu şi cu sufletul cucernic
Cere numai sănătate de la cel atotputernic. ..

ROBUL
Baladă

Mi-e inima-n Moldova,
în ţara cea de sus,
De mîndra mea mireasă
Mi-e dor, mi-e dor nespus.
Să-mi sprijin fruntea-n palme,
Să mă gîndesc la ea:
Atîta mîngăiere
Am în robia mea !

Mi-e inima-n Moldova,
în ţara cea de sus,
La dulcea mea domniţă
Mi-e gîndul veşnic dus. ..
Ea coase, la fereastră,
Cu borangic şi fir,
Şi are ochi albaştri
Ca piatra de safir...

Se tot încurcă firul,
Ea-l tot descurcă iar,
Se uită dusă-n zare:
M-aşteaptă în zadar !
Ah, dac-aş fi eu slobod
Ca gîndul meu pribeag,

De-aş fi o rîndunică
Să zbor la ea cu drag !

Dar lanţurile-s grele,
în temniţă e frig,
Domniţa nu m-aude
Cînd noaptea-n somn o strig...
Şi dor mi-e de Moldova,
De ţara mea de sus:
De scumpa mea crăiasă
Mi-e dor nespus, nespus!

ICOANE VECHI

A. PANN

Psalt înţelept, comoară nesecată
De basme bătrîneşti şi vechi zicale,
Rapsod glumeţ, iubit de mahalale,
Cari răsunau de cîntece odată,

Ce-mi pasă dacă critici - de azi cată
în versul tău greşeli gramaticale!
Eu te slăvesc de dragul muzei tale,
Apusă azi cu lumea ei uitată.

Te.văd blajin, muncind din greu, iar seara
Stai în cerdac, îţi acordai ghitara,
Cîntai vreun psalm, vreo doină, mici balade...

De prin vecini, pîndeau pe la fereşte,
Oftînd în taină, tinere neveste.
Şi pe furiş îţi aruncau ocheade...

LUI STANS

Te-ai stins şi tu, tovarăş drag de-altdată,
Şi-am tresărit la vestea morţii tale;
Oftînd, pe urmă, mi-am văzut de cale
Spre culmea veşnic tot mai depărtată.

La ce s-arăt zadarnica mea jale?
Ce-i pasă lumei c-a-ncetat să bată
O inimă-ntre inimi, însetată
De dorul frumuseţii ideale?

O, dormi în pace dar! Şi iartă-i, dragă,
Pe cei ce plîng azi lacrimi prefăcute
La groapa ta; pe ei nimic nu-i leagă

De tot ce-ai fost; te-or da uitării iute:
Sărmani mişei cari nu pot să-nţeleagă
Evlavia durerilor tăcute. ..

UNUI CRITIC

O lume vede cum, gonit de Furii,
îţi terfeleşti talentu-n glod şi pleavă
De cînd închipuirea ta bolnavă
în suflet ţi-a sădit sămînţa urii.

Deci nu mă mir că azi mi-arunci injurii,
Cînd încă ieri m-ai ridicat în slavă;
Insultă, scumpul meu, fără zăbavă,
Pîn'ce mai ai venin pe cerul gurii!

Ci totuşi nu credeam c-aşa reptilă
Supt zîmbetu-ţi viclean se poate-ascunde,
Azi îns-o văd cum cearcă să m-apuce...

Mă dau în lături, facu-mi sfînta cruce,
Şi nici nu ştiu cum ţi-aş putea răspunde:
Să rîd... Ori mai degrab' să-ţi plîng de milă!

[SONET]

Plutim, nu mergem, şi e zi de .Paşte.
Dumbrava geme de privighetori.
Visează pomii — visurile-s flori
Şi fluturi, vis e-albina ce le paşte.

Simţim, nu spunem dragostea cum naşte
în sufletele noastre, cînd cobori
Privirea-n jos, şi ne cuprind fiori
Cînd gînd cu gînd uimit se recunoaşte.

De mulţ ceream noi clipa asta sfîntă,
Şi astăzi, iată, ni se izbîndeşte: ,
Pesemne-n stele-aşa ne fuse scris

Să ne iubim, cînd în dumbravă cîntă;
Privighetorile, cînd înfloreşte
în luncă floarea...
Vino, dulce vis !...

RECUNOŞTINŢA

Recunoştinţa e o floare scumpă,
Ce tainică în inimi înfloreşte;
Dar unii o sădesc doar ca s-o rumpă
Să mir-apoi că, biata, veştejeşte.

SFAT

Trăind vremelnic pe pămînt,
Eşti prea îndepărtat de stele,
Dar, suflete, nu-i un cuvînt
Să nu te-nalţi pînă la ele:

EU N-AM COVOARE-N PERSIA ȚESUTE

Eu n-am covoare-n Persia țesute,
Nici cadre scumpe... Dar mă împresoară
Adeseori, în ceas tîrziu de seară,
Vedenii vechi si-atît de cunoscute!

Atunci din umbră se desfac, tăcute,
Şi-n mii de forme şi culori coboară
Sub ochii mei figuri de-odinioară,
Alaiul altor vremi, de mult trecute.

Icoane vechi, o, dragi icoane sfinte,
Cum mi-apăreți atunci de clare-n minte!
Ci zori de zi cînd prind să se reverse,

Vă risipiți, cu noaptea, făr' de veste...
Şi, ah, din toată mîndra mea poveste
Rămîn, ici-colo, doar contururi şterse...

CATREN

Mor iluziile toate,
Cad cu cît te faci mai om:
Precum cad roadele coapte
Scuturate dintr-un pom.

CÎNTEC DE PRIMĂVARĂ

Vii să-mi baţi iar în fereastră,
Tînăr soare auriu,
Şi zăpada de pe coastă
Fiige ca argintul-viu.

Saltă gureşe şuvoaie,
Spumegate şi zglobii. ^
Cîntă cinteze-n zăvoaie,
Şi-n văzduhuri, ciocîrlii!

Ca zăpada care piere
După veacul iernei greu,
Piei şi tu de-acum, durere,
Iarna sufletului meu!

Albe la fereastră, două
Crengi de măr mi-au înflorit:
Vino, primăvară nouă,
Vreau să uit c-am suferit. ..

SONET

Departe sînt de tine, aşa departe,
În noaptea-aceasta tristă şi senină,
Şi inima mi se-nfioară, plină
De gînduri negre, presimţiri de moarte.

Ea-mi spune că şi tu, fără hodină,
Plîngi chinuită de mustrări deşarte,
Dar graniţă de veci azi ne desparte:
Străin îţi sînt, şi mie, tu, străină.

O, pentru ce din cer nu-ţi pot trimete
Un înger alb, un înger alb de pază,
Să vină-ncet, cu fîlfăiri încete,

Iar aripele lui să te-nfăşoare,
S-adormi, să uiţi pe cel care veghează,
Şi plînge-amar de dorul tău, şi moare...

Coperta volumului *Din zile mari*

Scrisoare către Iacob Negruzzi - 11/23 septembrie 1892
(Biblioteca Academiei R.S.R.)

MANDOLINATE

Cînd l-a zărit,
Venea în sus
Din răsărit;
Ea — din apus.

De nu mă-nşel,
Era-n april:
Copil şi el,
Şi ea copil!

Cum s-au văzut,
Cum şi-au zîmbit,
Dragi şi-au căzut
Şi s-au iubit.

Şi-au hoinărit
în jos şi-n sus,
Spre răsărit
Şi spre apus...

Dar ceasul cel
Fatal veni —

Ea rîse, el
îngălbeni:

S-au despărțit;
Şi ea s-a dus
Spre răsărit»
El — spre apus...

II

Te prind
Fiori
Privind
La flori,
Vai, cînd
Mai treci
Pe vechi
Poteci
Şi vezi
Trecînd
Părechi
La brat,
Şi cum
Te-abati
Din drum,
Oftezi
Şi-ți chemi
în gînd
Un blînd
Profil,
Si gemi
Plîngînd
Nebun,
Ga un
Copil!

III

Eu ştiu cît sînt
De efemer —
Un fulg în vînt —
Dar până pier,
Vreau să te cînt!
Un cîntec sfînt
Cum n-a sunat
Mai minunat
Nici pe pămînt
Şi nici în cer,..
Şi-atîta-ți cer
In schimb, ca preț:
Doar să-i zîmbeşti
Cînd trist, pe drum,
îl întîlneşti
Pe cîntăreț —
Tu numai cum
Stii să zîmbeşti!

CÎNTECUL HORELOR

Fragment dintr-un poem

Mereu acelaşi soare
Se diice şi se-ntoarce,
De cînd, nepăsătoare,
Bătrîna vreme toarce
La vechile-i mosoare.

Iar noi, măreţei Temis
Şi marelui Zevs fiice,
Jucăm aceleaşi hore:
Cu jerbii înflorite,
Ciorchine-n mîini, şi spice
în pletele-aurite,
Noi, veselele Hore!
Şi-i goană nentreruptă
De umbră şi lumină,
De pace şi de luptă,
De slavă si ruină.. .

Iar noi, măreţei Temis
Şi marelui Zevs fiice,
Noi răspîndim belşugul
Şi facem ploi să pice
Pe unde trece plugul,
Noi, veselele Hore!

SONET

Sărmane suflete, eşti ca o floare
De brumă-atinsă-n zorii unei zile
Din luna cea cu toană-a lui aprile,
Şi-un ceas abia s-a bucurat de soare!

Petalele-ofilite tristă şi le
închide tremurînd, simţind că moare,
Şi-n jurul ei e numai sărbătoare
Şi cîntece, miresme şi idile!

Zadarnic joacă-n preajmă-i mîndri fluturi,
Şi cîntă gîze, şi roiesc albine.
Un rău ascuns te sapă şi pe tine...

Şi tu ca ea, în toiul vieţii pline
De bucurii, simţind că moartea vine,
Petalele din urmă ţi le scuturi.. .

CÎNTEC DE BEȚIE

Sus cupele, prieteni, şi să bem,
Că vremea-i trecătoare şi n-aşteaptă!
Crîşmarule, să faci măsura dreaptă,
Altminteri, te blestem!

Ce dulce-aluneci tu, băuturică!
Să tot înghiți asemenea nectar!
Hai, pune laba, frate, şi ridică
Acest întîi pahar!

Şi cşle multe încă înainte!
Să bem* că nu e vreme de pierdut:
Pe lume doar alt lucru mai cuminte,
Zău, nu e de făcut!

CÎNTEC

Dunăre, Dunăre !
Drum fără pulbere

Leagănă-mă, Dunăre bătrînă...
Stau şi-ascult cum apa-n luntre-mi bate,
Stau culcat, cu mînile la piept
Şi cu ochii-nchişi pe jumătate...
* Leagănă-mă, Dunăre bătrînă,
Leagănă-mă lin, să uit de toate,
Să adorm, să nu mă mai deştept...

Leagănă-mă, Dunăre bătrînă...
Du-mă, dus de dorul ce mă mînă,
Pînă unde valul tău se bate,
Du-mă-ncet, cu mînile la piept,
Adormit, oriunde vei socoate...
Leagănă-mă, Dunăre bătrînă,
Leagănă-mă lin, să uit de toate,
Să tot dorm, să nu mă mai deştept...

Leagănă-mă, Dunăre bătrînă...
Şi de aflã dulcea mea stăpînă
Că plutesc spre țărmuri depărtate,
Adormit, cu mînile la piept,
De va rîde, de va plînge, poate,
Leagănă-mă, Dunăre bătrînă,
Leagănă-mă lin, să uit de toate,
Lin de tot, să nu mă mai deştept...

STROFE

i

Noi n-am ştiut, nici tu, nici eu,
Viaţa-n adevăr ce-nseamnă.
Tu-mi spui azi mie: „Domnul meu",
Şi eu îţi spun azi ţie: ^Doamnă".

Şi totuşi ne-am iubit, şi-acum
Noi ne iubim tot ca-nainte,
Deşi, cînd ne-ntîlnim pe drum,
Schimbăm doar două-trei cuvinte.

Şi ne privim uimiţi, ca doi
Străini ce n-au nimic a-şi cere,
Şi fiecare merge-apoi
Să plîngă singur, în tăcere...

ii

Să te blestem, iubito? Spune,
Pot oare eu să te blestem,
Cînd tot ce simt e rugăciune,
Şi noaptea chiar în somn te chem?

Cînd dornic sufletu-mi spre tine
Se-nalţă-n cel din urmă-avînt,
Răpit de armonii divine,
Şi plîng, şi bine-te-cuvînt?

Şi mîna-mi tremură pe strune
în spasmul ceasului suprem,
Oricît te-aş fi iubit, o, spune!
Cum aş putea să te blestem?

III

Ca valul mării înspumat,
Ca valul ce-a sfarmat o stîncă,
Sărmanul suflet zbuciumat
Azi doarme-n linişte adîncă.. .

Azi o vecie ne desparte,
Şi noapte lină-i viaţa mea,
în care tu străluci departe,
Tot mai departe, ca o stea...

ÎNTR-O SEARĂ DE BAL

Sînt vesel azi, aşa de vesel sînt,
încît aş vrea să dorm într-un mormînt,
Şi-n jurul meu e numai rîs şi cînt.

în jurul meu e danţ şi cînt voios,
E cînt, şi danţ, şi rîset zgomotos,
Dar tu lipseşti, şi toate-s de prisos.

Sub ochii tăi un ceas mai vreau să fiu,
Un ceas numai să-mi strălucească viu,
Şi-apoi să dorm uitat, într-un sicriu. . .

în jurul meu e danţ, cînt, rîs... pustiu...

VETERANUL

Culcat pe-o bancă-ntr-o grădină
Pustie, doarme şi suspină
în vis, şi creştetu-i nălbit
Străluce'nins de luna plină.

Arar vreun trecător grăbit
în treacăt dă din cap şi cată
La el —- îşi vede-apoi de cale,
Mergînd la treburile sale...

El n-are drumuri, n-are rost,
El n-are nici un adăpost
Sub larga boltă înstelată:

O traistă căpătîi, o zdreanţă
De mantă veche, un toiag —
Tovarăş vieţii de pribeag —
Şi nici un dor, nici o speranţă!

Şi cum pe bancă stă culcat,
E parc-un naufragiat
Pe-o scîndură de vas sfărmat,
Zvîrlit, la voia întîmplării,
De jocul apei înspumat
Pe-un ţărm pustiu, din largul mării...

VIERIȚA

Ce dulce mustul murmură pe vrană!
Lungi chiote răsună prin podgorii.
Cu doniți pline, fetele, feciorii
Glumesc, s-alungă, cîntă, se hîrjoană.

— Aduceți must, să-nchin şi eu o cană!
S-ascult o clipă cîntecul viorii,
Că-s mort de sete şi străin ca norii...
Vreau să petrec şi eu cu voi o toană !

Mulți ani şi toate bune, vieriță !
Ce bine-i stă în par cu foi de viță...
Dar soarele-i de mult ascuns sub creste...

M-am dus... de-atunci pluteşte o şuviță
în ochii mei — şi-s ani... Şi totul este —
Ori mie-mi pare numai? — o poveste...

IN HOSTES

Toți m-au lovit! Şi sufletu-mi e-o rană,
Că'tremur de-orice-atingere şi sînger;
în el azi orice glas deşteaptă plîngeri,
Şi lacrimile-s otrăvita-i hrană.

Naiv am fost, copil ce cîntă-n strană
în zi de Paşti; — vedeam în om un înger.
Abia acuma, dup-atîtea-nfrîngeri,
Văd peste tot că Ura-i suverană!

Dar de-am făcut un rău voit, oricui,
Sau de-am avut prilej de-a-i face bine
Şi n-am voit: să-1 fac, atît vă spui:

Arunce-mi piatra dintre voi oricine,
Şi Domnu-ntoarcă-şi fața de la mine,
Cel mai nemernic dintre robii lui!

DUPĂ BOALĂ

Atîtea nopţi de zbucium şi veghere
Ge slab şi palid te-au făcut la faţă!
Ca un drumeţ din văi pierdute-n ceaţă
Te bucuri azi, că vezi că noaptea piere,

Şi cum întăia rază te răsfaţă
Pe frunte, dulce, sfîntă mîngîiere
A celui ce dă tuturor putere
Din nesecatul lui izvor de viată!

Ascultă ciocîrliile departe
Cum trîmbiţează imnul biruinţii!
Jos, ară omul în sudoarea feţii.

Sus! Sus! îmbracă platoşa credinţii
Şi-aruncă-te viteaz în toiul vieţii:
Iubeşte, cîntă, luptă — păn' la moarte!

CÎNTECE

Adie vînturi lin
În faptul serii,
Şi-un cer senin,
Cu farmecul tăcerii
De stele plin,
Mi-aduce-aminte iară
De-un vis divin
Al unei nopţi de vară,
Şi toate-mi vin
în gînd, şi mă-mpresoară,
Şi plîng de chin
Şi dor ca-ntăia oară. ..

•

Alunecă
Zorită undă rece
Şi-mi spune că,
Zorită, unda vieţii trece...

Se-ntunecă
Văzduhul peste mine
Si-mi spune că
E giulgiul morţii care vine.

Nu vă cerui, nu vă chemai..
De ce veniți voi, totuşi, oare?
De ce veniți, dulci nopți de mai
Cu tei îmbălsămați de floare? '

Privighetoare, taci! Nu mai
Unta — o, taci, privighetoare J
ta tu mă faci să plîng numai "
lu-mi aminteşti tot ce mă doare

Cernit acuma-n nor
S-ascunde soarele.
Se duc cucoarele,
Şi florile mor.

Ci eu rămîn
Pe țărm pustiu...
Ah, unde, încotro să mîn
vintreaua mea?..,." Nu ştiu.

VARA-I PE SFÎRŞITE

Vara-i pe sfîrşite, dar nu-i încă toamnă.
Aerul e molcom, cerul e senin.
Pentru ce spre jale însă tot te-ndeamnă?
Ori pentru că moartă cade-o foaie lin
Din frunzişul verde, ori că rîndunele
Țin neliniştite sfaturi între ele
încotro s-apuce, înspre ce liman?

Toate-s tot aceleaşi ca în orice an. ..
Tot văzduhul fără ceață, fără nori,
Plin de strălucirea zilelor cu soare...
Fluturi, gîze,-albine, mişunînd prin flori,
în acelaşi vesel zvon de sărbătoare. ..

Toate par aceleaşi, dar în umbră parcă
Moartea stă la pîndă, pipăie şi-ncearcă
Să pătrundă-n toate pe furiş şi scurmă,
Pregătind venirea ceasului din urmă.

AMINTIRE

în fundul zării strălucea
Luceafărul, departe,
Şi noi treceam, iubita mea,
Pe străzile deşarte.

Era prin luna marte sau
Aprile — nu ştiu bine —
Ştiu doar că ochii-ţi scînteiau
în luciul lunii pline.

Şi umbra ta cu umbra mea
S-amesteca într-una,
Că deopotrivă ne bătea
Şi dragostea, şi luna...

LA ARME

Veniţi, viteji apărători ai ţării!
Veniţi, că sfînta zi a răsărit:
E ziua mare a reînălţării
Drapelului de gloanţe zdrenţuit!
Veniţi din toate unghiurile zării,
Să cucerim ce-avem de cucerit!
  La arme, cei de-un sînge şi de-o lege
  La arme, pentru neam şi pentru rege!
  Cînd Patria ne cheamă sub drapel,
  Datori sunt toţi copiii ei s-alerge,
  Să-1 apere, să moară pentru el!

Ce credeţi voi, noroade nesătule,
Că nu ne poartă grijă Cel-de-sus?
N-am înfruntat noi năvăliri destule
Din miazănoapte, răsărit şi-apus?
Adună-ţi, rege, ostile şi du-le
La biruinţă-aşa cum le-ai mai dus!
  La arme, cei de-un sînge şi de-o lege
  La arme, pentru neam şi pentru rege!
  Cînd Patria ne cheamă sub drapel,
  Datori sunt toţi copiii ei s-alerge,
  Să-1 apere, să moară pentru el!

Cu-al nostru sînge-am scris al nostru nume
în cartea gloriosului trecut:

Şi mulţi duşmani ar vrea să ne sugrume —
Dar pînă cînd mai stau Carpaţii scut,
Acel ce ne va şterge de pe lume*
Să ştie toţi că încă nu-i născut!
La arme, cei de-un sînge şi de-o lege!
La arme, pentru neam şi pentru rege!
Cînd Patria ne cheamă sub drapel,
Datori sunt toţi copiii ei s-alerge,
Să-l apere, să moară pentru el!

Să ştie toţi că un popor nu moare,
Cînd veacuri a luptat necontenit —
Şi-i scris în cartea celor viitoare
Că va să vină ceasul preamărit
Cînd mîndru străluci-va-ntre popoare
Ca soarele, aici, în răsărit!
La arme, cei de-un sînge şi de-o lege!
La arme, pentru neam şi pentru rege!
Cînd Patria ne cheamă sub drapel,
Datori sunt toţi copiii ei s-alerge,
Să-l apere, să moară pentru el!

CÎNTEC

O, pentru ce-ai venit
Să-mi tulburi pacea? Du-te,
Gînd trist şi ostenit
Al dragostei pierdute!

Şi pentru ce mă smulgi
Din paşnicele vise-mi,
Din al uitării giulgiu
în care mă-nvelisem?

Şi pentru ce mă porţi
Pe căi părăginite,
Să bat tîrziu la porţi
Pustii şi ruginite?

Si pentru ce-mi distrami
Răni vechi în suflet iară?
Vin, moarte, tu şi ia-mi
Această grea povară !...

DURAM UN VIS

Duram un vis de fericire,
Un vis aşa frumos, că nu e
Pe lume cuget, nici vorbire
Să poată-nchipui sau spuie.

Şi visul meu porni spre stele,
Şi dorurile mele toate
Urcau în zbor nebun spre ele,
în visul meu întruchipate.

Dar orice vis e dat să pieie
Cînd prea-ndrăzneț se înfiripă,
Şi n-au rămas decît crîmpeie'
Din visul meu frumos de-o clipă.

Zadarnic cerc a le mai strînge,
Nu ți-a fost scris să urci la stele,
Şi toată viața te voi plînge,
O, vis al visurilor mele !

GÎNTECUL SERGENTULUI

Crapă uşa, măi crîşmare,
Adă-mi iute de băut,
Că e sete, sete mare,
N-am nici vreme de pierdut.
Vezi hîrtia asta-aici?
E porunca de chemare î
Ei, crîşmare,
Ce mai zici?

Mîine-n ziuă la cazarmă
Trebuie să fiu prezent,
Ştiu să port mundir şi armă,
Am doar rangul de sergent —
Cine este-aşa mişel
Să n-alerge cînd îl cheamă
Țara-mamă
Sub drapel!

Pentru domn şi pentru țară
Merg să lupt şi, poate, mor —
Merg cu voie bună — doară
Tot cu-o moarte sunt dator.
Bun rămas! Te las de-acum,
Treci la umăr, dragă puşcă...
înc-o duşcă
Şi la drum!

CÎNTECUL STEAGULUI

Steag ce mai păstrezi în cute
Urma gloriei trecute
Astăzi poţi desfăşura
Flamura oriunde-ţi place,
Zid de săbii îţi vom face
Toţi — şi te vom apăra !

Vino, sfînt simbol, şi du-ne
Cum ne-ai dus şi-n vremi străbune
Sub Ştefan şi sub Mihai;
Umple căile de larmă,
Praf şi zîngănit de armă,
Tropot şi nechez de cai!

Sune goarna, urle tunul!
Cu iubire, toţi, ca unul,
După tine vom zbura !
La izbîndă sau la moarte,
Cum va fi ursit de soarte,
înainte ! Marş ! Ura !

CÎNTEC

Cînd prin ferestrele-ngheţaţe
Mă uit şi văd pămîntul • nins,
Pricep că iarna peste toate
Imperiul şi l-a întins.

Şi mă cuprinde-o jale-adînca
Privind puzderia de fulgi —
Azi vesel, plin de viaţă înca...
Mini poate, dormi sub albul gmlg

SPRE IDEAL

Cînd am pornit cu mult avînt pe-un drum
Pe care îl urmez, ati rîs de mine.
Dar eu urmez şi-acum acelaşi drum,
Cu ochii duşi în zările senine.

îmi urmăresc şi-acuma drumul meu
Pe care pas de om nu-i pomenit,
Şi de prăpăstii m-am ferit mereu,
Oricît de mult m-ar fi ademenit.

De fiare mă feresc în drumul meu,
Nu că m-aş teme doară eu de ele,
Dar ținta 'naltă a vieții mele
Era spre culmi, spre culmi să urc mereu.

Şi dacă bat azi drumuri nebătute
Şi sîngeră genunchii mei pe stînci,
E numai ca să pot scăpa mai iute
De mucegaiul văilor adînci.

ROMANȚĂ

Cum te-am iubit, tu n-o vei şti,
Decît abia cînd ți-o vor spune
Părerile de rău tîrzu,

Cînd vei cerca prin rugăciune
Sau prin blesteme să le-alungi,
Dar ele nu se vor supune:

Ci triste reveni-vor iară
în nopţile de iarnă lungi,
Şi mai cu seamă-n nopți de vară,

Cînd cîntă dragostea, nebune,
Privighetorile prin lunci...
Vei plînge-atunci cu-amărăciune...

Şi prea tîrziu va fi atunci!

GRĂDINA HESPERIDELOR

O dată numai se deschide
Grădina voastră, Hesperide,
Cu mere de-aur şi cu flori,
Bogată-n miros şi culori!

Şi fericit e viaţa toată
Acela dintre muritori
Ce izbuteşte să culeagă
Dintr-însa un mănunchi de flori,
Mireasma cărora îmbată
Şi parfumează viaţa-ntreagă!

Acolo-s crini, acolo-s lotuşi,
Şi nuferi albi, şi trandafiri,
Dar şi nefericit e totuşi
Şi-n veci cu lacrimi în priviri
E-acel care-a pătruns o dată
în tara voastră fermecată !

Va plînge-amar fără să ştie
De ce, şi va trăi plîngînd,
Şi lumea-i va părea pustie,
Trăind cu-acea grădină-n gînd
în care a intrat o dată !

MEDUZA

POEM DRAMATIC

Persoanele: DARIUS, MEDUZA, DOUĂ SCLAVE

MEDUZA
(culcată pe o blană de tigru) ,

Aduceți flori și muzica s-adie., .
Vreau să m-adoarmă dulcea melodie....

(Muzică.)

O SCLAVĂ

Stăpîna nu coboară în odaie?

MEDUZA

Să-mi puneți flori de busuioc în baie,
Că floare a iubirii-i busuiocul
Și poate-aşa să-mi mai astîmpăr focul.

A DOUA SCLAVĂ

Stăpîna nu coboară în grădină?

MEDUZA

Pe Darius îl cer, el vreau să vină..

(Intră Darius.)

DARIUS

Umil, în faţă robul ţi se-nchînă !

MEDUZA

De ce nu vii aproape, lîngă mine?

DARIUS

Stăpîna, mă întorc din ţări străine
Şi-s plin de praf...

MEDUZA

Ci vino să te scutur,
Berbantul şi şăgalnicul meu flutur!
Ah, ce frumos eşti tu! Şi cum te plac...
Ieri se plîngea un ram de liliac
Că tu ai fi mai alb ca dînsul... Spune:
Adevărat să fie?... Şi-un căpşune
Plîngea, zicînd că ţî-e mai roşă buza...

DARIUS

Dar cea mai albă floare e Meduza!

MEDUZA

Să nu te uiţi cu ochii tăi de pară
Aşa de trist la mine-n astă-seară,
Că poate mor...

DARIUS

Eu voi muri de dorul
Meduzei mele... Poţi să-ntrebi izvorul
De ce şi zi şi noapte plînge-ntruna?

MEDUZA

Poţi spune pentru ce apune luna?

DARIUS

Dar luna-i castă, luna nu cunoaşte
Iubirea şi nici chinul care-l naşte.

MEDUZA

Cînd cîntă în umbrar privighetoarea,
Poţi spune pentru ce-nfloreşte floarea?

DARIUS

Sunt flori cari nu dau floare niciodată...

MEDUZA

O, primăvara fie lăudată:
Ea are flori destule, dar le ţine
Ascunse-n umbră numai pentru tine...

DARIUS

Ţi-aş da o floare dacă ai primi-o.

MEDUZA

O, Darius, e floarea de adio?

DARIUS

Meduza, nu: e floarea cea mai scumpă
Pe care alte mîni nu pot s-o rumpă.

MEDUZA

Atunci s-o port în păr ca o podoabă?

DARIUS

Acel ce-o dăruieşte nu întreabă.

MEDUZA

Aş întreba şi parcă mi-este frică:
O floare moartă nu se mai ridică.

DARIUS

Cînd vine primăvara, orice floare
îsi redeschide foile la soare.

MEDUZA

Dar ce se face palida răsură
Ce-ţi pune veşnicul pojar pe gură?

DARIUS

Pe gura ta aş vrea să mor, dar nime
N-ar crede că se-mbină două rime,

MEDUZA

Sărută-mă... Aşa... Ce bine mi-este!
De unde vin săruturile-aceste?

DARIUS

Le-ani cumpărat în tîrg, la Syracuza...

MEDUZA

Sărută-mă... Ah, cum mă arde buza...
O, dulce e... Ce sfîntă-i sărutarea!
Auzi cum cîntă-n crîng privighetoarea?

DARIUS

Meneşte-a moarte... Cîntă ea nebună...
Vrei tu să mori cu mine dimpreună?

MEDUZA

Să mori aşa de tînăr?... O, comoară!

Vai, cine e aşa nebun să moară!

DARIUS

Dar ochii tăi cu nesfîrşite visuri
Ce mă atrag cu negre guri de-abisuri...

MEDUZA

O, Darius, sărută-mă şi lasă
Apoi să vină noaptea-ntunecoasă...

DARIUS

Dar braţele ţi-s albe cum sînt crinii,
De pun în umbră florile grădinii.

MEDUZA

O, Darius, sărută-mă odată!
Vezi, gura mea e-aşa de însetată.. .

DARIUS

Dar gura ta e roşă ca răsura...

MEDUZA

Ah, simt sărutul tău şi-i simt arsura,
Şi simt durerea, jalea despărţirii...
De-aceea-s trişti şi palizi trandafirii,
De-aceea doarme veşnic tristul nufăr,
Fiindcă eu mă zbat amar şi sufăr;
De-aceea crinii plîng, şi viorica
Tremurătoare-şi tăinuieşte frica*;
De-aceea şi frumoasele verbine
Au cupele mereu de lacrimi pline. . .

DARIUS

O, te-am văzut odată, dinspre zori,
Alunecînd uşoară printre flori
Şi cum sorbeai din albele zorele
Curata rouă ce străluce-n ele. ..

MEDUZA

Voiam să uit ce dulce ţi-e sărutul...

DARIUS

Aşa de mult te farmecă trecutul?

MEDUZA

Voiam să uit îmbrăţişarea-ţi dulce. .

DARIUS

O, cine n-ar fi vesel să se culce
Pe-aceste braţe albe cum e crinul?.

MEDUZA

Voiam să uit ce dulce ţi-e suspinul.

DARIUS

Pe braţul tău mai alb decît zăpada
As vrea să mor...

* în revistă, greşit: *firea.*

MEDUZA

Ar fi prea dulce prada..
O, vino... gura-mi tremură de sete,
Şi flori de nufăr îmi lucesc în plete..
Şi-n ochii tăi s-a rătăcit o rază...

DARIUS

Pe sînul tău zăpada schinteiază...
Şi lebăda ce-alunecă pe ape
Nu e mai albă...

MEDUZA

Vino mai aproape...

DARIUS

Tu poate ştii, Meduza mea frumoasă,
Că lebăda-i o mîndră-mpărătească
Şi, cînd ea se strecoară albă printre
înalte trestii, parcă stă să intre
în albul ei palat plin de fantasme
Şi trece-aşa ca un crîmpei de basme
în clar de lună.

MEDUZA

Vino mai aproape.. .

DARIUS

Şi-atît de dulce-alunecă pe ape...

MEDUZA

Aş vrea şi eu s-alunec lîngă tine...

DARIUS

Palatul ei e astăzi în ruine;
O vrăjitoare hîdă-a blestemat-o:
Priveşte-o numai cum se duce... Iat-o...
A dispărut în trestii, şi departe
Suspină harfe trist din coarde sparte...

MEDUZA

O, Darius! Ce ai?... Tu tremuri?.. Spune
Abia mai pot să-ngîn o rugăciune,
în ochii tăi se face întuneric:
Se risipeşte visul meu feeric,
Şi luna plînge învelită-n ceaţă,
Asupră-mi cade-o linişte de gheaţă...
E mort. .. e rece.. . Ochii-i de văpaie
Privesc haotic... Trestia se-ndoaie,
Lovită de furtună... O lumină
Orbeşte ochii mei, şi prin grădină
Aleargă despletită vijelia...
S-a stins norocul meu şi veselia!
S-a dus iubirea !... Darius, răspunde !
Fiorul morţei negre mă pătrunde...
O, unde să mă duc?... De unde vine
Acest val de-ntuneric şi pe cine
L-acopere cu fioroasa-i mantă?...
S-a stins Meduza, dulcea ta amantă!

IMNUL MUNCII

Acum începe munca cea spornică şi saltă
Cu-o grabă fericită dintr-o rotilă într-altă,
E-o spornică-nfrăţire de mii şi mii de fire,
Ca un acord armonic de încordate lire.
E-o goană de bobine, de roţi şi transmisioane,
Ce prind să se-nvîrtească şi-ncep să se hîrjoane.
Şi vuie toată casa de-asurzitoarea larmă.
Ici munţi albi de zăpadă se zdrumică, se sfarmă,
Pe roţile-nroşite ies norii albi de aburi;
Viu apa clocoteşte şi colcăie în jgheaburi;
Urzeala străvezie pe suluri se distramă;
Ici fără preget zboară suveica şi recheamă
Mereu tot alte fire ce se-ntreţes grăbite
în unda înspumată a pînzei înălbite,
Şi fabrica răsună de sfîntul glas al muncii,
Al muncii ce hrăneşte şi mamele, şi pruncii.

CÎNTEC

Din toate cîntecele mele
Un cîntec mi-e mai drag ca toate,
Şi-1 cînt în triste ceasuri grele
Şi-n ceasuri de singurătate.

El n-are sunet, nici cuvinte,
E ca un basm uitat, de care
Abia de-ţi mai aduci aminte,
De-aceea'mai frumos îţi pare.

Ca un izvor curat de miere,
în gîndul meu el dulce cîntă:
Mi-astîmpără orice durere
Şi orice lacrimă mi-o zvîntă.

Şi-1 cînt în zori şi-n faptul serii,
Dar niciodată nu-1 voi scrie:
Şi-ar pierde farmecul tăcerii
Cînd s-ar aşterne pe hîrtie.

CÎNTEC

Mîne trebuie să plec,
Făr-a mai privi-o,
Ah! şi-n lacrimi să-mi înec
Cel din urmă-adio!

Plec, şi n-am să mai reviu
Niciodată, poate...
Ah! şi sufletu-ţi zglobiu
Va uita de toate!...

Trebuie să plec curînd...
Rămîi sănătoasă!
Ah! şi plec cu tine-n gînd,
Dulcea mea crăiasă!

O CLIPĂ

Tu^ porţi pe gura ta săruturi,
în ochi, priviri şirete,
Alergi, gonind un roi de fluturi,
O clipă doar te-opreşti să-ţi scuturi
Şăgalnicele plete.

Cu braţele ţi-nchid cărarea,
Te zbaţi o clipă-n ele...
Te duci... şi creşte depărtarea...
Şi te-ai pierdut şi tu în zarea
Copilăriei mele!...

CÎNTEC

O, tu, pe care niciodată
N-au ochii-mi trişti s-o mai revază,
Te plîng în cea din urmă rază
Ce moare-n zarea-nsîngerată...

Te plîng în cea din urmă floare
Neprihănită-a primăverii,
Ce-o zi abia luci la soare,
Şi cade moartă-n faptul serii.

Te plîng în nota cea din urmă
A cîntecului trist, ce piere
Pierdut în noapte, şi se curmă
într-un sughiț plin de durere...

FINIS

O linişte de moarte îl primi...
Abia-ntreruptă de stridenta jale
A bocitoarelor şi zgomotul
Ce îl făceau acele patru tălpi
De ciocli negri ce călcau pe dale.
Cînd au ajuns acolo unde sta
Sărmana mama lui, nenorocită,
Ei au făcut popas, şi pe sicriu
Ea aruncă o floare veştejită;
Apoi, cu un sughiț, şi-amar plîngînd,
îl sărută pe gura lui cea mută...
Făcu apoi evlavioasa cruce
Şi dete semn că-1 pot de-acuma duce.
Şi-acum privea cu ochii aiuriți
Cum cioclii trec şi cum descuie poarta,
Lăsînd să intre
în umbra morței carnea, moarta...
Atunci se prăbuşi jos, la pămînt,
Ca veştedul copac trîntit de vînt,
Cu brațele-aruncate, ramuri rupte,
întinse-asupra negrului mormînt...

ASEMENI UNUI TRANDAFIR

Asemeni unui trandafir de apă,
în liniştea din ţintirim luceşti,
Aproape de o cruce, pe o groapă,
Ca o fantomă albă din poveşti.

O, de ce ţii tu la morminte strajă
Cînd ai putea în baluri să străluci?
Să răspîndeşti în urmă-ţi numai vrajă
Şi fericirea-n urma ta s-o duci?

De ce verşi lacrimi tu, cu duioşie,
Pe umeda lui groapă?... . Eşti un vis
Al celui adormit pe veşnicie
Ce poate-a fost de cer aici trimis?

AH, SOMNUL...

Ah, somnul dulce, dulce, care vine
Durerile din inimi să le-aline,
Un rai frumos cu porţile deschise,
Scăldat în cele mai vrăjite vise,
Şi care te îndeamnă a cînta —
Nemărginita fericire-a ta!...

CÎNTEG

Ca şi o statuetă de Tanagra,
Eşti tu, înaltă, zveltă, o! fecioară,
Şi pletele ţi-s negre cum e neagra
Viitoare a smoalei care se coboară.

Şi ochii tăi albaştri sînt ca cerul
în faptul serii, cînd privighetoarea
îşi cîntă pretutindenea misterul,
Şi pe alee ninge albă floarea.

Şi dac-o fi să mor într-o grădină,
Âş vrea să dorm la umbră de cicoare,
Şi numai mama aş dori să vină,
Şi hora albă-a razelor de soare!

SĂRMANE FLORI!.

Sărmane flori,
De cîte ori
Aţi înflorit,
Vreau să vă strîng
La piept, să plîng,
Că-n suflet port
Un cîntec mort
Şi-aş fi dorit
Să fi murit
Cu el, de dor,
S-adorm, să mor,
în somn uşor.

CÎNTEC

Stau dus, cu fruntea răzimată-n mînă,
Şi-ascult cum plînge doina cea bătrînă
Şi cum se tînguieşte şi se-ngînă;
Pe urmă-ncet s-alină, ca păstorul
Cînd paşte turma, şi pe urmă geme
Şi-aruncă în mania ei blesteme,
Şi chiuie, şi strigă, iar blesteamă,
Şi trăsnetele cerului le cheamă
Asupra celor ce-asupresc poporul;
Apoi s-alină într-o melodie,
O dulce melopee ce adie,
i iară strigă-ntruna şi recheamă
n adîncimea negrelor păduri...
Pe cînd pe culmi veghează gravi conduri,
Şi glasul ei, pe văi împrăştiat,
Se pierde-ncet sub cerul înnoptat...

CUM TE-AM IUBIT.

Cum te-am iubit şi ce nebună
A fost iubirea mea pe vremuri,
O, dacă ar putea să-ţi spună
Inima mea, ar fi să tremuri,

Şi să te zbaţi, şi să te-nvinui,
Să plîngi amar, şi să te blastămi,
Cum eu mă zbat, cum eu mă chinui
Cu suliţa înfiptă-n coastă-mi.

Şi inima-mi va să mai ţipe
Pînă ce, alb, din cer, coboară,
Cu mîngîioasele-i aripe,
Al morţii înger într-o sară,

Să-mi cînte-ncet ca să mă culce.
Răpunere punînd durerii
Prin somnul cel adînc şi dulce
în noaptea neagră a tăcerii.

PASTEL

întunericul domină...
E divinul nopţii ceas;
Doar departe în lumină
Numai culmile-au rămas.

Murmură duios cavalul
întristatului păstor,
Şi domol îşi mînă calul
Obositul călător.

CĂTRE LUNĂ

Lună, tu, care te duci peste zi,
O, ce se-ntîmplă cu tine?
Spune, crăiasă a nopţilor şi
Candelă a nopţilor line !

Torţă de-argint ce spînzură-n cer,
Tristă şi palidă liră,
Taină a nopţii, vrajă, mister,
Cîntec în somn ce suspină!

Tu, ce ningi floare de-argint pe alei,
Şi argintoase, prin ramuri,
Faci ca să picure ploi de schintei,
Pui poleială pe geamuri.

Tu, ce-n frumoasele nopţi de florar
Şi-n drăgăstoasa lui lună,
Cînd îşi recapătă versul ei clar
Privighetoarea nebună,

Tu, care spînzuri o candelă sus,
Albă în noaptea cea sumbră,

Şi luminezi pe divinul Isus,
Chipu-i ce luce din umbră,

Tu, ce pe vîrfuri de brazi îţi strecori
Horbota, albă podoabă,
Duci în genune albastrele flori
Care pălesc prea degrabă.

Tu, care rătăcitoare năluci
Faci să umble-n portaluri,
Negre fantome aduci la răscruci,
Farmec urneşti peste valuri.

Tu, care tremuri pe ape uşor
Horbotă albastră şi fină,
Faci un palat strălucit dintr-un nor
Şi îl inunzi în lumină.

Tu, întristatul, tăcutul străjer,
Crai trist de veghe, cînd ţie
Stelele-ţi spun poveşti de mister,
Tainice-n pacea tîrzie.

înger de pază cu braţ de argint,
Crainic al nopţii senine,
Scuturi în orice ascuns labirint
Dulce parfum de verbine.

Tu, ce ne porţi pe drumuri pustii
Pînă la graniţa zării
Şi străluceşti peste dealuri, cîmpii
Şi ape pustii ale mării...

Tu, ce străbaţi printr-un nour, încet,
Ca prin tăcute palate,
Tristă şi pală, ca Lady Macbeth,
Ganguri întunecate.

Tu, care tremuri pe trestii şi-arunci
Firele lungi de beteală
Şi rătăceşti prin văi şi pe lunci
Tristă şi alb-ideală.

Tu, ce fecioarele mi le-ncununi
Cu diademe de rază
Şi te-adînceşti printre negre genuni
Unde Satana veghează,

Suflet al nopţii, duh protector !
Rază eternă şi vie,
Duhul meu saltă cuprins de fior
Şi preamărire-ţi cînt Ţie!

DUPĂ O CETIRE DIN EMINESCU...

Citesc... De sub pleoapă nu o dată
îmi scapără în jos, pe-obrazul meu,
O lacrimă... şi te citesc mereu
Şi parcă te-aş citi întîia dată!

Ce orizonturi nouă-mi luminezi
Cu raza genială-a minţei tale !
O lume ideală tu-mi creezi
Şi peste toate-arunci un giulgi de jale,
Ce fîlfîie întunecat în aer...

Şi strunele pe care ning petale
Suspină-amar, ca-n vis abia atinse
De degetele-ţi palide şi reci,
De degetele-ţi reci şi-atît de pale. ..
Scoţînd sub mîna ta măiastră un vaier...
Şi fruntea ta cu lauri o-ncununi,
Cu crini, cu nuferi, feregi din genuni,
Cu trandafiri ce din grădini i-aduni...

Plutind spre culmi cu aripele-ntinse,
învăluit în nouri, tu petreci
în sfînta-apoteoză-a morţii reci.. .
O, numele tău sfînt poţi să ţi-l treci
în cartea nemuririi necuprinse. ..
Cît va mai izvodi glas omenesc
Un viers în dulcea limbă-armonioasă
Din cea mai scundă si-umilită casă
A preamăritului grai românesc !

POSTUME

ÎNTÎIUL CÎNTEC

Acuma-i vremea cînd lucrează firea
Şi-a celora ce cată fericirea;
Acuma-i vremea celor ce suspină
Să aib-un colţ de umbră-ntr-o grădină;

Acuma-i vremea celora ce-aleargă
Să afle-un strimt locşor în lumea largă —
Pe-un vîrf de deal — şi să dureze-o casă,
în care el e-un crai, ea o crăiasă,
Cu flori în glastre, şi-n cerdac zorele,
Cu nuci bătrîni ce cu-ale lor umbrele
întunecate şi ocrotitoare
Revarsă asupră-i farmec şi răcoare...
Şi fericirea lor e-acum deplină.. .
Dar fără umbră nu-i nici o lumină.
Şi într-o zi Ea pleacă. El rămîne:
El o aşteaptă azi, aşteaptă mîne,
Aşteaptă luni, aşteaptă ani de zile...
Şi iată că s-a reîntors aprile,
Cu flori, cu fluturi, mii de ciocîrlii,
Şi mii gîngănii mici şi aurii,
Şi stoluri vesele de rîndunele,
Ce-aleargă şi se joacă între ele,
Cu roşii trandafiri şi cu glicine,
Cu azalee, nuferi, crini, verbine,

Cu viorele şi cu ghiocei
Şi îmbălsămate albe flori de tei,
Dar ea nu vine totuşi...
E zadarnic!
Acum începe trist răstimpul darnic
în lacrimi, în dureri şi nopţi pustii,
Cînd vîntul plînge-n hornuri melodii
Aşa de jalnice, că te-nfioară
Ca vaierul duios de pe vioară...
Cînd într-o zi el prinde a cînta,
O, *Venus Genetrix,* în slava ta,
Că iată, sus de tot, pe culme-acolo,
Străluce falnic *Sagittans Apollo,*
Şi cum l-atingi tu, zeitate-soare,
Cu. raza ta din nor săgetătoare,
Ce fulgeră pe fruntea lui înaltă,
Fiinţa lui se face parcă altă:
Cu lira-n mîni, el, căutînd spre tine,
Şi-avîntă dus privirile senine
Şi cîntă imnul sfînt de preamărire:
întîiul cînt, întîia lui iubire !

RUGĂCIUNE

Te-ai întrebat, copila mea, vreodată
De ce e-aşa de trist
Divinul Christ,
Şi dacă are o figură înseninată
Cîteodată,
De ce nu este poate cea adevărată?
O, toată
Această lume-ntunecată
Şi îndurerată,
Vezi tu, e nespus de tristă,
Cu tot ce există,
Că tot ce e născut
E făcut
Pentru suferinţă şi păcat,
Pentru păcat prin suferinţă,
Pentru durere
Prin dulce şi sfîntă mîngîiere !
Şi totul rezidă-n credinţă !
Şi eu sunt aşa de trist,
Copila mea, dar nu cum este Christ,
O, nu — ci pentru că am plîns, am pătimit
Şi am primit
Atîtea dureri şi suferinţi,
Că-aproape mi-am ieşit din minţi!
Şi plîng şi sufăr şi acum,

Dar am apucat pe-un drum
Pe care merg fără de vină,
Căci inima mea e azi plină
Şi sufletul meu este plin
Azi de farmec divin,
Şi merg cu paşi înceţi spre lumină.

O, tu, cea plină
De daruri,
Revarsă ale tale sfinte haruri
Asupra mea,
Fă sufletul meu să fie curat
Ca sfîntul potir,
în care străluce cleştarul
Cel fără de pete,
Cel sfînt şi preaîndurat,
Şi unge-mi fruntea cu sfîntul mir!
Iar tu, Doamne, trimete
Să vie un înger din cer
Pe care îl cer
Cu sete,
Să-mi dea norocul
Şi să-mi aprindă focul
La candela mea,
Ce de mult nu mai ardea !

O, fericirea mea !
Revarsă dar
Divinul tău har
Asupra gîndului meu,
Să mă înalţ cu aripi de vultur,
De bronz, spre Dumnezeu!

AMURG DE DUMINICĂ

Reminiscenţă

Ei rătăcesc încet, ca trecătoare
Fantome prin întunecate uliţi,
Şi razele din urmă, nişte suliţi
De aur, le aruncă-apusul roş de soare.

Şi-n scaldă de-aur le trimite cele
Din urmă sărutări, şi-s pline
De lacrimi genele, şi-ncet, senine,
Răsar, alb, una cîte una, stele...

TĂCERE

Li ei

Acuma, după ce de-atîta vreme
Nu ne-am văzut, o! lasă, adorată,
O clipă numai inima să-ţi bată
Alăturea de-a mea... Las' să ne cheme

Trecutu-n ţara lui îndepărtată
Şi să visăm... oricît de mult ne-am teme
Să nu zbucnim în plîngeri şi blesteme
Gîndindu-ne la tot ce-a fost odată...

Şi-oricîte încă am avea de spus,
Mai bine să sfinţim apropierea
Acestui ceas însîngerat de-apus

Şi să tăcem cum tac cei ce s-au dus
în lumea unde tace şi durerea:
Nimic nu e mai sfînt decît tăcerea !...

PROZĂ

O ZI DE SĂRBĂTOARE

Era o zi de sărbătoare.

Ţiganul Caraiman lucrase în ajun pană tîrziu. Afară se lumina de ziuă, şi dînsul era încă în pat.

— Scoală, bărbate, îi zise nevastă-sa, ai de lucru azi, ştii... să pui cărîmbii ăia la ghete... are să vie boierul astăzi...

Şi bietul Caraiman îşi aduse aminte că într-adevăr are mult de lucru, deşi odihna la căldură îi făcea atît de bine...

Se sculă; apoi se scarpină după ureche.

— Să mă ierte Dumnezeu, că azi e sărbătoare.

Dar în cîte zile de sărbători nu lucrase el din zori şi pînă în seară tîrziu? Dacă ar avea acum atîţia franci, socot că ar ţinea toate sărbătorile de peste an şi c-ar mînca numai de dulce în post, iar nu ca azi, de post în dulce.

Dealtfel, Caraiman era om harnic, harnic la toate, niciodată neisprăvit; chiar cînd se îmbăta, se îmbăta pe deplin... şi mai cu seamă sîmbăta făcea şi el cîte o petrecere.

în cinci minute Caraiman fu îmbrăcat, spălat; îşi trase scăunaşul lui la fereastră şi începu să bată nişte cuie-n talpă.. . Lîngă dînsul şedea Gheorghiţă, un băieţel de vro doisprezece ani, pe care-l învăţa meşteşugul papucăriei... Dacă vă pare slab şi galben la

faţă, să nu uităm că bătaia este indispensabilă la învăţarea acestui meşteşug...

Nevasta lui Caraiman rînduia prin odăiţă.

— Ştii ce, Caraimane, grăi dînsa dintr-o dată, am un gînd... adică m-am gîndit: azi, fiind sărbătoare, putem trăi şi noi ceva mai bine...

— Aşa, aşa! strigă Caraiman voios şi începu să rîdă.

Şi nevastă-sa rîdea, şi Gheorghiţă rîdea asemenea, si rîzînd se uitau unii la alţii.

De mult, de mult nu mai fuseseră aşa de veseli şi de fericiţi!

în ziua aceea mîncară carne şi închinară un kil de vin.

CERŞETORII

Treceam pe stradă şi înaintam încet, agale, deoarece n-aveam zor. în colţ m-am oprit, şi nu fără pricină.

Din o stradă laterală şchiopăta un cerşetor gîrbov şi trist.

Curgeau zdrenţele de pe el. Pană şi toiagul de care se sprijinea era crăpat şi rupt în vîrf.

De altă parte venea o femeie. Şi nu era nici mai bine învestmîntată, şi nici mai veselă ca dînsul.

Ba erau amîndoi atît de posomoriţi, încît parcă le era scîrbă să privească înainte.

Cum mergeau - astfel, se izbiră fără de veste unul de altul. Şi deodată-şi ridicară privirea duşmănoasă, asemenea unui om pe care l-ai trezit brusc din vis.

Dar apoi feţele li se înseninară şi îşi zîmbiră prieteneşte. Şi îşi strînseră mina. Iar mie mi s-a părut că o lacrimă sclipea în ochii lor.

— Unde te duci? îl întrebă dînsa cu un zîmbet trist.

— Mă duc.. . la spital! De trei zile îmi zace copila pe moarte, de trei zile umblu fără căpătîi şi nu vor să mi-o primească. Cică n-au loc.

Femeia începu să plîngă.

— Al meu, sărăcuţul, e-n cimitir...

— Mai bine, făcu dînsul, acolo nu-1 mai doare nimic !

Şi am mers mai departe, murmurînd:

— Lume-lume, cîrpită cu dureri!

DANTELE

Surorilor mele

— Du-te, dragă; du-te şi vinde...

Copila ţinea un pachet de dantele în mînă.

Şi nu se îndura să plece.

— E aşa de frig, surioară !

— Ştiu, crezi că nu stiu eu?... Dar ce să faci?... Du-te!...

Şi biata copilă răspunse acum cu jumătate de gură, dar cu un glas sfîşietor de trist:

— E frig... aşa-i de frig ! Şi nu ştiu unde să mă duc. ..

— Din casă în casă... şi vorbeşte ! Fii limbută, fii mai vioaie niţel, vezi. ..

Sora cea mare tăcu. îi venea să plîngă cu hohot de desperare şi de milă. Dar se ştiu stăpîni atît de bine, încît în acelaşi timp reuşi să privească nemulţumită pe copila care plîngea şi tot mai căuta prilej de zăbavă.

—- Dacă nu te duci... lasă !

Şi cu un gest mînios vru să-i smîncească dantela, la care lucrase toată noaptea.

— Nu, nu. .. Mă duc eu ! Mă duc ! Lasă, că mă duc !. . . se ruga acum fetiţa.

Sora ei o privea cu braţele încrucişate, şi privirea ei era ameninţătoare. Spaima de mizerie parcă o împietrise.

— Mă duc eu... Dar, vezi, e aşa de frig! şopti copila şi plecă posomorită.

Ayea să treacă printr-un coridor întunecos, şi să speria ca-ntotdeauna. Ieşi galbenă şi gîfîind pe stradă. Cerul întunecat mizguia. Era moină. Privi înainte, zăpăcită, cu pachetul pe braţ... Dar abia făcu un pas, şi se opri pe loc, încovoindu-şi degetele de la picioare; apa străbătuse în pantofii rupţi.

Ce frig e! Şi dînsa nu vrea. să tremure, o mîndrie naivă de copil! îi venea să plîngă; dar ce ruşine să plîngi pe stradă! Scrîşni din dinţi, îşi strînse pumnii, stăpînindu-se. Şi apoi raţiona astfel, ca o fetiţă cuminte ce era:

„Ei, şi dacă plîng acu, ori dacă tremur, nu e totuna? Mi-e mai bine ca înainte ?" însă fălcile i să încleştară, şi dinţii îi clănţăneau în gură, nu şi-i putea ţinea. Trecu mai^departe.

Ce frig e! îşi sufla în degete, izbea cu piciorul în pămînt, îşi mai aranja broboada pe cap; pe urmă îşi vîrî minutele îngheţate subsuori. Cînd nu mai putu să rabde de frig, începu să alerge. Unde alerga? De la un timp trebui să se oprească.

înserase bine de tot. Se trezi într-o stradă pustie. Lampagiii aprindeau felinarele. Ea se răzimă de un felinar. Atunci începu să tremure tare şi să geamă, faţa i se crispa de obidă.

O lacrimă pică pe hîrtia în care era învelită marfa acestui sărman negustor, micuţ şi prăpădit! Ea o şterse degrabă cu degetul, şi abia atunci îşi aduse aminte la ce rătăcea prin tîrg pe aşa vreme. Trebuia s-o vîndă cu orice preţ. Dar cui s-o vîndă? Era atît de fricoasă şi de stîngace! Oamenii treceau ca nişte umbre pe lîngă ea. îi venea să se întoarcă acasă. Dar acasă o aştepta dojana şi lacrimi. Şi-i era foame...

...Dacă ar intra în casa de alături? N-or s-o omoare. Şi dacă ar avea noroc să vîndă dantela... Ce fericire! Pe urmă o vor lăsa-o să se încălzească niţel... e cald acolo... Şi, o clipă, i se păru că aude focul pîlpîind în sobă ca o muzică fermecător de dulce.

Ispitită, îşi luă inima în dinţi şi porni.

Dar tresări speriată. Căci poarta se deschise aşa fără de veste, chiar cînd era să pună mîna pe clanţă,

şi... deodată apăru în faţa ei, ca o vedenie, pe prag, un bătrîn înalt, cu faţa severă, cu barba albă şi lungă. Biata copilă să înspăimîntă atît de tare, încît o rupse la fugă.

Şi iat-o fugind pe stradă, gonită de spaimă, fără ca să mai privească îndărăt. Se simţea urmărită, dar totodată simţea cum îi înţepenesc picioarele... Şi i se părea că cineva o trage de rochie, cu putere, îndărăt... Răsuflarea i se opri. .. Dar, sigur, va cădea... nu mai poate fugi... Atunci auzi pe sora sa strigînd-o: „Alexandrino ! Alexandrino T şi se opri.

Sora ei ieşise, îngrijată fiind unde poate să întîrzie nenorocita copilă. O văzuse fugind, o strigase, şi acum se apropia.

— Ai vîndut-o?

— Nu. .. gemu copila aiurită.

— Dar ce-ai făcut dantela? Unde e dantela?

— Nu ştiu.

O pierduse.

„LUME MINCINOASA.

SCHIŢĂ

Un român bătrîn şi păţit. A fost la Ierusalim. De mai bine de un sfert de veac e pensionar — şi trăieşte singur.

Simplu la port, îl vezi trecînd pe stradă, aşa de mic şi cu capul între umeri, legănîndu-se pe picioare, pînă îşi ia avînt, pe urmă, pas de te mai ţine de el!

Cînd îl întîlneşti, te opreşte în drum. Zîmbeşte blajin, te apucă de mînă şi trebuie să te apleci, ca să te sărute pe frunte.

— Ce mai faci, tinere? Bine! Aşa te voi, tinere, strigă el cu bucurie, zguduindu-ţi mîna, şi o dragoste adîncă îi rîde-n ochi.

într-o zi de primăvară l-am întîlnit pe stradă. El e totdauna vesel. Era şi mai vesel ca altădată. Avea o haină nouă şi o pălărie cu bordurile largi.

— Ce te uiţi, tinere? Că mi-am luat „garibaldina"? De... ca orice candidat... la însurătoare ! îmi zise el zîmbind melancolic.

Şi am stat în loc să-1 privesc cum se depărtează, pînă ce a dispărut în colţul uliţei. Era grăbit: desigur . „progresiştii" îl aşteptau la birt.

„Progresiştii" sunt o ceată de pensionari, holtei trecuţi şi hodorogiţi. Bunul bătrîn le-a dat acest nume ironic. Le mai zice şi „tineri", desigur pentru că toţi sunt bătrîni. în societatea lor, fireşte, nu primesc decît... „candidaţi", adică oameni neînsuraţi sau văduvi.

Ce interesant e să-i vezi pe toţi laolaltă!

Bătrînul hagiu stă în capul mesei, cu fruntea aplecată. Ceilalţi vorbesc, rîd, se ceartă chiar — moşneagul îi ascultă pe rînd şi rîde sub mustaţă, dar nu zice nimic.

Numai din cînd în cînd dă din cap, oftează şi şopteşte :

— Lume mincinoasă, tinere! Lume mincinoasă! Dar n-ai ce să-i faci!... Trebuie să te ţii de ea.

„Progresiştii" rîd şi repetă cuvintele lui, parcă nici nu pricep noima acestui suspin. Dar cine ştie ce amintiri i se risipesc în negura anilor în clipa cînd vorbeşte astfel bătrînul?

Un studiu îndelungat al vieţei şi o experienţă bogată se cuprind în această reflecţie tipică şi cu înţeles adînc.

„Lume mincinoasă, tinere !" — vorbele astea răsună aşa de frumos în gura lui, parcă ţi-ar da un sfat şi parcă ţi-ar spune bătrînul filozof cu autoritatea lui de om trecut prin multe: Tinere, ia seama şi nu te încrede, lumea este rea şi stricată! Nu vezi cum se amăgesc şi se mănîncă oamenii între dînşii? Aşa e lumea! „... dar n-ai ce să-i faci! trebuie să te ţii de ea!" Lumea înşală, trebuie să înşeli şi tu...

Bătrînul o ştie asta de mult. Pentru el e o poveste veche. Poate că de multe ori a fost silit să înşele şi el, căci n-avu încotro:

„Aşa e lumea", aşa trebuie să fie şi „trebuie să te ţii de ea..." Vrei s-o îndrepţi cu umărul?

Poate că îl mustră conştiinţa uneori: gîndul că ar fi putut să fie altfel îl nelinişteşte; e creştin pravoslavnic ...

Alteori iară poate că-şi aduce aminte de atîtea făgăduinţi neîmplinite, visuri şi speranţe moarte, puzderie de dorinţi uitate... Atunci oftează bătrînul:

— Lume mincinoasă, tinere ! Lume mincinoasă !...

Şi un zîmbet plin de amărăciune i se întipăreşte în colţul gurii :

— ;..dar n-ai ce să-i faci; trebuie să te ţii de ea...

De obicei, „progresiştii" vorbesc de vremuri trecute. Atunci se aprind rău. Gesticulează, ridică glasul, se sfădesc.

Numai ce-l vezi pe bătrînul hagiu că încruntă sprinceana şi ridică mîinile ca un profet:

— Ia-o încet, tinere, ia-o încet! — şi, făcînd nişte semne cabalistice, îndrugă cîteva fraze misterioase, încît toţi „candidaţii" se prăpădesc de rîs. ..

— Ia-o încet! repetă moşneagul şi zîmbeşte şiret, clătinînd din cap.

— Ia-o încet! repetă în cor toţi ciracii lui.

Şi se potolesc.

Bătrînul îşi pleacă iarăşi capul şi rămîne aşa, ori se uită gînditor la pantalonii lui cei vechi, de coloare măslinie, parcă ar vrea să-i întrebe: ce vîrstă au?...

Iată că uşa se deschise. Se produce o mişcare în public. Ionică Frumosu intră zdrăngănind din strune.

— Ionică Cobzarul! aclamă „progresiştii" bătînd în palme.

Bătrînul hagiu îşi ridică atunci ochii lui cei senini şi plini de bunătate nespusă.

— Sărut mîna, boierule, se închină umilit muzicantul cerşetor.

Şi fără să mai aştepte vreun cuvînt de încurajare, Ionică ciupeşte strunele, îşi acordează cobza şi începe să cînte.

Repertoriul lui nu-i bogat: doina, vreo două hore şi cîte o romanţă ieşită din modă. Dar în tot ce cîntă e sentiment.

Cocoşat cum e, aplecat într-o parte, se uită la hagiu, clătinînd din cap, iar pletele inelate îi bat umerii.

Toţi îl ascultă cu religiozitate.

Singur bătrînul se face că nu-1 bagă în seamă, dar Ionică Frumosul îşi cunoaşte omul. îl ştie doar de mult — şi mai ştie el că-i place moşului să-1 asculte, deşi nu i-o spune niciodată...

•

în seara aceea însă era bine dispus hagiul.

De obicei se cruţă, ocoleşte orice emoţiune. Dar acum rămăsese aşa dus, cu capu-n pămînt.

Părea pierdut cu totul în reverie.

Ce simţea el?

E linişte adîncă în odaie; numai Ionică Frumosul zice un cîntec vechi şi trist. Ochii tuturor sunt aţintiţi la hagiu, „progresiştii" îşi fac semne pe tăcute.

Şi iată că faţa lui se înseninează şi se însufleţeşte treptat cu acordurile prelungite ale cobzei. Acuma capul hagiului începe să tremure, nările i se umflă şi buzele i se mişcă, se închid şi se deschid fără sunet. Tîrziu şi stins de tot, ca din o mare depărtare, se aude un glas tremurător.

Hagiul cîntă.

Şi tot mai tare, şi tot mai limpede vibrează vocea lui îmbătrînită; aşa de dulce-i vocea aceasta, încît îţi vine să plîngi,..

— Se ţine bătrînul! şoptesc „progresiştii" între ei, uimiţi, şi nu le vine să crează.

Cobzarul încremenise şi el cu cobza în mînă, pe cînd bătrînul urma înainte:

„Păsărică din Gilort..."

Şi cîntecul se sfîrşeşte într-un sughiţ dureros, care-1 îneacă. Hagiul îşi ridică ochii: erau umezi. Şi parcă îi părea rău de ceva.

_ De tinere! zise el după o pauză lungă, privindu-mă ţintă în ochi. Nici nu ştiu cum vine, nici cum

• Capii Jâzu-n piept iarăşi şi faţa lui luase vechea expresie de silă şi de amărăciune:

_ ...Hei, lume mincinoasă, tinere! Dar n-ai ce să-i faci.

DIN COPILĂRIE

într-o zi surioara mea vine şi-mi spune cu jale:

— Ştii c-a murit Chiruca. .. Săraca Chiruca!

Ce ființă nenorocită a mai fost şi Chiruca! Mama ei era o cloşcă rea. A părăsit-o cînd era cu tuleiele umede încă. Multe zile a tot tremurat sărmana sub vatră, înțolită în nişte zdrențe, şi piuia aşa de dulce, aşa de trist. .. Odată a ieşit din culcuş. Cloşca trecea cu puii p-acolo — a călcat-o aşa de rău, era s-o omoare.

O stîrpitură cu un ochi acoperit de albeață. Golaşă, plăpîndă, pipernicită. Sărman puişor orb! Uneori alerga după ceilalți. Dar rămînea în urmă; singură în şopronul pustiu şi uriaş. Se văieta ceasuri întregi, părăsită.

Un singur prieten avea: „Şchiopul". Un pui stmgher şi şchiop, de la o cloşcă străină. Acesta alerga totdauna cînd o auzea chiräind. Şi cum sta neclintit* parcă o privea cu milă. Se iubeau cei doi orfani. Ea clipea din ochi, visînd: Şchiopul sta nemişcat înainte-i, parcă aştepta un ordin, un eveniment însemnat, ori parcă se tot pregătea şi pregeta să săvîrşască o faptă mare. . . La ce se gîndea el oare?. . .

Ea cautä în sus. . . El se apropie încet, întinde ciocul tremurînd, tiptil. .. Un piuit sfîşietor, Chiruca fuge speriată, dar cu ochiul vindecat şi teafăr: micul şchiop i-a rupt albeața cu ciocul.

De cîte ori nu m-am gîndit la această operație minunată şi la dragostea acestor păsări nenorocite. ..

Micul şchiop a murit curînd. Chiruca a crescut. E cloşcă. Stă serioasă şi se fuduleşte cu penele zburlite pe cuibar. Aceeaşi poziție marțială. Ea sade cu o panglică după gît, cu o pană în cioc... Noi o năcăjim mereu şi rîdem de ne prăpădim.

Trei săptămîni nu s-a mişcat de pe ouă. Uneori tresare, vîră ciocul în cuibar, stă ascultînd — nimic... Nici un glas, "nici un semn de viață, şi ziua fatală se apropie... Dar n-a avut noroc de puişori, sărmana Chiruca. Şi cum i-ar fi îngrijit, cum i-ar fi acoperit cu aripele ei ocrotitoare! Ouăle au fost rele. Mama le-a aruncat.

însă Chiruca nu dispereazä. Oropsită de toți, ursuză, ea cautä singurătatea. Toată ziua cocoțată pe cuibar, cu ochii închişi, visează desigur o droaie de puişori; şi toată ziua cloceşte. O alungi, şi iar se-ntoarce. O încăpățînată. Poți s-o scalzi în apă rece— degeaba!

Odată era să se înece. A fost scăpată. Trei zile a tremurat acolo, sub vatră, cu penele lipite de trup. Noi rîdeam, ziceam că are oftică, ba guturai; dar iată că a patra zi s-a descurcat ea din zdrențe, cum a putut* a bătut din aripi, s-a scuturat şi, iute, a tulit-o cotcodăcind — drept la cuibar.

A murit clocind. O surpătură din zid a căzut peste -ea ş-a ucis-o-n cuibar.

VICTIMĂ

Numai viață!

Mama ei, bucătăreasă; tatăl, un vopsitor bețiv şi brutal, o bătea cel puțin o dată pe săptămînă. Țineau şi birt.

Pînă a crescut, a fost alintată în o sută de brațe. Curățică, vioaie şi drăguță, era păpuşa răsfățată a muşteriilor. Acum mergea la şcoală; la prînz şi seara servea în birt.

— Mari, n-avem vin la masă!

— Mari, o cafea pentru unchiu!*

Toți muşteriii îi erau unchi.

Mari alerga în toate părțile, Mari ici, Mari colo, făcea ispravă. Ți-era dragă mititica asta. O sfîrlează.

Dar într-un amurg posomorit şi geros — era iarnă — mama ei a trimes-o cu sufertaşele la un muşteriu. Băiatul din prăvălie era dus.

Marica era slab îmbrăcată şi clănțănea din dinți. Muşteriul şedea departe; drumul era înghețat... alunecuş mare. Mari a căzut şi a spart numai o farfurie. Acasă a căpătat numai o palmă, mai mult în glumă. Dar micuța era simțitoare, a plîns toată noaptea în sughițuri. Tat-so a venit beat, şi-a certat nevasta şi era s-o bată, fetica s-a speriat aşa de tare! Dimineața a vrut să plece la şcoală. N-a lăsat-o mă-sa. A plîns iarăşi, vopsitorul s-a certat din nou cu nevasta şi a plecat. Bătrînă a intrat în bucătărie. Copila s-a îmbrăcat binişor, şi-a luat ghiozdanul cu cărțile şi a şters-o. Dar profesoara a trimes-o acasă, cînd a văzut că-i aşa de prăpădită la față. Ea azgriburit în stradă pînă la amiazi, cu picioruşele înghețate. Nu îndrăznea să plece acasă.

Numai cînd Crivățul a început să sufle aşa de aspru, spulberînd zăpada, care cădea de sus ca cernută, era cît p-aci s-o doboare vîntul. Şi a intrat în casă mai bolnavă de cum plecase.

N-au bătut-o. Au dojenit-o nițel. Ea s-a trîntit în pat. A rămas singură în casă.

Odăiță scundă, umedă, aerul greu. Ea-şi pune minutele după cap şi gîndeşte:

„Cum o să dau eu examen dacă mă îmbolnăvesc?", şi-i venea să plîngă de ciudă. Parcă simțea, drăguța, că nu-i vinovată.

Alături, în birt, zgomot. Desigur, muşteriii întrebau de ea. Ar fi vrut să alerge, să-i servească. îşi închipuia că afacerea nu poate merge fără dînsa. Dar nu era în stare să se ridice, aşa se simțea de bolnavă.

Bătrînă venea din cînd în cînd, să puie lemne pe foc, s-o îngrijească, s-o întrebe ce o doare; dar fetica era cuminte, şi cînd auzea uşa scîrțîind, închidea ochii. Ştia să doarmă aşa de frumos, încît bătrînă, oftînd, se depărta în vîrful picioarelor, după ce o săruta uşurel, ca să n-o deştepte.

Ştia doară Mari ca mama ei nu-şi vede capului de treabă. Cum s-o stingherească de la bucătărie?

Bătrînii i-au cedat patul lor, care era mai bun. Mama ei dormea pe canapea, bătrînul dormea în birt.

Dar în noaptea aceea tusa a năcăjit-o aşa de mult! Pieptul îi horhotea, inima îi bătea speriată.

A doua zi veni doctorul. Mari a înghițit în silă leacurile cele amare şi era mai bine.

Doctorul spunea: „O mică aprindere, îi trece, că-i voinică fetița".

Ah, ce dor îi era de şcoală, de o prietină a ei şi de muşterii! Peste cîteva zile îi trece, cum se bucură! Ar voi să scrie o scrisoare acelei mici prietene, cu care

se întorcea întotdauna de la şcoală. A cerut cărţile şi citeşte toată ziua.

Â cincea seară. în crîşmă, zgomot şi lăutari, mama ei era aşa de ocupată; nu putea să vie, focul se stingea. Bătuse douăsprezece şi îi era frică.

Atunci intră vopsitorul, trînti uşa înjurînd; era beat mort, nu mai ştia ce face:

— Treci pă canapea, că n-ai nici pă dracu' !

Mari s-a ridicat, ca întotdauna. Capul îi vîjîia ameţit; a căzut obosită pe canapea.

Monstrul s-a trîntit în pat şi a rămas acolo.

Fetica s-a învelit cu un şal, tuşea şi tremura grozav, desculţă, în cămăşuţa de noapte. Cînd a intrat mă-sa, a găsit-o ghem, vînătă de frig. Abia mai respira. .. A învelit-o, a sărutat-o cu foc, şi plîngea.

— Ce-ai făcut, nenorocitule, ticălosule ? ! Ţi-ai omorît fata, bată-te mila lui Dumnezeu!

El mormăi ceva, dar nu se mişcă. Şi s-a luptat femeia să-1 puie în picioare, l-a zguduit de mîni, de umeri, el se smînci furios, împletecindu-se, şi se rostogoli pe jos, pe cînd copila lor murea.

Era lumină afară. Birtul, închis. Un steag alb fîlfîia la poartă.

Odaia parcă se întunecase în preajma morţii. Bătrînii se ţineau de mînă şi plîngeau înaintea sicriului, nebuneşte, cu hohote, că amîndoi se ştiau vinovaţi. Şi îngeraşul mort zîmbea, din mătăsuri, dar aşa de posomorit şi înfiorător... parcă le spunea:

„Voi m-aţi omorît!"

MONUMENTUL

Un „tînăr şi drăgălaş poet" muri în spital. Şi de unde pană acu era neştiut, citit abia între prieteni, puţin preţuit, acu moartea îi făcu renume. Amicii dădură veste, ziarele vorbiră de el şi-i publicară biografia, se strînse sumedenie de lume la înmormîntare.

La groapă — discursuri. A fost regretat şi plîns. Dar cine l-a plîns mai amar, mai cu foc, a fost biata lui mamă. Singurul copil, odorul ei, lumina vieţii! îşi făcea mustrări că n-a fost lîngă el, să-i închidă ochii, că l-a lăsat să moară aşa, în străini. Şi, buimăcită de durere, gemea — căci nu mai putea să ţipe — îngenuncheată, cu fruntea lipită de sicriu, pe cînd ceilalţi şopteau, dînd din cap:

— A fost un mare talent. Păcat!

Dar cînd şi-a ridicat privirea şi prin ceaţa de lacrimi a văzut ea atîta lume frumoasă adunată acolo, şi cînd un domn mîndru, în haine negre, cu capul descoperit, a început să vorbească dasupra tuturora, biata femeie şi-a dat toate silinţele s-asculte şi ea, să priceapă ce zice domnul acela.

Vorbea de copilul ei. L-a lăudat, a spus multe lucruri frumoase despre firea lui blajină şi sfioasă, despre poeziile lui, apoi a pomenit ceva despre un monument şi a încheiat zicînd că ei nu-l vor uita niciodată, că poetul trăieşte şi va trăi în inima tuturora.

Vorbise frumos, ce e drept. N-a înţeles mult neno-

rocita mamă, dar a crezut tot ce înțelese. Așadară, e adevărat, fiul ei a fost un om mare dacă toată lumea vorbește de el și vor să-i ridice un monument, cugeta ea, plîngînd. Numele lui săpat în piatră cu litere de aur! Dar asta costă scump. E foarte frumos din partea lor, să facă ei atît pentru ficiorul unei biete văduve sărace.

Și încă din seara aceea s-au împărțit în public liste de subscripții. Au vrut să-i deie bani și ei, dar bătrînă a răspuns cu sfințenie că nu-i trebuie, mai bine să se păstreze paralele pentru monument. Era o mîndrie de mamă.

Și se întoarse bătrînă în satul ei, acasă, cu inima sfîșiată de durere. Acolo, la țară, l-a bpcit în singurătate zile de-a rîndul, săptămîni, luni întregi... Uneori își chema moartea, că-i era dor, dar nu, întîi să-și vadă visul cu ochii; părea o umbră, așa de mult slăbise, și numai un gînd o mai lega de viață: monumentul făgăduit, răsplata poetului mort în mizerie, îl vedea și în vis, noaptea, cînd dormea cu gîndul la el. Trebuie să fie gata; alb, sclipitor, se înalță în bătaia razelor de soare; lumea trece pe lîngă mormînt, îl admiră, citește literele de aur și își descopere capul cu smerenie...

Și toată iarna a trăit cu nădejdea asta. Trebuie să-1 vadă și ea. O să-și vîndă tot, să plece la București. Cum s-a desprimăvărat, a și pornit-o.

•

în lumea asta mare, toate trec și se uită așa de repede. Fiecare zi își are grijile și întîmplările ei de mare însemnătate. Dar voi nici nu vă gîndiți ce rădăcini adînci prind în sufletele naive și nenorocite o făgăduială de ocazie, o vorbă aruncată-n vînt!

Nici anul nu trecuse, și poetul era uitat cu desăvîrșire... Ajunsă în cimitir, mă-sa l-a căutat în toate părțile printre mormintele mari, înflorite. Unde vedea o marmură, acolo alerga; citea silabisind cu multă nerăbdare pe toate.

„Nu e nici asta!" și pleca mai departe. Iar cînd a văzut că nu e și nu e nicăieri, cu pas obosit și tristă, s-a întors spre mormintele săracilor, și acolo abia a dat peste mormîntul lui părăsit, cu simplă cruce de lemn la căpătîi. „Nimeni nu se mai gîndește la el!" suspină sărmana mamă, cu obidă.

Și totuși pe mormînt era o cunună. Cineva încă nu-1 uitase. Cununa era modestă, de flori primăvăratece, de curînd culese. Cine-și mai adusese aminte de bietul băiat? Era gazda liii: o bătrînă săracă și bună — tot o mamă, căci numai mamele simt adevărat, ele niciodată nu uită.

NOTIȚĂ BIOGRAFICĂ

Alexandru Petofi s-a născut în anul 1823, într-un sat sau orăşel din comitatul Pesta (Ungaria). Tatăl lui Petofi, Ştefan Petrovics, era măcelar şi dorea ca tînărul Petrovics să îmbrățişeze şi el această meserie. Dar Petofi, încă din şcoală, dovedi aptitudini la desen şi muzică. Prima poezie o scrise în liceul din Schemnitz, fiind în vîrstă de şaisprezece ani. Pedepsit pentru că cerceta teatrul nemțesc din localitate şi părăsit de orice ajutor bănesc din partea tatălui său, îşi luă lumea în cap într-o dimineață posomorită de februarie. Ajunse la Pesta. Se făcu actor. O vară petrecu la țară, în casa unei rude, unde se familiariza cu autorii clasici. Apoi intră în miliție, staționînd în mai multe oraşe; grav bolnav, fu eliberat în iarna anului 1841. Doi ani trăi în Papa, unde se ocupă cu diferite studii, ceti mult şi serios. Viața de actorî] ispiti din nou. în 1842, debuta într-o revistă, *Atheneum.* Apoi fu angajat ca traducător într-o societate pentru popularizarea clasicilor străini.. .

într-una din zile veni la poetul Vorosmarty un tînăr cu înfățişare modestă şi-1 rugă să-i dea o recomandație către un editor. Poetul se supără la început, dar cîteva poezii ale tînărului fură de ajuns ca să-1 entuziasmeze. Deveniră prieteni, şi astfel apărură, sub patronajul lui Vorosmarty, primele încercări poetice ale lui Petofi.

Cu tot succesul literar pe care 1-a dobîndit de la început, Petofi îşi mai încercă o dată norocul pe scenă; dar fu silit să renunțe, nu fără multă părere de rău...

Petofi a scris mult şi variat: poeme comice şi serioase, balade, poezii lirice, drame, nuvele, note de călătorie. .. şi toate astea în timp de şase ani.

înc 1847 se căsători; tot în anul ăsta traduse pe *Coriolan* de Shakespeare. în 1848 făcu parte din Adunarea Națională, în Pesta; dar prin septembrie, acelaşi an, intră în armată, voluntar, deveni căpitan şi secretar? mai tîrziu maior al lui Bem; luă parte vitejească la mai multe bătălii şi fu văzut pentru ultima oară luptînd în bătălia de la Sighişoara (31 iulie *184.8)...*

Probabil că a fost îngropat, dimpreună cu ceilalți tovarăşi de luptă, într-un mormînt comun. ..

O legendă frumoasă, scrisă de un popă de la țară, spune că poetul căzut în luptă a fost furat de îngeri şi înălțat la cer. ..

Petofi e adorat de popor. Numele lui se leagă de multe anecdote, şi multe din poeziile lui se cîntă pe întinsele şesuri ale pustei ungureşti.

Apostolul a fost terminat în ^f-^J^J^ se oglindesc toate calitățile şi defectele marelui poet. Poema a stîrnit multe critici.

[ALEXANDRU PETOFI]

Deşi o traducere românească din limba lui Arpâd este o muncă ingrată, totuşi cred că nu-i lipsită de oarecare importanţă. Ungurii au o literatură destul de frumoasă, renumele ei a străbătut până-n Franţa, pe cînd la noi e cu desăvîrşire ignorată. Acesta e motivul principal care m-a hotărît să încerc a reda o parte din literatura poetică ungară, începînd seria cu cel mai mare poet liric al lor, cu Petofi.

Traducerea e făcută direct din ungureşte. Dar, pe alocuri, nu m-am sfiit să consult şi textul german: Petofi are buni traducători în limba germană.*

Cît priveşte viaţa lui Petofi, reproduc următoarele note fugitive:

„Petofi Alexandru s-a născut la Felegyhaza în 1823, 1 ianuarie. E trimis de tatăl său la liceul din Schemnitz, de unde spiritul său aventurar şi independent îl făcu să plece pe ascuns şi să umble pustiu mai multă vreme, fără nici un scop, pe străzile Pestei. E găsit de tatăl său şi, după o zdravănă corecţiune părintească, e adus acasă.

E găzduit la o rudă, în Oedenburg, de unde fuge în curînd şi se angajază ca soldat, într-un regiment. în Croaţia.

Neplăcîndu-i nici cariera aceasta, un medic militar, care-l iubea mult, îl înscrie-n liceul din Papa, unde studiază cîtva timp cu zel. Pleacă şi de aci şi cutreieră toată Ungaria cu o trupă de actori.. .

într-o zi vine un tînăr modest la Vorosmarty, regele poeţilor unguri din vremea aceea, ca să-i ceară părerea asupra versurilor sale. Vorosmarty se cam supără, dar cu fiecare pagină citită tînărul îi cîştigă favoarea, pînă ce, la sfîrşit, poetul îl sărută, zicîndu-i: „Tinere, d-ta eşti adevăratul poet liric al Ungariei".

Acel tînăr era Petofi.

în vremea asta îşi publică cele dintîi poezii în revista *Atheneum* din Pesta.

Sub îngrijirea lui Vorosmarty, apare primul volum de *Petoîi.* La 8 septembrie 1847 se căsătoreşte. Petrece mult timp, fericit, la ţară. Războiul independenţei ungare izbucneşte, şi Petofi, ia 27 octombre 1848, ajunge căpitan într-un regiment de husari şi ajutantul generalului Bem. La 31 iulie 1849, Petofi, împreună cu Bem, e în faţa ruşilor la Sighişoara. Canonada începe, lupta urmează şi, în învălmăşeala luptei, Petofi a dispărut. Atît se ştie sigur despre moartea lui Petofi Sandor, poetul naţional, gloria pămîntului ungur, cîntăreţul iubit, al poporului".

Cititorului, care vrea să cunoască mai pe larg viaţa, atît de scurtă, pe cît de frumoasă a marelui poet maghiar, îi recomandăm cartea *Petofi's Leben und Werke* von Alexander Fischer (Leipzig, W. Friedrich, *1888).*

Druck und Verlag von W. Krafft *(n'* s' Hermannstadt,

[HEINRICH HEINE]

în orăşelul Dusseldorf, către sfîrşitul secolului al XVIII-lea, dintr-o familie de neguţători, s-a născut unul din cei mai mari lirici ai zilelor noastre: Heinrich Heine.

în apropiere, „noptatecul" Rin îşi duce valurile: oglindind ruini mărețe de burguri, leagănă în cursul său epopeea unui întreg popor—frumoasele legende, tradiții şi cîntece vechi ce-au fermecat copilăria poetului.

în casa părintească, Heine apucase vremuri tulburate. Prin pacea de la Lunneville (1801), tot țărmul stîng al Rinului cade sub stăpînirea francezilor. Născut în acea epocă de redeşteptare, Heine a fost unul dintre cei mai inspirați apostoli ai principiilor revoluției franceze în Germania.

Ga prunc, arată o precocitate rară. La zece ani, scrie o poveste cu strigoi şi alte spaime, care uimi bătrînii şi avu darul să bage-n fiori pe mica Charlotte, surioara lui. *

Originalul acestui manuscris a dispărut în timpul marelui incendia **din** Hamburg, dimpreună cu alte hîrtii, între cari se **gLa** si ac ui w data **naşterii** poetului. Există o controversă asupra acesteYdae *Vnii*

Comerciantul Salomon Heine — fire uşuratecă şi cam mărginită — nu se ocupa nici de afaceri, nici de educația copiilor; soția lui însă era o femeie superioară, cu o bogată cultură literară şi artistică. Mîndria de mamă visa pentru odorul ei „epoleții cei mai strălucitori" în dregătoria încărcată de fireturi a imperiului napoleonean; astfel, plătea cu bani scumpi dascălii cei mai iscusiți din oraş, ca să desăvîrşeasc^ instrucțiunea acestui diavol de copil. între altele, Harry trebuia să învețe vioara, cu toate că niciodată nu şi-a dat osteneala să se deprindă cu mînuirea acestui instrument. Tolănit pe sofa, cu mînile după cap, s-adîncea totdauna în visuri, în vreme ce profesorul — măsurînd odaia în sus şi-n jos— executa singur cele mai frumoase compoziții.

Mai rău a pățit-o dascălul de danț, un omuleț scund şi uscățiv. Harry — într-un moment de furie — îl azvîrli pe fereastră: o figură de joc pe care bietul *Tammeister,* desigur, n-o ştiuse pîn-atunci; şi Heine n-a mai jucat.

Pe vremea aceea, în casa negustorului din Diisseldorf venea adeseori un unchi bătrîn, din ramura olandeză a familiei. Acel uncheş era o ființă ^ciudată şi plină de taine, un original, cavaler de moda veche şi colecționar maniac de anticarii prețioase. Multe istorii extraordinare va fi povestit micului nepot, jucîndu-1 pe genunchi! Iar acesta, cînd începu să cunoască buchiile, se furişa tiptil în docta bibliotecă a unchiului! Acolo zăceau vraişte hîrțoage groase, tratate vechi despre ştiințele oculte — magie şi astrologie. Heine dezgropa dintr-un saltar ziarul-manuscris al unui strămoş aventurier de prin secolul al XVIII-lea. Călare pe un tom din operele lui Paracelse, copilul hărăzit muzelor călătorea într-o lume de poveşti; răsfoind misteriosul caiet, trăia în vis toate minunățiile săvîrşite de străunchiul său, poreclit în familie „Cavalerul" sau „Orientalul", iar bătrînă pisică din vecini, venind din cînd în cînd să-i mai țină de urît

în singurătatea mansardei, îi nălucea ca o crăiasă fermecată din *0 mie şi una de nopţi.*

Astfel, imaginaţia viitorului poet prinse aripi... în şcoală era printre cei dintâi. Spiritul ager şi extraordinara-i putere de asimilare cuceresc pe bătrînul rector al liceului catolic din Dusseldorf, Schallmeyer, care, fără sfială, preda cele mai libere doctrine de filozofie păgînă. Asupra lui Heine, moşneagul acesta avu o înrîurire neştearsă.

Tot atunci, ca o sfidare a societăţii, tînărul licean începu să cerceteze o casă urgisită şi singuratecă de la marginea oraşului, unde locuia văduva călăului din Goch. „Bătrînă vrăjitoare" — cum o numea poporul — avea o fată, Sefchen. Heine petrecea bucuros în societatea lor, atras, negreşit, mai mult de strania frumuseţe a fetei, decît de farmecele „vrăjitoarei"; acolo auzi multe poveşti lugubre, descîntece şi bocete străvechi, moştenite în taină din buni-străbuni. ..

în asemenea împrejurări a crescut cîntăreţul iubirii.

Muşcase din celebritate, cînd preferinţele familiei îl silesc, la 1814, să intre ca „ucenic" în contoarul unui bancher din Frankfurt. Avîntul uriaş ce luase casa Rotschild după prăbuşirea marelui imperiu amăgeşte tînărul în planuri de milionar. .. Un unchi putred de bogat îl cheamă la Hamburg şi-i pune la dispoziţie o casă de comision; dar el scrie versuri de dragoste, şi firma *Harry Heine & Comp.* se duce pe apa sîmbetei. '

Hotărît să înnădească firul studiilor întrerupte, se înscrie atunci la Universitatea din Bonn, ca student în Drept, şi urmează cursuri de literatură; trece în curînd la Gottingen, apoi la Berlin; ocupîndu-se mai mult cu lucrări literare şi filozofice, încheie, prin Î825, studiile şi-şi părăseşte religia.

în acest răstimp, duce viaţa de student german; la Nordeney face cunoştinţă cu marea; pretutindeni ia parte la agitaţiile politice, cercetează toate cenaclele

literare de p-atunci, îndeosebi salonul celebrei Rahela Levin. Spirituala femeie reuşise să grupeze cele mai marcante personalităţi literare de pe vremuri; — entuziasta, căuta să reîmprospăteze cultul bătrînului Goethe.

Copil răsfăţat al acestui salon, Heine ajunge în curînd favoritul publicului. La 1827, un librar preacunoscut din Hamburg, Kampe, editează *Cartea cîntecelor,* eveniment ce pricinui revoluţie în lirica germană. Povestea acestor cîntece minunate este astăzi ştiută de toti.

în casa bancherului, de zeci de ori milionar, din Hamburg, întîlnise poetul sărac pe aceea care fu menită să-i inspire două poeme fără pereche în literatura universală: *Intermezzo liric* şi *Heimkehr* *. Frumoasa verişoară bălaie, în cîntece, ne apare cu desăvîrşire transfigurată, ca şi Laura de Novi sau Beatrix Portinari. Fetiţa de bancher însă n-a înţeles nimic din tot acel straniu amestec de lirism şi ironie, din acele zîmbete ascunse-n lacrimi, acea fantezie nebună care nu cinstea nici femeia, nici patria germană, nici chiar pe Dumnezeu.

, Heine era student în Gottingen cînd primi vestea despre cununia Amaliei cu bogatul John Friedlânder: „Vreme de trei ani studiasem pandectele, cînd, în ziua-ntîia de mai, am auzit că logodnica mea s-a măritat. .. Era întîia zi de mai; primăvara surîdea pe cîmpie..."

De atunci necredincioasa muri pentru poet; fantoma iubită îl urmăreşte însă toată viaţa, de-a lungul numeroaselor aventuri de dragoste, în momente de veselie sau de tristeţe, amărîndu-i chiar şi cele din urmă zile ale unei îndelungate agonii. .. Cînd, după unsprezece ani de rătăcire şi suferinţă, regăseşte pe adorata de odinioară — o umbră de femeie acum — poetul spunea că „lumea miroase, a viorele uscate", iar, mai tîrziu, unui amic: „Am rimat versuri viaţa întreagă ca să plîng o iubire din tinereţe.. .".

* *întoarcerea acasă.*

•

Cu inima rănită, revoltat de ostracismul care-i bîntuia operele, ia hotărîrea să-şi „scuture de pe încălţăminte praful patriei sale".

în ziua de 1 mai 1831 pleacă la Paris, unde-l aşteaptă zile senine de sărbătoare şi ani întunecaţi de suferinţă. în acest „infern pentru îngeri şi rai pentru demoni" trăieşte Heine restul vieţii sale, regretînd în dese rînduri „fumul albastru ce se-nalţă din ogeacurile germane". Dornic de viaţa mare, liberă, s-aruncă orbeşte în valurile Parisului şi cîntă în versuri frivole nesfîrşitul şirag de *deae minores:* Seraphine, Angelique, Diana, Kitty etc.

Iubind pe francezi, această „privighetoare cuibărită în perna lui Voltaire" cîştigă repede dragostea lor; original şi vecinie de spirit, saloanele îi deschid amîndouă porţile. Delicatul Gerard de Nerval face cunoscut publicului francez operele poetului, despre care s-a zis că: „cel mai spiritual francez, după Voltaire, a fost un neamţ".

Era p-atunci în floarea vîrstei. Romanticul Theophile Gautier ni-l zugrăveşte astfel în stilul lui înflorit: „Un bărbat frumos, între treizeci şi treizeci şi cinci ani, avînd înfăţişarea unei sănătăţi robuste. Văzîndu-i fruntea înaltă, albă şi pură ca marmura, adumbrită de bogata podoabă de păr bălai, l-ai fi crezut un Apolon german. Ochii albaştri scăpărau de lumină şi inspiraţie ; obrajii rotunzi, plini, de un contur elegant, nu erau vestejiţi de lividitatea romantică la modă în acea vreme; dimpotrivă, îţi dau impresia clasică a trandafirilor ce se deschid; nasul covoiat într-o uşoară îndoitură ebraică strică intenţia ce avusese de a fi grec, fără să-i schimbe puritatea liniilor; ruja buzelor îmbinate «ca două rime frumoase» împrumutau în timp senin o expresie fermecătoare întregei figuri; dar, cînd vorbea, din arcul lor de văpaie porneau şuierînd săgeţi ascuţite şi spinoase, ghimpii sarcastici cari ţinteau totdeauna fără greş, căci, de cînd lumea, nimeni n-a fost mai dîrz contra prostiei; surîsul divin de sol al muzelor era întovărăşit de rînjala satirului."

Odată — prin 1832 — rătăcind pe străzile Cartierului Latin, surprinde într-o prăvălie de mode un superb profil de fecioară, încadrat de bucle negre şi iluminat de doi ochi mari,* peste cîteva zile era fericit şi mîndru de-o asemenea comoară şi, arătînd-o amicilor, zicea: „Nu cred că femeia lui Candaules să fi fost mai frumoasă!"

Matilda — *„Die Franzosin"* — avea optsprezece ani: o normandă capricioasă, naivă, de-o ignoranţă fermecătoare. După un an de căsătorie liberă, devine soţie legitimă, şi toată viaţa n-a citit un rînd din operile lui. Heine o iubea ca pe o jucărie scumpă. ..

Dar zilele de sărbătoare se sfîrşiră repede.

într-o după-amiază senină de mai a anului 1848, gardienii Luvrului zăriră un bărbat de vîrstă mijlocie, cu ochi plecaţi, figura posomorită de o barbă fantastică, gîrbovit şi palid, tîrîndu-se şovăielnic pe sub bolţile măreţe ale muzeului către sala din fund, unde Venus domneşte singură...

Acest om nu era altul decît Heinrich Heine, frumosul zeu olimpic de odinioară...

„La picioarele ei am zăcut multă vreme — ne povesteşte în prefaţa ultimelor poezii, *Romancero* — şi-am plîns'atît de amar, încît chiar piatra s-ar fi mişcat. Dar zeiţa însăşi căta miloasă la mine, şi în acelaşi timp nemîngăiat de tristă, parc-ar fi voit să-mi spună: « Au nu vezi tu că braţe n-am, şi nu pot să te-ajut ?... »"

Din acea zi Heine îşi ia rămas bun de la viaţă. Paralizia generală îl culcă în pat: timp de şapte ani poetul îndură pedeapsa unui trai fără nădejde; atunci scrie înspăimîntătoarea *Carte a lui Lazăr* — epilog plin de suflul morţii, unde setea oarbă de viaţă luptă pentru întîietate cu idealismul cel mai pur.

Ca să poată zări în jurul său, trebuia să ridice pleoapa cu degetul: „Ca un spectru zăbovea încă la fereastra mormîntului său, ca să privească batjocoritor lumea în care trăise odată".

Vizitele amicilor se răresc din ce în ce; în afară de credincioasa Matilda, cîteva figuri de femei iubite mai

luminau abia singurătatea fioroasă din *„Matratzengruft"* (salteaua-mormînt, cum o botezase).

Una dintre acestea fu „La *Mouche",* o tînără doamnă, germană de origine, şi care îi slujea de secretar, căci genialul poet nu mai putea scrie.

Totuşi, spiritul lui fermecător străluci pînă în cele din urmă zile într-un corp istovit, măcinat de dureri — fenomen singular care dă acestei vieţi o tragică măreţie. Cînd un amic binevoitor îl întreabă dacă s-a împăcat cu Dumnezeu, Heine răspunde zîmbind: „Fii pe pace! *Dieu me pardonnera ; c'est son metier."*

... Tîrziu, în noaptea de 17 februarie 1856, se săvîrşi din viaţă. într-o dimineaţă tristă şi friguroasă, vreo sută de persoane — între cari Th. Gautier şi A. Dumas — alcătuiră convoiul spre cimitirul Montmartre.

•

Astăzi mormîntul lui Heine e simplu; mîini necunoscute îi aduc prinos de flori.

Dar nimeni de atunci n-a mai cîntat asa de frumos iubirea.

Paris, 1901

„TINERIMEA ARTISTICĂ"

Oricine urmăreşte cu dragoste progresul artelor în ţara românească se va bucura constatînd că anul acesta a fost rodnic în evenimente şi senzaţii artistice. Sînt semne de dezmorţire a spiritelor în toate direcţiile; mai cu seamă însă în ce priveşte pictura e un progres netăgăduit. Numărul amatorilor a crescut odată cu acela al pictorilor de valoare, şi cîteva luni în şir sala Ateneului a fost ocupată de diferite expoziţii, zilnic vizitate de un public imens, iar beneficiul realizat de unele a atins în adevăr sume aproape de necrezut cînd ne gîndim la criza ce bîntuie în ţară de cîţiva ani.

Ar fi de ajuns să amintim expoziţia Grigorescu, pentru a ilustra, cu o pildă din multe, cele de mai sus: în timp de o lună, peste trei sute de admirabile pînze au părăsit una după alta panourile Ateneului, pentru a se duce să împodobească păreţii cutărui salon. .. sau chiar ai unor case mai modeste; aceasta dovedeşte că gustul frumosului a început să prindă teren la noi şi că publicul ştie să cinstească geniul şi puterea de muncă a marelui artist român din generaţia plină de vigoare a bătrînilor.

Dar o amintire deosebită merită mişcarea vrednică de laudă a pictorilor şi sculptorilor cari s-au strîns la un loc într-o societate cu numele de „Tinerimea artistică". Membrii fondatori ai acestei societăţi sînt domnii: C. Artachino, N. Grant, Kimon Loghi, St. Luchian,

D. Mirea, G. Petraşcu, St. Popescu, Oscar Spaethe, Fr. Storck, Ip. Strîmbulescu, N. Vermont şi C. Verona. întorşi de curînd din străinătate, unde au făcut studii serioase, aceşti tineri cu sufletul însetat de ideal au simţit nevoia de a se organiza după pilda marilor artişti străini, pentru ca astfel uniţi să poată contribui cu mai mult succes la dezvoltarea artelor la noi, înfiinţfnd expoziţii anuale în ţară şi ridicînd prestigiul acesteia prin participarea în grup la expoziţiile străine...

Prima expoziţie a fost un adevărat triumf. Niciodată, poate, o sală de expoziţie în Bucureşti nu a fost aranjată cu un gust mai distins. Simţeai de la primul pas că intri într-un adevărat templu al artei. O impresie de linişte senină, de adîncă mulţumire sufletească îţi cucerea simţirea, acel fior de evlavie şi mister pe care-l avem toţi în faţa unei puternice manifestări artistice...

O singură observaţie însă. Nu este, fără îndoială, chemarea noastră de a discuta valoarea lucrărilor expuse anul acesta, nici de a le analiza şi clasa după o normă oarecare; aceasta intră în atribuţiunile criticului de artă; singura dorinţă ce o exprimăm aci în toată sinceritatea este ca aceste expoziţii anuale să poarte în întregime un caracter mai specific românesc, să formeze cu timpul un fel de şcoală pentru publicul nostru, dacă aceşti artişti vor să producă în adevăr o mişcare mai adîncă în ţară. Căci numai luînd ca izvor principal de inspiraţie ţara şi poporul românesc vor putea fi înţeleşi de lumea românească, şi creaţiunile lor vor cîştiga independenţă şi originalitate,, nefiind reflexe mai mult sau mai puţin palide ale diferitelor şcoli din străinătate.

în orice caz, e frumoasă fapta tinerilor pictori şi sculptori de care vorbim. Ea dovedeşte spiritul de solidaritate ce domneşte între dînşii, şi ar putea să slujească de pildă scriitorilor noştri în aceste timpuri de zăpăceală şi lipsă de bun-simţ a multora dintre tinerii literaţi.

OPINCA ROMÂNEASCĂ"

SCHIŢĂ

Picasem de curînd în Bucureşti. Plictisit de zăpuşala unei nesfîrşite zile de vară, umblam la întîmplare pe uliţele pustii, cu sufletul înecat de părere de rău după cuibul meu răcoros şi liniştit de la ţară.

Aiurit, mă opresc în faţa unei vitrine. Mă uitam cu indiferenţă la cele mai noi coperte de cărţi franţuzeşti — literatură curentă la noi.

— Ce mai faci, iubite?

O mînă grea căzîndu-mi pe umăr mă face să tresar: înaintea mea văd un adolescent cu figura zîmbitoare, cu pălăria pe ceafă şi ţigara-n gură.

— M-ai uitat? Fulviu... poetul...

— îmi pare bine, zic, deşi gîndul meu era desigur prea leneş astăzi ca să-mi pot aminti în ce împrejurare îl întîlnisem vreodată.

Nedumerirea mea n-a durat mult. După cele dintîi vorbe schimbate, mi-a fost uşor să ghicesc într-însul pe unul dintre acei nevîrstnici, aşa de numeroşi la noi, cari, în lipsă de altă ocupaţie mai serioasă, fac versuri, fumează mult şi cutreieră localurile de zi şi de noapte, sfidînd lumea muritoare cu portul lor deosebit, pletele mari şi enormul dispreţ ce-l arată faţă de tot ce nu intră în apucăturile prescrise unui „geniu".

Eu totdauna m-am cam temut de acest soi de oameni, şi astăzi caut să-i ocolesc pe cît se poate.

Dar acum era tîrziu. Mi-ar fi trebuit o prea mare încordare a voinței, ca să scap din încurcătură — şi era aşa de cald! Căldura mă zăpăcise cu totul.

Luat de braț, mă tîram cu o umbră de împotrivire şi îi răspundeam mai mult prin gesturi nedomirite de cîte, ori sfîrşea vreo frază, căci, din fericire, nici nu-mi da prilej să vorbesc eu. Politică, literatură, artă — reveneau mereu într-un nămol de cuvinte aruncate cu lopata.

Pe nesimțite, ajungem în fața Băncii Naționale.

— Ştii ce? zice deodată „poetul", strîngîndu-mă cu putere de braț. Pentru că ni-e în drum, n-ai dori să faci cunoştința unui tip extraordinar?

— Unde vrei să mă duci? întreb eu, cu spaimă, trezit ca dintr-un vis.

— E aici, aproape, strada Smîrdan.

— E aşa de cald, zic eu.

— Haide, n-are să-ți pară rău! Tipul, de care-ți spuneam, e un gazetar bătrîn, foarte deştept.

Şi fără să-mi dau seama cum, m-am pomenit sub bolta întunecată a unei băcănii. La sunetul clopoțelului, o femeie slabă, deşirată, cu un prunc în brațe, deschise uşa din fund.

— Bună ziua, domnule Fulviu. Poftiți ceva, ori căutați pe bărbatu-meu?... E dus în tîrg.

— Nu face nimic... Moşul e sus?

— Da. Doriți să-1 vedeți?

Şiretul meu tovarăş îmi face un semn misterios şi, văzînd că nu-1 înțeleg, îmi spune la ureche:

— Vino după mine !

Mă supun. Trecem prin uşa din fund într-o odăiță scundă, mai întunecată ca băcănia; amicul mă trage de mînecă, repetîndu-mi:

— Vezi, să nu te loveşti de ceva.

Apoi, nimerind uşa, mă pomenesc într-o curte strimtă, în colț, o scară de lemn ce duce la etaje. Mă uit în jur: tovarăşul, nicăiri. Tocmai mă gîndeam să folosesc acest prilej binevenit, căutînd un coridor care să mă scoată în stradă.

— P-aici, p-aici — strigă atunci poetul care rămăsese în urmă. Apoi, întorcîndu-se către femeie, din prag: Cum ți-am spus, madam Ionescu. O baterie, sus. .. din ăl bun ! Dar să fie rece, auzi? Şi trei pahare !

Urcăm treptele de scîndură murdară cari trosnesc gata să se prăbuşească la fiecare pas: amicul înainte, eu după dînsul, din ce în ce mai stăpînit de curiozitate, pe măsură ce înaintam. Şi în adevăr era interesant interiorul acestei curți strimte şi fără aer. Niciodată n-aş fi crezut ca o casă atît de neîncăpătoare şi cu o înfățişare aşa de modestă să cuprindă oameni cu ocupații mai diferite. La etajul întîi, un pălărier, un croitor, un cizmar, un legător de cărți — toți cu familia şi personalul respectiv. Era aproape ora prînzului; cîntece şi rîsete, vorbe de ocară, plînsete de copii, chemări de slugi, larmă de bucătărie se amestecau toate laolaltă în uruitul maşinelor de cusut cu zgomotul ritmic al loviturilor de ciocan.

Un haos asurzitor şi plin de viață.

Tînărul meu tovarăş era pesemne o persoană bine cunoscută p-aici: saluta în dreapta şi în stînga. Cînd trecu prin fața atelierului de pălării, aruncă o privire afurisită lucrătoarelor din salon şi le spuse în treacăt o vorbă de „spirit". Fetele îşi dau coate şi pufnesc în rîs...

Ne oprim în fața unei uşi scunde. Pe uşă, o carte de vizită:

„Marcu Finkel
Ziarist"

— Bucuros la oaspeți, moşule? strigă poetul, intrînd vesel şi, fără să mă-ntrebe, mă tîrăşte după dînsul în odaie.

— Dar nu te-ai sculat încă? Tot în pat? Moşule, craiule ! Se vede că ai făcut-o lată aseară ! Nu te jena... îți recomand pe domnul... prieten vechi... Dorea să te cunoască.

„Ziaristul" ridică somnoros capul de sub oghial şi-mi aruncă o privire vicleană de vulpe bătrînă:

— Scuzaţi... nu mă aşteptam la onoarea... Apoi, cu un zîmbet silit, îmi făcu semn să şed şi bîlbîi încurcat:

— Sunt cam răcit... Am lucrat aseară pînă tîrziu la gazeta noastră. Cunoaşteţi gazeta noastră?

— Dar cum să n-o cunoască! strigă poetul, triumfător, întorcîndu-se spre mine. Moş Marcu scoate o foaie politică-literară: *Opinca românească...* pentru apărarea intereselor naţionale.

Şi, cu un zîmbet şiret, îmi arătă spre colţul odăii unde zăceau vraişte una peste alta vrafuri prăfuite de numere vechi.

— Luptăm din răsputeri, domnul meu... Dar publicul român e indiferent, indolent, ingrat... Se citeşte puţin la noi, foarte puţin.

Bătrînul tuşi, ochii lui vicleni clipiră rar, pe cînd poetul îmi oferi un număr:

— Scriu [şi] eu la *Opinca.* N-ai face rău s-o abonezi... E o gazetă serioasă şi bine scrisă, dar mai presus de toate naţională. Uite, citeşte oda mea în contra maghiarilor. .. Am scris-o într-un moment de inspiraţie supremă şi cred c-am reuşit-o...

• — Da, e admirabilă! adaogă bătrînul, clipind din nou.

în vremea asta intră un ucenic, aducînd „bateria" odată cu vestea că „domnul" vine şi el.

Poetul turnă în pahare.

—Trăiască domnu Ionescu! şi dete peste'capîntîiul pahar, plescăind limba cu satisfacţie. Are un vin minunat domnu Ionescu ăsta...

— Numai de i-ar ţine Dumnezeu obiceiul!...

Şi cei doi prieteni rîseră cu înţeles, pe cînd eu mă îndeletniceam cu cititul celebrei „ode".

Bătrînul bău şi el, puse paharul pe măsuţa de lîngă pat, aruncă o privire piezişă spre mine şi, văzîndu-mă cu totul adîncit în citire, făcu semn poetului să se apropie. începură o conversaţie tainică, pe şoptite.

— Stăm rău, tinere ! zise bătrînul încet, pîndindu-mă cu coada ochiului.

— Cum aşa?

— „Scorpia" nu-i dă pace... plînge mereu şi se roagă de el să nu mai dea nici o leţcaie... Şi am încercat toate tertipurile... Dar nu e chip. Mă tem să nu-şi ia seama mocanul...

O bătaie-n uşă puse capăt şoaptelor misterioase. Uşa se deschise şi figura groasă a „mocanului" apăru în prag.

— Nu vă fac deranj?

— O, mă rog, ilustre domnule Ionescu, din contra. .. se poate?

Şi poetul, cu braţele deschise, îl întîmpină zgomotos.

— Credeam că lucraţi la gazetă şi fac deranj, zise băcanul gîfîind. Apoi se aşeză pe un scaun, scoase o basma enormă din buzunar, îşi şterse fruntea de sudoare...

— Domnule Ionescu — începu acum poetul pe un ton solemn... îmi permiţi să-ţi prezint pe unul dintre cei mai mari şi mai fervenţi admiratori ai noştri... L-am adus să-i arăt redacţia noastră... Şi-mi pare bine că s-a întîmplat să fii şi dumneata p-aici, să te cunoască...

Apoi, adresîndu-se către mine:

— Domnul Ionescu este patronul, proprietarul gazetei noastre... Un om bun, să-1 pui la rană... o inimă de aur!

— Da, da... de aur! mormăi bătrînul „ziarist" şi ochii lui vicleni clipiră din nou.

— Dar mai presus de toate e român, domnule { Român neaoş, ce zic? Român cum nu sunt doi în toată ţara!

— Aşa e — afirmă bătrînul cu un zîmbet cinic, pe care nu reuşi să-1 ascundă.

Bietul domn Ionescu! Se uită cînd la unul, cînd la altul, şi faţa lui cinstită strălucea de bucurie.

— Domnule — bîlbăi dînsul mişcat — eu sunt un om simplu.. . fără multă carte.. . dumnealor mă ştiu... Fac şi eu ce pot cu slabele mele mijloace.. . cum ziceam: nu-s bogat... dar cred că fiecine e dator să jertfească pe altarul naţiunei...

— Bravo, domnule Ionescu! strigă poetul cu entuziasm. Dar ştii că le potriveşti mai frumos ca un deputat la Cameră?

Băcanul, radios, îmi aruncă o privire plină de naivitate şi continuă:

— Şi cum ziceam, domnule, zice consoarta, soţia mea, ştii cum e femeia, zice: dă-o naibii de politică, şi gazetă, şi tot... Nu vezi că te ruinezi, frate?... Şi drept să-ţi spun, domnule! Că uite, dumnealor ştiu — am făcut sacrifiţii mari, mari de tot, după puterile mele... Afacerile merg slab şi banul e scump în ziua de azi, scump de tot... De aia zic, să mai vie şi altu' ... să puie umărul, că eu am făcut destul... Dar nu poftiţi un pahar? Domnule Fulviu, toarnă un pahar pentru dumnealui...

— Mulţumesc, zic eu. Dar sunt grăbit. Am o afacere şi trebuie să plec numaidecît.

Simţeam că mă înăbuş — un nod mi se ridicase în gît. îmi trebuia aer.

Am plecat, salutînd repede pe cei doi. Băcanul m-a însoţit pînă jos, şi în uşa prăvăliei îmi strînse încă o dată mîna.

.— Să mai poftiţi pe la noi... Să nu ne uitaţi... Şi faceţi propagandă pentru gazetă... că eu... eu... am jertfit destul pe altarul naţiunei ...

Cînd am ieşit în stradă, am respirat o dată liber, ca omul care începe să se dezmeticească după un vis urît.

Mi se părea că seăpasem dintr-o speluncă.

RĂGUTELE

Era prea tîrziu ca să mai bat la poarta vreunui hotel — trenul pleca peste cîteva ceasuri — şi apoi mi-era oarecum să stric eu pentru atîta lucru odihna unor oameni străini, în orăşelul ăsta necunoscut.

Am luat-o mai bine pe jos, de-a lungul drumului străjuit de salcîmi, pînă la gară, cu gîndul să mă întind acolo pe o canapea în sala de aşteptare.

O noapte limpede şi rece de primăvară, în vacanţa Paştilor — luna se ridica singură în nemărginirea albastră, împrăştiind argint pe culmile îndepărtate.

Dar cu toată poezia ce mă chema să umblu ca un lunatec pe afară, surtucul meu străvechi, de modest licean călător, era destul de subţirel şi cam strîngeam din spete...

în gară nici o mişcare, o toropeală desăvîrşită, ca în toate gările mici, izolate în cîmp, unde vagoane de marfă hîrbuite, încremenite parcă de veacuri pe vreo linie laterală, aşteaptă cu resemnare să pornească mai departe...

împing binişor uşa, care era numai priponită, şi intru. Un singur hamal, cu felinarul la cap, dormea încolăcit între bagaje.

Dau să-1 deştept, ca să-mi deschidă sala de aşteptare. Creştinul cască un ochi, se scarpină-n cap, ş-apoi se-ntoarce, mormăind, pe cealaltă parte.

Am înțeles că n-are chef să m-asculte. Mă hotărîi așadar să rămîn aci. Tot era mai bine decît afară.

Dibuiesc pe-ntuneric pînă ce-mi aflu un culcuș, într-un colț mai ferit, mă întind pe niște saci, ridic gulerul surtucului, trag pălăria pe ochi și — noapte bună!

Cîtă vreme voi fi dormit așa, nu știu, dar odată mă pomenesc într-un huiet mare:

— Afară, mojicilor!

— Stai, domnule, nu da!

— Afară ! ... Nu-i voie aici!

—- Ho, mă, că mă strivești!... Nu da, bre, că mergem noi... Haidem cu toții, băieți!...

Și un vălmășag de înjurături, protestări, ghionturi îndesate și tîrșîituri de opinci umpluse gara de viață.

Ce se întîmplase?

O ceată de „răgute" — tot ficiori voinici, pe jumătate îmbrăcați cătănește — veniți pe jos din cine știe ce depărtări, intrase, pesemne, în sală și, după obiceiul lor, s-au întins pe jos ca să ațipească oleacă pînă la sosirea trenului. în vremea asta, hamalul se trezise și-i îmbrîncea grămadă spre ușă, împingîndu-i pe unii de umeri, pe alții lovindu-i cu piciorul, ca să-i scoale mai degrabă.

Eu n-am alt de lucru și, ursuz cum eram după un somn chinuit, sar cu gura:

— Dar bine, domnule, ce nu dai bună pace bieților oameni?...

— Ehei, d-apoi dumneata de unde răsăriși? Ia poftim frumos afară! strigă hamalul furios și, fără nici o considerație, mă și înhață cu putere de braț, făcîndu-mi vînt pe ușă.

Rîsete-nfundate-ntre țărani.

— Na, c-ai pățit-o, boierule!

— D-apoi ce socoti? Te pui cu măria-sa?

— De-acu poftim cu noi, domnișorule, că n-ai încotro. ..

Hamalul trîntește ușa, înjurînd, cearcă s-o încuie — broasca era stricată. O priponește din nou și ne lasă bine pe din afară.

Liniștea se restabilește; gara, care cu o clipă înainte răsuna toată, recade în muțenie adîncă.

Răgutele, ca niște copii buni și cuminți, deprinși la toate, aștern sumanele pe pămîntul gol și se întind nepăsători, ca și cum nimic nu se-ntîmplase — un somn grabnic și sănătos îi cucerește pe toți.

Eu însă nu puteam să mă-mpac tot așa de lesne cu situația. Aștept, la pîndă, pînă ce se potolesc^flăcăii și, zgribulit, cînd văd că nu mai mișcă nici unul, mă apropiu de ușă, o deschid cu multă băgare de seamă... hamalul sforăie dus... Repede, în vîrful picioarelor, ca să nu mă simtă defel, mă strecor la culcușul meu dinainte...

Ți-ai găsit! N-apuc bine să mă-ncălzesc, și ușa se deschide tiptil-tiptil... o matahală se vîră-nainte, călcînd încet și cu frică...

Bag seama, unul dintre tovarășii mei de afară mă simțise cînd am intrat și-mi luase urma. După el, altul... apoi altul, încetul cu încetul, se furișează înăuntru, își caută locurile pe-ntuneric și se culcă la rînd...

Cît ai clipi, sala se umple iar de răgute.

De astă dată însă n-au astîmpăr. Mișună-n toate părțile, veseli de ispravă; încep să vorbească pe șoptite și fac mare haz de păcăleala hamalului, care sforăie-nainte și habar n-are... Unul spune o glumă, ceilalți se ghiontesc, rîd pe ascuns, ca copiii la școală cînd dascălul bătrîn ațipește pe catedră...

— Tacă-vă gura, măi, că iar ne dă afară ! zice unul.

— Păi atîta pagubă! Acuș se limpezește de zi și vine și *trinu.*

— Dar nu v-astîmpărați, mă neică, să dorm și eu? zice al treilea, căscînd de-i trosniră fălcile. ..

Și din șoaptă-n șoaptă, vorbind mai tare și tot mai tare, gălăgia crește și se face generală.

Hamalul se deșteaptă din nou, și mai îndîrjit canainte. Strigă, înjură, pomenește cîțiva sfinți și dumnezei, iar scena de mai sus se repetă întocmai.

Acum însă omul gării ia toate măsurile ca să nu mai putem pătrunde spre a-i tulbura somnul: baricadează ușa cu niște lăzi.

Toate protestările mele rămîn de prisos.

Ce-i de făcut?

Pînă la ceasul trenului mai era încă; orașul — departe; eu—nedormit, sfîrșit de oboseală și vînăt de frig — tremuram ca varga și umblam de colo-colo să mă încălzesc.

Răgutele se culcaseră iarăși pe jos, și nu-mi dau pace...

— Brrr... Da' suflă Crivățul, nu se încurcă, domnișorule!

— Suflă acru de tot... adaogă unul de colo, ironic.

Și glumele curg fără milă, pe cînd vîntul umed al dimineții mă pătrunde pînă la oase.

— Măi țică! zice, în sfîrșit, altul, serios. (Nu mai eram acum nici „domnișor", nici „boier".) Ce tot te învîrtești ca un pui rebegit? Hai între noi mai bine, doar t-ei încălzi un pic...

Invitația asta sinceră cădea din senin; nici n-am stat măcar o clipă la îndoială: s-o primesc sau nu?

Dar niciodată nu voi putea să uit dragostea duioasă cu care mă îmbrățișară cu toții: cum s-au așezat — în chip de piramidă — unul peste altul, alcătuind cei de dedesubt un fel de așternut cu trupurile lor, iar cei pe la margini și deasupra mă ocroteau din toate părțile de frig, ca pe un frate mai mic al lor... Și, curios, că nici nu le simțeam povara, deși mă găseam tocmai la mijloc...

Și mi-era cald, așa de cald și bine!... Nici pe-un alcov aurit, într-un palat princiar, n-aș fi schimbat starea mea de acum...

Iar pentru ca desfătarea mea să fie deplină și somnul mai cu tihnă, cel de sus de tot — vîrful piramidei — scoase fluierul din brîu și începu o doină...

*

Cînd m-am deșteptat, se luminase, și soarele, răsărind, împurpura aerul proaspăt. Pînă să ne dezmorțim picioarele, să ne spălăm pe ochi la fîntîna de lîngă gară, iacă și *trinu...*

POETUL PERSAN SAADI

Saadi a fost un poet al perșilor. S-a născut acum șapte sute de ani (pe la 1184) la Șiras — de-acolo avea porecla de *El Șirasi.*

Saadi (care înseamnă pe limba persană supus al lui Saad) a copilărit la curtea lui Abu Bekr ben Saad. Tatăl său era ofițer la curtea acestui prinț. Aici învăță copilul să scrie și să citească, și poate ar fi ajuns vreun mare vizir dacă nu rămînea orfan de mic. Sărac și cinstit, și-a trăit tinerețea ca vai de lume, de aceea în toate poeziile lui se vede o milă adîncă pentru copiii orfani.

într-o bună dimineață pleacă de la Șiras la Bagdad, cetatea cea vestită și preastrălucită, unde pe acele vremuri se adunase tot soiul de învățați și înțelepți ai musulmanilor. Curînd ajunsese dobă de carte și i se urî și aici. Porni deci în pribegie și cutreieră multe orașe și țări. între altele se povestește că s-a dus la Mecca în vreo cincisprezece rînduri, și mai totdeauna pe jos. Dar p-atunci lumea era bună și primitoare, mai ales cu poeții pribegi, pe cari și împărații și oamenii de rînd îi cinsteau, pentru că gura lor era fagure de miere. Un filozof rătăcitor ca Saadi găsea mai totdeauna adăpost și un blid cu pilaf chiar și la coliba săracului.

Totuși, se cheamă că pe cînd trăia la Ierusalim, cîntărețul nostru trebuia să care apă ca să nu moară

de foame, şi din poveştile lui oricine pricepe că de multe ori călătoriile acestea erau împresurate cu multe lipsuri şi necazuri.

Saadi el însuşi ne povesteşte că în Siria a căzut în mîna frîncilor, cari l-au făcut rob şi l-au silit multă vreme să muncească...

Aşa a dus-o în robie pînă ce a dat peste dînsul un bogătaş din Alep, care-l cunoştea. Acesta îl cumpără de la frînci cu bani scumpi şi-i dete apoi pe fiică-sa în căsătorie, cu o zestre de o sută de bănuţi de aur.

Păcat numa că blajinul şi glumeţul Saadi nu putea duce casă bună cu nevasta, care era o femeie rea şi arţăgoasă, mînia lui Dumnezeu. Q părăsi şi se căsători a doua oară cu o femeie de seama lui, care-i ţinea tovărăşie cu drag în toate rătăcirile sale.

Mai la urmă, obosit de atîtea drumuri, poetul nostru s-a întors iară în oraşul unde se născuse, la Şiras, şi acolo îşi odihni bătrîneţele pînă la moarte, într-o căsulie veselă şi drăguţă, afară din oraş.

Saadi închise ochii pe veci pe la 1291, cinstit de toţi prinţii Răsăritului şi slăvit de tot neamul său.

Din cîte a scris, două cărţi mai cu seamă sunt foarte răspîndite în popor şi vestite prin înţelepciunea ce se găseşte în versurile lor frumoase, pe care omul cel mai simplu le înţelege. Acestea sînt: *Bustan,* care înseamnă *Livada,* şi *Gulistan (Grădina cu trandafiri),* traduse în toate limbile. Din această „grădină" am cules şi noi două poezioare pentru *Albina.*

[DIMITRIE BOLINTINEANU]

Prin 1869 apărea la Bucureşti o carte de *Poezii din tinereţe,* cărora autorul le deschidea drumul în lume, punînd în fruntea lor următoarele rînduri:

„. .. Sub impresiunea şcolii antice scrisei cele mai multe din aceste poezii, pe care nu le-am publicat niciodată... Această carte este o chestiune de curiozitate, de sentimente inspirate în ţară, în străinătate, dar creaţiuni ale imaginaţiei. Ca curiozitate: exilaţii din 1848' n-au avut tinereţe. Această şcoală nu mai este de timp. Cată a se cînta eroii, faptele lor strălucite, durerile şi aspiraţiunile naţiunei . . . "

Cu aceste cuvinte îşi încheia Bolintineanu prefaţa la cel din urmă volum de poezii, în care se cuprindeau întîiele încercări poetice ale sale, scrise în fragedă tinereţe. Cartea nu avu nici un răsunet în public; cîntăreţul, nu demult sărbătorit de o lume întreagă, se putea asemui acum unui mag care şi-ar fi pierdut puterea de a fascina mulţimea. Iar cînd peste un an, la 1870, apăru *Traianida,* acest poem nebulos şi ciudat, scris într-o limbă şi mai ciudată, în care scînteiază ici-colea versuri de o rară frumuseţe, poetul *Macedonelor* şi al *Legendelor istorice,* atins de paralizia generală, tînjea în părăsire la Spitalul Pantelimon, unde petrecu cei din urmă ani de suferinţă şi uitare, pînă la moarte. Cîţiva prieteni — prea puţini la număr — însoţiră la

groapă cosciugul sărac, lipsit de podoabele obicinuite la asemenea înmormîntări. Şi cu toate astea, nu trecuse decît vreo 26 de ani de cînd cea dintîi poezie a sa — faimoasa elegie *O fată tînără pe patul morţii* — fusese salutată ca zorile unei glorii naţionale.

Dar, cu acest sfert de veac, se petrecuseră prefaceri însemnate în gustul şi spiritul publicului românesc, prefaceri la cari şi Bolintineanu contribuise cu măsura talentului şi a personalităţii sale, dar de cari el singur n-a voit sau n-a putut să ţină seama.

Născut la 1826 în Bolintinu-din-Vale, după cum se ştie, Bolintineanu descindea dintr-o familie macedoneană. Tatăl său, Enake Cosmad, era român, originar din Ohrida. Această origină depărtată ar explica pînă la un punct senzualismul oriental din cele mai multe poezii ale sale, potopul de „roze şi rozioare, sîni de crini, farmeci voluptoşi" cari se repetă cu o stăruinţă bolnăvicioasă în toată lirica lui din anii tineri, precum şi înclinarea spre subiecte ca cele din *Florile Bosforului,* flori ce şi-au pierdut azi „profurnele" şi culoarea, cari însă pentru vremea cînd au înflorit în literatura noastră poetică avură, desigur, un farmec nebiruit. Aceeaşi origină şi poate învăţătura mai mult grecească şi franţuzească ce o primise în copilărie, precum şi influenţa directă a lui Heliade, mai tîrziu, ar fi în măsură să ne lămurească şi asupra multelor şi neiertatelor greşeli de limbă ale poetului nostru, care uneori pare aproape lipsit de intuiţia limbei româneşti. Dar în atmosfera de înnoire şi imitaţie în care a trăit generaţia de scriitori de pe la 1830—60, acele rătăciri erau socotite de cei mai mulţi ca o necesitate pentru limba zeilor. Ce păcat că un temperament aşa de puternic şi o imaginaţie aşa de fecundă n-a ajuns să-şi însuşească acea comoară de energie şi frumuseţe care zace în graiul adevărat românesc şi care asigură pentru toate timpurile trainicia operei unui Bălcescu, de pildă.

Cu toate slăbiciunile acestea, Bolintineanu rămîne totuşi o figură simpatică în cadrul vremei sale. Ca ministru al lui Cuza, în scurtul răstimp cît a stat la Departamentul învăţămîntului, a căutat să dea fiinţă reformelor ce-i zăceau la inimă, cum a fost extinderea instrucţiei la sate şi înfiinţarea primelor şcoli în Macedonia; ca om, a ştiut să rămînă sărac şi cinstit, chiar şi după ce ajunse în fruntea bucatelor; ca poet, a cîntat „eroii şi faptele lor strălucite, durerile şi aspiraţiunile naţiunii", pe care a iubit-o aşa de mult şi aşa de sincer

El moare la 20 august 1872, fără să fi avut aşadar, fericirea de „a-şi vedea visul cu ochii": luptele pline de izbîndă peste Dunăre, în cari avea să se îndeplinească profeţiile sale de cîntăreţ inspirat, şi proclamarea Independenţei. Un monument modest împodobeşte astăzi mormîntul de la Bolintinu-din-Vale, unde poetul uitat îşi doarme somnul de veci... însă cînd, în 1877, trîmbiţe sunau alarma pretutindeni şi cete grăbite de călăraşi treceau pe şleauri spre Dunăre, făcînd să se zguduie pămîntul sub copitele cailor, cine ştie dacă nu va fi tresărit ţărîna aceluia care-a cîntat:

„Mergi la bătălie, pentru ţară mori,
Şi-ţi va fi mormîntul cununat cu flori!"

ÎN TREACĂT

„CERCUL LIBER"

Cine-şi mai aduce aminte de „Cercul liber"? Chiar şi întemeietorii vor fi uitat, cei mai mulţi, minunata întîmplare ce-i adunase la un loc, aşa, din senin — şi au avut dreptate s-o uite: o amintire ca aceasta s-ar potrivi aşa de puţin cu gravele îndeletniciri de astăzi ale unora dintre dînşii.

Eu n-am uitat-o însă. Nici nu puteam s-o uit. Nu degeaba am fost ales „secretar", cu locuinţa chiar la sediul „Cercului".

Ce entuziasm ! Ce convocări! Ce adunări gălăgioase ! Dar pe atunci — sînt ani la mijloc — erau toţi mai tineri, şi cel mai tinerel dintre toţi era povestitorul acestei frumoase întîmplări.

Sufletul „cercului" însă şi „casierul", bineînţeles, era prietenul meu iubit Stans, a cărui stingere neaşteptată am jelit-o cu toţii mai anii trecuţi. El adunase în jurul său cîţiva gazetari, vreo doi-trei artişti de la teatru, alţi doi-trei scriitori şi mai mulţi amatori, alcătuind un grup destul de pestriţ, ce-şi 'luase cu atîta modestie numele de „Cerc liber".

Cea dintîi şedinţă, de o veselie neuitată, a fost, fireşte, consacrată „botezului" noului-născut, iar cheltuielile fură întîmpinate cu multă însufleţire de către casier, în calitate de naş. El mai avu totdeodată mărinimia să achite în numele tuturor şi chiria localului, asigurînd în acest chip „Cercului" o viaţă durabilă.

Nici nu se închegase bine, şi membrii tinerei societăţi vorbeau cu multă emfază despre un „organ" al „Cercului", de averea ce se va strînge şi destinaţia ce trebuie să i se dea... De statute, nici vorbă: ce fel de „liber" mai putea să fie, cînd cutare membru ar fi fost supus la anumite îndatoriri — care totdeauna sînt neplăcute — şi, Doamne, la cîte discuţii inutile nu dă naştere adesea un simplu paragraf tălmăcit într-un fel sau altul. Prin urmare, nici un „proiect de statute" ! Nici un proces-verbal! Nici preşedinte ! Nici cenzori! Libertate pe toată linia! O singură coală de hîrtie avu cinstea să se împodobească pe rînd cu iscăliturile cele mai bizare, vreo două chiar celebre: numele fiecăruia — *mânu propria* — trebuie să ţie loc oricărui angajament luat prin paragrafe anoste.

îmi pare rău că nu mai păstrez acest document preţios. în naufragiul care, după cum veţi vedea îndată, nu zăbovi să înece toate fragedele noastre iluzii s-a pierdut fără urmă şi această sărmană şi unică mărturie a unor vremi de caldă însufleţire pentru... arta şi literatura naţională. Scopul „Cercului" era doar literar-artistic, cuprins în formula: „Să ne-adunăm o dată pe săptămînă". Pentru ce să ne-adunăm ? Aceasta se-nţelegea de la sine.

A doua şedinţă a fost tot aşa de zgomotoasă, dacă nu chiar aşa de veselă ca cea dintîi. Un singur inconvenient: nefiind nici un preşedinte ca să sune clopoţelul, toţi vorbeam odată, şi nici unul nu se înţelegea. Cei care nu puteau ajunge la cuvînt protestau; alţii rîdeau între ei, prietenul meu se uita speriat la unii şi la alţii, iar eu — ca secretar — mi-aduc aminte cît eram de nemîngîiat că nu am voie să închei un mic, cît de mic „proces-verbal" !

— Domnilor, zise de la o vreme unul dintre membri, luînd un aer grav, foarte frumoase şi bune sînt şedinţele noastre, dar, eu, unul, mă retrag. îmi pare foarte rău, dar n-am vreme de pierdut.

— Eu, zise altul, aş propune să schimbăm ziua de întrunire. Sîmbătă nu-mi convine.

— S-o punem duminica.. .

— Eu duminica nu pot să vin... Mie diuninica îmi place să stau acasă, cu picioarele pe păreți, și să lenevesc în pat...

— Lunea nu pot eu să vin...

— Marțea sînt eu ocupat...

— Miercurea n-am vreme eu...

— Joia, eu. ..

— Vinerea avem popiei...

— Domnilor, interveni timid casierul, cotizația... majoritatea membrilor n-au plătit cotizația...

— De ce s-o plătesc eu înainte? obiectă unul cu multă dreptate.

— S-o plătească el întîi! răspunse altul.

— Ba eu nu dau bani pe gîrlă...

Și în aceeași seară unul pierde la cărți, iar celălalt se-ntoarce în zori acasă de la berărie...

Tristă și fără nici o larmă s-a-ncheiat ședința cea de-a treia. Luminările în sfeșnice ardeau a pustiu, ca la căpătîiul unui mort. Salonul, atît de încăpător, era gol. Scaunele nemișcate aveau un aer de deznădejde. Iar la masă, față în față, steteau casierul și secretarul „Cercului liber". Steteau și așteptau. Nimeni nu venea. Nici un pas pe coridor. Nici un glas în vestibul.

„Cercul liber" murise.

Peste cîteva zile a trebuit să mă mut: altminteri, eram expus să ajung, din „Cercul liber", supt cerul liber...

Și de-atunci au trecut ani de zile. Iar astăzi, de cîte ori aud că se-nființează vreo nouă societate artistică-literară, dau din cap și zîmbesc cu melancolie...

SULLY PRUDHOMME

Fără zgomot s-a stins cel mai mare poet al Franței contemporane, și, cu moartea lui, a-ncetat să bată una dintre inimile cele mai nobile din vremurile noastre. Sully Prudhomme n-a fost numai un cîntăreț genial, un cugetător profund, un mare învățat și un spirit delicat, ci și un suflet superior, de o bunătate fără seamăn.

Nimeni n-a bătut la ușa lui fără ca să-i deschidă. Nimeni nu i-a trimis o scrisoare fără ca să-i răspundă. Cîți tineri autori necunoscuți nu alergau la dînsul, cerîndu-i părerea autorizată asupra operei lor sau cîteva rînduri de prefață, sau un ajutor oarecare. Și pînă-n ultimele sale zile, viața lui a fost o continuă jertfă: dar nu jertfa ambițiosului care așteaptă trîmbițări și tămîieri în fiecare clipă, ci aceea discretă, evanghelică, izvorîtă dintr-o înțelegere adîncă a lucrurilor și o nespusă milă pentru tot ce este durere omenească.

Și nota aceasta de respect față de toate aspirațiunile nobile răsună pretutindeni: de la cele dintîi ale sale *Stanțe și poeme,* în cari Sainte-Beuve vedea, prin 1865, „o mișcare nouă în poezie și ca freamătul unor zori încă sfioase", pîn' la cele mai sublime accente din *Justice* și *Bonheur,* poemele filozofice care încununează o glorioasă activitate literară de peste patru decenii.

Parnasian prin simpatiile din tinerețe și prin forma impecabilă a versului său, Sully Prudhomme se deosebește însă de majoritatea poeților francezi din aceeași

şcoală prin interesul ce-l arată tuturor preocupărilor înalte ale vieţii moderne. El a reuşit să exprime în versuri de-o frumuseţe eternă, pătrunse de emoţie caldă şi sinceră, atîtea lucruri pe care nimeni de la Lucreţiu încoace nu cuteză să le îmbrace în haina de sărbătoare a poeziei. Iar unele cîntece ale sale pot fi puse alături de tot ce s-a produs mai minunat în poezia lirică universală de la Pindar pînă-n zilele noastre.

Vlăstar din familia marilor preoţi ai artei, el şi-a dat seama cît e de necesară poezia, nu numai pentru înfrumuseţarea, ci chiar pentru mersul armonic, normal, al vieţii, şi nu o dată a luat apărarea versului, oropsit în aceste timpuri de proză mercantilă. La 1902, cînd i se oferi Premiul Nobel, marele poet înfiinţa un premiu pentru poezie, care de atunci se decerne regulat în fiecare an, dînd prilej astfel tinerelor talente să se manifeste în toată libertatea, fără rezervele ce le impun premiile oficiale.

Şi cînd te gîndeşti că în tinereţe Sully Prudhomme începuse prin a se pregăti să se facă inginer şi să-şi creeze o carieră în marea industrie! Sînt contraste de acestea ale vieţii. Tot aşa caracteristică este şi tăcerea ce s-a făcut în jurul morţii sale. Nu mai vorbim de ţara noastră, unde totuşi nu cred că există vreun cititor cult care să nu fi gustat măcar delicatele *Les vaines tendresses.* Dar chiar în străinătate, în patria lui, moartea lui Sully Prudhomme n-a dat prilej la prea multe ceremonii. Poetul a murit, după cum remarca deunăzi un cronicar al unei reviste pariziene, fără să fi interesat presa cu suferinţele agoniei sale; dorinţa lui de tăcere, testamentul său de poet a fost respectat aproape cuvînt cu cuvînt:

„Vous, qui m-aiderez dans mon agonie,
Ne me dites rien;
Faites que j'entende un peu d'harmonie,
Et je mourrai bien.

La musique enchante, apaise et delie
De choses d'en bas;
Bercez ma douleur, je vous en supplie;
Ne lui pariez pas.

Je suiş las de mots, je suiş las d'entendre
Ce qui peut mentir;
J'aime mieux des sons, qu au lieu de comprendre,
Je n'ai qu'a sentir." *

* Voi, cei ce mă veţi ajuta-n agonia-mi,
Nu-mi spuneţi nimic ;
Faceţi s-ascult puţină armonie,
Şi voi muri uşor.

Muzica încîntă, linişteşte şi te dezleagă
De cele pămînteşti;
Legănaţi-mi durerea, vă implor,
Nu-i vorbiţi.

Sînt obosit de vorbe, sînt plictisit s-ascult
Ceea ce poate minţi;
îmi plac mai mult. sunetele, pe care-n loc de-a le înţelege.
Nu am decît să le simt.

PREFAȚA

în acest al doilea volum, se tipăresc pentru întîia oară laolaltă scrierile mai puțin cunoscute ale lui Petre Ispirescu, povestitorul şăgalnic şi nepretențios, care ar trebui să slujească drept pildă multora dintre cei care fac astăzi literatură *poporanistă.*

Mai puțin artist decît Creangă, dar cu o cultură mai întinsă şi mai variată, Ispirescu, din simplu *culegător tipograf* — cum îi plăcea în modestia lui să iscălească — s-a ridicat prin sine însuşi, prin cinstea, prin puterea de muncă şi marele său talent, cucerindu-şi un rol de samă între fruntaşii literaturii noastre. Dacă *Basmele şi legendele românilor,* culese de dînsul, sunt adevărate mărgăritare, desigur că nici *Povestirile uncheşului sfătos* nu meritau soarta nedreaptă de care au fost părtaşe pînă acum.

De aceea, cu cea mai mare bucurie am primit însărcinarea de a le strînge într-un mănunchi, de prin diferite broşuri şi colecții de ziare şi reviste, unde zăceau în uitare.

"SANDA"

REFLECȚIILE UNUI SPECTATOR

Hebbel, unul dintre cei mai mari dramaturgi germani, spune într-un loc că e colosal de greu să faci o dare de seamă asupra unei piese de teatru, căci ți se cere să prefaci drama într-o nuvelă, să fii însuți un *creator,* prin urmare. Un lucru de care nu-şi dau seama micii tirani ai cronicei noastre teatrale cînd, în cîteva cuvinte, aranjează ceea ce numesc ei fabula sau scheletul piesei, aruncă apoi cîteva aprecieri, după împrejurare, asupra autorului, asupra montării, complimentează pe artiştii favoriți şi-şi văd apoi de afaceri cu conştiința împăcată că şi-au făcut datoria. îi vezi seara la teatru, phmbîndu-şi nasul pe sus, cu un aer de superioritate imperturbabil, sau fixînd cu obrăznicie, din mijlocul sălii, pe sărmanul public care, avid de zilnica proză anostă, va înghiți a doua zi banalitățile acestor dispersatori de glorie. O fi avînd rostul ei de existență şi speța asta parazitară a teatrului modern, ca şi o anumită critică literară din ziarele şi revistele noastre, un rost care se reduce la afaceri de culise, de bucătărie, care nu ne privesc. E destul să spun că aprecierile acestui soi de critici sunt dictate mai întotdeauna de interese cu totul străine de artă.

Ceea ce vreau să fac aici nu este deci o "cronică teatrală". Sunt reflecțiile unui spectator care a asistat

* în revista: *dispensatori.*

la prima reprezentaţie a *Sandei.* Nu cred că mai e nevoie nici să dau subiectul acestei drame în trei acte. Voi afirma numai că e o piesă interesantă, alcătuită cu pricepere spirituală şi cu un substrat moral — deci trebuie *văzută.* Şi ceva mai mult: este ceea ce se cheamă în viaţa teatrală *un succes.*

E adevărat că toate împrejurările au contribuit pentru ca acest succes să fie desăvîrşit. în primul rînd, curentul pentru piesele originale. Fără a mă face ecoul unor polemici mai mult sau mai puţin interesate şi ele, constat că avem un public foarte dispus să întîmpine cu însufleţire pe un autor indigen, chiar neconsacrat, cînd se prezintă în condiţii fericite. E un public care ştie să sublinieze cuvintele de spirit cele mai subtile, prinde cu multă uşurinţă situaţiile cele mai fine şi nu-şi cruţă aplauzele şi rechemările cînd sunt meritate. Un semn îmbucurător pentru vremea noastră şi care ne face să întrezărim existenţa Teatrului Naţional nu numai asigurată de subvenţia ce i-o acordă statul, ci şi îndreptăţită de un repertoriu ales, de piese originale, într-un viitor nu tocmai depărtat. Seara de marţi publicul ne-a dovedit că nu cere decît autori buni pe care să-i aplaude şi să-i impună. Totuşi, nu trebuie să uităm un alt element de succes al reprezentaţiei de marţi seara: şi anume situaţia de care se bucură d. Florescu în societatea noastră. Cine ştie dacă prezenţa acelei lumi elegante care împodobea lojile cu luxul enorm al toaletelor atîtor doamne din lumea mare, dînd sălii întregi un aspect de gală, de sărbătoare neobişnuită, nu se datora la urma urmei faptului că premiera acestei piese se da pentru scopurile de binefacere ale unei distinse societăţi: "Leagănul Sfînta Ecaterina"? E întrebarea dacă acelaşi public de elită ar fi alergat cu aceeaşi grabă binevoitoare să vadă piesa vreunui autor lipsit de avantajele ce ţi le dă o anumită categorie socială? Logic ar fi ca talentul să fie apreciat oriunde şi salutat cu aceeaşi căldură în orice condiţii se găseşte. Din nefericire, o parte destul de mare din societatea noastră înaltă dispreţuieşte literatura naţională, care nu este totuşi lipsită de probleme originale şi, ca orice literatură tînără, în haosul de curente care o domină, deschide uneori perspective nouă, destul de interesante. Orice s-ar zice, această literatură a noastră se înfăţişează cu un caracter specific, care nu merită dispreţul de pînă acum. Din motive bine cunoscute, pătura superioară a neamului nostru, în ultimele decenii, n-a dat aproape nici o atenţie şi nici un sprijin moral acestei literaturi. E caracteristic că, de la marea generaţie a lui Alecsandri, nici un nume de boier nu s-a mai înscris în cartea de aur a gloriilor noastre literare. *Franţuzismul* atotstăpînitor ne-a răpit cîteva talente pe care nu e locul să le numesc aci. Era fatal ca cine nu vorbeşte, nici nu citeşte româneşte să scrie într-o limbă străină cînd are ceva de spus. Dar tocmai de aceea succesul răsunător al piesei d-lui Florescu înseamnă mai mult decît un succes efemer: este o *cucerire!* Iar spectatorul român, care a urmărit nu numai acţiunea prinsă în scene reale şi destul de frumos redate de artişti, ci a căutat să-şi dea seama şi de atmosfera ce învăluie această dramă ruptă din viaţa noastră de azi, va avea încă un motiv să felicite pe autor şi să vadă într-însul un erou aproape: căci e un eroism să arzi cu fierul roş al satirei celei mai aspre rănile societăţei în care trăieşti.

în orice caz, încă un semn al vremilor. ..

CORUL "MINERVEI

Mai anul trecut, într-un ajun de sărbătoare, pe la ceasul cînd zeţarii părăsesc lucrul, m-am abătut, din întîmplare, pe la Institutul "Minerva". Pătrund în atelierul slab luminat de o singură lampă electrică; maşinile se odihneau în umbră, dar nu zăream pe nimeni acolo unde domnea de obicei atîta mişcare zgomotoasă. Atelierul era pustiu. în tăcerea aceasta aud deodată deasupra mea un cor de glasuri argintii, care mă strigau parcă venind din cer. Uimit de această neaşteptată chemare, mă îndrept pe scara ce duce la zeţărie. Corul tăcuse, şi acum se auzea limpede o vioară. Urc mai departe, şi care nu mi-a fost mirarea cînd la etajul al treilea, în atelierul de legătorie, în mijlocul teancurilor enorme de cărţi broşate şi altele abia făţuite, găsesc tot personalul Institutuiţii "Minerva". La mijloc, cu vioara-n mînă, stetea pe un scaun dirigintele corului, simpaticul frate bănăţean Ciorogariu, iar coriştii, de la micii alergători cu corecturi pînă la cei mai bărboşi şi mai gravi lucrători, grupaţi în semicerc, după voci, ca şi lucrătoarele, ascultau cu evlavie o arie populară, o colindă care tocmai prin naivitatea ei dădea un caracter de măreţie biblică acestui tablou din zilele noastre.

Cum nimeni nu mă simţise, m-am ascuns după un stîlp, ca să nu-i tulbur prin prezenţa mea. Corul începu.

— Ei, ce zici? îmi şopteşte un glas cunoscut, lîngă mine.

Era directorul "Minervei". Faţa îi radia de bucurie, şi ochii — poate m-am înşelat? — mi s-a părut că în ei strălucea aşa ceva care s-ar chema lacrimi...

I-am strîns mîna cu însufleţire. Şi cine, în locul meu, n-ar fi făcut la fel?

— Sîntem abia la început, zise domnul Filip. E adevărat că avem de luptat cu greutăţi. întîi prea puţini voiau să vie la cor. Totuşi, ideea prinde pe zi ce merge... şi unii sînt astăzi entuziaşti... Mîine vor veni toţi, şi atunci veţi vedea ce minuni poate face cîntecul...

De atunci a trecut un an. Şi profeţiile d-lui Filip par a nu da greş. Societatea corală "Minerva" numără astăzi 100 de membri, are la activul ei două concerte, care au reuşit foarte bine, iar sîmbătă, 8 mart. a.c, se va înfăţişa pentru întîia oară în sala cea mare a Ateneului, cu un program ce nu poate să-i facă decît cinste.

Nu mă îndoiesc că publicul nostru, care e pătruns de misiunea civilizatoare a muzicei, va saluta cu salve de aplauze pe aceşti modeşti, dar vrednici pionieri ai unor zile mai senine.

[TANNHĂUSER]

Richard Wagner s-a născut în Lipsea, la 1813, şi a murit în Veneţia, la 1883. A trăit deci şaptezeci de ani, dar ce viaţă bogată în peripeţii, plină de lupte eroice şi contraste izbitoare! Unul dintre biografii lui cei mai de seamă*, contemplînd această viaţă zbuciumată a marelui creator al dramei lirice, îl compară cu artiştii Renaşterii italiene, găsind că are multe puncte asemănătoare cu dînşii. Ca şi pe Dante, îl vedem alergînd din oraş în oraş, în goana după idealul său de artă. „Astăzi director de trupă la un infam teatru german de provincie, mîine aproape muritor de foame la Paris, oraşul lumii; astăzi funcţionar al curţii regelui saxon, mîine fugar politic în străinătate, urmărit cu mandat de arestare; astăzi lipsit aproape de cea din urmă licărire de speranţă, numai cu un pas departe de sinucidere, mîine prieten şi protejat al unui monarh puternic ; astăzi ca un ermit trăind numai pentru opera sa, în cea mai adîncă singurătate a Alpilor, mîine ziditor al teatrului festiv din Bayreuth, care găzduieşte ca oaspeţi pe împăratul Germaniei şi regi, şi cete entuziaste din toate unghiurile lumii" — aşa se înfăţişează viaţa acestui genial fermecător al vremurilor noastre.

* Houston Stewart Chamberlain, *Richard Wagner,* Miinchen, 1896

Cu drept cuvînt s-a zis că numele lui înseamnă o epocă nu numai în istoria muzicei, ci şi în aceea a civilizaţiei moderne în genere. La început nerecunoscut, tăgăduit cu încăpăţînare, criticat cu asprime şi batjocorit amar prin caricaturi şi pamflete, a fost silit, nu o dată, să părăsească bagheta magică a artistului creator, pentru ca prin scrieri teoretice să-şi apere şi să-şi explice creaţiunile. Astfel, Wagner nu este numai muzician şi poet, ci şi un filozof, un profund cugetător.

Ca toţi artiştii universali, a fost preocupat de problemele mari şi eterne: iubirea, viaţa, moartea... Şi pentru a le înfăţişa, a ştiut să găsească expresia cea mai simplă, dar şi cea mai sublimă, contopind armonic muzica cu drama şi alcătuind o formă nouă de artă: *drama muzicală...*

Una dintre cele dintîi opere scrise în acest sens şi prin care îndrăzneşte, pînă la un punct, să rupă cu tradiţia muzicei italiene, e *Tannhâuser,* scrisă în prima perioadă a activităţii sale. Eroul piesei este un *Minnesinger,* care a trăit prin secolul al XlII-lea, un aventurier asupra căruia lipsesc date precise. Cîntecele acestui "trubadur" au ajuns populare nu atît prin forma lor desăvîrşită, cît prin originalitatea şi prin verva lor satirică. îi plăcea mai ales să-şi bată joc de amorul cavaleresc, atît de mult cîntat în evul mediu; povesteşte, de pildă, că pentru a cîştiga graţiile cutărei dulcinee, un cavaler trebuie să-i aducă mărul pe care Venus l-a dăruit lui Paris, sau să abată cursul Rinului, să scoată salamandra din foc etc. în altă parte, obscurul cîntăreţ îşi deplînge soarta mizerabilă, spunînd că şi-a zălogit averea întreagă pentru că i-au plăcut prea mult femeile frumoase, vinul bun, mîncărurile alese şi băile de două ori pe săptămînă; şi că locuinţa lui e dezvelită, iatacul lui n-are uşă, pivniţa e surpată, calul lui merge prea încet etc. Acesta e personajul istoric; mai tîrziu, poporul îi adaptează o veche legendă — prin secolul al XV-lea — şi-1 transformă, ca şi pe Faust, cu desăvîrşire. Din acest secol datează *lied-ul* care povesteşte cum cavalerul Tannhâuser, însetat de plăcerile iubirii, scoboară în Venusberg, unde trăieşte desfătat de far-

mecul şi dezmierdările zeiței păgîne. Dar după un an, sila, remuşcările şi teama de pedeapsa de veci îl fac să invoce numele Preacuratei şi, părăsind traiul necurat, se duce la Roma, pocăit, să ceară iertare de la papa. Acesta "ținea în mînă un toiag făcut dintr-o creangă uscată" şi-1 respinge cu cuvintele: "Cînd ăst toiag va purta frunze, Dumnezeu te va ierta!" Cavalerul se întoarse, cu moartea în suflet, căutînd drumul către muntele fermecat. A treia zi însă toiagul înmugureşte. Papa trimite după cîntăreț, să-1 caute pretutindeni. Dar Tannhâuser intrase în munte...

Din acest simplu cîntec popular, dîndu-i un înalt înțeles simbolic şi combinîndu-1 cu o tradiție a luptei cîntăreților de la Wartburg, şi-a alcătuit Wagner geniala sa operă *Tannhâuser!*

UN ARIVIST

Paleta pe care stă fărîmat spectrul solar nu înnobilează pe nici un artist, dacă acel artist n-are în suflet lumina sfîntă ce radiază. Cenuşa şi pulberea din care te ridici, dacă nu izbuteşti să te scuturi de la o vreme, se iau după tine, se-nalță în raza de soare, se-mprăştie peste tot ce faci şi-ți recad pe urmă pe creştet, învățîndu-te să te pocăieşti şi să-ți aduci aminte de unde te-ai ridicat. Dar mai ales în activitatea artistului se ține de penel şi-i pătează toată opera lui.

Cenuşiul fără reflex, culoarea aceasta a mediocrității, predomneşte şi în toate lucrările unui pictor pe care l-am urmărit în expozițiile anilor din urmă.

Pornit din nu ştiu ce văgăună de munte, avînd drept armă un cărbune cu care mîzgălea varul alb al caselor de țară, adoptat de un dascăl milostiv care vedea în el un viitor Rembrandt, urcînd toată scara umilințelor în vederea treptei de sus, a răbdat, a plîns poate, a postit, dar n-a dat înapoi. Orice mai bine decît căsuța umilă, foamea mai bine decît mămăliga rumenă din ceaun, surtucul de căpătat mai bine decît *cămăsoiul* aspru, țesut de mîinile mamei. Un altul ar fi tînjit, ar fi căzut strivit, ori ar fi ascultat chemarea misterioasă a glebei, ar fi simțit nevoia de a-şi găsi un sprijin în

coarnele plugului. El însă trecuse pragul caselor mari, şi ochii lui lacomi prinsese în oglinda lor confortul caselor orăşeneşti.

Şi cum se-ntîmplă la firile primitive, că energia nu-i era sleită, a ajuns prin energie. Bursa — acest hîrzob miraculos, realizat prin zgîrcenia unei vieţi numită Adamachi sau altfel — l-a luat, l-a dus, l-a purtat prin lume, prin centrele mari, prin muzee şi saloane de pictură şi, după o preumblare de cîţiva ani, l-a întors în ţară şi l-a aşezat cu toată pompa cuvenită în capul unei instituţii de artă.

A trecut acum vremea cînd îşi spăla singur atelierul mai mult decît pe sine. Au zburat anii cînd îşi ferăstruia ramele singur, din rămăşiţi de cercevele de ferestre. Armata de pensule i-o curăţă acum un ucenic; şi atelierul lui e vast şi cu lumină prielnică.

Comenzile nu lipsesc, diurnele şi mai puţin; ramele sunt aurite, dar ele singure strălucesc, căci culorile au rămas refractare. Zadarnic! Energia primitivului nu supleneşte soarele, şi o bură fină, impalpabilă, asemenea cenuşii nevăzute, pătrunde, adusă de cine ştie unde, i se amestecă în vopsele, îi plouă pe paletă şi-i întunecă toate luminişurile.

Huma, pulberea aceea veche, îl urmăreşte ca un blestem şi-1 face de multe ori să-şi arunce penelul şi să cugete la copilul cu opinci care ducea odinioară turma la păşune. Neputinţa de a da viaţă proprie tehnicei însuşite îl face să viseze la strălucirea culorilor pe care le vede împrăştiate pretutindeni în natură şi nu le poate culege. Şi tot neputinţa aceasta îl face rău, invidios, meschin, îl îmboldeşte să persecute orice talent, să vadă un rival primejdios în orice tovarăş pe a cărui paletă culorile se rînduiesc şi se îmbină în chip firesc, ca luminile pe aripele unui flutur.

Tot ce pictează e şters, lipsit de expresie, dar el stăruieşte înainte, bravează cu încăpăţînare ironia şi dispreţul colegilor şi, nemulţumind pe ceilalţi, caută a se mulţumi pe sine.

Aşa este acest tip de arivist al picturii, pe al cărui penel nu va coborî niciodată o rază binecuvîntată de soare. Şi dacă am căutat să-1 schiţez în aceste rînduri, nu că aş fi vrut să-i tulbur digestia de bugetivor îmbuibat; totuşi e destul de trist să constaţi că un asemenea neisprăvit face parte inevitabil din toate juriile oficiale, chemate să judece şi să dea îndrumări în materie de artă.

PE GÎNDURI

Cum se mai schimbă lumea pe zi ce trece...

Alta e lumea de azi. O lume pestriţată, care se îmbracă sucit, aleargă pripită încolo şi încoace, vorbeşte păsăreşte, de te miri că se poate înţelege, şi e totdeauna gata de gîlceavă.

Cucoana Despa se adînceşte în amintirile vechi, unde-şi regăseşte oamenii şi vremurile de altădată. Oameni cunoscuţi, cari vorbeau pe înţeles, aveau priviri liniştite şi prietenoase şi erau aşa de apropiaţi. Dar şi vremurile acelea pline de altă lumină, ce vremuri de belşug ! Atunci toate lucrurile îşi aveau rostul lor anumit: negoţul era negoţ, breasla era breaslă, boieria era boierie, fiecare îşi vedea de al său, viaţa era ieftină, şi aurul — în toate mînile.

Din vremurile acelea i-au rămas chilimurile bogate de pe pereţi, crivatul cel mare de nuc, scaunele înflorate şi cu feţe lucrate în fir, din jurul mesei rotunde, iconiţele de argint, aduse de la Ţarigrad, şi tot din vremile acelea i-au rămas cele cîteva sute de gălbenaşi, păstrate în chiseaua de pe fundul lăzei de Braşov.

Parcă vede şi acum pe cel care i-a fost o viaţă de om tovarăşul legiuit. Era un bărbat roşcovan, trupeş, cu călcătura sănătoasă, vesel şi aşezat. Purta cu înlesnire socoteala trebilor, ştia să iscodească lucrurile, să împace oamenii şi să-şi scoată cîştigul din te-miri-ce.

Au trecut zilele şi anii, ca o apă nesimţită; fără zbucium, fără nelinişti, ca spre un liman ştiut şi îndepărtat.

Erau seri de pace, între ei doi, cînd el îşi povestea întîmplările, cu glas domol, sorbindu-şi cafeaua şi aplecîndu-şi capul în lumină, ca spre a se vedea şi a se înţelege mai bine. Spunea cîte ceva de haz, rîdea, şi glasu-i bărbătesc, limpede şi mîngîios, îi răsună parcă şi acum în urechi. Iar ochii ei măriţi căutau fără să vrea la vîrfurile mustăţilor unduioase, galbenii, aduse cu degetul parcă. De la un timp nu mai asculta, îl auzea însă şi-şi simţea obrajii împietriţi într-un zîmbet, pe cînd ochii ţinteau încă vîrfurile mustăţilor galbenii.

în liniştea aceea, îşi apropia puţin scaunul, întindea o mînă peste mijlocul ei, şi deodată vîrfurile mustăţilor se urcau spre ea, într-un fel deosebit, cu un zîmbet mut şi plin de ispită.

Erau clipe rari, totuşi ea de multe ori îi desprindea mîna şi sărea în lături. Alteori îi îngăduia, o dulce moleşeală o cucerea cu încetul şi simţea sub bărbie cele două vîrfuri unduioase care o gîdilau.

Iar a doua zi, după ce-l vedea plecat la treburi, cînd scutura prin casă, trebuia să găsească un galben rătăcit, şi-l punea bine.

E multă vreme de atunci. Multe rînduri de flori au crescut pe mormîntul lui şi s-au tot uscat. Pînă şi grilajul de fier de cîte ori nu s-a dărîmat. Dar de galbenii adunaţi unul cîte unul nu s-a atins încă pînă, acum. în chiseaua de pe fundul lăzii de Braşov zâc£ o mărturie prea de preţ ca s-o risipească.

Şi iată că zidurile crapă şi se coşcovesc, iată că ulucile de-abia se ţin, iată că o mulţime de cheltuieli bat la uşă, cînd nu mai are de unde să scoată ca să dea. Şi dacă le-ar face toate acestea; cui vor rămînea, cînd nu are pe nimeni?

Cucoana Despa îşi lasă încă o dată ochii pe hîrtia galbenă a percepţiei, care o ameninţă cu sechestru pentru neplata taxei de "foncieră". ..

Bătrînă îşi tremură capul în şuviţele albe strînse sub tistimel şi-şi simte dintr-o dată ochii umezindu-i-şe.

CUM SCRIE CARAGIALE

Amintire

E cam mult de-atunci, poate să fie cincisprezece ani, dacă mi-aduc bine aminte.

într-o dimineață strălucită de primăvară, treceam plictisit pe Calea Victoriei, spre enorma clădire galbenă şi mohorîtă a Ministerului de Finanțe, unde pe atunci, în aripa dreaptă, erau instalate şi biurourile celui de Domenii. Eram copist la arhiva acestui minister şi-mi tîram paşii silnici spre biurou, cu părerea de rău că sînt osîndit să pierd o zi aşa de frumoasă, pe cînd inima-mi zburda, amețită de farmecul primăverei.

Stam la îndoială dacă face să merg la slujbă, sau s-o apuc spre Şosea, unde cîntau cintezele, sau să intru în Biblioteca Academiei, unde îmi plăcea să răsfoiesc ceasuri întregi colecții de reviste vechi româneşti. Nu ştiu de ce o colecție prăfuită de ziar sau de revistă veche a avut întotdeauna o atracție deosebită pentru mine. Parcă în paginile acelea îngălbenite pluteşte încă ceva din viața de demult...

Cum treceam aşa, zăbovind înadins, cu nehotărîrea în suflet, la o cotitură de stradă văd pe maestrul Caragiale înaintînd, cu pălăria dată puțin pe ceafă, şi-l salut cu acel sentiment de venerație pe care-l păstrez şi astăzi față de dînsul. El îmi întinde mîna* cu un zîmbet prietenesc, şi mă opreşte-n drum:

— Ce faci tu, mă?

— Ce să fac, nene Iancule... Mă bucur de raiul ăsta de vreme.

— Ia ascultă, băiete ! Nu vrei tu să intri, în ucenicie, la mine?

— ???

— Să vii să te-nvăț meşteşugul, să te scot calfă. Că "meşteşugul e brățară de aur", aşa să ştii tu, băiete!

Nu era nevoie de multe stăruinți ca să primesc cu entuziasm o propunere în care vedeam şi o încurajare a modestelor mele debuturi literare.

Peste cîteva minute intram pe urma marelui meu dascăl în casa din str. Pitar-Moş, unde locuia p-atunci. O casă boierească, veche, cu un petec de grădină mărginită de un zid îmbrăcat în iederă. Acolo, în cerdacul larg, un biurou simplu, la care lucra de obicei meşterul. Pe biurou, cîteva cărți şi hîrtii, o călimară, şi, pe o tabla, maşina de cafea.

Nu voi uita niciodată ceasurile frumoase pe care le-am trăit în acest cadru aşa de patriarhal, ascultînd sfaturile pline de înțelepciune şi povestirile minunate, scînteietoare de acel spirit ce părea că purcede dintr-un izvor veşnic proaspăt şi nesecat.

Zilnic mă prezintam la un ceas anumit, şi meşterul mă primea cu acea bunăvoință lipsită de formalități, al cărei farmec numai cel ce a cunoscut pe Caragiale în intimitate îl poate aprecia.

Dar serile! Serile erau adevărate sărbători pentru mine! Sub lumina prietenoasă a lămpii, cu paharele de "şpriț" dinainte, alternate de cîte o cafea aromată, al cărei secret de preparație l-am prins, fireşte, mai repede decît "tainele meşteşugului" — ceasurile alunecau pe nesimțite, şi multă vreme, după ce mă întorceam în odăița mea săracă de student, nu puteam închide ochii, fascinat de viziunile pe care mi le evocase cuvintele meşterului. Uneori îl vedeam cum, zîmbind misterios, ia o carte a vreunuia dintre clasicii noştri, o deschide cu evlavie şi începe să citească:

„Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate..."

Şi fiecare cuvînt, în gura lui, căpăta b sonoritate ciudată, fiecare imagine trăia o viață intensă şi părea

de-o frumuseţe pe care eu n-o bănuisem mai nainte. Şi nu o dată ochii i se umezeau de lacrimi, şi emoţia sfîntă care-i înmuia, glasul se comunica imediat, răscolindu-1 pînă-n cele mai adînci fibre, sufletului aceluia care asculta uimit, cu răsuflarea oprită,

într-o zi îmi spune:

— Du-te şi te odihneşte, pentru că deseară avem de lucru!

Seara m-am prezentat la ora anumită. Meşterul părea tulburat, ca de presimţirea unei dureri nelămurite, nu-şi găsea astîmpăr, şi ochii lui aveau o strălucire mai vie ca de obicei. Fereastra cerdacului era deschisă, şi aerul cald al nopţii — încărcat de miresme.

Pe masa de scris mă aştepta un teanc de file albe. Mă aşezai la masă, luai pana-n mînă şi aşteptam.

Meşterul se plimba îngîndurat, cu mînile la spate, de-a lungul coridorului. Părea un general în ajunul unei bătălii, sau un căpitan de vas care scrutează cu ochiul ager zările ce prevestesc furtuna. Apoi, deodată, se opri, făcu un gest nervos şi începu să-mi dicteze.

Primele fraze porneau anevoios, cu ezitare, apoi se-nsufleţiră şi începură să curgă sacadat, tot mai sigure, mai tumultoase, mai repede, şi- aşa de repede, încît mîna mea abia putea să le transmită pe hîrtie, în alergarea ei fără preget. Filă după filă se-nnegrea, pe cînd meşterul, cu mînile la spate, continua să se plimbe-n sus şi-n jos, dictînd, cu glasul lui puţin cam răguşit, una din cele mai inspirate pagini pe care le-am citit eu vreodată.

Era un fragment dintr-o nuvelă mai mare, la care lucra de mai multe zile. Era vorba de visul unui preot de la ţară, în Ardeal: intrarea triumfală a lui vodă Garol, ca un alt Mihai Viteazul, în Alba-Iulia... Nu ştiu cît a durat această avalanşă de imagini care se perindau una după alta ca-ntr-un vîrtej ameţitor, de la un timp însă simţeam că mîna, obosită, începe să-mi amorţească. Totuşi, am dus-o cu succes pînă la capăt. Cînd încheie cea din urmă frază, meşterul se apropie de mine, adună filele risipite, aruncate una peste alta, le strînse cu grijă şi le încuie în saltarul mesei.

Apoi îmi zise zîmbind:

— Aşa; astea trebuie să stea acum la umbră, şi-onx vedea ce se poate scoate din ele.

Pe urmă începu să povestească amintiri din ţara Ardealului, pe care totdeauna a iubit-o mult, şi despre anumite locuri pe unde petrecuse în copilărie.

— Parcă mă văd, trecînd pe alee, pe după ziduri... Mi-e dor de Braşov, trebuie să plec la Braşov...

A doua zi, cînd m-am dus să-1 caut, mi s-a spus că a plecat. Plecase, binenţeles, la Braşov. Fragmentul dictat în seara aceea neuitată a văzut peste cîteva zile lumina tiparului, cu totul cizelat şi concentrat la un sfert din ce era. Din mmlţimea de pagini nu mai rămăsese decît una ! Dar aceea va străluci, ca toate ale sale, alături de cele mai frumoase care s-au scris în limba noastră românească...

ÎNSEMNĂRI

Sînt încă sub impresia *Chemării codrului.* în auz îmi sună încă vîjîitul vitejesc al stejarilor şi fagilor bătrîni din pădurile seculare, chiote haiduceşti, glasuri de bucium prelungi şi ca vale doinitoare risipite pe văi...

Toate le văd, le simt, le aud.

într-o clipă am trăit veacuri — am retrăit o epoca de glorie a neamului nostru, într-un codru auriu de frunză arămie, cu poteci ascunse sub umbrare, din care luminează icoana de vis a fecioarei codrului.

Şi sub copaci văd pe boierii bătrîni stînd la sfaturi, închinîndu-se după legea strămoşească, glumind în felul lor bătrînesc şi patriarhal.

Ceea ce dă noutate opexei d-lui Diamandy e tocmai faptul că el nu înfăţişează pe vechii şi preacunoscuţii noştri boieri intriganţi, vicleni şi trădători, gata să-şi vînză ţara la Poartă sau s-o închine turcilor, ori în prada copitelor căzăceşti sau tătărăşti. Sunt suflete adînc pătrunse de evlavia religiei, şi cînd unul se-nchină, făcînd cruce cu dreapta, toţi ceilalţi fac ca el. Sunt suflete pătrunse de frumuseţea pădurii, pe care o socot ca o biserică şi adăpost la vreme de bejenie — acolo înfloreşte Anca, şi haiducii ei acolo hălăduiesc.

Iată pentru ce d. Diamandy a meritat aplauzele noastre neprecupeţite.

O AMINTIRE

Nu ştiu cum s-a făcut că n-am nici o amintire materială de la Caragiale. Deşi l-am iubit ca pe un părinte, deşi l-am respectat ca pe un dascăl, deşi l-am adorat ca pe un zeu, totuşi nu i-am scris nici un rînd de ziua numelui, prilej de a-mi răspunde, după obiceiul lui, cu atîta grabă şi gentileţă. Şi cu toate că am fost la înmormîntarea lui, am înghiţit discursurile funerare şi l-am plîns cu toţi tovarăşii laolaltă, nu ştiu cum se face, dar mie mi se pare că n-ar fi mort, pentru că s-a stins acolo, departe, la Berlin, şi acum îmi pare că nu e mort, ci e undeva, departe, foarte departe, de unde nu se mai întoarce niciodată în ţară..

Şi cum spuneam, n-am nici o amintire materială de la Caragiale. în sufletul meu însă îi păstrez un cult plin de evlavie, şi nu-mi pare rău că n-am nici o scrisoare de la el. O, n-aş publica-o pentru nimic pe lumea asta! O scrisoare cu file-ngălbenite e totdeauna ca o floare cu petalele vestejite pe un mormînt...

Şi totuşi a fost o vreme cînd aveam mare nevoie să-i scriu, eram la o răspîntie a vieţii, în care un sfat părintesc, un sprijin de frate, o inimă care să te înţeleagă mi-ar fi fost de mare folos.

M-am hotărît atunci să-i scriu... Dar în acelaşi timp m-am gîndit cît a suferit omul acesta şi cît suferă încă de pe urma obrăzniciei şi prostiei omeneşti! Şi nu i-am scris. Icoana lui însă îmi răsare şi azi luminoasă

în minte; parcă-l văd, într-o dup-amiază de vară, trecînd cu pălăria pe ceafă, cu mînile la spate, cu zîmbetul senin şi ironic, crestat în faţa lui bronzată.

Aşa l-am zărit şi-n seara memorabilă cînd anunţase o conferinţă la Ateneu. Eu alergasem toată ziua să găsesc un franc — era pe vremea fericitei mele boierii! — ca să nu cumva să lipsesc de la această sărbătoare. Pe-atunci nu-l cunoşteam pe Caragiale personal.

Parcă-l văd. Apare pe scenă, cu pălăria dată pe ceafă, cu ochelarii pe nas, cu mînile date la spate, şi înaintează sprinten la rampă. Se uită puţin prin sală — era un dezastru! Sala, cel puţin pe trei sferturi, goală. Da, nu mint, aşa de mare interes arăta publicul bucureştean pe vremea aceea literaturii noastre naţionale şi celei mai înalte expresii ale acestei literaturi, încît, deşi afişe mari lipite de zidurile capitalei anunţaseră că marele Caragiale va ceti cîteva din nuvelele sale la Ateneu, nimeni nu venise.

Caragiale se uită peste ochelari, zîmbind, şi zice:

— A, prea bine ! Suntem în familie, care va să zică !

Cu glas sonor apoi prinse să cetească. Ce-a fost apoi atunci, n-am să pot uita niciodată! Ce vervă diabolică, cîtă strălucire în priviri, ce gesticulaţie extraordinară, ce manifestare superioară a genialităţii. Steteam mut şi tremurînd de emoţie în stal, cînd deodată răsună glasul lui spart şi răguşit:

— Daţi-mi o ţigară, frate! O ţigară !

Zece mîni se-ntinseră totdeodată spre el şi-i oferiră ţigara cerută. El o prinse şi, după obiceiul lui, o mîngăie puţintel mai întîi, apoi trase chibritul pe pantaloni şi o aprinse şi o fumă cu sete.

Pe urmă începu din nou să cetească.

Cred că un mag din zilele vechi nu putea să cetească cu mai strălucită vervă.

De-atuncea nu-l mai pot uita.

WILHELM TELL ŞI AVRAM IANCU

Schiller a scris pe *Wilhelm Tell* fără să fi văzut plaiurile minunate ale Elveţiei, în cei din urmă ani ai vieţii sale. De aceea poate măreţia întreagă a morţii pluteşte parcă asupra scenelor sublime, în cari bătrînul Attinghausen prevedea biruinţa drepturilor virtuale ale neamului de păstori elveţieni!

Sper că şi reprezentarea în condiţii superioare la rampa fantastic de luminoasă a Teatrului Naţional din capitala României, la care ar fi de dorit să vină delegaţiuni din toate ţinuturile Ardealului, Bucovinei [...] — aceste Elveţii ale Răsăritului — va fi chemată să revoluţioneze spiritele îmbîcsite şi adormite ale neamului meu oropsit. Nu se poate să nu tresară scînteia divină în sufletele aţipite şi amorţite aproape de tot de negura şi visările îndurerate ale atîtor veacuri de suferinţă şi torturi infernale. Şincai, care, purtînd în spinare desagul său cu *Hronicul Ţărilor Româneşti,* ducea în adevăr *Infernul* lui Dante pe umeri; pribeagul cărturar Cîrţan, care umbla cu pieptul dezgolit pe povîrnişurile piscurilor carpatine, cutreierînd satele, ca un apostol; Horia, care a rămas singur nebiruit în vijelia revoluţiei ardelene cu secuii şi ungurii, şi nemţii, şi sîrbii, în năvala ruşilor din 1848; adunarea de pe larga Cîmpie a Libertăţei, unde a zburat Vlaicu în 1913, la sărbătorile "Astrei"; — Cipariu, Balint, Bariţiu, Bălcescu — toate aceste sfinte figuri sînt grozav de asemănătoare cu cele

ce lucrează voiniceşte şi dezgheaţă, dezgropînd gheţarele, dărîmă burgurile, sfărîmă lanţurile, strică cetăţile şi liberează poporul de păcurari cari cutreieră plaiurile fericite şi umbroase ale mîndrei Elveţii!

Nu seamănă oare aidoma divanul sub bolta liberă a văzduhului albastru, iluminat de un curcubeu lunar, cu adunarea măreaţă, ca o mare răzvrătită, de pe Cimpia Libertăţei, unde se adunară toţi ţăranii şi moţii vînjoşi cu ochii scăpărători, cu braţe oţelite, cu pletele retezate pe umeri, în portul lor strălucitor de alb, ce amintea tunica centurionilor legiunilor romane? Nu seamănă oare cu Rutli? Nu cam aceleaşi hotărîri luară bătrînii ţării, cu popa Reding în frunte, la noi sub conducerea marilor Şaguna şi Şuluţiu, amîndoi însă mai măreţi decît acest preot care la început îndeamnă poporul la împăcare? De aceea cred că drama lui Schiller va avea cel mai puternic răsunet chiar în inima Ardealului i Că parcă vezi pe bunul Stauffacher, gazda pururea primitoare a tuturor monarhilor, pribegilor şi trudiţilor de pe lume, şi pe buna şi sfătoasa Gertruda, nevasta şi tovarăşa lui cinstită, care-l îndeamnă la lucru, stînd amîndoi de vorbă, sfătuindu-se pe laviţa de sub teiul locuinţei lor încheiate în paiante temeinice, cu frunţile încreţite de grija lor şi alor săi, despre soarta tot mai grea a neamului!

în orice ogradă şi casă ardelenească vei recunoaşte asemenea figuri. Parcă Schiller ar fi fost român şi ar fi trăit prin locurile acelea frumoase! De aceea nu-mi pare rău că, printr-o muncă ageră şi conştiincioasă de ani de zile, de sfîntă veghe sub candela Maicei preacurate, am răuşit să traduc această operă. Ea va străbate învolburînd sălbatec, desigur, pretutindeni. Iar tricolorul nostru este ceea ce însemna curcubeul lunar peste care va fîlfîi măreţ şi vesel adunarea din văgăuna întunecată din Rutli'!

Schiller a pus în scenă episodul dramatic al eroului naţional care, refuzînd să salute pălăria împărătească spînzurată într-o prăjină la Altdorf, a fost arestat de Gessler şi dus ca să fie închis în noaptea hrubei burgului din Kussnacht, care înseamnă aşa de bine întunericul

în care nu mai pătrundea nici raza de soare, nici de lună măcar, şi de unde, zice cioplitorul, nu mai auzi cîntînd cucoşul. Şi Avram Iancul al nostru, viteazul arhanghel cu ochi albaştri şi plete inelate, revărsate pe umeri, în cămaşa Iui albă, cu cioareci de lînă, cu sarica împărătească pe umeri şi cu fluierul la brîu — şi el a fost închis, ca şi Tell, la Sibiu, după ce se potolise revoluţia. Sărmanul Iancu! Acolo cred eu că sufletul lui a fost atins de otrava nebuniei. De aceea socotesc că clipa dureroasă cînd el se zbuciuma înnebunit, cu mîinile şi picioarele încătuşate în fiarele ce-i atîrnau greu şi zîngăneau înfiorător, ar trebui dezvoltată într-o dramă, pe care chiar mă gîndesc s-o scriu în zilele viitoare, dacă viaţa îmi va fi prielnică şi-mi va da prilej să fac vreo ispravă mai bună şi eu pe lumea asta !

Şi te vei ridica atunci ca volbura nebună a furtunilor din pustiile Samurului şi ca trăsnetele care au zdrobit Ierihonul şi ca colcăitul oceanului furibund care vrea să-nghiţă pămînturile roditoare, o, neamule al meu bîntuit de lifte străine, de spurcăciunea imperiului bizantin [. ..] — da, te vei ridica — şi vei birui!

Dar cine n-ar plînge cu lacrimi amare cînd şi-ar aduce aminte de bietul Avram, care, doinind aiurit din fluier, umplea de jale cîmpiile, pădurile şi munţii — da, pădurile şi munţii cu minele de aur, pentru care el luptase şi care azi sunt pierdute pentru noi în ghearele maghiarilor, sărmani moţi grăniceri de la Sarmiseghetuza-Grădiştea şi Munţii Apuseni şi bieţi români din Cluj şi Maramureş şi de pe Tîrnave! Tell — care în limba arhaică însemna nebun sau cel puţin zăpăcit — avu mai mult noroc. Braţul lui puternic fu călăuzit de tăria supremă a Tatălui ceresc, care-l făcu să scape, sărind din navă, pe un podiş de stîncă, din înghiţitura lacomă a furtunii, lăsînd pe Gessler cu toţi ai lui:

*„Auj den Wellen treiben *"*

cum spune aşa de frumos Schiller.

* Să plutească în voia valurilor. în traducerea sa, Iosif transpune simplificator: „E pe valuri!"

Şi—scăpat — seaşazăla pîndă, în adîncătura plaiului care duce la Kussnacht, pe unde trebuia să treacă dregătorul cu escorta lui, cu Rudolf der Harras, scutierul şi omul lui de încredere — dealtfel un suflet bun acest Harras — cu slugarnicul Friesshardt şi milosul, chiar după nume, Leuthold.

Acum însă virie Armgard, ţăranca obidită, cu cîţiva copii cari mor de foame, pentru că mizerabilul Gessler ţine la răcoare pe bietul ei om, care coseşte iarba de pe povîrnişuri pe unde nici ciuta nu-ndrăzneşte să urce de frică să h-alunece în prăpastie. Vai, cîte ţărance despletite nu plîng şi pe la noi la marginea drumurilor de ţară!

Parcă suntem în Ardeal!

Şi acolo, *solgăbirăul* sau *jandarmul* cu pene de cocoş la coif .bate şi schingiuieşte cumplit pe flăcăiandrii noştri la alegeri!

Wilhelm Tell a avut noroc! El a scăpat teafăr de Gessler, l-a omorît, a respins pe Parricida, după cum şi moţii ucid pe Dragoş, trădătorul nenorocit, şi e aclamat de tot poporul dimpreună cu duioasa Gertruda, care seamănă şi ea — ca două picături de apă — cu multe din nevestile noastre din satele ardelene!

Avram Iancu însă, sufletul fără de noroc, pluteşte încă şi astăzi în preajma noastră, ne strigă în orele de primejdii şi în ceasurile de reculegere spre rugăciunea nopţilor cu luceferi scăpărători de mînie — şi ne cheamă la răzbunare! Asa să ne audă Dumnezeu!

Drama lui Schiller, după cum am arătat-o, e însufleţită toată de un suflu patriotic sublim, se petrece în decorul fermecător al acelui Lac de patru cantoane, unde se oglindesc munţii verzi şi albi. Este în această operă dramatică, pe care Schiller a făcut-o, tot ce e mai sfînt şi mai bun din geniul unui poet şi al unui pictor. Aşa spune toată lumea, şi eu nu fac decît să reproduc ce se spune.

Wilhelm Tell, spune d. de Barante, este făcut pentru a fi jucat în aer liber, sub boltiturile deschise ale cerului senin, dinaintea poporului, în mijlocul însufleţirii obşteşti. Această dramă e străbătută pretutindeni de un suflu puternic de inspiraţie, care reînviorează întregul şi deopotrivă părţile. Autorul a îmbrăţişat subiectul său aşa de bine din toate puterile spiritului său, ca şi din adîncul inimii sale. în nici una din dramele sale, în afară de *Ioana d'Arc,* pe care o voi traduce de asemenea pentru Ardealul meu cel drag — în nici una nu e mai violent şi mai tare, mai excesiv şi mai mare, mai sfînt, mai sigur şi mai stăpîn pe sine însuşi genialul meşter Schiller!

Această capodoperă e expresiunea cea mai vie, cea mai frumoasă şi cea mai intensă în acelaşi timp a sufletului şviţeran!

ION PĂUN

Zilele trecute s-a stins în spital poetul Păun. Cine l-a cunoscut fără să-l plîngă? Era aşa de blajin, de naiv, de drăguţ: un poet! Cînd l-am întîlnit eu întîia oară, el surîdea prietenos şi mi-am zis: "Uite ce simpatic este Păun". Ne-am împrietenit curînd, şi fără mult înconjur mi-a destăinuit el partea cea mai delicată a sufletului lui nobil. Stam ceasuri întregi împreună, ei vorbea încet, tainic şi sincer. îmi vorbea de Veneţia, unde fusese el, de cerul Italiei şi de mare, căci fusese pe-âcolo; pe urmă l-am rugat să-mi citească o poezie. El a scos un carnet mic. Pe fiecare pagină era cîte o poezie, aproape în fiecare poezie găseai impresii de toamnă. Versurile erau nemeşteşugite, dar pline de farmec. El le cetea aşa de frumos şi adeseori mă întreba:

— Ştii tu ce e în poezia asta? Tot dragoste e!

Păun a iubit mult. Odată îmi spuse că vrea să scrie o poezie: *laşule cu ochi albaştri.*

Că în tot laşul nu vedea decît doi ochi albaştri. Şi parcă-l văd rîzînd cu ochii lui mici şi netezindu-şi barba frumoasă ca a lui Christ.

Mă obicinuisem aşa de mult cu dînsul, încît, dacă nu-l vedeam mai multe zile, mi-era dor de el. Şi dornic ca să-l mai văd, să mai rîdem şi să povestim împreună, am alergat zilele trecute la dînsul (?). O servitoare mi-a spus că domnul Păun e la Spitalul Colţii.

M-am dus la spital. Nu l-am cunoscut.

— Unde este Ioan Păun?

— Aici sunt...

Aproape toată faţa îmbrobodită de bandaje. Tuns şi ras, ca un călugăr. M-am aşezat lîngă patul lui. El îmi spunea că e de două zile în spital. îl operase.

Veni vorba despre versuri.

— O, ce poezie groaznică am făcut eu, pe cînd doctorul tăia în obrajii mei ca un sălbatic. M-au spălat pe urmă cu acid boric. Mă doare capul... Uite, eu am să-ţi las pălăria mea moştenire. Peste patru zile am să mor. Da, da, să mă crezi. Uite, cel de colo a căpătat cîteva lovituri de cuţit în ceafă. Ce iute i-a trecut! Dar boala mea e incurabilă. Mă ustură ochiul. Pe urmă.—meningita.

Alături de noi zăcea un bătrîn. Era galben, şi cînd închidea ochii, părea mort. Venise şi nevasta lui, ca să petreacă sărbătorile împreună.

— Am mai făcut eu Pastele în spital, zicea Păun glumind. Am să trec şi Crăciunul.

Bătrînul gemea.

— Să-i vezi cînd se întunecă, încep toţi să geamă aşa. Toţi zic cu groază: "Vine noaptea!" Şi se vaită şi strigă — atîta au şi ei, săracii. Ziua trece mai uşor. Dar nopţile?... E un timp frumos afară, nu e aşa?...

— Păune, e ca cea de toamnă. Aşa îţi place ţie.

El închide ochii, obosit. I-am strîns mîna uşor şi m-am aplecat spre el.

— Lasă, nu mă săruta!

Pe urmă am plecat.

O singură dată l-am mai văzut. Era în sala de autopsie. Mama lui plîngea lîngă sicriu.

Săracul Păun!

CORESPONDENŢĂ

Către AUREL POP

I

Sibiu, 19 în novembre st. n. 1889

Amice!

Vei înțelege pentru ce-ți răspund așa tîrziu la scrisoarea ta din 3 octomvrie: n-am avut timp.

îmi pui cîteva întrebări, la care mă simt dator a-ți răspunde.

' Mă întrebi dacă se propune elina, cine e director, profesor de clasă etc.

Directorul e Veress Ignâc, un om înalt, foarte învățat; trebuie că-1 cunoşti, fiindcă totdeauna vine la Braşov la matură/Profesorii noştri sunt:

Gidofalvi — om gras, prof. de algebră şi geometrie şi totodat' prof. de clasă; Szekely — prof. de latină şi greacă. (Elina să învață, dar la Braşov?); Metz — de germană, nu-i mai înalt ca mine; Andrâssi — prof. de magyara, cu un grad mai bun ca Glodariu de la Braşov; apoi Kârpâti — de istorie, om foarte strict, caută tot chipul să te găsească nepreparat; Ormaj — de istoria naturală, om bun etc. etc.

Profesori, cari nu propun la noi, (în clasa V g.) sînt: Kolbenheyer, Cebecauer (cet; în 1. magy.). Fac observarea că dintre toți aceştia numai vreo 3 sunt unguri curați, ceilalți sînt saşi, jidani şi slavoni.

Români sunt foarte mulți la gimnaziu. în cl. V g. sunt din 43 şcolari 20 români, aşa c-auzi vorbind mai tot româneşte. Totuşi am mai învățat vorbi şi ungureşte şi pricep mai tot ce spune profesorul.

I. Rusu ne e prof. de română, la care trebuie să scriem cu ortografia lui Cipariu. Prof. de religie ne e Ghibu.

Dimineața mă scol de regulă la 4 1/2; la 8 ore mă duc la şcoală şi stau pînă la 12; după prînz de regulă n-avem şcoală.

în gimnaziul nostru bîntuie boala de ochi egipteană *(trahoma) ;* şi încă nu e hotărît dacă am şi eu sau ba ; simțesc că mă înghimpă ochii şi mă dor mereu.

în zilele trecute am făcut o excursiune la vie în Şeica-Mare. Ne-am petrecut bine, dar ne-a cam plouat. Am fost numai gimnaziu superior.

Ce să-ți mai spun?

Am o locuință frumoasă, la marginea ostică a Sibiului (Kiirschnergasse, no. 28); în toată ziua văd răsărind soarele. Adeseori privesc pierdut spre munții Făgăraşului, atunci aş vrea să pătrund prin aceşti pereți vineți şi ochiul meu să-şi arunce privirea rătăcitoare spre partea în care e aşezat Braşovul. Nu mai pot să uit Tîmpa; nu mai pot să uit acele zile fericite, cînd culcat pe foile uscate în umbra stufoşilor fagi dam frîul liber gîndirei şi ascultam singur mierla cum cîntă. Dar şi aici mi-am aflat un loc, unde pot să rechem liniştea dulce şi să alung grijele şi năcazurile. Am un izvor, a cărui apă privind-o cum să împleteşte în mici vălurele, îmi vine în minte poezia lui Sihlean:

„Vezi tu rîul călător
Cum în valuri tulburate
Sa azvîrle ...
Rîu-i viața zbuciumată"
etc. etc.

Mă întrebi ce-mi place mai mult: Braşovul sau Sibiul? Ador poziția încîntătoare a Braşovului, căci în valea lui m-am născut şi am crescut, dar în privința caselor şi zidirilor Sibiul îl întrece.

Acum la revedere în scris,

S. *Iosif*

N.B. Scrie multe de pe la Braşov, veşti nouă şi mai vechi. Sunt curios să aflu. Nu lua în considerare că ț-am scris aşa tîrziu; scrie-mi cît de curînd, fiindcă promit că îți voi răspunde îndat' la scrisoarea ta *l*

Salutări lui Toma, Mitoc, Tiberiu Eremie, Ancăn, Pop, Stoian (dacă mai e prin Braşov), Enescu etc. etc.

Te rog nu arăta scrisoarea la orişicine şi grijeste să n-o pierzi; n-aş vrea să afl£ vrun ungur de pe-aici cele scrise!

II

Sibiu, în prima ianuarie 1890

Iubite amice!

Am primit scrisoarea ta din 21 noiemvrie şi mă simt îndatorat a-ți răspunde. Dar mai întâi te rog să mă ierți, fiindcă îți scriu aşa tîrziu, totodată însă te rog ca să şi iai în considerare cauzele cari m-au reținut de a-ți scrie. în lunile noiemvrie şi decemvrie, n-am putut să-ți scriu, fiindcă am fost continuu ocupat cu lecțiile şi studiile şcolii; şi apoi cum zilele sunt aşa de scurte, încît de abia mi-ajungea timpul de studiare adăogînd şi serile. Astfel era imposibil ca să-ți scriu; cu deosebire din istorie ne da prof. aşa de mult de învățat, încît îmi treceam ore întregi numai cu studiul acesta .în feriile Crăciunului avînd timp liber mai mult, m-am hotărît ca să-ți scriu, şi anume de sărbători, dar din nenorocire m-am îmbolnăvit fără de veste. Nici chiar acum nu sunt teafăr de tot.

Acum mă apuc să-ți scriu cu toate că e cam tîrziu, şi cred că mă vei ierta pentru aceasta. Cu atît mai mult te rog să-mi ierți întîrzierea mea, cu cit eu n-aş voi pentru mult ca corespondența dintre noi să înceteze. Eu totdeauna am privit pe om după scrierile sale, fie ele cît de puține. Nu după vorbe, totdeauna după

fapte! Şi stilul, arta scrierei, nu este el oare o faptă? Nu este o lucrare? Pentru mine stilul unuia este oglinda sufletului său. îndată se vede care oglindă este clară şi curată, şi care e tulbure. Şi dacă voi căuta eu în această oglindă, care la tine este de cel mai curat cristal, voi căpăta următorul rezultat: o inimă nobilă; o putere de voinţă care te conduce; ambiţiunea şi o judecată sănătoasă. Eu ador aceste însuşiri şi ador pe omul care le are; fie ele străplantate chiar şi în inima celui mai aprig inimic al meu ! De aceea nu voiesc să înceteze corespondenţa dintre noi. Eu te-am înţeles de multe ori de ce te fereai de a lua parte la unele jocuri, prea copilăreşti, şi-ţi era ruşine de multe ori de unele destrăbălături ale conşcolarilor tăi. Ţi-era ruşine, fiindcă în inima ta era sădit simţul de omenie, tu nu sufereai nici prietenii tăi să fie aşa copilăroşi. Şi apoi scrisorile tale le citesc cu cea mai mare plăcere, fie cît de lungi sau scurte. în toată scrisoarea ta găsesc un stil minunat de simplu, care contribuie mult la frumuseţea lui.

în timpul ce l-am avut liber în ferii am cetit din nou operile complete ale lui V. Alecsandri, C. Negruzzi şi Ureche. Am cetit apoi *Don Carlos, Măria Stuart* de Schiller, traducere de I. Negruzzi. Cît despre aceste două din urmă, sunt de părerea ta. Nu pot înţelege în tot locul nici în *Don Carlos,* nici în *Măria Stuart,* şi apoi trebuie să cunoşti întreaga istorie a Spaniei sau a Angliei, căci evenimentele istorice în aceste două piese sunt foarte strîns legate (înţeleg că fiecare piesă are evenimentele sale istorice, astfel lucrurile expuse în *Don Carlos* au estindere chiar şi în istoria Franţiei, căci Filip, regele Spaniei şi tatăl lui Carlos, luase de soţie pe chiar mireasa fiului său, şi ea era din Franţia). Carlos şi Regina, cari înainte să iubiseră, acum erau păziţi de gelosul tată; totuşi fără să ştie Regele, Carlos, cu ajutorul unui prieten al său de copilărie, a avut mai multe întîlniri în apartamentul reginei, acest prieten dup-aceea s-a făcut cel mai intim amic al Regelui, şi astfel căuta tot chipul să-l mîntuie de durerea de a vedea pe iubita şi totodată pe mama sa în toate zilele. Negruzzi zice într-un loc în *Miron si Florica* în versuri

"... că nu este mai crud pe lume, decît de a te lipsi şi de aceea de ce n-ai avut niciodată !" Carlos era pregătit să meargă în Ţările de Jos să potolească răscoala, dar marchizul de Poza, prietenul cel credincios al lui, fu împuşcat, fiindcă el însuşi s-a vîndut Regelui, spunîndu-i unele planuri ale sale, el însă pregătise tot pentru ca să fugă Regina cu Carlos. în popor era răscoală. Regele însă a aflat în noaptea aceea. Acesta este cuprinsul cel mai scurt al lui *Don Carlos.* Cît despre *Măria Stuart,* ţi-oi scrie în rîndul viitor.

Am mai cetit *Dezrobirea ţăranilor în Moldova* de renumitul bărbat M. Papadopulo-Calimachi. El tractează despre dezrobirea "vecinilor" sau "rumânilor" (aşa se numeau iobagii în Moldova), sub domnitorul Mavrocordat. Apoi spune despre "hotărîrea obştească" dată în privinţa dezrobirei şi întreaga pompă şi ceremonie din ziua cînd s-a întîmplat aceasta. Apoi de Xenopol *Justiţia sub fanarioţi,* despre procesul vistiernicesei Măria. Acestea toate din *Convorbiri literare* 1887. Mie îm place tare să citesc scrieri istorice, şi cu deosebire tot ce este scris într-un stil poporal. Limba pe care o vorbeşte poporul are pentru mine o dulceaţă; pe care nu ţi-o pot descrie. în asemenea stil este scrisă şi novela *Conu Alecu Zăgănescu* de Duiliu Zamfireseu din *Convorbiri.* Apoi prefer novelele lui Gane şi ale lui Slavici. Chiar şi poveştile le cetesc, dacă sunt din popor. Astfel Ureche are o desteritate minunată la întocmirea poveştilor poporale, nici ale lui Ion Pop-Reteganul nu sunt rău scrise; eu am toate 5 volumele. M-am apucat *şî* eu să adun poveşti şi anecdote din popor şi poezii poporale; pe-aici sunt foarte mulţi români din satele din apropiere, şi sunt prietinoşi şi deştepţi. îmi place românul, cînd îl văz aşa, lucrător, deştept şi mai presus de toate curtenitor şi curat. Românul peste tot să poate lăuda cu aceste însuşiri nobile, şi rar să întîmplă ca el să n-aibă inimă bună. Am cetit şi studiul *Pesimismul în poeziile lui Eminescu* de prof. Goidiş. însă nici aici unele pasage nu le înţeleg. D-l Goidiş zice că Eminescu e un poet care cîntă mai cu seamă prezentul, de aceea este el aşa de bine înţeles. Cînd cetim poeziile lui, cu

mirare vedem că el ne spune tot aceleaşi dureri şi simţăminte, pe care le avem şi noi şi le simţim, dar nu le putem esprima. Citesc şi din poeziile lui. Nu ştiu ce farmec au ele pentru mine, căci de cîte ori le citesc îmi pare că mă cufund într-un labirint feeric de idei, forme şi figuri,

Cît despre starea mea sufletească, rar mi să mai tulbură. M-am dedat cu Sibiul şi numai rar îmi mai aduc aminte de

Tîmpa cu verdeaţa-i vie în timpul de primăvară,
Cînd apele să dezgheaţă, curg în unde clocotinde,

şi cînd:

Cîntecul de păsărele din tăcere să desprinde...

Nu mai pot uita găteala cîmpului cu flori de vară,
Şi a toamnei mult tăcută, dulce şi splendidă sară,
Ce cu negurata-i faţă da luciul la mii de stele;
Luna blîndă şi bălaie strecurîndu-se prin ele,
Cînd ieşea de după Tîmpa, ca naiadă din poveste;
Zilele albe de iarnă, ce puneau flori pe fereşte !

Cîteodat'

... rechem în minte-mi amintirile tăcute
Lacrimele-mi curg pe faţă... Să preface-n cîntec plînsul
Şi m-apuc să scriu ... Ce dulce mîngăiere
aflu-ntr-însul.
Da, atunci simt mîngăiere... Muza mi-e amicul dulce,
Cel mai scump odor mi-e lira, cînd o am mă
simt ferice ...

Aş vrea să nu mă mai plîng, dar

Nu pot altfel... Fără voie mîna condeiul mi-1 duce,
Este dorul, care mîna, ca să scrie o împinge,
Este simţămîntul care inim-amărnic o strînge ...
Nu pot altfel, căci cînd cuget liber şi fără de ţîntă,
Spre-a Braşovului văi dalbe gîndurile mi să avîntă;
Şi cînd murmur vreun cîntec acela-i doină de jale,
Care iarăşi să întoarce spre locurile natale ...

Iubite amice! După scrisoarea ta din 21 noiemvrie, tu îţi petreci foarte bine; din contră, eu sunt retras, în privinţa aceasta eu consimt mai mult cu Ovid, pe care îl sfătuise *"Aoniae sorores"* ca să aleagă liniştea *(otia)* vieţii, totdeauna iubită de el:

„Et petere Aonial suadebant tuta sorores
Otia, iudicio semper amata meo"*

(Ov. LI, 40)

Lecţiile acum sunt mai uşoare; din latină avem un prof. Szekely; sub el am tradus din Titu Liviu, din Ovid şi acum traducem din Horaţiu. Preparîndu-mă în fiecare oră, am căpătat un rezultat îmbucurător, ceea ce nu credeam. M-am învăţat să traduc şi singur, dar nici nu este greu de tradus nici Ovid, nici Horaţiu, în unele locuri.

Veşti nouă nu sunt, timpul e înnorat, cînd geros, cînd moale; dealtfel, n-avem iarnă grea.

Salut pe toţi prietinii!

Te rog înc-o dată ca să-mi răspunzi, că voi fi şi eu mai esact; astfel să corespondăm cel puţin cu o scrisoare pe lună.

Sincer amic,
Ştefan O. Iosif

Scuză fiindcă am scris aşa urît!

Adresa mea:
D.D.
St. I. etc.
Kurschner Gasse
Brass6.

Dar sunt de părere că ar fi mai bine să-mi scrii tot pe adresa şcoalei, fiindcă e posibil să ne mutăm.

Din cauza "influenţei" prelegerile sunt închise o săptăinînă.

* Şi muzele mă sfătuiau să cer ore de răgaz sigure, după părerea mea totdeauna îndrăgite *(Tristia,* IV, *Elegia* X, 39-40;.

III

Sibiu, în 9 ianuarie 1890

Iubite amice !

Corespondența ta din 22/XII 1889 am primit-o numai astăzi. Iată cum s-a întîmplat aceasta. Fiindcă am avut vacanție pe vremea cînd mi-ai scris, scrisoarea ta mai sus-amintită, împreună cu a lui Ancăn, a stat la gimnaziu pîn' la finea feriilor. Astfel, eu, făr' să știu nemic de ea, ț-am scris în 1/1.

Săptămîna trecută n-am avut școală, din cauza "influenței".

Răspunde-mi cît de curînd.

Sincer prietin,
Ștefan 0. Iosiff

Lui Ancăn îi răspund cît de curînd, dar de-abia îmi ajunge vremea pentru a-ți scrie corespondența aceasta.

*los**

IV

Sibii vineri în 8 mai st. n.

Iubite amice !

Cam tîrziu mă pomenesc cu răspunsul, însă totuși nu cred să te fi supărat. Recunosc c-am fost neglijent și nu mi-am împlinit promisiunea că îți voi scrie regulat.

După cum văd din scrisoarea ta, nu ai fost mulțămit cu calculul căpătat din 1. română. Poate că ai drept. însă, amice, adu-ți aminte de proverbul: *"Non scholae, sed vitae**. Totuși ambițiunea nu trebuie desprețuită. Eu în semestrul prim (la Crăciun) am dus-o ca unul care nu știe ungurește decît ce-a uitat ungurul, în al doilea semestru, am ieșit cu "suficient". Nu mi-e rușine s-o spun aceasta, dar nici aceea că am învățat întreit ca la Brașov. Și poate că togmai aceasta a fost o fericire pentru mine. însă să lăsăm acestea.

Pe aici să vorbește mult despre maial. Școala de stat n-a avut de mult maial, decît normalele. Sașii de asemenea să pregătesc. Timpul e schimbăcios, acum ploaie, acum frumos.

Izvorul, dragul meu izvor, iar l-am găsit. Acum pot iar s-ascult murmurul său. Seara merg la plimbare pe cîmp, care e foarte aproape de locuința mea și mă plimb de la apusul soarelui păn' ce răsar stelele. O, ce mulțămire dulce simt atunci!... Eu am toate aici, și tot îmi pare că n-am nemic. Nici eu nu știu de ce sunt totdeauna nemulțămit. Chiar și amicii mei conșcolari de multe ori m-au întrebat: *"Miert olyan szomoru?"*** Și eu ce era să ie răspund? Le-am răspuns că nu sunt trist. De aceea visul e o distracțiune pentru mine.

Poate că, amice, cetind aceste șire vei zîmbi. însă să mă crezi că eu de multe ori am vărsat lacrimi, fără să știu de ce. în aceste momente mai totdeauna fac versuri. Bune, rele, cum or fi, eu le iubesc, căci ele îmi aduc mulțămirea sufletească. Nici nu primesc lauda că versurile ce ți le-am trimes ar fi frumoase. Eu nu scriu pentru ca să fie frumos, eu scriu numai pentru mine.

Mi-ai cerut ca să-ți trimet versuri d-ale mele, ca să le citești; eu la rîndul meu de asemenea îți fac o rugare, adecă mai mult o împlinire a celor promise. Mi-ai promis că îmi vei scrie cîteva versuri poporale. Le primesc cu bucurie, însă numai cu condițiunea că n-au mai fost publicate. Dealtfel, ție nici nu ți-e greu să faci lucrul acesta. Vara, pe care o petreci de regulă la sate, este un lucru foarte plăcut să culegi

* Nu pentru școală, pentru viață.
** De ce ești așa de trist?

cîntece din gura poporului la jocuri în sărbători, sau seara, cînd vin fetele de la seceriş. Eu pe vară am de gînd să merg în satul natal al tatălui meu.

Acum îți scriu neşte versuri mai nouă:

îmi place să stau singur,
Să stau singur visînd,
Şi visul meu e dulce
Şi e atît de blînd.

Atunci îmi uit de mine,
îmi uit şi lacrima,
Şi fermecat îmi pare
Totul din preajma mea.

Atunci mă simt ferice; —
Şi nu-s nefericit,
Cînd printre lacrimi triste
Eu am un vis iubit.

Căci visu-i mîngăierea,
Ce omului s-a dat, —
Nefericit acela
Ce lacremi n-a vărsat.

April

CÎTE LACREMI ...

Cîte lacremi pe cîmpie
Toate sunt de veselie,
Lacreme de bucurie.

Cîte lacremi stau uitate
între frunzele uscate
Toate-s lacremi întristate.

Mai n.

LÎNGĂ IZVOR

Stau culcat lîngă izvor
Şi el îmi şoptea mereu,
Cu glasul murmurător,
Multe ce n-am ştiut eu.

Mi-a şoptit că toate curg
Ca şi valurile lui,
Toate trec, toate se scurg
în viața omului.

Nu poți ca să mai opreşti
Undele care-au trecut,
Precum nu poți să-ntîlneşti
Fericirile de mult.

Şi am plîns atunci cu el,
Am plîns al lumei destin
Şi cu tristul izvorel
Am unit al meu suspin.

Mai nou

Ceea ce te rog este ca să nu prea arăți versurile pe la toți; nu voiesc ca să rîdă orişicare de ele.

Ți-aş mai scrie încă multe, însă condeiul mi să împiedecă în hîrtie.

Vale,
St. 0. *Iosif*

N.B. Ce lucrări mai căpătați din 1. română? Salutări lui Lacea, lui Ancăn etc. Spune-le că o să le scriu.

Sibiiu, în 11 noiemvrie 1890

Iubite amice !

Mă grăbesc. a-ți răspunde la scrisoarea ta din 8 noiemvrie.

Acum am puțin timp liber şi prin urmare pot să-ți scriu mai multe.

M-am bucurat foarte mult că nu m-ați dat uitării; eu nu-ți pot descrie, iubite amice, ce-am simțit cînd am cetit scrisorile voastre: a ta, a lui Ancăn şi a lui Tiberiu. Toate le-am primit în şcoală; dacă n-am putut să vă răspund îndată, nu e vina mea; am fost şi sunt aşa de ocupat, că nu ştiu unde-mi stă capul. Clasa VI, credeam c-o să fie mai uşoară ca a V-a care este pragul gimnaziului superior, dară m-am înşelat. N-ar fi aşa grea, dacă ai avea vreme să-nveți; acum însă s-apropie iarna şi zilele să fac tot mai mici; afară de aceea eu

studiez în o odaie cam întunecoasă. Cu părere de rău trebuie să-ți anunț că eu m-am mutat într-o stradă din centru Sibiiului. în loc de dealul cel verde şi gradinele cele mari, pline de verdeață, priveliştea mea de astă-vară, acum, dacă mă uit pe fereastă, un zid înalt îmi împiedecă vederea şi-mi ia toată lumina. în Braşov eram dedat să merg în toate zilele la primblare, făceam cîțiva paşi şi eram pe "după ziduri". Poate că-ți aduci şi tu aminte de serile cele plăcute, pe care le-am petrecut împreună. Aici mă plimb mai cu seamă seara, pe strada Cisnădiei şi pe "Breter" în sus şi-n jos cu alți prietini. "Breter"-ul trebuie să ştii că bîjbîie de studenți, mai cu seamă seara.

Am zis că sunt foarte ocupat. Mai mult de învățat avem din latină, istorie, maghiară. Din latină am tradus păn-acum 31 de capuri din Sallustius *(De bello Iugurthino)* ; de curînd am început să traducem din *Aeneida* lui Vergii (Cartea primă). Pe lîngă aceea, 2 compoziții pe fiecare lună; apoi din *"propria diligentia" (magânszorgalom))** trebuie să ne preparăm pînă la 1 decemvrie n. din 15 capuri **fiecare**. Dealtfel, Sallustius nu e greu de tradus. Am făcut şi o lucrare în limba maghiară (o coală întreagă) despre războiul iugurthin. Şi la lucrări de felul acesta nu-ți trece puțin timp, mai cu samă că eu nu sunt deplin stăpîn peste limba maghiară. Din istorie sunt condamnat să învăț îndoit ca alții, dacă vreau să capăt notă bună. Acum tocmai avem o repetiție lungă şi-mi bat capul cu ea. Apoi din maghiară ne dă lucrări foarte grele: cea din urmă lucrare este: *Caracterul lui Coriolanus şi al lui Anfidius* (din drama *Coriolanus* de Shakespeare, trad. de Petofi). De la biblioteca gimnaziului am luat o foaie ilustrată *Magyarsdg es a Nagyvildg***. îmi place să cetesc, fiindcă spune multe lucruri bune şi despre români, vezi că atuncea (ziarul e din **1874)** nu erau ungurii aşa nebuni ca acuma. Trebuie să ştii că şi pe noi ne persecută. Nu e destul că ne batjocoresc cu numele *"oltili", "szoros nyelvu", "hazaârulâ"** etc. etc, dar de cînd s-a ținut aici în Sibiu "conferința națională" nu ne au defel în ochi buni. Nu zic, sunt şi profesori demni de toată stima, cari n-au aşa simțiri "naționale" ca ceilalți. Cel mai^ plăcut studiu şi totodată cel mai uşor mi-e greaca. în ora de greacă, pot să zic, mă recreez. Avem un profesor foarte şod şi supărăcios. El însuşi îşi cunoaşte păcatul; dacă greşeşti un cuvînt îndat' îți dă secundă *(negyes)***, dacă te certi cu el, îți rîde pe sub mustață şi-ți aruncă cuvintele: *"Akinemerti lepjen ki"****. Dealtfel, înveți multe la el şi cu bază; cea mai rea notă ce-o poate da el e: *rornai negyes***** (IV***J.

Din română avem un profesor unit I. V. Rusu. Studenții români de pe aici ştiu foarte puțin româneşte; unii nu ştiu defel. Vorbele: "ocoşeală", "căput" etc.. .. le-auzi în toate zilele. Mă roade la inimă cînd aud astfel de cuvinte şi chiar şi eu mă simt că îmi uit mereu espresiunile cele mai frumoase româneşti; de multe ori mă gîndesc cu ceasurile la cîte-un cuvînt românesc. Şi-apoi ce învățăm din limba română? Părțile cele mai elementare ale gramaticei. Şi ce lucrări ne dă? Tot despre latinismul 1. române. Vrea să ne facă de tot latini, şi pentru dragul latinismului împreună cacofonia cu monotonia şi cu etimologia şi fabrică cuvîntul: *adeveratate !* (din *veritas* lat.).

Dar să lăsăm la o parte aceste lucruri, cari pe tine puțin te privesc. îmi scrii c-ai fost la teatru; şi eu am fost deunăzi la opera: *Zigeunerbaron.*

Poezia *Carzic t-o* trimet aci alăturat. Vă rog însă să n-o luați sub critică severă, căci eu nu aspir la lauri. Dacă-mi va permite timpul, în scrisoarea viitoare vă trimit şi partea doua, care încă n-am gâtat-o; partea 3-a ş-a patra poate că pe la Crăciun. Mi-ai face mare plăcere dacă mi-ai scrie cîteva poezii de-ale lui Rosetti. După cum am auzit de la Ciucan (e pedagog aici în

* Din proprie sîrguință.
** Ungaria şi lumea cea mare.

* Valah cu păr pe limbă, trădător de patrie.
** Patru.
*** Cine nu înțelege să iasă din nnd.
**** Patru roman.

Sibiu), unele s-au cetit și în "Societatea studenților". Regret că nu sunt și eu pe-acolo.

Nu. știu cum va fi timpul pe la Brașov; dar aici e foarte posomorit și umed. Cerul e tot înnorat, dar nu plouă.

Te rog scrie-mi cît mai curînd. Eu mă simt fericit reînnoind corespondența dintre noi.

Spune sărutări de mîni mamei și sorei tale; pe tine și pe ceilalți amici vă salută sincerul amic

St. O. Iosif
St. vig.

Adresa mea:
D. N, N.
st. cl. VI g.
Quer-Gasse no. 37
Nagy^Szeben.

CARZIC *

Soldații din războaie să-ntorc cu bucurie
Pe drumul de acasă, ce-i presărat cu flori,
Ca și la sărbătoare e mare veselie,
Căci ei în astă luptă să-ntorc învingători.
Pășește mîndru Ștefan și-n juru-i vînătorii,
Hatmanul și voinicii și alții mari eroi,
De trei ori la Dunastru ei au înfrînt tătarii
Ș-acuma cu mîndrie să-ntorc de la război.
Dară trofeul luptei gloria o mărește,
Căci însuși Carzic, fiul sălbaticului han,
E prins; — legat în lanțuri, cu capul sus pășește,
Priviri fulgerătoare aruncă spre Ștefan.
Tătarii prinși în luptă urmează după dînsul,
Cu frunțile plecate, răniți, sub lanț gemînd,
La soartea ce-l așteaptă să cugete tot insul;

* Numerotarea în paranteză a versurilor din acest fragment aparține lui Iosif.

Iar Carzic negre planuri țese-n al său gînd.
Superb în al său umblet, păgîn, crud la simțire,
Iniurii el șoptește și grele-amenințări,
Căci el numai prin astea aduce liniștire
În sufletul său negru, pierdut în aiurări.
"Oh, Ștefan să-mi ajungă încă o dată-n mîna !.,."
Cu buzduganu-n frunte atuncea l-aș lovi. ..
Nici pulbere din trupu-i aș vrea să nu rămînă !. . .
Și fără milă țara apoi i-aș pustii."
Dară te-nșeli, tătare, cu visuri chiar deșarte,
Tu nu știi cine-i Ștefan și vitejia lui.
El e menit în lume dreptatea s-o împarte,
Iar tu?... Legat în lanțuri nici nu știi ce spui...
Zadarnică-i trufia, cînd nu mai ai putere,
Și visul e zadarnic, cînd nu-i adevărat,
Dar visul și speranța s-aducă mîngăiere
La muritori în lume anume s-a lăsat.. .

Cîntînd voios soldații, ei trec pe lîngă sate
Și oamenii cu toții 'naintea lor le ies;
Copii, femei și fete, bătrîni cu plete late
S-amestecă prin șire și trec pe plaiul șes,
Și trec ei peste dealuri și merg tot împreună,
Și fiecare cată pe cel ce-a așteptat;
O ! dulce-i revederea !... Brațele împreună
Din nou pe cel ce-așteaptă cu cel ce-i așteptat.
E mare bucuria, dar mare e și jalea,
Și cîte lacrimi triste războiul crunt n-a stors?...
Din cîntece duioase răsună toată calea,
Cîți au plecat în luptă și nu s-au mai întors...
Colo vezi o soție în brațe c-o *copilă,*[1]
Și soțu-i cine știe de s-a mai *înturnat,*[2]
Sau a pierit în luptă ca mulți alți pentru *țară.*
Ea mînile își *frînge* și *plînge disperat,*[2]
Dar cu atît mai tare să bucură cînd *iară*[3]
Îl vede că să-ntoarce întreg, cum a *plecat*[2].
Și dincolo un tată cu barba-ncărunțită,
Cu lacrimi în ochi, strînge pe fiul său rănit,
Iar colo o copilă aleargă despletită,
Bocindu-se, ea strigă pe nume-al ei iubit.

Dar iată să zăreşte departe pe cîmpie
Ale Sucevei turnuri în soare strălucind,
Către soldați se-ntoarce Ştefan cu măreție,
Iar ei în marş s-aşază şi-n ordine se-ntind.
Şi buciumul puternic, fanfarele răsună,
Caii muşcă-n zăbale, zbor ca nişte săgeți;
întăi merg *căpitanii* cu oastea împreună,
Şi după ei urmează un roi de călăreți
Cu *serdaru-n* frunte, pe cai iuți ca şi gîndul,
Legați la trup şi falnici, voinici ca nişte lei.
Seimenii şi *tebganii* ageşti vin toți de-a rîndul,
Hănganii şi codranii urmează după ei.
Armata o încheie la urmă altă trupă:
E *oastea de strînsură* de oameni din popor,
De multe ori învinse Ştefan cel Mare-n luptă
Numai prin a lor brațe şi vitejia lor.
Şi la un semn armata se-ntoarce, *defilează*[1]
Cu steagurile-n frunte-naintea lui Ştefan[2],
Cîntînd, către Suceava apoi se depărtează,
Şi cîntul cel războinic tot mai încet vibrează!
Pană ce să pierde în depărtat noian.

(Va urma)

Note:

Şirul 5: „.. .*Vînătofii* din ținutul Pietrei. *în război ei compuneau garda domnească;* în timp de pace, ei procurau vînat pentru masa domnească.

Şirul 6: „Căpitanii erau nouăsprezece la număr, cu cîte 1 000 de oameni fiecare (v. şir. 61). — O parte din aceşti 19 000 stăteau sub *vornicul de țara de sus,* altă parte sub *vornicul de țara de jos.* Mai în urmă trecură toți sub comanda *hatmanului.*

Şir. 63—64: „*Călărimea* de lăpuşeni, orheieni şi soroceni era sub comanda unui *ser dar;*

Şir. 65—68: „*Seimenii* şi *tebganii* ageşti erau în fiecare oraş cîte cinci, în Iaşi zece la ordinele agăi. *Pedestraşii hăngani* şi *cîmpulungeni* erau înarmați cu

puşti si topoare lungi cu coadă. — Gloatele sau oastea de'strînsură consta din tot felul de oameni, cari nu compuneau o armată statornică. .."

(Vezi *Albina Carpatilor,* an. I, no.l, pag 88).

(Finea părții prime.)

Iosiff

vi

Sibiu, în 15 decern. 1890

Iubite amice!

în fine, după atîtea zbuciumări, după atîta învățătură, a sosit şi mult dorita pace — feriile. Şi nu cred să fie vrun şcolar care să nu se bucure cînd capătă vacanțe; vorba e că de multe ori şi la mulți bucuria se schimbă în căință. La mine, har Domnului, nu s-a schimbat.

Vorbesc de atestate. Calculul meu este îndestulător, dar nu-i destul de bun pentru aspirațiunile mele. Pe cînd la Braşov ieşeam aproape eminent, aici trebuie să mă mărginesc la 3 suficienți şi la cîțiva bine. Ce să-i faci? S-a schimbat vremea. De altă parte poate că a fost o fericire pentru mine că am venit la Sibiu; eu, cu toate astea, tînjesc după Braşov, oraşul cel mai frumos din tot Ardealul şi totodată locul naşterii mele. Trebuie să ştii că sunt mizantrop, nu-mi plac oamenii; dar aici în Sibiu zgomotul lumei te urmăreşte în orice loc. Şed mai tot în casă şi scriu; rareori mă duc pe la prietini; în timpul ce-mi rămîne cetesc. Am luat la rînd *Familia, Convorbiri literare* şi *Albina Carpatilor.* Citesc studii istorice, critice, novele, poezii, teatru, pană cînd simt că totul împrejurul meu să învîrte ca

o morişcă, după cum să exprimă Eminescu în *Serisoarea II.*

Pe cînd tu găseşti distracţie în patinat, eu sunt condamnat să mă plictisesc în casă: nu ştiu ce să fac de urît! Dealtfel, şi urîtul e o petrecere — de timp. Afară de aceea e un timp umed; după zile friguroase şi ploioase, în nopţile trecute a căzut şi puţină zăpadă, care începe să să topească.

Am zis că scriu. Am început o novelă originală. Eroul este un tînăr lemnar; am scris şi cîteva schiţe:

Unde duce cearta ?..., Moşneagul, şi un episod din anul **1848.**

încurajat de succesul acestora m-am apucat şi de o dramă: *Moartea lui Gr. Ghica,* dar n-am dus-o mai departe ca cu *Carzic.* Mă tem că *Carzic* să nu rămînă un fragment, partea II-a o am numai de jumătate gata, de-aceea nu ţi-o pot trimite de astă dată. De dramă nici nu mai vorbim. Acum văd că cu puţină fantazie nu poţi să faci, nu un poem, dacă e permis să numesc astfel pe *Carzic,* şi mai puţin o dramă, dar nici măcar o scenă. Nu este aşa uşor să scrii cum îmi închipuiam eu şi mai ales să scrii ceva bun. Cînd m-am apucat de *Carzic* şi l-am cetit pentru prima oară la un prietin, acela atît m-a lăudat, pană ce am început şi eu să cred că nu e o lucrare de rînd; într-un timp aspiram şi la publicare! Cîte gînduri pană ce am înjghebat cîteva versuri rimate ! Mai cu seamă sara, după ce mă culcam, ore întregi stam cu ochii închişi şi — cugetam. Cineva ar fi crezut că eu dorm, în realitate însă plăsmuiam versuri. A doua zi le aşterneam pe hîrtie. Apoi le scriam într-un caiet frumos, ornat cu tot felul de figuri şi desemnuri şi acest caiet îl purtam totdeauna cu mine. Astăzi eram încîntat de ele; le citeam de zeci de ori, aceeaşi strofă o scriam de cîte trei ori, aşa că-mi era peste putinţă să nu le învăţ pe dinafară. De să-ntîmpla să le cetesc a doua zi, le rupeam sau le dam pradă focului, şi mai cu seamă atunci cînd ştiam că mi le-a cetit cineva fără voia mea. Mi-aduc aminte, într-o sară veniră doi prietini la mine şi-mi cerură cîteva versuri de-ale mele, ca să le cetească. Versuri? — la

mine? Eu le aruncasem în aceeaşi zi. Sărmane caiete! aţi suferit arderea, fiindcă o mînă nesocotită y-au mînjit cu litere netrebuincioase. Căci ce erau altceva versurile mele decît nişte litere mute!

Cu totul altele sunt versurile lui Eminescu şi ale lui Alecsandri sau ale lui Bolintinean; şi versurile lor nu sunt decît neşte litere; dar literile lor vorbesc: cel dintăi deşteaptă în tine sentimenul durerei, al doilea sentimentul naţional, al treilea speranţe în viitor. Trei barzi cu idei opuse, într-un punct însă se întîlnesc: în gustul estetic.

Cîtă gingăşie nu esprimă versurile lui Alecsandri:

„Ţară mîndră şi frumoasă,
O Moldovo, draga mea,
Cine pleacă şi te lasă
E pătruns de jale grea."

Şi cîtă energie versurile lui Bolintinean:

„Du-te şi te luptă, pentru ţară mori,
Şi-ţi va fi mormîntu-ncoronat cu flori.

Unde este timpul cel de bărbăţie
Cînd murea românul pentr-o datorie?"

Apoi Eminescu:

„De la Nistru păn' la Tisa
Tot românul plînsu-mi-s-a
Că nu mai poate străbate
De-atîta străinătate!" etc.

Dar ajunge! Iartă-mă, iubite amice, dacă m-am cam depărtat de subiectul ce trebuia să-l aibă o epistolă.

Mi-a lunecat condeiul fără să vreau pe hîrtie. Dealtfel, *eu* nici nu pot scrie ceva, fără să mă plîng, cu nemic nu sunt mulţămit.

Nemaiavînd ce să-ţi scriu, îţi doresc sărbători fericite!

Sincer amic,
St. O. Iosif

am cetit: *DomnSoardÂ N %,'T^ ¥* *nUmai una*

Către IACOB C. NEGRUZZI

Stimate domnule director!

Dacă vă mai rămîne timp şi pentru încercările mele aci alăturate, vă rog cetiţi-le şi le corijaţi. Aştept părerea dvs. în *Conv.* V-aş fi aşa recunoscător!

Primiţi totodată asigurarea distinsei mele consideraţiuni.

Ştefan O. *Iosif*

Bucureşti, 8/20 sept. 1892

II

Stimate domnule director i

Este adevărat că n-am încercat să reproduc în ele decît propriile mele sentimente, însă am reuşit foarte slab. De aceea am modificat, dacă nu toate, cel puţin una din ele, cea din urmă, care va suna astfel:

Cînd geniul morţii fără milă
Îţi rupse al vieţii fir,
Zburat-a sufletu-ţi, copilă,
Ca umbra unei fericiri.

Şi ca un flutur fără vină
A părăsit acest pămînt/
O neagră, veştedă grădină,
Zburînd spre cer, răpit de vînt.

Te-ai stinso*,* scumpă surioară,
Căci prea plăpîndă tu erai
Să te hrăneşti cu otrava-amară
A florilor acestui plai.

Deci nu te tulbur eu cu plîngeri.
Eşti fericită, nu-i aşa,
Sus, printre cetele de îngeri? . . .
O ! dormi uşor, iubita mea.

Aceasta-i poezia.

Terminînd, vă rog ca, publicînd vreuna din încercările mele, să le subsemnaţi numai cu iniţialele St.O.I.

Primiţi, d-le director, asigurarea distinsei mele consideraţiuni.

Ştefan **0.** *Iosif*

Bucureşti, în 11/23 sept. 1892

III

Stimate domnule Negruzzi,

Credeam că m-aţi dat cu totul uitărei, însă notiţa din corespondenţa ultimului nr. m-a îmbucurat.

încurajat, vă trimet alte încercări, rugîndu-vă să nu-mi luaţi în nume de rău, dacă abuzez de bunătatea dvs.

Primiţi, vă rog, din partea mea asigurarea stimei cele mai sincere

Al dvs.
5/. 0. Iosif

Bucureşti, în 17 noemvr. 1892

POVESTEA FLORILOR

Şi florile au cîte-un dor,
Care, muncindu-le în taină,
Anină lacrămi p-a lor haină,
Le pleacă fruntea pe cotor...

Căci dacă ar putea grăi
O floare veştedă de tei,
De vitregul destin al ei
Sărmana mi s-ar tîngui.

Mi-ar spune doar cum tremura
în noaptea-n care s-a ivit;
Cum lăcrimînd s-a-mpotrivit
Vîntului, ce-o dezbobocea;

Cum s-a trezit sub cer senin
Cu ciripiri şi foc din soare —
Cum tremura din aripioare
Un flutur, ce-i dormea pe sin.

Mi-ar spune doar cum l-a iubit,
I-a dat şi daruri şi parfume —
Şi el — pribeag, fără de nume —
El a plecat — n-a mai venit...

Şi florile au cîte-un dor,
Care, muncindu-le în taină,
Anină lacrămi p-a lor haină,
Le pleacă fruntea pe cotor...

Către C. *D. FORTUNESCU*

l

Bucureşti, în 1 februarie 1893

Dragă prietene Costică,

Iată că-ţi răspund urmîhd sfatul ingenios pe care mi l-ai dat; uşor poţi pricepe că nu fără oarecare teamă. Dar, în fine, toată răspunderea să cadă pe tine, care ai fost urzitorul planului. Ce e drept, eu l-am găsit bun şi-l urmez, după cum vezi, dar pare că mă cam mustră conştiinţa.

Amice! îmi scrii să nu fiu retras şi că arzi de dorinţa de a mă cunoaşte. Nu mă îndoiesc că prietenia nu se poate lega decît între două caractere foarte mult asemănătoare. Dar să nu uiţi că, dacă "alungi natura cu furca, totuşi se reîntoarce". Sunt trist, sunt posomorit şi nu mă plîng atît contra lumei, în contra societăţei, dar în contra mea însumi. Am cercat să mă dezbar de aceasta, au cercat şi alţii, dar fără rezultat. Rareori mi-aduc aminte să mă fi simţit într-adevăr vesel, şi atunci numai cîteva clipe. Dar veselia mea e stridentă, e nenaturală, aproape smintită. îmi place să rîd, ca să-mi uit de plîns. Uneori la petreceri, la chefuri cu prietenii(?) îmi uit că sunt trist. Atunci mă simt bine, mă simt fericit atunci, şi cad pe gînduri. Dar atîta mi-a fost. Peste o clipă toţi mă întreabă: de ce sunt serios? de ce sunt trist? Parcă eu ştiu. Poate că figura mea este astfel şi îmi vine s-o cred aceasta. Şi nici nu vreau, dar nici nu pot s-o maschez sub zîmbete falşe.

Dar îmi vei zice că tristeţea mea provine chiar din singurătate. într-adevăr, uneori mă simt aşa de străin, aşa de părăsit. Tu nu mă cunoşti şi nici nu mă poţi cunoaşte. îţi închipui doară că mă ocup aşa mult cu cosmografia şi altele? Nu mi-s chiar aşa dragi ştiinţele esacte. îndată ce pot avea cîteva ore de recreaţie, alung orice idee de cosmografie şi de ştiinţe,

pentru ca să-mi amintesc de trecut, în care idealul cu realul să amestecă de minune: cele petrecute cu cele gîndite sau cetite. în aceste clipe amintirea pare că dă viață tuturor speranțelor, iluziilor și planurilor mărețe, la care renunțasem cu durere. Este o fericire nemărginită a acelor clipe, pe care o simți numai după ce s-a stins, atunci cînd ești totodat' consciu de nefericirea ta.

Eu nu sunt pesimist. Le doresc tuturora binele pe care-1 pot avea și dacă pot să le fac o mulțămire, nu mă dau îndărăt. Iubesc pe oameni, dar nu pe toți, uneori mi-i dragă toată lumea, alteori o urăsc. Și eu cred că așa e tot omul. Poate că nu-s totdeauna așa trist cum îmi închipuiesc și cum mă făcură oamenii să cred. Dar s-a nemerit ca de cîte ori îți scriu să nu fiu bine dispus. Parcă îmi lipsește de cîteva zile ceva; e drept că sunt și cam bolnav.

Spuneam în capul scrisoarei că numai caractere foarte mult asemănătoare pot lega o prietenie durabilă. Dar dac-ai fi cît de zburdalnic, și dac-aș fi cît de retras, eu cred că vom deveni și vom rămînea prieteni intimi, deoarece "extremitățile se ating", să aseamănă tocmai fiindcă sunt extremități.

Cu aceasta rămîn al tău prieten,
St. 0. Iosif

Am început scrisoarea în 1 febr. și am isprăvit-o abia în 4. într-adevăr sunt leneș peste măsură!

îi

București, în 3 iunie 1893

Dragă Fortunescule,

Zilele trecute, chiar alaltăieri, îți scriam o scrisoare — din nenorocire, chiar atunci a intrat în curte un italian cu o flașnetă stricată și a început să cînte lîngă fereastra mea — aceasta m-a iritat așa de mult, încît am mototolit și am rupt scrisoarea aproape mîntuită. Eram și supărat pe mine în ziua aceea, dar lucru de mirare,' stînd lîngă fereastră, ascultînd notele răgușite ale flașnetei — mi-a trecut supărarea, ba am început să și joc prin casă la urma urmelor.

Mai faci, cîteodată, și o nebunie, dar eu din firea mea sunt cam într-o ureche, deși nu mă știe nimenea. Vorba e că cu flașneta stricată mi-am uitat de scrisoare — nu știu dacă și ție ți se întîmplă una ca asta, ci eu mă gîndesc adeseori la tine, dar nu îmi trece prin minte să-ți scriu. De pildă ieri, n-aveam nimic de scris, eram singur, liniștit — poate chiar pentru că eram liniștit — m-a cuprins așa fără de veste un fior de lene și mă gîndeam la tine ! Ei bine, m-am dezbrăcat, am stins lampa, gîndindu-mă la tine și m-am culcat. Dar să mă crezi că mă gîndeam la tine... Ce folos, am adormit. Am visat că mi-ai dat împrumut 10 bani să-mi cumpăr o țigară cu carton: mă durea măseaua în vis... (în parantez trebuie să știi că eu fumez numai cînd mă doare măseaua). Cînd vom fi prieteni și vom conveni împreună, de cîte ori îți voi zice așadară: "ma doare măseaua" — să-mi dai o țigară ! Fumezi?

în vis m-am preumblat și prin Brașov; pe timpurile astea ploioase era frig și p-acolo, să vede că m-am răcit... Destul că astă-dimineață m-am trezit cu durere de măsea și pînă-n momentul de față mă dor măselele într-un chip îngrozitor! îmi vine să zic și eu ca bietul spițer din răposatul *Moft:* "Pulverizează-te, durere acută!".. / Dar ce să mai zic? De, rîd și eu, ca să-mi treacă durerea. Mă gîndesc la Heine. El, sărmanul, spunea că are durere de dinți *(Zahnweh)* în inimă, adică durere de măsele. Ai suferit vreodată de această durere? Eu le sufăr pe amîndouă — deodată! Ce adevărat zice Heine; cum seamănă aceste două dureri: cîteodată să alină, nu mai simți nimic, dar e destul un curent de aer rece, o picătură de supă fierbinte, o lacrimă — și durerea să trezește mai tare, mai adînc ca înainte. De, păcate... Cine dracul m-a pus să stau între uși deschise? Trebuia să intru "în casă", nu-i așa? Dar vezi că sunt un prost.

Nu ştiu, să nu-i fie de diochi vremei — dar e mîndră astăzi. Cer senin, luminos, păsărele cîntă în ram; ramii-ncet lovesc în geam; ascultînd la păsărele, parcă-mi uit şi de măsele. Peste drum, zăresc acum, iacă, o copilă să apleacă peste al ferestrei prag şi-o privesc cu drag şi, privind printre perdele, parcă-mi uit şi de măsele...

Aoleo, mă doare; adio Fortunescule!...

Au trecut două ceasuri — mi-e teamă să yorbesc de durerea afurisită, ca să nu mă apuce iarăşi. în timpul acesta — de două ore — am avut meditaţie: o fetiţă de 7 ani, drăgălaşe, deşteaptă, dar cam leneşă. Ca să o fac să-nveţe, mi-am făcut obiceiul să-i spun cît e-o poveste de fiecare lecţie — trebuie să-mi scormonesc imaginaţia, căci nu se mulţămeşte cu fabule, sau cu orice fleacuri — uneori îmi face plăcere, altă dată este o adevărată tortură.

Nu ştiu, pesemne, astfel ne-a fost scris, ca să nu ne întîlnim încă. Trei luni să mai aştept! —m-ai făcut aşa de curios, Fortunescule, încît ard de nerăbdare ca să te cunosc. Dar în 8 ale curentei trebuie să plec, vorba neamţului, *musai.* Desigur, un moment însemnat în viaţa mea va fi această întîlnire ciudată. Mulţi nu vor să creadă, cînd le spun cum s-a înjghebat această ciudăţenie de prietenie; cînd le povestesc de interesantul meu prieten necunoscut din Craiova, dau din cap, zîmbind.

Parcă te văd, spulberatule, cum mi te năpusteşti în odaie, trîntind uşa la perete... îmi răscoleşti prin hîrtii, vorbeşti, cînţi, rîzi, gesticulezi.. . Apoi deodată te-ai liniştit, îţi netezeşti tuleiele, visător te aşezi pe scaun lîngă mine şi începi să-mi glăsuieşti de poezie, muzică şi pictură; de autorii francezi, de..., numai de trigonometrie nu! vorba lui. .. ştii tu a cui.

Aşa zău! — Am cetit pe jumătate cartea ce mi-ai trimis-o — o traducere infectă. Dl. Pamfiliu totdeauna astfel a scris — a tradus şi pe *Robinson Crusoe* prin anul 1883; de atunci sunt atîţia ani, nu pricep cum nu poate cineva să înveţe limba românească, a poporului cu care zilnic vine în contact. Aş vrea să ştiu: cum vorbeşte dl. Pamfiliu?

Nu te ţii de cuvînt! Am dreptul să mă supăr, şi m-am supărat... Pentru că nu mi-ai scris de mult. Bine ai face să-mi scrii mai des! Dar de ce nu mi-ai trimes albumul?... îmi vine să-mi fac şi eu unul, ca să-mi scrii tu pe foaia-ntîia... este o idee foarte nimerită, abia acum văd eu.

Te salut prieteneşte, salve tibi, Costică,

St. 0. Iosif

N.B. Zilele trecute am făcut cunoştinţă cu Ion N. Roman. îl ador. Zilele trecute am văzut pe Vlahuţa în *traivan* (mahalagism). Pe Vlahuţă îl iubesc şi îl ador. Zilele trecute am alergat pe la toate redacţiile sa ma angajez ca cronicar. Dar, de, mă persecuta fatalitatea; adio.

III

26 iulie 1893, în Turnu-Măgurele

Iubite domnule Fortunescu,

"Mă bucur foarte mult că aţi reuşit la bacalaureat. Eram foarte îngrijat; cu atît mai vesel mă găsesc acu"...

Nu merge deloc, văd eu, trebuie s-o încep tot pe coarda aia veche. Vroisem să-ţi scriu o scrisoare foarte respectuoasă, căci, de, eşti bacalaureat şi mă gîndesc: un bacalaureat în ziua de azi e demn de stimă... Dar ce să-i faci obiceiului? Unde mi te ştiu vesel şi liber de orice prejudiţii, prietene, unde îţi cetesc scrisorile tale nostime, cred că n-aş putea să-ţi înjghebez nici trei rînduri, fără ca să-ţi zic "tu", ori, cel mult, „puţin d-ta", dar nicidecum „d-voastră". Cel mult "nici domnule"; aşa mai merge.

Am cinstea să ți-o spun că ești de o finețe rară. Ai aerul de a te scuza că mi-ai scris numai de două ori într-o lună întreagă! Dar ce să fac eu, care nu ți-am răspuns nici pe acele scrisori scurte? Ştii ce fac? — îți scriu o scrisoare lungă, ca să-ți ajungă. Şi astfel m-ai iertat, nu mă îndoiesc. Căci în vacanță, (adevărată vacanță ca a ta!) o scrisoare lungă, deşi plicticoasă, de la un prieten necunoscut e totuşi mai interesantă ca de la altul, vezi că socotesc după mine. Dar, dealtfel, am şi eu un juvaer de prieten la Bucureşti, ale căruia scrisori îmi sunt tot atît de simpatice şi de interesante ca şi ale tale. De-abia aştept să-mi scrieți... Şi le cetesc cu sete. Dar cînd e vorba ca să răspund, trebuie să am o dispoziție particulară, căci altfel îndrug numai la cuvinte nesăbuite. De aceea scrisorile mele sunt mai lungi, dar cam rare, o recunosc... Dar iată că am început să mă scuzez cam aşa, printre şire. Te rog nu mă condamna. Cauza că îndrug la scuze este că n-am ce scrie. .. Să-ți descriu oare scandalul din zilele trecute, întîmplat în grădina noastră publică? Mi-e că le-i citi în *Moftul român.* Să-ți scriu ce mai cetesc? Mi-e că te-i lua de cap; îți place trigonometrie, latină, greacă şi celelalte? Ce vrei, mă prepar de examen; pe cînd tu, vorba lui Horatius: *"Beatus iile qui procul negotiis"**..." vei fi ducînd zile albe la Melcăneşti.. . Â-propos de "negoții". Sunetul acestei vorbe îmi aminteşte pe un oarecare domn Neguț, pe care l-am întîlnit şi azi prin grădină.

"Ce mai faci, domnu' Iosif?"

"Stau pe gînduri", îi răspund.

Şi într-adevăr că stam pe gînduri. Şi deodată am început să rîd. Ştiți de ce? Acum un an eram cu mai mulți prieteni pe aceeaşi bancă în grădina publică. Era şi Neguț cu noi. Domnul discuta atunci politică. Şi era tare. Căci singur vorbea, singur se înțelegea. Noi ascultam uimiți.

„Domnilor, zicea el, Ungaria în mijlocul Europei este o casă mare, mare, într-o pustiie..."

* Fericit cel care departe de afaceri... (Horațiu, *Epode,* 2, *Alfius)*

Noi am rîs cu toții. Neguț s-a roşit puțin, dar, reculegîndu-se imediat, îşi aruncă privirea meditativă asupra unui biet muritor care trecea pre dinaintea noastră.

„Omul acela e fatal" filozofa Neguț.

Şi noi iarăşi am rîs cu toții. L-am întrebat apoi ce însemnează vorba aceea „fatal". Neguț zîmbea şiret: „Nu şi nu... D-voastră o ştiți prea bine..." După multă trudă însă a binevoit să ne lămurească: „Fatal, domnule, însemnează, asta, să cheamă... adecă are mişcări fatale" ! Şi ce mîndru ne privea apoi, că a putut să ne definească astfel fatalitatea! Desigur că şi azi, cînd m-a văzut rîzînd, îşi va fi zis iarăşi în sinea lui, zîmbind: „Omul acesta e fatal!"

Şi poate să aibă dreptate „domnul Neguț". Căci fatalitatea să cam ține lanț de mine. Dar nu mă mai gîndesc la toate nimicurile vieții, că-mi vine rău. E mult mai consult ca să petreci rîzînd pe socoteala unui Neguț... Parcă-1 văd mijindu-şi ochii, mîngăindu-şi favoritele şi făcînd gropițe în obraz cînd vorbeşte. Are un mers magistral. Şi cu cîtă afabilitate naivă te întîmpină totdeauna!

Mai sunt şi alte tipuri caraghioase. „Bulgăroi cu ceafa groasă, grecotei cu nas subțire " — o sumedenie ! Apoi jidanii. Mai alaltăieri vorbeau doi bătrîni, desigur despre „ghişeft". Adecă ce vorbeau! Să răsteau. Nu, să certau, să băteau cu mîinile în piept şi, încleştîndu-şi pumnii tremurînd, stau să şi-i bage-n ochi. Era interesant de tot.

Â-propos de ovrei. Mă întrebi de neam. Vrei să ştii dacă-s ovrei, ori neamț, ori ungur? Aş putea să fiu ovrei, căci numele meu de familie este biblic. Aş putea să fiu şi neamț, născut fiind în Austro-Ungaria. Aş putea să fiu în fine chiar ungur, fiindcă de ce? *Io-sziv* (cet. io-siv) pe limba ungurească | însamnă „inimă bună..." Şi cu toate astea sunt român, şi tatăl meu este român, şi moşul meu român, şi strămoşul meu român, iar stră-strămoşul meu, ceva mai

mult, a fost român pribegit din Machedonia. Tradiţia familiei noastre ţi-oi nara-o cu alt prilej. Acu mulţămeşte-te cu astă lămurire. Mă cheamă Ştefan, fiindcă şi pe tata îl cheamă astfel, şi Octavian, fiindcă naşu nu m-a întrebat pe mine la botez cum să mă boteze. Ce să-i faci?... Fatalitate ! Pe fiul *meu* are să-1 cheme Iosif Ştefan Omescu-Octavinescu. îţi place?

Mi-aduc aminte de o nuvelă. Catulle Mendes a scris-o, mi să pare. M-ai întrebat, cu creion albastru, dacă-mi place ? Acu îţi spun că mi-a plăcut. Dar despre asta iarăşi vom vorbi cu altă ocazie, cînd ne vom întîlni. Căci e timpul, ard de nerăbdare să te cunosc, în fine: „munte cu munte se întîlneşte, dar om cu om!" Aşa grăia o domnişoară în timpuri fericite...

Uite, iar m-a apucat dorul de Braşov, locul naş** terii mele. Parcă numai acu îi simt toate frumuseţile. Cînd îl văd ca în vis, în depărtarea copilăriei mele... atît de departe de Turnu-Măgurele! Dacă n-ai fost încă în Braşov, să te duci — „şi pentru mine", vorba lui Coşbuc. Sunt curios ca să cunosc Craiova. Prea o slăveşti. Dealtfel, nici mie nu-mi prea place la Bucureşti ; în tot cazul însă mai bine în capitală, ca în portul acesta ticsit cu greci, bulgari şi ovrei. în timpul din urmă însă mi-am găsit oarecare distracţie — adecă un prieten, din senin. E foarte de spirit, mi-aduce aminte de scrisorile tale. Are părul roşu. Dar e român curat, să nu crezi... Ştii cum i-am făcut cunoştinţă? Mă duc la el şi:

„Domnule Mazăre, nu ne cunoaştem; eu vreau să ne cunoaştem"...

„Şi eu vreau, dacă vrei d-ta."

Şi ne-am luat de braţ. De-atunci suntem nedespărţiţi.

Dar a trecut de miezul nopţei. închei scrisoarea, te salut prieteneşte,

Ştefan Octavian Iosif

IV

Turnu-Măgurele, 6 august 1893

Iubite Costică,

Scrisoarea alăturată e veche, totuşi o trimet. Am recetit-o azi şi m-am gîndit că este cea mai bună scuză a tăcerii mele. Fiindcă de ce? Ea dovedeşte că, deşi nu ţi-am scris de atît amar de timp, totuşi m-am gîndit la tine mult şi bine, mai cu deosebire în noaptea cînd ţ-am scris-o, de la 9 pînă la cîntatul cocoşilor. Vorba ta: noaptea imaginaţia este mai aprinsă. Bag seamă, de aceea scrisoarea asta n-are nici un şic, e plăsmuită la lumina zilei şi încă înainte de prînz cu stomahul lihnit. Căci, *um Gottes Namen was soli ich dir schreiben?* * Totdeauna mă plîng că n-am ce scrie £ Cînd am ce-ţi scrie, n-am hîrtie, ori parale.. ., cum era la Bucureşti. Şi-apoi grijile! Mă năpădesc şi mă împresură cu monotonia lor posomorîtă, de cîte ori sunt singur... De ce-mi fac călindar din cap? Socotesc zilele pe călindar pînă la septembrie. Şi după ce le socotesc, iarăşi mă gîndesc la trecut, ce şi cum puteam să fiu. .. Pe legea mea, te invidiez. Fericitule *l* Mîngăierea mea fără seamăn o găsesc însă în contemplare. Şi dacă nu-s p-aci locuri frumoase, vecinicele fencmene ale naturei să repetă şi să succed ca în oricare colţ de lume. Găsesc multă poezie în cîte un fulg de păpădie, care călătoreşte prin aer lin purtat de vînt şi cine ştie de unde vine, unde s-a oprit, pe unde a fost, unde să duce, răpit odată de pe cotor. Găsesc poezie în stolurile de rîndunele răzleţe, care să pierd în adîncul depărtarei albastre, în norii plini de razele soarelui, în fumul care să ridică din coşul brutăriei alăturate.. . Găsesc poezie în faţa arsă de soare a bulgarilor chiar. Sunt unele feţe cari exprimă atîta melancolie orientală şi mai cu seamă în ochi se oglin-

* Pentru numele lui Dumnezeu, ce să-ţi scriu?

deşte aceasta. Dar am zis „unele". Majoritatea sunt copilăroşi şi nerozi, cum ţ-am scris. Mi-e şi silă uneori, privindu-i cum se bruşesc unul în altul, îşi dau coate* fac gesturi stîngace, îşi pun mîinile la gură şi rîd pe înfundate pentru un lucru de nimic. înţeleg să fii vesel, dar de spirit, cum e ţăranul nostru uneori. Cît despre elită — ce demoralizată este ! Ce putred e mediul în care trebuie să mă mişc! Ce decăzuţi sunt oamenii aceştia, nimic nu mai găseşti-n ei nobil şi bun, totul e ramolit... Dacă rîzi de ei, sunt dobitoci, ori să fac că nu te pricep; dacă le faci morală, încep să rîdă. .. Şi totuşi trebuie să rîzi cu ciudă. Cu prietenul meu împreună mă amuzez foarte. Ieri cu deosebire am asistat la adevărat teatru fără bani. Teatrul e o şcoală, am învăţat foarte mult. Şi totuşi parcă încep să tînjesc după şcoala din Bucureşti; acolo sunt străin între fete străine şi interesante, liber şi independent. îţi poţi închipui ce plictiseală mă tortureză, ca în timp de vacanţe să tînjesc după şcoală.

Salutare!

Gînd mi-ai scris scrisoarea din urmă? Acum un an? Cred că nici nu te mai gîndeşti şi doreşti pe 1892, domnule superior. Cetesc pe *Moş Teacă.*

Către ŞTEFAN IOSIF

I

Tată dragă,

Azi am găsit odaie în strada Lucaci nr. 71, stau cu un băiat, coleg, care se prepară şi el de bacalaureat. Plătesc 15 fr. pe lună.

Cînd sosiţi, scrieţi-mi sau anunţaţi-mă prin o telegramă, ori mă găsiţi la adresa de mai sus.

Ieri am dormit la d-nul Hodoş. Azi m-am instalat în odaie. Sunt mulţămit, o să am linişte şi mă prepar cu camaradul de care v-am scris, unul Popescu, din Călăraşi.

Aşadară, la revedere,

al d-tale fiu supus,

Ştefan

Bucureşti, 24 aug. 1895

II

Predeal, 6 aug. 1897

Iubite tată,

După cum vezi din dată, sunt la Predeal. Am venit acum trei zile şi azi plec înapoi cu trenul de 4 p.m. Iată în ce împrejurări am văzut Predealul. Deoarece la d. Săveanu au sosit pentru trei zile musafiri şi n-aveau unde să-i culce, m-a trimis pe mine aici, la Sanatorium, un institut al cărui director e prieten cit Săveanu. Acest institut e situat chiar între păduri şi dealuri, la o depărtare de aproape 2 kilometri de gară, şi serveşte ca locuinţă pe vară elevilor statului cari au nevoie de recreaţie şi întărire. E o clădire foarte frumoasă; aer sănătos, mîncare bună. Băieţii mi-au făcut o primire strălucită, cam exagerată, cînd au aflat cu cine au a face. Astfel nu mi-a părut rău deloc că am venit aici; am văzut Predealul şi am petrecut minunat. La Predeal e mult mai frumos ca în Buşteni; cel puţin aşa-mi pare mie. Adevărat că şi aceste trei zile au fost frumoase şi senine, încît ţi-era drag să te afunzi prin pădurile de brazi, podite cu muşchi de catifea, sau să urci pe dealurile pline de flori. Plec.

d-aici cu puțină părere de rău; sunt foarte aproape de Braşov şi tot nu-l pot vedea: paza bună fereşte prime] aia rea.

Alexandrina să se prepare în tot cazul pînă mai e vreme; dispensa cred că voi căpăta-o eu prin Delavrancea şi alții. Cel puțin atîta folos să am şi eu pe urma atîtor prieteni distinşi. Iar d-ra Zamfirescu şi-a luat angajamentul s-o ție la dînsa acasă tot timpul cît va dura concursul.

La 10—11 august voi pleca din Buşteni şi voi veni acasă, dar nu pot să rămîn la Turnu decît 2—3 zile, deoarece am treabă în Bucureşti cu d-l Săveanu la Biblioteca Academiei, pînă la 30 aug. Timpul e foarte scurt şi lucrarea merge greu. în tot cazul, cred că voi găsi un bilet de drum pentru întoarcere, ca să nu fac atîtea cheltuieli. Deocamdată, pînă azi, sunt silit să te rog pe d-ta să-mi trimiți cîțiva lei de drum pînă la 10 aug.

Aş mai scrie multe încă, doar hîrtie mi se pare că am destulă, dar n-am vreme: se apropie ora de plecare.

Prin urmare vă zic la revedere şi vă sărut pe toți.

Rămîn al d-tale fiu supus,

Ştefan

Am scris mizerabil: în pripă.

III

Mult dorite tată!

Am fost ocupat zilele acestea; cu toate astea, am găsit timp să-ți scriu o scrisoare; nenorocirea e că după o săptămînă am găsit-o în saltar...

Eu, dealtminteri, sunt sănătos şi nu trebuie să te îngrijeşti. Mi-a făcut o adevărată bucurie numărul festiv, deşi — o spun fără-ncunjur — mi s-a părut că prea multă cinste mi se acordă. Dar ştiam căj trimițînd ceva, îți procur d-tale o mulțumire sufletească^ şi aceasta a fost destul pentru ca să mă hotărască.

Cu acest prilej, nu mă pot opri a-ți comunica şi d-tale un fapt care pe mine, o spun sincer, m-a afectat mult. Anume: d. Maiorescu a vorbit zilele trecute la cursul de filozofie şi despre *Floarea-albastră,* unde — a spus domnia-sa — colaborează mulți tineri de talent, şi încă mult talent, dintre cari citez pe Iosif...

Norocul meu că n-am fost la curs în seara aceea î Reproduc cuvintele aşa cum le-am auzit şi nu fac nici un comentar. Ți le-aduc numai la cunoştință, crezînd că poate d-ta te vei bucura de acest succes.

într-o scrisoare m-ai rugat, iubite tată, să-ți trimit ceva de citit. Am hotărît să-ți espediez în fiecare seară — de aci nainte — gazetele de peste munți ce le am la dispoziție şi te rog să-mi răspunzi de primirea lor regulată...

Rog pe Victoria şi Didina să-mi scrie din cînd în cînd...

închei scrisoarea, dorindu-vă mult pe toți.

Al d-tale fiu supus,

Ştefan

Bucureşti, 30 ianuarie 1899

IV

Dragă tată,

Cum am primit scrisoarea d-tale, mă grăbesc să răspund, căci de multă vreme stam ca pe cărbuni şi ardeam de dor ca să vă scriu la toți. S-a întîmplat însă aşa, că am pierdut scrisoarea unde era adresa şi nu ştiam că pămîntul la cine să mă adresez, ca să

întreb unde stați. Știam că e str. Berzei sau Fîntînei, dar numărul nu mi-1 aduceam aminte deloc. Mă temeam să nu te superi dacă voi întreba prin străini de adresă. în afară de asta, treceam printr-o criză morală, explicabilă la vîrsta mea, și credeam că mi-am greșit cu totul cariera, vroiam cu orice preț să mă-ntorc cît se poate mai curînd în țară și să las cu totul literatura, deși din toate părțile nu primeam decît laude și încurajări. Simțeam nevoia ca să părăsesc Parisul, căci era prea multă larmă, prea multe lucruri de văzut și de auzit, si nu le mai puteam cuprinde cu mintea, într-o vreme, chiar făcusem oarecari pregătiri ca să mă-ntorc, însă am voit să încerc să stau la Munchen vreo lună, să văd dacă pot să-mi viu în fire, și, de altă parte, mă gîndeam că poate niciodată nu mă voi mai întoarce prin orașele astea mari, pline de minuni, unde la tot pasul găsești comori de artă și amintiri mărețe istorice. Astfel, primind ceva parale pe volume de la Steinberg și cu ce mi-a dat Vergii, am plecat. Atunci mi-a scris Hortensia la Paris, scrisoarea însă a rătăcit, căci și Cioflec plecase din Paris, și astfel scrisoarea drăguței Hortensia nu mi-a venit decît prin iunie, cînd spunea ea că nu mai este în Caracal. Eu m-am întristat atunci și mai mult, văzînd cum norocul ne urgisește. Tocmai apăruse *Patriarhalele,* și mi se păreau lucruri slabe, fără nici o noimă. Am auzit apoi că toate gazetele vorbesc bine de ele, iar cîțiva prieteni mă tot asigurau că trebuie să scriu înainte, să rnuncesc serios, căci am talent. între alții, d. Bogdan îmi scria totdeauna scrisori frumoase și entuziaste.

Am plecat însă curînd și din Munchen, căci nu-mi plăcea orașul plin de gălăgie, și am venit aici la Neuburg. De cînd sînt aici, parcă am renăscut, mi-a venit inima la loc și am început să scriu mult și frumos. Așa că pe toamnă, pînă prin noiembre, cred că scot un volum nou și să-1 vînd unui editor în condiții mai bune; apoi vom avea ceva parale și mă voi simți fericit ca să ajut pe surori. Dac-ar da bunul Dumnezeu să mă premieze și Academia, atunci situația e salvată. Eu însă, deocamdată, nu pun multe speranțe în premiu, căci noi sîntem o familie străină în țară, și pentru așa ceva trebuie să ai legături în societatea înaltă. Dar cu stăruințele lui Bogdan, poate; cine știe ce bucurie mare nu ne rezervă viitorul, după atîtea năcazuri?

La situația Hortensiei m-am gîndit mult și serios. Am vorbit cu băiatul unui domn cu influență la palat, și acesta mi-a făgăduit că cel puțin prin mama sa îi va recomailda cîteva lecții de piano în familii distinse din București. Acum domnul acela £ la Poiana Țapului și am să-i scriu imediat, rugîndu-1 să-și aducă aminte de făgăduială. Cînd se vor întoarce la București, atunci Hortensia n-are decît să se prezinte, și poate chiar, prin stăruințe de sus, ar recăpăta postul suprimat ori altul în loc. Mie îmi pare foarte rău că nu mă pot întoarce încă din 3 septembre în țară, deoarece acuma chiar am început o lucrare mare, și mi-e frică dacă voi întrerupe-o prin plecarea mea de-aici, că n-o voi mai putea continua cu atîta succes. Imediat ce voi termina-o însă, mă întorc, căci mult mi s-a făcut dor de casă; așa socot că pînă în noiembre voi fi cu d-ta la masă, înconjurați de toți ai noștri, și vom povesti multe.

Cît despre acele zvonuri și șoapte, mult dorite tată, să n-ai nici o grijă, căci m-am făcut băiat mult mai cuminte de cum eram odată; influența bunului Vergii și a cercului restrîns de cunoștințe — băieți tot unul și unul — a fost salutară asupra mea. Am văzut multă lume și multe de toate și am ajuns să-mi cîștig oarecare siguranță în judecată; știu acum să mă orientez, iar ispitele de toate felurile mă lasă nepăsător, ca și zvonurile ce se fac în preajma mea, deoarece urmăresc o țintă mai înaltă. Lumea e clevetitoare și rea. Astăzi însă pot să-i dau piept, cu fruntea sus, și fără nici o frică. Acesta e purul adevăr, dragă tată, și te rog să-1 crezi. Sînt sănătos și mai voinic decît oricînd, n-am nici o patimă care să mă înlănțuiască; sînt liber, cu un cuvînt, și-mi caut de drum tot înainte. Mai ales de o bucată de vreme s-a făcut o mare schimbare în mine, și sper ca munca să-mi fie încoronată de succes.

De un singur lucru mă simt vinovat, şi acesta este că nu v-am scris de atîta amar de vreme. Dar n-am făcut-o dinadins, nu trecea o zi ca să nu mă gîndesc cu dor acasă, mai ales cînd mă simţeam descurajat; acum sînt vesel că pot să-ţi scriu d-tale toate acestea, ca să fii liniştit şi să nu crezi că am apucat pe cărări greşite.

N-am putut să ţiu făgăduiala dată surorilor, căci ovreiul de Steinberg mi-a trimis banii tot cu ţîrîita şi după multe tratări şi întîrzieri, aşa că nu s-a ales nimic de ei. Am însă de luat de la el 600 fr. dacă s-or vinde volumele, jumătate din ediţia întîia. Greu de tot însă vom putea pune mîna pe banii ăştia, şi poate abia peste un an, căci versurile nu se vînd, cum îmi scrie el; dacă mă întorc insă în ţară, sper să-1 constrîng. în tot cazul, pentru toamnă şi iarnă sînt multe perspective frumoase.

Aci sînt singur, într-un orăşel care aminteşte Braşovul, deşi e cu mult mai mic. Vergii e la Geneva; m-a lăsat anume singur, ca să pot lucra în tihnă, şi lucrez cu multă poftă.

Mi s-a făcut dor de toţi: de Victoria cea cuminte, de Hortensia cea bună, de Didina cea şugubaţă, de Aurica cea drăguţă, de Jenică cu ochii lui mari, de Virginiu cel isteţ şi de filosoful Liviu. Iar lui Costi aş vrea să-i scriu că mi-e dor de el, am auzit că-i voinic şi aş vrea să am şi de la el ştiri. Poate, la întoarcere, voi trece prin Fiume, şi atunci am să-1 sărut în treacăt.

Să dea Dumnezeu, dragă tată, să trăieşti încă mulţi ani şi toate se vor îndrepta cum e mai bine.

Deci multe sărutări pline de dor la surori şi la fraţi, iar dumitale mă plec să-ţi sărut amîndouă mîinile, bunul şi mult doritul meu tată!

Ştefan

Neuburg a. D,, 19 august 1901

Adresameae: Neuburga/D. Weisenstr. C. 141 (Bavaria).

v

Dragă tată,

Te rog dacă poţi să te repezi pană la Braşov şi să-mi scoţi încă un duplicat după atestatul meu de botez, de care am nevoie ca să-1 prezint la Cameră pentru a cere recunoaşterea. Atestatul meu e la Galaţi, la Oficiul stării civile, şi, după nu ştiu ce dispoziţie, nu se poate scoate de-acolo; mi-au dat în schimb o copie infamă, neesactă, cu numele meu pocit, deşi legalizată pe coală de un leu, şi mi-e ruşine să mă înfăţişez cu el, mai ales că numele meu e scris *Iosep!?* Te rog dar fii aşa de bun şi trimite-mi-1 pe adresa de la Bucureşti, şi cît se poate mai curînd, ca să-1 dau la deschiderea Camerei.

Noi sîntem încă la ţară, îngropăm via, eu — în congediu pînă la 15 nov. Plecăm zilele acestea la Bucureşti. Natalia şi Corina sînt sănătoase şi vă doresc pe toţi. Corina îşi mai aduce vag aminte de Victoria şi Aurica şi de d-ta. în curînd Natalia îţi va scrie mai multe. Cred că sînteţi sănătoşi cu toţii. Sărutări din partea noastră şi matale sărutări de mînă.

Steo

vi

Dragă tată,

îţi trimit o salutare de pe Cîmpul Libertăţii din Blaj!

Ştefan

1911, aug. 29

Către MIHAIL DRAGOMIRESCU

Stimate domnule Dragomirescu,

Aflînd că d-l Socec a reluat în edituiă *Convorbirile,* vă rog cu multă insistență să binevoiți a-l întreba dacă n-ar fi dispus să-mi editeze un volum de poezii originale, intitulat *Idile.* Poeziile le cunoașteți. Cred că stăruința dv. ar avea un bun efect și v-aș rămînea pentru totdeauna recunoscător.

Observ că la d. Muller s-au grămădit atîți literați și neliterați, încît neamțul s-a luat de cap!

Eu o duc cam prost p-aci prin Iași. Alăturat vă trimit o mică traducere pentru *Convorbiri* și vă promit colaborarea, dacă va fi primită, bineînțeles.

Aștept cu nerăbdare răspunsul dv. și vă salut

cu toată stima,

St. 0. Iosif

Iași, 2 martie 1897

Hotel Cernăuți, nr. 11
Str. Sf. Andrei.

Către HORTENSIA IOSIF

5 martie 1897, Iași

Dragă și dorită Hortensia,

întîi te rog să mă ierți pentru toate supărările directe și indirecte pe care ți le-am pricinuit. Și apoi iartă-mă dacă nu ți-am răspuns încă la scrisoare! De multe ori am dorit să-ți scriu. Mi-a fost imposibil, căci mă simt vinovat față de tine, care ai suferit așa de mult și te trudești așa de grozav, dîndu-ți seama de datoriile pe care le ai față de tata și față de frați și surori. Deja îmi vine greu să continuu scrisoarea, și cred că ai observat această silă din faptul că, de cînd sunt la Iași, nu ți-am scris decît cărți poștale. Dar prin aceste cărți poștale te-am ținut, pe cît am putut, în curent cu viața mea. Cum ți-ai putut închipui că n-am ce mînca, unde dormi etc?

Am scris la gazete, am fost ajutat de Constantinescu în cîteva rînduri, m-ai ajutat și tu cu multă dragoste. E drept că am dus-o greu, foarte greu chiar cîteodată, ca orice băiat sărac, fără slujbă, dar de aci și pin' la mizerie absolută e mult.

Iar cînd am căzut bolnav s-au găsit oameni de inimă, prieteni pe cari nu-i voi uita niciodată, ca să mă îngrijască. Unul dintre aceștia a fost Hax. îi făcusem cunoștința abia de două săptămîni și venise la mine într-o duminecă, aflînd că sunt bolnav. Chiar atunci veni și d-l Hulubei. Peste un ceas, Hulubei a plecat; la poartă mi-a spus că Hax e un stricat, că ce caută la mine etc. Natural, eu am căutat să-l apăr pe Hax, despre care am și azi cea mai bună idee. D-l Hulubei a găsit de cuviință să-ți scrie și ție, vorbindu-ți despre un om pe care nu l-ai văzut niciodată. Restul? E prea dureros ca să-l mai amintesc. Dar voiesc să-ți spun ceva despre Hax, și aș fi foarte vesel să ți-l descriu așa cum e, căci atunci trebuie să-l simpatizezi, ori, cel puțin, să-l compătimești.

Numele ăsta Hax nu e pseudonim. Leopold Hax, neamț de origine, este fiul unui farmacist din nu știu care orășel de provincie. Rămas orfan de tată, copil naiv și încrezător, a încăput pe mîna unor șarlatani, cari îl făcură să piardă în cărți o avere nu tocmai mare. De atunci începe mizeria lui, viața plină de dureri. Prea inteligent, prea mîndru. prea bun e pentru lumea care nu-l poate înțelege. îți scriam că are un

singur defect: bea. Dar dacă vei căuta să pătrunzi viața socială din jurul tău* vei vedea că sunt mulți, foarte mulți cari din cauza nenorocirilor cad în patima asta. Sunt alții cari o au prin moștenire; un exemplu e d-l Hodoş, despre care totuşi cred că ai cea mai bună părere. *Eu nu sunt bețiv şi nici nu voi fi niciodată.* Dar nu aş îndrăzni să condamn pe un om care bea, şi mai ales pe Hax, care simte cel mai mare dezgust de viața pe care o duce. Cît trebuie să fi suferit omul ăsta aşa de curat moraliceşte, cu mintea atît de limpede, pentru ca să ajungă aci! El ştie că-i nenorocit, şi de multe ori mi-a vorbit de patima asta îngrozitoare, de suferințele pe care le-a îndurat şi le mai îndură. Era bolnav de febră, şi tot venea la mine de cîte trei ori pe zi să mă vadă ce mai fac. De cînd m-am însănătoşit, nici n-a mai venit. Desigur* are un alt bolnav, la care să duce tot aşa de regulat să-i ție de urît. îşi face o plăcere din asta, să îngrijască şi ajute pe orice bolnav. întotdeauna are prin buzunare doftorii pe care le prepară în farmacia spitalului „Sf. Spiridon" pentru femei sărace din mahala, şi mulți îl binecuvîntă. Dar astea toate nu le ştie d. Hulubei, care, deşi e un om cumsecade, totuşi mie îmi pare cam sec.

Ieri l-am văzut pe Hax. Era mult mai slab şi mai palid ca altădată. Era cu George Panu, care îl iubeşte foarte mult.

Ce zici acum de bietul Hax, Hortensio dragă ?

Aflâ că eu am găsit o ocupație cu 80 fr. pe lună la d-nul profesor Tiktin.

Te sărut şi te rog încă o dată să mă ierți dacă te-am supărat mult cu scrisoarea mea din rîndul trecut.

Scrie-mi pe adresa ştiută deocamdată; în curînd am să mă mut la o gazdă, căci hotelul mă ține 30 fr. pe lună.

Al tău frate iubitor,
Ştefan

II

Dragă surioară,

E-atîta linişte senină
în crîng ...'Şi ce-ți doresc eu ție?
Decît şi-n zbuciumatul suflet
Senină linişte să fie ...

O! de-am putea să ne durăm
La margine de crîng căscioara,
Şi-n jurul tatii s-ascultăm
Poveştile-i frumoase, seara...
Cum le-ascultam odinioară,
Surori şi frați în orice seară...

Ştefan

Primeşte, dorită Hortensia, aceste versuri destul de slabe, Şi... mi-e dor de voi, mult, mult. Cum ai petrecut de ziua ta?

Bucureşti, 20 mai '99

III

Bucureşti, 27 august 1899

Dragă Hortensio,

Deşi aş dori foarte mult ca să viu pe la Caracal să te văd înainte de a pleca la P., totuşi mă văd silit de împrejurări a renunța la această bucurie, deoarece nu voi lua linia Vîrciorova, ci Iaşi—Lemberg. Te doresc. Cred că Costică va veni pe la tine. în tot cazul* îți voi scrie cît mai des. Te rog răspunde-mi pe adresa *Epoca.*

Fratele tău,
Ştefan

IV

Dorită surioară,

A nu ştiu cîta oară vin să te rog frumos de iertare că nu m-am ţinut de făgăduiâlă şi nu ţi-am scris la vreme. Să nu crezi însă că te-am uitat; cu cît eşti mai departe, cu atît imagina celor iubiţi o ai mai vie în minte. De cîte ori nu mă gîndesc cu drag şi cu dor nespus la voi, la toţi; mi-aduc aminte de vremurile acele fericite cînd eram toţi împreună, dar împrejurările ne-au risipit, şi de-atunci sînt atîţia ani, de cînd tot încercăm zadarnic să ne adunăm iar la un loc, subt un singur acoperămînt! Eu la Paris, Costică la Fiume, tu la Caracal, mîine-poimîine va pleca şi Virginiu poate în străinătate, dacă se va distinge... însă bun e Dumnezeu, şi cu atît mai puternică va fi bucuria unei revederi, cu cît va fi cîştigată după mai multe sacrificii. Un singur loc va rămînea pustiu întotdeauna; fiinţa adorată care ne-a părăsit pe veci trăieşte însă în inima noastră şi ne va însoţi pretutindeni, apropiind distanţele oricît de mari dintre noi.

Dragă Hortensia, scrisoarea asta aş fi dorit să fie mai veselă, dar eu nu mai ştiu să scriu şi să cuget decît trist, de multă vreme. Tristeţea mă-nsoţeşte în orice parte, nu ştiu cum s-a furişat şi a reuşit să-şi facă aşa bun cuib din inima mea.

Şi cu toate astea sînt la Paris, oraşul pururi în sărbătoare, şi mai ales acum, pe vremea expoziţiei. Te aşteptai şi poate chiar ţi-am făgăduit să-ţi scriu o serie de impresii de la exp. La drept vorbind, eu am şi uitat-o că există, de cînd n-am mai dat pe acolo. N-am văzut propriu-zis decît marele palat de arte: sculptură şi pictură. Celelalte părţi — maşinele, industria, coloniile, spectacolele — le-am vizitat în treacăt într-o singură zi, cu gîndul de a reveni pe rînd asupra lor — tocmai la toamnă. Cred că ai aflat şi tu din gazete ce călduri înspăimîntătoare au năpădit asupra Parisului luna asta. La al 6-lea, unde lecuim noi, nu e chip să stai un ceas peste zi, zăpuşeala te-neacă şi te doboară. Iau cîte o carte şi mă tîrăsc pînă în Luxembourg, una din cele mai splendide grădini din toată lumea şi foarte aproape de casa noastră. Acolo, pe alee, e răcoare, e bine şi frumos. Dar frunza a-nceputdeja să-ngălbenească, şi pe nesimţite se răreşte. Castanii sînt foarte delicaţi, şi pentru ei toamna soseşte de timpuriu. Ca mîine toată podoaba asta verde care îmbracă superba grădina va fi măturată de vînt în toate direcţiile. Numai frumoasele statui de marmură şi de bronz vor rămînea pe locul lor predestinat, impasibile în mijlocul eternelor shimbări din natură.

O curiozitate a Luxembourgului şi în genere a tuturor gradinelor din Paris sînt păsările: porumbeii şi vrăbiile. Bătrînii şi copiii le hrănesc; sînt aşa de domesticite, încît vin să-ţi fure firimitura de pîine din palmă. Cunosc un moşneag care poartă după el întotdeauna un stol întreg de vrăbii pe-o babă am văzut-o mustrîndu-le cu atîta drag, parcă ar fi vorbit cu copilaşii sau nepoţeii ei.

De trei ori pe săptămînă e muzică; din cînd în cînd, cîntă garda republicană, orchestră militară vestită în lumea întreagă. Adevărate concerte de elită: muzică de Wagner, Massenet, Berlioz. Totdeauna mă gîndesc la tine şi nu ştiu ce-aş da să te am aici... Astă-iarnă — nu ştiu dacă ţi-am scris — am auzit pe Enescu la un concert Colonne. De cînd cu expoziţia, am mai fost la două concerte date de celebrul „Gesang-verein" din Viena. Niciodată nu mi-a apărut aşa de uriaş acel geniu muzical care a scris *Sonata lunci.* Eu n-aveam program, nu ştiam ce se esecută, dar de la primele acorduri am tresărit, şi toată fiinţa mea a-nceput să vibreze, şoptind în extaz, fără să-mi dau seama: „Beethoven". Şi nu m-am înşelat, cu toată lipsa mea de educaţie muzicală. Cînd ne-om întîlni la Bucureşti şi vei avea pianul la dispoziţie, nu-i aşa că ai să-mi cînţi în fiecare seară cîte-o sonată de Beethoven, precum îmi cîntai pe vremuri vechea serenadă a lui Schubert? Ce fericite-au să fie serile acelea! Nu le-aş da pe oricare seară petrecută aici, în capitala lumei. Mi-e dor, mi-e aşa de dor de intimitatea care-a domnit

totdeauna în familia noastră, de bătrînă lampă fără glob de la Braşov, de tata, aşa de mulţumit cînd îşi plimba ochii peste capetele noastre, de buna Victorie, de drăguţa Didina, de tine — de toţi, în fine! Tu ai să-i vezi în curînd, să-i săruţi şi din partea mea, ia pe Jenică în braţe, mîngăie pe Aurica, spune-le cîte-o vorbă bună lui Costică, Virginiu, Liviu, de la fratele vostru înstrăinat, care te sărută de nenumărate ori,

Ştefan

Paris, 28 iulie 1900

P.S. S-a pornit o furtună cu tunete şi fulgere, de crezi că se prăpădeşte lumea. Mîine, probabil, o să fie frumos şi răcoare; era şi vremea.

E tîrziu de tot, noapte bună!

Alătur fotografia, aveam de gînd să ţi-o trimit mai de mult, dar am tot amînat de pe-o zi pe alta.

Către inginerul C. STÂNULESCU

io

D-lui Coriolan Stănulescu
Şcoala de poduri, Bucureşti

Domnule Cîntăreţ,

Joi 12 martie ora 9 seara, şedinţa la „Cercul liber"
Chestiuni arzătoare !

11 martie 1898

Casierul et secretarul

II

18 martie 1898

Domniile,

Joi 19 martie ora 8 jum. seara şedinţă *plenara* la „Cafe Naţionala".

Foarte importante comunicări.

Manuscrise pentru album.

Secretarul

in

[6 august 1898]

Muzică, Muzică dragă
Mai trăieşti ori ai murit?
Dumnezeu să te-nţeleagă
Că eu sunt nedumerit.

Nu mi-ai scris nici două rînduri
Din Brăila, —cum spuneai...
Stau şi mă întreb pe gînduri
Muzică, ce dracu ai?

Te arăţi aşa de rar
Pricina care să fie?
Vreun defect de buzunar?
Te doreşte
Poezie

IV

5 februarie 1899

Dragă Stane,

E foarte drăguță amintirea şi păcat că a sosit prea tîrziu, dar tîrziu de tot! O vom publica însă în numărul viitor însoțită de cîteva schițe-caricaturi, dacă tu vei fi aşa de bun să ni le aduci sau să ni le trimiți pînă luni maximum. N-am anunțat, prin urmare poți fi sigur că n-ai să păți ca cu romanța.

Trimite-le însă cît se poate mai repede ca să le putem da la zincograf.

Ai, ce zici? Oricît de simple, chiar neterminate, prezintă un interes.

Ne-am înțeles?

Iosif de la *Floarea-albastră*

P.S. Alătur şi o schiță a mea. După cum vezi, schiță pentru schiță.

Dragă Coriolys, de treisprezece zile port piesa ta muzicală, dar tu nu mai vii acum prin Bucureşti. M-am hotărît să te calc eu odată, pe negîndite.

Dar rămîn cu gîndul. Cine ştie cînd voi fi în stare să văd pe fratele *Caraiman* mai neguros ca sufletul meu în aceste momente. Munții, mă!

Iosif

VI

Dragă Stane,

Mă mustră cugetul că nu ți-am scris pînă acum nici un cuvînt de cînd sînt în epoca — nu la *Epoca* — de fericire.

Ce şi cum se mai aude pe la voi?

P-aici scrie bine chiar şi de cei calici! E o vreme senină, dulce, mai mare dragul. Azi e o zi aşa de frumoasă că aş vrea s-o sărut! Alerg toată ziulica prin silhuri şi mă-mbăt de parfumul brazilor.

Aştept de la tine vreun semn de viață.

Scrie-mi. Salve.

Iosif

Buşteni, 18 septembrie '99
Vila Măria.

VII

Dragă Coriolys,

Mai am cîteva zile, foarte puține la număr, şi plec. Sunt mîhnit. Situația mea nu e tocmai aşa de clară, precum crezi.

Am legături familiale — şi cum plec în acest moment, îmi pare că dezertez de la un post ce nu trebuie să-l părăsesc, deşi tata se învoieşte.

Sunt şi trist din pricina lui Stans, care nu-mi scrie măcar două cuvinte, deşi l-am rugat în două scrisori şi putea să-mi facă un serviciu, uşonpentru el şi foarte 'însemnat pentru mine.

Stans este omul pentru care aş face totul, este cel mai nobil suflet pe care l-am întîlnit în viață pînă azi, e un prieten pentru care am adorație şi văd cu durere

că el nu mai vrea să mă bage în seamă. Ce i-am făcut? Nu pot avea decît recunoştinţă şi dragoste faţă de el şi de aceea mă doare nepăsarea asta parcă voită cu tot dinadinsul.

Dacă îl întîlneşti, te rog să^ nu îi arăţi scrisoarea asta, poate nu am dreptate, o fi necăjit de multe şi nu mai are nici vreme, nici chef să se ocupe de necazurile altora.

De acum, fie ce-o fi! Merg la noroc şi pace! Ştii despre ce e vorba.

Dacă însă găseşti tu vreo soluţie, scrie-mi *imediat!* şi te rog în orice caz păstrează cea mai mare discreţie de *nume,* căci poţi să mă pierzi.

Salve,
Iosif

VIII

Paris, 19 noiembrie 1899

Dragă Coriolis,

Laconica ta cp. am primit-o cu un strigăt de bucurie. Mă, ce-am mai ajuns! şi cînd văd slova unui prieten bun din ţară, nu-ţi poţi închipui cum mă înveselesc. Am început să mă dezmeticesc şi pot zice că sunt fericit — de ce să-mi mai bat capul întrebîndu-mi ziua de mîine?

Mă hărţuiesc cu năzuroasa muză toată vremea. E aşa de avară şi vicleană, îmi făgăduieşte comori întrevăzute şi abia îi pot fura cu sila cîte un crîmpei.

După multe ezitări am oferit *Vaginelor* colaborarea cu plată, căci vreau să am şi eu de o cafea, de un tutun şi alte alea, fie! ca omul.

Lui Stans i-am trimis o salutare-n versuri, cred că-i va face plăcere.

Ce mâi e nou?

Măi Stane, zilele trecute am fost la operă de am auzit pe *Tannhâuser.* *

Voi aţi început *faivoclocurile?*

Ce mai ştii de Alecu Bărcănescu?

Pe Sandu îl mai întîlneşti?

Salutări amicale fraţilor Orăşeanu, pe tine te sărut frăţeşte.

Iosif

P.S. Te rog trimite-mi un număr din *România jună,* dacă a apărut.

Adresa o poţi scrie pe numele meu simplu - 4 Kue Leopold Robert.

Găzdoaia mea te salută!

IX

Paris, 27 noiembrie 1899

Din Ausland* (va urma)

ROMANŢA

(muzică de C. Stănulescu)

Trecea în cîrje sprijinit
Pe uliţa pustie.
Şi-n caterincă, ostenit,
Tot învîrtea necontenit
O veche melodie.

Era un cîntec ce-l ştiam
De-acasă, dintr-o sară...

* Din străinătate.

Cum l-ascultam, pierdut, la geam,
Mi se părea că mă vedeam
La noi acasă, iară...

Şi-atîtea lucruri s-au ivit
în mintea mea cu dînsul!
Dar cînd bătrînul gîrbovit
Sfîrşi romanţa, m-a lovit,
Pe negîndite, plînsul.

St. O. Iosif

P.S. Trimite-mi *Pagini literare.*

Paris, 3 decembrie 1899

Dragă Coriolis,

îmi aduc aminte cu drag de o seară petrecută la Viena. După ce ne învîrtisem vreo două ceasuri pe străzile ticsite de lume, scoţînd exclamări de admiraţie, căci frumoasele vieneze cu ochii lor albaştri ne fermecau, trecînd vesele pe lîngă noi, obosiţi şi ameţiţi de atîtea priviri languroase, ne-am iuat inima în dinţi şi intrarăm la „Drei Raten".

Birtul avea două săli cu intrări deosebite.

Din cea mai luxoasă se auzea plînsul unei viori şi părea a fi multă lume acolo; noi am rămas în sala cea mai modestă, pentru că nu era nimeni, afară de un tinerel blond, care venise cîteva clipe în urma noastră şi luase loc — locul obişnuit, probabil — la o masă din fund.

Abia sorbise o dată din halbă şi dinspre bucătărie veni o fetiţă cu cozi bălaie.

Era, desigur, logodnica lui, că se aşeză lîngă dînsul şi imediat începură să vorbească încet, dar foarte vioi.

Chelnerul era un pitic drăcos, fracul îl prindea minunat. Am mîncat admirabil.

La a doua halbă, tocmai mă pregătisem să-mi aprind, o ţigară, cînd vioara de alături începu o romanţă plină de sentiment! Conversaţia din fund se stinse ca prin farmec. Era un *Volkslied* *, şi neamţul tinerel începu să-l cînte strofă după strofă, întîi abia îngînat, apoi tot mai cu suflet, făcînd să răsune bolţile întunecate.

Logodnica lui îl asculta sentimentală, cu mîinile căzute în poala şorţului.

Am petrecut O seară frumoasă.

Ascultam visător şi, urmărind fumul de la ţigare, mă gîndeam la Strauss... şi la tine.

Te sărut,
Iosif

XI

Paris, 18 decembrie 1899

Dragă Coriolis,

întrerup lectura unui roman de Maupassant pentru a-ţi răspunde la cele două scrisori.

Mi se pare că te-am nedreptăţit prin tăcerea mea de cîteva zile şi-mi propun cu tot dinadinsul să continui cu *Auslandu,* pentru că îţi bucură inima micile mele prostii, care dealtminteri nici nu au altă pretenţie. La scrisoarea închisă, am de gînd să-ţi răspund odată mai pe larg (în versuri), cînd anume nu ştiu, poate chiar în cele dintîi zile de primăvară.

* Cîntec popular.

Mi-e dor de tine ca şi de luna lui mai, căci mi-aţi făgăduit să veniţi împreună la Paris, pentru expoziţie. Pînă atunci mă lupt cu iarna, pe care nu o pot suferi în urma mizeriilor ce mi le-a făcut anii trecuţi şi care, ca un duşman urît, dar neputincios acum, m-a urmărit pînă la Paris, *mon cher!*

Bieţii parizieni se plîng miraţi, căci de cînd e lumea, n-au văzut ei atîta ger *dans le doux pays de Viile de France* şi se întreabă care să fie pricina?

Eu, simţindu-mă cu musca pe căciulă, merg tot cu gulerul ridicat pe stradă.

Pe Răd... cel care... etc. (cu tramvaiul) nu l-am dibuit încă. E frig al dracului şi nu-mi dă mîna să alerg după el.

Am să-i trimit însă revistele, cu o scrisoare, şi cum s-o mai îndrepta vremea îl caut.

Această „spirituală" c. p. se explică — e scrisă din culmea Parisului, din vîrful Turnului Eiffel (peniţa cu care scriu avînd forma lui). Ce mai ştii de Stans? Am primit de la el o c. p. ilustrată, care mi-a făcut multă bucurie.

Scrie multe şi mărunte,
Iosif

P.S. Salută pe toţi amicii cîţi îi crede de cuviinţă, îndeosebi pe Orăşenii şi pe Bărcănescu. L-am întîlnit de vreo două ori pe conu Iorgu, zis p-aici Baciu.

XII

Paris, 17 ianuarie 1900

Dragă Coriolis,

După cîte înţeleg din *România jună,* această gazetă a produs oarecare agitaţie în presă, avînd darul de a enerva pe unul dintre tinerii gazetari, cam necumpănit la vorbă cîteodată.

Regret că nu am posibilitatea de a citi *Dreptatea.* Trebuie să fie mai interesantă ca oricînd. Mie mi se pare că *România juna* este adevărata gazetă românească, chemată a regenera sentimentul naţional şi moral atît de decăzut în ţară^

Tu ce crezi?

Ce se aude la „Gambrinus"?

Serile trecute am fost la „Concert Rouge", am auzit pentru prima oară *Simfonia a 3-a (Eroica)* de Beethoven. Eram cu conu Iorgu şi am vorbit despre tine.

Am văzut şi pe Mounet-Sully în *Oedip rege* şi pe Sarah Bernhardt în *Hamlet.*

Vremea pe aici tot aşa de ticăloasă* plouă mereu. în asemenea împrejurări cel mai bun lucru este să dormi!

Noapte bună!
Iosif

P.S. Te rog prezintă salutările mele bunei familii Bărcănescu. Dacă întîlneşti pe Stans, adu-i aminte să nu uite făgăduiala şi să-mi scrie, dîndu-şi noua adresă din capitală.

XIII

Paris, 11 aprilie 1900

Iartă-mă că am tăcut mîlc de atîta amar de vreme, îţi făgăduiesc însă că-ţi voi scrie în curînd o scrisoare lungă. Mi-e dor teribil de tine, scrie-mi cînd vii şi nu uita vioara, vorba ăluia din *Floare.*

Şi cînd eşti hotărît să pofteşti cu vederea pe la noi?

Salve,
Iosif

XIV

Paris, 28 mai 1900

Dragă Stane,

Ai toată dreptatea, minunile din expoziție îți leagă limba-n gură. Nici caut să-ți scriu cîteva despre ele; oare n-ai să vii tu la vară să [te încredințezi? Vino, mă, că n-are să-ți pară rău, ai să te întorci altul!

Pe mine, care n-aveam multe simpatii pentru francezi, m-a îngenuncheat, abia acum am început să mă încredințez de geniul măreț al acestui popor; îl admir şi-l iubesc.

Inchipuieşte-ți, pe amîndouă malurile Senei, o îngrămădire de palate, fermecător de bizare şi fantastic de albe, şi în ele toată bogăția lumei şi babilonia popoarelor, furnicînd înăuntru şi pe afară, într-o veşnică agitație. Pretutindeni figuri vesele şi ^mulțumite; ici orchestre zgomotoase, colo uruitul obsedant al trotuarului mobil, dincolo ropotul viu al jocului de ape, şi din locul acesta plin de armonioase privelişti trecătoare se înalță o melancolie senină, un dor vag după o viață netrăită, întrezărindu-se abia, în negura viitorului: *fră* ția universală, fericire perpetuă* ...

Dar iată c-am început să-ți înşir la năzdrăvănii— şi sunt de prisos... nu pe o carte poştală şi nu cu sărăcăcioasele mele puteri aş putea să evoc miraculoasa arătare a expoziției. Mai bine o las încurcată şi cedez condeiul fratelui Cioflec.

Te sărut,
Iosif

XV

Paris, 7 iunie 1900

Dragă Coriolane,

Trista veste, pe care o primesc în ultimul moment* m-a atins dureros şi nu numai simțul de datorie şi mai ales adîncă dragoste ce ți-o păstrăm eu şi Virgil mă îndeamnă să-ți adresez aceste rînduri. Primeşte din partea noastră o'mîngîiere frățească.

Eu personal am avut prilej să te cunosc şi să te prețuiesc îndestul, aşa că orice durere te-ar lovi m-am deprins s-o socot ca şi a mea, de aceea poate şi sunt aşa de mişcat în momentul cînd îți scriu.

Virgil e dus în oraş şi, dacă vorbesc aici şi în numele lui, este că-l cunosc şi ştiu că această ştire îl va impresiona adînc.

Te sărut şi rămîn prietenul tău devotat,

Iosif

XVI

Paris, 8 ianuarie 1901

Dragă Stane,

N-am fost, nici nu-s defel supărat, dar mai neglijent ca niciodată, am tot amînat de pe o zi pe alta să-ți scriu. Cu gîndul ăsta m-au apucat sărbătorile pe care ți le urez fericite.

Crede-mă, dragă Stane, că nicicînd n-aş putea să mă înstrăinez de tine, mai ales că nu mi-ai dat nici un motiv, în afară' de laitmotivul prieteniei care acompaniază pretutindeni imaginea ta.

Pe Antimireanu l-am întîlnit numai de două ori de cînd a venit la Paris, în seara de revelion la o berărie şi în altă seară tot acolo. Mă tem că o să continue firul din Bucureşti şi cred că-i păcat.

Dealtminteri, eu nu mai am nici o mînie împotriva lui, cred că s-a încredinţat despre asta. îmi face impresia unui copil rătăcit!

Trebuie să ştii că am acum odăiţa mea pe acelaşi coridor cu apartamentul lui Virgil, plus o privelişte măreaţă asupra Parisului. Se vede pînă la „Madeleine !'!...

Azi-noapte a nins şi nenumăratele coperişuri albe îmi înveselesc sufletul.

E o frumuseţe!

Nădăjduiesc să redeschid seria cu *Ausland,* numai de dragul scrisorilor tale totdeauna nostime. De cînd nu mi-ai scris, îmi pare c-am pierdut o comoară. Nu mă uita deci şi scrie-mi multe.

Te sărută
Iosif

P.S. Cele încurcate s-au descurcat de-a minunea; am trecut hopul, deci să nu mai insistăm asupra acestora. Fii discret!

XVII

Neuburg a. D., 19 august 1901

Dragă Stane,

Fiindcă ţi-am închinat un sonet, din multele ce le-am scris în timpul din urmă, vreau să ţi-1 transcriu aici, ca tu să-1 aşezi frumos între celelalte primite de la mine din *Ausland.*

Vezi, tu nu-mi scrii nimic de o vreme încoace şi vreau să mi te-mpac, dacă inima ta cea bună te rabdă cumva să fii supărat pe tăcerea maa. Te-am rugat să-mi scrii adresa lui Stans, căci aş vrea să stau cu el puţin de vorbă.

Am tot auzit că vrea să scoată o revistă la toamnă. Multe perspective de reuşită nu-s, eu însă m-aş angaja să-1 potopesc cu versuri, căci de cînd am venit pe aici am prins aripi. Drăguţul de Virgil e prin Geneva.

Dar iată sonetul. El deschide seria unor impresii din călătorie şi din Paris.

ADIO

Lui C. S. Si.

Aleargă trenul — zi şi noapte-aleargă!
Prin gări o clipă, gîfîind, petrece.
N-aşteaptă mult semnalul ca să plece,
Şi cîiiotă!... şi-i gata iar să meargă.

Lnng şuieră cînd peste poduri trece...
Carpaţii-ncep din zare să se şteargă ...
Ce-i pasă lui? Se duce-n lumea largă,
Nici zmeul din poveşti nu mi-1 întrece.

Măreţul soare joacă printre nouri...
Sub ochii mei fug şiruri de tablouri
Cîmpii şi văi şi munţi şi ape iară!

Ah ! zi şi noapte zboară, zboară trenul,
în ropot viu tot repetînd refrenul...
Adio dar! adio, dragă ţară!...

Te sărut şi să-mi scrii, auzi?

Adresa: Neuburg a D., Waisenstrasse C. 141, Bavaria.

XVIII

Neuburg, 9 septembrie 1901

Drag inspector al visurilor mele
Şi al căilor ferate !... Miserere !
Nevoia-i mare: *Poezia piere!*
Bătută de necazuri şi belele.
La tine aleargă, despletită, cere
Un ajutor prin aste vremuri rele.
în țară-s vremi afurisit de grele —
Dar orişicum la tine e putere.
Eşti Browe — doar, ai oareşicare leafă,
Găseşti şi credit la vreun nenea Nae.
Cu lira mea n-ai după ce să bei,
Vai! sărăcia-mi pune gheara-n ceafă,
Trimite-mi, bre, că nu mai am lescaie,
în împrumut, vreo *cincisprezece lei!*

Lăsînd gluma la o parte, uite ce s-a întîmplat. Am făcut prostia să mă duc pînă la Niirnberg, unde mi-am păpat toți banii şi pînă la 1 octombrie nu mai văd alții.

Sunt deci prăpădit!

Lui Stans i-am scris şi mi-a scris. Revista va apare aşadară. Noroc să dea Dumnezeu!

în țară, nu ştiu ca pămîntul cînd o să ne întoarcem. Mă las în voia lui Virgil şi ştie el ce face.

Te sărut,
Iosif

P.S. Dacă întîlneşti pe Stans, spune-i salutări şi că am să-i scriu curînd.

Tu ce mai faci? Ai început să scrii ghiduşii pentru no. 1?

XIX

Bucureşti, 23 ianuarie 1907

Dragă Coriolis,

După ce nu ne văzusem de un car de vreme, deunăzi, cînd m-ai întîlnit pe Calea Victoriei, mi-ai spus o vorbă care m-a făcut să tresar.

„Bine, mă, *Poezie neică,* da' tu n-ai să mai ajungi odată om mare?"

Vorba asta a ta m-a urmărit de atunci şi m-a împins la o serie întreagă de reflecții melancolice. Căci în ultima analiză, pentru ce ne zbatem toți, dacă nu pentru un petec de glorie?

Nici o ființă nu e mai nenorocită ca artistul care s-a încrezut într-un vis ce-l credea realizabil, l-a urmărit ani de zile, o viață întreagă s-a luptat şi at suferit, pentru ca la urmă să vadă că zadarnică a fost zbuciumarea — şi ar fi fost mult mai cuminte să se abată din drumul lui,' să apuce cărarea tuturor şi să părăsească himera ce o socotea mai presus de toate bunurile pămînteşti.

La cîteva zile după întîlnirea noastră, răsfoind printre scrisori şi caiete vechi, am dat peste un fragment dintr-o dramă a mea, începută de mult şi rămasă în stare de proiect.

Sunt poate 11 ani de cînd o port în suflet, drama asta, şi în fiecare an venea să mă ispitească, dar nu îndrăzneam să m-apuc de ea, îmi ziceam că e mai bine să aştept să se limpezească situațiile, să mai cîştig în experiența vieții — şi mai ales să fiu şi eu odată la largul meu, scăpat'de grijile meschine ale vieții de azi pe mîine, să am măcar o lună întreagă de linişte, de seninătate, de libertate. Dar grijile şi necazurile au crescut an cu an şi mă năpădeau tot mai multe şi mai amare. Cele mai modeste speranțe ale mele au fost înşelate, cînd acum doi ani am fost dat afară — da: *dat afară* ca un simplu agent electoral'— dintr-un colțişor de adăpost ce nii-1 crease fostul ministru Haret — şi expus în mijlocul iernei să n-am unde găsi un acoperiş

pentru nevasta mea. Redus la ridicola leafă ce o primesc la Biblioteca Fundaţiunii, în schimbul unei munci destul de migăloase, şi la puţinul ce cîştig pe urma scrierilor mele, am dus-o totuşi tîrîş-grăpiş, cînd mai bine, cînd mai rău, pînă astăzi.

în împrejurările grele în care trăim, a trebuit să renunţ zi cu zi pe rînd la toate proiectele mele literare mai mari.

Trebuia să mă ocup numai de mărunţişuri, să cizelez sonete şi cîntece mici, cînd sufletul meu striga după ceva mare şi puternic.

Şi iată că te întîlnesc pe tine şi cu o întrebare atît de simplă, dar atît de adîncă, mă turburi aşa de tare, încît de atunci nu-mi mai găsesc linişte. Da, am să ajung şi eu „om mare", dragă Coriolis, şi cît de curînd. Am reluat fragmentul dramei mele de mult proiectate, l-am continuat şi trei nopţi am lucrat incontinuu pînă ce am dat gata un act.

Singur mă mir acum cum l-am scris, parcă cineva mi l-ar fi dictat şi eu, tremurînd de emoţie, ca să nu pierd nici un cuvînt, scriam tot ce-mi dicta. Credeam că este autosugestie şi numai mie mi se pare aşa de frumos. Ca să alung îndoiala chinuitoare, l-am citit atunci cîtorva prieteni şi am rămas surprins de efectul neaşteptat ce l-a avut citirea asupra lor. Nu mi-au plăcut niciodată complimentele şi laudele exagerate şi nu le-am cerut aceasta —, dar au început, după ce am terminat lectura, să vorbească aprins despre persoanele piesei, să le analizeze vorbele şi faptele, să prorocească ce au să facă în actele viitoare, în fine, întocmai ca despre oameni pe cari i-au văzut şi au vorbit cu ei.

Faptul acesta singur numai a fost în stare să mă încredinţeze că într-adevăr am scris ceva nou, că am creat o lume în carne şi în oase şi că am o datorie, mai presus de toate celelalte, de a face pe aceşti oameni creaţi de mine să se mişte şi mai departe, să se izbească unul de altul, să se lupte şi unii să biruiască, alţii să cadă înfrînţi.

Iar cînd ţi-oi mai spune că drama e naţională, că acţiunea se petrece într-un sat din Ardeal în 1848, că cele mai multe scene sunt de un dramatism zguduitor prin ele înşile şi că *totul este adevărat,* petrecut în familia. mea şi povestit de tata cînd eram copil, şi că eu n-am făcut decît să le privesc prin prisma artei, atunci vei înţelege, dragul meu *Browe,* de ce sunt aşa de fericit că pot, în sfîrşit, să dau şi eu viaţă din viaţa sufletului meu unei opere de valoare.

Aşa! Pîn-aci toate ar fi bune, n-aş avea altceva de făcut decît să mă aşez la micuţul meu birou de stejar şi să continuu a scrie pînă ce aş termina.

Da! Dar lîngă mine, oriunde stau şi oriunde merg, latră, latră turbată o căţea şi, cînd mă fac că n-o bag în seamă, tocmai cînd mi-e lumea mai dragă, mă apucă de picior şi nu. mă lasă să lucrez, căci e neîndurată dihania asta care pe limba de toate zilele se cheamă *sărăcia.*

înainte de sărbători, două luni de zile, nevasta mea a fost greu bolnavă, în pericol de moarte, dar, mulţumese lui Dumnezeu, a scăpat. Am cheltuit însă enorm, a trebuit să mă vîr pînă în gît în datorii, pe care trebuie să le plătesc. Şi iată, tocmai acum, cînd aş avea nevoie mai mult ca oricînd de a fi scăpat măcar pentru 2—3 săptămîni de orice gînduri şi griji, care ar putea să mă abată şi ‚ă mă stînjenească, cînd ar trebui să mă adîncesc cu totul în lucrarea asta, tocmai acum se ridică ameninţătoare spectrele a două poliţi pe care am să le achit, căci nu le pot amîna...

Preocupat de drama mea, uitasem de ele cu totul, dar nu m-au uitat ele. Unde să mă duc?. .. la cine să mă adresez? Dacă ar trăi bunul şi nobilul Stans, aş alerga la dînsul, i-aş citi ce-am scris şi sufletul lui entuziast s-ar aprinde şi m-ar ajuta.

Ah! dragă Coriolis, n-ai putea tu să faci acest gest mîntuitor pentru mine? Gîndeşte-te că scapi nu numai pe un om care se îneacă, nu numai un prieten vechi, dar şi un scriitor, un *„Poezie neică",* pe care vrei să-I vezi şi tu odată „om mare".

Am două poliţe, una de 50 fr. săptămîna asta chiar, alta de 150 fr., săptămîna viitoare. Dacă scap de ele, pot să lucrez liniştit, altfel sunt expus la cele mai

penibile restricţiuni în zilele acestea grele de iarnă — şi, cînd ai nevastă şi copii, nu ţi-e iertat să-i laşi să degere de frig.

Dacă scap de ele, în cîteva zile pot termina piesa, care sper că o să-mi aducă şi bani — afurisiţii de bani — căci măcar 500 fr. tot am să iau de la editor, dacă punem cazul că nu se va juca la teatru imediat.

Gîndeşte-te, dragă Coriolis, că nu ţi-am cerut niciodată servicii de natura asta, şi dacă mă adresez acum, ştiu că eşti un *Browe* bun.

Mă oblig să-ţi restitui banii în rate, începînd cu luna lui aprilie, dacă n-oi putea să ţi-i dau pe toţi odată.

Gîndeşte-te şi închipuieşte-ţi că eu sunt sigur că nu mă vei refuza.

Te sărut şi aştept răspuns,
Iosif

XX

Bucureşti, 16 februarie 1907

Dragă Coriolis,

încurcătura în care mă găsesc s-a limpezit ca prin farmec, graţie unui bun prieten, aşa că sunt acum liniştit. Dar scrisoarea mea tot.a avut un bun, a răscolit atîtea amintiri comune, şi cu multă înduioşare am citit răspunsul tău. E nedreaptă însă bănuiala că noi te-am fi uitat, dimpotrivă.

Şi ca să-ţi dovedesc, iacă, îţi promit că de aci înainte îţi voi răspunde de cîte ori vei avea chef să-mi mai scrii cîte ceva şi aş fi fericit, dacă vremea ţi-ar permite, să-mi scrii cît mai des, ca astfel să legăm din nou corespondenţa noastră întreruptă de atîţia ani. Iar cînd vii

pe la Bucureşti şi ne vei căuta, să ştii că ai să fii primit întotdeauna ca un oaspe drag tuturor.

Poate mai încolo — cînd s-o desprimăvăra, să-mi iau nevasta şi să vă facem o vizită la Piteşti — dacă ne primeşti — căci tot vrem să vedem monastirea Argeşului.

Scrie-mi deci, dragă Browe, şi te sărut,
Iosif

P.S. Respectuoase sărutări de mîini doamnei iar pe îngeraşi îi sărut.

Am şi eu un drăcuşor de fată.

XXI

Bucureşti, 6 mai 1911

Dragă Coriolis,

Nu mă adresez d-lui inspector al căilor ferate române* care probabil e un domn foarte grav şi ocupat actualmente, ci bunului meu Coriolis, de care se leagă cele mai frumoase amintiri ale debuturilor mele literare.

Fi-va ascultată cel puţin cu bunăvoinţă rugămintea ce i-o fac şi nu va părea prea din cale afară de îndrăzneaţă? Nu ştiu, dar mă adresez ţie ca unui prieten bun şi vechi, care chiar dacă nu mi-ar putea veni în ajutor, îmi va rămîne tot aşa de drag ca şi pînă acum.

Iată despre ce e vorba.

Sunt foarte strîmtorat şi ar fi prea l^ng să-ţi descriu tot zbuciumul şi truda mea din anii din urmă, ani de muncă, de griji, de luptă disperată şi vai!... aşa de puţin răsplătită!

Şi dacă n-aş avea lîngă mine două fiinţe adorate^, de mult m-aş fi dat bătut. Dar trebuie să trăiesc şi să rezist şi să biruiesc pînă la sfîrşit pentru ele.

într-un moment de descurajare, urmărit de spectrul unei poliți pe care trebuie s-o achit fără întîrziere luna aceasta, iată, alerg la tine Coriolys, şi te rog, dacă poți, dacă ții, dacă ții puțin la mine, dacă ai încredere în cuvîntul meu, împrumută-mi suma de 500 fr. pînă în luna decembrie anul acesta. Pentru tine suma aceasta, oricît e de considerabilă^ cred totuşi că nu înseamnă o ruină — dar pentru mine e mîntuitoare.

Aşteptînd răspunsul tău, oricare ar fi, rămîn al tău,

Iosif

Fundația universitară „Carol I", str. Vienei nr. 1

Către VANDA VERMONT-MIHAIL

Bucureşti, 24 iulie 1898

Trebuie să te miri, domnişoară Vermont, că mă țiu de promisiune şi-ți scriu — două lucruri mai rar obişnuite la subsemnatul. Aveam intenția să nu-ți scriu însă nici un rînd măcar de proză, pînă cînd n-aş fi în stare a-ți trimite ceva versuri frumoase. Cum însă poezia lîncezeşte — vorba d-lui T. Maiorescu — n-am ce face. Dar n-ai d-ta destulă poezie acolo? Poezia eternă există numai în natură: munții cu negurile, codrii cu izvoarele etc. Si eu...

Cred că Fuchs e în Piatra. L-am întîlnit în ziua cînd trebuia să plece, după multe amînări — dumineca aceea, furtunoasă, în care am auzit din pian un cîntec aşa de frumos şi aşa de original în simplitatea lui, ca şi povestea unei bunici. Ba eu l-aş intitula chiar *Povestea bunicii* şi-aş turna o poezie pe tema asta, dar sunt prea

ocupat şi prea plictisit şi obosit de munca de la redacție, Mi-au mărit leafa şi mi-au încălcat în spete *Chestia zilei.* Sunt obosit şi plictisit — sărmana muză zace într-un colț şi plînge. Ei, dragă poezie, tu nu-mi plăteşti nici abonamentul la birt, nu-mi dai nici haine, nici ghete — fără calambur — şi, vezi, mi-e imposibil astăzi să mai cutreier străzile Bucureştiului flămînd şi desculț, ca odinioară.

Ce zici, domnişoară Vermont, n-am eu dreptate?

Scrie-mi dacă ți-am înapoiat cartea lui Jonas Lie. Eu nu-mi aduc şi nu-mi aduc aminte de aşa ceva.

Dacă nu, atunci negreşit am uitat-o la un prieten intim, la care trebuie s-o găsesc.

Scrisoarea d-tale mă găseşte, adresînd-o la *Epoca.*

Cu plecăciune,
Iosif

Către ILARIE CHENDI

aug. 1899

Dragă Chendi,

Recapăt curajul păgîn din trecut,
Zbor parcă pe-un roib furtunatic,
M-adast-adorata şi dornic zoresc
Spre vechiul castel singuratic.

Recapăt curajul păgîn din trecut,
Zbor parcă pe-un roib furtunatic,
M-aşteaptă rivalul şi-alerg îndîrjit
De dorul de luptă sălbatic.

Străbat peste codri şi văi şi cîmpii
în goana-mi nebună, turbată;
E scris ca să moară şi cruntu-mi rival
Şi gingaşa mea adorată.

(Heine)

Trimite-o la *Familia*
Salve! Ura!

Iosif

II

Dragă Ilarie,

Ai avut o idee fericită scriindu-mi în nemţeşte şi regret că nu posed îndeajuns limba lui Heine pentru a-ţi răspunde şi eu tot astfel. Regret mult lacuna asta din educaţia mea, mă mîngîi numai gîndindu-mă că dacă nu aş fi fost ursit să scriu versuri, poate nu învăţam nemţeşte nici atît cît ştiu.

Am descifrat scrisoarea ta nu tocmai greu, repet însă că mi-a făcut o mare plăcere.

Două zile de cînd m-am întors a fost o vreme strălucită, zile înecate de lumină, nopţi fermecate de lună. Şi, ascuns în pădure, lucram şi mă minunam cînd amurgul mă surprindea fără veste lucrînd. Dar azi de dimineaţă, ce coviltir posomorit de neguri acoperă tot văzduhul! Munţii nu se mai zăresc şi e frig. E potrivită vremea asta cînd ştii că trebuie să lucrezi, dar parcă te apasă şi te-ndeamnă la somnolenţă. De s-ar însenina odată! Nu plouă, dar picură lacrimi grele din zarea văzduhului, picură încet şi rar, monoton şi trist. E toamnă. Pînă şi cuvîntul ăsta *toamnă* are ceva posomorit, e natura mahmură care se deşteaptă din beţia visurilor de peste vară.

Â-propos! Aţi mai făcut libaţii la „Căpitanul"? Mai spumegă halbele ori a murit Veturia?

Frate Ilarie, alăturat îţi trimit în mărci poştale 80 de bani, ca să-mi cumperi de la Herz sau altă librărie: Ed. Reclam *Romanzero* şi *Neue Gedichte* * pe cari le-am pierdut; totodată roagă pe Borhină să copieze din *Nachlass* * * următoarele poezii semnalate de noi, căci sper a da gata tot materialul înainte de a pleca din ţară, neavînd astfel la dispoziţie ediţia Elster.

Iată „piesele incriminate":

Altes Lied, pag. 90 *(Letzte Gedichte)*
Babylonische Sorgen (Mich ruft der Tod) pag. 172 *(Nachlass)*
Zum Lazarus, pag. 235, 1, 2, 3, 5.
Ein Wetterstrahl 9
Mich locken nicht die Himmelsauen...
Lass mich mit glilhenden Zangen kneifen
Es kommt der Tod, Seite 257
Zur Kitty (Aus dem Nachlass)
Das Gluck das gestern mich gekiisst
Lass ab !
Katarine (4)
Emma, sage mir die Wahrheit
Clarisse (4)
Diana
Ich halte ihr die Augen zu * *\

Cele din urmă dacă se află între *Neue Gedichte,* atunci, fireşte, nu mai trebuie copiate.

Neue Gedichte poartă no. 2241
Romanzero.... „ „ 2251

Cred că Borhină nu se va supăra de serviciul pe care i-1 cer...

Ce se mai aude cu Stans? Tu ai început să lucrezi la Heine?

* Poezii noi.

•** în st or^ne: ***Cîntec*** *vechi (Ultimele poezii), Griji* ***babilonice*** *(Mă cheamă moartea), Postume, Către Lazâr, Un trăsnet,* ***Tărimurtlecve&tn**** *mă ademenesc..., Lasă-mă să ard cu fierul roşu, Vine moartea, Către Kitty (Din Postume), Fericirea ce m-a sărutat ieri, Renunţă !, Katarine, Emma, spune-mi adevărul, Clarisse, Diana, îi* ***ţin*** *ochii închişi.*

încheind scrisoarea asta, îţi doresc rrmJfn w~ voie şi te rog comunică *s^krh^liZ^*. ^

Salve, *Iosif*

Buşteni? (iuni), 9 septembre 1899

P.S. Noua mea adresă este Vila Măria.

in

Paris, 15 janvier 1900

' *Dragă Ilarie,*

îţi mai trimit următoarele versuri, tot pentru proximul număr al *Convorbirilor.* Ţin ca să se publice toate odată, una după alta,— dacă vor fi admise. Iată-le:

LA MORMÎNTUL UNUI POET

Dorm visurile tale cu tine dimpreună
Şi-n sărbători nu vine nici o femeie-n doliu
Pe groapa ta să toarne vin şi oliu,
O lacrimă să verse, o floare să depună...

Căci vremea noastră-i tristă şi de mizerii plină,
Dar alte generaţii în urma ei veni-vor:
Din negura uitării cu drag ademeni-vor
Icoana Muzei tale, frumoasă şi senină.

Cînd s-or preface-n ţărnă acei ce te-ngropară,
Vei tresări, poete, chemat la viaţă nouă ...
Va picura din gene dumnezeiască rouă
Şi-ţi va-nflori pe groapă eterna primăvară

Ştefan O. Iosif

N.B. Răspunde de primire cît mai curînd. Dacă ai posibilitate, trimite-ne *Noua revistă* — Motru. Din *R.j.* aflu lucruri interesante. De pildă: neruşinarea ovreilor de la *-Moş Teacă.* Campania întreprinsă de *R.j.* e sfîntă.

' Salve!
Iosif

Către VIRGIL CIOFLEC

Turnu-Măgurele, 13 1899

Dragă Vergii, v

Am sosit sănătos acasă şi nu mă-ncerc să-ţi descriu scena de bucurie cauzată de venirea mea în sînul familiei. Nu-ţi mai descriu nimic şi te las să-ţi închipuieşti tu singur.

Natural, după primele momente de îmbrăţişeri, sărutări şi esclamări, au urmat o serie de întrebări şi răspunsuri precipitate şi — într-o jumătate de ceas chestiunea plecării mele era pe deplin elucidată. Tata, cu vocea mişcată, a spus la urmă: „toată binecuvîntarea mea!"

Şi care va să zică, plec... Te rog nu te supăra pe mine, dar tot nu-mi vine încă să cred. Mi se pare acum că viaţa mea s-a transformat fără de veste într-un vis, că sînt conştient de visul acesta şi mi-e frică să nu mă deştept. Şi totuşi nu mă-ndoiesc de tine. Prea sincer a răsunat glasul tău m inima, în fundul inimei mele,

pentru ca să mai păstrez o umbră de îndoială. Totuşi te rog scrie-mi, îndată ce primeşti scrisoarea.

Eu voi rămîne aici vreo zece zile, în care timp mă voi pregăti pentru plecare. Mîine mă duc să-mi comand nişte haine.

Alta ce-aş putea să-ţi scriu, decît să te plictisesc cu vecinica întrebare: Visez?...

Sînt vesel şi mă simt mai puternic şi mai senin ca niciodată.

Te îmbrăţişez şi te sărut,
Iosif

ii

T-Măgurele, 17 august '99

Dragă Virgil,,

Chiar dacă nu mi-ai fi procurat decît bucuria vremelnică de a sta cîteva zile în sînul familiei, fără grijă de nimic, şi tot aş avea cuvinte puternice ca să-ţi mulţumesc din inimă. Dar tu persişti în ceea ce nu îndrăzneam la început, cu nici un preţ, să cred. Credeam odată — şi nu e mult de-atunci — că inima mea e atinsă de o lovitură mortală. Astăzi mă minunez că simt renăscînd în mine toate iluziile de care mă-nvăţasem mai tîrziu să rîd amarnic.

Eu voi mai sta aici încă vreo şase zile, apoi viu la Bucureşti ca să ne-ntîlnim. Scrie-mi cînd te-ntorci de la ţară, ca să mă pot orienta. Scrisoarea ta am primit-o. îţi mulţumesc.

Cu dragoste frăţească,
Iosif

Cînd ţi-e urît, scrie-mi. Cu chipul acesta voi recăpăta şi eu vechiul obicei de a scrie scrisori lungi... Nu ştiu cum, mi se pare că sînt acum cu şase ani în urmă, vesel şi plin de visuri.

Şi numai ţie am să-ţi mulţumesc!

Dacă dragostea de frate e de ajuns ca să te răsplătească, atunci încrede-te în mine.

îţi mulţumesc.
Salve!
Iosif

III

T-Măgurele, 21 aug. '99

Dragă Virgil,

Eu eram ăl cu scrisorile lungi, şi eu-ţi scriu acum o cp. — parcă aş fi cine ştie, Doamne, ce ocupat. Eu viu la Bucureşti în curînd, peste 2—3 zile; marţi seara plec, aşa socotesc. Aprob fără rezervă tot ce doreşti — căci e frumos oriunde poate trăi o umbră de armonie sufletească. Dar am să-ţi mai scriu. Văd eu că o cp. n-ajunge. Citesc pe *Faust.* Sînt cu totul absorbit de puterea supranaturală cu care evoacă marele Goethe icoana vieţii pămînteşti. Tu ce faci, măi?

Salve şi frăţie,
Iosif

IV

Dragă Virgil,

Primii scrisoarea ta tocmai acum. Am fost un leneş că nu ţi-am scris. Dealtminteri, eu nu-nţeleg ce repede trece ziua cînd e senină şi lucrezi cu poftă. Alergi cîtva

prin pădure, faci o baie, mănînci, lucrezi — şi pe nesimţite se-ntunecă. Numai serile îmi par mai lungi şi mai pustii, nu e nici lună şi singurătatea mă-nfioară. Iau cîte ceva să mai citesc, dar adorm, mă deştept pe la 12 noaptea şi nu mai pot închide ochii pînă pe la 4.

încolo toate bune. Timpul de... ori las' să-ţi povestesc cînd ei veni!

Nu uita să-mi aduci peniţe aluminium sau Klaps şi nici o testea de hîrtie nu strică.

îţi mulţumesc din inimă pentru stăruinţele ce le faci în daravera familiei.

Te aştept cu mult dor,
frăţie,
Iosif

? sept., sîmbătă, Buşteni '99

Dragă Virgil,

Azi de dimineaţă am primit cp.; după-masă am primit din Bucureşti, de la tata, o altă carte poştală. Tata e în Bucureşti şi-mi scrie între altele: „îmi vine să sper într-un rezultat favorabil. Te voi aviza. Dacă ar fi posibil să-mi mai trimiţi 10 fi. m-ar obliga şi, cîştigînd procesul, îi voi reîntoarce bunului tău prieten."

Tata stă la Bragadiru, chiar în local. întreabă acolo de d. Cabaş, directorul localului, şi dacă poţi te rog trimite printr-un comisioner (Calea Rahovei). Mă simt aşa de încurcat că tu trebuie să faci mereu sacrificii pentru mine, pe cînd eu pînă azi n-am avut ocazie să-ţi dovedesc prin nimic, decît cu vorbe, dragostea mea frăţească.

Sînt cam neliniştit în afară de asta, căci acel d. Robescu nu mi-a scris nimic; ieri chiar am scris şi lui Stans, amintind şi altui prieten care era cu Robescu în momentul cînd am pus la cale daravera. Aştept acum din amîndouă părţile. Afurisită hîrtie!

Vezi, dragul meu, că nu prea sînt vesele ştirile ce ţi le dau; eu aş fi vrut din toată inima să nu fie aşa, dar n-am ce face. De cînd ai plecat tu şi pînă în momentul ăsta a fost tot senin, tot frumos, dar. acum a început o ploaie cu tunete şi ziua s-a cam întunecat. Dar, fire optimistă, mă-ndărătnicesc în speranţa că iar se va-nsenina şi o să fie bine. Desează, brrr! trebuie să sfîrşesc traducerea unei piese în care e vorba de strigoi! Cadrul pustietăţii care mă înconjoară îmi convine minunat pentru aşa ceva.

Mă ! să nu fii supărat pe mine, c-apoi mă supăr şi eu (pe mine) şi-mi iau lumea-n cap prin codrii ăştia seculari de nu-mi mai dai de urmă nici într-un secol. Ai înţeles? Mi-e dor de tine

şi te sărut frăţeşte
Iosif

20 (?) sept. '99, Buşteni

vi

Luni, 4 oct. '99, în Buşteni

Dragă Virgil,

Odată cu plecarea ta, s-a-nnorat, azi e frig d-a binelea şi Caraimanul iar şi-ascunde preacinstita faţă în neguri, eu cred că moşneagul ăsta s-a cam plictisit — negurile sînt visuri, iluzii efemere cari îl dezmiardă. *Moi aussi,* departe de a fi Caraiman, mă plictisesc pe-o asemenea vreme şi visez, un vis pierdut în negura depărtărilor.

încolo — nimic nou. Infatigabila *rn-me* Mitza şi-a luat sarcina de a mă tortura cu fel de fel de istorii galante diii viaţa ei —şi asta de două ori pe zi. Mă, să mă vezi cum tac, şi tac, şi tac, pînă cînd simt că plesnesc, atunci cer repede socoteala şi o şterg.

Salve,
Iosif

Ai aflat ceva despre af. bătrînului ? ?

vii

Dragă Virgil,

îţi poţi închipui cît de mult m-a contrariat vestea ce mi-o aduse acceleratul de amiază. Bătrînul a comis o mare indiscreţie care nu se poate explica decît prin multele năcazuri şi griji ce le are şi poate într-un moment de distracţie a pus acea întrebare d-lui B., mai ales că l-am rugat de atîtea ori să nu mai vorbească nimănui despre plecarea noastră la Paris. Se vede însă că a venit vorba despre mine — şi — în cursul vorbirii — a scăpat acele întrebări cari probabil îl preocupă, deşi întotdeauna mi-a dat toată latitudinea de a face ce vreau, din momentul ce am fost în stare a mă susţine singur.

Cît despre durata şederii noastre împreună, n-am vorbit decît în termeni vagi, ca de-o ocazie fericită de a vedea Metropola lumei şi l-am asigurat chiar că nu sper a-mi fi cu putinţă să urmez acolo regulat cursurile, după cum convenisem chiar din primele zile cînd ne-am cunoscut. Nu ştiu şi mă mir de unde şi cum s-a născut legenda celor patru ani!

Patru ani la Paris ! Dar mi se pare un vis imposibil, ţi-o mărturisesc, dragă Virgil. Cum era eu să-i spun aceasta cînd singur nu îndrăznesc să cred aşa ceva ! în tot cazul însă, pricep foarte bine că trebuie să te fi durut felul acesta de a ţi se cîntări intenţiile cele mai curate şi durerea asta o resimt şi eu.

Iartă, te rog, imprudenţa comisă de tata şi n-o lua ca o lipsă de delicateţă. Spre că de aci-nainte nu vei mai avea să-nduri nici o neplăcere de soiul ăsta ! Nu-i voi scrie acum, fiindcă vrei tu aşa, dar îi voi scrie din Paris, lămurit şi fără-ncunjur, intenţiile mele. Tu le cunoşti, mi se pare. Eu mă voi înscrie la Facultatea de drept din Buc. Mai curînd sau mai tîrziu îmi voi cîştiga şi eu un titlu academic ca să-1 pot tipări pe o cartă de vizită. Dar simt că toate diplomele din lume n-ar putea să-mi deschidă mie o carieră fericită.

Cariera mea? Dar parcă am mai vorbit noi de aşa ceva. Ţi-am mărturisit atunci că dorinţa mea ar fi să ştiu un meşteşug ori să mă fac învăţător la ţară. Astea nu sînt gînduri de ieri; m-au frămîntat pe mine multe nopţi în vremea cînd vegetam la *Epoca* şi, probabil* că tot acolo o să ajung. Desperarea mea era că nu voi putea să scap niciodată din acea atmosferă înăbuşitoare. Atunci ai venit tu şi, după multă ezitare, mi-ai zis: „Vrei să vii cu mine?" Eu, fără să ezit, ţi-am răspuns *da* şi pe urmă mi-am zis că aceasta va fi epoca cea mai frumoasă, cea mai luminoasă din viaţa mea.

Şi acum îţi poţi închipui dacă vei putea fi învinuit vreodată de a-mi fi *brizat* cariera! Dar bătrînul va trebui să ştie că, înainte de a te întîlni pe tine, eu eram un om aproape cu totul pierdut, un om fără carieră, căci munca de hamal nu-mi pregătea un drum spre viitor, nefiind ceea ce se cheamă un bun ziarist şi neavînd însuşirile necesare de a parveni pe calea asta, cel puţin. Aş fi dus-o aşa, pînă ce m-aş fi dus şi eu pe apa Sîmbetei. Ei, ş-apoi?

Eu cred că şi cariera unui om depinde de el însuşi. Dacă voi fi aşa de păcătos ca să nu-mi pot face o carieră ca atîţi alţii, vina tot a mea va fi.

Tu ştii însă că eu n-am încredere nici în talentul meu, decît numai atunci cînd scriu. Ce vrei să-ţi promit alta decît că voi scrie? Da, voi scrie tot ce-mi va trăsni prin minte, toate năzdrăvăniile atît de iubite, voi căuta să încheg în versuri frumoase tot ce mă va durea sau

mă va face să tresar de fericire. Voi stoarce şi ultima picătură de simţire ca să dau viaţă unei iluzii. Ce vrei să-ţi făgăduiesc alta?

Fii sigur că voi căuta să folosesc bine ocazia ce vrei să mi-o oferi cu preţul oricărui sacrificiu. Pînă acum numai ai făcut atîtea şi-ai îndurat multe pe urma mea. Şi încă nici n-am plecat! Doamne, dă-mi puteri şi noroc !

Te sărut,
Iosif

Buşteni, *5* oct. '99

P-aci splendid senin.

VIII

Paris, 3Idee. '99

Dragă Virgil,

Nu-nţeleg deloc pentru ce nu-ţi dai adresa; crezi oare că noi n-am avea nimic important să-ţi comunicăm? Află că O. plînge toată ziua, orice i-aş spune, de cînd a primit cp. în care o anunţai că nu poţi veni în curînd. Eu nu ştiu ce să mai fac, pentru ca să înţeleagă că venirea ta e imposibilă deocamdată. Scrie-i tu şi cti vorbe blînde încurajaz-o. Eu am desperat.

Ai primit o sumedenie de scrisori, între altele o cp. din Paris — ieri — un oarecare Tatu te anunţă că e de 4 zile aici şi vrea să te vadă. De ce nu-mi dai adresa? !!! Vreau să-ţi scriu mai pe larg.

Vei primi scrisoarea asta? Dumnezeu ştie! Mie nu vrei să-mi mai scrii nimic? îmi închipui starea ta sufletească, de aceea nu-ţi fac nici un reproş.

Fii sănătos şi cu curaj !

Te sărut,
Iosif

Eu lucrez la o poemă, cînd te vei întoarce cred că-ti voi putea citi ceva... .•••

Ai primit scrisoarea noastră? De ce nu răspunzi?...

IX

Dimanche [13 august 1900]

Dragă Neamţule,

Iertaţi-mă amîndoi dacă nu v-am scris încă; tu mă cunoşti, dealtfel. Apoi sînt cu totul preocupat de Heine şi.. . încă de ceva. Totuşi mă gîndesc mereu la tine şi la gentila ta fată cu care — ştii bine — mai de frică, mai de bună voie, totdeauna am fost în relaţii prieteneşti. De-ar da D-zeu să se-ndrepte; îţi spun drept că mi s-a făcut dor de serile de astă-iarnă cînd steteam toţi trei acolo, în cuibul ei curat şi drăguţ, şi ea imita pe toţi precupeţii Parisului, *potir dix sous.*

P-aici e cald teribil — şi toamnă. Corespondenţă — slavă Domnului destulă: vreo şase scrisori închise. Ce să fac cu ele? Mă mir foarte mult că n-aţi găsit *Le petit Parisien* — eu l-am trimis. Scrie-mi numărul *exact,* cu dată, ca să-1 cer d-rei Laport, care vă trimite multe complimente^ ţie şi fetei.

Te sărut,
Iosif

Chere Madame, d'abord milles remerciements pour la carte illustree que vous m'avez envoyee. Je suiş tres, tres content de vous savoir en meilleur sânte, vous voyez bien donc que votre etat n'etait pas si desesperee comme vous craigniez. Rien n'est perdu et nous

aurons encore de beaux jours â vivre ici-bas, tous Ies trois, niches dans un petit village montagnard pendant Tete, et l'hiver â Paris. J'aecepte avec joie vos projets pour l'avenir.

Je vous serre Ies deux mains. Mes meilleures amities â tous Ies deux,

Octave

La serbarea venețiană din Exp. a fost catastrofă. Găseşti amănunte în *Le Journal.*

x

[21 august 1900] Mardi

Dragă Virgil,

Nu ştiu dacă această cp. o să te mai găsească p-acolo — dealtminteri, ar fi chiar în interesul sănătății tale să mai rămîi cîteva zile, căci Parisul a reînceput să devie insuportabil. Ai un car întreg de corespodență: între altele o scrisoare recomandată de la Obedeni, două de la Slănic, una de la T. Florescu dacă nu mă-nşel,, două de la Peltea, una de la d. Colțescu. Eu o duc bine; decît spre marea mea părere de rău te anunț că am fost silit să contractez datorii; bate-mă, fă-mi ce vrei: cînd te vei întoarce am să-ți esplic pe larg cum a devenit chestia !

Sînt dezolat că trebuie să-ți anunț aceasta.

Zilele trecute a venit Anghel — foarte grăbit şi neliniştit, a întrebat de tine, îi trebuia o sumă oarecare, şi a plecat imediat. După cum poți vedea din gazetă, în țară spiritele sînt foarte agitate: războiul iminent! încolo — toate bune. Complimente de la *Canno.* De ce nu^rfii scrii mai des?

Te sărut.

Quant â la Dame, milles tendresses de ma part; qu'elle n'oublie surtout que nous *allons nous marier ensemble,* comme îl etait convenu depuis longtemps. Je crois qu'elle va de mieux en mieux, c'est qu'il faut et je serais heureux de recevoir toujours de meilleures nouvelles. Je vous embrasse tous Ies deux.

Octave

M-me Clemcnce qui est venue aujourd'hui m'a demande aussi des nouvelles. M-elle Laport aussi; vous voyez, madame, que personne ne vous oublie.

XI

Miercuri [22 august 1900]

Dragă Virgil,

îți mulțumesc pentru mandatul care m-a sculat azi-dimineață din somn, căci mă culcasem tîrziu de tot. Munca mă ademeneşte aşa de mult, încît ieri uitasem şi de prînz; cînd m-am scoborît jos, erau ceasurile 4 şi jum. De aceea poate vor fi suferit oarecare întîrziere jurnalele, căci le-am pus la cutie pe la *5.* Octave Uzanne n-are nimic de cînd ai plecat, nici Aurore. Cercetez în fiecare zi. Cu banii ce mi i-ai trimis, eu pot să trăiesc aici încă 10 zile fără ca să duc nici o lipsă. Deci dacă alte griji nu te-ndeamnă să vii la Paris, de mine să nu duci grijă. Am primit de la d. Bogdan o cp. Mă roagă să-i trimit ceva. Iată-mă silit să întrerup pentru moment cu Heine. Cred că o să-i trimit ceva drăguț. Scrisori ai: 2 de la Peltea, una: Obedeni, una Colțescu, una T. Florescu, 2 Slănic — şi atît. îți trimit şi *Rom. jună„Familia* are două poezii războinice de Sandu. Bravo lui !Ăla trebuie să fie nebun de cum a-nce-

put să miroasă a praf de puşcă. După cit se pare, în ţară domneşte o mare agitaţie. Cine ştie ce surprize ne-aşteaptă ! Pe Strîmbu l-am întîlnit prin Luxembourg, luînd schiţe. Kimon de-asemenea. I-am citit fraza ta din cp. A rîs turcul, care urăşte grozav pe bulgari şi sta să mă sărute cînd i-am citit o depeşă din *Le Temps,* unde se zice că ministrul român din Sofia va fi rechemat. P-aici se schimbă vremea în fiecare clipă, acu senin, acu nor, ploi repezi, vînt şi frunze spulberate.

Spune fetei tale că-i strîng mîna voiniceşte şi mi-e dor de ea. Vă sărut pe amîndoi,

Ştefan

Am întîlnit pe Murgoci şi pe Ţiţeica. Pleacă săptămîna viitoare. Marţi şi miercuri seara vor veni pe la Closerie ca să-şi ia adio.

De ce nu-mi comunici numărul esact din *Petit Parisien,* ca să-1 trimit?

Barbară, nebarbară, dar nu te dai dus cu una [sic!] din ţara nemţilor.

XII

Paris, Jeudi, le 23 Aout '900

. *Draga Virgil,...* .... •

Trimisu-ţi-am azi şapte jurnale şi opt scrisori, te plîng cînd mă gîndesc că ai să le citeşti pe toate. îmi scrii că jurnalele nu vin regulat, mă miră foarte mult faptul, căci pînă azi n-am lipsit nici o zi de la datorie. Protestează la poştă. Azi-noapte m-a [sic !] apucat năbădăile inspiraţiei,' am dat gata o „baladă" intitulată *Voievodul,* pe care am s-o trimit *Convorbirilor.* Citeşte pe Sandu, îţi: place? De cîteva zile sînt foarte agitat de cele ce se petrec în ţară, aştept ca pe spini să vie dimineaţa *Rom. jună.* Mi se pare că aud deja sunetul trîmbiţelor şi-al tobelor şi văd regimentele pornind la război. Poate am să scriu ceva în sensul ăsta. Totuşi, după cît am cunoscut din jurnalele franţuzeşti, conflictul e pe cale de a se aplana. îmi pare bine că vă amuzează nemţii mei, la cari nu renunţ odată cu capul. Te sărut.

Chere Madame, en etes vous contente d'avoir Vergile pres de vous, hein? Je vous assure que, par moments, suiş un peu jaloux de votre bonlicur â tous Ies deux, surtout ă Theure de repas, quand je me rapelle Ies belles soirees passees ensemble, dans notre petit nid du Bd. Montparnasse, tour-â-tour cuisine, refectoire, salon de lecture, etcaetera. Mais, fichtre! Je ne me plainds pas, je suiş heureux de vous savoir heureux, mes meilleurs amis! Paris devient insuportable, pensez donc qu'on a mis encore uri omnibus en circulation sur Ies boulevards Montparnasse et St. Michel, c'est une machine â vapeur qui fait un fracas epouventable.

Je vous serre Ies mains â tous Ies deux,

Octave

Complimente de la Strîmbu, Kimon, Murgoci, Ţiţeica.

XIII

[24 august 1900]

Dragă frate,

Mîine, în sfîrşit, voi pune gheara pe numărul fatal şi mă voi grăbi' să-1 espediez. Ţi-am trimis azi — ca de obicei — cele trei jurnale franţuzeşti; *Rom. jună* le urmează. Răspunde-mi de primirea celor 8 (opt)

scrisori, espediate de ieri. —Azi n-am primit nici o scrisoare de la voi; ce s-a făcut reglementara cp.? Şi mai zici de mine că sînt leneş. Uitasem să-ţi scriu că Anghel — cînd te-a căutat — mi-a comunicat că n-a primit încă nici un răspuns de la StavrL Adam ţi-a trimis o carte: *Le Carilloneur* mi se pare — de Rodenbach. Buletinul sănătăţii mele e satisfăcător: numai insomnia mă tortureazā, dar asta-i floare la ureche! Nimica nou.

Ura!
Iosif

La moitie de la cp. est reservee â vous, Madame, puisque ţa vous fait plaisir de lire mon affreux frangais. Je me donne assez du mal pour consulter le dictionnaire et la grammaire, si je ne me trompe pas, il me semble que j'ai gagne un peu meme en litterature, en vous ecrivant chaque jour quelques lignes, Vous voyes comme je suiş egoiste. Aujourd'hui j'ai vu Andre, qui demande toujours apres „la dame". II a maigri beaucoup, le pauvre gargon!

Si vous regretez Paris, vous avez tort, — il fait un temps tres capricieux, le ciel est ă chaque instant couvert de gros nuages. — Je serais bien curieux de savoir si vous vous portez toujours bien, sil y en a paria desbiches de bois, sauf vous? Car Vergile ne m'a rien dit de pareil.

Une bonne poignee de main â tous Ies deux.

0.

Paris, vendredi

XIV

Dragul meu,

Ieri am primit o scrisoare pe hîrtie albastră, deci de la Baciu, — nimic important — doar că era să-1 prăpădească la Agapia o copită de cal. Mai stă p-acolo vreo 10 zile, unde se afla şi Vlahuţă, despre care spune că-i un mare admirator al lui Grigorescu — şi atît. Nici un cuvinţel despre eventuala venire la Expoziţie. Eu, parcă-i un făcut, de cînd ai plecat, n-am primit nici o scrisoare din ţară; m-au uitat toţi.

Ah, şi numărul fatal nu-1 pot căpăta decît tocmai luni, adecă poimîne, căci trebuie să-1 caute. Nimica nou. Ba da! Murgoci şi Ţiţeica au plecat la Londra, de unde se-ntorc săptămîna viitoare. Trebuie să ştii că tu le inspiri o simpatie deosebită, de asemenea şi Iliescu mă-ntreabă mereu cînd ai de gînd să te-ntorci. Eu sînt sănătos tun. Ieri uitasem să-ţi trimit *Rom. jună.* Iartă. Salut, *madame.*

• ⁃ Vă sărut,
Oct.

Sîmbătă [25 august 1900]

XV

Dragul meu,

M-am hotărît să-ţi scriu ceva mai lung ca de-obicei — eroică hotărîre— şi nu ştiu dacă oi duce-o la capăt. Ştii că pentru mine a scrie o scrisoare e cea mai mare pedeapsă; i-am scris şi lui Bogdan azi, uf ! bine c-am scăpat, nu i-am trimis însă *Voievodul* care nu binevoieşte să se desprindă cu una, cu două, din negura vremilor, deşi l-am somat cu cea mai mare asprime; i-am trimis poezioara alăturată, care parcă ar vrea să spuie ceva şi se opreşte tocmai unde deşteaptă interes— e un sistem al meu de a năcăji pe cititor. Am o sumă de subiecte în cap, nimic nu te predispune la scris ca melancolia toamnei care te năpădeşte din toate părţile, pustiul ei îţi deşteaptă-n suflet mii de amintiri îndurerate.

Azi-dimineață am primit o Cp. de la Coriolis, îmi scrie că o să4 ia dracul dacă n-o veni cu Stans la Paris, măcar pentru 10 zile. Cînd? Nu-i nimic hotărît.

Ieri am întîlnit în Luxembourg pe Popeseu; am stat toată seara de poveşti cu el, la Closerie. Ştii că s-au dat recompensele şi la secția artelor române; după cît mi-aduc aminte, căci nu prea m-am interesat, Kimon a luat mențiune, Strîmbulescu, nu ştiu ce, Serafim, medalie de bronz, Simonide, de argint, dar nu pot afirma esact. Popeseu însă n-a luat nimic; era cu drept cuvînt foarte năcăjit, spunea că se duce la Ollănescu azi, să-1 ia la trei parale. Şi ca o ironie amară, naiba-1 aduce şi pe Iliescu pe la cafenea; îi prezint — Popeseu ştii cum e; Iliescu, naiv, scoate numaidecît carnetul şi-ncepe să-nşire pe artiştii premiați la Expoziție. îți poți închipui ce se petrecea în sufletul lui Popeseu! Ălalalt îi da zor mereu cu mențiunile şi rîdea, cum are obiceiul; era un moment penibil; Popa numai îşi muşca mustața şi tăcea, tăcea. Tîrziu de tot a băgat de seamă Iliescu cu cine are de-a face şi a-nceput să-i trîntească laude cu nemiluita, esprimîndu-şi mirarea că n-a fost premiat un artist aşa de tare în meseria lui. La dreptul vorbind, i s-a făcut o mare nedreptate bietului Popa — era furios şi descurajat, spunea că nu se aştepta ca să primească un aşa brevet de incapacitate după atîția ani de muncă şi năcazuri. încet-încet a adus vorba şi despre tine, spunea că e foarte jenat, că dacă n-a mai dat pe la noi, să nu te superi, a avut o încurcătură cu subdirectorul poştelor căruia nu-i plăceau timbrele lui Mirea —, dar imediat ce va isprăvi lucrarea cu care e însărcinat şi va pune mîna pe parale, se va grăbi să se achite, recunoscînd că tu te-ai purtat foarte gentil față de el. Apoi mi-a povestit, în doi peri, proiecte de însurătoare etc.

Murgoci şi Țițeica sînt londonezi de cîteva zile, după cum ți-am scris; mîine se-ntorc şi de joi pleacă în Italia, dc-acolo se-ntoarce Murgoci prin Grecia în țară. Fericit muritor, Murgoci! Ți-am scris că tu le inspiri o deosebită simpatie, dealtfel, ăsta e secretul tău, Iliescu nu mai poate după tine. — Ce să-ți mai spufr ?

Conflictul nostru cu Bulgaria încă tot nu s-a aplanat, după cît se pare însă totul se va mărgini la un schimb de note diplomatice, deşi *Rom. jună* dă zvonuri alarmante. Bulgaria e încolțită din toate părțile şi o să fie silită să facă scuzele cele mai umilite. Popeseu — *ga va sans dire* — are mare încredere în bulgari.

Vă doresc multă sănătate la amîndoi; ia vezi şi nu pierde din ochi pe nemții mei: să mi-i aduci în buzunar.

Cu dragoste,
Kruger

Lunii

Quant â la dame, je l'a salue miile fois et j'espere qu'elle se porte bien. Andre m'a demande encore: quand viendra la dame?

Complimente din partea Popii ție şi fetei.

SERAFINA

în codru, lîngă un izvor,
Pe-o margine de drum ce duce
Sus, la Ceahlău, e un mormînt
Şi pe mormînt o simplă cruce.

Bătrînii spun că doarme-aici
Un suflet urgisit de soartă:
A fost găsită într-o zi
O tînără copilă moartă.

Trecînd cu turma spre izvor,
Se-nchină cuvios păstorul —
Şi în preajma dîmbului tăcut
Ce trist se tînguie izvorul!

Doar florile d-âbia şoptesc,
Mişcate lin de-o adiere,
Păstrînd un dureros secret
în parfumata lor tăcere,

Căci nimini, nimini n-a ştiut
Să spună cine-a fost străina
Ce n-a lăsat în urma ei
Decît un nume: Serafina...

Şi zi, că n-am trecut niciodată p-acolo ! Dar Bogdan cere să-i trimit material şi-a trebuit să mă esecut.

XVI

Dragă Vergii,

Ieri seara am primit două cărţi poştale prin care Coriolis şi Stans ne anunţă că peste 8 sau 10 zile vor părăsi patria şi că o să fie o frumuseţe cînd or intra amîndoi cu expresu cu tot în gara „noastră". Cred că-ţi va face plăcere această noutate. De la Adam, din Bucureşti, am primit o cp. plină de fraze bombastice cărora acum ştiu să le dau preţul cuvenit.

încolo — nimic. Din Heine am tradus 10 poezii — azi, nu ştiu vremea o fi vinovată — nu-mi mai place nici una. Nu mă las însă şi-i dau înainte. Poezioara trimisă n-a plecat în forma aceea imperfectă la Gobersdorf. I-am introdus modificări radicale.

Vă sărut pe amîndoi *en camarade,*
Oct.

Paris, marţi '900 [28 august]

XVII

[31 august 1900]

Moralistule Cronje!

Trăiască nemţii! Văd că ţi-au venit de hac şi nu ştii cum mă bucur. Aşa te vreau— şi-ţi mulţumesc pentru lecţia ce mi-ai tras-o. Drept să-ţi spun, la-nceput m-am cam „strîmbat în suflet". Noroc însă că ceea ce mi-ai scris tu se cam potrivea cu ceea ce simţeam eu în sinea mea. De-uii singur lucru'îmi pare cam rău: cartea ta poştală, cea dintîi — a căzut pe-o dimineaţă însorită şi veselă cum nu cred să mai fi văzut la Paris. Ce mai dimineaţă şi ah! ce mai săpuneală! Dar amîndouă au trecut acum. Bogdan a fost avizat dinainte. Nimic nu este ireparabil. Te-nşeli dacă socoti c-am renunţat la murmurul de izvor şi freamătul de codrii din „lunga poemă" — al cărei epilog imperfect ţi-a făcut atîta supărare. Decît, *Serafina* e o figură prea senină şi pînă nu s-o risipi toată ceaţa din sufletul meu, zadarnic aş încerca s-o evoc. *Voievodul* însă trăieşte şi ia proporţii mari, — cu toată sfiala (căci m-ai băgat în fiori!) îţi recomand fragmentul *La pîndă,* pe care l-am trimis şi *Convorbirilor,* căci, în sfîrşit, trebuie să le trimit ceva. Chiar dacă se publică într-o fază imperfectă, nu face nimic. Oricînd poţi să revii; dealtminteri, tu cunoşti tot aşa bine ca mine lucrurile astea.

Ei', nu mai fi supărat, dragă Vergii! Mi-ai iertat multe, iart-o şi pe asta.

Odaie imposibil de găsit. Am întrebat peste tot. O singură cameră — *une belle chambre* — în rue de Grd. Chaumiere. Complimente fetei.

Vă sărut,
Krilgcr

CiteşteX^ *Journal,* vorbeşte despre frate-meu, Cronje.

XVIII

Sîmbătă [1 septembrie 19C0]

Burule,

După cît se pare, s-a deschis seria zilelor frumoase şi căldicele de toamnă. Acum e de trăit p-aici! Tocmai primesc o cp. de la Stănulescu, în care m-anunţă că pe la vreo marţi ori miercuri o şterge cu Stans peste graniţă — dar *nu* trec pe la Strassburg — probabil că Adam le-a spus că eşti p-acolo.

Toate bune; am reluat pe Heine, trebuie să-1 termin odată pentru totdeauna. Mă, da inimă acră mă crezi tu! îţi închipui că oricît m-ar fi usturat unele fraze — aş putea să nu văd în ele decît cea mai sinceră dragoste? Apoi, aşa cîte o c.p.-vezicatoare nu strică şă-mi aplici din cînd în cînd, căci talentul meu suferă de reumatisme.

Cu toată dragostea vă sărut pe amîndoi,

Kruger

Ieri, vineri, am fost pe la Anghel. Spunea că va trece marţi seara pe la Closerie căci:
„Wer einmal von der Reise kommt,
Der kann es was erzählen !"* zice un cîntec nemţesc.

Madame, ich grlisse Ihnen [sic!] tausendmal !** Comprennez-vous?

XIX

Dragă Cronje,

Sînt destul de îngrijat în urma celor ce-mi scrii cu privire la sănătatea ta. Aseară — sîmbătă — m-am întors destul de tîrzior acasă; fusesem, cum ţi-am scris, cu Biloul şi pictura română la „Concerts Rouge"; am găsit c. ta poştală în prag şi la lumina unui chibrit am căutat s-o citesc, nerăbdător să aflu veşti bune. Spre dezolarea mea am aflat că starea ta nu s-a ameliorat şi te-a silit să alergi la Saaralben, unde iai băi de sulf. Tu-mi ceri şi mie un sfat, îl găseşti în ilustrata ce ţi-o trimit; spirtul în chestie a avut un rol foarte frumos, pe vremuri, în viaţa noastră casnică. Biata mama spunea adeseori că e singurul medicament care poate veni de hac reumatismelor. Deci încearcă şi tu, dacă-1 găseşti prin farmaciile din Nemţie; felul de întrebuinţare e foarte simplu, torni în palmă cîteva picături şi-ţi frotezi braţele pîn' ce spirtul intră în piele. Asta o repeţi în fiecare seară şi chiar dimineaţa. O condiţie însă ca să aibă efect pare a fi indispensabilă: trebuie să fii neamţ, măcar prin educaţie. Ori tu, de cînd eşti p-acolo, cred că ţi-ai inoculat destul spirit nemţesc ! Nu renunţa, fireşte, nici la băile de sulf şi, îţi repet, nu te-ngriji de singurătatea mea. Te rog însă să nu-mi mai scrii fraze ca: „acum cînd nu-ţi mai stau pe cap etc." Nu vreau să-ţi fac morală aici — trebuie să fii tu destul de năcăjit; dar te rog să nu crezi că nu mi-ar fi dor de tine, *par exemple !* Cu toate astea, nu-mi purta grija; caută de biruieşte răul care te-a năpădit din senin şi vino teafăr la Paris peste 6—10 zile, cum crezi!

Simpaticul Casio ţi-a lăsat o scrisoare la *concierge;* am avut indiscreţia de a o desface, crezind că e ceva important — se scuză că pe picior de plecare a trebuit să lase baltă o grămadă de afaceri şi-ţi lasă proba negativă a unei fotografii. Vezi că nu prea mă pricep în daraverile astea.

Adam îţi trimite *Logofeteasa* — pe care abia acum am norocul s-o citesc, căci, mizerabile! înainte de a o trimite lui Gorun, nici n-ai catadicsit să mi-o pui şi mie sub nas. Eu n-am zis nimic atunci, am tăcut mîic — dar acum îţi mărturisesc că mult m-a durut acest semn de înstrăinare din partea ta. Vezi că sînt şi eu o fire ciudată, nu-i aşa?

Unde pot găsi manuscrisele lui Adam, dacă socoti de cuviinţă să i le trimit. Ori, mai bine, serie-i tu d-acolo şi descurcaţi-vă singuri, căci mie — drept să-ţi spun — mi-e cam silă să-i scriu tipului.

Stans şi Coriolan vin săptămîna viitoare. într-o carte poştală ne spune Coriolan: „Pregătiţi saloanele?" Unde, la ce hotel crezi tu că aş putea să-i duc, căci probabil vor veni înaintea ta. Ideea ta e bună: am să mă esecut; mare şiret mi-ăi fost deşteptîndu-mi ambiţia ! Dar mai e încă ceva, care a produs şi continuă a produce o schimbare fericită în sufletul meu: este dragostea. Da, poţi să rîzi de mine, ştiu că sînt copil şi mă simt

Cine vine clin călătorie / Are de povestit cîte ceva!
Vă salut de o mie de ori!

chiar ridicuL dar nu-mi pasă. O întîlnesc cînd se-ntoarce seara de la atelier, căci lucrează acum, şi, petrec momente delicioase. Simt o căldură binefăcătoare care încetul cu încetul va reuşi cred să-mi dezgheţe inima de mulţ amorţită. Şi. pe fiecare zi observ cu mirare că viaţa nu este.aşa de tristă, că mai am de trăit zile senine şi mă cîştigă iar dorul de muncă, dragostea de versuri. Trei poeme am în cap — *Lăpuşneamd, Patriarhale* şi *Serafina.* Iar m-apucă groaza să nu mor înainte de a le scrie, eu care credeam că voi trăi fără ca să mai scriu nimic ! Nu ştiu dac-au parvenit pînă la tine strofele trimise alaltăieri.

Convorbirile au venit cu un sumar destul de bogat de astă-dată:

D. Zamfirescu — *La Orşova* — versuri limpezi, muzicale ca un murmur de izvor —, cu izbucniri neaşteptate de avînt naţional

Bunica mea !

G. Murnu — *Iliada,* cîntul II

L. Şăineanu — *Influenta orientală* — tot mai interesant

S. Puşcariu — *Ritm de resignare* (poezie)

F. Becescu — *Fericire* (poezie drăgălaşă)

G. B.-Duică: O recenzie asupra de curînd apărutei colecţii de poezii populare despre *Avram Iancu* (adunate şi publicate de popa Simeon FI. Marian — Suceava, 1900 (preţul 1 leu 30 bani).

Ai văzut în *Journal* pe Bagesen de Capiello? Am trimis şi fetei un număr.

Ţi-a scris şi Bârsan o cp. — ţi-o espediez. Vineri, dup-amiaz, am fost pe la Anghel şi. . . i-am citit fragmentul *La pîndă.* I-a plăcut, Anghel era cam desconcertat, spunea că ar dori să se deplaseze din Paris măcar pentru o săptămîna, dar *nervuş rerum* lipseşte, încolo — totdeauna preocupat de 6 populară frumoasă. Strîmbu a primit în fine bursa şi s-a schimbat mult, nu-1 mai vezi aşa tulburat ca-nainte. Kimon aşteaptă bani să plece la mare. — Apropos! Strîmbu a-nceput s-o rupă binişor pe franţuzie, Kimon însă o scîlciază rău. Popeseu — cum ţi-am scris fusese recompensat cu medalie de bronz, dar n-a aflat-o decît acum în urmă. — Domnişoarele din faţă sînt tot aşa de cuminţi; le-am întîlnit mai ieri la postă şi m-au privit drept în ochi ca pe o veche cunoştinţă: aveau aerul să mă-ntrebe ce s-a făcut tovarăşul? M-am împrietenit grozav şi cu gentila papetărească; vreau-nu vreau, în fiecare dimineaţă trebuie să-i sacrific cel puţin cinci minute de conversaţie. Uite, bre! cum încep să mă dau şi eu pe brazdă ? De asemeni, mă găsesc în cei mai buni termeni cu conciergea care nu încetează să-mi surîdă cu aerul ei de *grande dame.* M-me Meunier mă-ntreabă dacă odaia Octaviei se poate evacua înainte de termen ?

Mă grăbesc să-nchid plicul, e patru fără un sfert şi ţiu să plece azi această scrisoare.

Te sărut, nu-ţi neglija sănătatea!

Kruger

Paris, dimanche, 2 sept. '900

Finanţa cam pe sleite, dar echilibrul se menţine.

XX

Les Debats de mereredr, 5 sept. [1900]

Dragă Cronje,

Nu ştiu dacă ţi-ai lăsat cioc, dar aşa te-am visat astă-noapte. Ce-ar însemna visul ăsta, nu ştiu. Sămănai însă grozav c-un uncheş verde şi sfătos; la un momeilt dat, m-ai apostrofat cu vorbele: *Du bist ein Taugenichtsl** Tocţnai cînd să te întreb pentru ce aşa, m-am deşteptat în strigătele precupeţilor din stradă. Astfel că am rămas fără lămuriri.

* Eşti un pierde-vară!

Aseară pe Boul-Mich am întîlnit pe distinsul nostru prieten Anghel, ca-ntotdeauna, însoţit de o damă şi de inevitabilul P. Mi-a cerut imediat adresa ta şi spunea c-are să-ţi scrie. E bun băiat Anghel, din ce-l pătrund mai mult recunosc în el o natură de elită. Avea o poezie nouă, dar n-a fost chip să mi-o citească.

Mă mir că n-ai primit încă cele două cărţi poştale mîzgălite cu versuri; ori faci pe şiretul: nu ţi-au plăcut şi nu vreai să-mi zgîndăreşti amorul propriu. E drept că au fost adresate la Ottweiller şi scrise cu creionul; pesemne că nemţii tăi nu admit asta din urmă şi le-au confiscat. Azi de dimineaţă am espediat lui Adam *Omul şi leul,* imediat ce am primit scrisoarea ta. îţi alătur scrisoarea lui Patraşcu. Stan şi Stans probabil că se plimbă azi pe Ringstrasse, în Viena, în urmărirea vreunei vieneze frumoase. .. I-aştept cu inima bătînd»

îmi umblă prin cap nişte strofe: *în pădure.* Apoi un nou fragment din *Lăpuşneanul: Ospăţul.* Şi o poezioară ca *Nucul* şi *Bunica: — întâiul camarad.* în urma celor ce ne scrie Adam despre criza din ţară — deşi cunosc moftangismul lui — încep a deveni cam îngrijat de soarta manuscrisului meu de traduceri; dar nu cred că un neamţ ca d. Bogdan să-şi uite făgăduiala. îţi spun drept că nu le-aş mai trimite nimic; m-aş adresa atunci la *Lit. şi artă* sau *Noua revistă.*

P-aici e frumos de te sacă la inimă; te cuprinde un regret nespus cînd vezi cum trec zilele, fără ca să le poţi opri, tot mai senine, mai poetice şi mai pustii. Dar seara e frig, (şi) mi-am scos pardesiul şi pălăria de bandit.

Cred c-ai primit pînă azi carta lui Bârsan; ţi-am trimis azi o scrisoare a Peltei. — Cum o duce fata? (adecă Octavia).

Am primit şi *Familia,* număr festiv în amintirea lui Vasile Alecsandri. Biloul a plecat la ţară şi se-ntoarce pe la vreo luni. Primeşti regulat jurnalele? Ai citit vestea despre moartea fostului nostru inchizitor G. Dem.

Illl

Illîl!^^

Itlliil^^

UIMI

•f tiţlÂif..

Scrisoare către M. Dragomirescu - Iaşi 2 martie 1897
(Biblioteca Academiei K.S.K.)

Teodorescu? Zi-i cu mine: Dumnezeu să-1 ierte ! Dealtminteri, eu n-am trăit în termeni tocmai răi cu dînsuL Sandu are un articol scris pe fugă; tristă e meseria asta — sau mai bine mizeria — de gazetar î

Tu cum o duci cu sănătatea; ai încercat remediul ce ți-1 indicasem?

Te sărut,
Kruger

XXI

Dorite Cronje,

Azi n-am primit nici o scrisoare de la tine. Ţi-am trimis *Le Temps* de acum cîteva zile, deoarece cred că te-nteresează foiletonul lui Larroumet şi mai mult ca să te convingi cît de superficiali sînt în literatura universală uneori franţuzii. De pildă, d. L. se pare că nici nu ştie de existenţa unui oarecare *Prometeu înlănţuit* de Shelley, care — orice s-ar zice — nu e tocmai de teapa unui Jean Lorrain. Nu ţi-e iertat să vorbeşti de tragedia lui Esc'hyl, fără ca să aminteşti măcar de sublimul poem al lui Shelley.

Noutăţi: de două zile avem între noi doi artişti: Popeseu şi Storck. Popeseu îmi arată o deosebită simpatie şi mărturisesc că mi-e foarte simpatic, contrar aşteptărilor. Storck e mai voinic şi mai rezervat. Azi-dimineaţă te-a căutat un domn, rugîndu-mă să iau în primire un obiect de lux aparţinînd d-lui Saligny şi să-1 păstrez pînă la reîntoarcerea ta. Ai vreo cunoştinţă preliminară asupra acestora ? — Adam ne trimite foiletoanele ; pe copertă: „manuscrisele !!"

Cum te mai proslăveşti cu sănătatea? Stan şi Stans îmi scriu să le caut o cameră cu două paturi solide. Cum vezi, colonia creşte şi-nfloreşte; cînd ei veni şi

tu, o să fie o frumuseţe. Pe cînd ai de gînd să porneşti încoace? Sper încă să te surprind cu noi „emanaţiuni ale spiritului meu". Mă, şi sînt hamurezat lulea, *comme un carlia, ma parole dhonneur!* Sînt capabil să fac cele mai mari prostii — d-aia mă bucur de venirea amicilor, în societatea lor sper să-mi mai viu în fire.

Te sărut,
Kruger

Mai ceartă-mă din cînd în cînd, îmi faci un mare bine.

Mes salutations amicales pour M-me Octavie.

Paris, dimanche [9 septembrie 1900]

XXII

Dragul meu,

Ieri eram aşa de bolnav — din cauza unei mizerabile indigestii — încît abia am reuşit să-ţi arunc vreo cîteva şire pe o cp. Toată noaptea m-am chinuit, fel de fel de visuri urîte m-au cercetat; azi, deşi mă simt obosit şi mă doare puţin capul, pot să mă felicit că am scăpat ieftin. Dar credeam că nu se mai isprăveşte noaptea.

în asemenea dispoziţie îţi poţi închipui că n-arn putut face nimic; acum însă reiau firul

„şi cu multă plecăciune rima mîndră o aştept", după cum zice bătrînul Gr. Alexandrescu.

Nu găseşti uri mare haz în felul cum primim noi •scrisorile? Nu pot socoti cîte zile îi trebuie unei scrisori ca s-ajungă la Saaralben ori viceversa. Atîta ştiu că primesc răspunsuri la întrebări pe care nu le-ai primit încă şi revenim a doua, ba chiar şi a treia oară asupra unor lucruri deja învechite. Tot aşa se-ntîmplă şi cu jurnalele? Octavia îmi scrie *joi* că şi-a primit jurnalul de marţi, pe cînd pe cel *de miercuri* îl primise deja. Azi l-am tMmis a doua oară. Cum vezi e o harababură întreagă şi, întrucît mă priveşte, nu mă ştiu deloc vinovat. Eu am scrupule d-astea copilăreşti pentru că am suferit foarte mult de pe urma neglijenţii, pe vremuri. Dar s-o lăsăm încurcată.

Tu-ţi esprimi dorinţa de a citi cît mai curînd cele făgăduite, şi asta înainte de sosirea simpaticilor buzoieni la Paris. Cum ăştia ne anunţară prin şase cărţi poştale ilustrate că vor pica în Paris tocmai joia viitoare, dimineaţa — sper că voi putea fi la-nălţime, mai ales că-ţi pot procura prin acest fapt o satisfacţie sufletească. Dar drept să-ţi mărturisesc, prea mă-ncarci de laude şi calităţi. Ce-o fi atunci cînd ţi-oi trînti poema întreagă *t* O am toată în minte; îmi lipsesc numai cîteva detalii istorice, pe cari sper să le pescuiesc din Xenopol, Şăineanu şi cronicari. Trebuie să ştii însă că e o poemă în toată puterea cuvîntului, împărţită în două cînturi: întîia şi a doua domnie a Lăpuşneanului, plină de peripeţii, scrise din viaţa vechilor curţi domneşti şi din popor, cu intercalări de doine etc. Nu vreau însă iar să cad în păcatul de a-ţi da prea mari iluzii, şi deci nu mai insist.

D. Bogdan mi-a răspuns afabil ca-ntotdeauna şi toate au ieşit de minune, aşa cum prevedeam. N-am vrut însă să-1 mai molestez cu rugăciunea de a îndrepta strofa 4, căci espediase deja manuscrisul. Dealtfel, acum în urmă am mai intercalat o strofă, simţeam eu că lipseşte ceva. Ceea ce mă cam supără este că în *Convorbiri* n-are să se publice decît fragmentar şi dezordonat, de pildă *La pîndă* formează un capitol tocmai către sfîrşit. *Ospăţul* este anterior şi nicidecum partea a doua, cum îţi închipui tu. în sfîrşit, om trăi şi om vedea.

îmi scrii că aştepţi venirea lui Stans cu oarecare grijă şi încredere totodată. Pînă în momentul de faţă, habar n-am de intenţiile lui literare; după cît îl cunosc însă, îmi închipui că s-ar asocia din toată inima la *o* întreprindere nouă, dacă nu cumva esperienţa amară de anţerţ l-o fi desmîntat pentru multă vreme. în tot

cazul, eu îi aştept pe amîndoi. Stan vine cu vioara si „trage nădejde să găsească vreo Chknay oareşicare" ca un ţigan veritabil (nebotezat) ce este.

Quant â Madame Octavie, je Ta supplie de ne pas se formaliser si Ies journaux n'arrivent pas reguliere-ment; je le repete: ce n'est pas de ma faute; il faut reclamer â la poşte. J'espere que le grand air de la campagne lui fait du bien et va finir par chasser toutes Ies idees noires.

Je vous embrasse frateniellement,

Paris, samedi

Qciave

XXIII

Miercuri spre joi - Paris, 12 sept. *'900*

Dragă Kneipp,

Vei fi îngrijat şi poate chiar cam năcăjit că nu mai primeşti de vreo două zile încoace nici o veste de la mine. Mă simt şi eu vinovat, mai ales că te deprinsesem cu cîte-o carte poştală în fiecare zi. Dar nu ştiu nici eu cum s-a făcut, căci de uitat nu te-am uitat nici o clipă, în fiecare moment tresăream şi-mi ziceam: „Trebuie să-i scriu lui Cronje" —însă totdeauna m-a stingherit cîte ceva.

Adevărul e că am fost foarte zăpăcit aste două zile din urmă. Un ne'âstîmpăr sufletesc nu-mi da răgaz . să stau locului. Umblat-am rătăcitor prin Luxembourg şi pe Boul-Mich, ceasuri întregi, fără să mă pot linişti. Nici de citit, nici de scris nu-mi ardea — eram ca luat de iele. Mă apucase şi un dor nebun de ţară şi de voi, dar cu atîtâ putere încît abia mă puteam stăpîni să nu mă podidească lacrimele, hoinărind pe stradă, şi ma simţeam singur, singur pe lume. în aşa situaţie am întîlnit pe fratele Mitif, dar n-am putut sta mult de vorbă cu dînsul, căci era grăbit. Hazardul mi-a scos

înainte şi pe drăcoaica ceea cu ochi negri — puţin a lipsit să nu-i cad în genunchi, întocmai ca într-o poezie a lui Heine.

Azi-dimineaţă (miercuri) primesc o depeşă de la Avricourt: „Sosim ora 1 p.m." M-am îmbrăcat repede şi ti va la nr. **1** din strada noastră, unde mi s-a spus că pot găsi două camere mobilate, lâ etajul al 3-lea. V-am espediat apoi jurnalele, am mai stat de vorbă cu papetăreasa, — la birt, am încercat să-ţi scriu repede o cp. dar am stricat-o fără să pot lega două rînduri şi pe la 1 fără cinci, iată-mă-s la gară. Din momentul intrării trenului în gară, mi-ar fi greu de tot să-ţi povestesc ce-am mai făcut. Ştiu numai că am dus-o toată ziua într-un hohot de rîs cu poznaşul de Coriolis şi cu Stans; — dacă va continua tot aşa, apoi eu o să mă bolnăvesc, căci acest prisos de veselie nu-i semn bun.

Acum e tîrzior — poate să fie ceasurile trei dimineaţa şi, pentru că sînt singur cu mine acasă şi nu pot închide ochii cu nici un preţ, m-am decis să te ţiu de vorbă, dragul meu Virgil. Ştiu bine că nici mîine n-o să prea am timp să-ţi scriu, deci profit de acest ceas de insomnie, căci de lucrat mi-e peste putinţă. Dar nu te supăra şi nu te îngriji — lasă-mă la largul meu aste cîteva zile, vreau să mă-mbăt de viaţă pînă la saturaţie, să mă ţiu numai de nebunii săptămîna asta — las tot baltă pentru moment şi m-arunc orbeşte în valurile Parisului. Va trece volbura asta cum a venit, nu te teme; şi vei vedea pe urmă cît am să fiu de liniştit şi cuminte, şi sîrguincios. Asta ţi-o făgăduiesc formal — deci prelungeşte-mi pohta pînă atunci.

Tot ce-am scris zilele din urmă nu-s decît începuturi de strofe răzleţe, altminteri aş dori mult să-ţi trimit ceva, după cum îţi promisesem. Afară de asta am înghiţit un volum întreg de proză insipidă din *Istoria* lui Xenopol şi-am tradus cîteva poezioare din Heine. Cam uşurel bagajul literar, cu atît mai mult că n-am avut alta de făcut. Dar s-o ia dracu meseria asta de poet! Cel mai mic fleac de subiect trebuie să-1 răsuceşti de sute de ori pînă să-mbrace forma fatală. îţi vine cîteodată să-ţi iei lumea-n cap — singura mîngăiere ce

ți-e dată este să observi cum treptat-treptat subiectul prinde viață, să-l urmărești cum se-nchează în cele mai mici amănunte — ah, dar de cîte ori îți surîde o clipă și se stinge-n întuneric! De aceea versurile cele mai frumoase sînt acelea cari nu se scriu niciodată.

Stans ne-a adus cîte o colecție din *Floare.* Am răsfoit-o cu oarecare strîngere de inimă. Am adus vorba despre misterioasele noastre proiecte. Chestiunea fiind însă foarte delicată, am lăsat-o să doarmă pînă la venirea ta *-r-* și, într-o seară, cînd om fi cu Anghel și cu Cruceau la un *bock,* ne vom sfătui băbește — nu-i așa? — Coriolis se recomandă p-aici fetelor ca *"auteur humoristique comme Alphonse Allais et Georges Auriol".* Are un haz băiatul ăsta în tot ce spune — fericiți acei cari pot să-l aibă totdeauna aproape. Și are un succes nebun cu damele, mai ales cum vorbește el greoi și stricat franțuzește, îți vine să te prăpădești de rîs.

Dar uitasem ceva: Ți-am scris că mai ieri s-a prezintat un domn lăsîndu-mi în pază un obiect de artă. Este o pipă a fostului rege al Bavariei, Ludwig II, aparținînd d-lui Saligny, care voia s-o vîndă aici la Paris. Spre acest scop o încredințase d-lui Popovici-Hațeg *(chef du Laboratoire de geologie au Service des Mines de Roumanie);* acesta a lăsat-o cîteva zile în vitrina unui negustor, dar cum d. Hațeg nu mai putea să rămînă la Paris și nici nu se putea întoarce cu pipa nevîndută, s-a prezintat la noi acasă, crezînd ca să te găsească și să te roage s-o plasezi tu la vreun ebenist oarecare. Mi-a lăsat și adresa d-lui Saligny. lat-o:

Monsieur le Professeur
Dr. A. O. Saligny
Dr. Lahamann's Sanatorium
Weisser Hirsch
bei Dresden (Deutschland).

Spunea acest d. Hațeg că tu cunoști foarte bine pe d. Saligny și chiar bănuiește că te-nrudești cu dînsul; deci îi vei scrie. Eu am închis-o în *armoir,* căci ce era să fac? A trebuit, vrînd-nevrînd — s-o primesc în pază. Pipa e evaluată la vreo 1 000 fr. — deci îți poți închipui cam ce fel trebuie să fie. Eu, care n-am avut niciodată

curiozitatea măcar de a privi de-aproape asemenea obiecte de lux, n-aș schimba-o pe țigareta mea de cireș.

A propos ! Popeseu — pictorul — m-a rugat să-i scriu „ceva idilic" ca să încadreze o pagină din *Ileana.* I-am. răspuns prietenește că mie revista asta nu-mi place, dar, dacă voi scrie ceva, asta numai de hatîrul lui o fac. Și cum nici el nu știe sigur dacă o să mai apară nr. 2 din *Ileana* — a rămas lucrul baltă. Atît mai bine. însă simpaticul Popeseu trebuie menajat. îmi pare cel mai răsărit și mai cult din cercul tinerilor pictori. Eu i-am făcut o mică mizerie într-o seară, păcălindu-l frumos și, ca băiat deștept, nu s-a supărat, dar m-a amenințat c-o să se răzbune. N-am vorbit încă nimic cu ei despre „revistă". Dar mai e vreme.

Dar tu, cum o mai duci cu ale reumatisme? Sper că pe la vreo duminică să te-avem între noi?

Et notre chere malade, va toujours mieux, j'espere, Je lui envoie toute une charrette *(un car !)* de salutations amicales. Mais je suiș aussi un peu fache apres elle, parce que elle me neglige depuis quelque temps et ne daigne pas m'envoyer un mot.

Te sărut,
Iosif

XXIV

Munchen, 16 mai 190 î

Dragă Virgil,

Mizericordie !!

Azi am primit de la Steinberg o scrisoare prin care mă vestește că volumașele mele se tipăresc — curînd vor apărea. Doamne, cînd mă gîndesc că roțile unei tipografii din București se învîrtesc zorite în vreme ce motorul pufăie obosit și coală după coală trece pe

sub „furcile caudine" ale d-lui corector — mă apucă groază. Bine era să fi văzut măcar ultima corectură; aş fi fost lipsit de palpitaţiile cu care aştept apariţia — mă tem grozav de vreun bucluc. O virgulă greşită poate distruge versul cel mai reuşit. în sfîrşit — om trăi şi-om vedea.

Ieri am primit şi scrisorica voastră ticluită cu două cerneli şi cu biletul magic. Căutatu-l-am pe Hattler în preajma locuinţei mele; dar dacă n-aş fi avut fericita idee să cer la o cafenea aşa-numita *Adressbuch* — nu l-aş mai fi găsit cît e lumea şi pămîntul! E tocmai dincolo de Pinacotecă, şi eu stau hăt, în sus. Azi am fost pe la dumnealui; foarte amabil neamţul; scrisoarea lui Kimon l-a zăpăcit de bucurie; am povestit aproape un ceas întreg cu el şi cu nevastă-sa — o bavareză groasă şi limbută. Nu mai spun nimic de laudele ce curgeau droaie la adresa lui Kimon şi Storck.

Mi-am tocmit un rînd de haine — saco, stofă solidă, închisă: preţul 70 m. Neamţul m-a asigurat că marfa lui e escelentă, ca orice negustor. Dealtminteri cred că e cinstit. Dar nu găseşti cam scump? îmi vine greu să mă deprind cu gîndul că am să port pe mine aşa scumpete ! Pesemne s-a-ntors lumea pe dos; cînd m-ei vedea, te-asigur că nici n-ai să mă recunoşti. Ceea ce mă pune pe gînduri însă mai ales este că nu-mi mai rămîn în buzunar decît 10 mărci, căci 100 fr. fac tocmai 80 m. 50 pf. Cel puţin o să am şi eu odată o haină bună, croită pe trup şi după gustul meu.

Ieri dup-amiază am întîlnit pe Murnu, seara ani petrecut-o cu el admirabil. O nouă cunoştinţă: d-ra Ciaudia, sora d-nei Murnu — tip de moldoveancă cu grai „dulşe di pi la Ieşi" — şi foarte simpatic. Cînd zic „foarte", să nu-ţi închipui alte bazaconii; mi-a alunecat condeiul să mărturisesc că-mi place. E o fată veselă, rîde cu atîta haz că-ţi face poftă. Apoi Murnu are şi el darul să vorbească într-un stil cam poetic şi plin de umor firesc. Ai să-1 cunoşti şi tu, fără-ndoială ; i-am comunicat complimentele; spunea că nădăjduieşte să rămînă în Munchen cel puţin încă două luni.

Am plănuit împreună o escursie la Starenberg. Turcul, probabil, îţi va descrie pe larg frumuseţile din împrejurimea Munchenului. Voi cînd veniţi?

Murnu m-a întrebat dacă sînt dispus să cunosc pe o cocoană din vecini — o literată cu care aş avea prilej să vorbesc nemţeşte. L-am rugat să mai întîrzie pînă ce m-oi înţoli. Am băgat de seamă că în ochii lumei totdeauna preţuieşti mai mult dacă eşti bine îmbrăcat.

Cu doamna mofturoasă — Muza — mireasa fără zestre cum a botezat-o Nanu -- sîntem în relaţiile cele mai intime; peste două zile cel mult sper chiar să-ţi trimit ceva isprăvit, făcut şi refăcut de o mie de ori. Titlul: *Lebăda.* Merge greu, ca-ntotdeauna; greu picură vers cu vers.

Azi-dimineaţă m-a deşteptat furtuna şi
auzind pe sfînt-Ilie
trăsnind în carul lui de foc,
am chiuit de bucurie
şi-am început să joc.

Plouă cu găleata, tună şi fulgeră; nu-i chip să faci un pas în stradă. Ieri însă a fost o splendoare: trei ceasuri am rătăcit prin Englisch-Garten.

Nu-mi scrii nimic despre Mitif şi Sextil — inimi de aur. Mitiful n-are de gînd să scuture odată jugul plictiselei şi să s-arunce pe aripele năzdrăvanului Pegas? *Zadarnici..* . (citaţie etc.) îmi pare rău sincer că neputînd face însumi corecturile n-a fost chip s-adaug dedicaţia la *Cavalerul* — la o a doua ediţie însă... dacă s-o întîmpla „minunea".

în colecţia lui Ghedem am dat peştera opta variantă a *Irinei* — şi cea mai desăvîrşită. îmi pare rău destul că n-am cunoscut-o înainte de a făuri balada mea. Sînt acolo lucruri frumoase cari mi-au scăpat poate pentru totdeauna. N-am găsit în schimb *Ielele* — cîteva descîntece, foarte interesante, nu-mi ajută îndestul. Nu ştiu cum şi unde aş putea găsi balada populară de care ţi-am vorbit odată. S-a publicat demult în *Ţara nouă,* de acolo a fost reprodusă într-una din cărticelele editate de Socec — dacă nu mă-nşel. Eu am

avut-o, dar n-o mai găsesc. Iată cum se pedepseşte neglijenţa. Aş dori să citesc şi studiul lui. Şăineanu — dacă nu l-oi găsi la Murnu — şi nu cred, căci toată biblioteca lui e în ţară — te-aş ruga pe tine să-1 scormoneşti de unde ştii — numai tu ai misterul de a face să iasă la lumină cărţile cele mai rare. Am pe masă o cărticea apărută aici de curînd: *Deutsche Chansons* — nu-i decît un amestec de nerozii şi nostimade, aberaţii printre cari strălucesc totuşi versuri frumoase, chiar inspirate. După titlu poţi ghici că nemţii încearcă să introducă prin cafenelele lor genul chansonierilor din Montmartre. Dar ce departe sînt aceşti trubaduri de bîlci de Goethe, Schiller, Heine. Aceştia se pare că au secat pentru multă vreme izvoarele inspiraţiei senine şi pentru epigoni n-a mai rămas decît drojdia.

Vrei un specimen:

„Rumplumplumplum,
Rumplumplumplum,
Mir plumpt ein Backstein in Kopf herum
Rumplum!
Au, au, au, au !
Verfluchtes Gehau,
Vertrakter Diskant,
In der Schâdelwand"

sau altul:

„Tidlidei! Tidlidei
Ei, verfluchte Hopferei!"

' altul:

„Je suiş Adele, la reine blonde —
On me connait, messieurs, parbleu !
Je suiş la reine, la reine du Demimonde.
Adele est lă — faites votre jeu!"

Turcului în curînd am să-i scriu o scrisoare lungă, lungă.

Scrisoarea făgăduită rîndul trecut o aştept încă; te sfătuiesc însă ca mai întîi să iai luleaua neamţului. Sextil ştie bine unde se găseşte. Juchuchu !

Nu uita să strîngi mîna tuturor tovarăşilor. Tu primeşte o mulţămire şi o frăţească sărutare.

Iosif

Sandu, bietul de el, trebuie să stea ca pe jar.
Cîte telegrame a trimis în gînd ministerului?
Dar voi cînd o porniţi încoace, spre Alpi?
Fapte diverse?... Crime nu se prea întîmplă în Munchen.
Ca fapt istoric: am asistat la înălţarea unui clopot enorm.
Biserica Marienkirche. Pe bronz scria: *„Annum Jubilaei 1901 anuntiavi, abhincfesta Domini glovificabo".**

XXV

Dragă Virgil,

Nici acum încă nu te pot bucura cu vreo poezie, nimic nu-mi reuşeşte. Toată truda mea e zadarnică, ştiu bine că eşti amărît de multe şi de mine îndeosebi. Mai am o singură ambiţie: să nu te mai văd nemulţumit ; gîndul ăsta mă însufleţeşte, oricît m-aş simţi de istovit, şi alungă departe ispita vieţii de toate zilele. Mai este oare omeneşte posibil să mă aştepţi? Mai ai tu cea mai slabă licărire de speranţă în viitorul meu poetic? Atunci îţi mai cer o singură favoare. Aş vrea să mă-nfund cît mai curînd într-un sat apropiat, să n-am nici o figură cunoscută în preajma mea şi acolo să lucrez. Dacă nici acolo nu voi face ispravă, atunci Dumnezeu să se-ndure! Aveam de gînd s-o fac asta încă din luna trecută; dădusem concediu gazdei şi rămăsesem pe drumuri. Greşeala a fost în partea mea; odaia am regăsit-o, dar am anunţat gazdei că plec la 1 august. La ţară cred că şi viaţa e mai ieftenă. Scrie-mi dacă planul ăsta e realizabil. Poate ar fi bine să vorbim împreună mai pe larg, înainte de a lua vreo hotărîre? Aştept răspunsul tău.

Te sărut,
Iosif

12 iulie 1901, Munchen

* Am vestit anul jubileului 1901, de acum înainte voi slavi sărbătorile Domnului.

XXVI

Vineri, Neuburg a. D., august 190î

Dragă Virgil,

Milles et milles remerciemenis d'ahord — cum aş zice în franţuzeasca mea stricată. Trebuie să ştii că din puţin ce ştiam mi-a rămas pe sfert. Restul ăsta îl păstrez însă ca pe-o comoară scumpă. De el se leagă amintiri... Dar nu vreau să plîng! Iartă-mă. Aş fi voit să te întreb ceva, dar mai bine las, pe cîndne-om întîlni. Şi sper cît mai curînd în acea întîlnire. Lasă Geneva şi vino aici la Poteva! Nu mai fi supărat pe mine! .

Pentru întîia oară de cînd ne-am despărţit, simt de cîteva zile că vîna poetică prinde viaţă. Ieri, alaltăieri şi toată noaptea am scris. Sînt aproape mulţumit cu mine însumi, tremur ca-n vremurile vechi de dorul unui viers frumos. Dumnezeu să-mi ţie reumatismul la piciorul sting, care mă face să stau mai mult pe acasă şi în curînd am să te bombardez cu producţii de-o să zici: ce-i asta! Dacă însă te hotărăşti să te ridici — vorba ta — pîn-aici, apoi o fi poate şi mai bine. E frumos — şi Dunărea cîntă ca o nebună. Deocamdată îţi trimit un crainic modest. Mai am încă o baladă aproape gata, dar nu mă-ndur s-o transcriu fără coadă. Gîntecul de mai jos vrea să fie un *pendant* la: *Acolo,* din volum. îmi pare grozav de rău că s-a publicat; nici nu-şi avea locul, acolo. în sfîrşit, iată cum sună:

îl

Lucea pe cer aşa tăcută
Şi parcă, izvorînd schintei,
Vrea să pătrundă printre storuri.
Ah, cîte visuri, cîte doruri
Nu-i încrezusem ei!

Ca un prieten de departe,
Departe-n veci şi-n veci străin,
O aşteptam în fapt de sară
în colţ acolo să-mi răsară
Senină din senin !

Dar într-o noapte blestemată,
Cînd parcă strălucea mai viu
Cum s-a făcut nici eu nu ştiu —
Pieri din bolţile celeste...
De-atunci pustie lumea este
Şi cerul e pustiu.

De-atunci o vreau în orice sară
Şi-o caut nopţile-n zadar ...
O spuneţi, stelelor vecine,
în care sfere mai senine
O să-mi răsară iară?...

Atît a rămas din o duzină de strofe ! Dar mai bine aşa decît... Caron în Paradis !

Steaua mea — adevăr spun — n-o mai găsesc pe cer. în schimb am-văzut pe *Mercur.*- Ştii că zăboveşte puţin, după apusul soarelui. E-o mintme ! <

Ce zici tu de un subtitlu în volumul viitor: *Note simple — Un şirag de cîntece.*

Lui Kimon, Mitif, Sextil — le-am scris la toţi. Vreau să mă-mpac cu toată lumea; pesemne am intrat în anul morţii.

Frigura ta ce mai face? Vino aici şi-o aruncă pe Dunăre la vale ! E frumos mai ales în amurg, numai ţînţarii ca nişte recenzenţi obraznici, cari trăiesc din sîngele poeţilor, nu ne lasă în pace.

XXVII

Neuburg a. D., 14 aug. 1901

Nu pot săţi scriu decît în versuri, dragă!
M-a apucat o furie nebună
Să fac sonete ... Asta nu-i a hunăj.
Scriu repede şi-ntruna ziua-ntreagă. >

De-o merge tot aşa, în astă lună
Seot un volum. Să ştii că nu e şagă.
Dar mă cam tem. Vin nemţii şi mă leagă,
Cînd or simţi că-s un. „împuşcă-n lună".

Vrei să-ţi mai scriu despre Paris? ... Sînt gata
Ori de amor? ... Fac pe Rosetti marţ.
îmi curge-aicea Dunărea, heibet !

Ea-mi spune multe; cîntă, fermecata,
S-o tot asculţi, să nu,te mai desparţi...
Acuma simt şi eu că sînt poet!...

în adevăr, dragă Virgil, nu ştiu pe ce lume sînt. Scriu aproape fără să-mi dau seama cum. Orice gînd se schimbă-n vers de sonet şi *mimai* de sonet. Tu ce crezi despre această şotie demonică?

Te sărut cu dor şi te aştept p-aici,

Iosif

Am o veste bună despre volume, dar nu în privinţa vînzării. Aia nu merge. E vorba de o lăgăduială bănească... Ghici de unde?

XXVIII

Neuburg a. D., sîmbătă august 17, 1901

Dragă Vergii,

îmi pare rău că nu-ţi pot scrie mai pe larg, căci ispita versului nu-mi dă răgaz. Am întins pînzele pe mare şi bate vînt cu noroc şi mă duce ca-ntr-un vis către o lume fermecată... Nici eu nu ştiu unde şi cînd am să mă opresc din această călătorie prin împărăţia basmelor. Am planuri mari de tot; poemul început

îmi cere cel puţin douăsprezece cînturi. Mă bate gîndul să fac chiar douăzeci şi patru. Dar partea întîi e sigură, o văd crescînd mereu şi înflorind tot mai mîndru din depărtări înnegurate. Aşa că *A fost odată...* va fi. Şi va fi o carte minunată, dacă mi-o ajuta Dumnezeu sfîntul şi... bunica povestitoare cu fusul ei sfătos. (Subiectul e luat aidoma din Ispirescu.)

Atît sonetele cît şi povestea sînt, fireşte, abia aruncate pe hîrtie în goana condeiului; va trebui să mai revin pe ici-colea, să mai cioplesc versul, dar acum n-am vreme. Ce-o fi, om trăi şi-om vedea.

Carta ta poştală primită azi odată cu banii m-a făcut să-mi dea lacrimile. Nu, nu merit, dragă, dragă Virgil, tot ce spui tu! Dacă am ajuns aici, apoi numai tu, numai tu şi iarăşi numai tu eşti pricina binecuvîntată. Mi-ai turnat în suflet farmecul vieţii, m-ai ridicat - ca un vultur — spre cer şi acum văd cu spaimă dedesubtul meu prăpăstiile în cari era să mă prăbuşesc pe veci! Sînt ca un om care trebuie să plece undeva departe — şi are multe orînduieli şi porunci de lăsat în urmă şi se grăbeşte să le zică pe toate şi nu ştie de care să s-apuce mai întîi.. Iată cum şi ce fel zăresc viitorul:

A fost odată... (poveste în versuri) vreo 120 pag.
Sonete din călătorie (un volum întreg)
Balade (alt volum)
Şi pe urmă?....

Te sărut,
Iosif

XXIX

Neuburg a. D., 19 aug. 1901

Dragă Vergii,

Azi vreaii să mă odihnesc, *par exemple*! Vreau să mă-mbăt de aer, s-alerg pe cîmp, să rătăcesc pe ţărmul Dunării, deşi e cam posomorită vremea. Cele două capitole ce urmează trebuiesc frămîntate mai mult. într-u-

nul voi descrie Parisul oglindit în mintea unui ţăran. Dar ca să nu-mi calc principiul de curînd inaugurat: *„Nulla dies sine Unea",* îţi transcriu sonetul de mai jos... Perspectiva unui sutar. era la Castelul Peleş prin influenţa unui prieten cunoscut la Munchen. Dar. . . văd că nu se mai realizează... iată şi sonetul ce l-am făurit azi jucîndu-mă:

CURTE A-VECHE

Azi Curtea-Veche e ruină goală.
Zac prin grădină cruci pustii, crăpate,
Cu slove-adînci, chirilice, săpate...
Şi numai vîntu-n ierburi dă răscoală.

Cînd însă-n turlă miez-de-noapte bate,
De prin morminte umbre mari se scoală,
în şoapte, pe furiş, s-adună-n sală;
Sînt vechi boieri din veacuri depărtate...

Grăiesc încet de treburile terii?...
Ori nu se-mpacă vodă cu boierii:
îi pun la cale cărţi de mazilie?...

Vreun sfat ascuns, de-o pildă... Cine ştie !
Năluca unui paşă-n umbra porţii
Stă nemişcată ca un sol al morţii.

Mie nu mi s-a urît p-aici, dimpotrivă. Numai cît nu ştiu pe ce mi se duc banii, căci trăiesc destul de modest. De aceea ar fi bine să vii aici, ne-ar costa mai ieften laolaltă. închipuieşte-ţi că încă nu mi-am plătit chiria, deci te-aş ruga — dacă nu ţi-e în gînd să vii înainte de sfîrşitul lunii — fă aşa ca să primesc suta de fr. pe la 27 august şi toată luna lui septembre nu-ţi mai cer apoi nimic. E lucru mare să ai odată o sumă întreagă în mînă, te aranjezi bine, şi pe urmă nu-ţi mai pasă. Apoi vreau să trimit pe la reviste din ţară cîte ceva şi *trebuie* să iasă parale. Kimonelo îmi scrie că vrea să vie p-aici să petreacă vreo două zile, mai colo, în toamnă; atunci ar fi bine să fii şi tu...

Cu musiu Pătraşcu nu mai stăm de vorbă ?. .. Vreau să-i scriu şi lui Motru.

Dacă vii în septembre 5, atunci, fireşte — poţi să-mi trimiţi mai puţin. *Cronicarii si* un viitor sonet şi cel d-alături vreau să le trimit lui Bogdan.

Scrie-mi, dragă, tot ce-ai pe suflet, că doar sîntem fraţi.

XXX

Mon tres cher ami, .

Voilâ trois jours que j'attends impatiemment une lettre — Thabituelle — de ta part. Es-tu malade? Je suppose pluto t que ta deraiere c'est egaree, comment m'expliquer autrement ce subit silence? Es-tu fache, peut-etre? Ecris-moi un seul mot, je te prie, car je ne peut pas meme travailler comme avânt, je suiş inquiete, allarme, agace.

Ce e cu tine, frate? Scrie-mi!

Te sărut,
Iosif

Neuburg a. D., 24 aug. 1901

XXXI

Dragă Vergii,

A mai ieşit unul din fabrică şi •ţi-L trimit. Aceste zile din urmă nu ştiu ce aveam, că n-aveam chef de nimic. Cum nu primeam nici o scrisoare de la tine, îmi închipuiam că eşti bolnav şi văd cu durere că nu m-am înşelat. Nu te lăsa, frigurile sînt afurisite şi numai dacă le tratezi ţapăn, poţi scăpa de ele. Tu mă-ncarci de bunătăţi. Mă-ntrebi ce şi cum. Eu nu

ştiu ce să-ţi răspund. Tot ce zici tu e sfînt. Aş dori numai înainte de Crăciun să văd pe tata, surorile şi fraţii, pe urmă sînt al tău. Lui Steinberg ştii că nu i-am scris în chestia volumelor? Nu ştiu cum să redactez scrisoarea. Aş avea nevoie de sfatul tău. Lui Bogdan mă apucasem să-i trimit sonetele, cele două, şi acum, după scrisoarea ta, îmi pare foarte rău. Ştii cît e de lacom şi nu mai lasă cînd a pus gheara pentru *Convorbiri.* Dar am de gînd să scriu altele. De la Sextil n-am mai primit nici un semn. Ţie ţi-a scris? încă o dată, pune piept bărbătesc valului ce te ţintuie; dacă eu aş putea să-ţi aduc puţină mîngăiere, sînt fericit. Iată si

RĂZMIRIŢA

Frînturi de oăste-aleargă pe-apucate...
Ard satele... Departe se năzare
Un greu convoi cu strigăt de pierzare
Prin pilcuri mari de praf întunecate.

Catîri cu saci de bani, întregi bazare
De-arginturi, scule, grabnic. încărcate,
Chervane vechi, căruţe cu bucate
Se duc spre munţi şi curg mereu din zare.
Sînt tot averi domneşti, strînsură, rodul
Atîtor lacrimi şi sudori cumplite !
Se zguduie pe stîlpii şubrezi podul...
în miezul nopţii, ropot de copite ...
Pe-un roib sălbatec fuge voievodul
Gonit de umbra doamnei despletite...

Te sărut,
Iosif

Neuburg, marţi [27 august 1901]

Curtea-Veche a suferit serioase modificări; acum mai are aparenţă de sonet.

Ţi-am scris o carte franţuzească. Cred că ai rîs cu poftă. Cu Turcu sînt în vie corespondenţă. L-aştept aici de pe o zi pe alta. Lui Stans i-am trimis cîteva rînduri pe o carte poştală. Aştept să-mi răspundă şi pe urmă vom mai sta de vorbă...

XXXII

Miercuri [28 august 1901]

Dragă Vergii,

Să nu te cruceşti cînd vei citi această carte poştală. Vreau să profit de ocazia unor mari serbări populare şi să văd minunea cea mai bătrînă a Bavariei: Nurnbergul, care nu e departe de-aci. Azi cu trenul de 1 plec şi sîmbătă voi fi înapoi. Mă duc, pentru că mă atrage acolo o dorinţă irezistibilă şi cred că voi profita bine şi mult de acele două zile. Mi-am aranjat astfel socotelile ca banii ce mi i-ai trimis în urmă să-mi ajungă pînă la 1 octombre. Vei vedea că toate au să iasă la capăt bun. Pe urmă iar am să te bombardez cu sonete. Mai am cîteva schiţate — impresii din Paris — iar *Cronicarii* abia acum încep să-i pătrund. înainte vreme îi citeam aşa, mai mult de mîntuială, astăzi însă petrec ceasuri întregi în societatea lor, îi citesc cu tot aşa de mult interes cum aş citi un roman modern. Limba lor veche ce mi se părea odinioară greoaie şi încurcată, astăzi îmi sună limpede ca un izvor de munte.

Azi-dimineaţă a picat mandatul. *Ich danke schon.* P-aici, de două zile, vremea s-a posomorit; plouă şi e cam frig. Dar nu cred să ţie mult şi mă bucur de pe-acum gîndindu-mă la zilele senine de toamnă, cînd o să rătăcesc prin purpura aleelor pustii din Englischgarten.

Aşadară — pe mîine. Cel mai apropiat sonet va fi datat în Nurnberg. Pînă ce te-ajunge carta asta şi-mi răspunzi la ea, voi fi iarăşi în colţişorul ăsta de rai, căutînd s-aştern pe hîrtie ce-am văzut şi auzit prin tîrgul acela din poveste. îţi doresc mai multă sănătate, precum şi tărie în mijlocul atîtor năcazuri.

Te sărut şi-ţi mulţumesc *miile fois,*
Iosif

XXXIII

Neuburg a. D., 2 sept. 1901

Dragă Vergii,

Carta e din Numberg* sonetul, pe drum, peste noapte făurit. Am văzut aşa de multe, încît m-au zăpăcit. Două nopţi n-am putut închide ochii. Sosind acasă, am căzut mort. Ieri şi alaltăieri pînă acum, la 10 ceasuri, am tot dormit, dormeam da-n picioarele. Abia azi încep să simt că trăiesc pe lumea asta.

Cît am stat în N., mi se pare că am *visat* şi că au trecut veacuri de atunci.

POEZIA

Te văd venind... Dar nu purtînd brăţară,
Nici diadem, nici haine orbitoare,
Ci tristă-n şalul vechi de cerşetoare,
Averea ta întreagă e-o ghitară.

Pe vremuri zei şi crai ţi se-nchinară,
Tu le-mpleteai cununi nepieritoare,
Şi rar un trecător îţi cere-o floare:
Desculţă rătăceşti din ţară-n ţară.

Pribeagă, prin străini, te-apucă sara,
Dormi prin spelunci, la căpătîi ghitara;
Iar ziua cînţi în uşi de cafenele.

Aprinzi în oameni patime rebele,
Tu care-i desfătai cu ambrozie
în alte vremi, sărmană Poezie !

XXXIV

[Neuburg a. D., 4 septembrie 1901]

Dragă Vergii,

Zilele trecute ţi-am trimis un sonet slab, deşi îmi părea că este ceva într-însul. Ieri n-am scris nimic, azi iar n-am făcut decît să mîzgălesc hîrtia. Totuşi mai am încă aşa de multe de spus, încît cred şi aştept. Nimic nu-i mai ciudat ca modul cum răsar sonetele. De multe ori începi versul dintîi fără să ştii cum ai să dezvolţi ideea, iar pînă să-ţi dai seama, e făurit.gata. E un simplu capriciu. Imediat ce vrei să-l forţezi, imaginele se risipesc, versurile nu mai vor să rimeze, atunci orice chin şi trudă sînt zadarnice! în asemenea momente cel mai bun lucru e să te ocupi cu altceva. Deci — deschid o carte şi citesc. Mai ales Goethe. Marele păgîn îţi împrospătează totdeauna sufletul şi e atît de vast, încît nu te înlănţuieşte într-un cerc vrăjit, ca alţi poeţi, d. p. Heine,. dimpotrivă, îţi lasă toată libertatea, te introduce şi te plimbă prin universul nemărginit. Din asemenea călătorii te întorci totdeauna mai cuminte şi mai sănătos. E odihna binefăcătoare ce numai natura ţi-o poate da.

La Niimberg m-am zăpăcit, o zi întreagă, în muzeul germanic—cel mai mare muzeu din toată împărăţia nemţească — şi de nu mă dădeau afară servitorii, acolo aş fi rămas. O noapte am tremurat pe terasa burgului Hohenzollern, de unde se desfăşură panorama vechiului oraş. Era lună. Am văzut: apoi cîteva minunate interioruri de biserici, dar nu mi-a dat mîna să intru în toate, căci englejii au introdus p-aici mizeria bacşişului. Gysis mi-a scăpat din vedere: cunosc însă o schiţă a panoului din expoziţia mucheneză. — Am mâi văzut apoi toate instrumentele de tortură de prin evul mediu. Brrr ! Mi se face părul măciucă şi acum. Dar impresie neuitată mi-a lăsat populaţia oraşului, ziua. Mi se părea aşa de ciudat să văd oameni din ziua de azi alergtnd în toate direcţiile prin ulicioare strimte, pieţi străvechi, şi locuind prin ruini, toate iluminate cu electricitate.

La *Volksfest* m-au amuzat colosal două maimuţe şi un circ de purici! în faţa monumentelor lui Hans Sachs şi Albrecht Durer m-am descoperit.

Am făcut un mic şahăr-mahăr, dar mi-e frică să ţi-l mărturisesc pînă ce ne-om întîlni. E întîia oară cînd îţi ascund ceva, dar n-ai nici o grijă!

XXXV

5 sept. joi, Neuburg a. D,

Dragă Vergil,

Deşi se pare că nu ţii deloc la povestea mea, eu totuşi nu mă-ndur s-o las în părăsire şi mă-ntorc la ea ca un tată bun către un făt răsfăţat. Cele două capitole trimise le-am contopit acu într-un singur cînt, căci nopţile de iarnă sînt lungi şi o bunică harnică poate înşira mai mult de **40** de strofe în octav pe seară. Astfel că povestea va lua dimensiuni mai mari. Mă rog la Dumnezeu numai să-mi dea răbdare, eu cred că aceasta este *mort livre ă faire.* Poate mă-nşel, şi aş dori încă o dată să am părerea ta fără ocol. îmi dau eu bine samă de greutăţi, dar nu mă pot stăpîni şi trebuie s-o duc înainte. E adevărat că te oboseşte şi-ţi uzează elasticitatea gîndirii; într-un poem de felul ăsta trebuie să-ngropi o viaţă-ntreagă. Dar ceva tainic îmi spune că voi duce-o la bun capăt.

Vezi tu, fac atîta caz de prostiile mele şi poate n-o să rămînă nimic din toate. Fie ce-o fi. Iată un nou sonet:

LĂUTARUL

Vestit era odată Lăutarul!
La zile mari sărmana-i alăută
De cîte ori cu galbeni fu umplută,
Şi-n loc de vin cu galbeni plin paharul!

N-a fost vreo nuntă fără el făcută:
îl preţuia şi vodă şi plugarul...
Azi, gîrbov, orb, abia-şi mai duce-amarul:
Trist şi-aminteşte gloria trecută...

Uitate dorm în vechea lui vioară
Comori de doine dragi ce-odinioară
Au fermecat boierii la ospeţe...
Să-ţi povestească el, ce mai mîndreţe,
Ce avuţii, ce luminate feţe
Au stat pe (vremuri) în această ţară...

I-am scris lui Steinberg la cererea lui Sextil. Plouă, frig tomnatec, mi-aduc aminte de Buşteni. Stans mi-a scris şi i-am răspuns o scrisoare lungă de 6 pag. în chestia revistei. M-a întrebat de nu găsesc vreun titlu. Nu ştiu dacă i-o plăcea *Flamura literară.* Mie-mi place, îmi cere sonete, dar aş vrea [sic!] să le mai păstrez pentru a le da la rindea. Tu ce mai scrii?...

XXXVI

Dragă Virgil,

De două zile un afurisit de colţ de măsea nu mă lasă în pace. Vremea s-a răcit şi tremur de-a binelea. Cerul mai tot înnorat... Vine toamna, a venit, e aici. Nădăjduiesc încă în zile calde şi senine, căci nici n-am simţit cum a trecut vara asta. Neputînd să scriu ceva nou, am încercat să mai dreg cele scrise. Povestea o las iarăşi pentru dispoziţii mai fericite; nu fi gelos de bunica-mea, căci îţi aparţine în mare parte şi tot ţie am (să) ţi-o închin, la urma urmelor! Dar acu văd eu: aici e vorba de muncă, nu glumă! De aceea nici n-am s-o pripesc.

Iar sonetele, nu mă las odată cu capul de ele. Nu ştiu cum se face că tu-mi ghiceşti toate gîndurile. Dacă mi-o ajuta Dumnezeu, măcar zece voievozi d-ai noştri tot trebuie să treacă pe sub furcile caudine ! Deocamdată îţi mai trimit un soneţel care m-a chinuit mult, fără să reuşesc a spune tot.

CEL DIN URMĂ

Te uită-n aer frunza-i risipită
Şi vîntul geme prohodind departe...
O zi, o clipă (Puţină vreme) încă ne desparte
De-ngheţul iernei —prea curînd sosită!

Ca un palat măreț, cu geamuri sparte, ;
Pădurea moartă zace părăsită.
Eu singur cînt cu vocea obosită,
Cutreierînd potecile-i deșarte...

S-au dus privighitorile măiestre,
Pustiu e cuibul blîndei turturele
Și mut e glasul viu al mierlei sure:

Pierdut (Căzut? Rămas?) din stolul mîndrei lui orchestre,
Ce trist răsună cînturile mele
în liniștea pustie din pădure !

Ghici cine e *mierla sură? Lăutarul* a îmbrăcat o formă mai cuviincioasă. 0 sărutare dulce,

Iosif

9 sept. 1901

XXXVII

. LĂUTARUL

Oștean din zile vechi, albit în lupte,
Era vestit odată dintr-O sută!
Vioara-i azi atîrnă-n cui tăcută:
Arcușu-i frînt și strunele sînt rupte.

Așa e viața; pe schimbări făcută!
Cu valul vremii cine-ar sta să lupte?...
învins de ani, de griji neîntrerupte,
Trist și-amintește gloria trecută.

Uitată doarme-a doinelor comoară
De-un sfert de veac în vechea lui vioară
Ce-a fermecat o lume-n tinerețe !

Să-ți povestească el ce frumusețe,
Ce mîndre nunți, ce luminate fețe
Văzură (Orbiră) ochii săi odinioară...

CĂTRE TINERI

întunecată-i steaua țării noastre
De-un șir de ani —, și vremurile-s grele.
Poporul e pe moarte. Cobe rele
Vestesc osînde numai și dezastre.

Spre voi se-ndreaptă gîndurile mele,
O tineri! Către inimele voastre!
Poeți rătăcitori prin zări albastre,
Ce nu visați decît la flori și stele!

O, dovediți că nu-n zadar purtară
Bătrînii noștri lupta mult amară,
Că viața noastră are înc-o țintă:

Cîntați mărețul vis ce ne frămîntă,
Acoperiți de flamura cea sfîntă
A dragostei de tron, de neam și țară!

îți trimit, dragul meu Virgilică, *Lăutarul* prefăcut, precum și un apel către tinerii poeți, pe care aș vrea să-1 dau pentru primul număr al revistei lui Stans. Aș vrea însă mai întîi să-mi spui tu dacă ești de părere să-1 trimit ori ba. *Poate* să fie urmat de altele în felul ăsta; după cum vezi, am început să devin cam primejdios. Stans mi-a scris multe, sperînd că ne vom întîlni mai curînd. Mi-a trimis și o bucată a lui ce am să ți-o trimit cu cea mai apropiată scrisoare.

Revista e vorba să apară la 5 octombre. Tu de ce nu-mi scrii nimic? în curînd sper să-ți trimit mai multe, încheind astfel cu cinste bilanțul acestei luni, cît mai rămîn p-aici.

Neuburg a. D., 10 sept. 1901

XXXVIII

Neuburg a. D., 19 sept. 1901

Dragă Virgil,

Sînt multe zile de cînd nu ți-am scris nimic, dorind din tot sufletul să-ți trimit ceva nou. Dar n-a fost chip. Vreme urîtă pînă azi și de trei zile mîna stîngă amorțită, rece ca gheața — degetul mic nici nu-1 mai simt.

La început m-am cam speriat, acum însă m-am obicinuit. Aş vrea să m-arăt la un medic, mi-e teamă de un început de paralizie — resturi de reumatism moştenite din vremea cînd umblam fără căpătîi nopţile de iarnă prin Bucureşti. în afară de asta o ştire neplăcută m-a izbit: Sextil îmi scrie că termenul de prezentare la Ac. a trecut; eu ştiam că expiră la 1 oct. v. Totuşi mai e puţină speranţă: d. Bogdan avea să scrie lui Bianu în această chestie. Deoarece nu pot lucra nimic, citesc şi caut să-mi îmbogăţesc cunoştinţele aşa de reduse ! Ca să duc la bun sfîrşit un proiect vechi, ar trebui să mă adîncesc cu totul într-o bibliotecă românească, să studiez bine istoria naţională şi atunci galeria de voievozi visată trebuie să se realizeze. Deocamdată, ce pot stoarce din „cronici". Sper în curînd să-ţi trimit ceva, dar sînt aşa dezorientat şi plictisit, pentru moment! Doresc ştiri mai vesele de la tine.

Te sărut,
Iosif

XXXIX

Dragă Virgil,

Am fost bolnav. Pesemne aerul Dumbrăvenilor nu-m prieşte, ori poate sufăr acum consecinţele vieţei de Bucureşti. Destul că nu mă simt nici acum bine, deşi viaţa pe care-o duc aici e de pustnic. Cum d.'Leon Ghica e dus la Bucureşti, sînt singur cu fratele d-sale şi un alt musafir cari zilnic se informează de sănătatea mea şi caută să mă-ndoape cu fel de fel de medicamente. Credinţa mea este însă că boala de care sufăr e mai serioasă decît să poată fi lecuită cu chinină şi piramidol. Simt o indispoziţie permanentă, junghiurile mă silesc de multe ori să stau ceasuri întregi întins în pat, într-o complectă nemişcare, în consecinţă stomacul nu mai vrea să funcţioneze, şi, ceea ce pune vîrf

la toate, un oaspe care mai înainte mă cerceta foarte rar, migrena, s-a hotărît după cîte văd să-şi stabilească domiciliul în ţigva mea. Am petrecut nopţi de insomnie pe cari nu le-aş dori nici celui mai cîinos recenzent al versurilor mele. Şi nu pot scrie nimic, deşi fiecare moment îmi vine-n minte *Semănătorul* ca un *„Mane, tekel, fares"*. Volumul ce trebuie să apară zilele acestea l-am neglijat din acelaşi motiv. Nu i-am scris nimic lui Socec, căruia trebuie să-i mai trimit materie pentru a putea pune sub tipar versurile şi nu ştiu ce-o fi crezînd. Pe Kimon, dacă-1 mai întîlneşti, roagă-1 să nu se supere şi dacă ţine încă şi are vreme poate să-mi facă o copertă cît se poate de simplă. Deşi d. Vlahuţă se împotriveşte, aş dori să dau un titlu — oricît ar fi de banal — volumului. *Dor de ţară* cred că e cel mai potrivit şi nepretenţios. Dacă ţie nu-ţi place, găseşte altul, ori mai bine să-1 lăsăm în plata Domnului.

Vrei să-ţi descriu viaţa pe care o duc aici? Mă scol ameţit şi fără chef, încerc să scriu şi nu pot, caut să citesc şi nu înţeleg nimic, iau prînzul fără nici o poftă şi dacă îndrăznesc să iau parte la vreo plimbare cu trăsura — pe jos e imposibil din cauza cîinilor din sat — a doua zi cu siguranţă zac. Oamenii casii sînt foarte gentili şi politicoşi, dar ce folos, că nu-s din lumea mea! Toţi mă privesc ca pe un musafir bolnav şi — poate — nesuferit, de felul meu fiind prea puţin expansiv în stare normală. Dac-aş putea să mai trag măcar cîte-un chef o dată la săptămîna, poate mi-aş mai veni în fire. Dar n-am cu cine şi mi-e urît.

Lăsînd gluma la o parte, dragă Virgil, văd prea bine că situaţia asta de castelan de contrabandă nu se prea potriveşte cu firea mea. Aş prefera să stau într-o casă simplă acoperită cu paie, la un ţăran.

Concluzia este că Dumbrăvenii — cu toată primirea binevoitoare ce mi-au făcut-o — n-o să mă aibă multă vreme. Aştept să treacă luna asta, dacă nu voi fi silit să-mi caut serios de sănătate la vreun doctor — şi o şterg de-aici. Ori mă înfund în munţii Moldovei, ori mă întorc iar în babilonia Bucureştilor.

Păn-atunci ce-aş putea face ca să-1 împac pe d. Vlahuţă, care are tot dreptul să mă considere ca pe un ingrat şi să-mi taie — odată cu consideraţia — şi leafa ce mi-a servit-o în mod aproape gratuit pînă azi. Să scriu o duzină de sonete sau cîntece ! Voi încerca. Numai de m-aş simţi sănătos.

Tu cred că nu eşti aşa de îndîrjit în contra mea, ca, de pildă, Ghiţă, căruia îi trimit salutări frăţeşti. Te rog răspunde-mi, dă-mi curaj, fă-mă să te simt iar aproape de sufletul meu, căci poate niciodată n-am avut mai multă nevoie ca astăzi de mustrările tale pline de bunătate.

Te sărut,
Iosif

Vineri, 22 martie 1902

XL

Dragă Virgil,

Iată-mă-s la Cîmpulung, în „dulcea Bucovină", cununa răpită a Moldovei. îţi spun drept că numai chef de escursie n-aveam, acum însă nu-mi mai pare rău — de altă parte nici nu puteam refuza să particip la această escursiune, aranjată întrucîtva şi în vederea mea.

Călătoria în tren pîn-aci nu se poate descrie. Dac-ai şti ce lanţ uimitor de frumuseţi mi-au desfătat ochii! şi mi se spune că asta e numai introducerea. Mîine pornim la Dorna, de-acolo, dacă s-o însenina, pe Bistriţa-n jos. îmi pare rău că n-am cu mine cartea meşterului nostru, unde pagină cu pagină se-nşiruiesc toate surprizele ce ţi le desfăşură coborîrea pe plută.

Sîntem şapte la număr, între cari şi Levaditi care te cunoaşte. Anghel lipseşte — e dus la Paris, cred c-ai

auzit şi tu. Doctorul îl caută prin Bucureşti, poate l-ai întîlnit zilele trecute.

Societate foarte veselă şi mai ales zgomotoasă. Eu însă găsesc mijlocul de a mă izola şi ţiu cu o încăpăţînare desperată la principiile mele, desigur, prea puţin boiereşti. Distracţia principală fiind cărţile de joc, eu, care nu le pot vedea în ochi, sînt lipsit de ea şi esclus spre marea mea bucurie din orice combinaţie. Dealtfel, gruparea e perfectă: trei de-o parte, trei de alta, rămîn totdeauna singur cu mine însumi, al şaptelea fiind în ceată.

îţi trimit ceva pentru revistă, dar nu-s deloc mulţumit de măzgăliturile mele din urmă. Volumul cred că se tipăreşte, mîine, poimîine trebuie să apară. Tremur — şi nici nu vreau să mă gîndesc la toate prostiile îngrămădite pe 89 de pagini. Tu nu-mi scrii nimic, nimic. Dacă te vei îndura să-mi scrii, poţi adresa scrisoarea la Piatra^ post-restante.

Aş avea nevoie de ceva bani, dar nu îndrăzesc să reclam chenzina pe martie, deoarece n-am scris nimic în cele trei numere din urmă. Cei de-acasă iar aveau nevoie şi i-am amăgit, fără să vreau, contînd pe puterile mele. Am pornit în escursiunea asta cu cîţiva gologani în buzunar, rezultatul unei economii severe. Nu-i vorbă, nu duc lipsă de nimic, dar sînt cheltuieli inevitabile, în tot cazul, aş dori mai curînd să-i ştiu pe cei de-acasă asiguraţi şi dacă *Semănătorul* poate să mă considere încă de colaborator cu leafă, încasează tu cît va crede de cuviinţă şi te rog trimite suma acasă prin vreun comisionar.

Cu sănătatea merg mai bine, tuşea, care mă chinuia înainte oribil, m-a părăsit aproape cu totul, graţie unei cutii de hapuri de catramină ce mi-a pus-o la dispoziţie dl. Ghica. Numai durerile de cap mă străfulgera cîteodată de stau să cad ameţit — dar asta, la urma urmei, e nimica toată. Dealtfel, sînt bine îmbrăcat, am o pereche de cizme blănite şi potcovite, şi un brîu de haiduc. Paltonul e bun, haina călduroasă, astfel că nu mă tem de aerul munţilor.

Deci — nu-mi duce grija. Dar scrie-mi, pentru Dumnezeu, măcar două vorbe; iată, ai vreme de zile pînă să ajung la Piatra; ori poate eşti mîhnit şi vreai să mă pedepseşti astfel? Eu vinovat faţă de tine mă simt, însă vina mea e fatală: în mine trăieşte un diavol afurisit cu care mă lupt aproape fără nădejde de ani întreg şi rar de tot cîştig biruinţe efemere, căci are atîtea mijloace de a mă supune iarăşi! Şi după fiecare înfrîngere să ridică mai puternic şi mai bine înarmat ca-nainte, pe cînd puterile mele scad pe nesimţite. Şi totuşi aştept cu nerăbdare şi mă pregătesc pentru lupta mare, definitivă, la care moartea va fi arbitru neîndurat.

Dar m-am întins prea mult la vorbă şi e tîrziu. Afară plouă cu găleata.

La revedere şi te sărut,
Iosif

2 aprilie 1902, Cîmpulung

XLI

Dragă Virgil,

Ieri seară am scoborît de pe plută, lăsînd Bistriţa cu toată panorama de munţi în urmă. Azi pornim spre Văratec, Agapia, Neamţ, Fălticeni şi de-aici ne întoarcem la Dumbrăveni, tocmai de Paşti.

După atîtea minuni ce-au lunecat sub ochii mei în aceste zile, azi-dimineaţă, două decepţii: nici un rînd de la tine; o scrisoare de la Chendi cu vestea că ilustra noastră Academie a premiat *Diplomele* lui Mihali. Singura mea mîngăiere e că sînt în bună companie, printre concurenţii refuzaţi fiind Caragiale şi

Gorun. Mă împac de voie de nevoie cu „destinul" — şi nici un cuvînt mai mult asupra acestora.

Chendi îmi mai scrie că d. Haret e foarte indispus în contra mea pentru chestia pe care tu o cunoşti în toate nostimele ei amănunte. Eu ce-i pot face? La urma urmei nu mă sinchiseşte mult supărarea d-lui ministru. Ceea ce m-ar durea însă ar fi supărarea ta. De cenu-mi scrii nimic? Tăcerea ta mă nelinişteşte şi-mi taie orice chef de muncă. Mă simt părăsit şi lăsat în voia gîndurilor rele.

Alătur aici o scrisoare-petiţie către d. Vlahuţă, rugîndu-l să-mi acorde — dacă va crede de cuviinţă — 150 fr., dintre cari te rog mult trimite acasă 100 şi mie 50. Sînt poate prea îndrăzneţ în cererea mea, deoarece după vrednicie n-am dreptul să reclam nici un ban din leafă. Am încredere însă în multa bunătate a d-lui director.

Te rog deci încă o dată, nu mă părăsi tocmai acum de sărbători, scrie-mi rezoluţia pusă pe jalbă. Aş dori ca chestia să se tranşeze înainte de Paşti.

Iartă-mi acest stil oficial *et pour la demiere fois je fen prie ne m'oublie pas!*

Ton meilleur ami,
Iosif

Dacă fără petiţie merge, ar fi mai bine. Scrisoarea adresează-o la Dumbrăveni, prin g. Vereşti. Cred că după Paşti voi reuşi să decid pe burgrav să mă lase singur absolut într-un pavilion de vînătoare, în mijlocui unei săibătăcii de pădure, la *Cornii.* E singura mea nădejde acolo să pot lucra. La Dumbrăveni sînt prea legat de convenienţe.

Te rog, încă o dată, răspunde-mi,
Iosif

Sărbători fericite !

XLII

Dumbrăveni, 9 mai 1902

Dragă Virgil,

Iată — în cinci minute — ce am putut găsi. Am materie, dar e fără legătură, bucăți începute, o baladă şi două sonete, imposibil de trimis în forma lor actuală.

Carta ta am primit-o abia acum la 4 ore p.m., peste o jumătate de ceas trebuie să plec la gară. Mîine espediez volumele cu dedicația respectivă şi o scrisoare mai lungă. îți mulțumesc pentru *vestea* care mi-a umplut inima de bucurie şi te sărut (idem pe Ghiță).

Iosif

N.B. Puteți reproduce ceva din volum cu o notiță? Ai primit pe *Lenorel*

DIN HEINE

Iubito, te-oi duce departe în zborul
Cîntărilor mele nebune,
Pe mîndrele şesuri udate de Ganges
Cunosc o grădină-minune !

Visază-ncărcată de roşii podoabe
Sub tainica lunei văpaie —
Flori albe de lotus adastă acolo
Pe dulcea lor soră bălaie.

Şoptesc viorelele-albastre o taină,
Surîd şi se uită la stele;
Poveşti parfumate îşi spun la ureche
Frumoasele roze-ntre ele.

Gazele sfioase scot capul din iarbă
Şi sprintene-ți sar înainte —
Iar rîul măreț îşi urmează departe
Descîntecul apelor sfinte.

Acolo, la umbra ce-o dă palmierul,
Din floare un pat ne-am aşterne,^
Sorbi-vom odihnă, cu inimă beată
De visul iubirii eterne.

I. Darie

Am fost la Cernăuți.

XLIII

Dragă Virgil,

Nu ştiu ca pămîntul dacă eşti la Bucureşti ori petreci zilele senine culcat în iarba mătăsoasă din poiana Agapiei. Mitif mi-a spus că te-a întîlnit prin Iaşi. în tot cazul cred că scrisoarea mea îți va da de urmă, deoarece nu-ți comunică ştiri tocmai vesele.

Sînt plictisit amarnic şi — ca să nu-mi dezmint nici o clipă ursita — încurcat de tot în socoteli. Stau şi mă mir singur cum o să mă descurc, ce-o să fie mîne. De-acasă veşti neliniştitoare: una dintre surori, spirituala Didina, e bolnavă mereu şi doctorul a spus că are nevoie de băi de sare. Fratele meu din Fiume caută o sumă enormă ca să-şi facă uniforma de sublocotenent, mă-ntreabă pe mine, cînd eu trăiesc la țară, fără o para în buzunar. Şi cîte şi mai cîte !

Peste vreo două săptămîni se inaugurează aici monumentul lui Eminescu, serbare la care veți fi invitați si tu si d. Vlahuță, dacă veti binevoi să veniți. In tot cazul, va fi multă lume şi tămbălău în sat. Aş dori să plec la Bucureşti pentru vreo zece zile, ca să fac rost de nişte haine mai subțiri, căci sînt ridicol în acestea de iarnă şi mă topesc de căldură. Dar n-am cu ce. Dacă tu ai vreo 40 fr. de prisos, îndură-te şi mi-i trimite mie, şi Dumnezeu să-ți răsplătească pentru toate bunătățile de care n-am fost vrednic.

Volumul meu a căzut cu succes; nici o gazetă n-a vorbit, cred, despre el şi Socec probabil regretă o dată mai mult că a editat versuri.

în afară de cîntul al III şi IV din *A fost odată* n-am scris nimic aici, şi tot ce-am scris e oribil. Dl. Bogdan îmi cere continuarea pentru *Convorbiri.* Aş vrea să vorbesc cu dînsul, ca să ne înțelegem, căci fără parale nu mai pot colabora.

Şi ca o ironie aflu că am fost decorat de 10 mai cu *Bene merenti!* Dacă d-l. ministru de Culte crede că astfel poate fi încurajat un pîrlit ca mine, să-i fie de bine. Nu ştiu de ce mă dizgustă şi mă indignează această distincție ce mi se face; crede-mă că o spun sincer; n-am cerut-o şi nici nu doream s-o am. Tu ştii dealtfel, cu amănunte picante, cîtă mizerie s-ascunde sub ea! Dar nu mai spun nimic, căci am prea multă amărăciune în suflet şi aş merge poate prea departe. De fapt mă părăseşte din ce în ce credința în bine şi nu sînt departe de deznădejde. Norocul meu că am destul bun-simț ca să mă opresc la marginea prăpastiei. Tu însă nu mă judeca cu asprime şi răspunde-mi cît mai curînd,

al tău,
Iosif

Dumbrăveni, 5 *iunie 1902*

XLIV

29 aug. 1902, Buc.

Dragă Virgil,

Circulă cu insistență zvonul p-aici că în curînd vei pleca *pişti America.* Eu -la-nceput n-am vrut să cred, pe urmă mi-am adus aminte că ai un prieten prin New-York şi pesemne ți s-a făcut dor de el. Sper însă că scrisoarea mea te va apuca încă la Gleichenberg. Dacă e adevărat că pleci, apoi rog pe Dumnezeu să te țină voinic şi teafăr — şi să ne mai scrii cîte ceva de peste Atlantic, să nu ne dai uitării, îndeosebi pe mine,.care m-ai lăsat cu lacrimele pe obraz, războindu-mă cu fel de fel de daraveri. Şi nici *Semănătorul* să nu-1 uiți: eu şi Chendi ne-am hotărît acu să punem umărul cu tot dinadinsul, doar om urni puțin publicul nostru ruginit din amorțeală. Moşu e aşteptat pe zi,ntîL Vezi de trimite ceva.

Am întîlnit pe Baciu zilele astea şi-era f. îngrijat de nişte numere din *L'Art decoratif* ce ți le-a împrumutat şi cari sînt ale lui Niculae. Cred că ți-a scris, fiindcă m-a rugat să-i dau adresa ta.

Eu dau zor să mîntuiesc povestea, şi sînt plictisit că nu vrea să meargă aşa cum vreau eu. Abia aştept să scap odată de beleaua asta — să m-apuc de altele. „Creangă" cred că va apărea peste 10 zile, *Călindarul* pe la 1 octombrie şi o carte *sui generis,* în colaborare cu Chendi, tocmai de Anul nou. O fițuică d-aici, *Vremea nouă, ne* înjură straşnicadică după ce ia la refec pe VI., Coşb.j Bogdan, Hodoş, se leagă şi de mine şi de Ch.,_ zicînd că ne îmbuibăm din banii lui Haret^ săracii de noi! Şi n-am văzut o para chioară. Eu zic să-i cerem acum lui Haret de-a binelea, ca să aibă încalțe băieții motive binecuvîntate să ne înjure,, nu-i aşa?

încolo, toate bune. Her. cum îl ştii. Noi, acasă,, la Acad., la „Kiibler", la „Caru", şi pe urmă iar de la capăt. Ion Adam se-nsoară cu o mocancă din Săcele^ prof. în Dobrogea. Ion Bârsan, tot la Mărcuța. Pe Anghel îl aşteptăm. Dacă nu pleci curînd ori îmi dai altă adresă, îți trimit şi *Conv.* cu Verlaine.

Te sărut,,
Iosif

Salutări de la cuviosul Ilarie.

XLV

Dragă Virgil,

N-am avut vreme cu răgaz pană astăzi să-ţi scriu mai pe larg ce prefacere s-a produs în redacţia *Semănătorului.* Lucru e simplu dealtfel: VI. şi Coşbuc rămîn directori pe copertă, revista însă intră în proprietatea noastră şi e redactată de fapt tot de noi. întrebarea mea dacă vrei şi tu să întri în combinaţie are rostul următor: dacă nu poţi veni pană la primăvară în ţară, să te legi faţă de noi că ne trimiţi pe fiecare număr cîte ceva, adică să colaborezi regulat, dar *regulat,* căci numai avînd sprijinul tău şi al celor încă vreo cîţiva prieteni ai noştri, vom putea s-o ducem la capăt cu cinste. *Semănătorul* a prins; e citit; apariţia lui e asigurată şi stă acum în mîinile noastre să-1 prefacem într-un puternic organ al tinerilor. Niciodată poate nu s-a prezintat o mai bună ocazie de a ne grupa, visul nostru este aproape de realizare. Bine ar fi fost să te avem şi pe tine între noi, să ne sfătuim, să citim dimpreună materialul — dar dacă nu se poate, ne mîngăiem cu gîndul că nu ne vei da uitării.

Nu-ţi poţi închipui ce frumoasă e viaţa asta de neastîmpăr şi luptă, după atîta lîngezeală. Să-1 vezi mai ales pe Mitif, nici nu-1 mai cunoşti. Aleargă în dreapta şi-n stînga, face abonamente, înhaţă pe cel dintîi venit care crede el că ar putea să dea ceva interesant pentru revistă şi combină fel de fel de planuri. Ca prin farmec şi-a recăpătat verva de pe vremuri şi adesea stăm serile împreună, povestind. Dup-amiază de obicei traducem din Verlaine, avem pană acum 13 traduceri. E o halima cu ele! Toată lumea care ne cunoaşte nu găseşte decît cuvinte de laudă şi-ncurajare, şi asta îl împinge pe Mitif s-atace bucăţile cele mai grele. Să vezi cum ne certăm, eu — cîteodată şi din lene — spun de la-nceput că nu se pot traduce asemenea versuri, că sînt prea rafinate şi nu-mi plac; el atunci s-aprinde cum îl ştii şi stăruieşte pană ce mă convinge — şi pe urmă merge strună. Cînd găsim un vers frumos, e un triumf! Sare în sus şi strigă şi se bucură parcă ar fi descoperit o comoară. Cîteodată-I apucă nostalgia Parisului. Atunci nu mai are astîmpăr şi dac-ar avea parale sînt sigur că-n asemenea momente ar lăsa şi traduceri* şi revistă, şi tot, şi ar lua primul expres şi s-ar duce, Bre, mare pacoste şi pe capul nostru străinătatea asta! Ce putere magnetică o fi avînd Parisul pentru sufletul nostru, bietul, nu pot să-mi dau seama. Nu ştiu dacă ai aflat că e vorba ca şi Vlahuţă să plece zilele astea către Paris. Poate vă-ntîlniţi p-acolo? îţi va povesti el atunci pe larg şi în felul lui cîte sfătuiri şi alergături au trebuit pană să punem la cale reapariţia *Sămănătorului.* Numai eu ştiu cîte dificultăţi de tot felul am avut de întîmpinat *l* Chiar numărul ăsta dintîi l-am făcut eu şi Mitif singuri, nepregătiţi, căci cu o zi înainte de apariţie nu ştiam dacă mai apare sau nu. Acum, în sfîrşit, avem situaţia limpede; încurcăturile sînt aproape toate înlăturate şi numai muncă, muncă neîntreruptă şi sistematică ne trebuie. Eu, mai ales, trebuie să-mi întocmesc un program de care să mă ţiu strict, căci altfel nu ştiu, zău, cum voi dovedi. Pe lîngă *Sămănătorul* voi fi aproape cu siguranţă numit custode la Fundaţie. Mai am apoi pe cap şi contractul cu „Minerva", în acelaşi timp, trebuie să scriu şi pentru mine. Cum vezi, trăiesc în plină agitaţie şi pe zi ce merge îmi pare că viaţa deschide orizonturi tot .mai largi înaintea mea. Merg fără şovăială şi-mi urmez cărarea hotărît, ce-o fi o fi. Nu uit însă că ţie îţi datoresc încrederea ce am căpătat-o în forţele mele, că acum cîţiva ani cînd ne-am întîlnit eram un om pe jumătate pierdut. Numai dragostea ta calmă şi cuminte, sacrificiul enorm — ce abia acum pot să-1 cîntăresc — m-a rechemat la viaţă. De-ar da Dumnezeu să-ţi pot răsplăti măcar pe jumătate binefacerea de care m-ai făcut părtaş.

Te sărut,
Iosif

Noutăţi: Chendi şi Bârsan s-au mutat împreună la hotel „Imperial"; Mitif e la „Metropole"; Eliad a scris pînă acum două foiletoane despre versurile mele în *Independenţa* şi promite al treilea. Cel din urmă e plin de enormităţi. L-ai primit de la cineva ori să ţi-1 trimit? Scrie-ne cît mai curînd, aşteptăm *materie.*

Bucureşti, 30 sept. 1902

XLVI

[Bucureşti, 3 decembrie 1902]

Dragă Virgil,

A trecut vara, foile s-au scuturat, toamna a trecut şi o iarnă cum n-am mai pomenit a troienit văile şi a astupat cărările şi e frig şi crivăţul urlă — dar pe coastele Franţei de miazăzi e soare şi cald şi senin şi bine, nu-i aşa? De ce atunci atîta răceală din partea ta? Nu îngheţăm noi destul p-aici? Numai inima, săraca, îşi mai găseşte cu greu un ungher de vis, la adăpostul amintirilor. Trimite-ne puţin soare pe o pagină, căci ai destul p-acolo. Noi luptăm aici cu elementele şi... cu indiferenţa publicului. Nu crezi că e timpul să ne dai şi tu un ajutor? Primeşti *Sămănătorull* El îţi va grăi mai limpede despre nopţile noastre nedormite... Deci, nu ne uita!

încă ceva: jertfeşte pentru mine un pol şi joacă-1 la Monte-Carlo: am visat că am cîştigat şi nu mă părăseşte gîndul ăsta. încolo, ce mai faci? Noi, sănătoşi şi tot pîrliţi.

Te sărut cu dor şi drag,
Iosif

Dacă cîştig, trimite jumătate lui Sandu, căci ne scrie bietul într-o mizerie cumplită: ne cere 100 fr. şi nu puturăm pană azi să i-o trimitem.

[Zuricli, 28 octombrie 1899]

Stă castelul singuratec, *
,Iar în' fundul apei doarme umbra Im...

Să-1 saluţi pe Sîn-Petreanul
Că mi-e dor de el, sărmanul,!
Şi pe Chendi să-1 saluţi,
Iară tu... să te săruţi,
Dacă poţi, din partea mea !

Iosif

Le-am jucat la unguri festa,
Şi-am trecut mai ieri prin Pesta,
Ieri am stat o zi întreagă
în Viena ... Mult mi-e dragă !
Azi voi trece prin Tirol...
Mîine-s la Paris... Parol!

Fahr wohl, fahr wohl,
Fahr ewig wohl,
*Du schoner Knabe aus Tirol!**

Iosif

——n ^ T b u n. drum bun, / Drum bun mereu, Frumosule flăcău din Tirol I

Primesc mereu *Familia* şi de pe-o zi pe alta tot amîn să trimit şi eu ceva zgîrcitului de Vulcan; mi-e frică să nu-mi suspende într-o bună dimineaţă trimiterea revistei, în vederea unei economii de cîţiva fileri.

Sandule şi tu, Ilarie, ce mai faceţi voi, fraţilor? Mi-e dor de voi. Mai scrieţi-mi cîte-o *Bierkarte* măcar, ce dracu! Ori nu găsiţi ocazia? Aud...?

Frate Ilarie, să nu crezi c-am părăsit ideea noastră eu acel nenorocit de manuscris. Am făgăduieli formale pentru toamnă şi pînă atuncea îl mai dau la rindea; dar muncesc în silă deocamdată, căldurile tropicale şi o pustie de dragoste stau să-mi pună capul. Lui Stans i-am răspuns în chestia *Floarei.*

Sandule dragă* n-ai face rău să-mi trimiţi şi mie o colecţie, dar nu te face niznai!

Vă sărut, salutări la toată ceata.

Paris, 28 iulie 1900

Iosif

O specială strîngere de mînă din partea lui Cioflec.

Dragă Ilarie, şi eu, şi Cioflec am dori să ştim adresa poetelor Ciobanu şi Cunţanu; tu care eşti -- ca să zic aşa — tutorul lor literar, trebuie s-o cunoşti; te rugăm deci să ne-o trimiţi cît mai curînd posibil.

Pe Nanu l-aţi mai întîlnit?

iu

[Neuburg a.D., 22 sept. 1901]

Dragul meu,

Ţi-am scris pînă acum în două rînduri, o dată la Senneville, p. Nantes,. alta la S., depart. Eure. Cum văd din ultima cp., eşti la Verriere. N-ai noroc, nici eu n-am. Scrie-mi cît mai stai acolo, ca să-ţi expediez volumele ce de mult stau împachetate pentru tine. Acum însă, momentan, n-am mărci. Mai scrie-mi şi altele. Ştii de apariţia revistei? Cred că vei colabora şi tu.

Noroc şi te sărut,
Iosif

IV

Caru cu dor, 9 aug. 1902

Frate dragă,

Sîntem la Sinaia, am fost, plecăm, ne pare rău, ce mai faci? Vivat! vin burii, *sdin^tdite* şi *năroc!*

„Mărioară dintre bălţi
Cu dragostea-n patru părţi,
Na de la mine cinci zloţi
Şi nu te iubi cu toţi..."

Steo

Dragă Sandule,

Din cauza sărbătorilor, am fost siliţi să scoatem *Sămănătorul* ieri, miercuri, aşa că eu, fiind ocupat ziua-ntreagă la redacţie, am primit tocmai seara scrisoarea ta — deci revista era tipărită gata şi n-a mai fost chip să facem schimbarea cerută de tine.

Instantaneul e o minune de haz — am rîs de ne-am prăpădit citindu-1, e un monolog care pe scenă, ajutat şi de mimica unui artist de talent, ar face să leşine publicul de rîs. Dar şi ca bucată literară e un mic cap d-operă, şi sînt sigur că numărul de Anul nou va înveseli multă lume care citeşte *Sămănătorul.* îţi mulţumesc din toată inima că te-ai gîndit la noi.

Am auzit de la Şerbănescu că de Anul nou ai de gînd să vii la Bucureşti: noi te aşteptăm şi să ştii că eşti invitat la masă la mine; a venit şi marinarul de la Galaţi, aşa că vei avea prilejul să vorbeşti şi să petrecem un ceas de mulţămire împreună.

îţi doresc de sărbători, dragul meu, voie bună şi sănătate.

Al tău,
Iosif

Buc., *24* decembrie 1903

VI

Bucureşti, 8 februarie 1904

Dragă Sandule,

Pentru că văd că eşti un leneş şi nu mai vrei să ne scrii nimic, viu să te cert şi să te rog să faci bine să nu ne laşi cu totul uitării — că e păcat! Ce-nseamnă tăcerea, muţenia asta? Pesemne zilele astea de primăvară nu-ţi mai lasă răgaz să te gîndeşti şi la noi.

Află că Filip a terminat săptămîna aceasta cu volumele lui Pann şi Alecsandri, aşa că, după angajamentul ce şi-a iuat, ar trebui să înceapă tipărirea volumaşului tău. Eu am să-i aduc aminte şi am să stau de el, dar scrie-i şi tu, că ştii cum este — nu-i om să se ţină de făgăduială. Pe la Bucureşti cînd te mai arăţi? S-a întors Steriadi de la Paris şi are de gînd să mai stea în ţară vreo şase luni. Mă întreabă dacă sînt dealuri şi e frumos pe la Laza, ar voi să se stabilească p-acolo cîtva timp, să facă studii. Mi-a mai spus că a făcut o schiţă de copertă la volumul tău, dar nu ţi-a trimis-o pentru că lui nu-i place. Nici mie n-a voit să mi-o arate.

Noi sîntem sănătoşi, te dorim şi aşteptăm veşti nouă de la tine, — ori ai mai amînat iară chestia?

Scrie-mi imediat şi, vezi, răscoleşte prin saltare, doar găseşti vreun manuscris pentru revistă, care-ţi duce dorul de cînd n-a mai fost numele tău tipărit! Mai ales acum, în ajunul tipărirei volumului, ar fi bine să ne scrii mai des.

Te sărut,
Iosif

VII

J. *Scurtu*
I. *Ursu*

VIII

10 iulie 1906

Vă salutăm din Predeal
Cu durere pentru-Ardeal
Că-1 vedem peste cel deal.

Steo şi Li

Dragă Sandule

dorim succes.

Al tău,
Iosif

Adresa: Fabrica de bere Azuga.

Către NICOLAE

Paris, 28 noiembre 1900

Stimate d-le Pătrașcu,

Mă simt destul de jenat; sper însă că mă veți ierta dacă abuzez prea mult de bunăvoința dv. Vă rog anume foarte mult să dispuneți ca în poezia mea *Visează codrul* să se introducă încă următoarele **ULTIME** modificări:

în str. 3-a versurile din urmă trebuie să sune astfel:

DEODATĂ-n urma unei ciute
APARE-N luminiș Diana — și-n adîncimi necunoscute
SE PRĂPĂDEȘTE fără veste...

în str. 5-a versul întîi:

Convoi de umbre diafane plutind **MĂREȚ**, se risipește.

Iar str. 6-a e schimbată astfel:

Deodată-și zguduie bătrînul din somn puternica-i coroană!
De plîns amar, de hohot jalnic
HUIESTE antica poiană...
CĂLĂRI pe cai sirepi, sălbateci, punîndu-i visele pe goană,
Vin barbarii-n potop năvalnic!

Țiu foarte mult ca poezia să se tipărească astfel modificată.

Mulțumindu-vă și rugîndu-vă încă o dată să mă scuzați, vă rog să primiți asigurarea profundului meu respect.

St. O. Iosif

Monsieur **NICOLAE PĂTRAȘCU**
homme de lettres
Roumanie
Bucarest
str. Fîntînei 4.6.

Către I.A. BASSARABESCU

Iubite domnule Bassarabescu,

Mai zilele trecute ne-am întîlnit — ca de obicei — ai noștri, adică cei iscăliți pe contrapagină, și am speriat cafeneaua cu hohotele noastre, cetindu-ți frumoasa nuvelă din *Convorbiri.*

Cu drag noi ți-am cetit nuvela
Și-am zis: Bassarabescu-acela
De ar mai scrie o duzină,
Cum e nuvela *Pe drezină,*
Toți pictorii s-ar angaja
Să ilustreze-așa ceva.

St. O. Iosif

Către SEXTIL PUŞCARIU

Munchen, 21 iulie 1901

Cînd au apărut *Patriarhalele,* era să mă-mpuşc şi nu făceam rău; ar fi avut atunci un rost tot zgomotul ce se produse în jurul prostiilor mele. Căci deşi eram pe deplin edificat în ce priveşte valoarea lor, totuşi le iubeam, şi oricît mi se păreau de simple, bănuiam că n-au să fie pricepute. De fiecare vers se lega ceva ce m-a durut adînc, dar socoteam aşa lipsită de importanţă durerea asta, încît mă mir cum am fost în stare s-o torn pe hîrtie, chiar în forma asta imperfectă sub care se prezintă. Tu vii acuma şi dezgropi atîtea frumuseţi din versurile mele, încît mă faci să cred că m-ai înţeles şi mă cunoşti mai bine decît eu pe mine însumi. Şi în acelaşi timp mă faci să sufăr. Sunt ca o fată urîtă căreia îi pui în faţă o oglindă măritoare şi se înspăimîntă, ascunzîndu-şi faţa cu ruşine. Astfel pui tu într-o lumină strălucitoare defectele firii mele, în contra cărora am încercat să lupt fără folos. Ce mult aş fi dorit să fiu, sau cel puţin să par altul! Vesel, sănătos, plin de curaj, nu un plîngăcios cum sunt. Am nutrit totdeauna iluzia tainică de a fi un discipol al lui Coşbuc şi un continuator al lui. N-am să-ţi iert niciodată că mi-ai distrus iluzia asta. Şi ca să mă răzbun şi să-ţi fac în ciudă n-am să mai scriu decît balade de-aci-nainte ! Iac-aşa. Atunci să te văd ce ai să mai scoţi din ele. Numai din curiozitate de a le vedea analizate de tine am să le scriu. . .

. . . Eu voi pleca într-o înfundătură prin Alpi şi am să tîrăsc muza de păr pe cărările cele mai prăpăstioase. Inima însă-mi gravitează cătră Braşov.

. . . Scriu pe *Corbea,* da-i greu al dracului, că-i

„legat în fiare
de mîni şi picioare
şi-i pecetluit la gît
cu trei litre de argint
cum n-am văzut de cînd sînt!"

vorba rapsodului.

Neuburg A.D., 9 august 1901

Nu ştiu acu: mi-e dor de tine, pentru că mi-e dor de Braşov, ori mi-e dor de Braşov, pentru că mi-e aşa de dor de tine. Destul că mi-e dor; mi-e dor!

Şi dorul ăsta m-apucă deodată— nu pot zice din senin, căci plouă cu găleata — din prima zi cînd descăleca! la bariera acestui vechi oraşel, unul dintre cele mai drăgălaşe, poate, din regatul binecuvîntat al Bavariei.

La început, ploaie şi frig, plictiseală, sărăcie goală. Era cît p-aci să mă spînzur de năcaz. Pe urmă s-a îndurat Dumnezeu şi la rugăciunile mele fierbinţi a deschis iar seria seninelor zile de vară; de-atunci e tot frumos. Văzduhul s-a dezbrobodit din nori albastru ca ochii Brunhildei; numai Dunărea vine mânioasă şi turbure, clocotindu-şi cu zgomot valurile spumegate, căci a plouat zdravăn la munte.

Castelul măreţ — azi cazarmă — îşi oglindeşte turnurile seculare în apele Dunării, o luntre pustie dănţuie jos, lîngă ţărm. în dreapta, la stînga, coboară şi urcă uliţi strimte, măturate de curînd; căsuţe albe dorm cuminţi în şir, cu flori la ferestruici şi cuiburi de rîndunele sub streaşini. Iar armonia gravă a clopotelor

consacră liniştea asta patriarhală. Militari ţanţoşi trec zornăind din pinteni; o slujnicuţă aleargă desculţă şi dispare în colţ; un ţăranoi lung de nu se mai sfîrşeşte se opreşte-n loc nehotărît; de departe mă măsoară din ochi, parcă ar pofti să-mi ceară socoteală ce caut în ţara lui, străin venetic. Vreau să-1 ocolesc şi, trecînd pe lîngă el, 1-aud mormăind. Ştii ce mi-a zis? *„Griiss Gott!"*

Dar pe ulicioara unde mi-am ales eu reşedinţa este mai totdeauna pustiu. Peste drum, *eine wunderliche Familie**: tatăl cîntă din corn, băiatul din vioară, fata la pian. Oamenii ăştia parcă nu trăiesc decît pentru Beethoven şi Wagner. La anumite ceasuri, mă postez la fereastră şi ascult; mica orchestră are un ansamblu perfect. Cel puţin pe mine mă-ncîntă. Dar fără de veste concertul se-ntrerupe tocmai în inima unei partituri: a sunat clopoţelul de la uşa prăvălioarei de jos, deasupra căreia atîrnă modesta firmă: „Wilhelm Fink". *Herr* Fink lasă muzica la o parte şi coboară tacticos în boltă ca să-şi servească muşteriul; apoi se întoarce iar la copii şi concertul reîncepe. Eu stau la pîndă după storuri; figurile lor abia se disting în clarobscurul odăiţei; din cînd în cînd copila ridică graţios căpşorul, aruncîndu-mi priviri nevinovate, pe furiş.

Astăzi e numai bătrîna acasă. M-am obicinuit aşa de bine cu vecinii mei, încît parcă-mi lipseşte ceva zărind ferestrile pustii. Ca să-mi alung urîtul, îţi scriu ţie. Ar trebui să-nnegresc însă pagini întregi, dac-aş sta să-ţi zugrăvesc viaţa ce duc eu pe-aici. Niciodată n-am fost în mai bune dispoziţii poetice; ziua mi se duce ca un vis şi toate gîndurile mele tind să se prefacă în armonie. Seara mă plimb singur pe ţărmul Dunării ori prin Englischgarten—o superbă grădină pustie. Şi. .. făuresc versuri.* Păcat' numai că cele mai frumoase se duc în risipă ca o negură şi prea puţine izbutesc să se-nchege în rime sonore. Tetuşi mă bucur simţind

* O familie originală.

cum pe zi ce merge recapăt încrederea ce-o bănuiam pierdută pe veci.

Sunt iarăşi nebunul din vremi de-altădată,
Iar umblu ca-n vis, poticnindu-mă-n mers;
Tot gîndul mi-e farmec, simţirea mi-e beată
Şi inima-mi iarăşi începe să bată,
Şi bate-n cadenţă de vers.

Aşa zău! îmi pare că murisem odată şi acum mă deştept dintr-un somn lung, renăscut. Din păcate însă în această a doua viaţă m-am pomenit şchiop! Pesemne m-au „călcat" ielele pe cînd dormeam, abia mai pot mişca piciorul stîng de vreo două zile-ncoace. Asta sper că n-are să mă împiedece să încalec pe Pegas... Brrr ! Ce mai de proză!

Ştii care-i poetul meu favorit acum? Goethe! Nu-i aşa că sunt cam îndrăzneţ? Dar fii pe pace! N-am chef de traduceri acum. Te rog comunică cele mai umile plecăciuni dimpreună cu toată recunoştinţa mea d-nei Dima; *Cîntecul* sună mult mai frumos pe nemţeşte; dar originalul, pe cinstea mea, nu merită atîta atenţie !

Iată şi un *pendant* la cîntecul *Acolo,* din volum. Dar te rog să nu-1 publici:

II

Lucea pe cer aşa tăcută
Şi, parcă, aruncînd schintei,
Vrea să pătrundă peste storuri..
Ah, cîte visuri, cîte doruri
încredinţasem ei!

Ca un prieten de departe,
Departe-n veci şi-n veci străin,
O aşteptam în fapt de sară
în colţ, acolo, să răsară
Senină din senin !

Dar într-o noapte blestemată
S-a dus... Şi, scăpărînd mai viu,
S-a prăbuşit în vecinicie...
De-atuncea lumea e pustie,
Tot cerul e pustiu...

De-atunci o strig în orice sară
Şi-o caut nopţile-n zadar...
O, spuneţi, stelelor vecine,
în care sfere mai senine
Vrea să-mi răsară iar?

III

Neuburg a.D., 4 septembrie 1901

... Să dea Dumnezeu noroc şi voie bună, deşi — ca să-ţi spun drept — eu mă simt cam jenat în piele de om celebru. Auzi, auzi! o conferinţă despre pîrlitul de Iosif la adunarea Asociaţiunii? Măi, voi sunteţi nişte infami, cari v-aţi hotărît cu orice preţ să mă scoateţi din sărite. Rezultatul începe să se vadă. M-am năcăjit şi eu odată şi am scris, am tot scris la verzi şi uscate, aşa-numite sonete — mă, nişte prostii pe care, ca să mă răzbun, vi le-am dedicat vouă, la fiecare cîte unul. Şi mai scriu încă, măcar că ştiu de-acum că mă fac de rîs. Scriu cît pot şi cum mi se năzare. începui şi o poveste în versuri, adecă un poem, dar m-am înnămolit la capitolul al 3-lea. Vezi tu, vina e a voastră dacă azi scriu. Eu îmi spăl mîinile. Mult m-am frămîntat cu mine însumi pînă m-am hotărît odată să m-arăt cu pieptul deschis în faţa lumii. Acum e acum. Ştiu bine că joc ultima carte. De succesul ce l-oi întîmpina în direcţia apucată depinde tot viitorul meu. Căci dacă voi vedea că ajung ridicol, apoi mă-mpuşc fără multă vorbă. Eu nu-mi pot da seama dacă e ceva de cele scrise ori nu. Virgil spune că da, fireşte, cu mici rezerve pe ici-colo, şi-mi dă ghes mereu să-i trag înainte cu sonetele. Una numai pot să bag şi eu de seamă: că am căpătat multă uşurinţă în mînuirea condeiului. Sunt versuri de cari mă-ntreb singur dacă le-am făcut eu ori mi le-a şoptit cineva la ureche. Am cîteva impresii de la Paris şi din călătorie, turnate la versuri; acum în urmă am scăldat-o prin cronicari, unde am găsit comori de lucruri frumoase; dar vai! niciodată n-am simţit mai adînc şi mai dureros ce restrînse sunt cunoştinţele mele. Sunt atîtea lucruri pe care le simt în sufletul meu şi nu le pot aşterne pe hîrtie, pentru că-mi lipseşte siguranţa unei culturi universale, iar bibliotecă aici n-am. Umblu pe dibuite şi caut mai mult să ghicesc aceea ce ar trebui să ştiu pe dinafară. Singura mîngăiere îmi rămîne tot meşteşugul de a spune puţin, dar clar, din multul ce-l simt aşa de vag! Dar mă ispiteşte o dorinţă irezistibilă de a lărgi sfera în care m-am mişcat pînă acum; mi-e sete de spaţiu. Aş vrea să zbor, şi aripile nu m-ajută încă, iar cîrma balonului, desigur că n-am s-o descopăr eu.. .

... Aş lăsa Bavaria şi Italia şi tot, măi, dac-aş putea petrece măcar o lună prin Ţara Bîrsei ori prin Munţii Apuseni. Dar porţile Ardealului mi-s închise...

IV

[Neuburg a.D., 4 ori 5 septembrie 1901]

Zilele trecute am fost la Niirnberg, care nu-i departe de aici. Totuşi am cheltuit o grămadă de parale şi mi-am cam zdruncinat finanţele. Zic şi eu însă ca ţiganul: fie, că face ! Ce-am mai văzut pe acolo n-am răgaz să-ţi mai spun acum şi tu cred că-1 cunoşti, dealtfel. Una ştiu: că n-am să-1 uit niciodată. în faţa

monumentului lui Hans Sachs (care, deşi cizmar, totuşi n-a fost vacs) m-am închinat ca un epigon nemernic. Dar ce animaţie în oraşul ăsta de ruină! Mă uitam nedumerit şi tot mă-ntrebam dacă nu sunt prada unui vis...

Virgil e tot la Geneva şi mi-a scris că e silit să mai stea încă acolo. Nu ştiu dacă se va întoarce ori nu în ţară, singur ori cu mine, ori zburăm spre Italia, ori Dumnezeu ştie în ce colţ de rai mă mai duce hoţul ăsta de înger. Eu aş vrea să văd pe tata, care a împlinit 70 de ani şi nu şi-a văzut de atîta amar de vreme feciorul !^ Mi-e dor şi de Braşov şi de tine...

... în Bucureşti e vorba ca Stans să scoată o nouă revistă, cred că nu e o veste nouă pentru tine. Eu voi colabora din toată inima şi mi-ar plăcea mult să te văd şi pe tine alături de noi. *Geltl* *

Măi, să număbatjocureşti rău la Asociaţie, şi, dacă nu-i cu supărare, te rog s-o săruţi pe cea mai frumoasă fată dintre drăguţele vînzătoare. Să-i spui că-i din partea mea, ba chiar poţi să le săruţi pe toate în şir, în vreme ce eu tînjesc şi făuresc sonete.

Iată unul închinat ţie: *Carnavalul.*

Neuburg a.D., 19 septembrie 1901

Poştalele tale se bat în capete: una m-a înveselit, alta m-a turburat. Eu ştiam că termenul de prezentare la Academie este 1 oct. st. v. Din această pricină nu m-am grăbit. De unde voiai însă să aflu cînd de două luni de zile trăiesc în orăşelul ăsta străin şi dat cu desăvîrşire uitării? Sunt plictisit nu atît de gîndul că am scăpat ocazia — dealtfel, destul de problematică

* De acord?

— de-a fi premiat,, căci, sincer ţi-o repet, nu cred prostiile mele vrednice de aşa cinste, dar o eventuală premiare mi-ar fi dat posibilitatea să-mi ajut familia şi să-mi termin studiile. în sfîrşit, probabil că aşa a fost să fie...

De cîteva zile mă plictisesc oribil pe-aici, nu mai aflu nici un farmec, sunt neliniştit şi aş vrea să mă duc în altă parte. Pesemne e un blestem pe capul meu să nu pot sta mai mult la un loc. A fost tot frig şi vreme urîtă, o veche rămăşiţă de reumatism mă chinuieşte şi-mi strică pofta de scris şi de citit. Cu toate acestea eu aş avea acum atîtea şi atîtea de scris şi-mi vine să turbez de năcaz că dispoziţia şi sănătatea nu m-ajută... *Curierul literar* poate să-mi dea ghes.

VI

Neuburg a.D., 1 octombrie 1901

E ultima scrisoare din Neuburg. Părăsindu-1, văd cît e de drăguţ şi mi-aduc aminte de multe momente fericite în cari m-am bucurat singur ca un avar de toate frumuseţile risipite în colţul ăsta de rai. Adio, parc iubit cu alee pustii, adio, castel înnegrit, şi mai ales ţie nu mă-ndur să-ţi zic rămas bun, Dunăre dragă ! Dar nădăjduiesc să ne găsim în curînd acolo unde cursul tău devine mai potolit şi mai grav, între malurile largi, acasă la noi, în ţară...

. . .Cît despre conferenţă nu mă îndoiesc că ai fost aplaudat cu frenezie, căci ardeleanul e entuziast de felul lui şi nu-i lipsesc adeseori decît motivele. Dacă versurile mele au avut succes. .. îmi închipui ce ar fi cînd un adevărat poet, un cîntăreţ mare ar veni în mijlocul lor; sunt oameni însetaţi de adevăr şi frumos. Tu însă ai făcut un lucru pe care nu-1 meritam, în schimb mi-ai dat un ghiont de îndemn la muncă.

îmi scrii să mă port bine; îţi făgăduiesc că voi fi cît se poate de cuminte. *„Qa n'empeche pas le sentiment"*, cum însă spuneai tu odată...

___Nu mă uita pe mine, Iosif cel de toate zilele... Te rog, dacă poţi, trimete ceva material lui Stans. Eu am mult material adunat. între colaboratori e Chendi şi Zaharie, Virgil, cred şi Anghel — prin urmare toţi ai noştri.

Dar oricît viaţa e de tristă,
Ne reamintim cu drag de vremea veche
Şi-am vrea la chef şi-am vrea şi la revistă
Să te avem păreche.

... Revista cred că o să meargă. E vorba nici mai mult, nici mai puţin decît de o redeşteptare naţională, îţi poţi închipui deci cu cîtă dragoste voi lupta eu!

P.S. Deoarece într-o scrisoare trecută ţi-am trimis nişte versuri neisprăvite, îţi transcriu mai jos cele trei strofe iugîndu-te să distrugi cele primite.

ACOLO

Luceşte sus aşa tăcută
Şi, parcă, izvorînd schintei,
Vrea să pătrundă printre storuri...
Ah, cîte visuri, cîte doruri
încred în taina ei!

Ca un prieten de departe,
Departe-n veci, şi-n veci străin,
Stau şi-o pîndesc în fapt de sară
La geam acolo să-mi răsară
Senină din senin.

Lucind singurătăţii mele,
Ea-mi este singurul odor...
Şi nimenea, pe lumea-ntreagă,
Nici steaua-n univers pribeagă
Nu ştie c-o ador...

VII

Dragă Sextil,

Ai dreptate cînd spui că m-am schimbat, în bine sau în rău, nu ştiu, dar s-a făcut în adevăr o schimbare în mine. Mai întîi, cred că ai aflat că am fost numit custode la Biblioteca Fundaţiei universitare „Carol I-ul" — o funcţiune destul de agreabilă, uşoară, deşi poate cam... expusă. Şi tocmai aici e aici. Să vezi, dragul meu, poznă nemaipomenită — de vreo două săptămîni umblu zăpăcit, nu pot dormi nopţile, prietenii mă plictisesc — afară cînd nu sînt cu ei la bere, bineînţeles, căci atunci rîd şi beau, ca să nu-mi aduc aminte de... doi ochi vineţi cari ţin strajă gîndurilor mele.

Dragă Sextil, sînt îndrăgostit lulea de un drac de copilă drăguţă şi cuminte şi deşteaptă, mă! Unde mai pui că e şi poetă! E o studentă în anul al II-lea la Litere şi o cheamă Natalia. Dar să-ţi povestesc de la capăt...

Printre numeroasele vizitatoare — unele de o frumuseţe remarcabilă şi mai toate drăguţe — era mai ales una care venea cu o regularitate de şcolar premiant la bibliotecă, în toate după-amiezile cînd aveam eu slujbă. Mi-a atras atenţia de la început — felul simplu şi totuşi elegant de a se îmbrăca, gesturile şi mişcările corpului ei plin de armonie, figura luminoasă cu trăsături aşa de nobile şi mai aies ochii; ochii aceia vineţi bătînd în verde m-au pus pe gînduri. Avea locul ei şi nu vorbea cu nimeni. Am observat că mai mult visa decît citea. De multe ori am surprins-o cu ochii pierduţi în gol, rămasă la aceeaşi filă. Atunci figura ei căpăta o expresie îngerească, şi nu îndrăzneam să mă uit mult şi lung la ea, de teamă să nu-i sperii visurile care trebuia să-i fie aşa de dragi. Ei, dar te joci cu hoaţele de fete? Cine ştie dacă nu era o prefăcătorie şi-şi lua aerele acelea de mironosiţă melancolică, numai ca să mă zăpăcească cu totul, săracul de mine ! Fie cum o fi, destul că mi-a fost dragă din capul locului!

Zilnic luam hotărîri eroice să nu mă mai uit la dînsa decît de două ori în cele trei ceasuri, cît ține slujba, — şi chiar dacă m-oi uita, să mă arăt senin şi nepăsător. Dar mi-era cu neputință să caut la dînsa, fără să simt că mi se umple inima de lumină — şi atunci, pas de te mai încruntă! Azi aşa, mîine aşa, pe nesimțite, m-am prins în laț. Şi gîndul că am s-o văd zilnic începu să-mi ocupe ceasuri întregi; pe stradă, la redacție, acasă — inima mea gravita veşnic către Fundație.

A venit apoi vacanța Crăciunului. Primele zile mi-a fost greu de tot; îmi lipsea. De Crăciun am fost însă la Dumbrăveni, în nordul Moldovei, şi am uitat-o aproape cu desăvîrşire. Mă credeam scăpat, mai ales că după vacanță nu şi-a mai făcut apariția la bibliotecă şi mă liniştisem.

Dar iată, bre, că acum două săptămîni, într-o zi primăvăratică mă pomenesc iarăşi cu ea! Âm tresărit — şi nu ştiu dacă mi-a părut bine sau rău, dar ştiu că eram foarte mişcat cînd, fără să ridic ochii, am simțit-o trecînd pe lîngă mine şi aşezîndu-se nu departe, la masa de scris. Era mai veselă parcă şi mai îndrăzneață acum; a doua zi mi s-a părut că văd chiar un zîmbet ironic încrețindu-i buzele. Nici n-a rămas ca de obicei la locul ei, ci a trecut, sprintenă şi legănată de răsfăț, într-o sală din fund. Aceasta m-a lovit în mîndria mea şi, ți-o spun pe cinste, în ziua aceea m-am uitat numai o dată la ea, şi atunci pe furiş!

A treia zi s-a aşezat iar lîngă mine, serioasă, o! foarte serioasă şi a tot scris. .. Apoi, deodată, văd că se ridică şi cu paşi uşori se duce la catalogul de fişe, se-ntoarce spre mine, se apropie şi-mi spune față de toată lumea, dar aşa de încet, încît numai eu am auzit-o:

— Domnule Iosif, vă rog să-mi corectați nişte versuri...

îi iau hîrtia din mînă, mulțămindu-i, şi — îți poți închipui în ce situație caraghioasă eram, cînd dau să citesc... Erau nişte versuri închinate *Unui poet.*

Cum am citit titlul şi primele două versuri, am îndoit fila la loc, am lăsat-o pe masă şi am plecat, cu mîinile la spate, prin sălile din fund, să văd dacă nu scrie vreunul pe cărți sau rupe vreo filă, după cum au obiceiul studenții noştri.

Eram furios. Auzi, să-şi bată joc de mine — şi față de toată lumea! Ce îndrăzneală nemaipomenită.

Cînd m-am întors la scaunul meu de custode din capul mesei lungi, ea, roşie, speriată, tulburată, stetea cu capul răzimat în cot, ca un copil, şi era mai drăguță ca-nainte, bat-o norocul! M-am îmblînzit; am deschis din nou fila-ndoită şi am citit versurile pînă la capăt. Iată-le:

„Te iei numai cu haiducii şi prin codru o porneşti
Şi de gît cu ei, zici doina, nebunatec crai ce-mi eşti!

E frumos, nu zic, prin codru; dar nu ți s-a mai urît?
N-ai dori şi o fetiță ca să-ți ție de urît?...

Eu mă prind că multă vreme aşa n-o să poți s-o duci,
Dacă în tovărăşie vei fi numai cu haiduci.

Şi cînd, stînd pe iarbă verde, doina o să zici mereu,
Din adîncuri de pădure te voi îngîna şi eu.

Te vei supăra şi-n ciudă îmi vei face-o... dar aş vrea
Sămă-ngîni cum zici că cucul îngînă o turturea..."

îți poți închipui acum scena cînd a venit să-şi ia buletinul, la plecare. A rămas anume în urmă, ca să-şi ceară iertare. Eu i-am luat înainte, i-am spus cu un aer părintesc că sînt foarte drăguțe versurile — deşi ochii ei mi se păreau tot aşa de drăguți — şi am îndemnat-o să continue a scrie. în vremea asta ceilalți vizitatori plecaseră şi m-am pomenit deodată singur cu ea, față-n față, în sala cea mare. îmi venea s-o iau în brațe, s-o sărut ca pe-un copilaş ştrengar, care ți-a făcut o poznă şi-l ierți pentru că-i drăguț. Ea m-a rugat s-o iert, îndrugînd cîteva fraze, dealtfel foarte bine legate, spunîndu-mi să nu mă supăr, căci a fost o pornire de care nu-şi dădu seama, cînd a venit aşa de brusc la mine, că versurile acelea să nu le iau în

nume de rău, căci sînt expresia entuziasmului etc. I-am răspuns că e prea șireată, ca s-o pot crede. Ea a protestat, zicînd că de multă vreme a nutrit dorința de a mă cunoaște.

I-am răspuns că nu cred.

— Cum, d-v. n-ați observat încă? și cu ce aer de mirare, Doamne! spunea vorbele astea.

Discuția se lungea, mă temeam să nu ne surprindă cineva acolo, în sală, singuri-singurei, și să se răspîndească apoi vorba că noul custode, abia intrat în post, a și început să corupă fetele care cercetează biblioteca. I-am întins mîna, în sfîrșit, și ne-am despărțit ca doi prieteni.

Ce-a urmat, pe urmă, poți să-ți închipui. A doua zi a lipsit, pe urmă iar a venit, mi-a dat alte versuri, din care am căpătat încredințarea că e un copil de talent, are o vedere justă și umor firesc, de la țară, notă care predomină în toate versurile ce mi le-a dat pînă acum — numai cu versificația nu se prea împacă și nici cu ortografia. Ei, dar astea-s lucruri secundare! Eu am nădejdea să scot din ea o scriitoare faină! Mai ales dacă oi lua-o de nevastă ! Ce zici?

Ho, țară! Am luat-o razna. Tu trebuie că faci haz de toate prostiile ce ți le înșir aici, dar dacă te interesează cîtuși de puțin, îți făgăduiesc că te voi ține în curent cu această intrigă amoroasă, unică în analele vieții mele.

București, 4 febr. *1903*

Te sărut,
Iosif

VIII

Dragă Sextil,

niciodată. Vezi că între cele două scrisori — cea dintîi și aceasta — a trecut tocmai atîta vreme cîtă a fost de trebuință ca „dragostea" mea să crească, să se aprindă, să strălucească o clipă și apoi să se potolească. Azi abia mai tresar cînd aud pronunțîndu-i-se numele. Am recăzut în vechea indiferență — și cu toate astea azi poate o iubesc mai mult ca oricînd pe sărmana mea domniță albăstrică.

Cîteva zile după ce ți-am scris, am avut îndrăzneala nemaipomenită de a o ruga să-mi permită s-o însoțesc. Și a primit, drăguța! A primit cu un zîmbet așa de amețitor de drag, că m-a îmbătat. Și am pornit cu ea pe stradă, vorbindu-i alături, înșirîndu-i cîte nu mi-au trăsnit prin minte, cu o dezinvoltură care simțeam că nu e a mea proprie. Vorbeam și mă ascultam pe mine însumi, mirat oarecum de verva asta neașteptată, îi spuneam anecdote din viața mea de vagabond,, întîmplări triste, pățanii vesele, amestecate toate la un loc într-un vîrtej de simțiri, într-o armonie de gînduri pe care nu le-am mai avut niciodată. Ne-am pomenit la marginea Bucureștiului, și abia atunci am băgat de seamă că e-n amurg. în marea de flăcări a apusului luceafărul sclipea proaspăt ca o lacrimă.

Am apucat cuminți și tăcuți drumul înapoi către casa ei. Și cum mergeam, așa deodată — ce mi-a venit, nu știu — i-am spus cu aerul cel mai simplu din lume că mi-e dragă.

— Vai, ce-ai spus, rîse ea, făcîndu-mă astfel să repet din nou și încă o dată iarăși că într-adevăr mi-e dragă.

Ea zîmbea mereu și se uita pe furiș la mine. Mi-a spus apoi că peste cîteva zile pleacă la părinți, la Galați,; ca să-și prepare examenele și se-ntoarce tocmai după Paști. Firește că eu am protestat și am rugat-o să renunțe la această hotărîre. Apoi ne-am despărțit — fără multă greutate.

A treia zi a venit la bibliotecă — avea un corsaj albastru de mătase care o prindea de minune. Dragă, dragă Sextil, de-ai fi văzut-o ce frumoasă era, dar așa de frumoasă, frumoasă! Să-ți pierzi mințile cînd

te uitai la ea, nu altceva! De aceea nici nu vroiam să mă uit cu dinadinsul, eram zăpăcit şi mi se părea că toată lumea ştie că dracul ăsta de copil m-a fermecat cu totuL

La plecare s-a apropiat de mine, mi-a apucat mîna şi mi-a strîns-o uşor, şoptindu-mi:

— Adio, domnule custode.

Apoi s-a dus şi de-atunci n-am mai văzut-o.

Să-ţi spun aici dorul, neliniştea, jalea,. îndoiala şi toate sentimentele felurite ce se amestecau în sufletul meu; de cîte ori nu tresăream, cînd, cu gîndul veşnic la ea, mi se făcea că o zăresc în silueta vreunei femei ce trecea pe stradă; cîte seri n-am rătăcit prin preajma casei unde sta, crezînd că poate voi avea norocul s-o văd!

Şi închipuieşte-ţi apoi că mi se spune dintr-o dată că Natalia a plecat — la Nisa! Are un frate bolnav pe moarte acolo — observasem de mult că tuşeşte şi dînsa, şi odată i-am spus glumind că trebuie să se îngrijească, deoarece *Sămănătorul* ar fi nemîngîiat să piardă o colaboratoare atît de preţioasă.

Din fericire însă vestea nu s-a adeverit — peste cîteva zile am primit o scrisoare de la Galaţi; două strofe pe-q pagină, iar pe cealaltă, cîteva rînduri drăguţe. In timpul ăsta însă lumea, care simte o plăcere de-a otrăvi izvoarele cele mai curate ale sufletului nostru, a început să se „ocupe" de „idila domnului custode". Comentarii, critici, ironii, vorbe murdare — ştii tu bine povestea asta! Toate astea au sfîrşit prin a mă indigna şi a mă plictisi. Orele de serviciu nu mai au nici un farmec pentru mine — nopţile le petrec în circiumă; sînt dezgustat de mine însumi, nu mai lucrez aproape nimic — înţelegi că în asemenea împrejurări sufleteşti *nu poţi iubi.* în zadar caut să mă-nşel pe mine însumi, simt că n-o iubesc pe copila asta, pentru că nu sînt vrednic să mă ridic pînă la ea. De aceea, ca om cinstit, am întrerupt orice corespondenţă. La ce-aş căuta să-mi însuşesc sentimente ce nu le am? Mai bine să-mi urmez drumul, purtînd veşnic în sufletul meu comoara ne-atinsă a unei amintiri fericite, poate cea mai fericită din viaţa mea. Ceasul acela cînd ne întorceam în amurg cuminţi şi liniştiţi, păşind alături ca doi tineri logodiţi. Atunci... a fost. Azi numai este. Deci ar fi de prisos să mai insist asupra acestora, nu-i aşa?

Te sărut,
Iosif

IX

Iorga ne-a părăsit. Era de aşteptat. îl ştii cît e de dificil, bănuitor, curios şi nedrept. Toate sforţările noastre de a-l cruţa, evitînd o hotărîre funestă, au fost zadarnice. Or mai fi fost şi intrigi la mijloc. Destul că cu demisia ne ameninţa de cîte ori i se năzărea ceva. Ştii povestea telegramei. De data asta a venit din chiar senin. Cum ar fi ieri, am fost toţi trei „redactorii" la dînsul şi ne-a primit, mă rog, ca pe nişte redactori ce eram. Se-ntorsese, abia, de la Iaşi şi, ca de obicei, cu o grămadă de amănunte, mai mult sau mai puţin picante, de la inaugurarea statuii lui Alecsandri. Ne despărţim în cei mai buni termeni, după ce stabilim cu bună înţelegere sumarul numărului viitor. Şi a doua zi — pac! demisia. O scrisoare foarte frumoasă, nu-i vorbă, cu litera ei măruntă — şi învîrtită — la început doar o înţepătură şi la capăt alta. încolo — regrete eterne!

Ce era să facem noi? Să ne punem cenuşă în cap şi să ne pocăim? Dar n-aveam de ce. Sîntem tineri şi avem toţi teren destul de muncă trainică de aci înainte. Este loc pentru toţi sub soare, nu-i aşa? Deci, ca dintru-nceput, ieşi-va-n ţarină *Sămănătorul,* ca să arunce-n brazdă sămînţa cea bună. Uriaşul, cu gestul lui larg, îmbrăţişa zările şi arunca sămînţa mai departe, desigur, uneori chiar prea departe. Ogorul nostru i s-a părut prea mic. Lui îi trebuie *Neamul românesc,* întreg neamul, nu numai o mînă de cititori. Şi mai de mult am prins limbă că vrea să încorporeze *Sămănătorul* la

Neamul românesc. Vezi, asta nu mergea,; odată cu capul. r

Cînd s-a încredințat că nu merge şi că nu poate să facă din noi ce vrea, un fel de „dălcăuci" docili, buni de alai, dar de nici o treabă — ne-a părăsit. E mai bine aşa. Şi e mai cinstit din partea lui, că a făcut-o din vreme. Drumurile ni se despart de-acu. El se angajează tot mai mult în țara plină de aventuri, primejdioase şi de succese mai mari, dar efemere, a politicii militante — noi rămînem pe țărmul plin de basme şi cîntece fermecate. Şi cine ştie dacă nu se va întoarce odată la noi, obosit, dezgustat, îmbătrînit, şi nu va găsi alinare tot în mijlocul nostru, cei rămaşi cu inima curată! Şi cînd zic *noi,* te înțeleg, fireşte, şi pe tine, frate Sextil. Ocupațiile tale îți vor permite să ne scrii din cînd în cînd, nu-i aşa?

O întîmplare curioasă ne-a făcut să dăm peste poeziile lui Robeanu. Anghel, entuziasmat, mi-a comunicat entuziasmul pe care, dealtfel, îl aveam în stare latentă. De-aici am urmărit toată opera lui publicată, am citit şi copiat împreună cele publicate în *Convorbiri literare.* E un precursor, incontestabil, care nu s-a manifestat însă decît ca diletant şi nu şi-a desăvîrşit opera, fiind ocupat desigur în altă direcție. E un spirit complex, pozitiv poate, dar care a avut o parte misterioasă de visător. Poezia la el a fost un refugiu, un loc de hodină, o streşină de umbră supt care a căutat un loc de adăpost liniştit, fericit că nu ştie nimeni unde se ascunde. Pseudonimul lui discret a fost masca sentimentului în mijlocul mulțimei pe care a trebuit s-o suporte. în el sunt indicați „trouvaille"-uri, gesturi abia schițate, neguri care trebuiau să se risipească, aspirații care trebuiau să se cristalizeze, evocații istorice care trădează mai mult decît dragoste de neam şi istoricul, ci însuşi omul de rasă. E un instinctiv, un senzitiv care, supt înfățişarea concretă cu care l-a îmbrăcat natura, ia parte inconştientă la toate imboldurile pe care cine ştie ce atavism le-a sădit în el. E un adevărat erou, înzestrat cu toate darurile omului care trebuie să învingă şi care cu toate aceste cade jertfă convențiunilor sociale.

Toate indiciile unei drame superior de mişcătoare se ghicesc din puțina lui operă poetică. îți poți închipui deci interesul ce comportă viața acestui om.

Cum eşti acolo, în Bucovina, te rugăm să faci tot ce-ți stă în putință să aduni pentru noi — fie şi prin alții, d.p. un student devotat — toate datele, dimpreună cu anectodele ce s-ar lega de viața lui. în revista *Junimea literară* sunt puține urme că acest excepțional om a trăit în Bucovina. Un singur articol şi cîteva reproduceri din *Convorbiri literare.* Poemul *Novela din castel,* pe care l-am citit demult, nu-l mai găsim nicăiri. A fost reprodus din *Gazeta Bucovinei* într-o broşură pe care am dori absolut s-o avem. Intenția noastră este de a scoate un volum, fiind dat că bucovinenii n-au făcut-o pînă acuma şi că întîmplarea ne-a îndrumat pe calea aceasta. Dorim deci a-l face cît se poate de curînd şi de complect. Am scris în această privință şi venerabilului savant Eusebie Popovici, tatăl scriitorului, căruia vei fi aşa de bun să te adresezi în numele nostru şi să ne recomanzi, arătîndu-i la nevoie scrisoarea ce ți-am scris.

Contăm pe concursul tău, fiind siguri că eşti tot aşa de convins ca noi că vom face operă utilă şi dreaptă, punînd acest nume în adevărata lui valoare.

Bucureşti, 20 mart 1908

XI

Nu ştiu cine mi-a spus în treacăt că societatea „JunSneV cu prilejul serbărilor ^ avea de gînd să joace piesa mea *Zonle.* Te rog pe tine

să te interesezi dacă e adevărat zvonul acesta, căci eu pîn-acum n-am primit nici o comunicare oficială, Mărturisesc însă că mi-ar face o mare plăcere daca s-ar adeveri. Şi poate eu aş mai scrie chiar un act pe care l-am schiţat de la început şi am făcut prostia să-l esclud, socotind că astfel acţiunea se strînge mai mult, Din pricina aceasta am în piesă atîtea povestiri. Las' că ideea de a o publica înainte de a se reprezenta a fost cea mai mare greşeală. Eram însă indignat, pentru că direcţia Teatrului Naţional n-a primit s-o joace, pe motiv că e politică şi s-ar preta la agitaţii. A venit apoi „competenta" critică română şi a căutat s-o asasineze ca pe o încercare nereuşită. Orce mi s-ar spune însă, eu susţin că e cea mai puternică lucrare a mea şi că pe scenă, bine jucată şi montată, ar avea un mare efect. Eu o simt asta. Şi tu ştii că nu-s lipsit de autocritică. Aş ţine mult, foarte mult, să se joace la Cernăuţi :

1. Pentru că s-ar potrivi cu a 60-a aniversare a revoluţiei din '48, al 2-le, pentru că ar fi o palmă pe obrazul celor d-aci cari au respins-o supt un pretext ridicol.

Noi, „sămănătoriştii", am hotărît să venim în corpore la serbările din mai.

Te rog interesează-te şi răspunde-mi imediat, căci dacă vor s-o joace, vreau să introduc unele modificări şi aş mai adauge şi actul de care ţi-am vorbit, frate, chiar două; — timpul e scurt.

Către JEAN STERIADI

SCRISOARE

Mi-e dor de Caraiman, mi-e dor
ţi tresărind, dus în extaz,
11 vad şi parc-aud sonor
Un freamăt depărtat de brazi

Frumos e şi p-aci, iubite,
Şi-mi cîntă Dunărea mereu,
Dar nu e Caraimanul meu
Cu vîrfuri-nalte, însorite.

Nu sună toaca, nici talanga
în vale nu răsună clar.
Ah ! doina tristului păstor
Cînd oi mai auzi-o iar!

Tu, Jeane, şi tu, Dobrogeanu,
Gîndiţi-vă şi la sărmanu
Care stă singur şi departe,
Stingher... Mai scrieţi-mi o carte
Şi salutaţi-mi Caraimanul!

Către ION ADAM

Bucureşti, 4 decembre 1902

Neică Bujor,

1) Ai văzut că s-a publicat o parte din capitolul ales — cu o singură schimbare propusă de Anghel la corectură: „cucernicie" în loc de „religiozitate". 2) Nu m-am învrednicit **pană** azi să-ţi trimit cărţile făgăduite, dar nu te supăra, mai dă-mi răgaz de o zi: mîine după-masă fac corespondenţa şi tu vei fi cel dintîi. 3) şi important: fără nici o diplomaţie te întreb verde româneşte: vrei sau nu să colaborezi la *Sămănătorul?* 4) Ce faci cu manuscrisul despre care ne povesteai lucruri aşa de minunate? 5) Ce mai face Vulcan?

Răspunde la aceste 5 puncte şi să ne vedem sănătoşi.

Scrie-i lui Ciocîrlan! *Iosif*

II

Dragă Adame,

Am lipsit în vacanțe din București, și Anghel e încă dus la Dumbrăveni, de aceea nu ți-am putut răspunde la scrisoarea ta. Azi mă duc pe la tipografie și Filip îți va trimite eșantilioanele ce le ceri, dimpreună cu prețul. Manuscrisul nuvelei îl păstrez, pentru ca paginatorul să se conformeze indicațiilor date de autor, cînd va aranja volumul. Cred că ai văzut în ultimul număr avizul „Către cititori". Ar fi de dorit ca în n. 1 să figureze toți colaboratorii *Sămănătorului.* Trimite deci materie cît mai în grabă, căci revista se tipărește de-aci înainte joia. Scrie totodată — te rog foarte mult — și lui Ciocîrlan, căci imnurile lui cîmpenești au un farmec deosebit. Ce mai e nou prin Constanța?

Salve,
Iosif

Buc, 30 dec. 1902

III

Iubite Adame,

Am luat imediat dispoziția să ți se trimită numerele ce-ți lipsesc, de asemenea și Marioarei Ciocîrlan, căreia îi voi scrie ca să-i mulțămesc pentru paginile în adevăr frumoase cu cari ne farmecă. Manuscrisul tînărului Petrescu îl am la mine și-l mai păstrez încă două zile pentru a-l citi în viitoarea noastră întrunire. E incontestabil un băiat de talent, dar prea tinerel încă. Tu de ce nu ne trimiți nimic, ori te-ai dat lenei? Te salut cu dragoste,

Iosif

Buc, 22 ian. 1903

Dacă-ntîlnești pe Jean Bart, te rog comunică-i salutările mele!

Către SOCEC

Stimate domnule Socec,

Sînt nevoit să vă comunic că, cu toate stăruințele mele, mi-a fost imposibil să cad la învoială cu editorul pentru a-mi pune la dispoziție numărul de exemplare cerut de dv. în schimbul sumei de 120 fr. ce vă datoresc.

Vă rog deci să mă scuzați și fiți încredințat că la prima ocazie voi căuta să m-achit, în caz cînd nu admiteți soluția ce vi-o propusesem eu și de care cred că vă mai aduceți aminte: de a considera acea sumă ca avans pentru prima mea lucrare ce o voi face-o pe viitor sau de a o trece în contul volumului de *Poezii* apărut în editura dv.

Primiți, vă rog, asigurarea deosebitei mele stime,.

St. 0. Iosif

București, 21 dec. 1902

Către ION CIOCÎRLAN

Stimate domnule Ciocîrlan,

Mă surprinde faptul că n-ai primit *Sămănătorul,* deoarece luasem de la început dispoziția să ți se trimeată regulat. A fost probabil o încurcătură și te rog s-o ierți. în același timp te rog să mă scuzi și pe mine, că nu ți-am scris imediat după primirea scrisorii d-tale; eu aveam de gînd să-ți scriu încă dinainte și să te

rog - m numele revistei - să continui a ne trimite cit mai multe schițe de la țară în cari d-ta ştii să pui atîta poezie romanească. Dar n-am avut răgaz Noi te apreciem şi te iubim; am fi fericiți dacă și pe Viitor vei rammea alături de noi. ' ᵖ

Cu toată dragostea,
St. 0. Iosif

Bucureşti, 24 ianuarie 1933

II

Dragă domnule Ciocîrlan,

Eşti supărat, nu-i aşa, pe noi şi pe mine îndeosebi, că nu ți-am răspuns nici un rînd la drăguța schiță ce ne-ai trimis-o şi care s-a publicat în *Sămănătorul* — fără dedicație însă. Nu fi supărat! Am fost tot hărțuiți de nevoi şi ocupați — şi sîntem aşa de plictisiți cu toții p-aici, că o ducem şi noi destul de greu. D-ta ce mai faci? Scrie-ne din cînd în cînd. De ce nu continui cu amintirile din munții Vrancei cari au plăcut aşa de mult? Te rog comunică doamnei, soției d-tale, respectuoasele mele salutări, iar d-ta primeşte o rnînă frățească,

Iosif

Buc, 31 mai 1903

III

30 iulie 1903

Iubite domnule Ciocîrlan,

f i A m * / o r b i V n două rînduri cu directorul Institutului „Mmerva" şi am căutat să-l hotărăsc să primeai ultimele condiții puse de d-ta pentru tipărita volumului — n-am putut face însă nici o ispravă, ține mortiş la prețul pus de dînsul, astfel că nu rămîne altceva de făcut decît să te adresezi din nou tipografiei „Eminescu". Cu corectura mă angajez eu cu cea mai mare plăcere, iar pe copertă — dacă ne permiți — putem pune tot „Biblioteca Sămănătorului", ca şi la celelalte volume ale noastre. Te rog scrie-mi imediat ce trimiți manuscrisul la „Eminescu", pentru ca să mă duc eu p-acolo să mă interesez de-aproape de tipărire.

Aştept răspuns, al d-tale,
Iosif

Noroc, frate! Ionică unde-i? Chendi.

IV

Bucureşti, 6 sept. 1903

Iubite frate Ciocîrlan,

Cu toată tărăgăneala pe care-o pune tipograful în tipărirea cărții, eu îi dau zor mereu cu corecturile şi cred că în maximul de o săptămîna vom termina — zic o săptămîna pentru că eu aş fi gata şi mai curînd, dar toți tipografii sînt nişte mincinoşi.

Recitind. în corectură schițele d-tale, rămîi fermecat de atîta armonie de limbă şi simțire — eşti un poet cum puțini avem noi şi nu mă-ndoiesc că volumaşul acesta se va bucura de o primire entuziastă din partea celor cari pricep ce va să zică suflet românesc.

Țineam de mult să ți-o scriu asta, şi altele multe — sînt fericit că pot contribui şi eu la apariția volu-

mului d-tale — a face corectura unei asemenea cărţi e o adevărată.plăcere. Să-ţi dea Dumnezeu sănătate ca să poţi munci cu îndîrjire.

Nu te lăsa!

Al d-tale,
Iosif

Salutări de la toţi şi te rog comunică respectuoase sărutări de mîini d-nei.

Ios.

Bucureşti, 3 noiembrie 1903

Iubite domnule Ciocîrlan^

Carta d-tale poştală din urmă m-a întristat foarte mult şi văd că ai dreptate să te plîngi, totuşi nu e bine să deznădăjduieşti, căci aici la Bucureşti mai sînt oameni cari se interesează de soarta d-tale. Astfel, după cît am înţeles din convorbirile mele cu Chendi, premiarea cărţei d-tale de către Academie e aproape sigură şi dacă volumul d-tale de schiţe a fost înadins trecut cu vederea la toate gazetele unde *am trimis* cîte-un exemplar, în anumite cercuri intime însă eşti apreciat în mod cît se poate de favorabil. De aceea şi Ilarie a fost întrebat de către un personaj din anturajul ministrului de Culte dacă s-ar putea face ceva pentru d-ta şi care ar fi dorinţa d-tale expresă. N-ar fi bine, de pildă, să te numească diriginte într-o comună mai bogată, unde condiţiile de trai ţi-ar fi mai lesnicioase? I-am comunicat lui Ch[endi] de asemenea şi cele scrise de d-ta, şi dînsul va face tot ce-i stă în puteri ca să-ţi cumpere cîteva exemplare din volum. Nu ştiu însă totuşi dacă va reuşi.

D-lui Calinderu încă nu i-am trimis volumul, aştept un prilej binevenit, căci altfel mă pot aştepta la o simplă mulţumire pe o cartă de vizită. Sper că pînă la 15 noiembrie să-ţi dau un rezultat favorabil. Din volumele care le am la mine, am dat cîte 25 ex. la Alcalay şi Socec — nici unul n-au vrut să-l primească în depozit general. Te rog să nu fii supărat pe mine, că nu sînt destul de versat în asemenea chestii. Nu mă pricep — şi pace ! De aceea ideea d-tale e foarte nimerită şi ţiu la dispoziţia persoanei indicate de d-ta toate volumele, ca să le plaseze. Credeam, ce e drept, la început, că voi fi şi eu în stare să fac acest lucru — am avut însă atîtea mizerii pe cap, încît n-am putut face nimic pentru d-ta. Iţi mărturisesc că simt un fel de mustrare de cuget — dar ce să fac? Eu însumi cu cărţile mele sînt foarte încurcat şi n-am cîştigat *nimic* pe urma lor, deşi toată lumea mă felicită, că *se vînd.* Binenţeles, în afară de editori cari se tînguiesc pe toate tonurile că nu şi-au scos nici cheltuielile. Te-am înscris între concurenţi la premiul divizibil la Academie şi am trimis şi cele 12 ex. de lux reglementare. în Ardeal trimit săptămîna aceasta, odată cu *Sămănătorul.*

Alaltăieri fiind la Fundaţie, am vorbit despre d-ta cu d. Mehedinţi, profesorul universitar, care te-a citit cu mult interes şi m-a întrebat de aproape să-i spun cine eşti şi ce faci ? Spunea şi dînsul că ar trebui să fii încurajat, ca să poţi munci înainte; i-am vorbit şi despre proiectul d-tale de roman *Din munţii Vrancei* — o idee fericită pe care n-ar trebui s-o laşi în părăsire,

îmi scrii că eşti bolnav; nu te lăsa, mai mult curaj şi încredere în forţele d-tale, scrie-mi cît mai curînd şi te rog să nu-mi mai mulţumeşti pentru servicii atît de infime ce ţi-aş fi făcut eu — mă simt destul de nenorocit că nu pot să fac ceea ce reclamă meritele şi suferinţele d-tale. Să nădăjduim însă în vremuri mai bune, cît mai curînd !

Al d-tale,
Iosif

VI

Iubite domnule Ciocîrlan,

Dl. Teodorescu mi-a adus săptămîna trecută un manuscris al d-tale. L-am citit, ideea e drăguță, dar majoritatea prietenilor a fost de părere că ar fi bine să mai revii asupra lui, mai ales că d-ta ne-ai trimis vorbă să nu-l publicăm, dacă vom avea cea mai mică îndoială asupra lui. Unii spuneau că schița e prea lungă, ar trebui concentrată, să tai multe pasaje de prisos^ cum sînt de pildă desele reveniri asupra Crivățului, care nu spun nimica nou.

Părerea mea este că motivarea psihologică lipsește cu totul, astfel că sfîrșitul pare adus mai mult pentru efect și apariția acelei „zîne binefăcătoare" sau mîntuitoare este un fel de *detts ex machina.* Un om pe care l-a părăsit sau care și-a părăsit iubita sau soția în asemenea împrejurări triste nu-și poate trece vremea fără ca să-și aducă aminte de ea. Nu uita că schița d-tale e un monolog, prin urmare trebuie să ne dea o stare sufletească, mai mult viața interioară a eroului care vorbește, iar împrejurările externe nu pot servi decît cel mult de cadru, și acesta schițat abia în cîteva reflecții fugitive. Dar la d-ta tocmai descrierea, adecă acel cadru necesar numai ca să scoată la lumină *ceva,* ocupă tot și întunecă restul. Nici un cuvînt aproape din care să bănuim *tortura sufletească* în care se găsește eroul.

Dealtfel, bucata e bine scrisă, nu mai încape îndoială, dar e prea puțină acțiune într-însa. Mai mult real, mai multă viață.

Pentru ce *Plutașul* sau *La vatră* sau *Ispita* și atîtea alte schițe din volumaș ne atrag și ne farmecă? Acolo fiecare rînd, simplu și fără înflorituri, ne spune ceva, ne introduce în anumite împrejurări pe nesimțite, fără silă și fără a vîna efect.

Aceasta e părerea mea. De ce nu ne trimiți vreun fragment din romanul la care *cred* că lucrezi ? Cu volumul ce-ai mai făcut? Aștept vești bune de la d-ta.

Nu te descuraja niciodată deplin și, dacă nevoia te-ngenunche o clipă, ridică-te mai semeț și mai îndîrjit ca-nainte. Te vei minuna singur cîtă energie doarme în suflet, trebuie însă zîdărită și aplicată. Dar dacă ne-am lăsa toți biruiți de mizerii, ce s-ar alege din noi? Bucuria dușmanilor și a invidioșilor neputincioși și a celora cari ne cred incapabili de ceva mare, bun, frumos. Energie !

Rugîndu-te să-mi scrii imediat, comunică respectuoase salutări d-nei.

Al d-tale devotat,
St. O. Iosif

București, 9 fău. 1904

VII

Iubite domnule Ciocîrlan,

„Societatea turiștilor români" scoate un album și prin d. Tzigara m-a rugat pe mine să interviu și pe lîngă d-ta ca să le trimiți cîteva pagini de *descrieri de prin munții Vrancei,* sau altă parte, așa cum au fost cele publicate în *Sămănătorul.* Te rog răspunde-mi imediat dacă ai ceva pregătit, dacă nu, caută și fă negreșit ceva, mai ales că oamenii sînt foarte dispuși să-ți remunereze munca prin o sumă oarecare.

Așteptînd răspuns, te rog primește cele mai sincere felicitări prietenești pentru succesul ce l-ai repurtat la Academie. Eu am fost cel dintîi care m-am bucurat. Scrie-mi imediat.

Te salut,
Iosif

București, 13/26 martie 1904

Pentru revistă pe cînd???

Vîlî

[Bucureşti, *4* mai 1904]

Iubite domnule Ciocîrlan,

Primit manuscrisul şi cp.— şi mă grăbesc să-ţi răspund că am vorbit şi cu d. Vlahuţă şi cu d. Coşbuc, care şi-a luat chiar notă. Cred că dorinţa d-tale va fi împlinită. Sînt vesel că am fost în stare să-ţi fac acest mic serviciu — dealtfel, puteai să te adresezi şi direct, căci amîndoi maiştrii noştri te cunosc din frumoasele schiţe ce le-ai publicat în *Sămănătorul.*

Nuvela trimisă — deşi cam lungă — voi căuta s-o public întreagă în nr. de duminică — are părţi splendide — şi-ţi mulţumesc că te gîndeşti la noi. Trimite-ne înainte şi primeşte de la mine o frăţească strîngere de mînă.

Al d-tale,
St O. Iosif

Reclamă de cîte ori nu primeşti revista, care ţi se trimite regulat.

Cât, *NATALIA NEGRU*

Slăvită domniţă,

Sînt un biet grămătic, nevrednic de prietenia d-tale, o mărturisesc, dar mă tem ca pedeapsa ce-aş merita-o să nu fie prea aspră, ca s-o pot îndura. Drept aceea iartă-mă —- frumos te rog să mă ierţi că nu m-am ţinut de făgăduială şi că nu ţi-am scris. . . ori, mai bine, pentru că-ţi scriu aceste rînduri.

Şi ce era să-ţi scriu alta decît că, de cînd nu mai zăresc strălucirea ochilor aşa de ciudaţi şi albaştri, s-a-ntunecat pămîntul şi cerul, şi tot nor şi posomorit e pretutindeni?

Pesemne ai luat şi primăvara cu d-ta, plecînd pe nesimţite cu un gest discret, o slabă strîngere de mînă şi o şoaptă de adio.

Că pustiu a rămas „colţul cu dor", unde-i plăcea aşa de mult să zăbovească domniţei visătoare?

Că ceasurile mele trec anoste şi grele, şi mor de urît... nu ştiu, de urît ori de dor, dar atîta ştiu, că mor?...

Dar,, d-ta, domniţă, care eşti mare măiastră şi „farmazoană" — cum ar zice moş Creangă — ai înţeles de bună samă de mult un lucru aşa de firesc şi de simplu.

Eu însă, să mă bată Apollo!

Nu mai înţeleg nimic, nimic, şi nu-ndrăznesc să-nţeleg prea mult.

Vezi dar ce primejdios e să-mi vorbeşti în tîlcuri, şi să-mi ceri să răspund la ghicitori?

Fără voia mea, încep să aiurez — iar d-ta vei rîde atunci de sărmanul grămătic de la Fundaţie.

Ştii atît de bine să tulburi un biet suflet şi să-l amăgeşti cu farmecul unui vers — şi mai mă întrebi pe mine dacă e poezie într-însul? Dar d-ta eşti *poezia* însăşi! Orice-ai spune capătă un înţeles — şi cîteodată mai multe, ca în pricina de faţă. în versurile d-tale e ceva din acel zîmbet misterios, ceva din misterul ochilor albaştri cari mi-au robit toate gîndurile.

Şi de aceea eşti de două ori mai primejdioasă şi mă tem de d-ta, cum s-ar teme un rob înamorat de stăpîna lui.

Cine ştie?... Mă iertaţi, domnişoară?...

Cum v-au plăcut poeziile d-rei Măria Cunţanu? N-aţi fi dispusă să ţineţi o conferinţă la Universitate ?... Şi pentru *Sămănătorul* nu mai aveţi nici un vers?

Cu deosebită stimă,
St. O. Iosif

4 febr. 1903

II

Nici un rînd, nimic — nimic ! Nici măcar o poezioară pentru revistă? Ce face drăguța domniță, prietena mea scumpă?

A trecut şi sf. Vineri, trecu şi sîmbăta, parcă văd cum trece greu şi dumineca în aşteptare zadarnică.

Steo, plictisit amarnic, lucrează pe capete, căci mîine se-nchide biblioteca şi cată să termine toate lucrările, vin apoi eternele griji şi nemulţumiri cu revista, şi cîte şi mai cîte!

Dar, o vorbă bună de undeva i-ar aduce viaţă Steluţei, o vorbă, să ştie că Lia a sosit cu bine acasă şi e sănătoasă şi nu-şi mai închipuie cine ştie ce — ce bine i-ar face!

O noutate: d. prof. Densusianu m-a întrebat ieri cine iscăleşte în *Sămănătorul* versuri aşa de drăguţe? Credea că e un pseudonim...

Aştept un răspuns şi rămîn

Steluţa

in

Îngropat în corecturi şi manuscrise, scriu aceste rînduri, ca să muiţămesc drăguţei Lia pentru versurile pe care, hotărît, nu le merit.

Vroiam să-i muiţămesc azi, la bibliotecă, dar mi s-a părut aşa de serioasă, încît n-am mai avut curajul să leg nici două vorbe. Dac-ar şti Lia cea dragă — dar mai bine nu-i spun nimic. Mă tem să nu-şi închipuie că se laudă

Steo

IV

Dragă Li,

Sînt la Ploieşti, la un prieten, şi condamnat să stau aici pînă deseară, să aştept legătura cu trenul de Burdujeni, căci permisul meu nu era valabil pentru trenul expres, şi astfel era cît p-aci să mai rămîn o zi în Bucureşti. Am venit mai bine la Ploieşti, unde tot aveam puţin de vorbit cu Vasile Pop, şi... şi dragă Li; abia m-am depărtat cîţiva zeci de kilometri, şi m-a apucat dorul de tine.

În tren am călătorit cu doi domni cari nu vorbeau decît de afaceri şi de o căsătorie recentă. M-am speriat cînd i-am auzit cu cît cinism vorbeau de căsătorie, pe care n-o consideră decît ca un fel de tîrg, cum a refuzat unul dintre ei să ia pe o fată, deoarece tatăl ei n-a avut să-i consemneze 30 mii de franci, iar 15 mii să-i dea în rate, cîte cinci anual, ca să poată trăi la Paris. Parisul! Iată idealul lor. I-am ascultat cu dezgust şi cu milă — şi mă gîndeam la noi, cîtă depărtare între lumea asta de toate zilele şi de toate drumurile şi noi amîndoi.

Cum o să trăim noi pe lumea asta, Li? O să găsim un colţişor, ca să ne ascundem, să nu ne tulbure nimini norocul, să nu ne plictisească vecinie cu socotelile lor!

Aştept trenul, să plec. În Ploieşti am rătăcit ziua întreagă — seara am fost la o întrunire publică. Cu Pop am evocat o parte din viaţa mea trecută. Ar trebui să cunoşti de-aproape viaţa acestui prieten, ca să-ţi dai seama cît de mult ţine la mine. I-am arătat fotografia ta. A insistat aşa de mult, încît a trebuit să mă esecut. N-a fost chip să scap. E îneîntat. Mi-a spus că e amorezat de dragostea noastră. Şi am vorbit multe, multe... Şi numai despre tine, de ochii tăi, de dragostea noastră, de viaţa noastră în viitor. I-am făgăduit un tacîm la masa noastră, la două săptămîni o dată, cînd poate veni la Bucureşti. E un băiat foarte bun, ţi-aduci aminte că-ţi povesteam despre dînsul, cînd am trecut prin dreptul fabricei Lemaître, pe cheiul Dîmboviţei?

Peste zece minute plec — şi... dragă, adorată Li, mireasa mea scumpă, te las — noapte bună, mîine dimineaţă îţi scriu din Burdujeni.— Dar sînt foarte îngrijat de sănătatea ta. Eşti bine? Te rog, dacă ţii la mine, Li dulce, lasă pensionul acela mizerabil, mută-te — şi. .. pleacă trenul.

Mînuţa ta, ochii, Li!

Steo

Liei „Gingăşiei" trimete Vasile Pop salutări şi cele mai respectuoase sărutări de mîini.

Vasile Pop

Miercuri seara, 8 1/2

Lia mea dragă, îţi scriu de la Fundaţie, din fugă, foarte neliniştit că nu te-am putut vedea azi. Amicul meu Bârsan îmi comunică astă-seară că, pe la orele 5 şi 10 minute, te-a întîlnit pe drum spre bibliotecă şi te-a recunoscut, salutîndu-te fără să-şi dea seama — involuntar a dus mîna la pălărie. E adevărat? Tu erai? Vroiai să-mi spui ceva? Sînt nenorocit că nu te-am întîlnit. Te rog scrie-mi dacă tu ai fost, poate s-a înşelat, deoarece el numai bănuieşte că te cunoaşte. Eu tocmai vroiam să-ţi trimit un bilet, prin care mă plîngeam că nu-mi scrii; acum nu ţi-l mai trimit. De ce nu m-ai anunţat că vii? Dac-ai şti ce rău îmi pare că nu te-am întîlnit!

Am plecat de la bibliotecă pe la 5 şi am alergat într-un loc unde aveam o afacere de rezolvat, apoi, cu gîndul la tine, am luat-o spre strada Academiei în sus, şi mă gîndeam ce bine ar fi să te găsesc din întîmplare, să te întreb dacă eşti sănătoasă şi să-ţi strîng numai mîna. Dacă întîrziam numai cîteva minute, te-aş fi întîlnit. Vezi că n-am nici un noroc. Şi cu toate astea, aveam o presimţire.

Scrie-mi, dragă surioară, Nataliţo scumpă, dacă în adevăr ai venit să mă găseşti. „Doi ochi mari şi albaştri, foarte albaştri, şi se uitau aşa de ciudat oarecum" — aşa mi te-a descris. Eu ştiu că numai Lia are ochi aşa de adînci şi de albaştri — erau ochii Liei, nu-i aşa? Te rog răspunde-mi cît mai în grabă şi nu mă lăsa în prada acestei nelinişti. Steo te doreşte aşa de mult, că nu mai poate lucra nimic — vai, şi are atîta de lucru astă-seara: mîine e ziua *Sămănătorului.*

Scrie-mi, Lio dragă,, eşti sănătoasă, şi de ce erai aşa de tristă vinerea trecută, cînd ne-am despărţit? De ce era Lia tristă? întrebarea asta mă urmăreşte de-atunci.

Vai, Lia, ce bine era să te găsesc şi să vorbim numai o clipă! Dar trebuie să închei — noapte bună,- dragă Nataliţo! (îmi dai voie să-ţi zic aşa, din cînd în cînd?)

Noapte bună şi...

Steo

Te sărută Steluţa.

VI

Duminecă

Din ce judec mai mult, văd că ar trebui să-ţi cer încă de o sută de ori iertare, cel puţin, cu toate că mi-ai spus că mă ierţi. Acum văd cît am fost de rău şi pornit, şi nebun, şi... nu mai ştiu cum să-mi zic. Auzi, să fac eu pe Lia să sufere, să-ntunec eu ochii Liei cei frumoşi, în loc să mă bucur de strălucirea lor! Ochi frumoşi, m-aţi iertat? Nu-i aşa că mă iertaţi?...

Dacă voi mă iertaţi, eu nu pot să mă iert aşa, cu una, cu două. Mă mustră cugetul şi totuşi sînt fericit, aşa de dureros de fericit, pentru că de-acuma ştiu ce trebuie să fac şi cum să mă port. Poate Lia să-mi facă toate „farsele" din lume, şi n-am să mă supăr, ba am să rîd cu poftă, din toată inima, am să rîd chiar „cu lacrimi". Poate Lia să-mi spună că nu mă iubeşte deloc, dar deloc — n-am s-o cred. Uite-aşa! Ştiu eu ce ştiu, şi nu mai vreau să ştiu altceva.

Numai dorul — bată-l pustia — de mi-ar da pace. Mi se pare că e cel puţin o săptămîna de cînd nu ne-am întîlnit. Mi-e dor, mi-e dor de tine, Lia dragă, dragă!

Azi, la prînz, am vorbit despre tine cu sora mea şi te-am lăudat şi am spus atîtea lucruri frumoase despre tine, cît eşti de cuminte, şi multe, multe altele, şi toate cu un aer indiferent ca să nu ghicească totuşi că mi-eşti dragă, aşa cum mi-eşti. Iar sora-mea a spus că ar dori să te cunoască mai de-aproape şi sînt sigur că te iubeşte acum numai din spusele mele.

După-masă am fost la Filaret cu fratele meu de cruce. Am stat amîndoi culcaţi în iarbă, şi cînta ciocîrlia, şi iar i-am vorbit de Lia.

Pe stradă, de zece ori cel puţin, mi s-a părut că te zăresc. Alerg într-un suflet — şi nu eşti. Numai acolo, unde ştiu aproape sigur că am să te întîlnesc, nu cutez să alerg. Sînt nerăbdător să ştiu cum ai reuşit conferenta? Sînt sigur că va fi frumoasă. Mi-o dai şi mie s-o citesc? Şi pot spera astăzi să te văd, să-ţi strîng mîna şi să te felicit? Zic *astăzi,* pentru că e trecut de unu, prin urmare e luni.

Ncapte bună, dragă Cicoare!

Steo

VII

Binecuvîntată să fie crenguţa de liliac cu care Li [illegible] orice umbră de supărare, lovindu-mă cu ea uşurel peste faţă, şi

uitîndu-se la mine pe furiş! O duc la gură şi o sărut; deşi s-a vestejit^ tot mai păstrează mireasma ei primăvăratecă. Floare de li de la Li, nu-i aşa că Lia e tot bună cum a fost totdeauna? Spune ea cîteodată unele lucruri care sînt foarte triste şi ar fi mai triste, dacă ar fi adevărate şi dacă Li n-ar avea aerul că glumeşte. Vrea cîteodată Li să-l chinuiască pe Steo, pe urmă nu se-ndură pană la sfîrşit. Aşa e Li. Iar Steo crede tot şi se tulbură şi tremură, dar furtuna trece, topită într-un zîmbet de pace. Şi Steo iar e fericit; aşa e Steo. Şi uite-aşa ar trăi şi-ar înflori două suflete, dacă lumea le-ar da pace. Dar lumea nu le dă pace. Şi viaţa e tristă. Şi lumea e rea. Traiul e plin de amărăciuni. Şi Li e plictisită de atîtea mizerii cîte sînt pe lume. Şi din multe ce sînt, mai bănuieşte şi altele. Sufletul ei de senzitivă se-nfioară şi plînge. Iar Steluţa, atunci, se întunecă şi moare. Şi totuşi, Li nu-l lasă să moară, îl cheamă la viaţă şi la luptă, îl ceartă şi caută să-i inspire curaj...

Steo se-ntoarce acasă obosit şi fermecat de frumuseţea nopţii, de strălucirea stelelor, de oftările unei privighetori — şi, mai ales, de ochii, minutele şi vorbele Liei. Se trînteşte în pat îmbrăcat şi adoarme. Şi ce visează?. . . Visează că e un mieluş, un mieluşel mic, mic şi răsfăţat,; cu panglicuţă albastră la gît, cu lîna de zăpadă şi creaţă şi stă lîngă pătuceanul Liei, care doarme dusă. Iar cînd stăpîna lui adorată deschide ochii, mieluşelul întinde supus căpşorul şi se lasă dezmierdat de mînuţa ei scumpă. Şi Li îi spune vorbe de mîngîiere, aşa de dulci şi de nemaiauzite, îl găteşte frumos şi iar îl dezmiardă. Iar cînd Steo se deşteaptă, vede cu mare părere de rău că nu-i mieluşel. Şi-i pare aşa de rău că nu-i. Ar fi un mieluşel foarte, foarte cuminte. Şi drăguţ. Ar sta mereu lîngă Li şi, dacă l-ar răbda lînga dînsa, ar învăţa şi el dialectul istrian şi ar da examen la Ovidică. Păcat!

Dar aşa, ce să fac, dragă Li? Stau la „Minerva" şi aştept corecturi. Şi tare mi-e urît. Mor de urît. Mi-e

dor de Li şi mi-e silă de toate şi iar mi-e dor de Li numai de Li. Eu nu vreau decît Li pe lumea asta. Tot ce e frumos şi sfmt e Li. încolo nu mai vreau să ştiu.

Vine Li desearăʔ

Ste.

VIII

Suflet drag, nu rîde de versurile mele — dar,, vezi tu, mă tem să-ţi mai spun în proză cît mi-eşti de dragă, ai să-mi zici iar că nu sînt destul de cuminte. Şi eu *vreau* să fiu cuminte, Lia dragă — în proză,, bineînţeles. Am să te-ascult, ca un copil bun, şi n-am să-ţi mai scriu că „te sărut", ci puncte, puncte, ceea ce însamnă mai multe sărutări,, dar tu să te faci că nu pricepi.. . Cît despre versuri — o vorbă latinească spune că poeţilor li se iartă multe... dacă nu toate...

Scrisorica ta frumoasă am primit-o, Lia dragă. Nu te îndoi de mine şi de vorbele mele, numai atîta pot să-ţi spun. De cîte ori nu mă sperie pe mine gîndul că visul acela poate să rămînă numai vis, şi îndoiala mă chinuieşte şi pe mine, dar din nou ridic fruntea şi-mi zic iar că poţi face tot, cînd iubeşti în adevăr.

Azi am început să citesc pe *Jocelyn,* la îndemnul tău. Şi nu regret. Simt că renasc sufleteşte. îţi mulţumesc, dragă Lia.

Nu ştii ce bucurie mi-au făcut versurile tale. Poezioara dintîi, mai ales, e o minune de gingăşie. Ce mai drăguţ de volumaş o să alcătuim peste vreun an, doi. Nici nu le arăt la nimeni, dintr-un motiv de pur egoism,, vreau să mă bucur eu singur de ele. Te rog să-mi trimeţi şi versurile în care spui că ai vrut să faci filozofie — sînt curios să le citesc.

Dar spune drept, Lia mia,, pană de mîne într-o săptămîna nu vrei să ne întîlnim deloc? Să nu-ţi fie cu bănat, dacă ţi-oi cădea la picioare atunci. Două săptămîni! Şi să mai fii cuminte !

Se-mpacă Steo, la urma urmei, cu toate. Bietul de el, n-are încotro. E destul de fericit şi aşa. Lia, dulce şi scumpă surioară, scrie-mi încalţe mai des... „Steluţa" licăreşte numai cînd te vede sau primeşte vreo veste de la tine — atunci s-aprinde de fericire — încolo, îi tot plouă şi-i ninge.

Te las, cu părere de rău — aş mai fi vrut să stau puţin de vorbă cu tine. .. dar trebuie să amîn pe altădată.

îndrăznesc să-mi fie dor mult de tine...

Steo

Dragă Nataliţo, ai primit scrisoarea mea de ieri?

Mă mir că revista nu ţi-a venit, eu am dat ordin. Dar sînt prea bun, şi nimeni nu vrea să-mi ştie de frică.

Deşi mi-ai scris că nu vii mîine, eu tot te aştept, şi parcă am o presimţire că tot ai să vii...

Steluţa

IX

Drăguţa mea Cicoare,

Dacă aş fi un rău, te-aş mai lăsa oleacă măcar în credinţa că, în adevăr,, mie-mi era adresată acea scrisoare frumoasă publicată în *Sămănătorul.* Dar nu mă rabdă inima şi mă grăbesc să-ţi spun, Lia dragă, că scrisoarea aceea a primit-o altcineva, acum doi ani — vezi că e o poveste veche! Şi acel cineva, un bun şi drag prieten al nostru,; a şi scris în mai multe rînduri despre d-ra Măria Cunţanu şi tot dînsul i-a adunat versurile într-un volum, ştii, volumaşul care ţi l-am dat înainte de Paşti.

Eu nici n-o cunosc pe sărmana „Mărioara", cum îi zici tu, decît din auzite şi din versurile ce le-a publicat

prin revistele noastre de peste munţi. Dar, dac-ai şti, draga mea, ce poveste tristă e viaţa acestei poete, care a scris:

„Mă strînge haina cea de lut"...

n-ai mai putea să fii geloasă. Dimpotrivă,- dacă ar fi cu putinţă, tu, care eşti un suflet aşa de bun, ai căuta s-o chemi la tine, s-o mîngăi aşa de dulce,, până ce ar zîmbi de dragul tău. Mi se spune că zîmbeşte aşa de rar şi aşa de trist în singurătatea ei. Acum cîţiva ani, venise pe la Bucureşti, cu gînd să-şi caute un mijloc de a se cultiva, a intrat ca pedagoagă la un pensionat, Manliu, mi se pare, dar n-a fost chip să rămînă mai mult de-un an. Firea ei ciudată de poet şi starea sănătăţii, de altă parte, o făceau inaccesibilă vieţii din Bucureşti. S-a întors la Sibiu, unde a continuat să scrie, dar tot mai rar — aud că acum pregăteşte o dramă...

Atîta ştiu despre această copilă. Mai ştiu încă ceva: avea o soră, un talent muzical fără pereche, s-a dus în străinătate, a uimit pe profesori, făgăduia să devină o cîntăreaţă mare — şi ftizia a pus capăt brusc tuturor visurilor ce îşi făcuse bătrînul ei tată, un preot simplu, pe care Chendi — dacă-ţi aduci aminte — îl compară într-un articol cu un „mag însufleţit".

Ştii de unde-ţi scriu aceste rînduri? în sala cea mare a bibliotecei, de ciudă că nu vii. Cel puţin, aşa tot stau de vorbă cu tine. Dar sînt trist astăzi, Lia; Chendi e bolnav, şi mă doare^ cînd îi văd cum tînjeşte. îmi scrii şi tu că ai fost bolnavă, sărmana mea Liliana, te-a durut capul şi ai plîns, căci ai avut o supărare mare, mare... De ce nu mi-o spui;

Vezi tu, dragă Lia, că tot trebuie să ne vedem ceva mai des — măcar numai în treacăt — eu îţi făgăduiesc că am să fiu cuminte ca un înger. Mi-e dor să-ţi strîng mînuţa şi să te-ntreb ce te doare şi dacă eşti mulţămită de Steo, care te doreşte aşa de mult. Să nu-ţi mai închipui lucruri cari nu pot exista, dragă Lia. Ai încredere în Steluţa, care nu mai străluce decît pentru tine.

Dar iar trebuie să închei scrisoarea asta făcută pe furiş; mă tem să nu ghicească cineva că în orele de serviciu îţi scriu ţie. Ei, ş-apoi ! N-are decît... Cine ce treabă are?

Mă aşteaptă *Jocelyn.* Citindu-1, mă gîndesc tot la tine.

Cînd ne vedem, scumpă Lia?... Nu mă uita...

Steo

Lia mea,

îţi scriu sub impresia grandioaselor descrieri din cartea lui Chateaubriand, pe care am citit-o azi într-un suflet. Ţi-aduci aminte ce drăgălaşă pedeapsă mi-ai aplicat, cînd ţi-am mărturisit că nu o citisem încă. Aveai dreptate să mă pedepseşti şi mai aspru — era o ruşine pentru un poet, şi încă logodnicul Liei, să nu cunoască decît din antologii aceste pagini sublime ale romantismului creştin din veacul trecut. Cum îţi înalţă sufletul o asemenea carte veche, ieşită din modă, şi care, cu toate astea, mai păstrează darul misterios de a te zgudui adînc. De mult n-am mai citit cu atîta încordare, pot spune că de o vreme-ncoace n-am mai citit nimic, aşa de mult mă furase larma zadarnică a vieţii şi fleacurile efemere ce se tipăresc prin revistele moderne. în ce atmosferă curată şi-au plăsmuit eroii aceşti bătrîni geniali şi simpli, cîtă evlavie pentru frumos şi bine îi călăuzea.

Dar altfel, în alte împrejurări aş dori să citesc asemenea cărţi. Ai ghicit, nu-i aşa?

într-un colţ uitat, în mijlocul naturii, să fim amîndoi, să citim împreună şi să vorbim de cele citite, să ne uităm chiar şi pe noi înşine, în sfînta armonie a sufletelor noastre.

Acesta-i visul visurilor mele, şi ce poate fi mai frumos, Lia, ca o tovărăşie literară? Mînă-n mînă,, nedes-

părţiţi, să păşim către lumină şi adevăr,, să ne îmbărbătăm unul pe altul, şi la fiecare pas să descoperim un motiv mai mult ca să ne iubim. Dac-o vrea Dumnezeu, aşa are să fie, Lio dragă. Numai răbdare, răbdare şi multă stăruinţă, să înlăturăm pe rînd toate piedicile ce ni se pun în cale şi să fim cu băgare de seamă, să aşteptăm cuminţi, căci cel mai bun aliat al nostru e vremea, azi, cînd nu ne mai îndoim unul de altul şi ştim ce avem de făcut.

Trebuie să recunosc că şi aici tot tu ai fost mai cuminte ca mine, cînd ai luat hotărîrea să nu ne întîinim decît o dată pe săptămîna, deşi eu mă împac foarte anevoie cu gîndul ăsta. Dacă mi-e dor mereu, mereu de Lia !

Duminică seara, nu-i aşa că erai tu,, singurică, la fereastră? Vai, Lia, ce rău mi-a făcut că n-am putut să-ţi vorbesc măcar în treacăt! Dacă prietenul meu care mă însoţea nu m-ar fi dus de braţ, mă pomeneam la tine, fără să-mi dau seama ce fac, şi de teamă ca să nu fac vreo prostie, aş vrea să renunţ la aceste plimbări. Dar am ajuns aşa, că paşii mei involuntar mă poartă spre tine, îndată ce dispun de puţin timp liber.

E aşa de mult pană vineri! Sfînta Vineri! Şi atunci,. abia cîteva ceasuri am eu parte să mă bucur de apropierea Liei. Pe urmă, iar umblu fără căpătîi o săptămîna întreagă şi te caut şi nu te întîlnesc niciodată.

în fiecare seară, înainte de a adormi, aceeaşi rugăciune o repet, ca un copil naiv, ce-şi spune *Tatăl nostru:*

Treci mai iute săptămîna,
Ca să-mi vină Lia dragă,
Să pornim iar mînă-n mînă,
Să uităm iar lumea-ntreagă...

Lio dragă, ce mai faci tu ? Nu ţi-e urît să stai închisă în casă, pe vremea asta ploioasă? O păsărică măiastră,, pe care am trimis-o ca iscoadă la tine să vadă ce faci, mi-a adus răspuns că ai scris nişte versuri. De ce nu i le trimiţi lui Steo, să le citească şi el? Ieri am fost cam indispus, m-a durut capul toată ziua. Nici n-aş fi plecat de-acasă, dar trebuia.

Ştii că m-am instalat definitiv, sînt mult mai liniştit ca înainte, cred că voi putea munci cu spor. Scrie-mi, Lio dragă.

Te sărut cu dor,

Steluţa

Marţi.

Ai primit revista?

XI

Draga mea Lia,

E prima scrisoare pe care ţi-o scriu *de-acasă,* adică din mijlocul familiei mele. Toţi sînt veseli şi mulţumiţi astă-seară. Nu se aşteptau, fără-ndoială, să le aduc vestea că m-am decis să stau cu ei, să-mi fac examenele şi să mă îngrijesc de viitor şi de sănătate.

Şi mă gîndesc că ei nu ştiu,, că n-au cum şti de unde vine schimbarea asta fericită, şi că numai *Liei* o datoresc; ei cunoşteau mai de mult părerile mele în privinţa titlurilor la noi.

M-au înconjurat din toate părţile, şi li citesc bucuria în ochi; bătrînul chiar vorbeşte cu mai puţină sfială ca de obicei, cînd venea vorba despre studiile mele întrerupte de atîta amar de vreme.

Numai eu sînt tot neliniştit şi nu pot să mă arăt destul de vesel, cu toată sila care mi-o fac — pentru că Lia nu mi-a mai scris nimic, şi nici n-am întîlnit-o, şi-mi pare un'veac de cînd nu i-am vorbit.

Norocul meu că, ieri, cînd am trecut cu II. pe strada Tudor Vladimirescu, te-am zărit, măcar în treacăt, imediat parcă mi s-a potolit sufletul, cel puţin pentru moment, cînd te-am văzut, cu o mişcare, deschizînd aripa ferestrei. Şi în zadar am mai trecut apoi

pe la 10 seara; fereastra era luminată, şi perdeaua tremura în vînt, dar tu nu erai, Lia!

Azi, am pierdut aproape toată ziua la Universitate, în emoţiile examenului. Şi a trebuit să plec dezolat că nu te-am văzut. Şi pană mîine e aşa de mult, şi cine ştie dacă mîine Lia vine sau nu la bibliotecă, unde trebuie iarăşi să muncesc toată ziua... Te rog frumos scrie-mi, scrie-mi că *ai uitat.*

Nu-i aşa, Lia,. că nu mai eşti mîhnită de purtarea mea, pentru care sînt destul de pedepsit? Tu eşti prea înger, ca să nu ierţi lui Steo un pas greşit, făcut fără voia lui, pe care-l regretă amar. Niciodată n-am fost mai cuminte. Dar mă chinuieşte teama că tu, Lia, nu mai ţii la mine, şi cu atît mai dureros mi-a gîndul acesta, cu cît mă simt vinovat. Tăcerea ta, lipsa ta de atîta timp — făgăduiseşi să vii sîmbătă, şi n-ai fost — şi pornirea mea nenorocită de a mă lăsa totdeauna amăgit de gînduri negre — îmi întăresc presimţirea unei despărţiri apropiate. Nu mă părăsi, dulcea mea Lia! Nu-i aşa că m-ai iertat definitiv, chiar din ziua cînd mi-ai făcut acel rechizitoriu atît de aspru, pentru ca„ pe urmă, totuşi să-mi zîmbeşti aşa de dulce, cum numai tu ştii? Şi cînd ţi-am strîns mîna, pe care am sărutat-o cu lacrimele-n ochi, şi mişcarea acea bruscă,- ieri, cînd m-ai zărit, trecîndpe dinaintea ferestrei — nu-i aşa că n-am înţeles greşit? Spune-mi, spune-mi că toate astea înseamnă că Lia e tot a mea, că n-am pierdut-o şi nici n-am s-o pierd. Scrie-mi: cînd ne vedem? Gîndeşte-te că vremea trece, mă sperie gîndul că peste cîteva săptămîni pleci din Bucureşti şi mă laşi iarăşi pustiu p-aici, şi ce-o să mă fac eu?

Cine ştie dacă Lia n-a glumit, cînd mi-a spus că *se poate,* la vară, s-o văd la Buciumeni, în mijlocul naturii? Ce frumoasă are să fie ziua,aceea ! Spune drept, Lia, are *să fie vreodată?* Şi pot spera mîine să te văd?

Scrie-mi, chiar dacă nu mai ţi-e drag deloc

Steo

Luni, seara.

XII

27-28 mai 1903

Mă întorc spre tine, dragă Lia, ca la un izvor de gînduri sfinte, de bucurii curate, la care sufletul meu, obosit de mizeriile vieţii de peste zi, găseşte totdeauna dulce alinare. Vai, numai de nu l-aş tulbura, mă tem; tu nu ştii cît e de rea lumea, dar eu o cunosc, şi pe zi ce merge, mă încredinţez tot mai mult.

Fereşte-te, Lia, de lume şi de vorbele ei, că e numai otravă.

Azi n-ai venit şi, pentru ca tortura mea să fie completă, am fost silit să stau şi seara de la 7—10, să tresar de cîte ori se deschidea uşa, deşi eram sigur că nu poţi veni seara. Eşti bolnavă sau, poate, supărată pe mine? Vezi tu cît sînt de copil! Nu mă pot opri să interpretez lipsa ta în fel de feluri!

De vineri, nu te-am văzut şi sînt îngrijat — ce-ai făcut atîta vreme? Ca să mă liniştesc, citesc şi recitesc rîndurile tale din urmă, şi nu-mi vine să cred că *mie* îmi sînt adresate.

Am meritat eu oare norocul acesta suprem, de-a te întîlni pe tine? Merit eu, oare, acele cuvinte aşa de frumoase? Dumnezeu să-mi ajute şi mie, să nu le regreţi niciodată.

Dar mă tem de sufletul tău delicat, înger drag ce-mi eşti! Să nu înduri prea multe din pricina mea şi a mizeriilor cari se ţin grapă de mine. Ţi-ai legat viaţa de un om pe care poate mîine îl vei vedea lovit fără cruţare şi tîrît în noroi din toate părţile. Am ajuns, pesemne, acolo, unde încep să reprezint o primejdie pentru liniştea sufletească a unor mişei — şi ce bine au pîndit momentul ca să mă izbească. Ieri, pamfletul pe care-l cunoşti, azi, o notiţă răutăcioasă şi trivială într-o gazetă, mîine, cine ştie ce altă surpriză îmi pregătesc. Mă aştept la toate. Şi, dacă nu te-aş avea pe tine, Lia, aş rămînea indiferent la toate. Dar gîndul că tu ţii la mine îmi dă curaj, şi tot acelaşi gînd mă face să

mă-ndoiesc de puterile mele, despre cari nu mi-am făcut niciodată iluzii prea mari. Se zice însă că iubirea face minuni şi poate împrumuta unui pitic forțe de uriaş. Dacă e adevărat, apoi vor avea de furcă cu mine domnii aceştia cărora mă mir ce li-am făcut, de mă urăsc aşa de mult.

Numai pe tine să te simt mereu aproape, să nu mă laşi, iubita mea Lia, tu eşti norocul şi mîndria mea.

Al tău,
Iosif

Mîine, miercuri, sînt liber ziua-ntreagă. Viu la cursul d-lui Maiorescu, după-masă.

XIII

Duminică

Draga mea Liliana,

În odăița mea, o singură ferăstruie îngăduie să se vadă un petec de cer, în care norii se fugăresc într-un joc capricios de umbre şi lumini, cum numai într-o mansardă se poate vedea. Şi, în liniştea asta de duminică dup-amiază, stau singur-singurel cu scrisorelele tale drăguțe pe masa mea de scris. Le iau pe rînd şi le dezmierd cu vorbe drăgălaşe şi le duc la buze cu evlavie, apoi le desfac şi le citesc şi iar rămîn pe gînduri — mă gîndesc la tine cu atîta drag! Atîtea scene frumoase, cari mi-au îmbogățit pentru totdeauna viața asta, de-o jumătate de an, de cînd ne cunoaştem, se perindează în mintea mea. Şi surîd fericit, şi aş vrea să alerg la tine şi să-ți cad în genunchi şi să-ți mulțumesc de tot.

Apoi mă întristez deodată, Lia, şi odăița se întunecă fără veste, un nor trecător acoperă fereastra şi-mi aduc aminte de unele lucruri cari pe mine mă dor. Mă doare, Lili dragă, că din unele vorbe ale tale, din cîte-o privire sau un gest, am ghicit de-atîteaori momente de îndoială din partea ta. De ce te îndoieşti de mine, Lia! Pentru ce n-ai încredere în mine, cînd ştii bine că-mi eşti aşa de dragă? Uită-te odată mai mult în ochii mei, ei singuri pot să-ți spună cîtă adorație am pentru tine, pentru sufletul tău frumos — cum nu citeşti tu în ei toată teama de a nu te supăra cu ceva„ nu vezi dragostea lor pentru tine „de cum zîmbeşti, de cum te mişti?" Citeşte odată bine şi adînc în ei şi, cînd îndoiala se va mai furişa în sufletul tău, adu-ți aminte de ce-ai citit.

Dar nu te îndoi, dulcea mea Lia!

Odată te vei încredința pe deplin cît de mult te iubeşte „Steluța" ta şi că tu eşti viața şi steaua lui Steo. Tu şi numai tu, încolo toată viața e o glumă sarbădă, dacă ar fi s-o mai trăiesc fără de tine.

Ți-1 spun lucrul ăsta, Lili dragă, şi ți-1 repet: nu te îndoi de mine, razimă-te cu încredere de brațul meu, dacă vrei să împărtăşim de-aci-nainte şi bucuriile, şi năcazurile. Ce fericit aş fi, dacă aş putea să te port numai pe cărări înflorite, dar nu pot să-ți făgăduiesc decît un lucru: toată energia de care sînt eu capabil voi pune-o în mişcare, pentru ca să te poți mîndri cu mine. Şi cu atît mai mult, cu cît eu niciodată nu speram să fiu aşa de norocos pe lumea asta, să întîlnesc o Liliană aşa de drăgălaşă şi de cuminte, încît uimeşte pe toți, cari abia încep să o cunoască. Bietul Ilarie, cu cît entuziasm vorbea aseară despre Lia mea! Cum mi-o ridica în ceruri şi-mi da sfaturi cum să mă port şi-mi spunea că nici nu se aştepta ca Lia mea să fie aşa de simpatică. Şi eu stam şi-1 ascultam pierdut, ca unul prea fericit ce sînt. Şi făceam ce făceam, şi iar aduceam vorba, ca să-1 mai aud vorbind frumos despre Lia. Iar cînd ne-am despărțit, mi-a zis: „dacă-i scrii, te rog, nu uita s-o saluți din partea mea". Iată dar, Lia, că n-am uitat. Din parte-mi, şi eu te rog s-o saluți respectuos pe d-ra Gabor, precum şi pe mica

prietenă pe care, deşi n-o cunosc, o stimez. Iar ţie, Lia mea scumpă şi dragă, ce să-ţi spun? Adă mînuţa ta să o pup.

Steo

Cînd să plec, întîlnesc în drum pe curier, care-mi dă scrisorica ta. îţi mulţumesc, Liliana dragă, că te-ai gîndit la mine. Ce drăguţă eşti tu, Lia! Degeţelul cel drăguţ... mîine?... Da?...

XIV

23 mai 1903

Dulcea mea Lia,

îndată ce ne-am despărţit, am alergat la redacţie, să întreb de rostul scrisorii tale, dispărută în chip aşa de misterios. Din nenorocire însă, administratorul revistei plecase acasă; în lipsa lui, am vînzolit toate hîrtiile, am răscolit prin toate sertarele, şi degeaba! — n-am dat de urma acelei scrisori scumpe şi atît de mult aşteptate. Sînt nemîngîiat şi năcăjit rău, dar las că mîine dimineaţă am să cercetez eu din nou şi-ntreb pe toţi, şi *trebuie* să iasă la lumină, dacă nu cumva s-a rătăcit pe la poştă. Cît despre telegramă, nimeni nu mi-a pomenit. E de neînţeles; mă tem să nu fie vreo intrigă la mijloc.

Tu fii liniştită, dragă Lia, că nu mă dau eu pană ce nu descopăr pe acel mişel care îndrăzneşte să se joace astfel cu mine. Deci n-ai nici o grijă, cu toate că ard de nerăbdare să citesc ce mi-a scris mînuţa ta dragă, deşi mi-ai schiţat în treacăt conţinutul acelui plic albastru pe care nu mi-a fost dat să-l deschid încă.

Dragă Lia, ştii tu ce fericit sînt eu?

Nu ştii — ar trebui să înţelegi ce-nsamnă pentru un om rătăcit într-un pustiu întunecat apariţia unui înger, care cu un gest i-ar lumina deodată cărările. Ar trebui să fi trecut prin toate mizeriile, grijile, deznădejdile care m-au frămîntat pe mine atîta amar de vreme şi erau chiar să mă îngroape pentru totdeauna, pentru ca să simţi acum toată bucuria dumnezeiască ce mi se revarsă în suflet, cînd îmi repet în gînd fiecare vorbă fermecată care mi-ai spus-o azi. Şi simt o pornire neînvinsă în fiecare clipă să întind braţul, să te cuprind cu drag, ca şi cum ceva din fiinţa ta dezmierdată ar fi rămas tot lîngă mine, cu mine, şi m-ar întovărăşi pretutindeni. Te simt aşa de aproape, răzemîndu-te dulce, dulcea mea logodnică, mireasa mea dulce şi dragă şi adorată!

De-acum, am încheiat cu nehotărîrile; la o parte griji meschine, frămîntări nedemne! Mă simt *om* — am o ţintă bine definită, pentru care trebuie să lupt. Vei vedea tu în curînd o schimbare desăvîrşită în felul meu de a fi, şi nici un oftat nu vei mai auzi, şi nu vei mai surprinde nici o clipă de ezitare din partea mea. Tu şi numai tu mi-ai deschis porţile iubirii adevărate, puternice — şi azi am simţit adînc, pentru întîia oară, că trăiesc şi trebuie să trăiesc — pentru tine.

Dragă mi-ai fost tu de la-nceput, o ştii şi ţi-am spus-o, de luni de zile ai fost icoană scumpă gîndurilor mele, dar numai în momente de dulce visare mă amăgea iluzia că poţi fi odată a mea. Apoi venea demonul îndoielii şi pe urmă deznădejdea, şi renunţarea, la sfîrşit.

Dar binecuvîntată fie ziua de azi! Vezi tu, a trebuit să mergem în mijlocul naturii — şi unde?. . . în cimitir!. . . pentru ca sufletele noastre să se apropie aşa de mult, pînă ce s-au logodit într-o sărutare.

De-aci 'nainte sînt al tău, şi eşti a mea. Fă ce vrei cu mine, stă în puterea ta, dar nu uita că te iubesc; te iubesc cum n-am iubit niciodată, şi încă ceva: mi-eşti dragă, dar dragă de nespus! Şi te sărut, şi noapte bună Lia, şi nu uita pe

Steo

Scrie-mi pe adresa bibliotecii (str. Vămii). E mai sigur. Noapte bună, ochi frumoşi!

XV

Dragă Lia, am primit toate scrisorile tale — şi pe cea din urmă — nu ştiu cum să-ți mulțumesc mai drăguț. Numai minunea albastră parcă a intrat în pămînt. Mă întreb şi eu cu ciudă cine-o fi Steo-şi Lia-cidul, care a pus gheara pe acea scrisorică — ori, poate, unde era aşa de mică şi drăguță, sărmana de ea, s-a pierdut printre miile de grave scrisori de afaceri, cari zilnic asaltează cutiile poştei.

Şi, pentru că veni vorba de afaceri, şi încă grave, iartă-mă că nu ți-am scris imediat şi nu ți-am răspuns măcar cu o strofă modestă la frunzele de iederă ce mi-ai trimis.

Crede-mă, Lia, am fost aşa de ocupat, că mi-a lipsit timpul material ca să-ți scriu, şi cu toate astea gîndul meu mereu la tine era, căci tot ce cuget şi simt e străbătut de o rază de soare din ochii tăi albaştri. Şi nici catrenul tău drăgălaş nu-mi mai iese din minte:

„Logodiți cu o sărutare, drept inel, un fir de iarbă..."

Scrisoarea ta din urmă am primit-o azi, pe la 11½, cînd am alergat la Fundație, ca să cer să fiu înlocuit, căci *Sămănătorul* îmi reclama după-amiaza. După prînz, am mai trecut p-acolo, şi n-am îndrăznit să întreb de tine, eram şi foarte grăbit. Mîine, vineri, sînt toată ziua acolo, de la 9—12 şi 2—5. Vii, cum mi-ai făgăduit?

Eu te aştept, că, vezi tu, glumă, glumă, dar mi-e dor de tine, şi e păcat să mă laşi să tînjesc aşa, că, uite, e o săptămîna încheiată de cînd nu ne-am mai văzut.

Am să-ți povestesc şi scena cu domnul Maiorescu, la care *am fost ieri*, în cancelarie. Foarte amabil bătrînul cu mine, mi-a iscălit carnetul, după ce mi-a vorbit părinteşte, cu toată puterea lui de convingere. Mi-a lăsat o impresie aşa de adîncă, încît am plecat altul de cum venisem şi cu hotărîrea de a cîştiga toată vremea pierdută în zbuciumări inutile.

Pe scări, am stat o clipă la îndoială — simțeam că eşti aproape, şi cred că erai în sala unde te aşteptai să mă vezi intrînd — dar n-am fost în stare să ascult îndemnul inimei, care striga de dor după Lia.

Toată seara am umblat zăpăcit, fără de rost, cu părerea de rău că nu te-am întîlnit — eram aşa de vesel în acelaşi timp, cînd mă gîndeam la bucuria ce am să ți-o fac, povestindu-ți cele întîmplate.

Deci, mă voi prezintă la examene.

Şi nu mai sînt trist astăzi, mi-am recăpătat curajul — căci e destul să recitesc scrisoarea ta din urmă, ca să apuc pe Dumnezeu de un picior (expresia mamei).

Încă o dată, îți mulțămesc şi te sărut, şi te ador, şi te aştept cu dor.

Steo

XVI

Dragă prietenă,

Sînt cam bolnav şi, cu toate sforțările ce le-am făcut, mi-a fost imposibil să vin azi la bibliotecă. Gîndul că tu poate eşti acolo şi m-aştepți îmi da puteri pentru moment, de două ori pornisem, şi am fost silit să renunț, dar nu te speria: acum mi-e mai bine şi sper că pană mîine dimineață să nu mai am nimic. Te rog însă, Lia dragă, scrie-mi pe adresa de mai jos, dacă m-ai căutat azi la bibliotecă şi cînd pleci? Te rog.

Steliț

Mă simt mai bine acum şi, pentru că tot trebuie să duc scrisoarea asta la postă, voi trece şi pe la Universitate; poate voi avea norocul să te întîlnesc?

Adresa: Str. Chimistului (Aleea Alexe Marin 5).

XVIÎ

Dragă Degețel, te rog foarte mult, în virtutea prieteniei noastre, să ai bunătatea să te grăbești și să-mi scrii numaidecît, drăguț ce ești, dacă Lilia cea scumpă a sosit în bună pace acasică la iubiții ei părinți > și dacă e sănătoasă. Steo se poartă bine și e cuminte nevoie mare, dar nu știu ce are, că e cam trist și dus pe gînduri — ba ieri seară, cînd trecea spre casă pe o uliță pustie, mi se pare că plîngea, și-i era dor de tine (și de buna ta stăpîna, de la care așteaptă să-i scrie multe, multe. Spune-i, micuțul și dragul meu prieten, acestea — și primește o sărutare mică de la

Steluța

xvm

Dorită prietenă,

Amînai de pe o zi pe alta scrisoarea, dorind a ți-o trimite odată cu volumașul de traduceri din Verlaine, care se tot tipărește de vreo săptămîna și încă nu e gata. Trebuie să știi că tipografii ăștia nu se țin niciodată de cuvînt, și astfel m-au purtat cu vorba și m-au făcut să pierd o grămadă de vreme.

Să nu crezi însă că te-am uitat, *petite fleur!* în fiecare seară, îmi notez într-un carnet micuț, pe care l-am numit *Ad Liam,* gîndurile mele cele mai dragi — sînt și versuri pe ici, pe colo, dar nu prea-s acătării și mi-e oarecum să ți le trimit — tot ce scriu mi se pare mai prejos de ce ar trebui să fie, și de cele mai multe ori distrug cu ciudă file întregi. .. Sînt nemulțumit de mine însumi și încă n-am reușit să-mi regăsesc echilibrul sufletesc, pentru ca să atac un subiect mai mare — mai am apoi și grija examenelor pe care le prepar căci:

„E păcat de un poet *bun (? !)*
Să fie-n anul comun..."

vorba poetului.. . Am mai făcut și imprudența de a mă angaja, zilele trecute, după multe insistențe, să colaborez la o gazetă. Mai am și *Sămănătorul.*

Și-i atît de trist și de pustiu orașul ăsta și din pricina căldurilor miroase parcă ar fi ars — un miros nesuferit care mă-năbușe și mă doboară. Ce frumos și răcoare trebuie să fie acum în raiul Buciumenilor *l* Să stai tolănit într-o poieniță și

s-asculți uimit la freamătul pădurii
ca un copil cuminte al naturii...

Ilarie — tot cum îl știe Lia — plecase în vilegiatură, dragă Doamne, la munte, și deși luasem toate precauțiunile ca să rămînă acolo măcar 10 zile, să se odihnească, peste o zi m-am pomenit cu el, spunînd că-i e urît singur. Mă chema să merg cu el, dar n-a fost chip, așa că s-a hotărît să rămînă și el la București, mai ales că aveam de esecutat o mulțime de lucrări pentru „Minerva".

Dealtfel, e mai vesel. Dar acum eu sînt mai trist, căci mi-e cam dor de cineva.. . Ieri am citit la Fundație niște scrisori de ale lui Li-Hung-Ciang către fratele său, cînd era la Berlin, și le iscălea tot ca Lia* adică „Li", iar *în Adevărul* am citit cîteva reflecții asupra poeților iscălite „Natalia".

Și cînd văd de departe ceva albastru, tresar...

Ah! toate, Lia, toate
Te fac să plîngi de dor...

*Docli still, mir still, mein Herz ! Sie werden kommen die blauen Tage.. . **

Nu-i așa, *petite fleur,* vă vor veni zilele acelea de aur ?. .

Dar liniștește-te, linistește-te, inima mea! Vor veni zilele senine.

Păn-atunci, răbdare, suflete! Scrie-mi.
Mi-e dor. Sărut mînuşiţa fără mănuşă.
Ce mai face degeţelul cel drăguţ şi cuminte?
Spune-i *miile choses* din partea

Steluţei

Dacă găseşti prilej, te rog transmite din parte-mi cele mai respectuoase salutări iubiţilor părinţi,; iar frăţiorului spune-i că-i strîng mîna o dată, frăţeşte.

Te-aş mai ruga ceva: să-mi scrii cum îl cheamă pe „vărul Nică". Eu numai sub acest nume drăguţ l-am cunoscut şi-l ştiu. Aş dori să-i scriu, şi nu ştiu cum s-alcătuiesc adresa.

Steo

XIX

ICOANE DIN CARPAŢI
PROLOG

Un şuier lung —gem osii ferecate -
Un strigăt viu, nebun de libertate !
Vagoanele urnite
Pe roţi uruitoare
Alunecă uşoare,
Mai iute, mai grăbite —
Dar inima-mi nebună
Mai iute vrea să meargă
Şi bate-n piept să-l spargă,
Să zboare-n lumea largă
De dor şi voie bună!

Griji amărîte, zbuciumări deşarte,
Vă las de-acum !
Vă las cu bine ! La o parte !
Am eu un bun tovarăş de drum:
Iubirea !
Pieriţi, întunecate duhuri!
Sînt liber ca o pasere-n văzduhuri
Şi-a mea-i nemărginirea !
îmi flutură părul în vînt,
Şi rîd şi cînt.
Căci văd în zare munţii, munţii mei —
Ce dor, ce dor mi-a fost de ei!
Ce dor i-a fost poetului
De freamătul brădetului,
De murmurul izvorului,
De fluierul păstorului,
De glasul păsărelelor
Şi de vecinul stelelor,
De culmea Caraimanului,
Ce dor, ce dor adînc i-a fost sărmanului *l*

Ce zice Lia de aceste versuri poliritmice? Dînsa e cea dintîi care le citeşte, înainte de-a fi date la tipar,, şi Steo ţine morţiş să ştie dacă plac ori nu Liei — încolo, nu-i pasă de părerea celorlalţi muritori.

Prologul anunţă o serie, un ciclu de „icoane din Carpaţi". pe care am să le scriu numai de ciudă că sînt osîndit să tînjesc aici la Bucureşti şi am să le-nchin cuiva toate, toate, binenţeles, dacă cineva mă încurajează să continuu. Sînt ecouri depărtate din rătăcirile mele prin munţi şi, în cadrul acesta de brazi, nădăjduiesc să ademenesc şi icoana acelei zîne drăgute — steaua atît de depărtată a Steluţei. ..

Ilarie s-a apucat de pozne. I s-a cerut la *Voinţa naţională* să scrie o serie de „portrete literare". Şi cu toate protestările mele, vrea cu orice preţ să deschidă seria cu mine. Auzi, ce gust! Pe urmă, urmează,, mi se pare, Delavrancea, Iorga etc. Bună societate, nu-i vorbă ! Dar n-o prea merit. Şi aceasta, las' că dacă n-are să enerveze toată ceata de căţei literari de pe la gazetele evreo-greco-bulgăreşti din capitală, cari, şi fără de asta, nu mă pot suferi. Dar, la urma urmei,.

ce-mi pasă mie? Eu urc liniştit pe poteca mea de munte, mă pierd în nori şi-n senin — cu gîndul mereu la Liliana.

Steluţa

Mult mă mir de-un degeţel —
Cum l-aş prinde-ntr-un inel?

O fi frumos la Veneţia, surioară, dar ca la Galaţi nu cred...

XX

Scrisorica ta a picat ca un strop de nectar în sufletul meu şi m-a zăpăcit de bucurie, tocmai cînd îmi luasem nădejdea de-a mai primi vreo veste de la tine şi-mi ziceam că Lia m-a uitat şi nu mai vrea să mă ştie. îmi ziceam eu aşa, dar nu vroiam să cred cu nici un preţ, Lia dragă, şi zilnic alergam într-un suflet acasă, cînd scăpăm, cu gîndul că voi găsi scrisoarea ta pe masă. Tocmai ieri însă, cînd nici nu visam, văd pe bătrînul cu o scrisoare-n mînă, i-o dase factorul pe drum — a recunoscut de departe ce fel şi cum — bătrînul îşi ştergea ochelarii şi se pregătea să citească adresa, dar nu i-am dat răgaz şi i-am luat scrisoarea din mînă, m-am urcat repede în odăiţa mea din mansardă, şi acolo am sorbit-o cu ochii dintr-o dată.

Eu nu ştiu, tu cum citeşti scrisorile mele, dar eu, cînd primesc vreuna de la tine, mă zăpăcesc aşa de mult de bucurie, încît trebuie s-o citesc de două sau de trei ori, pînă să pot prinde înţelesul — la început, nu pricep nimic şi abia la a doua citire începe să-mi răsară de ici, de colo, cîte o frază cu înţeles. Şi nu ştiu ce dar ai tu de a scrie aşa de drăgălaş şi delicat întotdeauna, încît mi-e imposibil să-ţi văd slova, fără ca să te am înaintea mea; în fiecare cuvînt se oglindeşte sufletul tău frumos, şi te zăresc aşa, cu zîmbetul

tău ameţitor şi gesturile tale pline de graţie, şi toată fiinţa ta, care m-au făcut să te îndrăgesc de la început.

Sînt vesel că te lauzi bine la Buciumeni şi ţi-ai regăsit zburdălnicia din copilărie — eu aş vrea să fii mereu veselă şi răsfăţată de drag, să nu mai aud că eşti tristă şi că plîngi, căci mă doare şi mi-e milă de ochii tăi miraţi de domniţă din basme.

Mi-a rămas în suflet, şi cred că are să mă urmărească toată viaţa remuşcarea dintr-o zi, cînd te-am văzut plînsă şi eu eram vinovat — erai supărată pe mine atunci, dar ce frumoasă a fost împăcarea ! Ţi-aduci aminte? Eu cred că-n ziua aceea ceva dumnezeiesc s-a petrecut între noi, cînd tu mi-ai zis întîia oară „tu", cu aerul cel mai simplu din lume, parcă am fi fost frate şi soră, iar eu credeam că mi se rupe inima de bucurie.

Lia, Lia dragă, ce copil frumos şi drăguţ şi bun eşti tu — cum ar putea să nu te iubească cineva! Orice faci te prinde de minune, şi mai ales cînd te-alinţi, ai putea să scoţi din minţi chiar pe sfinţi, de aceea nu mă mir eu de bietul Steo, că e îndrăgostit de tine pană după urechi şi nu mai ştie ce face. îmi vine cîteodată să iau primul tren şi să alerg la Buciumeni, pentru un ceas măcar, să-ţi spun măcar o vorbă şi să mă uit o dată în ochii tăi, dar mă ţin legat aici o mulţime de îndatoriri.

E vorba ca duminica să merg cu Ilarie pînă la Sinaia, căci nu-l pot lăsa singur, e aşa de amărît, bietul de el, şi nu se poate împăca defel cu gîndul că s-a înşelat amar, cînd şi-a făcut atîtea visuri zadarnice — „Carolina' e un suflet sterp şi pervers, care-l torturează în aşa fel, că la urma urmei m-a revoltat şi i-am spus că ar face bine s-o lase în plata Domnului, că nu merită nici un zîmbet de dispreţ, darmite o lacrimă ! El ia hotărîri eroice în fiecare zi, dar ce folos ! O vorbă adusă cu meşteşug e de ajuns ca să-i spulbere toată voinţa. Cîtă dreptate aveai tu, Liliana, cu instinctul tău de copil bun, cînd spuneai că e rea şi n-o poţi suferi, deşi nu ţi-a făcut niciodată nimic. Are ceva fatal în ochii aceia mari, şi figura ei mi-a făcut întot-

deauna o impresie de ceva demonic şi respingător... Dar de ce te plictisesc eu cu asemenea mizerii?

Ştii tu, dragă Liliana, de unde-ţi scriu eu această scrisoare? Sînt la o mătuşă a mea, care a plecat la ţară şi a lăsat casa în grija surorilor mele. E aşa de frumos aici, sus, tocmai dasupra Cotrocenilor — din livada din dosul casei se vede toată panorama Bucureştilor, şi e linişte, şi bine, şi răcoare, ca la ţară. Pentru două zile, m-am mutat şi eu aici, dar e cam departe, şi păcat că n-am vreme să stau culcat în iarbă şi să mă cred la Buciumeni. Aş sta toată ziulica aşa, dar trebuie să mă cobor din raiul acesta de verdeaţă şi s-alerg la „Minerva", unde m-aşteaptă un car de corecturi.

Serile însă sînt frumoase şi p-aici — mai ales ceasul divin al amurgului te încremeneşte de multe ori în drum, cînd vezi culorile nemaipomenit de frumoase ce le revarsă-n văzduh şi îmbracă tot oraşul cu străzile lui întortocheate într-o lumină fermecată. E frumos, Lia, pretutindeni, şi e atîta poezie-n lume, vorba lui Eminescu:

„Atîta foc şi-atîta aur
Şi-atîtea lucruri sfinte,
Asupră-ne ai revărsat,
Cerescule părinte!"

Dar darul cel mai scump lăsat de Dumnezeu oamenilor e fără-ndoială iubirea! Iubirea sfîntă, care ne leagă şi pe noi şi ne face să vedem soarele mai strălucitor, şi luna mai frumoasă decît alţii. Iubirea e cheia care deschide tainele cu comori nesecate de frumuseţi ale naturii şi care dă vieţii noastre înţelesul ei adevărat şi farmecul noutăţii, al primenirii neîncetate. Ce variată şi interesantă îmi pare mie, de pildă, lumea, de cînd te cunosc pe tine. Şi cum mă strecuram înainte plictisit printre oameni, cu ochii împăinjeniţi şi fără nici un vis de noroc în suflet! Sînt ceasuri în cari mă socot omul cel mai norocos din lume, pentru că te-am întîlnit pe tine şi am credinţa că vom fi fericiţi odată, împreună. Ce mai „cabinet poetic" o să înfiripăm atunci, Liliana! Ai să vezi...

Tu-mi scrii să-ţi trimit *Voinţa* cu „portretul"... Dar să ştii că nu ţi-o trimit decît cu o condiţie: să-mi trimiţi şi mătăluţă conferinţa făgăduită şi de atîta amar de vreme zadarnic aşteptată — precum şi *Daina,* pe care ştiu eu că o păstrezi printre hîrtiuţe şi numai ca să-mi faci mie în ciudă nu mi-o trimiţi. Şi. .. să-mi mai trimiţi „ochii cu sprincenele"...

Era să-nchei scrisoarea, căci sînt grăbit — şi uitam să-ţi spun că fotografia aceea e esecutată la un atelier de a treia mînă şi că ne-am fotografiat mai mult în glumă, de haz, într-o zi cînd veneam amîndoi de la baie — de aceea e şi cravata la ureche. Eram însă amîndoi foarte trişti.

Şi-aduce aminte Liliana că mi-a promis şi ea mie că-mi va trimite o fotografie mare? Eu o tot aştept d-atunci.

Lia scumpă, spune-i frăţiorului tău mulţumiri pentru carta poştală şi că-1 salut — sărut şi mîna bunelului şi mă-nchin cu smerenie şi „sărut frumos" mînuţa proprietară a degeţelului de care mi-e dor...

Steo

Din culmea Vîrfului cu Dor
Mă uit în zări senine, —
Şi iar m-apucă aprig dor,
Odorul meu, de tine.

Departe, peste munţi şi văi,
E casa ta cea mică...
Sînt duşi de-acas' părinţii tăi
Şi-n prag stai singurică.

Ah, nu-s un vultur... să mă salt
Din plaiurile-aceste,
Din largul cerului înalt
Căzînd fără de veste,

Să mi te iau cu mine, sus
Şi sa te duc cu mine,
Departe, unde lacrimi nu-s
Spre zari în veci senine...

Cînd îl chema pe d. Petrovici „Ionel"

XXI

Dacă mi-aduc bine aminte, azi, 26 august, e onomastica Liei, şi ce veselie trebuie să fie în salonaşul de la Buciumeni. Parcă văd pe domniţa Liliana alintîndu-se drăgălaş în haina ei de sărbătoare şi primind cu un zîmbet plin de bunătate îngerească felicitările celor cari o iubesc şi au norocul să-i fie aproape, să se bucure în fiecare zi de farmecul ce-i împresoară toată fiinţa — pe cînd, departe, Steo rătăceşte visînd şi nu-şi mai află locul nicăiri.

Şi ce-i rămîne lui Steo decît să se roage din tot sufletul lui Dumnezeu ca să-i dăruiască Lilianei, Domniţei scumpe, ani mulţi, fericiţi şi, din vălmăşagul vieţii de Bucureşti, să-şi trimită dorul călător spre plaiurile Moldovei, acolo unde-i place dorului să călătorească de nenumărate ori pe zi şi de unde se întoarce trist şi obosit, dar mai aprins în nebunia lui de dor ştrengar şi neastîmpărat.

Cu ce bucurie aş fi alergat eu, ca să-ţi strîng minutele amîndouă şi să mă uit drept în ochii tăi, Lia dragă, să te-ntreb dacă mai ţii la mine, aşa urît cum sînt, dar a trebuit să renunţ, din multe motive, la gîndul ăsta răsfăţat şi pe care l-am crezut pînă în ultimul moment realizabil. Nu se poate. înăbuşeşte-ţi, suflete, dorinţa care te frămîntă şi aşteaptă vremuri mai bune. ..

Dar nici n-am început bine scrisoarea asta, şi iacă factorul — o întrerup, pentru ca să sorb dintr-o privire *rîndurile ce mi le trimite Lia, aşa de neaşteptate. .. Citesc şi recitesc şi simt că se-nvîrteşte lumea cu mine...

Cum să nu-mi aduc aminte, dragă, de zece ori dragă Liliana, de norocul fără seamăn al unui ceas care m-a răsplătit nu numai pentru o poezie frumoasă, dar pentru toate mizeriile ce le-am îndurat eu pe lumea asta!

Şi mă simt voinic să îndur încă o dată pe atîtea, numai să ştiu că totdeauna mă aşteaptă aceeaşi răsplată, să mă las cu ochii închişi în voia mîngăierilor tale de surioară dulce, tu, visare întrupată ! Să trăiesc numai prin tine şi pentru tine — ce vis nebun de frumos ! Şi ţie să-ţi şoptesc seara cîntecul care, a doua zi, să răsune în lumea largă, şi din mişcările tale pline de graţie, din scăpărarea ochilor tăi albaştri, din zîmbetul tău ameţitor şi din muzica glasului tău dulce să-mi fac o problemă de fiecare clipă a vieţii mele întregi. Atunci, şi numai atunci cred c-am să văd întrupîndu-se, ca prin minune, visul care mă zbuciumă de ani de zile şi de care nu îndrăznesc să m-apropiu de teamă să nu-l risipesc: un poem măreţ, care să clocotească de viaţă nouă şi să răscoale din somn spiritele amorţite, în epoca noastră lipsită de avînt şi de credinţă.

Da, Lia mea dulce, acolo, în cuibul tău de la Buciumeni, visez eu să muncesc alături de tine, să răsfoim împreună cartea sfîntă a istoriei neamului şi să evocăm figurile mari ale voievozilor noştri, să ne pierdem în lumea lor, iubindu-i şi iubindu-ne. .. Iată de ce-ţi zic eu „Domniţă" !. . . Şi păn-atuncea, dă-mi, Doamne, putere să lupt şi s-aştept şi păstrează-mi pe Lia, logodnica mea adorată !.. .

Poezia care ţie ţi-a plăcut aşa de mult face parte dintr-un ciclu despre care ţi-am scris şi care e închinat tot ţie, se-nţelege de la sine. Cred că dacă oi scăpa de povara plicticoaselor examene, am să-l termin curînd, şi de Crăciun să-l tipăresc în volum.

Uf! şi cînd mă gîndesc că săptămîna viitoare trebuie să se deschidă biblioteca şi o lună de zile am să revăd aceleaşi figuri cari mă plictisesc, iar pe drăguţa

mea surioară n-o s-o am decît poate prin octombre, dacă nu şi mai tîrziu. De ce nu pot să viu măcar de culesul viilor la Buciumeni, bineînţeles în urma unei invitaţii prealabile, .. Dar nici asta n-ar fi cu putinţă, mai ales acum, cînd, pe lîngă ocupaţiile obişnuite, m-au pus păcatele să mă angajez să dau cîte-un foileton pe săptămîna la *Voinţa.*

Mi-aduc aminte, dragă Liliano, că odată ţi-aî exprimat dorinţa de a citi cîte ceva în proză de Steo. Odată cu scrisoarea asta, îţi trimit deci şi două foiletoane din *Voinţa,* publicate în timpul din urmă. Eu nu ţin la ele şi le-am scris mai mult din îndemnul lui Ilarie şi altor prieteni, cari vor să mă scoată cu orice preţ şi „prozator". Ceea ce-i mai nostim însă: schiţa dintîi — o încercare destul de slabă, după părerea mea — a plăcut foarte mult şi mi-a atras laude şi felicitări, iar d. Iorga nu-mi dă pace acum şi-mi spune să scriu şi pentru *Sămănătorul* asemenea schiţe. Mie-mi vine să rîd, altfel înţeleg eu proza, dar... pentru *Voinţa* e bună şi aşa.

Lui Nică i-am scris că are, pe lîngă alte calităţi superioare, una care îl ridică în ochii mei mai presus de toate, anume: e unchiul d-rei Natalita, care mi-e dragă, şi pace!

Tata, bătrînul meu, despre care tu-mi spui că trebuie să fie aşa de frumos şi-1 iubeşti, e foarte mulţumit acum. A fost acasă, în satul natal, unde trăieşte moş-popa, un unchi al nostru, de peste 80 ani, şi pe care bătrînul meu nu-1 mai văzuse de vreo 15 ani. Mult aş fi dat să pot asista şi eu la scena îmbrăţişării acestor doi fraţi-moşnegi, cu bărbile albe.

Surioarele sînt bine mersi. Cea mai mică, un drac şi jumătate, se prepară pentru Centrală.

Eu mă închin cu sănătate şi sărut cu dor şi pe furiş pe cine ştiu eu.

Steluţa

XXII

Drăguţa mea prietenă Li o fi supărată, de nu-mi scrie nici măcar un rînd, ori poate în vîrtejul veseliei de la nuntă l-a uitat cu totul pe Steo.

Am scris vărului N. verde, româneşte, ca unui prieten vechi. Nu ştiu dacă am făcut bine sau rău, eu cred că am făcut bine, la urma urmei. Am scris sincer şi hotărît. De ce să nu ştie din vreme cei în drept că Lia mi-e dragă !

Complimente de la Ilarie.

Mi-e dor, mi-e dor de cineva. ..

Steluţa

XXIII

Scumpă Li, prietena mea fără seamăn şi surioara cea mai dulce dintre surorile mele, ai să ierţi tu că nu ţi-am răspuns de atîtea zile? Desigur, vei fi şi supărată şi neliniştită de tăcerea mea, dar eu aş fi vroit să-ţi scriu mai mult — şi iată, nu ţi-am scris nimic, deşi gîndurile mele sînt toate la tine şi tot la tine. Dar cîte am mai avut şi eu pe cap zilele astea ! A trebuit să alerg pe la minister, pe la diferiţi dascăli din comisiune pentru un frate al meu, pe care, în sfîrşit, am reuşit — deşi e cam ştrengar şi a fost anii din urmă destul de leneş — să-1 scot de urechi, făcîndu-1 student.

Surioara mea — o cheamă Aurica — n-a avut acelaşi noroc, cu toate că e o copilă şi deşteaptă, şi silitoare. A căzut la Centrală.

Sămănătorul e în plină campanie, atacat, sfîrticat, dar citit în toate părţile. *Voinţa* îmi cere material, Fundaţia, mai multe ceasuri de lucru ca de obicei, nevoi am multe şi acasă — într-un cuvînt, iar sînt

„foarte ocupat". Ştiu, şi cu drept cuvînt, ai să zici că toate astea nu mă pot împiedeca de a-ţi scrie mai des, şi dac-ai şti cum mă mustră conştiinţa, de cîte ori îmi spun: „Iar n-ai scris Liei!" Eu pe tine te am, dacă nici ca să-ţi scriu ţie nu găsesc vreme, măsocot un nevrednic ! Şi cu toate astea, de cîte ori n-am încercat să-ţi scriu măcar cîteva rînduri, dar eram în aşa stare sufletească, încît ţi-aş fi spus poate cine ştie ce lucruri triste, cari îmi trec mie prin cap, lucruri cari n-ar trebui să-mi treacă niciodată, pentru că eu singur le zic pe urmă „prostii" şi mă ruşinez de ele; vezi tu, cîteodată sînt aşa de zdrobit, încît îmi închipui că niciodată n-am să mai pot să mă' ridic — şi numai ce mă gîndesc la Lia cea bună şi cu ochi luminoşi şi la mînuţa ei delicată, care ştie să alunge gîndurile, îmi mai viu oleacă în fire. Dar şi tu eşti departe ! Eşti aşa de departe şi vei fi încă multă vreme. ..

Dar, la o parte toate gîndurile astea !

Să nu m-acuzi, Lia dragă, că eu nu vreau să-ţi comunic grijile şi năcazurile *toate,* că voi fi în stare să-ţi ascund ceva din viaţa mea. Dar pentru ce să-ţi tulburi sufletul de p-acum? Şi nu m-ai ghicit tu, şi n-ai citit adînc, ca nimeni pe lume, în sufletul meu? Tu *mă ştii,* n-am nimic să-ţi ascund, cu o privire mă poţi face oricînd să-ţi mărturisesc orice taină şi chiar să calc un jurămînt, de pildă, făcut unui prieten. Dar micile mele griji de toate zilele, cari îţi amărăsc sufletul la fiecare pas, aş dori să te cruţ de ele, şi cred că te voi cruţa totdeauna. Asta nu înseamnă însă că n-am încredere adîncă în tine, ştiu eu că eşti un suflet-poet, în care e o lume întreagă de gînduri. îţi scriam că aş dori să te văd totdeauna vioaie şi zglobie ca un copil, şi tu mă-ntrebi dacă nu mi-ar plăcea o domnişoară Lia gravă, cuminte, mai mult decît Lia cea copilăroasă şi sprinţară, care cîteodată n-are astîmpăr şi face tot felul de nebunii nevinovate. Mieamîndouă mi-s dragi, dar poate, prin felul meu de a fi şi de a simţi, prin educaţia care am căpătat-o în casa părinţilor şi prin viaţa ce am trăit-o, mi-e dragă nespus domnişoara Lia, tocmai pentru că e un spirit contemplativ, că nu-i plac mult spectacolele, excepţie făcînd balurile, unde ştiu că aleargă cu bucurie, pentru a se pierde în vîrtejul unui vals, lucru care şi pe Steo îl încîntă, de cînd i-a spus si i-a descris Lia senzaţia negrăită ce-o încerci în vîrtejul valsului. Şi mi-e dragă, dragă domnişoara Lia cea cuminte şi serioasă, pentru că ştiu că are să fie o tovarăşe care n-are să mă părăsească niciodată, aşa cum mi-a spus-o — şi o cred.

Dar ştii o veste, Lia dragă? Nică, adică vărul Nică, în trecerea lui pe la Bucureşti spre şi de la Giurgiu, m-a întîlnit de două ori. Şi n-am putut vorbi cu el despre ce-mi ardea mie sufletul, n-am putut scoate un cuvînt, pentru că era totdeauna cu prieteni, iar într-o dimineaţă, cînd am alergat la gară să-1 întîlnesc, nu l-am mai găsit. Nici el nu mi-a spus nimic, m-am uitat numai în ochii lui, şi acolo voiam să citesc *ceva.* Dacă mi-ar fi spus să-1 urmez, aş fi alergat într-un suflet, cu toate că mie îmi pare bine de~o parte că au rămas lucrurile aşa. Vreau să-mi dau întîi examenele, să am cel puţin un titlu real cît de mic, un punct, de la care să pot porni mai departe, pe un teren sigur. Dar despre astea vom vorbi, nu-i aşa, Liliana mea drăguţă?

Toamna s-a întors şi p-aci, Lia mea, şi e atît de tristă. La început, parcă nu-mi venea să cred, castanii totuşi o anunţase încă din august, dar soarele părea tot vesel şi că nu şi-a pierdut nimic din puterea lui de Făt-Frumos, pînă într-o dimineaţă înnorată şi rece, cînd am văzut frunzele veştede alergînd în toate părţile, m-am înfiorat... Iar, mai nopţile trecute, pe cînd citeam la masă, la Ilarie, ne-au speriat pe amîndoi deodată ţipetele nespus de dureroase ale bietelor berze, cari plecau în pribegie.

Mai ales Ilarie, fire excesiv de impresionabilă, n-a mai fost chip să doarmă toată noaptea, şi fel de fel de amintiri dureroase l-au năpădit, aşa că nu mi-a fost tocmai lesne să-1 liniştesc.

Nu-i aşa, Liliana, că nimic nu-i mai trist ca plecarea berzelor?

TiJcterit^?** sc 5 isoarea te las cu părere de rau. Ute ale de tortura voi avea pană să primesc un răspuns drăguț de la mînuța pe care P 0 sărut *cu* e X i e ?

Steluța

Te rog salută din parte-mi pe frățior că t; 1P două .i 0 ! le toane-deşi foarte slabe, pentru doilk fagadmt 16 trimit Am «lat mu/la în-

XXIV

1 septembre 1903

Azi am deschis biblioteca, şi se putea oare să nu-mi aduc aminte de toate? Lia, Lia mea dorită, ți-aduci şi tu aminte, drăguța mea surioară, cînd ai venit aşa de ştrengăreşte la d. custode şi i-ai lăsat nişte versuri cari l-au tulburat aşa de tare, încît căuta zadarnic să se stăpînească?

Inima-mi bătea atunci în piept aşa de tare — mi-aduc aminte bine acum — încît mi se părea că toată lumea i-aude bătăile nebune. Şi pe urmă, cînd am rămas singur cu Liliana! Şi am vorbit cu ea, cum mă uitam pe furiş în ochii ei şi mi-era frică să nu ghicească aşa de curînd că mi-e dragă de mult şi să rîdă de mine !

Vai, ce pustie era azi sala bibliotecii fără de tine !— şi „colțul cu dor", mai ales. Cartea d-nei de Stael nimeni n-o cere; la cinci, cînd servitorul sună clopoțelul, ştiu bine că nimeni, la capul scării, nu-şi aranjază pălăria şi nu-şi pune mănuşile zîmbind drăgălaş — singur, singurel ghiozdanul mă aşteaptă credincios, îl strîng sub braț cu dragoste, ca atunci cînd mergeam alături cu stăpîna lui iubită.

Şi cum mi-aduc aminte de toate, toate, mi se face dor de Liliana mai mult ca oricînd, dor de mînuța ta, de şuvița neastîmpărată de lîngă ureche, şi nu ştiu ce-aş face, Lia, să te văd venind.

Mai ales acum, cînd mi-a scris şi vărul Nică o scrisoare. Dar ce scrisoare frumoasă ! Parcă l-ai învățat tu, şi dac-ar fi aici, l-aş săruta ca pe un frate. Am să-i răspund, dar spune drept, nu cumva l-ai învățat tu? El ține la mine şi-mi dă sfaturi înțelepte, tocmai ca şi tine. Cum să nu-l ascult, dacă vorbeşte întocmai ca şi tine ! Cum să nu fiu vesel că are încredere multă în mine, întocmai ca şi tine! Sînt aşa de fericit!

Scrie-mi, draga mea Liliana, şi salută din parte-mi pe dragul tău frățior — ard de nerăbdare să-l cunosc mai curînd.

Ewig dein,*
Steo

Complimente de la Ilarie,

XXV

5 ianuarie 1904

Scumpă Lia,

Scrisorica micului şi drăgălaşului tău ştrengar de secretar am primit-o cu o întîrziere de două zile cel puțin, abia azi de dimineață, deşi citesc pe ea data de 2 ianuarie. Poate a rătăcit printre gratulările de Anul nou. Eram destul de trist şi tulburat, mai ales că d-ra Gabor îmi spusese sîmbătă că i-ai scris, iar eu aştep-

* Veşnic al tău.

tam nerăbdător un rînduleț de la Lilia, şi nu mai venea.

Acum sînt liniştit, cît poate fi liniştit un om care a luat o hotărîre mare, nestrămutată, de care depinde norocul şi viața întreagă.

M-ai întrebat tu, Lia dragă, aşa de frumos, cum numai tu ştii să pui o întrebare: în ce calitate vine Steo la Galați şi dacă a găsit cumva „situația" atît de mult discutată. Steo răspunde că vine în calitate de logodnic, doreşte să se prezinte în mod ceremonios d-lui şi d-nei Negru şi, foarte simplu, să ceară în căsătorie pe Liliana lor iubită. Cu toate astea, „situația" e aceeaşi, neschimbată, şi dacă mai întîrzie cîteva zile, este că aşteaptă Steo *ceva* si că *poate* să se schimbe, în orice caz, dacă se va schimba ori nu, Steo va fi în curînd la Galați, şi speră că în scrisoarea viitoare îți va spune precis şi ziua. Pană atunci, draga mea surioară, te rog să fii liniştită şi să nu te îndoieşti de mine. O săptămîna sau zece zile vor trece ele; mai curînd, în nici un caz, nu pot părăsi Bucureştii. Eu mă gîndesc la tine mereu, şi parcă toate vor să mi te amintească. Nu e zi ca să nu vorbesc cu Ilarie despre noi, ieri am întîlnit pe vărul Nică şi am stat de vorbă cu dînsul un ceas; am vorbit cu el foarte serios, e un om cu judecată şi mă înțelege.

închei scrisoarea, pentru ca să pot apuca poşta, la celelalte întrebări, răspunsul ți-l rămîn dator pană mîine şi te rog să nu te superi, dragă Liliana. Uitam să-ți comunic că Ilărică s-a mutat la hotel, iar eu m-am întors la vatra părintească, unde am fost primit cu brațele deschise de către surori.

Fratele a plecat la Galați încă de la Anul nou, căci îi expira concediul. Cînd voi veni eu, am să ți-l prezint.

P.„D". Dragul meu drăguț, îmi dai voie să te sărut numai un pic?... Dacă-mi scrii, nu uita adresa: Aleea Alexe Marin 5.

Steluța

XXVI

Dragă Lia,

Azi-noapte, tîrziu, către dimineață, abia adormisem „cu tine-n gînd" — cum zice poetul. Şi se făcea că sînt deştept, cu ochii deschişi, culcat pe canapea, şi te vedeam venind. Atunci am închis ochii şi am auzit aşa de lămurit paşii tăi uşori şi rochia ta foşnind. Te-ai aplecat încet spre mine şi, apăsîndu-mi pe brațe minutele tale calde, m-ai sărutat pe frunte.

Atîta luciditate n-am avut niciodată în vis — eram aşa de sigur că eşti lîngă mine, încît trebuie să fie ceva real în visul ăsta. Şi înadins parcă închisesem ochii, ca omul prea fericit care vrea să se bucure pe deplin de un noroc neaşteptat, să-l simtă pătrunzînd în tot adîncul sufletului său. Şi, repet, am simțit dezmierdarea mînilor tale, *ele* erau, numai ele pot să dezmierde aşa, în felul lor, nu altfel. Le cunosc aşa de bine ! Şi glasul tău, topit într-o şoaptă, l-am auzit, infinit de dulce: „Noapte bună!" Atunci, de teamă, ca să nu mă părăseşti, am voit să te apuc, să te rețiu, să te rog să mai rămîi o clipă — şi m-am deşteptat, dar n-am găsit decît:

„Dorul inimii,
Scris pe fața perinii
cu cerneala ochilor..."

Spune acum, dragă Lia, ce-nsemnează visul ăsta? Eu cred că am avut friguri astă-noapte. Aşa, cel puțm, ar spune toți, dacă le-aş cere o explicare a visului meu. Eu însă cred şi altceva.

Mie mi se pare că eşti o zînă mică vrăjitoare şi ai inelul fermecat din poveste, cu darul de a te face nevăzută. Plictisită de Lemaître, de care sînt gelos în aşa grad, că nu-l mai pot suferi, ți-ai adus aminte de mine, ai lăsat cartea deschisă la fila 99 şi şoptind:

„ineluş învîrtecuş"

într-o clipeală ai fost lîngă Steo.

Ce zici de această cheie a visului meu?...

XXVII

Ziua mea. Ghici ce felicitare am primit întîi şi-ntîi? De dimineaţă, pe la 8, a venit factorul cu o cartă poştală ilustrată, pe care am sărutat-o ca un nebun; cu o zi-nainte, primisem şi vestea de la drăguţul Degeţel. Pe urmă, s-a esecutat Ilărică, a venit şi m-a sărutat pe frunte într-un chip foarte stîngaci, urîndu-mi „cele dorite". Apoi, acasă: de la uşă, Aurica, abia intrasem, s-a repezit să mă sărute, pe urmă toţi la rînd; am sărutat frumos mîna bătrînului, şi eram foarte tulburat, întocmai ca pe vremea cînd eram copil. La urmă, iacă şi marinarul cu un mic cadou în mînă.

Credeam că s-a încheiat. Dar iacă, după-masă, Pârvănel. Am plecat de-acasă cu el şi m-am întors în str. Credinţii. Acolo, ce să vezi? Mă aştepta frăţiorul Lilianei. îţi poţi închipui ce bucurie am avut, găsind în societatea lui Ilărică un musafir aşa de drăguţ? Mi-a strîns mîna prieteneşte şi m-a felicitat şi pe urmă am stat de poveşti vreo 3/4 de ceas. Ne-am înţeles toţi trei să sacrificăm o seară viitoare, să mergem undeva, la muzică. Va fi prima seară pe care o petrec în societatea fratelui celui mai fericit — şi, ascultîndu-1 cum vorbeşte, mi se va părea că sînt lîngă Lia adorată şi dragă. Dar nu ştiu de ce mă emoţionez ca un copil cînd stau de vorbă cu dînsul, ori cînd vreau să mă uit drept în ochii lui. Mi-e aşa de simpatic, şi ce mult aş [da] să ştiu că mă iubeşte şi el puţin, numai puţin. Cu Ilărică se înţelege de minune; i-am găsit sfătuind la gura sobei, ca doi moşnegi. Era şi unul dintre fraţii mei la Ilărică.

Ce să-ţi mai scriu, dragă Liliana? Mi-a fost aşa de urît în sărbători, am stat tot pe-acasă şi am citit, am început să lucrez la un episod dramatic, de care mi se pare că ţi-am vorbit, merge slab însă; am fost şi cam bolnav, un fel de influenţă, de care sper că voi fi scăpat. Citesc, încerc să scriu — şi dorm. Cînd dorm sînt fericit. Dar cînd nu dorm, fel de fel de gînduri mă iau; mă gîndesc cu dor la tine, la viitorul nostru, şi caut un nou punct de razim, care să mă facă să ajung mai repede acolo unde trebuia să fiu de mult — alături de tine, legaţi înaintea altarului. Ah, de ce nu se poate mai curînd, într-o săptămîna?

în orice caz, Lili dragă, să ştii că pe la sfîrşitul lui ianuarie sînt la Galaţi, fie ce-o fi!

Aşteaptă-mă şi nu mă da uitării.

Urîndu-ţi un an nou fericit ţie şi d-lui şi d-nei Negru, rămîn al tău,

Steluţa

Cu poşta de azi, am trimis *Geniu pustiu.*

Spune-i degeţelului că-i mulţumesc şi-i urez şi eu stăpînei sale drăguţe întocmai ce mi-a urat dînsa şi că-1 sărut de "cel puţin o mie de ori, că e cel mai gigea şi mai cuminte degeţel din lumea întreagă.

Steo

XXVIII

Vineri, seara [9 ianuarie 1904]

Scumpa mea prietenă,

Scrisoarea asta nu e tocmai veselă, nu-ţi aduce veşti tocmai fericite, dar trebuie să te ţiu în curent cu cele ce se petrec cu mine — şi oricît aş dori să nu te întristez,^ şi oricît m-ar durea faptul acesta, ţi-1 comunic.

îţi făgăduisem anume să-ţi scriu chiar a doua zi de la ultima mea scrisoare, îţi spuneam că aştept *ceva,* acel ceva era înaintarea mea la Fundaţie, unde se vorbea ca dr. Sîrbu să fie înlocuit, deoarece era bolnav şi nu se prea împăca, fiind om ciudat, cu şeful bibliotecei. Era aşa de firesc să nădăjduiesc ca în urma purtării mele cinstite să fiu la cea dintîi ocazie înaintat, încît

n-am stăruit prin nimeni, ci am lăsat ca lucrurile să-și urmeze calea lor firească, mai ales că nu mi-a plăcut să sap groapa nimănuia, și o stăruință din parte-mi în acest sens, cînd nu se știa încă nimic sigur despre un loc vacant, s-ar fi putut interpreta rău. S-a întîmplat însă un lucru la care nu s-aștepta nimini dintre cei ce sînt în curent cu rostul lucrurilor, și anume că dr. Sîrbu a fost într-adevăr înlocuit, dar, prin surprindere, cu un oarecare dr. Hrisu (ovrei naturalizat!), iar eu am rămas cu aceleași atribuții și retribuții ca și-nainte, adică pe loc.

în alte împrejurări, faptul acesta m-ar f făcut să dau din umeri cel mult, știind din experiențăi că, pentru a plăcea celor mari și a fi sprijinit de ei, nu-s de ajuns nici cinstea, nici meritul, ci însușiri străine de firea mea. Astăzi însă, acum, cînd aveam nevoie de-un razem, acest fapt m-a amărît și m-a demoralizat așa de mult, încît pană acum mi-a fost cu neputință să iau condeiul și să-ți scriu. Iartă-mă deci, dragă Lia, dacă te-am făcut să aștepți zadarnic o scrisoare, care îmi închipuiam eu că-ți va aduce bucurie, și, iată, e cu totul dimpotrivă. Se vede că n-am nici un noroc eu pe lumea asta, și tremur la gîndul că, legîndu-ți viața ta dragă de-a mea, să nu cadă asupră-ți lovituri, pe care eu, pesemne, sînt ursit să le primesc, atunci chiar cînd mă aștept mai puțin. Cînd mi s-a comunicat vestea de mai sus, nu m-am gîndit decît la tine și mi-am zis: ce va zice Lia cînd va afla eșecul suferit? Va mai avea încredere în Steo, în vorbele și-n viitorul lui? Cum să-i scriu eu o veste supărătoare, tocmai în ajunul venirii mele la Galați? Și am stat mult la gînduri, și îți mărturisesc fără-ncunjur, scumpa mea Lilia, că o clipă m-am îndoit...

Dar criza a trecut acuma, și hotărîrea mea e nestrămutată. Dacă încă nu pot să-ți precizez ziua, voi veni însă cu siguranță zilele acestea. Păn-atunci, te rog scrie-mi, scrie-mi sincer tot ce ai pe suflet.

Pe Augier sper să-1 capăt, dar, cum prietenul care-1 are e bolnav într-un sanatoriu, nu cred să-1 pot avea mai curînd de o săptămîna.

Mă întrebi de Aurica. Urmează tot la Moteanu. La minister nu s-a putut face nimica, deși am stăruit prin oameni cu influință. Dl. Haret a zis 'la anul".

Ai crede că e un făcut, orice încerc eu trebuie să iasă pe dos. Parcă mă urmărește o fatalitate. Mă tem să nu deraieze trenul, cînd voi porni la drum, sau cine știe ce altă împrejurare neplăcută să mă împiedice de-a pleca. Și mi-e așa dor de tine! Scrie-mi și iartă-mă dacă te-am mîhnit. Sper ca viitoarea scrisoare să-mi fie mai veselă.

Noapte bună, Liliana!...

Steluța

XXIX

Marți, dimineața

Lia dragă, tu ești un înger — și s-a-ncheiat socoteala. Scrisorica ta scrisă pe toate părțile și-n toate sensurile, cu doina ei splendidă, mă mîngăie, mă dezmiardă și fiecare rînd taie o dungă de lumină în sufletul meu, pană ce toată întristarea se risipește ca o nălucă. Zău, dacă nu ți-aș cunoaște slova și n-aș vedea pe plic sigiliul poștei din Galați, aș jura că e scrisă de un îngeraș din alte regiuni. Dar, la dreptul vorbind, tu ești mai mult chiar ca un înger; ai un suflet românesc* pe cînd „îngerii n-au naționalitate", cum zicea Bolintineanu, și într-asta stă superioritatea ta față de toată ceata îngerească, pe lîngă celelalte calități comune cu ei, ce ți le-a dăruit Cel-de-sus.

Mi-aduc aminte cum mă mustrai odată, cînd începusem să-ți vorbesc de strălucirea Parisului, și-mi spuneai că ție mai drag ți-e să trăiești la țară și nu mă săturam să te ascult, cînd îmi povesteai așa de drăguț despre frumusețile Buciumenilor, cu poiana Tecucelului, și despre casa bunichii. Cîtă dragoste pasionată de neam și cîtă duioșie adîncă era în vorbele tale. Eu te-ascultam

fericit şi ziceam: Steo, tu eşti prea fericit! Steo, tu n-ai nici un drept să te mai plîngi, o mare fericire ţi se păstrează pe lumea asta. Tu ai găsit un suflet care să te-nţeleagă. Trebuie să fie foarte rar lucrul ăsta, de vreme ce toţi poeţii, din toate timpurile, sau mai toţi poeţii şi mari şi mici s-au plîns şi se plîng pe toate tonurile că n-au avut norocul să-ntîlnească un asemenea suflet frumos. Aş putea să-ţi citez o mie de versuri cari vorbesc toate în acest sens. Fii, dar, vrednic de Liliana, să n-o mîhneşti cu nimic, s-o cruţi şi s-o adori. Cîtă vreme imagina ei luminoasă nu te va părăsi, nu te teme de nimic. Lia este îngerul de pază a norocului tău rar de poet fericit.

Aşa-mi ziceam în gînd, Lia mea, păşind altături de tine — şi tot aşa îmi repet şi acum, recitind, nu ştiu a cîtea oară, scrisorile tale. Şi mă cuprinde o evlavie şi un dor de tine, Lia, şi aş vrea să fiu lîngă tine şi să-n-genunchez liniştit, ca să simt mîngăierea mînuţeitale pe frunte. Azi e marţi, mîine, miercuri, joi am *Samă-nătorul,* şi vineri seara — vezi, tocmai într-o vineri! — plec, aşadară sîmbătă voi fi lîngă Liliana şi-i voi săruta mînuţa care ştie să dezmierde aşa de dulce, şi de departe.

Păn-atunci, îţi mulţumesc pentru cuvintele tale, cari mi-au dat curaj şi rămîn al tău,

Steo

Scrie-mi, te rog, adresa exactă, ca să ştiu unde să vin, şi ora la care mă pot prezintă.

Asupra noiei numiri de la Fundaţie e un murmur între prof. universitari cu Bogdan, Iorga, Onciu, Bianu. Dar despre astea vom mai vorbi.

XXX

Să nu-mi iei în nume de rău, Liliana dragă, că nu ţi-am scris, de cînd am plecat din Galaţi.

Reîntors la Bucureşti, am căzut într-un fel de toro-peala, o descurajare complectă, pe care nu mi-o puteam esplica, mai ales că am fost primit aşa de bine în casa părinţilor tăi. Cu toate astea, prea m-am simţit fericit cîteva ceasuri petrecute lîngă tine şi nu mi-am dat seama atunci că trebuia să stăruiesc, să insist cu mai multă energie. Poate că lucrurile luau altă faţă şi nu plecam fără nici un rezultat pozitiv, în nedumerirea asta nesuferită care mă chinuieşte acum. Dar e aşa de greu să-ţi pledezi singur cauza ! Venisem plin de încre-dere, şi am plecat cu inima îndoită. E aşa de greu, după ce te-ai crezut aproape de liman, să te vezi dintr-o dată iar depărtat de el, în nesiguranţa viitorului, în prada unor presimţiri pe cari nu le poţi alunga. Cine ştie ce va mai aduce ziua de mîine! Ce noi piedici, ce complicaţii, cînd lucrurile stau aşa de simplu, încît mă mir singur că nu s-au aranjat definitiv din primul moment.

Eu cred că oricît ăr fi de serioasă chestia asta, toate amînările şi ezitările nu pot s-aducă nici un bine; dimpotrivă, constituie cea mai mare tortură sufle-tească pentru noi. E vorba de încredere reciprocă. Eu nu ţi-am ascuns nimic, dragă Liliana, nici ţie, nici părinţilor tăi, n-am tăgăduit greutăţile destul de mari cu cari voi avea de luptat, ca orice om pe lumea asta, am esprimat însă şi credinţa mea că voi fi în stare să le înving pe rînd şi pe toate, cu atît mai uşor însă cînd vei fi alături de mine, tovarăşa mea scumpă, la bucurii şi la năcazuri. Că va merge mai greu în primii ani, pană ce-mi termin eu studiile? Se poate, dar în nici un caz nu va fi mai rău ca acum. Ce ne trebuie nouă ca să fim fericiţi? O căsuţă mică, relaţiuni restrînse şi stăruinţă, muncă. Nu există dificultăţi pe cari să nu le poată birui doi oameni tineri, două suflete cari se înţeleg deplin. Şi noi ne înţelegem, nu-i aşa? N-am vorbit noi despre aceste lucruri în atîtea rînduri, nu ne cunoaştem îndestul, ca să putem prevedea dacă vom trăi împreună fericiţi sau nu? De ce, atunci, să mai amînăm un eveniment, care mai curînd sau mai tîrziu va trebui să se întîmple?

Eu, dealtminteri, înţeleg foarte bine pe bunii tăi părinţi; îmi dau seama cît de mult te-adoră şi cît sînt

ei de geloşi şi îngrijaţi, cînd e vorba de viitorul copilei lor adorate. Eu nu le aduc decît numele meu cinstit şi — făgăduieli pentru viitor. Dac-aş putea şti însă că Lia va fi mai fericită dacă aş renunţa pentru totdeauna la mîna ei, dacă aceasta ar fi condiţia pentru a o cruţa de lupta şi decepţiile unei vieţi legate de a mea, aş face-o, indiferent ce s-ar alege din mine. Şi atunci însă Lia va rămînea icoana mea scumpă, pînă ce voi trăi.

Aştept să-mi răspunzi, dragă Lia, ce crezi şi tu. Nu-mi ascunde nimic; te rog să comunici bunilor tăi părinţi cele mai respectuoase salutări din partea mea.

Iar ţie — întreabă pe Degeţel, lui i-am încredinţat multe taine ale lui

Steo

Fiindcă nu sînt „Făt-Frumos", ci, dimpotrivă, „urît", nu mă voi duce la sihastru din codri, am să merg însă zilele astea să fac o vizită d-lui Bianu, la Academie. Te voi ţine în curent.

Versurile — foarte drăguţe — le-am aşezat alături cu celelalte — odată şi odată vom alcătui din ele un volumaş mai mare dragul.

Am întîlnit pe Mitică aci, m-a întrebat cînd vine Lia la Bucureşti. Cînd?... întreabă şi Steluţa.

XXXÎ

După o noapte de chin şi o zi de muncă şi de plictiseală, aş vrea acum să plîng pe umărul tău. Nu ştiu de ce aş vrea să plîng cu hohot, dragă Lilia, poate de fericire. Fericirile prea mari pe mine mă doboară, mă dor — nu sînt deprins cu ele. Şi mult a trebuit să lupt azi cu mine şi cu dorul; de mi-aş fi ascultat inima, acum aş fi lîngă tine, şi totuşi nu îndrăznesc să viu. De-aş şti măcar că tu eşti sănătoasă şi ţi-ai regăsit liniştea. Desigur, citeşti pentru examene. Caută, dragă

Li, şi citeşte, şi învaţă, dar pe furiş să te mai gîndeşti şi la Steluţa, căci el simte din depărtare cînd gîndurile fale se îndreaptă către dînsul şi tresare.

Sînt neliniştit, dragă floricică scumpă. Scrie-mi un cuvinţel — mi-e dor de slova ta drăguţă. Şi înc-o dată mă tem, aşa mă tem să nu fii bolnavă. Erai cam răcită, tuşeai, şi cînd ne-am despărţit, ieri seară, aveai o voce aşa de slabă şi obosită, cuvintele-ţi mureau pe buze, sfîrşite parcă de dor, şi mereu îmi sună în urechi şoaptele acele dulci cari voiau să zică „bună seara". Lilio dragă, scrie-mi... Niciodată nu mi-a fost aşa de dor de tine, Li.

Eu am lucrat azi de dimineaţă pană acum, seara —- înainte deprînz, la Fundaţie, după-masă, la„Minerva", pe urmă, m-am chinuit două ceasuri cu corectura unei traduceri după Carmen Sylva. Mă doare capul. Sînt zăpăcit. Poate şi scrisoarea asta e zăpăcită. Dar tot îţi scriu, Lilio, scumpă şi nespus de dulce dragoste a mea, singură, tot îţi scriu, că ştiu bine că-ţi fac bucurie, deşi nu-ţi scriu lucruri vesele. Tu nu m-ai urît, Li? Nu-i aşa? Ţii la Steluţa tot aşa de mult ca-nainte, aşa e, domniţă adorată şi sfîntă ce eşti, că iubeşti pe Steo, mult, mult, aşa urît cum este el, şi în ciuda celor cari vor să te.depărteze de sufletul meu însetat de tine. Lilio, comoara mea de visuri, idolul meu fără preţ, iubirea mea peste măsură, să nu mă laşi. Apleacă-te uşor spre mine, cum ştii tu, şi adînceşte-ţi ochii adînc, adînc în ochii mei, citeşte acolo, căci scrie frumos, aşa de frumos — sînt cîntece mii de dragoste şi dor, cari dorm în sufletul meu, le simt parcă crescînd din depărtare, armonioase, răsfăţate, vesele şi nespus de dulci în tristeţea lor. Le simt cîteodată gata să se închege şi să izbucnească victorioase din închisoarea lor. Şi odată vor izbucni. Are să vină ziua aceea binecuvântată, clipa de farmec şi durere, cînd voi începe să cînt, frumos cum n-am cîntat niciodată, şi în cîntecele mele te vei simţi deodată, plutind, urcînd ca în vis. Atunci ai să înţelegi pe deplin cît de adînc şi nebun te iubeşte Steo şi o să-ţi pară Steo frumos, aşa de frumos, transfigurat de avîntul inspirării. Pe urmă, nu mi-ar păsa

dac-aş muri, fiind sigur că te-am făcut să te simţ fericită, măcar o clipă, dar fericită cum n-a mai fost iubita vreunui cîntăreţ pe lumea asta. Visul meu e acesta, singurul şi cel mai sfînt şi cel din urmă. Am să mă sting apoi, ca o flacără care n-a ars în zadar, căci s-a oglindit în ochii tăi adoraţi şi i-a făcut să strălucească şi mai frumos, dacă se poate.

Steluţa

Chiar cînd voiam să închei scrisoarea, mi-aduce Ilărică scrisorica ta, şi o sărut şi-ţi trimit şi ţie o sărutare, ba nu, două, o mie, Li.

Nu ştiu ce ţi-am scris aici. Noapte bună, Li!

XXXII

4/17 febr. 1904, miercuri

"... Son regard s'abaissa vers la page negligee. II reprit sa lecture.

Celadon parlait.

II dit que quand le grand Dieu forma toutes nos âmes, il Ies toucha chacune avec une pierre d'aimant, et qu'apres il mit toutes ces pierres en un lieu â part, et que de meme celles des femmes, apres Ies avoir touchees, il Ies serra en un autre magasin separe... Que, depuis, quand il envoie Ies âmes dans Ies corps, il mene celles des femmes ou sont Ies pierres d'aimant qui ont touche celles des hommes, et celles des hommes â celle des femmes, et il leur en fait prendre une â chacune.

Sil y a des âmes larroneuses, elles en prennent plusieures qu'elles cachent.

II advient de la *qu'aussitot que Vâme est dans le corps et qu'elle rencontre celle qui a son aimant, il lui est impossible qu'elle ne l'aime,* et d'ici procedent tous Ies effets de l'amour... Car, quant celles qui sont **aimees de plusieurs,** c'est **qu'elles** ont **ete** larroneuses et en ont pris plusieures pieces.

Quant â celle qui aime quelqu'un qui ne Taime point, c'est que celui-lâ a son aimant et non pas elle le sien".

Ce zici, Lilia, de teoria d-lui .d'Urfe din sec. 17, nu se acordă perfect cu „demonstraţia" ta din ultima scrisoare? Nu-i aşa că fraza subliniată de mine se potriveşte de minune la noi, iar cît despre Ilărică, pesemne *„qu'il a Vâme larroneuse",* sau, cum zici tu, cu mai multe „valenţe". Noroc însă n-a prea avut, bietul!

I-am povestit acestea şi lui, şi zîmbea melancolic, eu însă eram foarte vesel şi fericit astăzi, *„et potir cause".*

Ah, dragă Lili, cum aş săruta porumbiţa aceea drăguţă care te-a făcut pe tine să te înduri şi să te grăbeşti cu scrisoarea. Tu nu ştii cum veneam eu de tulburat în fiecare zi şi alergam spre casă de cîte două, trei ori, cu gîndul că doar-doar, voi găsi o scrisorica mititică de la tine. Cînd vedeam că scrisoare nu-i, mi se întunecau ochii şi rămîneam aiurit, apoi, cu un aer de nepăsare, întrebam pe surori dacă n-a venit azi curierul. Şi, oricît încercam eu să mă arăt aşa şi pe dincolo, ele ghiceau totdeauna de ce fac zilnic aceeaşi întrebare de prisos. Parcă ele mai aşteaptă să le întreb, cînd este vreo scrisoare. Aurica mi-a adus-o pe cea de azi, şi să vezi cum îi străluceau ochişorii, ca la un drăcuşor! Eu m-am schimbat la faţă deodată, din posomorit şi ursuz ce eram. Dacă nu mi-ai scris tu de aşa de mult!

Eu — mă ştii tu acum ce pornire am să m-aştept tot la rău — mă hotărîsem de-atîtea ori să-ţi scriu din nou, dar nu îndrăzneam. Mă temeam să nu te supăr, îmi închipuiam că tu, sufletul meu adorat, nu mai vreai să ştii de Steluţa ta şi o laşi să se-ntunece cu totul, pînă ce s-ar stinge. Ce vrei! Cînd eşti aşa de departe şi încă atîtea mizerii mă despart de tine, încep să mă tem şi mă chinuiesc fel de fel de gînduri, cărora nu vreau să le dau crezare, dar tot nu mă lasă-n pace, întocmai

ca un roi de viespi pe care-l goneşti şi se-ntoarce iară cu încăpăţînare. Eu n-am avut încredere-n mine niciodată, nici acuma n-am, decît numai atunci cînd simţeam că mă cucereşte vreun gînd frumos sau care-mi pare atunci nespus de frumos şi vrednic să-l îmbrac în vers, sau cînd eşti lîngă mine, cînd simt mînuţa ta. Tu şi poezia — e tot ce am, şi vă înrudiţi aşa de mult, că am început să vă confund şi nu vă mai pot despărţi una de alta. Dar cînd mă părăsiţi şi mă lăsaţi singur, cad în prada gîndurilor mele, şi atunci mă văd mai de plîns ca un pribeag pe o cîmpie ninsă, gonit de-o haită de lupi. Nu e o figură poetică, am viziunea asta clară de cîte ori mă năpădesc blestematele de gînduri care-mi sfîşie sufletul bucată cu bucată şi vor parcă să mă despoaie de toate nădejdile mele cele mai scumpe. Să nu te miri atunci, tu, Liliana, tu, dragă, că viu tulburat la tine şi nu ştiu cum să te rog să-mi spui şi caut să mai smulg de la tine încă mărturisirea norocului meu. E aşa de dulce mîngăierea de a auzi încă o dată şi încă de-o mie de ori, încă, vorba fermecată de care nu te mai saturi. Şi pe urmă e drept că sînt şi puţin cam alintat de tine şi, dacă nu-mi zîmbeşti într-o zi, atunci îmi plouă şi-mi ninge.

Iar dacă nu-mi scrii cu săptămînile, te miri că se cufundă pămîntul sub mine! Să nu mai mă laşi aşa niciodată; ieri, mai ales, nu mai ştiam ce fac, am întîlnit pe Ştefan, bunul Ştefan, la curs la Iorga, şi am vorbit despre tine, mi-a spus că poate să vină d. Negru la Bucureşti, e adevărat? Eram amîndoi, dar mai ales eu, aşa de mişcat, cuvintele păreau sugrumate de emoţie. M-a întrebat de ce nu merg pe la Mitică, şi-n vorba lui parcă era o dojana prietenească. Eu vreau să merg la Mitică, dar nu ştiu ce mă opreşte, mi-e drag şi cu toate astea, ca şi faţă de părinţii tăi, mă cuprinde o sfială, o frică, aş putea să zic, de cîte ori vorbesc în faţa lui. Am aerul unui hoț care vrea să le fure comoara lor nepreţuită, pe tine, Lia mea scumpă şi adorată. Şi văd eu că degeaba li-o cer, cu voie, la urma urmei, va trebui s-o fur cumsecade!

Cu d. Bianu încă n-am găsit prilej să vorbesc. E aşa de ocupat omul acesta; în schimb, Ilărică a preparat terenul unei întrevederi, aşa că el are informaţiile cele mai esacte asupra mea şi-a situaţiei mele.

O veste fără mare importanţă, dar care o să te bucure pe tine: volumaşul meu de la „Socec" s-a desfăcut în 1 500 de ex. pană acum. Ar fi interesant să pot şti cîte din cele vîndute-ţi datoresc ţie şi prietenelor tale. Eu nu credeam, îţi spun drept, să fiu aşa de popular — căci e ceva pentru ţara noastră, unde nimeni, se zice, că nu citeşte „poizele".

Lia dragă, te las, noapte bună; ţi-am scris scrisoarea asta la Fundaţie, în orele de serviciu, seara, n-aveam altă hîrtie.

Acuşi bate zece, m-au năpădit cărţile, buletinele. Mă grăbesc să închid biblioteca şi să alerg la gară, să pun scrisoarea, ca mîine, de dimineaţă, să primeşti de la Steo rîndurile astea.

Da, Lili... ochii... noapte bună...!

Să nu mai plîngi, Lia, că mă doare.

XXXIII

8 februarie (1904)

Am să-ţi povestesc o scenă, drăguţa mea cicoare.

Ieri, la amiaz, după oarecari ezitări, am chemat pe tata la o parte ca să povestim. A venit la mine, i-am oferit singurul fotoliu din odăiţa mea şi, după ce i-am aprins ţigara, am început să-i spun pe-ndelete cum stau lucrurile, i-am vorbit frumos despre tine şi despre părinţii tăi — şi l-am întrebat, în sfîrşit, ce crede: să caut a mă grăbi cît se poate ori să mai amîn?

Bătrînul a stat puţin la gînduri, s-a uitat în pămînt şi asculta, parcă şi-ar fi amintit din alte vremi, mi-a

pus cîteva întrebări, apoi deodată i s-a luminat fața şi mi-a zis privindu-mă drept în ochi:

— Fătul meu, îți spun drept că mi-ar părea foarte bine să te văd însurat mai curînd. Să te văd liniştit şi vesel, sînt sigur că are să fie mai bine, ai să munceşti mai cu spor. Că nu ți-ai terminat încă studiile?.'.. Asta nu-i nici o piedică. Dacă vă înțelegeți bine amîndoi, o să fiți fericiți, şi eu mă bucur.

Apoi, trecînd la altă ordine de idei, m-a întrebat nu cumva am vreo fotografie de-a ta? I-am arătat-o pe cea de la Oppelt, care mie îmi place foarte mult.

— E blondă? m-a întrebat.

— Nu tocmai. Dar are nişte ochi foarte albaştri.

Bătrînul ridică la lumină, cercetînd de-aproape fotografia. Rămase cîteva clipe aşa şi, tot uitîndu-se la tine, cu atîta drag, îmi repetă de cîteva ori:

— Bravo ! E frumoasă, dar frumoasă!

Apoi îmi dete fotografia înapoi şi era foarte mişcat. Glasul îi tremura.

—Foarte bine, dragul meu, foarte bine. .. Eu, ce să zic, n-am nimic de zis... Aveți toată aprobarea mea. Să vă dea Dumnezeu noroc! — şi ridică mîinile tremurînd în semn de binecuvîntare.

Aceasta e scena pe care țineam să ți-o povestesc* Bătrînul meu ar fi fost dispus să mai povestim, dar păcat că eram grăbit. Am dat fuga la bibliotecă, unde am întîlnit pe papa Kepler, care mi-a adus o însemnare de nişte cărți. Sper că le voi avea în curs de o săptămîna cel mult. Am un prieten la Paris căruia i-am scris imediat şi l-am rugat să caute pe la anticarii de pe cheiul Senei, unde asemenea cărți se vînd pe un preț derizoriu — aşadară nu te vei supăra, nu-i aşa, dragă Li, dacă-mi permit să-ți fac acest mic serviciu. Şi odată nu vor face ele parte din biblioteca *noastră?* Eu am şi început sa-mi adun cărțile de pe la prieteni — sînt între ele vreo două cu dedicații de preț, iar tinerii pictori, cari au aflat nu ştiu cum şi de unde că mă însor, mi-au] făgăduit cîte un tablou ca dar de nuntă - numai să-i invit şi pe ei! Toată lumea mă întreabă însă: cînd? Iar dacă dezmint, nu ma crede, şi le răspund că nu ştiu...

9 februari

Astă-noapte am visat un viscol — prăpădul pămîn* tului! Ningea din greu şi urla Crivățul şi eu stam la fereastră, tulburat de gîndul că tu eşti pe drum şi s-a-nămolit trenul de Moldova în zăpadă. Cînd m-am deşteptat şi am văzut atîta senin şi aur afară, îți poți închipui ce vesel eram. Curînd însă mi-a scăzut veselia. Credeam că primesc vreo veste de la tine — şi n-a venit. Azi sînt invitat în *high-life* — la o dup-amiază muzicală, în dealul Mitropoliei. Mă duc — deşi prevăd că o să mă plictisesc amarnic. Dar poate că mai uit. ..

io..

Nici pe ziua de azi — nimic. Ba nu — am găsit la redacție o scrisoare desfăcută (probabil de vreunul dintre redactori), şi~n ea o poezie drăguță, iscălită Natalia. Scrisoarea, fireşte, era adresată revistei, prin urmare, oricine avea dreptul s-o desfacă, iar eu, Steo, n-avem nici un drept să mă supăr, nu-i aşa, Liliana mea dragă? Şi de ce mă frămînt? De ce nu-mi scrie Lili, Liliana, de ce eşti răutăcioasă? Las' că am să ştiu eu cum să te pedepsesc... numai să-mi dai tu voie. .. Sînt un copil, şi nu mai ştiu ce-ți scriu. Sînt şi supărat şi-n acelaşi timp nu sînt, nu pot fi şi te ador, şi aş cădea-n genunchi ca să mă ierți pentru că nu-mi scrii şi pentru că sînt aşa de trist, încît toți prietenii mă plictisesc cu întrebări. Parcă tu nu ştii ce rău e s-aştepți o slovă, numai una, dar pentru tine să fie scrisă şi tu s-o citeşti

întîi, nu altul! Ce caută altul i lia dra^ ,w

pma azi. Ala laşi sa ma chinuiesc? De ce?

li.

Aşteaptă, Steo, aşteaptă...

XXXIV

Dragă Li,

Am fost la d. Haret şi am vorbit cu dînsul vreo jumătate de ceas aproape. îţi voi povesti pe larg, cînd ne vom vedea, tot. -Deocamdată, află numai că, nefiind nici un loc în *momentul de faţă,* d. ministru a spus că nu va înceta de a se ocupa de mine şi mă va numi în cel dintîi post vacant, potrivit cu ocupaţiile mele. în acelaşi timp, a primit fără nici o obiecţie propunerea ce i-am făcut-o la urmă, de a mă însărcina cu misiunea literară despre care am vorbit mai demult.

Drumul deci mi-e deschis de aci nainte; îmi voi da toată silinţa să fac o lucrare frumoasă, pe cît îmi vor ierta puterile, şi pe calea asta vgi putea să-i cîştig, cît mai curînd, toată încrederea.

Pune-ţi şi tu toată încrederea în puterile mele, în gîndul meu de-a învinge orice, pentru a fi mîndria ta.

Cu suma ce o voi încasa la terminarea lucrării, vom putea dura o nuntă să-i meargă vestea şi să trăim mai netulburaţi cîteva luni. Şi celelalte vor veni de la sine. Cînd ne vedem?

Li dragă, mîine sînt la bibi. de la 9—12, şi rîndurile astea tot la Fund. ţi le scriu, pe fugă, aşa că pe furiş de mai pot să-ţi prind mînuşiţa şi s-o sărut lung, lung, fără ca să ne vadă nimeni.

Al tău singur,
Steo

XXXV

Dragă Lio, iar ai să-mi faci mustrări că-ţi scriu numai de mîntuială. Dar mă crezi că azi m-am sculat la 5 — şi n-am înţeles nimic din ziua întreagă. E joia *Sămaflătorului,* la Fundaţie stau cărţile claie una peste alta, domnul care mi-a ţinut locul mi-a făcut numai încurcături. Sînt plictisit şi năcăjit şi mor de căldură.

Tu ce faci, Liliano, floare de crin? Să ştii că Steo mult, mult te iubeşte şi te adoră şi te doreşte şi ar zbura la tine, dacă n-ar fi aşa de ocupat. Ah, şi ce mult e pană sîmbătă ! Şi ce greu e s-aştepţi.

Lilio dragă, sărută-mă uşor pe ochi şi-mi trece orice supărare.

Da?

Steo

XXXVI

Joi

Dragă Li, nu ţi-am scris ieri seară, deşi gîndul meu tot la tine a fost. îţi scriu acum, de la "Minerva", între două corecturi, după ce am alergat o dată la Fundaţie şi de două ori pană la ministru; aştept acum nerăbdător răspunsul pe la şase seara, să ştiu dacă şi cînd e dispus să mă primească.

Mă gîndesc la tine cu grijă, să nu fii bolnavă, dragă şi dulce Li, accesul de aseară m-a speriat, dac-aş fi ştiut că nu te simţi bine, te-aş fi rugat frumos să nu mai vii la Fundaţie. îmi fac mustrări şi mă gîndesc că eu sînt vinovat de toate. Şi mi-e dor, dor de tine, parcă nu te-am văzut de mult, mi-e dor de ochii tăi adoraţi şi aş vrea să-i am aici, lîngă mine, să-i simt cum se

îți mulțumesc pentru cutioara care-mi povestește de tine și-mi spune cît ești tu de drăguță și cum știi tu să-mi porți grijă și cum vrei să mă faci „mumos". Numai să reușești, aici e întrebarea.

încolo — toate bune. Și... să nu mai visezi pe d. I.

Noapte bună, drăgălașa mea floare de cîmp, drăguță și scumpă cicoare. Să nu fii supărată pe mine. Eu te aștept mîine, sîmbătă d. amiaz, la „Minerva", între orele 3—4 1/2. Vino, dacă poți, și îngăduie-mi să-ți pup mînușițele amîndouă, și pe dos și pe față, și să^mă prostern înintea ta, sufletul meu drag și adorat!

încă o dată, noapte bună de la

Steo

XXXVIII

Sîmbătă, 9—10 **seara**

Am venit pană la poartă — și am trecut repede înainte, după o clipă de nehotărîre, fără să mai îndrăznesc să mă-ntorc, să întreb de tine, după cum făgăduisem, și iată de ce nu mi-am ținut făgăduiala, dragă Lia. După cum vezi, tot mai am momente d-astea de timiditate, pe care mai demult n-o puteam birui cu nici un preț. Dar de cînd te cunosc pe tine și am ajuns prieteni buni, am căpătat mai multă încredere-n mine, și numai rar mi se întîmplă să fac prostii d-astea. Mă mir eu singur de ce n-am intrat, cînd tu însăți mi-ai spus să vin, să stăm de povești, mai ales că afară e vreme urîtă și numai bună de stat la taină.

îmi pare cu atît mai rău, cu cît am pierdut un prilej scump de-a vedea și eu odăița în care Liliana mea își petrece o bună parte din zi, lucrînd și visînd. Parcă mi te văd la fereastră, cu o carte pe genunchi și cu ochii urmărind vreo viziune scumpă, în atitudinea care te prinde așa de minunat și care mi-a atras de la început toată ființa către cititoarea cu ochii albaștri-albaștri și strălucitori, din ..colțul cu dor". Ți-aduci aminte, iubită Liliana, ce fericit eram eu atunci, cînd pe furiș observam că domnișoara Negru se uită din cînd în cînd, lung și ciudat, la mine. Și nu știam ce să cred, și mi-era teamă să nu te supăr, abia îndrăzneam să ridic ochii la domnița mea necunoscută, pe care simțeam că o ador cu toată puterea sufletului meu tulburat de presimțiri. Și ce sărbătoare dumnezeiască a fost pentru Steo ziua cînd ne-am dus amîndoi pe același drum, ca doi copii înfrățiți, ca și cum ne-am fi cunoscut de mult. De cîte ori mi le-aduc aminte, mi se par tot mai frumoase clipele acelea de amurg. Mi se părea atunci că întîia oară am simțit adevărat că viața e frumoasă totuși, oricîte amărăciuni ar cuprinde. Și tot așa mi se pare și acum, Simt așa de limpede că ar fi fost mare păcat să murim înainte de a ne cunoaște, ori să trăim departe și înstrăinați unul de altul. Iar cînd mă gîndesc ce drum lung am făcut de cînd ne cunoaștem, mă mir eu singur. Ți-aduci aminte, Lili, ce zăpăcit și fără nici un rost pe lume mă credeam eu? Tu ai venit și m-ai rugat frumos, ca o soră, să te ascult pe tine, și fiecare cuvînt al tău era o rază de mîngăiere care-mi încălzea inima și mă cucerea pentru *vita nuova.* De aceea cred eu că prietenia noastră va fi trainică și nici o putere de pe pămînt nu va fi în stare s-o desfacă. Pentru că noi ne-am înțeles de la început, și tot sufletul meu l-am pus într-o vorbă, cînd ți-am spus-o. Și de aceea tot ce ne spunem noi are un farmec nou, chiar cînd cuvintele sînt banale și cînd vorbim lucruri indiferente. Și de aceea „povestea" noastră ne pare la amîndoi „o minune, cum sînt rare", în care „împărăteasa nopții" își îmbogățește poemul etern al iubirii. Ce ne pasă nouă că lumea se uită cu ochii răi la noi, noi avem soarele și luna de partea noastră și le-am avut de la-nceput. Eu te-am cerut de la ei.

Oricît o fi rîs moșneagul „soare, scoțînd capul dintre dealuri", dar tot se uită cu drag'la noi, ca la doi copii cuminți — cît despre lună, nu mai încape îndoială^ că ne iubește mult. Și mă bate gîndul să-i invit la nuntă,

să fie încalţe povestea noastră ca în poveşti. Pană atunci însă, sînt destul de fericit că mîine vă pot avea pe voi la masa noastră, pe Mitică şi pe tine. Mitică n-a opus nici o rezistenţă şi a primit de la-nceput. Cred că ţi-a vorbit, astfel că mîine dimineaţă vă aştept. Şi tu ai să fii frumoasă, Lia, şi eu am să mă topesc de dragul tău. Ai să vezi cît de simplă e viaţa noastră în familie şi ce repede ai să-i cîştigi pe toţi. Şi de mult n-a fost o sărbătoare aşa frumoasă în casa noastră, căci noi am trăit străini de lume, de ani de zile. Să fiţi dar bineveniţi, şi „într-un ceas cu noroc" — vorba mamaiei.

Dar trebuie să închei scrisoarea, pentru ca mîine s-o poţi primi de dimineaţă, cînd vei deschide ochii.

Christos a înviat! dragă, adorată Liliana.

Steo

XXXIX

Miercuri, 7 aprilie [1904]

Li scumpă,

Eşti tare, tare supărată pe Steo, răul şi nesocotitul, care trebuia să-ţi scrie mai devreme? Dar... ce fericit aş fi şi cum ţi-aş scrie cu drag, dac-aş putea să-ţi aduc cel puţin o veste bună din partea lui H. Nimic — şi iar nimic. E dus în provincie şi nu ştiu cînd se întoarce. Aştept, şi de o mie de ori desperez, şi iar prind curaj.

Dar tu, Li dulce şi dragă lui Steo, Li scumpă şi adorată şi cuminte şi bună ca îngerii îmbrăcaţi în alb şi frumoşi, mai ţii tu oleacă la mine? Mai ai tu încredere în steluţa ta fără noroc şi fără protecţie ministerială? Ce bine ar fi să se stingă odată pentru totdeauna steluţa asta care ţi-a adus numai supărări şi griji, şi lacrimi, şi nopţi de veghere. Să nu mai fi răsărit niciodată — ori să fi licărit departe, nevăzută de Lia, şi numai pentru ea totuşi. Ar fi fost mai bine să se piardă fără urmă în haos decît să licărească aşa, în zadar, uitată de Dumnezeu şi de oameni, şi să-ţi întunece ţie ochii aceia albaştri şi nevinovaţi. Ce-aţi greşit voi,- ochi frumoşi, ca să plîngeţi? Cine v-a menit aşa de rău? Nu-i aşa, dragă Lia, că de multe ori îţi pui asemenea întrebări? Dar nu-i aşa că încă n-ai desperat în soarta noastră? Cine ştie dacă nu e o lege ascunsă a rostului lucrurilor din lume, ca o fericire s-o răscumperi numai cu mari suferinţi. Şi noi *trebuie* să fim fericiţi, în ciuda tuturor cari ne cobesc rău, o să fim aşa de fericiţi, că are să se vorbească şi în cărţi despre fericirea lui Steo şi Lia, sau a Liei şi Steo, ca de o pildă de.fericire rară, peste veacuri. Şi toate cele îndurate pană acum vor fi uitate, nu-i aşa, Li? Sau ne-am aduce aminte zîmbind de ele. ..

Dragă Li şi adorată, luceafăr al Steluţei, ce mai faci tu? De ce nu mă cerţi prin cîte-o scrisoare, şi cînd vii la noi? Azi am vorbit cu bătrînul despre tine, şi mult te iubeşte. Iar surioarele te doresc.

Şi Steo ar vrea să aibă mînuţa ta delicată, s-o strîngă la piept.

XL

[3 aprilie 1904]

Dragă Li,

Iartă-mă. Te-am aşteptat un ceas — la 4 trebuia negreşit să mă duc la Fundaţie, căci mă chemase Tzigara, apoi acasă, unde credeam să găsesc vreo scrisoare, în chestiunea pe care-o ştii — pană acum n-am primit însă nimic. Te rog, nu te supăra, dragă. Eu sînt destul de pedepsit că nu te-am putut vedea azi. Altă dată, să ştii că am să te aştept chiar şi o zi întreagă.

Scrie-mi cînd ne mai vedem? Dar nu eşti supărată, nu-i aşa?

•încă o dată, te rog să mă ierţi şi sper că mîine ne putem vedea. Eu, în tot cazul, te aştept mîine, între 3—4, tot la „Minerva". Vii?

Steluţicu

XLI

Nu ți-am scris, dragă, pentru că eram — ai ghicit — iarăşi plictisit. Să te ferească Dumnezeu să ai de-a face cu autoritățile noastre — şi mai ales .pe căldurile astea tropicale, cînd ochii se-nchid de la sine şi lenea te doboară. Se vede că d. ministru s-a dat lenei pe ziua de ieri: n-a primit în audiență pe nimeni, în afară de obicinuiții funcționari. Astfel că eu a trebuit să las raportul meu la minister, azi mi s-a spus că d. H. se va duce să vorbească dînsul cu d-na Aman — şi pe urmă se va pune rezoluția pe hîrtia mea. în raportul ce l-am făcut, am fost, dealtfel, foarte hotărît şi am pus în vedere d-lui ministru că față de atitudinea ostilă a d-nei Aman eu nu pot lua muzeul în primire cu nici un preț, decît numai sub condiția ca d-na Aman să nu mai aibă nici un amestec în această afacere. Vom vedea acum cine va ieşi biruitor, căci lupta e angajată. Eu, în tot cazul, sper să fiu primit în audiență săptămîna viitoare. Pînă atunci trebuie să ne înarmăm iarăşi cu răbdare. în nici un caz însă nu trebuie să desperăm, căci dreptatea e de partea noastră, şi din toate părțile am asigurări că lucrurile vor lua întorsătura dorită de noi — şi d-na Aman va fi nevoită să plece, cu voie, fără voie.

Azi i-am scris tataii. în sfîrşit! Hotărîrea mea rămîne nestrămutată, de a face nunta la data convenită. Chiar în cazul cel mai rău, cînd adică d-na A. n-ar pleca pană în septembre, pe noi nu ne poate stingheri întru nimic: dimpotrivă, am fi liberi şi degajați de orice răspundere, aceste două luni.

Aseară, am fost cu Sc. la Sadoveanu. E instalat într-o căsuță modestă, cu o minune de grădină în fund. Am stat în grădină, de poveşti; „Moțul roş", cu atitudinile ei serioase, ne-a amuzat mult; se uita cînd la mine, cînd la Sc, cu ochii ei pătrunzători şi mici, ca două puncte albastre. D-na Sad. ne-a tratat cu dulceață şi cafele turceşti şi caise din grădină. Au un chioşc îmbrăcat numai în viță de vie. Şi par aşa de fericiți oamenii aceştia şi împăcați cu soarta lor!

Şi noi vom fi fericiți, Lilio dragă. Numai să nu ne pierdem răbdarea. Să nu desperăm la cea dintîi piedică ce ni se pune-n drum. Să mergem ca şi păn-acum mînă-n mînă. Şi să luptăm.

Lilia mea e de aceeaşi părere, ştiu bine eu. Ea citeşte de examen, şi pe urmă trebuie să se prepare pentru alt examen, nu-i aşa, Li? Examenul acela îl dăm împreună în bisericuța din Buciumeni, în fața altarului. Ce frumos are să strălucească atunci Luceafărul Steluței! Lilio dragă !

Steo

XLII

Nu pot să dorm, dulce Li. Mă tot gîndesc la tine şi te văd chinuită, tristă, scumpa mea floricică ! Nebun ce-am fost, mă simt vinovat şi-mi fac mustrări amare că n-am ştiut să prețuiesc îndestul momentele ce le-am petrecut lîngă mireasa şi crăiasa şi dulcea mea Liliana. Trebuia să te alint mai mult şi mai dulce să te dezmierd, şi în genunchi să fi rămas mereu lîngă tine, să-ți şoptesc toate minunile de pe lume.

Eu te-am cuprins în brațe ca un sălbatec, te-am sărutat nebuneşte, parcă un demon m-ar fi orbit şi mi-ar fi luat mințile. Iartă-mă, Lilio scumpă ! Nu fi mîhnită pe Steluța ta, că nu ştia ce face. I se rupe inima şi plînge ca un copil pe urmă, cînd se gîndeşte că Lilia lui stă singurică în iatac, că poate o fi bolnavă, că nu poate să se odihnească. Şi Steluța e departe.

De aş avea eu putere acum să te adorm lin şi dulce, nici să nu simți, şi să-ți trimet în vis raiul cu îngeri! Cel puțin , dacă eu nu pot închide ochii, să-ți dau partea mea de odihnă. Căci tu ai nevoie de odihnă şi de visuri

frumoase, pentru ca mîine dimineață să te deștepți veselă și fericită. Auzi tu, Liliano dragă? Să nu mai plîngi, să nu te mai zbuciumi. Și pe Steo să nu-l condamni, pentru că el te iubește cu toată patima tinereții lui, pe care nu poate s-o înăbușească. Dar îți făgăduiește că de-acu va fi cuminte, are să cruțe pe Liliana, să n-o mai facă să sufere. Tu pentru Steo ești altar! Și el e prea fericit să-și culce fruntea pe genunchii tăi, sau să se uite Ia tine cu evlavie, nemișcat, o eternitate! Căci numai în ochi porți tu un cer întreg, care e de-ajuns să mă facă să uit pe toate celelalte. Și mi-s așa de dragi ochii aceia, încît nu mă-ndur să-i sărut. Ei m-au fermecat la-nceput și mi-au povestit despre Li, atunci cînd eu abia o bănuiam și nici nu îndrăzneam să mă gîndesc cu tot dinadinsul la logodnica mea de astăzi. Cu ei m-am împrietenit în taină, și pentru ei aș muri bucuros, dacă mi-ar cere-o. Dar ei vor să trăiesc și mi-au spus-o de la început. Ochi adorați! Vă jur acum că de-aci înainte n-o să mă mai vedeți slab și n-o să vă mai dau prilej să vă-ntunecați de lacrimi. Eu vreau să străluciți de noroc, să rămîneți senini totdeauna ! Veți vedea pe Steo energic și încrezător în steaua lui și veți fi mîndri de el! Dar să nu-l părăsiți niciodată !

Nu-i așa, dragă Li, că n-ai să-l părăsești pe Steo niciodată? Dar ochii mi-i dai?

Lilio dragă, mă culc acum, e patru fără un sfert, și mîine dimineață trebuie să fiu la slujbă. Știu bine că n-am să pot dormi, sînt prea tulburat. Nu știu de ce-mi vin mereu lacrimi, aș plînge amar și mi-e dor, dor de tine, Lilia mea. Sînt îngrijat, te rog mult să-mi scrii, nu uita nici traducerea, dacă poți, trimite-o imediat, ca s-o dau la tipar miercuri de dimineață.

Lilio dragă, ghici ce-ți cere Stero, acum, înainte de-a se despărți cu părere de rău de tine? Scrie-mi cînd te pot găsi pe drumul spre Universitate mîine, dacă te duci pe acolo. îmi scrii?

Steo

XLIII

Lilianp dragă,

Mi-e dor de tine și nu mai am stîmpăr. Am petrecut o noapte rea, de insomnie, am plîns în somn și te-am chemat mereu, și abia către zori am adormit liniștit, cînd te-am visat că stai la căpătîiul meu, tu, pązitorul meu îngeresc, și nu mă mai durea nimic. Dar acum sînt bine.

Ieri am trecut pe la facultate. Mi s-a spus că Ștefan s-a bolnăvit și-a amînat conferința pe duminica viitoare. Atunci poate voi fi departe. Cînd mă gîndesc că se apropie ziua plecării, dragă Li, mi se-ntunecă sufletul. Cum o să te las pe tine singurică ! Dar nu-i așa că trebuie să fim cuminți și liniștiți? Cuminți, da, putem fi — dar liniștiți ? Eu, nu pot fi liniștit decît cînd te am lîngă mine, și nici atunci nu pot fi cuminte. Nu pot uita privirea ta plină de o dulce dojana, cînd mă ceartă așa de drăguț și cu o milă care-mi sfîșie inima. De ce ești tu așa de dragă, Li? De ce a trebuit să te apleci spre Steo, ca să-i prefaci viața într-un rai de dureri? Cum o să mă despart eu de tine vreodată, fie chiar numai pentru o lună ? Simt că nu mai am puterea, parcă cineva mi-ar spune că n-o să ne mai vedem !..

Vino tu! Ca și odinioară, strînge-mi în minutele tale mîna mea și uită-te cu încredere în ochii mei și spune-mi că trebuie să luptăm, să nu ne dăm învinși. Spune-mi că trebuie să plec acum, pentru ca să nu ne mai despărțim apoi niciodată, și să mergem fericiți, mînă-n mînă, totdeauna. Nu-i așa, Li, că tu ai încredere în viitorul nostru? Uită toate năcazurile cari îți amărăsc sufletul și fii sigură că, dacă te încrezi deplin în Steo, el are să fie vrednic de încrederea ta și n-are să te întristeze niciodată cu voia lui. Să nu-l bănuiești pe Steo niciodată de lucruri cari nu pot încăpea în inima lui, unde Lia este singura icoană adorată. Și dă-mi mînuța s-o sărut.

Steluțica

XLIV

Li scumpă,

Sînt în restaurantul unei stații mici, uncie trebuie să aştept nu mai puțin de 3 ceasuri; din greaşeală, am luat un tren care mă ducea spre Cernăuți, în loc să iau o trăsură la Pătrăuț, lîngă Suceava. Greşeala nu e tocmai a mea, ci a oamenilor cari m-au informat greşit şi nu mi-au spus că sînt două sate care poartă numele de Pătrăuţ; astfel că am fost silit să mă cobor din tren aici şi să aştept un altul, care să mă întoarcă la Ițcani. Pe mine m-a amuzat mult zăpăceala asta, mai ales că am tot timpul ca să-ți scriu ție. Cum mi-aş trece vremea mai bine decît stînd de vorbă cu tine! De ce nu eşti acum lîngă Steo, aici, unde nu ne ştie nimini, şi nimini nu s-ar interesa de noi.

în tren, am călătorit în acelaşi compartiment cu doi însurăţei. Păreau aşa de fericiți! Se uitau pierduți unul la altul şi nu îndrăzneau să se sărute, din pricina mea. Văzînd eu cum stau lucrurile, m-am retras într-un colț şi am închis ochii făcîndu-mă că dorm dus. Dar nu puteam să dorm, gîndul meu zbura mereu la Li, şi tot la Li m-am' gîndit, pană ce m-a învins oboseala fără de veste. Cînd am deschis ochii, se luminase de zi, eram aproape de Roman. Dimineața se arătase ursuză, cerul aproape tot acoperit de nor — numai spre răsărit o dungă de un albastru aşa de dulce şi de limpede, ştii tu.. .

Oamenii erau la lucru, femeile desculțe se opreau răzemate în sapă şi se uitau lung în urma trenului. Şi eu, somnoros, nu mă mai săturam să privesc țara Moldovei!. ..

Vai, ce frumoasă e Moldova, Li!. . . Ce frumoasă e țara domniței Li, frumoasă ca şi fata lui Negru-împărat de la Buciumeni. N-aş schimba un petec de pămînt din țara asta pe toată împărăția pămîntului, cu frumusețile lui îndepărtate. Aici aş vrea să trăiesc şi să mor, alăturea de Lia mea adorată, şi-mi sîngeră inima cînd mă gîndesc că tu ai rămas la Bucureşti, unde e praf, căldură, plictiseală. Te văd tînjind, scumpa mea floare, şi nu pot să-ți ajut cu nimic, şi am remuşcări că singur, singurel mă bucur de libertate şi voi vedea atîtea locuri frumoase.

Aproape de Paşcani, un nor greu a întunecat dintr-o dată bolta cerului. Eu stam la fereastra vagonului. O păsărică speriată se lasă la pămînt şi cearcă iar să se ridice, bătînd din aripioare, parcă ar fi vrut să zboare spre mine, să-mi spună ceva. Dar trenul aleargă cu o viteză nebună, vrea, pesemne, să scape de furtuna care a început să vîjîie în sîrmele de telegraf. Vîntul îndoaie cu furie copacii de pe marginea drumului. Trenul fuge speriat spre zarea luminoasă, unde sclipeşte un orăşel scăldat în soare, cu biserica la mijloc, al cărei turn parcă-i face semn să se tot apropie.

De la Paşcani încolo, rămîn singur. Atunci, cu sfințenie, scot din buzunar fotografia Lilianei, pe care o port vecinie la mine, atîta mîngăiere am şi eu. Şi mă uit, mă uit lung la acel chip adorabil şi sfînt, pană ce mi se. pare că prinde viață şi parcă-mi şopteşte:

„Steluțico, ce te uiți aşa la mine?"

Dar conductorul apare în uşă, repede ascund fotografia. „Cine s-a urcat la Paşcani?. . ş i conductorul trece mai departe, tuşind. Iar eu aduc iar la gură talismanul meu adorat şi-i spun vorbe dragi de mîngăiere, pană ce mi se lasă o ceață pe ochi. Cine m-ar vedea ar crede că plîng. Steo nu plînge, e cuminte, şi nici Li nu plînge, aşa e că nu plînge Li?...

în restaurant e linişte. Doi funcționari de la gară vorbesc într-un colț, şi din cînd în cînd mă fixează, pesemne nu. sînt obişnuiți să vadă oaspeți la ora asta. Chelnărul, crezînd că-mi face plăcere, dă drumul unui fonograf, care se porneşte să cînte un vals zgomotos — după cum vezi, nici aici, în colțişorul ăsta depărtat de țară, nu poți scăpa de calamitatea invențiilor moderne. Stăpînul restaurantului e rutean, chelnărul, neamț, şi amîndoi vorbesc româneşte foarte stricat. îi întreb de țărani, şi-mi spun că cea mai mare parte sînt unguri, şvabi şi ruteni, iar români sînt prea puțini şi foarte

săraci. Străinii îi înăbuşe pretutindeni, şi dacă n-ai vedea portul, care e, dealtfel, aproape acelaşi şi la ruteni, nici n-ai crede că mai sînt români în Bucovina. Pretutindeni, numai limbi străine. Pe la staţii, găseşti cîte-un chip neaoş de moşneag, cu pletele revărsate, sau cîte un copilaş, a căruia figură îţi evocă numaidecît tipul clasic al plăieşului, care contrastează aşa de mult cu hidoşenia rutenilor cu ochii mici şi nasul turtit.

Mă duc prin sat. Abia aştept să ajung seara la Pătrăuţi? sînt obosit, căci am dormit rău şi puţin. Dacă deseară oi putea, îţi mai scriu.

Deocamdată, te las, drăguţă Lili.

Strînge din parte-mi mîna frăţiorului nostru şi sărută-l şi să nu mă uitaţi.

*Tausendmal kiisst dich Dein ewi°**

Steo

Hadikfalva, 7 mai 1904

Scrie-mi dacă ai primit vreun răspuns de la tataia, oricare ar fi el, şi nu lăsa să aştepte mult Steluţa pribeagă.

Dragă Li, dacă te muţi de la pension, scrie-mi pe adresa „Venerabilităţii sale păr. Const. Morariu, paroh Pătrăuţ (lîngă Suceava)".

Nu mă uita. Sînt nerăbdător să ştiu dacă eşti sănătoasă. Scrie-mi. Peste două zile sper să mă stabilesc la Putna şi să mă aştern pe muncă.

Ajută-mi, Doamne, să fac un poem frumos, ca să fie mîndră Lia, căci numai pentru ea îl scriu şi ea îl va citi cea dintîi!

Steluţa

* De-o mie de ori te sărută al tău

XLV

Suceava, 10 mai 1904

Dragă şi dorită mult,

Lupt între două tentaţii — între somn şi dorinţa de a-ţi scrie ţie. Trebuie să ştii că pic de oboseală — sînt zdrobit şi prăpădit de atîtea impresii cari se grămădesc în sufletul meu pas cu pas — şi vremea trece aşa de repede, şi oamenii cu cari am de-a face sînt aşa de moi, încît am desperat că voi putea ajunge vreodată să mă-nchin cu evlavie la mormîntul lui Ştefan cel Mare. Sînt acum de două zile în Suceava, am cercetat muzeul, toate bisericile vechi, am fost şi la Zamca, o cetăţuie veche de pe timpul lui Ştefan cel Mare, şi mai am să mă duc la castelul marelui voievod, unde se fac săpături arheologice.

Alaltăieri am petrecut în Pătrăuţi, unde iarăşi este o biserică, fostă mănăstire de maici, zidită tot de Ştefan, după bătălia de la Scheia, pe Şiret, în anul 1487. Bisericuţa e la poalele unor dealuri, tocmai în capul satului, un loc strategic ca toate pe cari Ştefan le alegea pentru biserici şi mănăstiri. Pustiit de turci şi tătari, în repeţite rînduri, schitul a rămas părăsit timp de vreo 160 de ani, aşa că pe zidurile sale se văd copaci — şi pană azi a rămas o rădăcină de copac în zid. Prin 1709 a fost restaurat, iar azi e singura biserică a Pătrăuţilor, unde păstoreşte părintele Morariu, gazda mea. E un preot înalt, frumos, cu barba albă, cu figura impozantă, un adevărat apostol. Nu-ţi mai descriu primirea ce mi-a făcut-o. E destul să-ţi spun că abia picasem în casa lor şi, pe cînd steteam de vorbă cu părintele, deodată în odaia alăturată aud nişte puternice acorduri de pian — era feciorul lui care cînta... imnul regal român!

Oamenii ăştia, cînd văd un român din ţară, lăcrimează de bucurie şi nu ştiu cum să-i intre în voie, numai să plece mulţumit din casa lor.

închipuieşte-ţi o casă parohială cu odăi largi, luminoase; pretutindeni, curăţenie exemplară, o grădiniţă drăgălaşă în faţă, în fund, ogradă mare, care dă într-o livadă minunată. Şi totul situat într-o poziţie nemaipomenit de pitorească, iar oamenii cari locuiesc în această casă, buni, buni ca pîinea caldă, ba aşa de buni, că te omoară cu bunătatea. îţi pîndesc orice mişcare, cu gînd să-ţi previe orice dorinţi —, te *silesc* să mănînci, chiar dacă nu ţi-e foame (şi asta-i o calamitate !) din bucatele lor, dealtfel, minunat gătite; îţi pun tot la dispoziţie şi se supără, se mîhnesc, dacă-i refuzi. Din mîinile lor nu scapi cu una, cu două, şi, pe de-o parte> mie nu-mi pare rău că văd cu de-amănuntul tot ce e vrednic de văzut — şi vai !! multe mai sînt. Mai ales aici, în Suceava. Ba cutare biserică, începută de pe timpul lui Alexandru cel Bun, terminată de Ştefan; alta zidită de fiul său, alta de Petru Rareş — fiecare petec de pămînt e istoric. Am fost la Dragomirna, zidită în timpul domniei lui Ştefan Tomşa, la Zamca, azi în mîna armenilor, unde a petrecut Sobieţki. în cutare casă, a locuit împăratul Iosif al II-lea etc. etc.

Şi rătăcind de la un monument la altul, căutînd să-mi adun cît mai multe elemente pentru poemul meu, evitînd pe cît se poate de a face cunoştinţi cu oameni, ziua trece, seara cad mort de obosală, mă simt bolnav, îmi vîjîie capul şi nu pot dprmi.

Li dragă şi adorată, vecinie îmi zic de ce nu eşti cu mine, ce bine ne-am simţi prin locurile acestea sfinte, să rătăcim împreună printre ruinL Gîndul meu se-ntoarce însetat la tine. Şi mă mustră cugetul că ţi-am făgăduit să-ţi scriu zilnic şi, uite, două zile au trecut de cînd nu ţi-am scris. Crede-mă, Li, că mi-a fost peste puteri. Uite, chiar acum, peste cinci minute, vin doi teologi să mă ducă la castelul lui Ştefan cel Mare, pe care încă nu l-am cercetat. Seara, mă-ntorc în Pătrăuţi, de-acolo, mîine dimineaţă, plec la Rădăuţi, apoi la Vicov, şi de-acolo, în sfîrşit, la Putna ! Acolo, cred că voi avea liniştea de care simt atîta nevoie, şi după ce voi săruta lespedea de pe mormîntul marelui voievod, am să încep să lucrez.

Dar, dacă ai şti, dragă Liliano, cît mă simt de mic şi neputincios faţă de subiectul grandios ce am să tratez. A ajuns păn-aici vestea despre însărcinarea cu care am fost onorat, de-a scrie un poem eroic despre Ştefan cel Mare; toţi oamenii cu cari mă-ntîlnesc se uită la mine ca la un mare bard naţional (!) şi vorbesc cu atîta entuziasm, încît mi-e ruşine. Caut să-i evit şi nu reuşesc. E destul ca unul să mă ştie, şi vestea trece din gură în gură. Am refuzat pană acum vreo zece invitaţii şi, deşi aş fi vrut să mai rămîn o zi la Suceava, mă grăbesc să fug, căci altfel nu scap teafăr.

Dar trebuie să-nchei scrisoarea asta, scumpă şi dulce Li, e 3 d.a., trăsura mă aşteaptă.

Din Rădăuţi sau Vicov îţi voi scrie iar. Nu fi supărată pe mine, scrie-mi şi tu cîteva rînduri, căci sînt aşa de neliniştit dacă eşti sănătoasă. Te-ai mutat? Ce mai face frăţiorul? De-acasă, ce veste? Pe la noi ai mai fost? Lor nici nu le-am scris nimic.

Şi pentru că trebuie să închei scrisoarea, o sărut, fiindcă merge la tine, şi pe tine te-aş săruta cu drag pe frunte, dulce şi adorată domniţa lui

Steo

XLVI

Dulce Li, adorată şi dorită, aştept zilnic un rînd de la tine, să ştiu ce faci, eşti sănătoasă? Mi-e dor, aşa mi-e dor de tine, de mînuţa ta duioasă, de ochii tăi cuminţi, de glasul tău adorat de mîndră domniţă, în aceste locuri sfinţite de paşii mărunţi ai altor domniţe, surori ale tale din zile vechi.

De ce nu-mi scrii? Ori eşti supărată, ori eşti bolnăvioară, drăguţă Lioară? Scrie-mi multe, şi nu-l mai lăsa pe Steo să se topească de dor, căci Steo e băiat cuminte şi harnic şi s-a apucat de scris, şi scrie şi şterge, şi iar scrie, şi nu-i place nimic, dar aşa o păţesc eu totdeauna la început.

Astă-noapte am visat un vis frumos, dar nespus de trist. Eram parcă luați, și trăiam într-un palat minunat, un palat din povești. Și eu eram parcă fecior de crai, iar tu domnița Li erai. Și nu știu cum și de ce, tu erai tristă, iar eu mă făceam că nu bag de seamă și inima mi se rupea de jale, cînd te vedeam că-ți întorceai de la mine ochii plini de lacrimi și nu voiai să-mi spui un cuvînt. O dată m-am apropiat de tine și vroiam să-ți apuc mînuța s-o sărut. Atunci, tu ai alergat speriată, ai deschis fereastra, te-ai prefăcut într-o porumbiță, o dată numai te-ai uitat la mine și te-ai tot dus, cu aripele-ntinse, fîfăind ușurel. Și zadarnic te-am strigat și-am plîns, întinzînd brațul după tine. Căci nu te-ai mai întors.

Atunci, m-am gătit de drum și am pornit în lumea largă, să te caut. Și-am mers, am tot mers, pe drumuri pustii și cu vîrful toiagului meu loveam fiecare piatră și-o întrebam: N-ați văzut pe Li? Am întrebat cîmpul și pădurea, și la fiecare floare din cîmp, și la fiecare copac din pădure am cercetat despre tine. Dar nici pietrele, nici florile, nici copacii n-au știut să-mi dea răspuns. Iar eu am alergat mai departe și vroiam să merg pînă la capătul lumii, să te găsesc. Și m-am tot dus, m-am tot dus, și parcă-mi crescuse barba și părul mare, și albisem și eram gîrbov de ani, abia mai mă sprijineam în toiag, dar mergeam înainte, pe căi pustii, pe poteci neumblate și te strigam pe nume, plîngînd:
— Li, domnița mea dragă, porumbița mea pribeagă, unde ești? Unde te-ai ascuns?

Și, iată, numai deodată se deschide înaintea mea o grădină împărătească, și tocmai în fundul acelei grădini strălucea un palat măreț, un palat cum nu mai văzusem niciodată. Și pe drumul care ducea la palat urcai tu, nepăsătoare, liniștită, frumoasă și tînără, îmbrăcată ca paj și cu pletele revărsate pe umăr. Picioarele mele slăbite de drum și bătrînețe nu-mi îngăduiau să te ajung și aș fi vrut să alerg, glasul mi-era stins, și aș fi vrut să te strig. Iar cînd am ajuns la poarta palatului, tu pieriseși de mult în umbra arcadelor minunate. Iar eu am căzut zdrobit pe pragul

de piatră și am început să plîng cu hohot. într-un hohot de plîns m-am deșteptat.

Așa-i că e frumos visul meu? Să mă crezi că n-am adăogat nimic, dar niciodată n-am avut un vis mai frumos și mai trist.

Cînd m-am trezit, se lumina de zi. M-am sculat și am ieșit în grădina mănăstirii, să-mi fac obicinuita plimbare. Aerul e așa de dulce, că nu te mai saturi. Și păsările ciripesc, și cucul îmi cîntă toată ziua. Din grădină, am luat-o apoi pe șinele drumului-de-fier și m-am dus pană la chilia de piatră, unde se spune că trăia sihastrul Daniil. Apoi, m-am întors acasă la mănăstire.

Am o odaie largă și luminoasă. Viața mănăstirească îmi priește de minune. Cu părintele prior, un bătrîn adorabil, glumeț și foarte sfătos, mă întîlnesc numai la vremea mesei și vorbim de lucruri bătrînești. E un preot cult, cu însușiri frumoase și, mai presus de toate, un bun român. Hazliu din fire, știe multe anecdote din viața de la țară și o spune cu fală că e copil de țăran; în ochii mei mai are un preț, care mi-l face și mai drag: a fost coleg cu Eminescu prin cl. VI gimnazială, în anii 1859, la Cernăuți.

Ieri am cercetat întîia oară vechea biserică a lui Ștefan cel Mare, restaurată de curînd. Am văzut mormîntul marelui domn, mormintele fiului său Bogdan, al doamnei Măria și al copiilor, precum și sfintele odoare rămase din vremea lor. Alături, se văd portretele ctitorilor, lucrate în fir și mătase de mîinile gingașe ale prințeselor. în mijlocul altarului e o piatră comemorativă, unde se înfige crucea. Acolo se zice că ar fi picat săgeata repezită cu putere din arcul domnesc. Din curtea mănăstirii, se vede și înălțimea de unde voievodul ar fi întins arcul. Dar acolo n-am fost încă.

Pană ieri a plouat mereu și nu m-am putut depărta din casă. Cînd am sosit aici, negurile îmbrăcau toate dealurile dimprejur, alcătuind un zid mișcător în jurul vechilor întărituri ale mănăstirii. Abia ieri dimineață au început să se desfunde zările. Acum e un veac mai mare dragul! Senin și cald.

Priveliştea e o minune, un rai. Mănăstirea îşi înalţă turnurile ei nouă într-un brîu de dealuri acoperite de brad şi fag, care se prelungesc în păduri şi poieniţe, în cari nu se sfiesc să coboare cîteodată rătăcitorii cerbi şi sperioasele căprioare.

Cerbii ajung să fie aşa de îndrăzneţi, încît nu se tem să împungă vitele cari păşunează prin acele locuri — şi fac mari stricăciuni. Vezi, prin urmare, că locurile tot mai păstrează ceva din sălbăticia lor primitivă.

Şi în cuibul acesta de brazi îşi doarme somnul de veci bătrînul voievod, tatăl neamului românesc! Iată un şoim ! Se roteşte măreţ, în cercuri tot mai largi, dasupra mănăstirii, apoi se pierde departe, spre apus.

Dar dacă-ţi întorci ochii spre sat, nu departe de mănăstire, vezi instalaţiuni de fabrici, mai încolo, gara — prilej şi mijloc pentru străini [. ..] de a pătrunde fără sfială, a pîngări acest hotar, unde ar trebui să se înalţe numai rugi evlavioase, în sunet de toacă şi glasuri de clopote şi tălăngi îndepărtate [...]. Dar în zadar te revolţi: românii noştri dau din umeri ori se tînguiesc pe toate tonurile că pier, se prăpădesc şi n-au nici o putere. Sînt şi între români unii cu durere de neam, oameni cuminţi şi harnici, cari se trudesc din răsputeri să lumineze poporul şi să-1 abată din calea-nstrăinării. Dar peste tot sînt divizaţi în două partide care se ceartă vecinie, se ponegresc şi se mănîncă între dînşii, iar în vremea asta străinii îşi fac de cap şi-i cuceresc pe toate terenurile. E o privelişte nespus de dureroasă: sate întregi cu nume româneşti, azi, nu mai vorbesc decît ruseşte [...] Eminescu simţea bine, pesemne, că Bucovina e ca şi pierdută pe veci pentru noi, cînd nu-i mai rămăsese altă mîngăiere decît să ceară o *minune:* Ştefan însuşi să se scoale din mormînt, să sune din corn, să-i vină codrii în ajutor — numai codrii, căci urmaşii de azi ai lui Ştefan cel Mare nu l-ar auzi şi n-ar putea să-1 urmeze — să alunge pe străini din ţară. El striga pe Ştefan din mormînt, pentru că nu credea, poate, că un al doilea Ştefan se va mai naşte pe pămîntul românesc. Cine ştie dacă aceia cari cred astfel nu sînt amăgiţi sau amăgitori!

Dar să lăsăm aceste gînduri întristătoare; înainte de a încheia scrisoarea asta destul de lungă, aş vrea să te rog ceva. îţi trimit azi primele coaie din cursul d-lui Onciul, cari le-am luat cu mine. Dacă se poate şi nu te stinghereşti la citit, te-aş ruga frumos, dragă Li, să-mi trimiţi partea aceea a cursului unde se tratează domnia lui Ştefan cel Mare. Dar numai dacă te poţi lipsi timp de o săptămînă. îmi închipui că şi tu prepari examenul şi n-aş dori cu nici un chip să te împiedic.

Şi te-aş mai ruga, mări ruga, încă şi mai frumos, să-mi scrii. Gîndeşte că o vorbă de la tiiie îmi dă sănătate, inimă, entuziasm. Nu, nu uita că eşti Li. Nu uita pe Steluţa ta, care mult te doreşte şi-ţi sărută ochişorii amîndoi, întîi pe unul, apoi şi pe celălalt, şi mînuţele *idem.* Şi să ştii, domniţă dulce, că Steo te iubeşte ca un nebun. Şi te visează mereu. Portretele tale amîndouă sînt pe masa lui de scris, iar cînd pleacă le poartă cu dînsul. Şi aşteaptă să-i scrii.

Te vei îndura?. ..

O sărutare frăţească lui Mitică.

Dar, încă o dată, Li scumpă, nu uita pe logodnicul tău pribeag şi înstrăinat, care în fiecare zi şi în fiecare ceas întreabă inelul: Ce face Li? Scrie-mi.

Al tău*

Steo

XLVII

Eram în biserică şi mă rugam, gîndindu-mă la tine, cînd a venit dascălul şi mi-a adus corespondenţa; o scrisoare de la Fundaţie, *Sămănătorul* şi, îndată am ghicit-o, scrisoarea ta roşie ca para focului. îţi poţi închipui cum mi-a tresărit inima de bucurie, dar biserica era plină de poporeni, şi era în toiul slujbei mari, în această sfîntă duminică a Rusaliilor, cînd altarul

şi toate icoanele sînt împodobite cu ramuri verzi, Am stat pînă la sfîrşitul slujbei, smerit, am ascultat în genunchi evanghelia şi pomenirea ctitorului adormit întru Domnul acum patru sute de ani — Ştefan vodă cel mare şi sfînt.

Apoi, pîndind un prilej, m-am furişat încet printre oameni şi am alergat în camera mea şi-am sorbit cu suflet însetat rîndurile tale pline de entuziasm, de drag, de dor, de jale, de fericire — şi te-am regăsit dulce, bună, mîngîietoare, alintată — aşa cum te-am ştiut totdeauna şi de la-nceput.

Dar pentru ce crezi în visuri urîte, Li?... De ce te laşi biruită de gînduri triste, cînd ştii bine că Steo e al tău, că numai la tine-i zboară gîndul? Şi eu am avut un vis posomorit, pe care ţi l-am povestit în scrisoarea trecută. Eu am visat aşa de trist, pentru că eram foarte neliniştit de tine, te credeam bolnavă ori supărată şi nu-mi puteam explica de ce nu-mi scrii. Acum sînt vesel şi fericit că te-ai mutat de la pension şi ai scăpat de viaţa aceea imposibilă care-ţi ruina sănătatea. Sînt fericit şi pentru că „tataia" ţi-a scris: vorbe aşa de împăciuitoare, şi toate au să apuce calea cea bună. Eu îi voi scrie, după cum îmi spui, deşi nu prea mă pricep ce să-i scriu, fiindcă în prima scrisoare i-am arătat tot ce aveam pe suflet, fără nici un incurijur, ca unui părinte. „Mamaiei", pe care o ador, îi scriu de asemenea. Tu fii liniştită şi n-ai nici o grija de-acum, împacă-ţi gîndurile şi visează fără teamă la viitorul nostru, în care eu mă uit încrezător.

Dar tu îmi scrii, dulce logodnică, să mă îngrijesc şi să mă hrănesc bine. Nu te teme, Li, am încăput pe mîna unui egumen care mă îngrijeşte ca pe un copil al lui. Nu-mi lipseşte nimic — numai *tu.* Ei, dac-ai fi tu aici cu mine, să rătăcim printre brazii seculari cari, poate, unii dintre cei mai bătrîni îşi vor fi clătinat cetina, tînără p-atunci, în faţa voievodului.

Ce dimineţi strălucite, ce amurguri măreţe am trăit, de cînd sînt prin aceste locuri. S-auzi tu Buga, clopotul cel vechi al lui Ştefan cel Mare, cum geme de lugubru, de se cutremură turnul mai tînăr decît el! El povesteşte, plîngînd şi bocind şi preamărind pe măreţul viteaz, atîtea lucruri minunante, eu l-ascult înfiorat; îmi vorbeşte în glasul lui întunecat despre războaiele lui Ştefan, de faptele lui sfinte, epopeea întreagă a evlaviosului voievod, pe care nu sînt vrednic să-l cînt. Simt atunci că mă covîrşeşte povara ce mi-am luat-o pe umeri, mă speriu singur de umbra uriaşă care creşte tot mai mare în închipuirea mea şi, înspăimîntat, dau în lături. Dar un gînd luminos îmi dă din nou curaj, mă sprijineşte şi mă inspiră, gîndul că un suflet drag, departe, tremură neliniştit şi aşteaptă; el, adoratul, şi-a pus toată încrederea în mine, în puterile mele. Şi cu gîndul acesta trăiesc şi, dacă s-ar întuneca vreodată, simt că aş muri.

Li dragă, poate cu scrisoarea viitoare să-ţi trimit un fragment din ce-am scris pană acum; desăvîrşit însă n-am nimic; scriu în fiecare zi cel puţin cîte 20 de versuri. Eu nu-mi pot da seama dacă sînt bune sau rele.

Închid scrisoarea şi toată inima mea o pun într-însa. Şi-ţi sărut mîinile, ochii, Li dragă!

La revedere,
Steluţa

Duminică

Nu mai visa urît!!

XLVIII

Mănăstirea Putna, 22 mai 1904

Li mult dorită şi scumpă floare,

Zilele acestea, am lipsit din Putna, am fost dus prin împrejurimi, la Rădăuţi şi apoi la Straja, unde am petrecut în familia părintelui Dan, membru cores-

uită la mine aşa cu drag şi să fiu mai fericit ca un serafim, cînd îl sărută Dumnezeu pe frunte.

Dragă Li, am să-ţi dau şi o veste hazlie în felul ei: anume, înalta oblăduire, reprezentată prin amabilul meu şef de la bibliotecă, văzînd străduinţele mele de funcţionar model, s-a gîndit să mă încurajeze, pesemne, şi mi-a sporit leafa cu... o, nu te speria ! Nu te-aştepta la cine ştie ce. Sporul lunar al lefei mele modeste se ridică la colosala sumă de 10 lei. Buni şi ăştia, intenţia cel puţin de a fi încurajat e lăudabilă şi n-am ce face, trebuie să mulţumesc.

Cel puţin, dacă ar fi de bun augur, sînt în frigurile aşteptărei, dacă mă primeşte astă-seară d. ministru, soarta noastră se hotărăşte. Roagă-te şi tu la Dumnezeu, căci tu ai mai multă trecere ca mine, şi să nu fii bolnavă, drăguţa mea logodnică, şi să ştii că eu te ador ca un nebun. Scrie-mi, mîine te aştept la "Minerva" pe la trei după-amiaz, da? Şi e o vreme ruptă din rai, e-aşa de cald şi bine de plimbat.

Nu ţi-e urît ţie singurică? Ce faci? Mitică a fost pe la tine? Dacă vine, nu uita să-i vorbeşti despre proiectata serbare familială, de Paşti. Aş fi şi eu fericit, dar mai ales surioarele şi bătrînul s-ar bucura mult să vă aibă cîteva ceasuri în casa noastră.

Te las: motorul a început să pufunească, roţile se învîrtesc, şi culegătorul stă de strajă la o distanţă respectuoasă, aşteptînd să închei scrisoarea şi să reîncep corecturile.

N-am avut vreme nici să trec pe-acasă, să-mi iau haina de toate zilele. Fac corecturi în redingotă. Mai pe seară — poate înainte de a primi scrisoarea mea — îţi las revista la portar, dacă o apărea la timp, căci sîntem în întîrziere.

Aş avea să-ţi mai spun încă multe, dar ne întîlnim mîine. Atunci îţi spun şi ce am vorbit cu Haret, dacă mă primeşte astă-seară.

Te las şi, încă o dată, dulce şi drăguţa şi scumpă Liliana, să nu fii bolnavă şi să ştii că Steo te doreşte mult, mult şi te aşteaptă.

Steluţa ta

XXXVII

Vineri seară 10— 11

Dragă Lia mea, mă întorc de la „Sf. Spiridon", unde am voit să stau şi eu la denie, cu nădejde de a te vedea, poate. Dar era aşa de multă lume şi atît de puţin serioasă, iar mirosul de luminări — pe care nu-l pot suferi de cînd eram mic — mă-năbuşa, încît mi-am pierdut răbdarea şi am plecat, mai cu seamă cînd am văzut că în gloata aceea ar fi aproape imposibil să pot deosebi unde poate fi Lia. Mi s-a părut că e lumină la tine, şi de aci bănuiam că ai rămas acasă, aşa că te-aş fi aşteptat în zadar. M-am întors aşadară acasă şi, pentru că mi-e dor de tine şi nu te-am putut întîlni astăzi, vreau să stăm puţin de vorbă, deşi n-am nimic nou să-ţi comunic, decît că sînt bine mersi şi mi-eşti nespus de dragă.

în odăiţa mea e cam frig — surioarele lucrează jos, în sofragerie — şi toată casa e învăluită într-un miros de cozonaci calzi. Bătrînul şi cu Aurica sînt la biserică, tocmai acum au început clopotele, vestind încunjurul şi trecerea pe sub sf. aer. Nu ştiu de ce, mă pătrunde un fior de evlavie auzind clopotele şi mi-e aşa de drag să le ascult. Aş fi dorit mult ca să ocolim împreună şi noi biserica, să ne înfiorăm de misterul sfintei legende a lui Isus. Dar, cel puţin, cred că ne va fi dat să ciocnim un ou roşu de Paşti, în casa noastră. Surorile te aşteaptă cu drag, vor să te cunoască, şi parcă te văd în mijlocul lor, şi sînt încredinţat că ţi-ar şedea aşa de bine! Vii, Lia mea scumpă? Şi dulce.,. Cu Mitică ai vorbit?

De la d. H. n-am încă nici o veste. Aştept o scrisoare pe mîine; poate că amînă audienţa pînă după Paşti. Sînt într-o continuă încordare, şi am alergat de vreo trei ori pană acasă, de teamă ca nu cumva să fi venit scrisoarea şi să nu ajung la timp. Cînd mă gîndesc, drăguţă Li, că toată fericirea mea acum atîrnă de acel sfert de ceas în care trebuie să-l conving pe d. H. că am şi eu sub soare un drept la viaţă ! în sfîrşit, ce-o fi om vedea.

pondent al Academiei Române, căruia i-am cerut mai multe lămuriri ce-mi trebuiau pentru poemul meu Dînsul este autorul unei monografii a comunei Putna; n-a putut să mi-o pună la dispoziție, deoarece a trimis-o la Bucureşti, unde cred că se va tipări şi va apărea zilele acestea. în schimb, m-a primit foarte bine şi mi-a împrumutat cîteva cărți, de care aveam absolută nevoie. Am cercetat tot ce era de văzut prin împrejurimi. Din pricina asta, dragă Li, nu ți-am scris de atîtea zile, n-am putut avea nici un moment de singurătate, deşi cu gîndul eram tot la tine. Nu eşti tare supărată pe mine, nu-i aşa? M-ai iertat? Iartă-mă şi scrie-mi, dragă Li. De la „minunea roşe" n-am primit nici un rînd de la tine, şi aştept nerăbdător poşta în fiecare zi.

Eu, poate, voi fi silit să cer o prelungire a congediului pană la 15 iunie, dar nu ştiu dacă mi se va acorda, tocmai acum, în preajma vacanțelor. Ar fi bine, că aş putea să termin o parte din lucrarea mea, s-o prezint d-lui Haret. Aşa cum am conceput eu poemul, ia proporţii destul de mari. Ţi-am făgăduit să-ți trimit un fragment, îl am şi transcris pe curat, dar nu-ndrăznesc. De ce nu eşti aici, lîngă mine? Ţi-aş ceti cu drag tot ce scriu, în fiecare zi, te-aş întreba dacă-ți place şi cum e mai bine?

în tot cazul, la Putna nu pot să rămîn mai mult de soroc, adecă pană pe la sfîrşitul lunei, deoarece începe sezonul cu oaspeți, şi, afară de asta, gazetele de p-aici au prins de veste şi au anunțat petrecerea mea aici — şi adio, linişte !

Dacă mi se acordă prelungirea congediului, va trebui să-mi caut un alt cuib, poate chiar în preajma Bucureştilor, fără ca să ştie nimeni, afară de tine şi familia, mea.

Păn-atunci, scumpă şi dragă floare, să nu mă uiți şi să-mi scrii.

P-aici, zile splendide. Eu stau ziua întreagă în casă şi lucrez. în liniştea mănăstirii, numai toaca şi clopotele mă tulbură; cucul, ziua cîtu-i de mare, mă cheamă departe în pădure, îl las să strige pană se satură. Sub streşinile mănăstirii, se grămădesc lăstunii şi cearcă în zadar să-şi facă cuiburi, dar n-au parte de ele. în fiecare seară, un servitor cu o prăjină -lungă le dărîmă. Să vezi ce țipăt şi jale e pe bietele paseri, cari zboară neliniştite şi se-ntorc speriate, dar nu se mai învață minte; a doua zi reîncep iar — servitorul însă dărîmă cuiburile, pentru că „murdăresc zidul" şi „strică albinele". Ce inimă de piatră au oamenii!...

Scrie-mi, adorată Lili, şi nu uita pe logodnicul tău

Steo

XLÎX

Li dragă, fiindcă insişti aşa de mult, îți trimit un fragment din lucrarea mea. Am început pană acum poemul în vreo zece chipuri, şi în toate ritmurile posibile, întîi în hexametri, pe urmă în alexandrini de caiibrul acestora:

O, Doină, viers străbun al munților străjeri,
Tu, leagăn de comori, izvor de mîngăieri,
Tu, care-ai plămădit în cîntece de dor
Din neamul păstoresc o țară şi-un popor,
Tu care-mbărbătezi pe tineri şi bătrîni
De cînd s-au pomenit romănii din români
Şi întovărăşeşti pe şesuri şi pe văi,
Din leagăn la mormînt, pe toți copiii tăi, —
O, zînă sfîntă, tu, ca pavăză şi arc,
Mă-nvață să slăvesc pe cel mai sfînt monarc,
De nimeni întrecut în pace şi război —
Recheamă umbra lui măreață între noi,
Coboară duhul tău cel falnic, din trecut,
Asupra mea, să-l simt în preajmă-mi renăscut,
Dă-mi suflet, dă-mi puteri, dă-mi glas înalt să cînt
Pe Ştefan cel viteaz, cel mare şi cel sfînt.

Şi aşa mai departe, vreo sută de versuri, în care căutam, după modelul epopeilor, învățate în cărți,

să descriu neamul, naşterea, încoronarea eroului, starea Moldovei din acele timpuri. Nimic mai simplu decît să tot înşiri asemenea versuri ca nişte mărgele fără strălucire pe un fir de aţă. Curînd însă mi-am dat seama că nu merge aşa. Şi, după cîteva zile de trudă zadarnică, m-am descurajat cu totul. Vroiam să las baltă şi" poem şi tot — şi mai bine să mă-mpuşc. Am rupt şi am ars tot ce scrisesem. Eram desperat şi începusem să blestem ceasul cînd am primit însărcinarea oficială de a scrie acest poem, pe care totuşi eu îl port în sufletul meu şi-l văd aşa de clar în diferitele lui părţi. Ca să-mi mai viu în fire, am luat refugiu la corespondenţa noastră, pe care o am aici cu mine, am citit şi recitit toate scrisorile tale atît de frumoase şi pline de farmec şi de entuziasm, şi pare-mi-se că am plîns puţin. Apoi m-am ridicat îndîrjit şi mi-am zis: Nu, nu se poate ca Li să piardă încrederea ce-a pus-o în mine! Tu, Steo, trebuie să scrii, măcar de s-ar surpa cerul pe capul tău! Şi am scris, fără frîu, fără rimă, căutînd să mă apropii! de sufletul unui rapsod simplu, din munţii noştri — şi sînt încredinţat că numai în aşa chip poate fi cîntat legendarul Ştefan.

De aceea am adoptat versul doinelor şi al baladelor. Nu ştiu însă dacă am reuşit. Tu judecă cu toată asprimea şi nu-mi ascunde părerea ta. Iată fragmentul (se înţelege, nu în forma definitivă):

în castelul din Suceava
Pacea nopţii e stăpîna,
Nu se mişcă nici o umbră,
Nu *răsună* nici un pas.

Doar din ceas în ceas străjerii
Mai trezesc cu glas lugubru
Liniştea pe *uliii strimte —*
Şi-amuţesc pe urmă iar.

în castelul din Suceava
Singur Petru Aron-vodă,
Chinuit de gînduri negre,
Stă în jilţu-i de stejar.

în iatac, crivatu-i încă
Neatins. Veghind dasupra,
Candela slab luminează
La icoana de argint.

— Pentru ce, o, Petre-vodă,
Nu poţi tu închide ochii?
Pentru ce nu afli tihnă
La un ceas aşa tîrziu?

Toată partea asta trebuie refăcută!

Dormi, căci iată la fereastră
Zorile *se şi iviră —*
Primăvara-i noaptea mică,
Scurt e al domniei vis.

Crunt în jilţ stă voievodul,
Pentru că nu vrea s-adoarmă.
Truda însă îl doboară,
Somnu-l prinde pe furiş.

Ci un vis grozav s-arată
Minţii sale tulburate:
— în castelul din Suceava
Sfatul ţării e-adunat.

Toţi boierii, dregătorii
Cei înalţi, bătrînii sfetnici
Sînt de faţă *— şi el, Petru,*
Stă în scaunul domnesc,

Dar deodată creşte-un freamăt,
Uşa sălii se deschide:
Umbra lui Bogdan viteazul,
Cel ucis la Răuseni,

Printre sfetnici drum îşi face,
Către scaun 'naintează —
Cruntă-i şi scăldată~n sînge
Fruntea fratelui ucis.

Spăimîntaţi se dau în lături,.
Ca să treacă Bogdan-vodă,
Toţi boierii — şi se-nchină
Fostului stăpîn şi domn.

Dar cu mare glas acesta
Strigă: — Petre, amar ţie!
Ucigaş de frate, ceasul
Răzbunării *a sunat!*

Dă-napoi coroana ţării
Ce cu sînge ai pătat-o
Şi-ai furat-o mişeleşte!
Dă coroana înapoi!

Greu în somn se luptă Petru,,
Vrea să strige slujitorii,
Vrea să fugă, *dar nu poate*
Şi se zbuciumă, gemînd...

îngrozit deschide ochii,
Cată-n jur — e ziua mare,
Lîngă el stă pîrcălabul
Ce intrase chiar atunci:

— Doamne! Ştefăniţă-vodă.
E la porţile Sucevei!
Fîlfăie biruitoare
Steagurile munteneşti.

Oastea ta e fugărită,
Fugi, măria-ta, degrabă —
Toată ţara i se-nchină,
Toată tara e cu Eli

II

Bucură-te azi, Moldovo,
Şi de nuntă te găteşte
Bucură-te *de lumina*
Cerului senin de~april!

Primăvara, *mama* noastră,
De pe plaiurile tale,
A gonit cumplita iarnă
Şi pe cruntul voievod.

Primăvara, *mama* noastră,
îţi deschide veac de aur
Şi-ţi aduce mire tînăr,
Tînăr şi 'frumos ca ea !

Bucură-te, tu, Suceavă,
Bucură-te şi te saltă,
Falnică cetate sfîntă
A străbunului Muşat.

Sune toate clopotele
La bisericele tale,
Lasă-ţi porţile deschise,
Ca să intre cu alai

Ştefăniţă, prinţ de viţă,
Fiu *al lui Bogdan, nepotul*
Vrednic al lui Alexandru
Celui Bun şi *plîns de toţi.*

III

Pe un cal *alb fără pată*
Ce aruncă foc pe nar#,
Ştefan-vodă e călare,
îmbrăcat în *tort de fir.*

Pletele-i bălaie joacă
Revărsîndu-se-n inele —
Şi-i *măreţ* ca un arhanghel
Coborît acum din cer.

Pana *de la gugiumană-i*
Fîliăie în vînt vioaie,
Flutură în *falduri* manta-i
Aruncată peste umăr.

Mîna-i dreaptă strînge frîul
De argint, cealaltă, pala
Cu mîner de pietre scumpe.
Scări şi *pinteni* sînt de-argint.

Astfel trece Ştefan-vodă
Pe Şiret în sus. Aprozii,
Călărind în juru-i, strigă:
— Să trăieşti, măria-ta!

Şi popor de pretutindeni
în vesmînt de sărbătoare
De pe şes, din văi şi dealuri
Curge-n jos, pe *drum, puhoi.*

Toţi aştern în ţărnă fruntea
Şi-i aruncă flori în *cale*
Şi-1 întîmpină *c-un* strigăt:
— Să trăieşti, măria-ta!

Toţi aleargă şi, *cucernici,*
Gîrbovii moşnegi *se-nchină:*
— Mulţumescu-ţi *ţie, Doamne,*
Că m-ai ajutat să-l văd!

Toţi aleargă — lung oftează
Fetele cu ochii galeşi:
— Doamne, mîndru i se şade
Ai jura că-i Făt-Frumos!

Saltă flamurile-n aer,
Spumegă-n zăbale caii,
Suliţele scAmteiază,
Surle sună, tobe bat.

Dar la locul Direptate
Ştefan-vodă *poposeşte.*
Ţara-i adunat-acolo
Şi-l asteaptă-n cîmp deschis.

Episcop^ *în* mantii scumpe
Şi cu cîrjile a mînă,
între ei, mitropolitul
Teoctist — cu mitra-n cap.

Preotul purtînd 'nainte
Evanghelia *cea mare,*
Şi diaconi-n stihare,
Cu cădelniţele-n mîni

Şi citeţii, *doi la număr,*
Cu făclii aprinse-n două
Sfeşnice de-argint; în urmă,
Vin boierii mari şi mici.

Ştefan-vodă sare sprinten
De pe cal. înaintează,
Se descopere, se-nchină,
Cuvios, sărut-apoi

Evanghelia *şi crucea,*
îngenunche voievodul.
Teoctist mitropolitul
Unge *creştetu-i* cu mir.

în genunchi stă tot poporul.
Nu s-aude nici un murmur.
Ştefan-vodă *se ridică*
Şi se-ntoarce spre *norod:*

— Este *între* voi vreunul
Care-mi pizmuie domnia?
Au cu voia tuturora
M-a *sfinţit* Moldova domn?

Ca o mare *răsculată,*
Chiuind, tresaltă gloata,
Brațele spre cer înalță,
Mîndre plete scuturînd,

Şi din mii de mii de piepturi
Izbucneşte-un singur strigăt:
— în mulți ani, mulți ani cu pace,
Să domneşti, măria ta!

Iată, Li, acesta e fragmentul. Nu te supăra că-ți scriu numai cîteva rînduri, dar trebuie să dau scrisoarea la poştă, care aici merge numai o dată pe zi, îți făgăduiesc o scrisoare mai lungă, de la Cernăuți, Eu mă-ntorc peste 2—3 zile la Bucureşti.

Steluța

Dragă Liliana,

Am fost ieri pe la minister şi am vorbit în chestia cunoscută cu d. Spiridon Popescu. D-ra Florescu e detaşată la Bivolari, jud. Iaşi, dar pană în septembre rămîne la Călăraşi. Pană în septembre deci, sau pe la sfîrşitul lui august nu se poate face nimic, deoarece acum *nu se fac transferări nouă.* Aceasta este tot ce am putut afla din gura d-lor funcționari.

Dealtfel, chestia e destul de încurcată, şi eu n-o pricep în ruptul capului. Țin însă ca în septembre să fac acest serviciu d-lui Mihăilescu, mai ales că oamenii aceştia sînt aşa cumsecade şi se poartă aşa de frumos cu tine.

Lilio dragă, sînt numit; numirea s-a publicat şi prin ziare, dar mie nu mi-a venit încă ordinul de numire. L-aştept cu nerăbdare. Iată dar că zi cu zi, clipă cu clipă, ne apropiem de realizarea gîndului nostru

dezmierdat de atîta vreme, de-a ne întovărăşi pe viață şi moarte. Vei fi tu fericită, alăturea de mine, Li? Eu am îndrăzneala s-o cred, căci mult mi-eşti dragă şi „încă ce drăguță".

Iartă-mă că nu-ți pot scrie mai mult de astă-dată. Sînt aşa de ocupat.

Sărut mînuşița, scumpa mea stea,
si rămîn al tău

Steo

LI

Ştii ce-am visat astă-noapte, Lilia mea? Am visat că eram fecior de domn şi tu erai doamna mea, dar duşi în pribegie, într-o țară străină şi la mare strîmtoare: n-aveam nici un ban roş în pungă! Gazda ne slujea princiar şi ne făcea adînci temenele. Ce scumpeturi, ce mîncări alese ! Tu aveai o salbă şi voiai s-o zălogeşti, deşi îți părea rău după ea ! Norocul meu că m-am tre2it la timp, altfel muream de năcaz şi supărare!

Pe urmă am adormit iar şi te-am visat lîngă mine, pe-o bancă, într-un parc, sub un tei înflorit. Şi eram aşa de fericiți! Dar visul acesta nu se poate povesti, fiindcă e prea frumos. Ce e mai frumos încă: visul continuă, deşi cadrul a dispărut, căci eu te simt pururi lîngă mine şi n-am decît să închid ochii, ca să te văd aievea, întreagă, dulce şi alintată — şi nu cred că a existat vreodată un logodnic mai nebun de fericire ca mine! Mă simt aşa de puternic şi renăscut şi sînt aşa de vesel şi aşa de trist, Lio dragă, încît aş cînta ziua întreagă. Cînd merg pe stradă, mi se pare că nu merg, ci plutesc, şi cu oricine mă-ntîlnesc, nu-l ascult ce-mi spune, şi parcă-mi vine mereu să-l întrerup: „Lasă asta, frate! Uite ce fericit sînt eu! Am o Lie, decît care nu socot să fie alta mai frumoasă şi mai scumpă comoară — şi tare mi-e dragă !" Se înțelege că nu-i spun

nimic, ci numai în gînd — şi mă felicit singur, spunîndu-mi mie astea şi altele multe.

Astăzi nu mă duc nicăieri, pană pe la 4, cînd voi trece pe la Fundaţie. Am chef de lucru, şi ăsta-i semn bun. Numai de nu mi-ar fi aşa de dor de tine. Eu cred că toată ziua să stau în iatacul tău cel drăguţ şi toată ziua de te-aş avea lîngă mine şi te-aş alinta, nu m-aş mai sătura în veci. Credeam odată că n-am să te pot iubi mai mult de cum te iubeam, dar azi te iubesc şi mai mult.

Ieri erai aşa de frumoasă, aşa de ideal de frumoasă, Li! Cum o să fii la nuntă, în rochie albă de mătasă! Cînd mă gîndesc numai, simt că un asemenea lucru trece peste puterile închipuirii mele. Ziua aceea, Doamne! fă-o să vie mai curînd.

Te las, Li dragă şi scumpă Steluţei, şi reiau firul poemului.

Pe acasă, toţi te pomenesc cu drag şi mă-ntreabă cînd vii pe la noi? Ieri, am povestit cu Ilarie multe.

Steluţa..,

Am scris mamaiei,

găsit secetă ta călimara de pe măsuţa™ d• *Sh* 2

» ££24r taM- Vrtod !i tom -

LII

Dragă Li,

minister să mă informez în chestiunea de care mi seni. întîmplarea a voit ca, mergînd la Fundat *A*

întîlnesc chiar acum pe drum pe d. inspector Haliţa, pe care l-am întrebat, rugîndu-l să intervină dînsul. Mi-a spus însă că acum nu se fac transferări, ci să viu în septembre să-i amintesc, şi atunci va face el tot posibilul. Deci d-ra Natalia Florescu poate fi liniştită deocamdată la Călăraşi; în septembre voi căuta să-i amintesc d-lui Haliţa de promisiunea dată şi chiar să intervin şi la alte persoane.

Li, acum ar trebui să te cert puţintel, pentru că în scrisoarea ta n-ai vrut să strecori nici un cuvinţel pentru Steo, afară de „dragă", dar nu te cert, scumpă Lilio, pentru că probabil erai plictisită.

Dar ştii ceva nou? Tare, tare mi-e dor de tine. Şi-mi eşti dragă, Li, ca ochii din cap. Ce faci tu, scumpa mea „vagabondă" adorată, zefiriţo dragă? Să nu mă uiţi de tot, din cauza lui Onciul ursuzul!

Steo pupă degeţelul, Sfeluţica, ochişorii, Steluţa, guriţa.

Să nu mă uiţi de tot,
Steo

Complimente resp. d-lui şi d-nei M.
Sărutări de la surioara,
întreabă mereu, cînd vine Lia?

LIII

Floare mîndră şi dragă, Li, Lilian scump şi *adoree f* M-ai lăsat ieri la Periş, iar tu perişi cu trenul. Şi, nemîngăiat, cum umblam încoace şi-ncolo, am dat peste un parc superb şi pustiu. în mijloc, un pavilion înalt, îmbrăcat în viţă-sălbatecă. M-am întins acolo pe o bancă şi nemişcat am stat trei ceasuri, ascultînd cum cîntă vîntul, mişcînd perdelele de frunză, şi mă visam un prinţ surghiunit departe de prinţesa lui, pe care i-a furat-o un balaur cu ochii de foc. Şi tu erai prinţesa,

iar balaurul cel năprasnic era trenul care te ducea departe, tot mai departe de mine, Lilian scump şi mărgăritar al meu! Am stat aşa culcat pană ce-am aţipit. Un somn chinuit şi plin de vedenii. M-am deşteptat cu un sfert de ceas înainte de sosirea trenului. La 5 eram în Bucureşti, acasă; pe la 6 nu mai ştiam unde mi-e capul de dor. Şi de-atunci te caut şi mi se pare că te văd pretutindeni, şi aştept să te-ntîlnesc pe negîndite-n stradă, deşi ştiu bine că ai plecat. Şi mi-e dor. — Ştii cîntecul?

„Şi de dor ce mă cuprinde
Dac-aş sta-n loc, m-aş aprinde —
Dar cu-atîta am noroc
Că mă mişc, nu stau pe loc..."

Adevărat că nu- stau pe loc. Azi am avut *Sămănătorul,* acum sînt la Fundaţie şi dau zor să isprăvesc odată cu un teanc de cărţi care mă aşteaptă de o săptămînă. Mîine dimineaţa merg la d. Mihăilescu, apoi trebuie să mai port de grijă altor pregătiri pentru sfîntul eveniment. La nunta noastră se anunţă mulţi invitaţi, dragă Li. Eu însă n-am să-i chem decît pe cei mai intimi. Aş dori însă să ştiu pozitiv unde o facem: la Buciumeni? în acest caz, *poate* ar veni şi d. Iorga, dimpreună cu Scurtu, care vine sigur. Aştept să-mi scrii toate cele ce aţi decis cu d. Negru.

Aş fi curios să ştiu cum a petrecut Mitică la părintele din Buşteni şi cu ce impresii a plecat din cuibul fermecat al Sinaii. Dacă e în stare să-şi biruiască lenea, mi-ar face mare bucurie să-mi scrie. Pe Ştefan nu l-am întîlnit, şi-ţi spun drept că mă cam jenez să-i amintesc eu un angajament pe care, poate, e forţat să-l neglijeze.

Actul de deces al mamei încă n-a sosit, imediat ce-l primesc, ţi-l expediez. încă ceva, Li dragă. Am uitat să te rog să-mi faci o listă de cumpărăturile cari mai sînt necesare la rochiţa de mireasă a Liei mele scumpe — ori ai lăsat-o la d-na M? în tot cazul, mîine dimineaţă mă duc pe la dînsa. Drag Lilian, ai uitat să-mi laşi poezia ta despre Dante, ciorna n-o găsesc. Trimite-mi-o, aş vrea s-o dau în numărul viitor. Căci acesta s-a completat.

La proiectul nostru de poem te mai gîndeşti? Eu mi-am făcut un plan admirabil, nu ştiu însă dacă se poate realiza şi dacă are aprobarea ta. Căci de tine depinde totul. Ce zici tu e bine. M-am gîndit ca imediat după nuntă să plecăm la Viena, unde vom cerceta ce ar fi mai interesant de văzut, apoi să ne ascundem într-un sătuleţ din Tirol, unde să nu ne descopere nici un cunoscut, şi acolo să lucrăm amîndoi, tu la *Daina,* eu să-mi termin pe *Ştefan cel Mare?* Ce zici, e realizabil planul acesta? Ar fi superb ! Frumos ar fi şi în munţii noştri, dar am fi expuşi de a întîlni zilnic feţe cunoscute — pe cînd acolo nu ne ştie nimeni, şi nici viaţa n-ar fi aşa de scumpă, în afară de drum. în septembre ne-am întoarce în ţară şi direct la Bucureşti, ne-am instala aici, am prepara examenele. Ce crezi, dragă Li? Scrie-mi tot, fără nici un încunjur.

Dar mai ales aştept cu nerăbdare să-mi scrii cum ai sosit şi dacă eşti sănătoasă. Eu sînt foarte îngrijat de tine, dragă Liliano.

Salutări respectuoase tataiei, sărut mîna mamaiei, şi lui Mitică sărutări. Iar ţie, tot sufletul meu!

Steo

LIV

Dragă Li, eşti neliniştită şi supărată că nu ţi-am scris zilele astea. Dar tu bănuieşti cîte am eu pe cap acum, du-te-ncolo, aleargă-ncoace, vino şi pleacă, cumpără, pune la cale, sînt cu totul zăpăcit. Apoi sînt năcăjit că actul, de care avem nevoie, întîrzie, s-a întîmplat — nici nu se putea altfel — ca primarul să fie în concediu, numai ca să-mi facă mie în ciudă. Bătrînul a scris din nou, şi azi am dat şi eu o telegramă, cerînd să mi se trimită urgent. Astea sînt nea-

junsurile mici cari se leagă totdeauna de nunți şi botezuri, de aceea să nu ne supărăm degeaba.

Eu, dealtfel, sînt sănătos, deşi îmi lipseşte parcă tot, de cînd ai plecat. Mi-e dor tare de tine şi mă simt aşa de singur, cînd trec pe aceleaşi străzi, pe unde am rătăcit noi glumind şi hîrjbnindu-ne, într-o vreme.

Dragă Lilian, am fost şi la d-na Mihăilescu. Cred că i-ai scris şi tu, dînsa aştepta o scrisoare de la tine. Dacă nu i-ai scris pană acum, scrie-i negreşit, ştii cît de mult ține la tine, şi tot timpul cît am stat acolo nu mi-a vorbit decît de Lia mea şi o lăuda straşnic şi mă felicita că am o mireasă atît de mîndră şi cuminte.

Dragă Li, mireasă tu scumpă a lui Steo, ce faci tu acum? Rochița ta are să fie gata vinerea viitoare, o iau pe urmă la noi acasă, s-o vadă şi surorile, dintre cari Hortensia se găteşte de nuntă.

La *cununia civilă va veni bătrînul* odată cu mine, iar Hortensia vine direct la Buciumeni. Mi se pare un veac păn-atunci. Zilele îmi trec plicticoase, lungi, de cînd nu te mai văd în fiecare zi.

Ieri am fost cu d-ra Florescu la minister, m-a rugat d-na M. s-o conduc şi am reuşit în sfîrşit s-o introduc la un şef de birou de la care a luat informațiile necesare.

Dintre prieteni vor veni la nuntă: Sandu, Scurtui Sadoveanu şi un pictor, Kimon Loghi — aceştia s-au anunțat păn-acum. Ilarie zice că nu vine! M-am supărat şi i-am spus că nu mai vorbesc cu el, dacă face una ca asta.

Vestea despre moartea bietului Bercuță, prietenul meu, m-a întristat mult. De aceea voi căuta să-1 suplinesc eu pe lîngă stăpîna mea adorată şi sper că o voi face cu oarecare succes. *Pauvre* Bercuță. *Requiescat in pace !* Mie ştii cît mi-era de drag.

îți alătur aici o poezioară a lui Nanu, care, se vede, n-are de lucru. Cred că-ți va face plăcere s-o citeşti, căci e dedicată ție, pe cît se pare. Ți-o trimit *â titre de curiosite.*

încolo nimic nou, dragă. Dar mi-e dor de tine, Li, nu mai pot de dor.

Frățiorul meu marinar e la Macin, cred că va veni şi el la nuntă.

Scrie-mi, Lilianule scump şi bun, şi nu fi supălat pe Steo, care-ți sărută ochii şi mîinile de o mie si una de ori.

Comunică părinților iubiți cele de cuviință din parte-mi; asemenea şi lui Mitică.

Te sărut dulce,
Steluța

Scrie-mi dulce mi-li (adică mireasă Liliana).
Te iubesc mult, cît luna, şi stelele, şi pămîntul.
Nu uita pe Steo, dragă Youm-Youm!...

LV

Dragă Li,

Azi a sosit actul şi ți-1 trimit, ca să-1 alături la celelalte; totodată să-mi scrii cînd trebuie să mă prezint la primăria de aci. Nu te superi, dragă Li, că mă adresez tot ție şi pentru asta?

Dar eu vreau să ştiu categoric *unde* facem nunta, adică cununia religioasă, căci pentru cea civilă viu eu la Galați cu bătrînul, pe ziua de 25 c. Cînd am primit scrisoarea ta din urmă, ți-am răspuns imediat; de-atunci sînt într-o continuă nelinişte, mă doare foarte mult că te ştiu atît de contrariată şi aş dori să ştiu dacă lucrurile s-au mai îndreptat, ceea ce îmi place să sper. Dealtfel, să nu te mire nimic, scumpă şi adorată, toate evenimentele mai însemnate din viață sînt împreunate cu năcazuri şi plictiseli, mai mari sau mai mici; nu trebuie să disperăm, ci să mergem înainte, să nu ne pierdem cumpătul şi seninătatea.

Eu am multă încredere în tine, tu eşti aşa de cuminte şi bună. încrede-te şi tu în mine, şi toate au să meargă bine.

Diseară sper să-ţi scriu mai multe, acum te las şi te sărut cu dor mult.

Scrie-mi. Nu-i aşa că nu mă vei lăsa în neliniştea asta?

Dl. Iorga s-a anunţat că ar fi dispus să asiste şi el la nunta noastră, eu nu ştiu ce să-i răspund pană acum. Aştept hotărîreâ ta. în orice caz, însă, scrie-mi, şi înc-o dată, nu te descuraja, Liliano dragă.

Al tău veşnic,
Steo

LVI

Mult m-a întristat scrisoarea ta din urmă.

De ce, Lilianule scump, de ce te laşi în voia unor gînduri aşa de urîte? Eu aşteptam să-mi scrii veselă şi mulţumită, şi cînd colo, aflu că o duci numai într-un plîns. Asta însamnă că nu eşti cuminte, dragă Li, şi ar trebui să te cert serios şi să-ţi demonstrez că nimic nu-i mai zadarnic pe lumea asta ca lacrimile. Dar cum n-am puterea asta, hai să plîngem împreună. Vino aici, la Steo al tău, şi el are să fie tot Steo care te iubeşte mult, şi rîde, cînd rîzi tu, şi plînge cînd plîngi. Ai făcut bine, Lilio dragă, că mi-ai scris mie şi ţi-ai uşurat sufletul, sufletul meu adorat. Aşa să faci totdeauna, păsărică mea rănită! Să-mi spui frumos ce te doare. Cu drag şi sfios am să viu să îngenunchez lîngă tine, cînd te voi vedea tristă. Şi am să-ţi apuc amîndouă minutele şi am să mă uit în ochii tăi, şi între două sărutări am să-i rog să fie cuminţi, că-i mare păcat de ei! Eu ţi-am mai spus de atîtea ori că tu trebuie să ai milă şi să-ţi cruţi ochii aceia frumoşi. Dacă oamenii nu te cruţă, cel puţin tu să te cruţi pe tine. De ce nu m-asculţi? Mi se rupe inima cînd mă gîndesc că suferi, şi eu sînt departe. Dar cred că, Sosită la ţară, ţi-ai regăsit codrul, fratele nostru iubit. Şi te-ai plîns lui iarăşi şi v-aţi recunoscut, aşa e, Lilianule scump, că nu mai eşti aşa desperată? Admit că poate sînt puternice motive de nemulţumire în împrejurările în cari a căzut nunta noastră, dar aşa e viaţa, dragă Li. De ce să ne mai amărîm sufletul şi să nu iertăm greşeli oricît de mari ale celor care le fac din orbire, inconştient. Trebuie să ne obişnuim, Lilio dragă, să considerăm lumea şi viaţa aşa cum sînt şi, pe cît e posibil, să le împăcăm cu firea şi aspiraţiile noastre. Iar unde nu să poate altfel, să nu renunţăm la luptă, cu cea din urmă energie.

Tu-mi scrii, draga mea mireasă, că e mai bine să nu facem nunta la Buciumeni. Eu aş fi vrut mult să te văd pe tine zîmbind mulţămită. *Scrie-mi care este ultima hotârîre, pentru ca să mă orientez şi cînd să vin la Galaţi?* Şi nu mai plînge, dragă Li, lasă că are să vină Steo şi „te ia în braţe" şi zburăm amîndoi cu trenul, departe, departe !

Scrie-mi, dragă Lilian.

Te sărut cu dor,
Steluţică

Ieri ţi-am trimis o scrisoare pe adresa din Galaţi? Ai primit-o?

LVII

Lilian tare scump şi foarte drag!

Dună zile lungi si triste de seceta s-a indurat

eu amîndouă scrisorile tale, cari au picat deodată, şi de atunci sînt liniştit şi vesel şi aştept cu încredere ziua cea mare, cea mai frumoasă din viaţa mea. Dup-a-tîtea griji, începe să se lumineze şi pentru noi. Nici nu se putea altfel. îţi mulţumesc.

Lilianule drag, tu ştiai că Steo trebuie să fie foarte trist şi de aceea i-ai scris frumos şi atît de mult, şi aşa de drăguţ ciripeşti tu din cuibul tău de păsărică răsfăţată. Un lucru însă mă supără şi mă întristează mult, dragă Li, că mi-e peste putinţă să plec din Bucureşti pană joi seara, deşi aş fi dorit din tot sufletul meu să nu te contrazic şi eu, după ce ai avut atîtea năcazuri de îndurat.

Şi dac-ai şti ce dor mi-e de ochii tăi şi mai cu seamă de cînd mi-ai scris că mîine vii la Tecuci şi mă aştepţi, şi eu n-am să fiu acolo. Eu voi face tot posibilul să plec de miercuri seara, dar nu cred că voi putea, între altele, mai am să mă întîlnesc joia viitoare şi cu d. Iorga, care vine la Bucureşti anume pentru *Sămănătorul* o dată pe săptămîna. în tot cazul, pentru foaia dotală nu cred că încape atîta discuţie, ca să-mi răpească mai multe zile; este, mi se pare, un act care trebuie legalizat la tribunal, după ce se face învoiala — şi atîta tot. Tu ştii bine, dragă Liliano, că eu nu pun condiţii şi sper că ne vom înţelege cum nu se poate mai bine cu tataia. E adevărat însă că ar fi foarte bine să ne rămînă ceva şi pentru noi şi, dacă s-ar putea, să facem şi voiajul proiectat, sau altul.

Eu, dragul meu Lilian, sînt strîmtorat până-n septembre. în vederea asta, şi părerea mea, şi a bătrînului este să nu se facă nuntă mare, ci intimă, în familie, şi fără pretenţie, cum zici şi tu. Cred că vom fi şi mai mulţămiţi astfel. Cît despre prietenii mei, nu duce nici o grijă; sînt toţi oameni cari nu ţin la formalităţile obicinuite şi mai ales d. Iorga, pe care prea multe ceremonii şi zgomot prea mult mai curînd l-ar indispune şi l-ar face să fugă.

De aceea, dragă Lilio, nu te îngrija în privinţa asta; toate vor ieşi bine şi frumos. Ce păcat că nu pot

veni mai devreme, să ne înţelegem şi să vorbim de toate.

A rîs cu poftă bătrînul meu, cînd i-am spus de dorinţa bunelului tău, care mi-e foarte drag. Mie îmi plac mult bătrînii şi copiii. M-a întrebat dacă e mai bătrîn ca dînsul.

Rochiţa ta e la mine acum, am văzut-o ieri, e foarte drăguţă, ca şi stăpîna ei, care ova însufleţi, şi o aşteaptă. Stă împachetată gata într-o cutie mare şi o aduc cu mine.

Cele ce-mi scrii în ultima scrisoare le voi cumpăra cu soră-mea aici — altceva însă n-am cumpărat, cum e peteala, mănuşile (ce nr.?) şi lămîiţa.

Scrie-mi cum te-am rugat, ca să ştiu ce să fac. Nu te sfii şi scrie-mi tot. De ce nu pot să viu mîine ! Dar mai sînt cîteva zile la mijloc, la nevoie am putea amîna cununia civilă cu 2—3 zile; cea religioasă însă rămîne tot la 29, nu-i aşa?

Cum aş zbura la Lia în braţe, dragul meu Lilian, viţioarele de mult n-au fost mîngâiate şi ochii trişti! Abia aştept să îngenunchez iar lîngă domniţa mea ursită. Lui Mitică sărutări, idem, vărului Nică, pe care-1 doresc.

Sărut amîndouă mîinile mamaiei duioase şi bunelului.

îmi voi da toate silinţele să cîştig şi pe tataie, care ştiu bine că nu e om rău.

Te sărut,

Steo

Iartă-mă, dragă Liliano, că ţi-am scris aşa urît. Arată cele mai respectuoase complimente întregei familii, atît din parte-mi, cît şi din partea familiei mele. Şi spune-i degeţelului că-1 sărut pe unghie.

LVIII

Mărgăritar scump nespus! Lilian dulce şi adorat, mîine pe vremea asta trebuie să te găteşti de drum.. Cînd mă gîndesc că vei zbura din braţele mele şi multe zile n-o să te mai strîng la piept, îmi e nu ştiu cum. Ia-mă cu tine, dragă Li, şi ascunde-mă în lunca Tecucelului, cum mi-ai făgăduit odată, că şi mie mi-e dor de umbra din crîng.

Ieri seară am fost cu Ilarie şi cu Sandu într-o grădină şi am stat de poveşti. Eu nu prea ascultam spusele lor, mă uitam la cer şi mă gîndeam la Li. Şi cînd închideam ochii mi se părea că eşti lîngă mine. Din boschete îndepărtate ajungea pană la noi o romanţă suspinată pe vioară, şi atît de tristă, că-mi rupea inima. Oare de ce cîntecele triste sînt mai frumoase, ori ne plac nouă mai mult? Cîntecul ne-a pătruns pe toţi si conversaţia noastră a luat o faţă foarte melancolică. Sandu se tînguia că i se trece viaţa pustie, fără un fior de iubire, fără o schinteie de faraiec. Ilarie îl combătea, dar în fond simţea şi el acelaşi lucru. Şi între dînşii eu păream un străin, venit din alte lumi şi gata să se reîntoarcă iarăşi acolo. Ce dureros e să te simţi fericit şi să vezi în jurul tău atîta dezastru şi mizerie! Eu sînt fericit, Li, şi uneori fericirea mea îmi apare aşa de nemărginită, încît mă întreb cu spaimă dacă o merit, dacă nu este o iluzie. Şi atunci aş vrea să alerg la tine, să te iau în braţe, să te sărut, să te strîng la piept, de teamă că te pierd.

Să ştii, dragă Li, că sînt atît de rare sufletele care se-nţeleg pe lumea asta şi se pot topi unul într-altul. Şi sînt atît de multe piedici fireşti care le zădărnicesc întîlnirea. De aceea noi trebuie să ne credem norocoşi, că totuşi ne-am întîlnit, şi nu preaftîrziu — cine ştie dacă peste cîţiva ani n-ar fi fost un dezastru! Să ne lăsăm dar în voia gîndurilor noastre scumpe, să ne bucurăm de viaţă şi să uităm lumea întreagă, ca cei doi fraţi îmbrăţişaţi, într-o haină îmbrăcaţi din poveste. Să trecem cu ochii închişi pentru tot ce ne-ar deştepta din vis. Şi atunci viaţa.o să ne pară un basm frumos. Vrei?

Steluţă

Azi, după-amiaz, trimit un frăţior cu geamantanul. Am fost de dimineaţă pe la Şcoala Centrală şi am lăsat caietul la portar. D-ra Gabor nu se sculase încă. Acum merg la minister. După-masă, la Fundaţie.

Iar deseară, Stea dragă, deseară... ştii tu: un degeţel micuţ şi drăguţ, o guriţă micuţă şi drăguţă şi doi ochişori mari şi schinteietori, fericitule! Cine are să-i sărute?

LIX

Bucureşti, 10 sept., vineri, 1904

Sînt foarte plictisit şi amărît că nu pot pleca spre Lia mea astă-seară, după cum aveam de gînd. S-a întîmplat însă că Tz., de la care trebuie să-mi cer concediu, lipseşte din Bucureşti şi trebuie să aştept venirea lui. în afară de asta, am răcit aşa de straşnic, încît azi de dimineaţă nu mai puteam să mă mişc din pat, şi nici n-am fost la Fundaţie. Acum numai capul mă doare, încolo sînt bine, căci nu mă las eu cu una, cu două. Deci să nu fii îngrijată, dragă Liliana, e o simplă influenţă — boală comună toamna tuturor bucureştenilor — şi de care sper să scap în curînd. Mai neliniştit sînt de starea sănătăţii tale: *tăcerea* ta nu e semn bun. Mîine cer şi sper să obţin concediu, şi dacă — este un *dacă* — nu se va ivi o nouă dificultate, atunci duminică dimineaţa sînt la Berheci. în tot cazul,

eu îți voi telegrafia de mîine. Dacă nu primești telegrama mea pană la orele **3** p. m., te rog să nu mă lași fără răspuns și să-mi scrii curat dacă tot mai ești bolnavă. Grijește-te bine, scumpă nevestică.

Te sărut,

Steo

Mitică a fost azi pe la mine și eu pe la dînsul. Tare i-e dor de voi! Spune multe complimente mamaiei din partea familiei. Aseni. ție. Și să mă ierți că-ți scriu numai pe o cp. Sărut forfecuțele.

Vai ce dor mi-e de tine, Li!

LX

Vineri [București, 16 sept. 1904]

Dragă Li, am sosit teafăr la București, unde mă așteptau la gară Didinache cu Jenică, deși nu-i vestisem că sosesc. Cu cîteva ceasuri înainte fusese și Mitică pe la noi, crezînd că trebuie să sosim. A doua zi, pe cînd mergeam la slujbă, eu adică, l-am întîlnit pe stradă — am trecut pe la Fundație și de-acolo acasă, unde am mîncat struguri și am băut un păhărel de vin împreună. Mitică vă dorește mult și așteaptă nerăbdator să te vadă cum arăți ca doamnă, scumpa mea domniță dragă.

Cel dintîi lucru ce l-am făcut venind aici a fost să scriu»lui Haret, care însă nu era la București și i-am trimis scrisoarea recomandată la Sinaia. Acum aștept să mă cheme în audiență cît mai curînd, deoarece săptămîna viitoare, poate chiar miercuri, după cum scrie prin gazete, își va lua congediu și pleacă în străinătate. Astfel zilele acestea sper să termin definitiv

cu chestia Aman și să iau în primire muzeul. Căci, firește, ministrul nu poate pleca lăsînd lucrurile încurcate. Imediat ce termin cu această afacere, îmi iau concediu pentru cîteva zile și alerg la tine, să te iau și să venim împreună, căci fără tine îmi pare toată lumea pustie și zadarnică. Și ai mei te doresc foarte mult; ei credeau că venim amîndoi. Am făcut bine însă că m-am grăbit să vin eu întîi, cu toate că la Fundație puteam să mă prezint și cu întîrziere de cîteva zile. Un lucru mă contrariază foarte mult, anume Tzigara nu s-a întors încă în București și fără avizul său nu pot să încasez leafa, după cum speram, iar cei de-acasă . n-au bani deocamdată. Eterna chestie a banilor, care te exasperează pe tine. Dar, te rog, dragă, scumpă Li, să nu fii nici supărată, nici îngrijată, căci lucrurile se vor aranja în scurtă vreme cum e mai bine. Eu mă simt așa de odihnit și cu puteri înzecite de muncă; am vorbit cu d. Gîrboviceanu să mă angajez și la *Albina,* unde voi fi plătit — prin urmare, un nou izvor de cîștig, care ne va prinde bine. Mă gîndesc — dar mai întîi te întreb pe tine dacă îți convine — să mă adresez lui Banu, care cred că ar putea să te recomande ca profesoară de 1. română la vreo școală particulară, deși e cam tîrziu acum și mai toate locurile sînt angajate. Tu ce crezi?

Dragă Lilio, scrie-mi imediat și te rog încă o dată să nu fii îngrijată.

Rog pe mamaia mult să mă ierte că nu-i pot espedia banii ce-i datorez, dar imediat ce încasez mîne sau poimîne — cînd trebuie să sosească Tzigara — vă expediez telegrafic o sumă mai mare. Am nădejde să storc și de la ministru leafa pe cele două luni de vară și dau zor în același timp să termin poemul, care a stagnat tot timpul verii. îmboldit însă de griji, am aici chef de lucru și am pornit ca o furtună. Nu fi îngrijată și înarmează-te cu răbdare. Gîndește-te că Steo e veșnic cu gîndul la tine — și răspunde imediat. încă două-

trei zile şi alerg în braţele tale. Mi-e dor de Lilian adorat şi ex topilaş şi te sărut de cel puţin de o sută de ori,

Steo

P. S. Trimit deocamdată 20 fr. — şi pe luni, dacă nu duminică, după cum ţi-am spus mai sus, vine şi restul. încă o dată, Li dorit cu lacrimi, scrie-mi şi aşteaptă. Poate să aduc şi pe Didinache cu mine.

Sărutări de mînă mamaiei.

Ai tău,
Steo

LXI

[Bucureşti, 24 septembrie 1904]

Iată-mă silit din nou să-mi amîn plecarea cu câteva zile, din motive de economie, pe care cred că le vei aproba şi tu. Anume, secretarul general al Ministerului de Culte îmi făgăduise că-mi va pune la dispoziţie nişte bilete de drum. Am fost şi ieri şi azi pe la dînsul şi mi-a spus că n-are acum, dar să trec peste câteva zile, marţi sau miercurea viitoare, cînd îmi va de negreşit, îţi poţi închipui cît de mult mă supără acest lucru, dar n-am încotro. Mă gîndesc c-am putea realiza o economie destul de mare, şi cu banii pe cari i-aş cheltui pe tren am putea să plătim transportul mobilei de la Galaţi la Bucureşti. De aceea te întreb pe tine, dragă Li, ce să fac. Să aştept pană pot pune mîna pe biletele făgăduite? Scrie-mi dacă mai te simţi în stare să rămîi zilele astea la ţară sau să renunţ la bilete şi să iau primul tren. Aştept răspunsul tău. Dar să nu fii supărată pe mine, că nu sînt vinovat. Nu-ţi poţi face idee în ce stare de tulburare mă găsesc. îmi vine să cred că n-am nici un noroc, şi fiecare zi îmi pare un veac de chin. Sînt aşa de neliniştit şi mă simt aşa de departe de tine, parcă mări şi ţări ne-ar despărţi. Toată lumea p-aici mă-ntreabă de tine, şi eu întorc ochii în altă parte, pentru ca să nu vadă că se umplu de lacrimi. Lui Mitică i-am spus că eu plec azi. Nu prevăzusem chestia cu biletele.

Mîine mă duc la d-na Aman, care a căpătat poruncă să-şi ia catrafusele. Aş întrebuinţa zilele acestea ca să iau muzeul în primire, şi astfel se poate să tragem d-a dreptul la casa noastră. Am improviza acolo un adăpost, pană cînd ne vine mobila.

Dar încă o dată, dragă Lilian, scrie-mi dacă mai e chip să aştepţi. Dacă nu, sînt gata să renunţ la tot şi să alerg la tine.

Al tău,
Steo

LXII

Mein herzallerliebstes Kind,

Sei so gut und sende mir die *Korrekturen* Bolinti-^ neanu, die ich fur „Minerva" abfertigen muss.*

Ich hab' mit dem Herrn Prof. Densusianu gesprochen — der hat mir gesagt, er mache eine Ausnahme mit mir, und so kann ich im Februar, oder wenn ich will — vielleicht noch eher — meine Prufung machen.

Was macht meine siisse Lilie? Ich kiisse sie tausendmal, und ich liebe sie toll.

Dein**,
Steo

* Sînt în sufragerie, mi se pare.

sianu, care mi-a spus că face o **excepţie cu mine,** aşa **ca. mi** pot **a**

LXIII

27 apriiie 1905

Dragă Li,

Am călătorit bine, dar m-am plictisit aşteptînd prin gări. La Tecuci am stat aproape un ceas. Acasă i-am găsit pe toţi sănătoşi — şi mulţumesc mamaiei pentru admirabilul cozonac. Cu Mitică încă nu m-am găsit. Aurica e bine, dar tot slabă: numai pielea şi oasele. La Fundaţie merg acum să văd ce mai e pe acolo. Toate ar fi bune, dar... tu lipseşti, Liuşor. Astă-noapte m-am deşteptat de vreo trei ori, şi de dimineaţă eram foarte mirat, zăpăcit de somn, că nu-ţi aud glăsciorul: „Scoală, Steluţico". Tu, dragul meu drăcuşor, să te îngrijeşti bine, că erai destul de răcită, cînd am plecat, îţi trimit deocamdată 80 fr., douăzeci mi i-am oprit să cumpăr seminţe şi să-mi mai rămînă şi mie de sămînţa. Răspunde-mi imediat.

Te sărut, floricică scumpă din deal, şi mi-e dor de tine. Sărutări de mînă mamaiei si complimente de la toţi,

Steo

Ce mai face „Topilaş"? Ai dat mîncare boboceilor pe ziua de azi? Salut pe Regele şi Osman.

LXIV

Duminică, 1 mai m5

Draga mea soţioară,

c l n d ^ s c t f a L S e l e Sd l1 SMn PU ?<î?j« ™ an de

împreună într-o zi ca asta, şi mînă-n mînă Să ne rechemăm amintirile scumpe, să ne mai întoarcem o dată cu gîndul pe drumul ce l-am făcut de atunci încoace.

Ce dor mi-e de tine, dragă L i ! Oare ce faci tu în momentul ăsta? Te gîndeşti şi tu la mine şi la viaţa noastră trecută şi viitoare? Aş vrea să te strîng în braţe şi să-ţi sărut ochişorii şi să-i întreb de ce mi-s aşa de dragi ?

Mitică a plecat tocmai acum de la noi. L-am reţinut la masă şi 1-a apucat ploaia — trebuie să ştii că pe-aici plouă mereu de vreo două zile. Dacă şi p-acolo plouă, apoi cred că trebuie să-ţi fie tare urît.

Aseară am fost la Iorga, care s-a-ntors cu un bogat bagaj de impresii şi de veşti de prin Basarabia — cartea e jumătate scrisă. M-a întrebat şi cucoana lui despre tine, şi amîndoi îţi trimit complimente. Iorga pleacă peste vreo două săptămîni iar în Basarabia, căci în vacanţa Paştelui n-a putut s-o cutreiere toată.

Mîine, Filip pune sub tipar poemul meu. Am renunţat la ilustraţii, pentru că ar zăbovi prea mult, şi eu ţin să-1 dau în librării cît mai curînd. îmi pare rău, căci desenurile lui Mantu ar fi încadrat bine cîteva momente principale şi ar fi adaos o şansă de succes. Dâr desenurile se fac greu; compoziţia e mai complicată ca în volumul lui Sadoveanu, unde desenatorul avea sub ochii lui elemente îndeajuns—cu atît mai grea e o compoziţie istorică, în care intră atîtea consideraţii de culoare a vieţii de pe atunci, cu ideile, tradiţiile şi costumele ei uitate.

Ar fi trebuit ca Mantu să ia din timp şi să studieze poemul şi să răsfoiască volume întregi; în schimb însă, deşi i-am lăsat o parte din manuscris cînd am plecat la ţară, el n-a lucrat nimic şi spunea că de aci-nainte să s-apuce, iar Filip voia cu orice preţ să scoată întîi volumul celălalt, versurile, pe cînd toată lumea aş-, teaptă poemul. Eu aş vrea să apar cu amîndouă odată sau la un scurt interval.

Nici Kimon n-a făcut nici o ispravă cu coperta, e dus în Macedonia dinainte de Paşti, şi eu nu pot să-1 aştept pană ce se-ntoarce, deşi sînt sigur că are să se

cam supere. L-am rugat pe Steriadi, cel care a făcut pe *Bunica,* şi mi-a făgăduit să-mi alcătuiască el o copertă.

La poem o face tot Mantu, cred că coroana lui Ştefan cel Mare, cît se poate de simplu, cu titlul *Din zile mari* — Poem istoric de... şi atît.

Tu ce-ai făcut, dragă Li, de cînd am plecat? Ai scris ceva? Ori ai uitat făgăduiala noastră? Deseară, sîntem la Sadoveanu, eu şi Scurtu, invitaţi după-masă.

Mîine mă duc la Universitate (vezi că mă ţin de vorbă) şi de-acum încep să prepar examenele.

Vreau să termin însă şi pe *Tannhäuser* — ştii pentru ce. Tu cum te simţi, dragă?

Ce face mamaia? Tot aşa de rău tuşeşte? Ar trebui numaidecît să trimiteţi pe Nastasachi la Nicoreşti, s-aducă gudron, şi-i garantez că scapă de tuse în cîteva zile.

Aurica e bine, şi toate surorile îţi trimit sărutări şi complimente mamaiei, căreia îi sărut şi eu mîinile, şi pe tine te sărut.

Dacă ţi s-a urît p-acolo, vino la Bucureşti, Liuşor. Dar mie tare mi-e nesuferit, parcă se dărîmă casele pe capul meu, cînd trec pe stradă, şi e murdar pretutindeni, şi aer stricat, şi oameni meschini, şi mutre sarbede. La noi în casă e o linişte de mormînt, căci veselia erai tu; bătrînul tînjeşte într-un colţ, cînd nu seadînceşte în vrun clasic, surorile lucrează zi şi noapte, cum le ştii, şi eu mă gîndesc la Li, care e raza binecuvîntată ce luminează şi înveseleşte toate feţele, cînd e aici, şi aduce spor la muncă şi îndemn la viaţă totdeauna; iar mie mi-e cald şi bine, căci în sufletul meu ţi-ai sălăşluit lumina pe veci, tu, rază dulce şi sfîntă !

Te sărut şi te îmbrăţişez, al tău logodnic cuminte şi soţ înamorat.

Steo

P. S. Adresa lui Mitică e: str. Ştirbei-vodă, 182. El mi-a făgăduit că o să vă scrie.

Studentul furnizor al nostru de caiete mă întreabă ce anume caiete dorim. Scrie-mi tu, că eu nu le ştiu.

Te pup,
Steluţa

Ştii că Vlahuţă s-a însurat? Mitică zice că ia şi el pe Bubi şi se face medic rural.

Aţi găsit purceluş cu coada sfredeluş?

LXV

Luni, 2 mai [1905]

Dragă Liule,

Ieri seară, era vorba să mergem la Sadoveanu, dar Scurtu n-a venit pe la mine să mă ia, şi mai bine mi-a părut, că am stat acasă şi am lucrat pană la 4 dimineaţa. Mai am epilogul şi sînt gata cu poemul, peste vreo zece zile, sper să-1 văd şi tipărit. M-a apucat o furie şi o sete de lucru, cum n-am mai avut de vreo doi ani. La facultate încă n-am fost, că m-am sculat pe la 10, şi la fundaţie e oribil de mult de muncă, mai ales că se apropie ziua raportului — 9 mai. Şi căldurile au început p-aici; astfel, peste zi sînt tare plictisit, dar noaptea e o plăcere să lucrezi.

Pe-acolo, pe la *noi,* e vreme frumoasă ori plouă? Nu ţi s-a urît? Dacă aş putea să mă reped măcar pentru o zi, să te pup şi să mă-ntorc cu expresul, sau să te iau şi pe tine la Bucureşti — ce zici?

închei aceasta, c. p. la Fundaţie, în orele de serviciu. Mă grăbesc s-o trimit la cutie, ca s-o primeşti mîine.

Ai primit bomboanele? în curînd, o scrisoare mai lungă, dar păn-atunci, te sărut şi rămîn al tău,

Steo

Scrie-mi cînd e termenul de pl. la bancă. Eu, deocamdată, n-am parale. Filip nu mi-a achitat încă restul.

Sărutări de mîini mamaiei şi părintelui, iar lui Ştefan sărutări.

LXVI

Miercuri

Dragă Li,

Sînt foarte plictisit, deoarece nu ne-a plătit lefurile astăzi, astfel că tocmai sîmbătă vei primi banii. Acasă, altă belea; le lipseau 40 fr. din suma chiriei, şi scadenţa era ieri, 10 mai, aşa că trebuia să-i scot din pămînt. Am alergat şi eu şi m-am împrumutat. Hortensia ia leafa ei pe la 17 c. şi atunci mi-i înapoiază.

Nici Filip nu mi-a plătit nici un ban, pentru că n-are, deşi i-am făcut scandal.

în schimb, am primit hîrtia de la minister, prin care sînt însărcinat cu traducerea operilor lui Wagner, plătindu-mi-se patru sute chiar de acum. Mîine sau poimîine sper să încasez.

Bătrînul a fost la d. Haret, dar nu l-a primit şi a trimis vorbă să scrie ce vrea să-i comunice, deoarece e foarte ocupat. I-a scris. Nădăjduiesc că chiar săptămâna ac. se va întruni comitetul, şi are multe şanse ca să-şi vadă, în sfîrşit, visul cu ochii.

P-aici sînt călduri caniculare, de-ţi lepezi sufletul, şi în alee e o atmosferă nesuferită. Şi îţi poţi închipui în ce hal mă găsesc eu, cum îmi lipseşte şi Tecucelul răcoros, şi tu.

Dragă Liuşor, eu sînt desperat de dorul tău. Ce mai face mînuţa? Să te grijeşti, puiule scump, să nu te răneşti, cînd te ciupesc boboceii.

Te pup din fugă şi închei scrisoarea asta aşa, ca să nu scap poşta. Dar aş vrea să fiu mai bine bobocelul moţat decît custodele la Fundaţia măriei-sale.

Dragă Liuş, scrie-mi şi nu te supăra. La Bîrlad poţi pleca în tot. cazul sîmbătă. *Mîine* merg la Universitate.

Te pup încă de cîteva mii de ori şi sărut mîinile mamaiei. Pe Miticuţă nu l-am întîlnit, căci eram la bancă, cînd a venit el pe la noi.

Al tău,
Steo

în ultimul moment primesc de la „Minerva" 20 fr., pe care ţi-i trimit ca să-i ai pentru Bîrlad. Mîine cred că-ţi voi trimite şi restul.

LXVII

[12 mai 1905] vineri

Dragă Liuşor,

Astăzi ţi-am pus la cutie două cărţi poştale venite pe adresa muzeului. Aştept o scrisoare de la tine. De ce nu vine? Nu cumva n-ai primit încă cele trimise de mine? Sau eşti bonavă ori năcăjită? Te rog răspunde-mi şi combină astfel lucrurile, ca la fiecare postă să am o ştire de la tine, altfel mă laşi să-mi fac fel de fel de gînduri şi nu îmi pot găsi liniştea nicăiri, ştiindu-te departe de mine. Ori poate boboceii şi celelalte afaceri ale gospodăriei te absorb cu totul şi nu mai ai timp să scrii o carte poştală pentru Steo? Mi-e aşa de dor de tine, încît aş răbda orice tortură, numai să te pot avea lîngă mine. Şi tu nu-mi scrii. E frumos? Haide, răspunde-mi imediat că sînteţi sănătoase şi tu şi mamaia şi toate sînt bune. Ce veste ai de pe-acolo? A plouat? Osmanei se poartă bine, ori la fel cu Nastasachi?

în pachetul cu seminţe am trimis şi trifoi roşu, şi zorele. Fasole *ţucără* n-am găsit, am trimis, în schimb, *grasă.* Ai primit pachetul? Chioşcul, dacă-l faci, că e

un lux, şi numai dacă nu costă prea mult, să-l facil între cei doi nuci de pe zăpodie. Gardul s-a isprăvit?

Scrie-mi, dragă Li, nu mă lăsa aşa.

Te pup de o mie de ori la cub, şi sînt al tău,

Steo

Complimente lui Ştefan.

Sărutări de mînă mamaiei şi părintelui.

Am încunoştiinţat cele de cuviinţă la administraţie, Cum o cheamă însă pe d-ra Virginia? Banii ţi i-a trimis ţie? *

LXVIII

Liul mea scump,

îţi scriu aceste rînduri tot aşa în pripă, pentru că toată ziua de azi am pierdut-o pe la minister. Ştii ce anevoie merg lucrurile, cînd e vorba să ţi se facă un mandat. în sfîrşit, am pus mîna pe mandat, şi mîine dimineaţă încasez banii.

Din leafa pe luna asta n-am înţeles nimic, mi-am cumpărat o haină subţire de alpaga, am plătit croitorului — şi atît.

Tu ce faci, dragă Li, eşti bine? Dacă pleci mîine la Bîrlad, poate că scrisoarea mea nu te ajunge la Tecucel.

Dar iarăşi sînt foarte neliniştit că n-am primit nici o ştire de la tine, de cînd am plecat. De ce nu-mi scrii?

Mîine, în sfîrşit, trimit negreşit lucrurile cu balercele. Ieri am fost la Universitate şi am luat carnetele amîndouă; pîndesc acum pe d. Onciul, ca să-l rog să ne iscălească frecvenţa. Am rugat pe un student să-mi procure cursul lui pe anul trecut şi anul acesta. Scrie-mi tu, desluşit: *ce caiete să caut, ce examene să prepar?* Tu ştii că eu nu reuşesc niciodată să fiu în curent cu asemenea lucruri.

Poemul se pune mîine sub tipar. Filip zice că pana marţi e gata şi apare. Dar coperta n-am văzut-o mea. fe sărut, te sărut şi iar te să... şi te pup.

Al tău,

Steo

Sărutări de mîini mamaiei.

Aseară am fost la concertul lui Popovici-Bayreuth cu Hortensia; m-am cam plictisit. Ai primit scrisoarea mea de miercurea trecută cu 20 lei?

LXIX

Dragă Lilio,

Nu ştiu dacă te-ai întors din *voiaggio* [sic !]. Mă aşteptam să primesc vreo c. p. din Bîrlad, dar să vede că n-ai avut timp încă pentru asta. Noi, ăştia din Bucureşti, sîntem sub impresia vizitei institutorilor bulgari, cari au venit în număr de vreo, 150. Două zile, Calea Victoriei împodobită cu steaguri a gemut de mutre grosolane şi cefe late, şi la fiecare pas te izbeai de cîte-un zarzavagiu cu şalvari, care-şi plimba pe străzi rudele cari căscau gura pe sus şi se minunau de toate h alea.

încolo, în afară de această invazie balcanică, Bucureştii încep să devie suportabili, căldura a scăzut, cerul ameninţă mereu a ploaie, şi lumea e veselă, căci din toată ţara vin veşti că sămănăturile sînt splendide. Mi-a crescut şi mie inima de bucurie, cînd am citit în scrisoarea ta că şi pe la noi a plouat straşnic. Desigur că mamaia trebuie să fi fost foarte veselă în ziua ceea. Şi desigur că aţi. .. * examenul de l. germană trebuie să fac o petiţie la decanat şi cred că mi se va admite.

* Din neatenţie, Iosif a omis cîteva cuvinte.

Dar cînd mă gîndesc la *estetică,* nu pot să nu suspin din adînc, cugetînd la ironia sorții, care pune la facultate inteligența cea mai vulgară, sufletul cel mai grosolan să predice principiile nemuritoare ale artei. Nu știu dacă voi fi capabil să-mi înăbuș repulsiunea, cînd voi fi silit să mă prezint d-lui Blagomirescu care, spre desperarea mea, contrar zvonului răspîndit, continuă imperturbabil cursul la Universitate.

în foiletoanele lui din *Epoca,* a mers așa de departe cu obrăznicia, sub ochiul benevol al pontifului Maiorescu, încît a batjocorit prostește pe Iorga, în 10 coloane, D-l Ovidică nu se lasă mai prejos — și în ultimul număr din revista lui îl acuză pe Iorga de. . . lăcomie de bani! Iorga e foarte indignat, dar declară că ar fi sub demnitatea lui să răspundă lui Densusianu, care prin asemenea apucături se pune în rîndul lui Caion și Tanoviceanu. Sînt foarte curios însă să văd dacă e în stare Iorga să rabde pană la sfîrșit, pentru că mie îmi face impresia că Ovidică vrea să caute cearta cu luminarea,

Sămănătorul merge și nu prea. Tu îl mai primești?

Scrie-mi, dragă Liușorel mititel și scump; ce mai este p-acolo. Mi-e dor de grădinița noastră, și de-oi căpăta bilete, mă reped drept în brațele tale !

Sărutări de mîini mamaii și bunelului, sărut pe Ștefănică și te sărut pe tine pe ochișori și guriță îndeosebi.

Ce face ștrengarul nostru? Te mai supără?

Te pup cu dor mult,

Steluța

LXX

Draga mea Li,

De cînd am primit telegrama lui Jenică, prin care îmi vestea intrarea în lume a fetitei noastre, nu mai am o clipa de liniște și nu mă pot stîmpăra; îmi vine să plec și să las totul baltă aici. Dar mi-e cu neputință să mă mișc pînă mîine seară, luni, căci încă nu ni s-au plătit lefurile, și aici mai e berechet de lucru. Mîine seară însă, am vestit pe d. Tzigara că ori isprăvesc, ori nu, trebuie să plec.

Mă consider omul cel mai nefericit din lume că nu pot să alerg mai curînd, să stau lîngă căpătîiul tău. Ai suferit mult? Sărmana mea Liușor!

Didinache zice că fetița noastră are să aibă noroc, deoarece s-a născut într-o vineri, și vinerea e o zi norocoasă pentru tine. S-o punem și noi, așadară, sub protecția sfintei Vineri. Ard de nerăbdare să-i văd ochișorii, și să vă pup pe amîndouă, mult, mult. Mi se pare așa de curios să am un copilaș pe care nu-l cunosc încă.

Tu cum te simți acum, dragă Liușorule scump? Vezi, fii cuminte și liniștită, că eu cu gîndul și cu inima sînt tot acolo. Ce greu îmi vine să stau aici, lipsit de orice vești, căci azi n-am primit nimic, nici o scrisoare, nimic. Poate e prea ocupată lumea p-acolo și n-are vreme să-mi scrie. Și ce încet trece vremea, Doamne! Pană mîine seară, parcă n-am să mai ajung niciodată.

Dar nu te neliniști, dragă Liușor, căci acuma ai nevoie de odihnă, după atîta zbucium.

Și Steluțica marți dimineața e lîngă tine.

Te pup cu dor mult,

Steo

LXXI

Dragă Liuș,

Am sosit aici după o mică aventură, ce era cît p-aci să ia proporții neplăcute. Anume, am sosit în gara Tecuci cu două minute înainte de plecarea trenului, și casierul — o tîndală — umbla așa de încet, încît, pe cmd îmi

socotea restul, aud deodată semnalul de plecare şi văd trenul pus în mişcare. Mă reped şi urc. Cînd să caut biletul, nicăieri. Comunic conductorului că am plătit biletul, dar că a rămas la casier, deşi nu ştiam sigur de nu cumva l-am pierdut. Conductorul nu vrea să ştie şi mă taxează pînă la Mărăşeşti. Eram hotărît să mă dau jos aici şi să cer lămuriri telegrafic de la Tecuci. Casierul din Tecuci se grăbise însă a telegrafia şefului de la Mărăşeşti cazul meu, şi acesta, care mă aştepta pe peron, îmi dete o legitimaţie, cu care am sosit teafăr şi neturburat apoi pînă la Bucureşti.

Acasă i-am găsit pe toţi bine, Aurica însă tot slabă. Am aflat că cu vreo două zile fusese şi Victor p-aici, chemat într-un proces d-ale lor şi a stat două zile. Toţi mă întreabă de Steluţa, cum este, ce ochi are, ce face — şi nu mai pot de dorul şi de dragul ei. Bunicu-său rîde cu faţa luminată, cînd îi povestesc de mofturile ei,

Iorga are tot fată, şi-i zice Măria Magdalena. A sosit în lume de vreo 4 zile. Fireşte că eu n-am văzut-o încă la faţă, şi nu pot, prin urmare, să-ţi spun dacă e frumoasă ori nu. Dar şi mai fireşte că nu poate fi aşa drăguţă ca Steluţa noastră !

Ieri şi azi de dimineaţă am fost să mă întîlnesc cu maiorul Verzea care, auzind că sînt în Bucureşti şi că am de gînd să replantez la toamnă, mi-a trimis vorbă să viu să-l văd şi mi-a dat cîteva indicaţii preţioase. El s-a ocupat şi se ocupă cu via, a replantat vreo 14 pogoane mari şi a cheltuit pană acum vreo 30 de mii de franci! Ce-i drept, mi-a spus că multe parale a aruncat de prisos şi, dacă ar fi avut experienţa de azi, l-ar fi costat mai puţin. El are patru oameni devotaţi din armată la vie, şi în timpul replantării mergea în fiecare săptămîna să vadă ce se petrece p-acolo. Spune că fără un om priceput şi fără o severă supraveghere voi cheltui zadarnic. Şi părerea lui ar fi ca să mă adresez mai bine unui inginer Paiano din Iaşi, care se ocupă cu replantarea viilor şi se angajază, în schimbul unui avans de vreo 600—700 lei, să replanteze toată via, cu oamenii şi pe cheltuiala lui, rămînînd apoi tovarăş la cîştig, cînd o da via rod, cîţiva ani, după condiţiile în care e făcut contractul. Astfel că, fără a risca nimic, peste trei ani am avea via întreagă replantată. I-am spus că mă voi mai răsgîndi şi că vreau să te întreb şi pe tine. El se oferă, ca bun cunoscător al lucrurilor, să vină şi să fie de faţă la stipularea condiţiilor, pentru ca să nu putem fi amăgiţi.

Ce zici, dragă Liuşor?

De altă parte, am văzut pe italian. După cît am înţeles, e un om cumsecade. Mi-a spus că ştie să replanteze şi să îngrijească viţa americană, se pricepe la stupi şi la toate cele ce se ţin de agricultură, care-i place grozav. E un vînător pasionat, şi puşca e tovarăşul lui cel mai scump, de care nu s-a despărţit niciodată. Cere însă cel puţin 30 de franci lunar şi o bucăţică de pămînt, ca s-o cultive. E simpatic. Femeia lui, pe care n-am văzut-o, ar dori să intre în serviciu la noi. Au şi o fetiţă, care umblă la şcoală. Mi-a spus că, dacă s-ar înţelege cu noi, ar vrea să rămîie în serviciul nostru toată viaţa. Eu i-am oferit 25 fr. şi ceva pămînt. A rămas să mai vorbim. Eu cred însă c-ar fi o bună achiziţie pentru noi şi din alte puncte de vedere, pentru că nu e un sălbatec ă ia Nastasache, cu care să nu poţi schimba o vorbă. Româneşte, ce e drept, nu ştie mai deloc, şi franţuzeşte vorbeşte stricat, dar eu m-am înţeles foarte bine cu el. Are toată înfăţişarea unui om cinstit şi muncitor. E de fel din Veneţia şi, ca orice italian ce se respectă, îi place muzica şi pictura şi le cultivă pe amîndouă. Ţi le spun acestea toate, fireşte, ca amănunte de curiozitate; principalul este că s-a ocupat de-aproape de cultura viei şi că-i place.

Sînt foarte plictisit însă că nu găsii nici pe Tzigara aici, după cum era vorba. I-am scris la ţară şi aştept să-mi răspundă. Ai mei sînt toţi bine şi trimit complimente la toţi, iar ţie şi Steluţei multe sărutări.

Iar eu, de prin Tecuci începusem să tînjesc de dorul vostru şi vă pup pe rînd de multe, multe ori.

Scrie-mi, dragă mămăică.

Al tău,
Steo

LXXII

Buc, 4 aug. 1905

Dragă Liuşor, nu-mi scrii nimic, şi asta e semn că şi tu, şi Steluţa sînteţi foc de mânioase pe mine. Şi eu nu mai pot de dorul vostru, şi sînt, cu toate astea, condamnat să mai rămîn aci, pana marţi sau miercuri. Iorga a plecat la serbările de la Sibiu, Scurtu e la Constanţa, şi eu am rămas cu *Sămănătorul* în spate. Aşa că n-am încotro, trebuie să rămîn aci pănă-n săptămîna viitoare.

Azi m-am întîlnit cu Mitică, el îmi spunea că mi-ai scris o scrisoare; eu n-am primit-o. Scrie-mi, dragă, numaidecît, căci în fiecare noapte vă visez, ce faceţi, ca să mă liniştesc.

P-aici a plouat straşnic, dar, după două zile de răcoare, căldurile au reînceput. Mai am şi o nevralgie care mă supără. încolo, toate bune. Ziua de la 8—12 lucrez la Academie, unde am fericirea să văd regulat mutra fioroasă a d-lui Ch.; după-masă, stau acasă şi traduc. Abia aştept să mă văd lîngă voi. Steluţa cum se poartă? E tot aşa cuminte? Aţi găsit doică? Scrie-mi. Te pup şi te ador.

Al tău,
Steo

LXXIII

[15 septembrie 1905]

Dragă Lilian,

Mi-e dor, şi mi-e urît, şi mi-e cald. Am început şi slujba — cititori puţini şi plictisiţi. Tzigara nu se întoarce decît pe la 25 sep., şi pe de o parte e mai bine, că sîntem liberi şi mai pot citi pentru examene»

Pe de altă parte, e rău, că nu pot tranşa cu Socec pană atunci. Cu Filip încă n-am ajuns să vorbesc.

Iorga e tot prin Ardeal şi stă p-acolo pană în octombrie. Am întîlnit pe Nică, foarte plictisit de căldură, în nişte haine groase. Am stat vreun ceas de vorbă şi am vorbit, de cine crezi? Ia ghici? îi e dragă şi lui Steluţa noastră, şi tare mi-e dor de voi, Liuş dragă.

Scrie-mi, pui scump, ce faci tu şi puiul nostru? Tot aşa rîde de drăgălaş? Simte lipsa mea? (Vorbă să fie!) Eu ştiu atîta, că departe de voi mi-e greu de tot. Am să caut în fel şi chip să găsesc o căsuţă, unde să ne aşezăm cuibul pe iarnă. Păn-atunci, dragă Liuş, ar fi bine să faceţi sobă în casă, mai nainte de orice; mă tem să nu dea vreun frig şi să ne degere floricica adorată.

Să-i vezi pe-ai mei, cum întreabă şi ispitesc pe Jenică şi cum rîde cu lacrimi în ochi bătrînul, cînd îi povestesc cîte-o ispravă de-a Steluţei.

Te sărut, şi vă sărut mult, mult, mult. Sărutări de mîini mamaiei şi complimente la toţi. Mitică e sănătos.

Mîine îţi scriu mai multe.

Te pup,
Steo

Ştefan ce-a făcut cu nunta? O noutate: Sextil s-a însurat la Braşov cu d-ra Dima.

îţi trimit şi *Luceafărul* care te interesează.

LXXIV

Dragă Liuşor,

Profitînd de plecarea unui prieten, d. Neagoe Popea, fost elev al lui Iorga şi acum numit profesor la Tecuci, l-am rugat să primească şi să dea naşei pachetul cu bucata de stofă a ta, la care am mai alăturat şi o muşama şi nişte flanelă pentru odoraşul nostru. Adică, vreau

să zic că am de gînd să alătur, deoarece pană acum n-am făcut încă pachetul.

Sînt foarte îngrijat însă că tu n-ai o rochie mai groscioară p-acolo şi, judecind după vremea de-aici, trebuie să fie pe la voi un frig insuportabil.

De astă-dimineață, p-aici plouă întruna şi vremea e aşa de întunecată, încît nici nu poți citi clar decît la fereastră. Guturaiul meu, departe de a se cuminți, a devenit foarte supărător şi mă sileşte să stau în casă. Stau şi mă bat cu gîndurile şi nu ştiu ce să-ți scriu. Ți-aş propune să vii cît mai curînd la Bucureşti, dar ştiu cît de antipatică ți-e aleea. De altă parte, n-am găsit casă, şi toată lumea-mi spune că pană s-apropie de sf. Dumitru nici nu găsesc o casă bună, în care să ne putem muta de pe acum. Dar mă apucă o mie de griji iarăşi: ce faceți voi, dacă vremea nu se mai îndreaptă, ci, dimpotrivă, v-apucă vrun ger p-acolo. Cum o să veniți, tu şi Steluța, în tren, singure? etc. etc. Eu cred că, la urma urmei, tot ar fi mai bine să vii odată cu Mitică. Ne-om aşeza cum o fi mai bine, pană om găsi casă, mai ales că aş dori să vezi şi tu casa în care ar fi vorba să ne mutăm, de-ți place sau nu.

Hortensia îmi spune că a găsit două apartamente în aceeaşi curte, unul în fața, spre stradă, cu 3 odăi, bucătărie etc. şi altul în fundul curței, unde ar vrea să se mute ei, în str. Plevnei, lîngă Cişmigiu. Eu n-am fost să văd casele pană acum, dar nici nu mă grăbesc, pentru că casele sînt ocupate pană la sf. Dumitru şi pană atunci fireşte vei fi şi tu aici şi vei putea să-ți dai părerea.

Aurica e vorba să plece la Agapia, unde să petreacă toată iarna. Liviu a reuşit la examenul de ci. VIII, mai are capacitatea, dar bietul băiat e silit să se retragă acum, deoarece n-are de unde plăti taxa de 40 lei. Astfel că a scăpat de liceu, dar porțile Universității îi rămîn închise!

Dragă Li, fă cum socoti că va fi mai bine, eu însă cred că cea mai bună soluție este să te întorci cît mai curînd. Scrie-mi în tot cazul dacă e vremea tot aşa de urîtă şi friguroasă p-acolo. Ş-apoi, ce mai vorbă î Mi-e dor de voi şi mi-e silă să mai trăiesc aşa. Nu pot.

Pe văru Nică nu l-am mai văzut de 2 zile şi nu ştiu ce-o fi făcut: a plecat sau tot p-aici este?

Să nu te superi că-ți scriu aşa pocit şi alandala, dar sînt cu totul amețit de guturai. Sînt aşa de plin de guturai, încît mă tem să nu ți-1 transmit prin scrisoare, cu toate astea, te pup nebuneşte şi mi-e dor de tine şi de Steluța de nu mai pot. Nu uita pe Steo, Liuş, şi scrie-mi.

Al tău,
Stea

Nică umblă să se-nsoare, şi mare minune dacă nu ne-o invita la nuntă peste vreo 2 săptămîni. Ce-a făcut Ştefan? Sărutări lui Mitică şi sărut mînile mamaiei, bunelului, căruia am uitat să-i muițămesc pentru mai multe, dar ştiu că e om bun şi nu se supără. Ai primit banii? Scrie-mi.

LXXV

[2 octombrie 1905]

Dragă Li,

îmi pare bine că eşti acum la naşa în Tecuci, pentru că putem coresponda mai uşor. Dacă mi-e dor de voi? î Eu nici nu mai ştiu ce să fac de dor şi mă gîndesc şi mă răzgîndesc cum s-ar putea să vă aduc mai repede, să vă am toată ziua lîngă mine. Mi-e dor tare, tare, de tine şi de Steluța, care trebuie să fi crescut. Casele care le-am găsit pană acum sînt toate ocupate pană aproape de sf. Dumitru, dar nu disperez şi cred că am să găsesc mai curînd. Ieri am fost la M., care însă

e la Galați de vreo 4 zile, aşa că n-am putut vorbi cu bărbatu-so* care, fireşte, era haimana prin oraş.

Dragă Li, ai primit scrisorile mele din urmă? Erau lucruri f. importante în chestia viei şi a vinului. între altele, în primul rînd, de vin, pe care vrea Gh. să-l cumpere. I s-a trimis o balercă, după cum ceruse prin scrisoarea lui Tempea? Sînt nerăbdător să ştiu. Reclamă deci la Buciumeni scrisorile pe care ar fi bine să le citească şi mamaia, dacă e la Buciumeni, ca să dispună să trimită vinul cerut de d-l Ghica la Dumbrăveni.

Iarăşi, mă surprinde foarte mult că n-ai primit pachetul încredințat d-lui Neagoe Popea, care a fost numit profesor la Tecuci. I-am scris imediat astăzi. Sînt foarte năcăjit de acest lucru şi nu pot înțelege nimic.

Conservele de care-mi scrii se vor face. Eu aştept zilele acestea să încasez mandatul de la minister. Va fi însă o mică întîrziere, pentru că fondurile sînt sleite !!!... Dar rezoluția min. există şi *trebuie* să-mi dea.

Zilele astea vine Tzigara din străinătate şi... poate să obțin un mic congediu, şi atunci ne vedem în curînd.

Scrie-mi, dragă Li, căci cît stai în Tecuci poți să-mi scrii în fiecare zi. Te rog arată sărutări de mîini naşei şi complimente la cei în drept. Iar pe voi vă sărut cu dor nebun.

Al tău,
Steo

LXXVI

Miercuri seara [5 oct. 1905]

Dragă Li,

cu gnJă mi g!ndesc la vo;_ « mw ,

te păzeşte, să nu răceşti. Pe dulcea noastră Steluță ştiu bine c-o îngrijeşti, de aceea nu-ți mai spun. Nu-ți poți închipui ce dor mi-e de voi! Ar trebui să veniți cît mai curînd, căci mă tem să nu se înăsprească vremea, şi va fi foarte greu atunci, pe drum.

Am găsit o casă la Credit, şi cum iau parale, mă duc să fac oferta. Creditul cere 800, eu ofer 700. Mi-am făcut socotelile şi cred că o să ieşim la capăt. Tu ce zici? Trebuie să ne gîndim că nu putem să stăm cu fetița într-o casă rea, şi mai jos de 700 nu găseşti casă bună în Bucureşti. Aici am fi singuri în curte, în două odăi bune sus, o sofragerie şi bucătăria jos, curtea pavată şi cu fîntînă. Dacă mi-o lasă Creditul cu 700, o luăm pe jumătate de an pană la sf. Gheorghe. Dar mai întîi aştept răspunsul tău. Ai primit *toate* scrisorile mele, şi cele de la Buciumeni?

Răspunde-mi imediat, dragă Li. De cînd vă ştiu la Tecuci, sînt totuşi mai liniştit şi cred că n-ar trebui să vă întoarceți la țară, căci, peste cîteva zile, vin eu să vă iau la *casa noastră,* sau, dacă n-oi putea veni, ceea ce nu cred, o să puteți veni voi singurele ?...

Aştept pe Tzig, dintr-o zi într-alta, ca să-mi schimbe şi orele, căci păn-acum sînt silit să stau tot seara.

Ieri şi azi, am muncit serios la Fundație, şi am rămas în urmă cu Onciul. Sper să mă *ratrapez* mîine, şi nu mă mişc din casă pană la 11, cînd mă voi duce la minister.

Sînt foarte îngrijat de voi! Măcar de-aş primi mîine o scrisoare de la mînuța pe care n-am dezmierdat-o de atîtea săptămîni! Scrie-mi, Liule, şi mai spune-mi cîte un moft de-al Steluței.

Vă sărut nebun,
Steo

Sărutări de mîini naşei. Ai primit acum stofa? Eu încă tot nu mă pot dumiri cum de nu ai primit-o. Răspunde.

LXXVII

Dragă Liliano,

Am picat aici în mijlocul serbărilor, şi toate autoritățile sînt închise pană miercuri. Păn-atunci, deci, nu pot face nimic. Am vorbit cu Filip şi voi face un împrumut la Banca poporului, de vreo 400 fr. pe cari îi va plăti *Sămănătorul* cu scadența în februarie, fără ca noi să avem nici o încurcătură. Astfel, tu trebuie să te resignezi şi să mai petreci săptămîna asta în Azuga, dar dac-ai şti ce călduri sînt p-aci şi cît de greu îți vine să te deprinzi cu ele, ai fi bună bucuroasă să mai rămîi. E cald topenie! Şi în odăițele noastre te înăbuşi. Eu stau în chioşc, unde este oleacă de umbiă, dar lipsa de aer mă îneacă. Şi eternul zgomot de pe stradă te scoate din sărite. Cînd mă gîndesc la linişte a şi frumusețea parcului, mi se pare că n-am profitat destul de ele. Caută cel puțin tu şi cu puiu şi mergeți de cu dimineață în parc şi înmagazinați aer mult, că aici nu prea găsiți.

încolo, casa am găsit-o curată, odăile şi antreul vopsit pe jos şi toate la locul lor. în căutarea unui prosop, am dat peste coşulețul fetiței, şi acolo am găsit gulerele şi manşetele împachetate frumos, aşa cum îe-a luat Mitică în ziua plecării. Le-am dat la spălătorie. Pesemne că el a uitat de ele. Sînt şi două ale tale.

Ieri am fost pe la Vater. Didina se prepară de examen. Toți mă întreabă de Steluța şi de tine. Hortensia, care era dusă la lecții, a trecut p-aici seara, fără să ştie că am venit. M-a găsit la masă, în chioşc. A slăbit în vara asta aşa de tare, încît m-am speriat. Munceşte în fiecare zi de dimineață pană seara pe la 8. I-e dor de tine şi de Corina, şi abia aşteaptă să vă vadă.

Şi în curte, *m-me* Mirea şi toți ceilalți mă întreabă de voi. Cînd am intrat în curte, bătrînă a dat fuga din fund, crezînd că ați venit şi voi şi că v-ați ascuns.

Am găsit acasă o felicitare de ziua ta, din partea Gîrlenilor. Răspunde-le la Bîrlad, căci de-acolo e datată telegrama.

Pe la Iorga n-am fost, aştept să merg cu Scurtu şi prevăd o şedință furtunoasă. Am să-i spun lucrurile pe şleau şi-om vedea ce-o mai fi.

P-aici lumea nu se mai preocupă de nimic alta, decît de bănățeni şi bucovineni şi de ocrotirea lor. Duminică a fost serbarea de înfrățire a corurilor în Arenele romane, şi toți cari au asistat spun că n-au mai văzut o serbare mai înălțătoare. Ieri au fost la Sinaia. Era vorba să te duci şi tu să-i vezi. Ai fost?

Scrie-mi, dragă Liuşor, cum îți petreci ziua şi dacă ți-e tare urît. Mie îmi pare rău că nu mi-am luat nici un caiet, şi dacă crezi că mai este vreme, te-aş ruga să-mi expediezi cursul lui Onciul. împachetează-1 şi dă-1 în grija lui Nae. Am poftă mare de învățat.

Steluța noastră ce drăcii mai face? I-a trecut guturaiul? îmi vine aşa de greu să mă deştept dimineața şi să n-o aud gîngurind. Şi mi se pare aşa de pustie casa fără voi.

îți trimet aici o epistolie a lui Borhină, din care poți constata progresul imens pe care 1-a făcut. Eu sînt de părere să-i trimitem banii pe care-i cere aşa de clar, fără multă politică. Poate să avem noroc să dăm peste o fată cumsecade, mai ales că oamenii din Gorj sînt vestiți pentru curățenia şi hărnicia lor. Dacă ne-aduce el servitoare şi-1 mai ținem şi pe el, putem să lăsăm pe Victoria la' tat-su şi să scăpăm de toate boroboațele ei. Pentru asta e însă nevoie să te duci tu la țară pentru cîteva zile, şi anume imediat ce reuşesc să iau bani. Apoi să ne aşternem pe brînci pe învățătură. E greu ' numai pînă te-apuci. Cîtă vreme n-am cheltuit noi în discuții zadarnice. Cînd mă gîndesc, îmi pare ca n-am fi fost noi aceia cari vorbeau aşa, ci nişte demoni cari s-au deşteptat în noi şi ne îndemnau să vorbim astfel. Nimic nu e încă pierdut, dragă Liuş.

Vă sărut pe amîndouă mult, şi pupă pe Steluța o dată pentru mine. Spune-i că-i aduce tata o jucărie frumoasă.

Al tău,
Steo

Dacă nu te superi prea tare, dragă Liuş, mai răscoleşte o dată prin cărţi şi hîrtii, poate dai de nenorocitul manuscris al lui V. Pop şi trimite-1 la Sinaia, hotel „Fontex". Nu ştiu ca pămîntul ce s-a făcut.

Am să scriu şi la ţară, lui Mitică, să-i trimită lui Borhină biletul de *inditate.*

Scrie-mi imediat ce faceţi, tu şi Steluţa, că mi-e dor de voi.

Păstrează epistolia lui Borhină ca pe un document interesant.

Complimente familiei Babeş şi loanovici şi sărutări lui Moise.

LXXVIII

Dragă Li,

Multă uşurare mi-a pricinuit scrisorica ta după atîtea zile grele de tăcere şi nelinişte. De bagaje să n-ai nici o grijă, sînt toate în cea mai bună'stare, adăpostite de Hortensia, care s-a mutat într-o casă mult mai bună şi mai ieftenă, dar foarte departe, tocmai la Obor. Mutatul, cu transportul mobilei în două camioane şi o căruţă, cu geamurile sparte şi cheile care lipsesc, m-a costat 60 fr. în ziua aceea am muncit ca un hamal. Hortensia mi-a ajutat.

Zilele acestea, am dormit cu Nică la hotel „Gabroveni". La minister nu se lucrează de dinainte de Paşti. Tocmai luni se deschid birourile. Afacerea cu muzeul încă nu s-a tranşat, pentru că Haret nu vroia să-1 suprime pe individ fără *motive pipăite,* pentru că ar fi făcut prea mare gălăgie. S-au găsit însă oarecari neregularitaţi în sarcina lui şi urmează o anchetă, în urma căreia va fi înlocuit sigur zilele acestea. Atunci vine numirea mea. Acesta este tot secretul tărăgănărilor de pînă acum. Cu anchetarea e însărcinat un prieten al lui Iancu — îl cunosc şi eu — un profesor Valaori, foarte de treabă şi care sper că va aminti şi el lui H, despre mine. Ţi-am spus că am solicitat şi eu o nouă audienţă la Haret. Mult a fost şi puţin a mai rămas, Peste cîteva zile cred că voi avea bucuria de a te invita la domiciliu, în str. Clemenţei.

De mine, nu duce grijă, că eu mă descurc lesne singur. Sandu a stat o zi aici, cu nevastă-sa; le părea tare rău că nu eşti în Bucureşti. Toată lumea întreabă de tine ce mai faci.

De Puiu nu mă mir că face drăcii, mi-a povestit şi Nică vreo cîteva. I-am trimis pătuceanul şi nişte jucării. Pe luni, cred că voi fi la Berheci.

Sînt însă foarte îngrijat de examene. E ceasul hotărîtor, o lună de sforţări ne trebuie, şi vom scăpa cu siguranţă. în curînd cred că-ţi voi transmite vestea cea bună.

Te sărută al tău,
Steo

Să-mi scrii cum a primit puiul cele trimise.

Sărutări la toţi şi sărut mîinile mamaiei şi părintelui. Mitică cînd vine?

LXXIX

Dragă Li,

Scrisorile tale sînt singurele bucurii cari mă cercetează de cînd ai plecat. De ce nu pot şi eu să-ţi trimit veşti aşa de bune? De-aceea nici nu-ţi scriu nimic. Ar trebui să umplu coli întregi, ca să-ţi pot arăta peripeţiile prin care a trecut pană acum chestiunea numirii mele. Dar la ce bun? ! Săptămîna trecută, am căpătat asigurarea formală că voi fi numit „în trei zile" ; vroiam să-ţi telegrafiez, dar am avut prudenţa să aştept... şi bine-am făcut, căci te tulburam degeaba. Ancheta de care-ţi scriam durează încă, sînt acolo în-

curcături mari, închipuieşte-ţi numai că celebrul Sterian e acuzat că ar fi furat *lemne* de la muzeu! De altă parte, Sterian a făcut un raport prin care îşi mărturiseşte greşala pe care a săvîrşit-o faţă de mine, dar zice că a fost silit s-o facă, şi cere să fiu reintegrat!!!

Cu Haret încă n-am reuşit să dau ochii.

Sînt revoltat până-n adîncul sufletului meu de toate, şi totuşi singura soluţie cuminte este aşteptarea.

La Universitate nu s-a anunţat încă nimic; Iorga şi-a reînceput cursurile şi a ţinut o lecţie de trei ceasuri!

Tu ar fi bine să vii cît mai curînd, dar nu ştiu cum ţi-aş putea trimite bani de drum înainte de 15 mai. Scrie-mi în tot cazul, şi voi găsi eu mijlocul. De la hotel „Gabroveni" mă mut, căci îmi vine prea scump, şi e zgomot mult. Mă simt aşa de singur şi strein, şi mă chinuieşte cumplit dor de voi. Mă mir că n-a sosit încă patul puiului.

Voi căuta o cameră mobilată, iar, dacă n-oi găsi, vom sta la hotel „Kiibler" sau „Bratu", unde trage de obicei Sandu, şi e curat.

De lucrurile noastre să n-ai nici o grijă; sînt toate grămădite într-o odaie unde nu umblă nimenea.

Cum să-ţi mulţămesc, dragă Liuşorule, pentru eroismul cu care întîmpini o situaţie aşa de grea ca a noastră? Ai dreptate însă: vor trece acestea şi vor veni vremuri mai bune. Trebuie să vie! Grijeşte bine de Puiu, să nu-l răstoarne mielul şi să nu-şi spargă căpuşorul scump. Dac-oi putea, vin eu să te iau zilele acestea.

Scrie-mi şi mai trimite-mi aer mult şi sănătos de la ţară.

Te sărut cu dor mult,

Steo

Leonte e f. amărît, dar, în schimb, o să facă parale. A căzut şi el, ca orice om cinstit în ţara noastră, jertfă intrigilor.

Sărutări de mîini mamaiei. Chestia cu Creditul viticol s-a aranjat.

LXXX

Dragă Lude,

întors de la Azuga, unde am stat o zi, şi două prin munţi, găsesc scrisorica ta de 4 rînduri. Eu nu ţi-am scris, fiindcă aşteptam cu aceeaşi nerăbdare două răspunsuri: unul de la H. şi altul de la tine. Lui H. i-am scris încă de la sosirea mea aici o lungă şi documentată scrisoare, i-am trimis-o recomandată, şi de atunci alerg pretutindeni unde sper să găsesc un sprijin. H. însă tace!

Azi de dimineaţă, am primit o vizită neaşteptată, care m-a mai înseninat puţin şi mi-a dat nădejde.

A venit d. Chernbach (Gh. din Moldova), prefectul de Iaşi, care m-a rugat să trimit ceva revistei *Viaţa românească.* Fireşte că am primit, după ce l-am rugat să facă astfel ca, în n-rele în care public eu, să nu mai fie atacat *Sămănătorul.* De o gentileţă extremă, mi-a făgăduit apoi că în drumul spre Iaşi, chiar astăzi, cum tot se va opri vreo 2 ceasuri la Valea Călugărească, va vorbi lui H. de afacerea mea şi-mi va scrie imediat şi lămurit. I-am spus că nesiguranţa în care mă lasă e mai chinuitoare ca orice. Şi Ch. spunea că H. e extrem de ocupat, dar că e sigur că mă va numi. Dacă nici pană în 2—3 zile nu am un rezultat pozitiv, atunci îi scriu din nou lui H., cerîndu-i audienţă, şi de la el vin la ţară.

Eu o duc aici destul de greu, în toate privinţele. Stau tot la hotel „Imperial" şi trăiesc cu 2 fr. şi 50 b. pe zi.

Am dat traducerea la minister, dar nici de-acolo păn-acum n-am un rezultat.

La Azuga, am găsit pe Moise, şi pe biroul lui o scrisoare începută către tine de vreo săptămînă.

Toţi sînt tot cum îi ştii.

Alaltăieri am dus pe Drăgănescu la Peştera Ialomicioarei şi ne-am întors în Sinaia pe la Piatra-Arsă; din Sinaia, el a plecat la Galaţi, iar eu m-am întors aici.

Apartamentul de pe bulevard s-a închiriat. Am în vedere însă o căsuță pe Calea Traian, aproape de tramvaiul electric, şi mîine mă duc s-o văd. Deşi tu spuneai că n-ai vrea să te mai muți aşa departe, strada aceea e însă foarte liniştită şi curată, iar chiria numai mare de 400—500 fr. Eu încă n-am văzut casa. îți voi scrie după ce voi vedea-o.

Tu-mi scrii că puiul m-a uitat, dar eu nu cred şi sînt sigur că mă pomeneşte, cum v-am pomenit şi eu pe amîndouă, de cînd am plecat, şi vă pomenesc mereu. Pe drumul prin poiana de brazi spre peşteră, v-am strigat de multe ori numele: „Lia" şi „Corina".

Uitam să-ți scriu ceva: întreabă pe Ştefan sau pe cine poate şti pozitiv dacă în adevăr e de vînzare moşia lui Pană de la Cucuieți, ce întindere are, ce fel de pămînt (păşune, arabil etc.) şi ce preț (Ştefan îmi spusese că vreo 40 mii lei, ceea ce ar fi foarte ieften) şi dacă are vreo sarcină asupra ei. Drăgănescu ar cumpăra-o. *Dar nu uita şi răspunde-mi imediat.*

Eu lucrez la dramă, în care am pus atîtea nădejdi. Trimit tataiei biletele de loterie, care au rămas la mine. N-am cîştigat nici unul.

D-l Babeş mi-a spus că un d. Butculescu de la palat i-a vorbit cu mult entuziasm de mine. Mă crezi că l-am rugat să mă prezinte, ceea ce se va întîmpla zilele acestea, cînd B. vine la Bucureşti? Am să încerc să-l pun şi pe acest d. la contribuție, să stăruiască.

Am mai multă nădejde ca oricînd. Cred că în scurt timp se va limpezi şi situația mea, şi aşa va ieşi dreptatea la suprafață. Nu-ți pierde răbdarea deci, dragă Li. Nu ți-o pierde. în cel mai rău caz, mă angajez la un institut, să dau ore. E vacantă catedra de istorie la Lohmeyer, unde se plăteşte bine. Cărțile de la Fundație nu ți le pot trimite pană ce nu vine Tzigara din Dobrogea, zilele acestea.

Scrie-mi mult, te rog frumos, nu mă lăsa aşa. Dac-ai şti ce bucurie mi-au făcut cele cîteva rînduri. începusem să cred că nu mai vrei să ştii de mine. Să nu crezi că situația în care v-am lăsat nu mă doare şi că nu fac tot ce-mi stă în putere ca să scăpăm odată de seria asta Năcazuri. Prepară-ți licența fără grijă, eu lucrez aici, astfel ca la toamnă să fim aşezați şi

Te sărut cu dor, şi sărută de multe ori pe Connuşa cea dulce şi cuminte.

Steo

LXXXI

Dragele mele,

Abia de două zile m-am despărțit de voi, şi m-a cuprins un dor cumplit. Mi-e dor de amîndouă şi vă duc grija. Ce faceți voi, acolo, singurele-n deal?

Eu, deocamdată, alerg toată ziua. Am fost pe la minister, dar n-am găsit încă pe Teodoru. Mandatul încă nu mi s-a făcut. Totuşi, cred că pe marți voi fi în stare să trimit una sută lei.

Am fost şi la d-na Mihăilescu, care m-a primit cu „nostim", deşi se cam plîngea că nu ai mai dat pe-acolo. Mîine ne dă răspuns dacă ne poate găzdui. Are un salonaş drăguț, unde ne-am putea cuibări pînă la sf. Dumitru, dar trebuie în tot cazul să ne aducem patul şi cele ce trebuie la el. Ei sînt tot cum îi ştii.

încă ceva, Liuş dragă. Anghel îmi comunică din partea soc. „Obolul" că ni se oferă două mii de fr. pentru o piesă de teatru. Mîine iscălim contractul. Vezi, dragă, şi literatura a început să producă.

Cu drama mea, am urnit-o iarăşi. Azi am făcut o scenă, adică am terminat-o pe cea începută.

Scrie-mi imediat la hotel „Regina" sau la Fundație.

Văsărut mult, mult, şi sărutări de mîini doamnei Moruzzi, căreia îi mai mulțumesc încă o dată pentru extrema sa gentilețe.

Vă pup iar şi iar, al vostru,

Steo

LXXXII

Dragă Li,

Am sosit cu bine pană la Paşcani, după trei zile petrecute în Bucovina. îţi voi descrie pe larg toate, cînd voi sosi acasă, adică sîmbătă dimineaţa.

Acum sînt sechestrat de deputatul Stere pentru o zi la Iaşi, unde merg cu Mitif, să cunoaştem redacţia revistei *Viaţa românească* şi să punem la cale oarecari condiţii nouă de colaborare.

Sînt foarte îngrijat însă de voi — ce faceţi? Sînteţi bine? Te rog, telegrafiază-mi măcar două cuvinte pe adresa: hotel „Traian" ~- Iaşi.

Deocamdată te-anunţ numai că ţi-aduc o *coroană de argint* ce mi s-a oferit la Cernăuţi. Piesa a reuşit destul de bine pentru o reprezentaţie de diletanţi.

Vă sărut cu dor, al vostru,

Steo

LXXXIII

Dragă Natalițo, sau Li, sau Liliana, şi scumpa mea Cornuşa,

Mi-e dor tare, tare de voi, şi pînă sîmbătă, cînd sper cu ajutorul lui Dumenzu să vă strîng în braţe şi să vă sărut pînă m-oi sătura, pînă atunci nu mai ştiu cum aş face să treacă vremea mai repede. Mă plictiseşte tot ce nu e voi şi ce nu-i al vostru.

Mi-e nesuferit Bucureştiul şi mi-e urîtă casa pustie, şi numai la voi e liniştea şi fericirea şi bucuria mea. Numai atît aveam să vă scriu.

Dar pentru că am început scrisoarea asta, hai s-o continuu. Află, dragă Li, că pe ziua de ieri am avut înfăţişarea unui mic ciclop, adică am fost redus la un

singur ochi. Plictisit de urciorul ce-l aveam la pleoapa stingă, am fost la Colţea şi, fără multă ceremonie, am lăsat să mi-l opereze.

Acum mi-a rămas un semn care cred că se va vindeca în 2—3 zile. Internul mă oblojise aşa de teribil, încît probabil că aveam o înfăţişare prea puţin estetică şi provocam senzaţie pe unde eram silit să mă duc, la „Minerva", la Fundaţie etc. îmi pare bine că nu m-aţi văzut în halul ăsta, nici tu, nici Corina. Dealtfel, toată operaţia a fost un moft de cîteva secunde.

Diploma ţi-o aduc. Peste vreo 2 zile apare şi *Caleidoscopul lui A. Mirea.* Joia viitoare sînt invitat cu Anghel la d. Pompiliu ca să-i citim *Cometa.*

Dragomirescu mă-njură în *Convorbiri* şi-mi neagă pur şi simplu dreptul de-a iscăli *Cometa* alături de Anghel. Mie mi-e indiferent ce spune lumea şi mai ales Mihalache. Sînt fericit că piesa îşi face drum. E mai mult ca sigur că se va juca la toamnă. Joi prezint lui Pomp. şi pe *Egmont.*

Eu cu Anghel nu ştiu ce să fac. Avem unde-l adăposti acolo? Nu ştiu încă. Telegrafiază-mi acasă, dacă poate veni odată cu mine. E. încurcat cu afacerile lui p-aici. Ar fi păcat însă să pierdem vacanţa. în tot cazul, mi-aduc pe Detter.

Ce să-ţi mai spun? Ţi-am dat două perechi de ghete la dres. Lucrurile încă n-am apucat a le expedia. Dar am fost şi ocupat.

Mi se pare grozav de mult de cînd m-aţi lăsat aici. Nu mai uit pe puiu cum rîdea la fereastra cupeului.

Şi scrisorica ta p recitesc mereu, căci o port în haină. Şi regăsesc pe Lilian al meu din zile bune şi-l văd aşa cum nimenea nu poate să-l vadă şi să-l simtă.

- Ce mult e pînă sîmbătă! Dar am să mă răzbun eu.

Vă sărut, al vostru

Steo

LXXXIV

4 sept. 1908

Dragă Li,

Scrisorica ta mi-a făcut o bucurie adevărată. Eşti *„une brave fernme"* ! îmi pare foarte bine de hotărîrea eroică ce ai luat-o şi-ţi urez s-o duci la îndeplinire. Acum nu-s nici eu de părere să mai luăm o casă mare cu chirie, cel mult, dacă voi putea face o combinaţie cu Anghel, să ne adăpostească în timpul iernei. Anghel se mută şi el în oct.

De cărţile ce mi le spui, mă interesez şi am să ţi le comand imediat pe cele ce nu se găsesc prin librăriile indigene.

Voi vorbi şi cu Filip despre volumul tău, dar ştii că 130 fr. din cei 150 ce mai aveai tu de luat de la „Minerva" mi i-ai cedat mie. Ţi-aduci aminte? în tot cazul, eu mă consider debitor cu suma întreagă. Banii — cei 400 – îi am intacţi, şi imediat ce întîlnesc pe Hortensia voi urma prescripţiunilor tale. Dar tu n-ai nevoie acolo de bani? Să nu faceţi economie de la mîncare, că mă supăr.

La catedra din Tecuci s-a numit o *titulară* cu capacitate, Irina, nu ştiu cum. Mai erau catedre de 1. română la Buzău, Bacău, C.Lung şi Slatina. Fireşte că n-am mai făcut nici un demers pentru vreuna din ele. Ce era să cauţi tu în aceste orăşele? Prepară-te numai serios de capacitate. Scrie-mi cînd faceţi culesul, căci se poate întîmpla să viu cu Stere, Anghel şi Sadoveanu pentru o zi, două. Dacă ei nu vin, eu în tot cazul am să mă răped în curînd, căci nu mai pot de nerăbdare să te văd cu două coade pe cap, ca o şcolăriţă cuminte.

Sfîrşeşte *Colomba,* dar nu uita că trebuie s-o copiezi şi trimite-mi-o imediat. Nu ştiu cît ţi se va plăti, dar sper că vei fi mulţumită, căci am propuneri pentru ea şi din partea lui Socec, şi o dau celui care plăteşte mai mult.

Toate comisioanele ţi se vor împlini cu esactitate,

Poezia, în n-rul viitor. Scrie-mi de puiu tatei. Iacă, nici acu n-am vreme să-i scriu o potece'cu fetiţa cea „urrrîtă..." Inventează tu ceva. Pupă-1!

Sărutări de mîini mamaiei.

Scrie-mi repede şi mult.

Te sărut cu toată credinţa şi dragostea şi mi-e dor tare de voi,

Steo

LXXXV

Dragă Li,

Librăria Naţională ţi-a trimis un pachet cu următoarele cărţi: 1) *Pedagogia practică,* traducere de Gh. B.-Duică; 2) *Methodologie* de Collard; 3) *La science de Veducation* de A. Bain.

Dacă le vei citi pe aceste trei pe rînd, adică în ordinea de mai sus, ai să fii dobă de carte şi cuirasată pe deplin p. examenul de capacitate. Deci, poftă bună!

în acelaşi pachet, vei găsi şi traducerea *Iliadei* de G. Murnu. în acelaşi timp vei primi şi un alt pachet cu 5 voi. *Histoire de la Ut. anglaise* de Taine.

Am cumpărat şi 2 voi. din operele lui Shakespeare, o traducere nouă, şi le-am dat la legat. Restul pană la 6 volume le-am comandat la Paris, căci nu erau în librărie.

Voi căuta zilele acestea şi programa examenului de capacitate şi ţi-o voi aduce eu, dacă voi putea veni mai curînd. Se poate, cum ţi-am mai scris, să vin cu Stere, Sadoveanu şi Anghel. Dar despre asta te voi vesti la vreme.

Să nu te *întristezi* p. că n-ai obţinut catedra de la Tecuci. Am vorbit cu Duică despre examenul tău, şi el mi-a indicat cărţile de pedagogie. Am răsfoit şi eu tra-

ducerea lui, pare f. interesantă şi cu adaptări la nevoile noastre. Citeşte-o cu atenţie şi, după bunul tău obicei, ia-ţi note. Duică spunea că e de ajuns să faci 2—3 lecţii, cînd vii la Bucureşti, şi că ex. de capacitate nu e lucru aşa de mare. Nu e nevoie să-ţi încarci mintea cu toate elucubraţiile pedagogilor vechi şi moderni. Pentru istoria pedagogiei, e bună şi cartea lui Găvănescu.

Acum, să-ţi cer iertare că încă nu ţi-am trimis drogurile cerute. Le vei avea însă.

Dar tu nu-mi scrii nimic despre Corina? Se mai supără pe mama-mare? E cuminte?

P-aici a plouat zilele acestea şi s-a lăsat frig. Citesc în gazete că temperatura a scăzut mult în toată ţara. Desigur că la voi trebuie să fie grozav de frig. Mi se strînge inima, cînd mă gîndesc că poate suferiţi de frig, şi abia aştept să scap pentru 2 zile măcar, să alerg la voi. N-am îndrăznit să cer încă concediu, si, în tot cazul, pană la 1 oct. n-aş putea să-1 obţin. In nici un caz însă nu veţi putea rămînea acolo peste iarnă !

Anghel se mută, şi cred că voi aranja cu el astfel ca să avem şi noi unde ne adăposti. Lucrul se va hortărî zilele acestea.

Scrie-mi mult şi sincer, spune-mi tot, dar tot ce ai pe suflet! Să nu te ascunzi de mine, dragă Lio, nu lăsa gînduri negre să ţi se furişeze în suflet. Urmează principiul lui Goethe, care cînd avea o mare năpastă, vreo durere care-1 apăsa, căuta să se scape de ea turnînd-o în versuri, şi nu uita pe *Colomba,* căci mă tem să nu-ţi ia alţii înainte.

Vă pup cu dor,

Steo

Sărutări de mîini mamaiei.

Mitică a fost p-acolo? L-am aşteptat să mă caute pe la fundaţie, ca el e prea departe să mă duc.

Scrie-mi, scrie-mi, scrie-mi!!

LXXXVI

Dragă Li,

Cred că ai primit telegrama mea. Am fost la Credit şi am aranjat cu casa, iar mîine, imediat ce încasez de Ia Socec banii, mă duc şi achit rata. Trebuie să ştii însă că Socec nu dă decît 250 fr., şi pe aceştia cu destulă greutate. în definitiv, traducerea e totuşi binişor plătită. Filip nu mi-a dat decît 100 lei, rămînînd ca 50 să ţi-i dea la apariţia şi punerea în vînzare a volumului. Pe aceşti 50 fr. poţi să-i consideri ca şi cum i-ai avea la economie. Era frumos că la început să făcea că nu vrea să-mi achite mie nimic, spunînd că, după cum i-ai scris tu, el n-are dreptul să tranşeze cu mine. Mă cam înfuriasem, şi atunci mi-a spus că a glumit.

Acasă — spre marea mea surprindere — am găsit pe Viorica Nicolau, care a venit să se prezinte la licenţă. E desperată, căci a trebuit să-şi aleagă franceza ca specialitate principală, şi ea a citit toată vara la filologie. Mă implora să rog pe Anghel să vorbească cu Pompiliu. Anghel însă lipseşte de vreo 10 zile din Bucureşti şi în afară de asta am auzit că ar fi avut un diferend cu nebunul de la teatru. Aştept cu nerăbdare pe Mitif, care e vorba să sosească diseară din Moldova, să-mi povestească. Aud că Eliad este acuma furios pe mine, că eu am stîrnit chestia drepturilor de autor şi aş fi pus la cale şi pe Anghel. *Cometa* probabil că nu se mai joacă. Dealtfel, e vorba ca Pompiliu să-şi dea dimisia.

P-aici, dragă Li, e multă mişcare, şi lumea discută cu aprindere evenimentele din Balcani; astă-seară e o mare întrunire la „Dacia", vorbeşte Iorga. Noi, în vîrful dealului, habar n-aveam de toate astea. Cred că am să merg şi eu deseară să mai aud pe Iorga; dealtfel, pe mine mă preocupă azi mai mult daraverile noastre. Nu ştiu cum, dar cînd am intrat în casă, m-am simţit tare bine. Mobila care o avem e drăguţă şi putem să ni facem pe iarnă un interior frumuşel şi o s-o ducem bine. Am să instalez soba, comand cărbuni şi lemne.

Căciulită puiului n-o găsesc nicăiri. Pentru tine, ca să ai pe drum, m-am gîndit să-ţi cumpăr de la Fain o caschetă drăguţă de voiaj, căci pălărie nu îndrăznesc, şi e mai bine să ţi-o alegi tu. Am văzut multe cocoane călătorind aşa, şi pe urmă o ai pentru totdeauna, Scrie-mi imediat ce mai trebuie să-ţi cumpăr în afară de mănuşi (6 1/4?) şi cordon.

La voi e tot frig şi urît? îmi închipui că da, pentru că şi pe aici e destul de frig şi vreme ploioasă. Vă doresc mult şi abia aştept să mă-ntorc. Voi fi nevoit însă să rămîn pană vineri, cînd vine Sadoveanu.

Dragă Liule, dacă ai vreme, încearcă de tradu cea mai lungă din nuvelele lui Merimee. Poate o să-ţi găsesc eu însă ceva mai potrivit p-aici, pentru că din Merimee a apărut şi la „Minerva" o traducere a nuvelei *Carmen,* aşa că Filip mă tem să nu facă zîmbre.

Fetiţa tatei e cuminte şi ascultătoare? Dacă da, atunci îi aduc ce mi-a spus. Păziţi-vă amîndouă să nu răciţi cumva. Scrisoarea asta ţi-o scriu din casa lui Anghel care, cum ţi-am spus, e de vreo 10 zile în afaceri prin Moldova.

Teodorian â vîndut lui Steriade toată mobila de salon şi iatacul, cu 500 fr. Anghel a cumpărat şi el o dormeză şi nişte covoare, precum şi scaunele împletite.

Scrie-mi mult, dragă Liuşor.

Din volumul tău se pune azi sub tipar coala 1-a. Apariţia lui are să fie o mică revelaţie pentru mulţi. Sînt versuri frumoase de tot unele! Şi eu, ca prim cititor, te felicit, poeteso!

Pe Mitică nu l-am întîlnit încă. La Fundaţie am găsit pe Tzigara în cele mai bune dispoziţii şi l-am anunţat de pe-acum că o să plecăm de sărbători la Viana ! Numai să fim sănătoşi, şi toate să meargă bine.

Vă ţuc,
Habacuc

Eu stau mai mult la Mitif, că e linişte desăvîrşită şi pot lucra. Tare mai sînteţi departe, dragă L i ! Pune pe puiu să-mi scrie şi el o *hărcătie.*

Dacă aduci două pături de la ţară, putem să espediem imediat patul cel mare de la Tecuci, căci^ tot n-avem ce face cu el. Făceai o mare prostie dacă rămîneai în Tecuci.

Te pupescv
Sied

Cele de cuviinţă bătrînilor. Vi-i urît tare, acolo, singurele? Marioara cum se mai poartă? Scrie-mi adresa părinţilor ei. Am să caut şi o bucătărească bună.

LXXXVII

Dragă Liuşorule,

Am fost reţinut la corectura în pagină şi n-am mai avut răgaz să'viu la masă, pentru că încep slujba la ora 2.

Dacă lucrurile se complică, atunci trimite-mi răspuns grabnic, chiar prin acest comisionar, ca să chem doctorul. Sînt foarte îngrijat.

Răspunde-mi cum te simţi. Ce face puiul?

Am recitit poezia ta în pagină, e splendidă, cea mai frumoasă din cîte-ai scris tu.

Te pup, al tău,
Steo

LXXXVIII

Dragă Li,

Ar fi prea lung să-ţi înşir toate peripeţiile drumului nostru la Bucureşti. Destul să afli că Sadoveanu a pierdut expresul la Adjud, a venit cu noi pană la Mărăşeşti, a pierdut şi-acolo trenul şi, desperat, s-a urcat în trenul nostru. Abia instalaţi, trenul se pune-n

mişcare, şi atunci băgăm de seamă că biletele noastre nu-s valabile p. acel tren. Noroc că conductorul a uitat să ni le ceară. Şi aşa am ajuns la Ploieşti, unde ne-am dat jos, ca să nu ne expunem. Am aşteptat la Ploieşti trenul de persoane şi, în sfîrşit, la 11 am sosit în Gara de Nord. Pe Sadoveanu l-am lăsat la Chitila. Să-i fi văzut ce rău le părea că n-au mai rămas măcar o zi la Tecucel! Pedeapsa lui Sadoveanu a fost mai mare, pentru că, în loc de 6 ceasuri de călătorie, a trebuit să facă 16!

Ajuns în Bucureşti, ieri am căutat să mă informez de numirea ta. Ministru şi Theodoru sînt plecaţi în Moldova. De la Duică am aflat că numirile sînt făcute şi rămîne să le iscălească ministrul, dar de tine, fireşte, nu ştia nimic. Am vorbit cu Adamescu, inspectorul general al înv. sec, şi am telegrafiat lui Stere, la Iaşi.

Mîine iau banii de la Socec. Să-ţi trimit ţie prin poştă 400 lei? O să fii nevoită să faci un drum păn' la Nicoreşti în cazul acesta. Răspunde-mi.

Mîine se deschide şi biblioteca.

Spune-i puiului că în scrisoarea viitoare am să-i trimit o *potece* şi că-1 sărut de mii de ori. Pe tine asemenea, dacă-mi dai voie.

Al tău,
Steo

Sărutări de mîini mamaiei şi salutări la toţi. Mitică s-a întors?

Uitam să-ţi scriu un lucru: grăbeşte cît se poate cu traducerea *Colombei* şi s-o dai gata în 8—10 zile, că iei *imediat* banii. Şi afară de asta, dacă nu o termini mai curînd, are să-ţi ia alţii înainte. îmi închipui că ţi-e urît acolo singură. Mamaia s-a mutat la tine, cred. Scrie-mi de puiu ce mai face şi drege. Mi-e dor de voi şi de dealuri.

Al tău,
Steo

Poţi să-mi adresezi scrisorile la „Minerva" sau la Fundaţie. Eu pe-acasă nu prea mă duc, am găsit pe H. care are grijă, dar e aşa de pustie casa aceea!

LXXXIX

Dragă Li,

Găsesc în cutia *Sămănătorului* o scrisoare cu un plic cam boţit şi, fără să mă uit la adresă, îmi zic: „iar vreo poezie fără nici o noimă!" îţi poţi închipui bucuria mea, cînd recunosc scrisoarea ta! Cum n-aş pleca imediat de-aici, dacă ar fi posibil. Dar, spre marea mea indignare, mă pomenesc azi, după ce credeam că am terminat cu biblioteca, cu o listă de vreo 300 de cărţi pe cari trebuie să le controlez, volum cu volum, în catalog, dacă le avem sau nu. Sînt furios. Asta îmi ia cel puţin 3 zile, dacă nu mai mult, şi n-am încotro, trebuie să mă supun ca şi ceilalţi, căci tot personalul e reţinut de Tzigara.

Leafa nici pană azi, vineri, n-am luat-o! E vorba ca mîine s-o luăm, şi atunci imediat plătesc paturile. Am fost pe-acolo şi le-am văzut: sînt superbe.

Sînt foarte năcăjit, dragă Li, că la Fundaţie, acum, sînt mai ocupat ca în cursul anului şi nici nu pot să lucrez măcar pentru mine. Hortansa a dat perdelele la spălat, sînt gata marţi.

îţi voi trimite zilele acestea şi cele despre cari îmi scrii. Salteaua e gata.

P-aici s-a mai răcorit puţin, ieri a plouat toată ziua.

Ieri a fost Leonte prin Bucureşti şi am stat împreună la masă, dar nu mai e veselia care ne lega odinioară.

Scrie-mi, te rog, imediat ce face Corina. S-a mai îndreptat? Pe cît e posibil, ţine-te strict de regimul prescris de Jacobson.

Cum Vă prieşte viaţa de ţară? .

Eu sînt plictisit, plictisit, plictisit.

Vă sărut cu dor,
Steo

La toţi cele de cuviinţă.

XC

Dragă Li,

Eu plec în străinătate pentru o lună de zile. înainte de plecare însă vreau să-mi iau adio de la voi, de \ Corinel şi de la tine, şi deci îmi voi întrerupe călătoria pe-o zi, ca să mă abat pe la ţară. Rog pe tataia să trimeată cabrioleta la *Berheci* la *trenul de dimineaţa sîmbătă, 20 aprilie.*

Am să mîn la dînsul, pentru a-ţi evita scene penibil ca aceea la care, fără să vreau, te-am expus rîndul trecut.

Sărut pe Corinel şi ţie degeţelul,

Stea

xci

Dragă Li,

Vreau să plec la Sibiu, de sărbători, cu Corina, pentru 3—4 zile, te rog să nu te superi că ţi-o iau, dai îi faci şi ei o mare bucurie. Te rog, deci, să fii aşa $ bună să-i împachetezi cîteva lucruşoare, strictul necesar, ca să aibă schimburi.

E şi o nuntă la mijloc: se mărită sora lui Goga după un avocat de acolo.

îţi urez cele mai fericite sărbători, *sans rancune**

Steo

Dacă găseşti cumva şalul, care mi se pare că a rămas la tine, te rog alătură-1 la bagaj, pentru drum.

XCII

Bucureşti, 9 decembrie 1913

Li,

Am stat azi după-amiază, de la 2, neclintit la birou, şi acum e 12 fără un sfert, cînd am terminat ultimul şpalt de corecturi al volumului tău. N-a fost o muncă plicticoasă, cum sînt de obicei corecturile; dimpotrivă, cînd am terminat cu şpaltul 32, mi s-a părut că prea repede a mers.

îţi scriu acum sub impresiile ce mi le-au dat foile citite cu atenţia migăloasă a corectorului şi cu ochiul atent al unui prieten, care ţi-a publicat întîia poezie a ta în *Sămănătorul.*

Ce mănunchi parfumat şi proaspăt de flori nepieritoare va fi volumaşul ăsta al tău. Sînt printre ele adevărate perle literare, cum este, de pildă, *O taină,* care ar putea să facă cinste oricărui scriitor mare. Şi nu ştiu de ce îmi place mie mai mult asta, poate pentru că e mai românească, deşi nu dispreţuiesc nici povestea reginei, nici impresiile din pădurea de la Fontainbleau. în bucăţile astea, deşi foarte frumoase, mi se pare că observ însă, pe ici-colo, o uşoară umbră de influenţă — a cui, nu vreau să spun. Dar acolo unde eşti tu, în bucăţile pline de nuanţe gingaşe, de observaţie justă, de nevinovată ştrengărie, te-am urmărit cu o bucurie de copil şi-ţi muiţămesc pentru ceasurile frumoase pe care le-am petrecut, recitindu-le.

Să trăieşti, dragă Li, şi să scrii, să scrii, să-ţi faci romanul, care are un început aşa de fericit!

Corinuşa e o elevă foarte silitoare şi, de cînd umblă la şcoală, a căpătat şi poftă de mîncare. Te doreşte foarte mult şi mă tot întreabă cînd vine „mămaieu".

Eu sărut mîna care ştie să scrie lucruri aşa ae minunate.

Steo

A trecut ziua ta, dar primeşte şi acum, din partea Corinuşei şi a mea, toate urările de bine şi dragostea noastră, Liule!

Cred că schiţa *0 taină* s-ar putea transpune admirabil într-o dramă în două acte. Tu ai dialogul facil şi firesc; gîndeşte-te, şi în cazul cînd o vei face, eu voi uza de toată trecerea pe care o am pe lîngă Davila, ca să ţi-o joace.

Te rog răspunde-mi imediat ce titlu vreai să dai volumului, căci zilele astea trebuie să se pună sub tipar. Scrie-mi deci!

Către GEORGE COŞBUC

I

Bucureşti, în 24 mai 1903

Iubite domnule Coşbuc,

După cum te-am anunţat azi cînd am trecut pe la d-ta, d-l Vlahuţă a plecat de ieri dimineaţă la Piatra-N. şi nu se întoarce decît peste vreo săptămînă. A lăsat însă petiţia, care ela mine dimpreună cu vorba ca să te rog să faci d-ta referatul, aşa că aş dori să te întîlnesc negreşit astăzi după orele 5 1/2, cînd scap de la slujbă, ca să-ţi dau petiţia şi să te rog şi verbal, precum te rog şi acum în scris, să nu ne părăseşti, căci acum totul atîrnă de d-ta. în mijlocul năcazurilor şi mizeriilor şi intrigilor de tot felul, cari de multe ori m-au orbit şi m-au împins să fac lucruri pe care azi le regret din toată inima, am căpătat convingerea că eşti bun şi că m-ai iertat, chiar dacă ţi-am greşit destul.

Poate va veni cît mai curînd vremea cînd vei avea o satisfacţie deplină din partea noastră — cred că

eşti convins şi azi că intenţiile noastre sînt cinstite şi numai dorul de a munci şi a putea să răsplătim şi munca altora ne animează. Sînt atîţia băieţi tineri şi de talent care merită o încurajare! Dacă ministerul ne va înlesni cît de puţin calea către o organizare în acest sens, vom şti că avem să-ţi mulţămin d-tale şi sînt sigur că, atunci cînd vei vedea că muncim serios, vei fi uitat toate cele ce au fost şi vei veni şi d-ta, sărbătorit ca mai mare, între noi. Te rog dar încă o dată să nu ne părăseşti şi să ne răspunzi cînd şi unde te pot întîlni astăzi, ca să putem vorbi şi despre nevoile mai apropiate. Ce bucuros aş fi dacă împrejurările nu m-ar sili să te tulbur măcar de astă-dată cu rugămintea veche — dar n-am încătrău.

Aşteptînd un răspuns, rămîn al d-tale,

St. O. Iosif

II

Iubite bade Gheorghe,

Nu ştiu dacă mai citeşti *Viaţa literară.* Dacă o mai citeşti, nu se poate să nu fii scîrbit de apucăturile josnice prin care d. d. Chendi şi Cioflec caută să discrediteze munca noastră cinstită şi jertfele curate pe care le facem de atîţia ani în sprijinul unui ideal scump nouă tuturora.

Au încercat toate mijloacele, au umblat cu toate tertipurile şi, văzînd că nu reuşesc să ne abată din drum, îndrăznesc să vorbească acum în numele d-tale şi al d-lui Vlahuţă într-o chestie tranşată de mult: aceea a dreptului de proprietate asupra *Sămănătorului.* E o îndrăzneală aceasta, care trebuie pedepsită în chip exemplar. De aceea m-am adresat şi d-lui Vlahuţă, rugîndu-1 printr-o scrisoare să-mi răspundă dacă aprobă neadevărul afirmat în numele d-tale în ultimul nr. din *Viaţa literară.*

Aştept şi de la d-ta un cuvînt de bine, pentru cas ştiu ce să fac.

Aş fi venit eu însumi să te caut, dar sînt aşa i ocupat cu examenele! în tot cazul, însă, situaţia ast trebuie lămurită o dată pentru totdeauna. Aş fi ferici dacă mi-ai da o întîlnire pentru ca să ne înţelegea înainte de a pune supt tipar numărul cel mai apropia al revistei. Şi poate că o poezie a d-tale în frunte acestui număr ar fi cel mai straşnic răspuns la toat infamiile. Nu?

Aştept răspunsul d-tale şi rămîn cu toată cinste; şi dragostea al d-tale devotat,

St. 0. J<wj
Hotel „Regina" S

Bucureşti, 15 iunie 1907

Către *CONSTANTIN* *BERARlt*

Iubite domnule Berariu,

Am primit ultima cp. iscălită de atîţia prieteni & departe şi dragi; le mulţumesc. Dacă eu nu ţi-am seri nimic pînă azi, e că multe şi felurite preocupări m-a* distrat, deşi întotdeauna cu multă dragoste îmi amift tesc de frumoasa primire ce-am avut-o în cele cîtev* ceasuri petrecute anul trecut la Cernăuţi între dv.

Te-aş ruga mult să-mi scrii cît se poate mai curîn câteva referinţe asupra staţiei climaterice Solea, und^ un bun prieten al meu vrea să petreacă vara asta dimpreună cu soţia sa. Cam cît ar costa un apartament, eventual hotelul, întreţinerea etc. Cred că viat acolo nu e aşa de scumpă. Te rog să-mi răspunzi $ se poate mai curînd pe adresa: Str. Regală **6,** Redacta

revistei *Sămănătorul.* Poate mai tîrziu să vă vizitez şi eu, deşi sînt reţinut aici în Bucureşti de afeceri. Dar mi-e dor de dulcea Bucovină.

Cu toată dragostea,
St. 0. Iosif

7 iunie 1903

Către *ZAHARIA* *BÂRSAN*

I

Dragul meu Zaharică,

Nu ţi-am scris de cînd ai plecat dintre noi, deşi cu gîndul şi inima te-am însoţit pretutindeni — şi la succese şi la bucurii, şi la năcazuri. Am aflat cu strîngere de inimă de moartea bunului tău tată, pe care l-am iubit, deşi nu l-am văzut niciodată. îmi închipui ce gol adînc a trebuit să lase în inima ta această pierdere, dar „toţi o să murim", cum zice Gorki, şi trebuie să ne împăcăm cu legea aspră a morţii; fii tare şi caută să înalţi numele scumpului pierdut, fiind bun şi vrednic de dînsul. Dacă ai fi lîngă mine, te-aş strînge-n braţe şi te-aş săruta cu drag, căutînd să-ţi spun un cuvînt de mîngăiere. Mi-e dor de tine şi adeseori simt lipsa ta, aş avea atîtea să-ţi spun! De unde să încep?

Mai întîi, vei fi bănuind că sînt ca şi logodit, de Crăciun nădăjduiesc să merg la Galaţi, să mă prezint în ţinută reglementară părinţilor: ard de neastîmpăr să pot spune odată lumei întregi: e a mea! Dar, fireşte, voi avea încă de învins multe şi felurite greutăţi, şi cea mai mare este că n-am o *situaţie sigură,* dar bun e Dumnezeu! Voi munci de dimineaţă pană seara ca un rob, pentru ca seara să pot fi rege! în asta e tot

rostul vieții — e supremul noroc al ei — restul n-are nici o importanță. Și viața pe care am dus-o pînă acum un an a fost monedă pierdută — nu mi-a dat în schimb decît amărăciune și griji. Ah, dac-aș fi știut că voi întîlni-o în adevăr pe Lia, pe care o visam în așteptare de atîția ani pustii și nenorociți! O așteptam cu încăpățînare și nu credeam că o să vie ! Și, iată, a răsărit din senin, cu ochii ei albaștri plini de povești și întrebări duioase, și o viață nouă mi-a revărsat în toată ființa mea! Sînt fericit, dragă Zaharia, așa de fericit, încît mă-ntreb dacă mai există pe lumea asta un om mai fericit ca mine. Eu, care mă credeam un copil fără de noroc, oropsit de lume, străin de bunurile vieții, rătăcind cu ochii plînși într-o ceață adîncă, m-am pomenit deodată în pragul celui mai frumos rai, scăldat într-o lumină fermecătoare. Iată de ce nu trebuie să deznădăjduiești niciodată. Fiecare dintre noi e dator să lupte și să nu-și piardă credința într-o răsplată viitoare. Mai curînd sau mai tîrziu, cu prețul multor lacrimi, în schimbul multor mizerii, capeți și tu stropul tău din fericirea risipită în lumea întreagă. Și cel ce se împărtășește o dată cu el uită tot ce-a îndurat și e de o mie de ori răsplătit pentru toate. Mă simt bun și vesel, fericit, foarte fericit!

Ce să-ți mai spun? Vezi ce egoist sînt! Nu vorbesc decît de mine. Vrei să afli vești despre prietenii noștri, Ilarie, bunul și harnicul Ilarie, muncește din greu, ca totdeauna, și e mai liniștit acuma. A renunțat aproape cu totul la visul lui fără noroc — uite, cîteodată mă mustră cugetul, cînd mă gîndesc că el n-a avut norocul meu, deși poate că era mai vrednic decît mine. Dar a început să vadă și el clar rătăcirea în care căzuse, e mai vesel și mai împăcat cu sine, și eu tot sper că *odată* va fi și el fericit ca mine. Și tu, dragă Zaharie, vei fi odată fericit, cînd va suna ceasul. Ilarie însă a vrut să-l grăbească, să-i forțeze. Așa nu merge !

Iancu Scurtu muncește pe capete la Eminescu, a dezgropat pană acum nenumărate comori de poezie [illegible] apărea un volum [illegible] volum cel dintâi. E tot băiat drăguț, cum îl știi.

Bârseanu, tot hain și caraghios, a intrat la *Adevărul* reporter. Anghel s-a întors și el de la țară mai ieri: cu aceeași melancolie în ochii lui obosiți. Pe Liciu nu l-am văzut de mult. Dacă nu ești cu mine !

Avem un nou tovarăș — pe Sadoveanu. E foarte simpatic și ni-e drag la toți. E cel mai zdravăn dintre noi. Se stabilește aici, caută editor, are lucrări minunate, stofă de scriitor mare !

Sîmbătă seara sîntem totdeauna la Iorga, care ține mult la noi. Celelalte seri, la „Bulevard", mai povestim, mai rîdem și, rar, ne mai abatem pe la vreun chef. Atunci mi-e și mai dor de tine, să te aud cîntînd, cu capul dat pe spate și cu ochii cine știe în ce lumi.

Scrie-mi ce mai face Sextil, că-l doresc, și vă sărut pe amîndoi.

Iosif

Trimite-ne vreun cîntec drăguț, leneșule ! Vaporul mai umblă pe mări?

II

Dragul meu Zaharia,

La cele două scrisori ale tale, abia acum apuc să-ți scriu și eu un scurt răspuns, însoțit de mulțumirile mele. Tu te resfeți acolo, mîngîiat de soarele Italiei, pe cînd noi luptăm cu lapovița, poleiul și gerul Nordului. E o vreme mizerabilă p-aci și cărbunii sînt scumpi foc. Dar desigur că aceste considerații ale mele în ce privește combustibilul te lasă pe tine foarte rece.

Eu am scris un act din piesa mea, și am în această piesă un rol de preot, parcă anume pentru tine — ce păcat că ești așa departe, ți-aș citi-o bucuros ție și lui Liciu, cu care vreau să fac o combinație, ca să mi-o joace la Liric. Dacă ai fi tu în București, ar fi minunat, căci nu văd între actorii noștri cine ar putea să interpreteze tipul acesta de martir, de resignat, care merge senin la moarte si are numai câteva momente de revoltă.

Mai e şi faptul că tu, ca ardelean, ai crea ceva specific ardelenesc. De aceea mă tem că nu va avea succes, deşi sînt scene care *trebuie* (auzi tu?) *trebuie* să zguduie.

Trimite-mi material la revistă, dacă poţi, regulat, şi eu, la rîndul meu, mă voi ţinea de făgăduială; numai un lucru îţi cer: să nu mă esecuţi pană pe la mijlocul lui februarie, căci pană atunci n-o să am multe parale în casă. Vei lua atunci mai bine o sumă mai mărisoară. *Gelt?*

Mai scrie-mi des, cît se poate de des şi. .. te sărut, al tău

Steo

Complimente d-rei Braşovean.

Către N. IORGA

(Mînăstirea Putna), marţi, 24 august 1904

Stimate domnule Iorga,

Vă scriu pe o carte poştală, fiindcă n-am la dispoziţie nici plic, nici versuri deocamdată.

Totuşi vă făgăduiesc sărbătoreşte că în curînd veţi primi o scrisoare închisă, cu mostre, cu sau fără valoare, din noua producţie poetică ce o voi pune în circulaţie.

Dealtminteri, eu cred că săptămîna viitoare voi fi în Bucureşti, instalat în redacţie.

Vă rog să ne scuzaţi că nu v-am scris pînă acum.

Al d-voastră devotat,
St. O. Iosif

N.B. O dificultate este că poşta nu circulă aici decît de trei ori pe săptămîna, astfel că şi scrisoarea d-v. am primit-o abia astăzi.

ii

Stimate domnule profesor,

Sîmbătă seara am uitat să iau cu mine cartea dăruită. Am lăsat-o pe măsuţa de lîngă fereastră.

Vă rog să o daţi servitorului să mi-o aducă, deoarece toată familia mea o aşteaptă cu nerăbdare febrilă.

Cu stimă şi dragoste, al d-voastră devotat,
St. O. Iosif

Bucureşti, 1 noiembrie 1905

III

Primesc abia acum, la Fundaţie, un bileţel cu întrebarea d-v.: ce e cu Banciu, cu anecdotele lui? Pentru mine e un mister, ca şi pentru d-v., deoarece eu i-am dat una din ele încă de azi-dimineaţă pe la orele 9, cînd a venit un băiat de la tipografie pe la mine, după manuscris, pe care am indicat şi litera cu care să se culeagă.

Nu ştiu dacă s-a pus, n-am văzut încă numărul, fiind reţinut la Fundaţie toată ziua. Mîine de dimineaţă am să trec însă pe la tipografie şi să întreb pe d-l Vasilescu ce a făcut cu manuscrisul iscălit de autor cu pseudonimul S. Tamba.

Al d-voastră devotat,
St. O. Iosif

16 XII, ora 8 1/2 seara, 1904

IV

București, 29 decemb ne %

Stimate domnule profesor,

Nici o felicitare nu mi-a făcut mai multă bucurii ca cele două rînduri pe care le-am căpătat astăzi dt dimineață.

întîi, erau de la d-v.; pe urmă, veneau din Iod meu de naștere și al copilăriei mele, pe care nu le-am mai văzut de vreo cincisprezece ani.

Vă mulțumesc din tot sufletul și vă urez și eu, dimpreună cu soția mea, sănătate, noroc și belșug, Sărutînd mîna doamnei, rămîn cu tot respectul a! d-voastră devotat,

St. 0. Iosij

Stimate domnule profesor,

Vă anunț că *Sămănătorul* nu mai încape în modesta lui haină de o coală, și se face tot mai vădită nevoia organică de a-i croi una mai largă. Numai de la nr. trecut rămăsese aproape 7 pagini culese: poezia d-lui Marinescu și nuveleta tînărului Cioflec, pe care, dealtfel, sîntem în orice caz nevoiți să-1 sacrificăm și de astă-dată.

Acum, d-1 Mehedinți reclamă un teritoriu de șase pagini, dacă nu mai mult, și articolul d-sale a fost cules cu literă mică. Articolul d-v. și *Cronica* fac alte șase pagini — și aceasta cred că nu trebuie să lipsească cu nici un preț, ca să nu piardă revista nimic din fizionomia ei.

Am uitat pe Sandu, sfîrșitul nuvelei, cel puțin 6 pagini.

Mai este și o poezioară de Vîlsan, culeasă gata. Mai am eu o baladă, cu subiect de actualitate, o simbolizare a d-nei Aman — mama pădurii. Mai am vreo 5 pagini de d-1 Slavici, pe care însă îl putem amîna, anunțîndu-1 la *Cronică.* Iar bietul Ciocîrlan așteaptă de o lună în cartoanele paginatorului să-i vie rîndul.

Summa summarum, avem:

Materie culeasă de la nr. trecut . . . . . 8 pag.
Articolul d-lui Mehedinți . . . . 6 pag.
Articolul și *Cronica* dv. . . . . 6 pag.
C. Sandu ' . . . . 6 pag.
Slavici . . . . 5 pag.
Ciocîrlan . . . . 5 pag.
Eu . . . . 1 pag.
. . . . ~37~~pag.

Lăsînd la o parte pe Cioflec, pe Slavici, pe Ciocîrlan^ totuși ne rămîn 22 pagini!

N-ar fi bine să amînăm și pe Sandu pentru un număr? D-v. ce credeți?

Al d-voastră devotat,.

St. 0. Iosif

P.S. Am fost la d-na Cantacuzino, care a avut gentileța de a-mi da o scrisoare către d. Vlădescu. însă d. Vlădescu nu m-a primit nici de astă-dată, fiind bolnav în pat. Am cerut și o audiență la palat; m-aștept din ceas în ceas să mă cheme.

Dealtfel, mai mulți prieteni mi-au spus că au auzit cum că înlocuirea mea este un fapt îndeplinit, în uima unui raport *nefavorabil* al d-lui „inspector de Beaux-Arts" Sterian.

Ce-a da Dumnezeu !

„Minerva" Institut de arte grafice și editură, București, 1904

VI

București, 13 februar 1905

Iubite domnule profesor,

D-l Vlădescu nu m-a primit.

A venit un servitor care mi-a spus că „d. ministru e bolnav şi nu primeşte pe nimeni". Astfel că nu-mi rămîne alta decît să vă rog pe d-v. să vorbiți azi d-nei Olănescu — şi să-i arătați rețeaua de infamii pe care d-na Aman şi adoratorii d-sale au aruncat-o asupra mea, ca să mă prăpădească.

Vă mulțumesc din toată inima. Cu stimă şi dragoste al d-v.

St. O. Iosif

VII

Tecucel, 12 iunie 1905

Iubite domnule profesor,

Cartea d-v. am primit-o abia ieri, grație serviciului prompt al poştei rurale. Sînt foarte bucuros că *signor* Pasquale s-a ținut de cuvînt, dar răspunsul dorit de el nu i-l pot da *subito,* ci tocmai peste vreo 10 zile, pe cînd nădăjduiesc să viu la Bucureşti, şi atunci voi căuta să-l văd şi să mă-nțeleg asupra condițiilor.

De un om străin aici avem mare nevoie; în țăranii localnici nu mai pot pune nici o încredere, după cele ce am pățit cu unul din ei.

Dealtfel, p-aici, pe la noi, e un rai — şi cerul dulce al Moldovei cred c-are să-i placă italianului. Păcat că nu prea plouă, oamenii sunt cam trişti din pricina asta.

încolo, secerişul e aproape terminat şi recolta e frumoasă.

Cred că şi *Sămănătorul* are material din belşug. Noi suntem sănătoşi — micul oaspe creşte şi înfloreşte văzînd cu ochii, iar eu îmi îndeplinesc cu multă sfințenie datoriile de tată fericit. Nevastă-mea jură că nu se află pe lumea întreagă copil mai frumos şi mai deştept ca al ei — şi fiecare zîmbet e un eveniment pentru noi. Noi amîndoi laolaltă vă rugăm să primiți cele mai afectuoase salutări.

Al d-V. devotat,
St. O. Iosif

vin

(1906?)

Stimate domnule Iorga,

Am primit de la G. Proca (O. Carp) o splendidă poezie. Mai am una de Cerna şi alta de Gheorghiu — cel cu *Smaraida* — acesta din urmă aşteaptă mai de mult să-i vină rîndul. Aşa fiind, cred că şi d-v. sînteți de părere să le dăm pe toate trei în numărul de mîine, iar Moldovanu şi Măricaş să aştepte pînă-n săptămîna viitoare. E curat îmbulzeală de colaboratori noi şi vechi la poarta *Sămănătorului:* după Stavri, Vlahuță — acum şi O. Carp.

Am dori să ştim ce mai face Chichi — şi eu în special, dacă sîmbătă seara viitoare îmi e permis, în fine, să-mi ocup din nou colțul favorit din biblioteca iubitului nostru director.

Sărutări respectuoase de mîni doamnei.

Al d-voastră devotat,
St. O. Iosif

IX

(1906)

Vă trimit corectura a 2-a la articolele d-v.— ultima revizie a *numărului întreg* vi-o trimit la orele 2, cel mult, din maşină.

Al d-v. devotat ucenic.

St. O. Iosif

Azuga, 18 iulie 1906

Stimate şi iubite domnule Iorga,

Trimit cele alăturate pentru *Sămănătorul* — şi în curînd o mică scrisoare din Azuga, dacă ar fi bine primită la *Neamul românesc.*

Este aici o „Asociaţie culturală" pornită de cîţiva români cumsecade, în societatea cărora petrecem. Toţi sînt abonaţi şi cititori inteligenţi ai *Neamului românesc.* Am rămas surprins de interesul ce-l pun în urmărirea mişcării literare din Bucureşti — şi visul lor ar fi să veniţi odată pe aici să le ţineţi o conferinţă. N-au îndrăznit însă pîn- acum să vă invite.

„Asociaţia", care e înfiinţată de vreo doi ani, ţine toată iarna prelecţiuni, şezători instructive pentru ţărani, cu intrarea liberă. Are şi un aparat de proiecţiuni tot aşa de bun ca al Fundaţiei. Cele din urmă conferinţe, la care am asistat, au fost ale d-lui dr. Const. Popeseu, cel care a publicat mai demult în *Sămănătorul* o admirabilă traducere din Byron. Ştie foarte bine englezeşte şi ne pune la dispoziţie şi alte traduceri, pe care mi le-a citit şi sînt frumoase.

Peste cîteva zile deci vi le trimit dimpreună cu altele şi prin aceasta sper să vă mai îmbunez măcar oleacă, pentru că m-am făcut vinovat — o ştiu — de o prea lungă tăcere.

Vă rog să nu fiţi supărat şi rămîn al d-voastră devotat,

5*. *O. Iosif*

Respectuoase sarutâri de mîni d-nei Iorga.

XI

Bucureşti, 18 oct. [1906]

Mult stimate domnule Iorga,

Hotărîrea d-v. de a vă retrage de la direcţia *Samanâtorului* m-a întristat mai mult decît m-a surprins, mai cu seamă că de data asta am înţeles că este irevocabilă.

N-am, fireşte, nici un drept să-i discut motivele, în împrejurările de faţă, dar nici n-aş dori să plecaţi dintre noi cu păreri greşite.

Cînd lucrurile se vor potoli, veţi vedea atunci că nu v-a lipsit nici dragostea noastră, *nici* încrederea — atît de des bănuite — şi nici chiar recunoştinţa pe care eu şi tovarăşii mei n-am ascuns-o niciodată şi faţă de nimeni.

în ce mă priveşte, ar însemna să dau uitării binele ce mi l-aţi făcut, fără să mai vorbesc de strălucirea colaborării d-v. din care s-o fi răsfrînt un crîmpei de rază şi asupra modestei mele activităţi literare mai nouă.

Aş vrea să pot uita însă măcar jignirea nedreaptă ce mi-aţi adus-o la Ateneu, în public, şi peste care am

trecut cu inima încleştată de durere, atunci cînd pe altul l-ar fi înstrăinat pe totdeauna. Ce alt decît dragostea mea sinceră pentru omul unei idei mari şi încrederea nestrămutată într-însul m-ar fi făcut să ţiu seama de îndemnul prietenilor — căci orice alte motive de interes meschin ce mi s-ar atribui vreodată le resping cu toată revolta cinstei mele de om sărac, care nu ştie să linguşească pe nimeni şi nici să alerge după favoruri şi avantage?

Dar mai era încă ceva: Era admiraţia adîncă pe care, cu mult înainte de a vă cunoaşte de aproape, am avut-o şi o voi păstra — să credeţi — neatinsă şi de aci-nainte în sufletul meu, orice s-ar întîmpla.

Cu această încredinţare, vă rog să primiţi, stimate domnule Iorga, expresia desăvîrşitului meu devotament.

Al d-voastră obligat,

St. O. Iosif

XII

22 noiembrie 1906

Mult stimate domnule profesor,

Vă mulţumesc din toată inima pentru clişee. Azi am dat d-lui Gîrleanu şi albumul lui Vlad Delamarina, precum şi broşura lui Onciul şi o serie de „cugetări" pe cari bucuros le-am fi reţinut pentru *Sămănătorul.* Poeziile lui Carducci vi le-am adus mai demult.

Vă rog să mă iertaţi că am zăbovit aşa de mult cu înapoierea albumului pe care nu l-am avut la îndemînă pînă mai zilele trecute.

Mai adaug şi rugămintea să binevoiţi a da explicaţiile la clişeele trimise.

' Mulţumindu-vă încă o dată pentru toate, primiţi încredinţarea stimei şi devotamentului ce vă păstrez.

Al d-voastră,

St. O. Iosif

XIII

Bucureşti, 4 sept. 1908

Stimate domnule Iorga,

Sentimentul comun de admiraţie pe care l-am avut faţă de George Popovici ne-a făcut odată să adunăm puţinele lui poezii, şi aceasta pentru simpla plăcere de a le avea strînse la un loc şi a le putea citi din vreme-n vreme.

Ne-am gîndit acum că ar fi păcat ca activitatea sa literară să rămînă necunoscută şi de aceea le-am dat Institutului „Minerva" pentru biblioteca de popularizare.

Intenţia noastră era să scriem o prefaţă. Atunci ni-am adus aminte de articolul d-tale pe care l-am recitit. Credem că nimeni n-ar putea scrie mai frumos şi cu mai multă pietate despre acel care a fost G. Popovici.

Te întrebăm dar dacă permiţi să reproducem acest articol în fruntea culegerii, ca prefaţă.

Poeziile fiind culese, ne-ai îndatora dac-ai binevoi să ne răspunzi un cuvînt imediat.

Primeşte, te rugăm, salutările noastre distinse.

St. O. Iosif
D. Anghel

Bd. Academiei 4, Bucureşti

xiy

București, 30 iunie 1912

Stimate domnule profesor,

Fiind reținut la București, regret că nu pot lua și eu parte la frumoasa sărbătoare a culturei românești.

Primiți, vă rog, toate urările de bine din partea fostului și modestului d-v. colaborator.

St. 0. Iosif

Către. ..

Stimată doamnă,

Fiind reținut în ultimul moment de interese familiale, regret foarte mult că nu pot avea onoarea de a mă conforma gentilei domniei-voastre invitații pentru astă-seară.

Vă rog să mă iertați și să primiți încredințarea celui mai adînc respect.

St. O. Iosif

București, 18 ianuarie 1906

Către MĂRIA BRĂILOIU

București, 14 mart 1906

Mult stimată doamnă,

de cîteva zile, fimdu-mi peste putință a ceti la Societatea

femeilor române, vă rog să binevoiți a cont amanda lectura mea anunțată pentru ziua de nune, 15 mart.

Primiți, vă rog, mult stimată doamna, încredințarea celui mai adînc respect.

St. O. Iosif

Către MIHAIL SADOVEANU

CÎNTEC

Pasere pribeagă,
Floare de cireș —
Primăvară dragă,
Cînd mi le-aduseși?

Pluguri pe colină,
Stoluri de lăstuni —
Primăvară lină,
Ai făcut minuni!

Ai adus cu tine
Raiul lumii-ntregi,
Și așa de bine
Ai știut să dregi

Spre-a ieși din pupă
Fluturul ușor,
Gheața să se rupă
Lin de pe izvor,

Mugurii să scape
Frunze verzi şi flori,
Să se scalde-n ape
Ceruri fără nori,

Că-ntr-o zi cu soare,
într-o bună zi,
Toată-n sărbătoare
Firea se trezi!...

Zînă adorată,
încă una faci?...
Mîndra-i supărată;
Poţi să mi-o împaci?

St. O. Iosif

Dragă Mihai,

N-a fost chip să las păn-acum ceva, după cum era vorba. Îţi trimit acest cîntec nepretenţios şi fă ce vrei cu el.

Portretul — mîine ţi-l las la „Minerva".

Cu dragoste

14 ***Ml. ora*** *2 ju a fi J m"* *Bucureşti*

Frate Mihai,

Abia pusesem scrisoarea la cutie, şi a venit manuscrisul tău. Imediat ce se va culege, ţi-l trimit, adică mîine seară.

în zăpăceala mea, nici nu-mi aduc aminte dacă ţi-am pomenit ceva în vreo scrisoare despre planuî nostru de a face un straşnic număr festiv de Crăciun. Ideea a fost a lui Iancu, şi eu am primit-o cu entuziasm, Anghel de asemenea. în consecinţă, ne-am adresat lui Steriadi şi lui Kimon Loghi, ca să-l ilustreze. A rămas ca să te întrebăm şi pe tine. Cred că dacă eşti dispus să scrii vreo poveste, sau povestire, sau impresie de sărbători, ar fi bine să te adresezi din vreme lui Stoica, cel care a prins aşa de admirabil cîteva scene din *Şoimii.* Dar trebuiesc făcute cît de grabnic, materialul trebuie să-l avem tot gata cu cel puţin o lună înainte, cu ilustraţii cu tot. Eu sînt dispus să fac orice sacrificii, ca să iasă splendid. O dată împlinim cinci ani de existenţă! Cîtă grijă, cîtă muncă, cîtă dragoste şi luptă, cîte nemulţumiri şi bucurii nu reprezintă aceşti cinci ani! Fiecare din noi are partea lui, şi faptul că toţi îşi discută drepturile cîştigate – pană şi păcătosul de Chendi — dovedeşte cît de adînc este rostul acestei reviste. Eu, cel puţin, nu mi-aş putea închipui viaţa fără *Sămănătorul.* De aceea aş dori ca toţi vechii şi noii colaboratori să figureze în numărul festiv, chiar dacă am fi siliţi să facem un număr dublu. Scurtu a mai emis ideea ca să dăm cu acest prilej şi portretele fondatorilor şi al lui Iorga. Eu socot că atunci ar fi neapărată nevoie să dăm şi actualul comitet de redacţie, într-un grup, compact şi indisolubil cum este astăzi. (Căci nu ştiu ce-ar putea să mai intervie ca să ne despartă pe noi astăzi!) Fireşte că lucrul trebuie discutat. Manuscrisele ar trebui să le avem pînă în 10—15 zile. Dacă ai vreme şi pentru asta, frate Mihai, adresează şi tu vreo două rînduri tovarăşilor cu care eşti în legătură mai strînsă, amintindu-le condiţia ca bucăţile să fie cît se poate de scurte. Pentru că doi sau trei membri din „Tinerimea artistică" ne dau concursul lor, vom avea un articol special şi despre această societate, care împlineşte şi ea cinci ani. Cine ştie dacă acest moment nu va însemna începutul unei legături mai strînse între pictori şi scriitori, căci astăzi trăim destul de izolaţi şi neînţeleşi. Iar îndemnul care te-a făcut să scrii pentru teatru, iarăşi e un semn al unei nouă stări de lucruri. Poate că modestul meu articolaş n-a rămas fără ecou în sufletul tău. Tu ai putea să faci

un frumos început acolo, în Folticeni, organizînd un cerc de lectură dramatică. Ar fi şi o pildă pentru alţii şi, fiind ceva nou şi atrăgător, lumea ar veni de la sine. Nu-i vorbă, o să ai multă bătaie de cap, şi tu desigur că ai nevoie de linişte. Dar vreo şezătoare n-am putea face, în vacanţa Crăciunului? Ard de nerăbdare să citesc sceneta ta, ai putea să mi-o trimiţi. Eu termin azi-mîine cu traducerea comedioarei lui Goethe, şi pe urmă. .. pe urmă las toate la o parte şi „atac" drama de care ştii....

Măi Mihai, mi-e dor de-un „guleai", că n-am văzut de mult vin în pahare şi veselie-n ochii prietenilor! Iancu îţi scrie şi el săptămîna asta, dar e foarte ocupat, săracu'. Pacostea cu red. a căzut tot pe capul lui săptămîna asta.

Şi

Te îmbrăţişez frate,

m

[Bucureşti, 26 noiembrie 1906]

Frate Mihai,

De nu aveam prea multe pe cap, ţi-aş fi scris mai demult. Dar şi nevasta, şi fetiţa mi-au fost bolnave şi am fost destul de supărat. Acum, slavă Domnului, sînt mai bine.

P-aici nu e nimic nou. Drăgănescu a fost p-aci şi a plecat, alaltăieri am primit o scrisoare de la dînsul. Este în adevăr un copil escelent şi mi-a făcut tot ce i-a stat în putinţă. La rîndul meu, voi şti să-l preţuiesc după cuviinţă. Mi-a citit şi două poezii, una din ele foarte frumoasă. îmi pare rău numai că zilele cît a stat pe-aici, fiind eu foarte ocupat, n-am putut să-l însoţesc pretutindeni. Totuşi am fost cu dînsul o dată la Expoziţie, unde am cîştigat amîndoi la cazino (de-ar auzi Iorga), la teatru (Agata Bîrsescu în *Safo* de Grillparzer) şi la un concert simfonic al lui Dinicu.

După ce-a plecat, n-am mai ieşit prin tîrg dedt într-o seară cu Mitif, iar sîmbătă m-am întîlnit cu Iancu şi am încheiat „procesul-verbal", pe care cred că l-ai primit. De la Tutoveanu a venit pe adresa ta un sonet cu salutări prieteneşti şi cu rugămintea de a-i răspunde de primire. Am desfăcut scrisoarea, fiindcă era într-un plic mare şi bănuiam manuscris pentru revistă. Sonetul — deşi nu-i aşa de frumos ca altele — îl dăm. în numărul viitor.

M-a indignat şi pe mine păţania de care-mi poveşteşti. E în adevăr păcat de-atîta energie cheltuită sie păcat că nu poţi să continui cu publicarea, mai cu seamă că foarte multă lume îmi spunea că se vesteşte a fi interesant şi frumos. Eu mărturisesc că nu l-am citit, căci *Viaţa românească* e prea scumpă pentru punga mea, iar la Fundaţie încă n-a venit. Aştept cu nerăbdare să citesc şi eu capitolul publicat. Dacă e cum zici şi ai fi trecut peste orice consideraţie, publicîndu-l în întregime, fireşte că ar fi făcut mare vîlvă.

Frate Mihai, nu cred că vei fi supărat din pricina întîrzierii mandatului. Vina nu este a mea, eu luasem dispoziţii imediat, cum ţi-am şi scris, şi credeam că ţi s-a trimis. Abia a doua zi am aflat că „n-au fost bani în casă". Am alergat la Filip atunci şi imediat s-au pus banii la poştă.

De ziua ta, am închinat şi noi un pahar de bere la „Bulevard". Te-am pomenit cu drag.

P-aci e vreme minunată, cam frig însă.

Uitasem să-ţi comunic ceva: ştii că era cît p-aci să mă fac berar? E vorba să intru în legătură cu fabrica din Azuga, ea să pună capitalul, şi eu firma. N-am dat nici un răspuns definitiv. Aş vrea să ştiu tu ce crezi şi dacă tu, în locul meu, ai face această negustorie? Ce mai şedinţe literare am face la berăria noastră ! Ce zici, frate Mihai? Am alcătui acolo numărul. Dar se-nţelege că nu v-aş da pe datorie nici un degetar de

7 ianuarie 1907, Bucureşti

Frate Mihai,

Multe sînt problemele cari cer dezlegare şi multe trebuie să rămînă nedezlegate. Dar *Sămănătorul* e un Făt-Frumos (nu din Bîrlad) voinic, şi dacă a scăpat el teafăr şi din braţele zmeului din Buzeşti, apoi nu e loc să ne temem prea tare că n-o să scape şi din alte încurcături mai mici.

Dar să trec, în amănunte, la întrebările ce mi le pui.

1) Sandu mi-a scris că a început cea mai frumoasă nuvelă a lui.

2) Neculai N. Beldiceanu ne dă o nuvelă pentru patru numere.

3) Am făgăduiala unui articol al lui Bogdan-Duică şi ale altora.

4) Pe Doinaru nu l-am putut opri, căci ar fi necesitat o corespondenţă prea lungă, şi el ne rugase să nu-i schimbăm nimic. Timpul era scurt, material pentru *Cronica veselă* n-aveam, cum n-am avut nici pentru no. trecut. Se pare că spiritul „Turbincei" moarte în faşă se răzbună. Aşteptăm însă să vină Doinaru de-acasă — şi atunci vom mai vorbi. Deocamdată am suprimat rubrica hazlie care — ca s-o facem bună — ar necesita o „concentrare" ca pe vremuri, adică să sacrificăm o sară pe săptămîna. Dar de unde s-o iei? Căci eu şi Scurtu sîntem extrem de ocupaţi, şi-apoi sîntem numai doi, şi nu totdeauna bine dispuşi.

Ceea ce remarci despre spiritul unor notiţe ale lui Iancu e just. I-am arătat scrisoarea ta, şi a luat act. E locul aici să-ţi spun dealtfel un lucru pe care-l ştii şi tu, că rar am văzut un om înduşmănit mai mult şi mai pe nedrept ca fratele Iancu Scurtu. Şi cu toate acestea, cît e de îndatoritor şi bun la suflet! Nu este om să s-apropie de dînsul, să-i ceară vreun serviciu, şi el să-l refuze. Toată viaţa lui a fost o serie de jertfe. A trăit pentru alţii, şi cu toate astea o viaţă proprie, pentru că e un caracter. Eu-l urmăresc de mult, de pe cînd — aproape un copil — scria la *Tribuna.* A avut atunci un şir de articole superbe, întru nimic mai prejos de unele de astăzi ale lui Iorga *în Neamul românesc.* Dacă le-oi mai găsi — căci le-am păstrat, dar nu ştiu unde-s — şi cînd ei veni odată, am să ţi le citesc. Era vorba de Iancu, regele munţilor. P-atunci Iorga nu-n-semna încă nimic în literatura noastră curentă. Dacă le-ar fi scris Scurtu astăzi, toată lumea ar zice că imită pe Iorga! Alta. Ştii că Iorga continuă cu şezătorile. Se duce unde-l cheamă, ridică gloatele, entuziasmează şi cu cel dintîi tren se-ntoarce acasă, ca de obicei. Dar ce-l mînă? Ar fi nedrept să spui că nu e o bună parte de idealism în pornirea lui, dar şi setea de popularitate îl îmboldeşte să facă ceea ce face.

Scurtu a pornit şi el prin ţară. Mai zilele trecute a fost la Brăila, săptămîna asta a ţinut o conferinţă la Giurgiu, şi e vorba să cutreiere toate oraşele. Lumea o să zică şi de astă dată că vrea să-l imiteze pe Iorga.

în realitate însă el se duce să mişte şi să cîştige publicul din România pentru gazeta din Pesta, şi astfel ştie el să răsplătească unor oameni care n-au ţinut socoteală nici de sfaturile, nici de dorinţele lui! Ar face oare Iorga una ca asta?

Dar nu mai e nevoie să insist, tu-l cunoşti pe Iancu şi-l iubeşti ca şi mine. Şi Mitif îl iubeşte mult. Mitif este pe aci de cîteva zile. Era vorba să facem o clacă pentru sumarul *Sămănătorului,* care trebuie dat în numărul care vine. Dar nu ştiu dacă s-o putea face, căci e mare grozav!

Acum, o nostimadă. Alaltăieri mă abordează cunoscutul acţionar al „Minervei", Otto; alergase după mine şi gîfîia. îmi spusese că mi se cere să fac un mare serviciu „Minervei". E vorba anume să scoată un chiriaş neplăcut — un berar — din prăvălia lor de-alături şi mă roagă pe mine să iscălesc un contract de formă, precum că *Sămănătorul* închiriază pentru redacţie acea prăvălie. Am primit, făcînd mult haz, fireşte, şi mîine merg cu Filip la tribunal să autentificăm contractul pe trei ani, cu o chirie de 5000 fr. Probabil că pană una-alta, de ochii lumei, ne şi instalăm — şi iată *Sămănătorul* cu local propriu, prăvălie mare, pe bulevard... Filip mi-e foarte recunoscător că i-am făcut serviciul acesta şi, ce-i drept, i-am scăpat dintr-o mare încurcătură.

Drăgănescu îmi scrie că s-a decis să plece în străinătate. Versurile lui plac foarte mult. Dar cîntecele din urmă ale lui Mitif? Ce zici de ele? Dar *Cîntecelul* lui Borcia nu-i aşa că e un mărgăritar? Răsfoiesc toate revistele ce apar acum, precum şi cele vechi — degeaba ! Nici una nu aduce material aşa de bun şi cernut ca a noastră. Nu cred să fim prada unei iluzii. Dar uitam. Te vei fi mirat că n-avem articolul făgăduit în chestia hîrtiei. Pricina e că Filip nu ne-a dat informaţiile la timp. O să începem cu no. viitor această campanie, cu un apel la toţi scriitorii şi artiştii din ţară, rugîndu-i să adreseze sau să-şi spună cuvîntul. O asemenea chestie dusă la bun capăt ar putea să acopere de-o mare glorie activitatea revistei noastre. în ziarele politice n-avem

(d; O Iosif şi D. Angliei blumul *Corespondent* Editura pentru liteia tură, 1969)

Natalia şi^ Coril ^ Iosif (Muzeul Teatrului Naţional „I. L. Caragiale)

Manuscrisul unei poezii de Natalia Negru (colecția Ion [illegible] Roman)

Scrisoare către Octavian Goga - septembrie 1912 (Biblioteca Academiei R.S.R.)

' Jiaiiura **Pentru literatură** 1969)

nici o speranță, căci, desigur, toate sînt vîndute. E bine să avem pe d. Haret de partea noastră.

Mă-ntrebi de serată. Ca multe alte proiecte, așteaptă. Pană acum nu pot ști nimic ce-o să s-aleagă și din asta. Ar fi însă splendid și cred că ar avea succes. Ce facem însă cu „Societatea de traduceri"?

Ciuchi va fi pus la carantină.

Cred că ai primit măndățelul. Vei fi înțeles modestia lui, acumTiupă sărbători. Ți-am spus că am dat un butoi de bere culegătorilor? A fost și Filip cu noi, și la urmă picase și Mitif. Scurtu a vorbit dumnezeiește !

Te sărut,
Steo

[martie 1907]

Dragă Mihai,

Șezătoarea s-a fixat definitiv pe ziua de duminecă, 11 mart. Cred că vei primi la timp și înștiințarea oficială și vei veni — căci dacă te-am așteptat cu dor păn-acum, apoi astăzi, pe lîngă dorința noastră de a te avea între noi, mai e neliniștea cu care așteptăm să ne aduci știri adevărate despre mișcarea țăranilor. Noi aici sîntem într-o continuă agitație și nici nu mai știm ce să credem.

Pană cînd vii, te rog deci să ne mai scrii și să ne dai amănunte. Filip e desperat, căci i-a concentrat vreo 14 lucrători. Toată lumea nu se mai ocupă de altele și vorbește îngrijată de viitor.

Scrie-ne multe.

Te îmbrățișez,
St. O. ***'iosif***

VI

Dragă Mihai,

Zilele acestea a fost pe la mine d. Chernbach şi mi-a lăsat 2 poli, rugîndu-mă să trimit ceva pentru *Viața românească.* Cum materialul pregătit pentru aceasta revistă îl dădusem la *Sămănătorul* chiar în ziua aceea, i-am făgăduit că voi copia actul I din *Tannhâuser* şi azi l-am trimis. Sînt 16 pagini. Fireşte că e o traducere şi, prin urmare, cred că mi se va face un tarif special, dar măcar vreo sută cincizeci de lei să-mi trimeată, ce bine mi-ar prinde! Dacă cumva vii în legătură cu ei, zilele acestea, te rog să le aminteşti imediat să-mi trimită cît mai urgent ceea ce cred de cuviință, scăzînd suma de 40 lei ce mi-a lăsat-o d. Chernbach. Eu sînt foarte, dar foarte mîhnit şi lipsit de orice sprijin. Nicăieri nu văd posibilitatea de a mi se limpezi situația. D. Haret m-a uitat cu totul, deşi i-am scris zilele trecute. Nici nu ştiu ce are de gînd. E un post la Aman, parcă anume pentru mine creat. De ce nu mă numeşte? Mister! Nu mi-ajung supărările ce le am şi nevoile grele ce mă amenință să mă strîngă de gît, dar, pe cît se pare — prin colaborarea mea la *V.r.* — am provocat nemulțumiri şi în comitetul nostru de redacție. Ar trebui să ne întrunim odată cu toții şi să lămurim definitiv lucrurile acestea prea delicate. Am avut cu Anghel o esplicație pe care o regret, dar n-am provocat-o eu.

în sfîrşit, cum e mai rău. Tu eşti acum sănătos? Ne spunea Drăgănescu că nu te-ai simțit bine şi ce păcat că n-ai fost la Azuga. Am cercetat cu el Peştera Ialomicioarei. Cred că ți-o fi scris.

Te rog răspunde-mi imediat şi, dacă nu-ți vine greu, fă-mi serviciul ce te-am rugat, căci stau aici pe veresie şi nu mai am decît cîțiva gologani prin buzunare. Să mă ia dracul dacă mint! Dar şi spunînd adevărul, văd eu bine că tot o să mă ieie, de vreme ce m-au părăsit şi Dumnezeu, şi sfinții toți.

Te îmbrățişez,
St. 0. 'iosif

Scrie-mi pe adresa St. O. I. Hotel "Imperial", 18 (Calea Victoriei), unde mai stau vreo 4—5 zile.

Către ALEXANDRU HO DOS

Cu prilejul împlinirii a cinci ani de viață a revistei *Sămănătorul* care v-a fost odată drag, am hotărît să tipărim un număr special. Dorința noastră a tuturor ar fi ca în această împrejurare să se întîlnească toți vechii colaboratori, fără deosebire de persoane sau de vederi.

Ne adresăm şi d-v. şi stimatei d-ne, rugîndu-vă a colabora la acest număr, care va apărea în preajma Crăciunului. Timpul fiind însă aşa de scurt, sînteți rugați a ne da răspunsul pană luni sau marți 18—19 dec.c.

Primiți, vă rog, încredințarea deosebitei mele stime.

Respectuoase sărutări de mîni doamnei,

al d-voastră
St.- O. Iosif

Bucureşti, 15 dec. 1906

Către GEORGE TUTOVEANU

Iubite domnule Tutoveanu,

Pentru n-rul special de Paşti, pe care-l scoatem *m* condSi *e ^ l l e ,* am fi bucuroşi sa avem ceva şi de d-ta.

Timpul fiind scurt, te rog- dacă nn+i ,,~ * • . .

Sărutări de mîni d-nei.

Al d-tale,
St. O. Iosif

Bucureşti, 7 april 1907

Către SIMION MEHEDINŢI

Bucureşti, 30 mai 1907

Stimate domnule profesor,

V-am căutat zilele trecute, dar n-am avut norocul de a vă găsi acasă. împrejurarea care mă face să cer bunăvoința d-voastră o cunoaşteţi. -

Atît eu, cît şi soţia mea, care mai are un singur examen la d-voastră, dorim să ne înscriem la examenul de licențe şi vă rugăm să binevoiţi a ne examina —dacă e posibil — chiar mîine, joi, 31 mai. Aceasta pentru că termenul de înscriere e scurt, şi d-l Densusianu, la care ne-a mai rămas un examen, ne-a declarat fără încunjur că nu ni-l acordă pînă ce nu-i vom atesta că avem *toate* examenele date.

Avizul d-lui decan l-am cerut, după cum mi-aţi spus d-voastră, şi l-am obţinut. Mă tem că d-l Densusianu, încheind cursul anului şcolar vineri, 1 iunie, să nu plece din Bucureşti şi să nu fim siliţi astfel să amînăm licenţa pentru toamnă, ceea ce ar fi un adevărat dezastru pentru noi, în împrejurările grele cu care avem de luptat.

Mîine dimineaţă îmi iau libertatea de a veni la ^S^vt **profesor, încrederea** adîncului meu respect. ^ ϱ ıqsj

Către ION IOANOVICI

Bucureşti, 4 april 1908

Frate Iancule,

Te rog foarte mult să recomanzi cu toată căldura pe fratele meu Virginiu pentru locul de contabil ce aflu că e vacant la fabrica de postav.

I-ai deschide astfel posibilitatea de a-şi croi şi el un drum în viaţă, căci gazetăria nu-i o carieră. E un băiat muncitor şi cinstit şi cred că toată lumea va fi mulţumită de dînsul. Are bacalaureatul.

Eu voi scrie şi d-lui Babeş.

încolo — ce mai faceţi? Uitam să-ţi comunic că fratele meu e şi un bun muzicant şi ar putea fi şi maistru de cor.

Noi o ducem cînd mai bine, cînd mai rău. Sînt însă tot mai multe semne bune. Moise s-a întors din voiajul de nuntă?

Te rog comunică cele de cuviinţă tuturor şi — răspunde-mi.

Al tău,
St.O. Iosif
Bd. Ferdinand 52

N.B. Cred că ai primit sumarul?

II

București, 22 ianuarie 1910

Dragă Iancule,

Am luat dispoziția să ți se trimită imediat toate numerile apărute pân-acum. Iartă-mi tăcerea și neglijența, dar eu, în special, am fost așa de ocupat și năcăjit toate lunile astea din urmă, încît am întrerupt orice, relație și corespondență.

Aș vrea să te rog acum să-mi dai oarecare informații.

Printre resursele de venit ale revistei noastre, noi ne-am gîndit și la oarecare anunțuri, după cum fac revistele din străinătate, care în mare parte se susțin prin acest mijloc. Te rog să-mi scrii cui ar trebui să ne adresăm noi pentru a obține cîteva reclame de la fabricele din Azuga, cum e de pildă fabrica de bere, de postav, de șampanie Rhein etc. — și cam ce sume se dau de obicei publicațiilor similare. Dacă poți și tu să pui o vorbă bună pentru noi, fă-o, căci mai bine ca oricare tu trebuie să știi cu ce greutăți avem noi de luptat. Ținta noastră este ca din revista aceasta să ne creăm o platformă de unde să putem vorbi liber, să ne scuturăm de sclavia editorilor care ne exploatează în chip neomenos. Și avem așa de multe de spus, sînt atîtea nedreptăți care n-au glas, se petrec atîtea crime și mizerii cari trebuiesc date la lumina zilei!

Aștept să-mi răspunzi ce crezi și te sărut,

Steo

Salutări d-lor Babes, Moise Boieru, Mîndru si celorlați.

III

Duminică, 14 mart. 1910

Dragă Iancule, am ^ezitat pană acum să-ți scriu cele ce urmează și să-ți cer ceea ce îți cer. Mi-am adus aminte de dragostea ta. Puțini oameni mi-au arătat atîta dragoste.

Tu cred că bănuiești situația mea. O duc foarte greu. Și anul acesta mai cu seamă nici nu știu cum am dus-o pană azi. Am avut o serie de mizerii cari au sfîrșit să mă aducă într-o situație vecină cu desperarea.

Muncesc fără spor și tot ce clădesc se surpă, tot ce combin nu-mi izbutește. Știu bine că și tu ai greutăți familiale, dar vin la tine ca la un frate bun. Te rog mult să-mi împrumuți 500 de fr. Am săptămîna asta termenul chiriei la Credit și sînt amenințat de sechestru, ceea ce ar fi un dezastru complet pentru mine. Ți-aș restitui banii aceștia în rate sau, dacă ai putea s-aștepți, în septemvrie ți i-aș da odată pe toți. Dar te rog mult să-mi faci acest bine. De la 1 aprilie sînt numit corector la Analele parlamentare și cu postul de la bibliotecă și ce mai cîștig din scrieri — voi avea o situație mai bună. Voi fi deci în măsură să mă achit. Dar acum sînt foarte încurcat și năcăjit și nu știu cum și ce să mai încep. Și pe lîngă toate, mai sînt și bolnav. Doctorii mi-au recomandat liniște absolută și eu n-am o zi de odihnă. Iartă-mă dar că apelez la tine și te rog răspunde-mi imediat pe adresa Fundațiunei "Carol I-iu".

Cumpăna cred că o primești. Merge destul de prost, fiindcă n-avem capital s-o lansăm.

Te rog înc-o dată să-mi răspunzi și rămîn al tău devotat, cu toată dragostea,

St. O. Iosif

IV

Dragă Iancule,

îţi mulţumesc din toată inima. Trimite-mi, dacă poţi, şi 200. Lui Moise i-aş scrie, dar trebuie să-ţi mărturisesc că mai am la el o datorie pe care nu m-am învrednicit să i-o plătesc pană acum. Ştiu că e foarte bun şi-1 apreciez mult. Mai sînt dator şi d-lui Babeş. Apelez dar la tine şi aştept. Dar mă poţi aştepta pană la 20 sept.? Fă-mi acest serviciu, te rog, căci sînt aşa de străin şi aşa de părăsit aici!

Mă surprinde că n-ai primit răspuns la scrisoarea anterioară. Eu mi-aduc aminte că ţi-am scris. Dar, mai ştii? Năcăjit şi zăpăcit de multe belele ce au dat pe capul meu, poate că am pierdut scrisoarea înainte de a o pune la cutie. I-am scris d-lui Babeş, i-am trimis şi revista. îţi spuneam şi de Chendi că preferă lada cu bere, după cum ai opinat tu. Cu anunţurile *Cumpenii* nu ştiu ce-o să facem. Anghel e bolnav grav de vreo două săptămîni şi, dacă nu s-o face bine mai curînd, e posibil să fim nevoiţi a suspenda apariţia revistei cîtăva vreme. în realitate e un sacrificiu aproape inutil, pe care-1 facem. Revista nu produce nimic.

Şi nici eu nu sînt tocmai sănătos. Toată vara nevasta mi-a fost bolnavă; toamna şi iarna s-a bolnăvit copila, se vede că acum e rîndul meu. Ce să fac însă? Voi merge înainte, străduindu-mă, pană ce voi cădea. Te rog răspunde-mi cît mai curînd. Am izbutit să obţin o amînare pînă la 23 martie, adică marţea viitoare. Păn-atunci, dacă primesc de la tine suma care spuneai, poate voi întruchipa şi restul, şi voi scăpa de hopul acesta. Pe urmă, din nou, pe muncă ! Şi trebuie să ies la capăt.

Dealtfel, dacă n-aş fi avut boală în familie, anul acesta aş fi stat binişor. Dar am cheltuit colosal cu doctorii şi farmaciile.

Aş fi venit, dragă Iancule, eu însumi duminică, dar trebuie să plec la un cerc cultural.

îţi mulţămesc încă o dată pentru sentimentele tale de prietenie şi te îmbrăţişez

al tău,
St. O. *Iosif*

V

Dragă Iancule,

îţi mulţumesc din toată inima — atîta pot să-ţi spun. Prietenii buni se cunosc la nevoie.

Eu am mari plictiseli, nu numai materiale, dar şi morale. Dacă cele dintîi se pot înlătura sau amîna destul de greu, apoi celelalte sînt aproape incurabile. Nu ştiu ce-am să fac şi cum o s-o mai duc pană la sfîrşit. îmi vin cîteodată în minte cuvintele presupuse ale lui Eminescu:

„Şi totuşi trebuie să cînt, —
Cînta-mi-ar popii pe mormînt!"

întorcîndu-mă mai zilele trecute de la un cerc, am întîlnit între Bărboşi şi Brăila, în tren, pe Moise. Dac-aş fi liber — să am o zi, o zi întreagă liberă — m-aş repezi pană la voi. Dar am aşa de mult de lucru — şi mai ales acum, trebuie să lucrez îndoit. Mai scrie-mi cîte-un răvaş din cînd în cînd.

Te îmbrăţişez cu toată dragostea,

al tău.
Iosif

Bucureşti, **25 mart** 1910

Către BABEŞ

Onorate
domnule Babeş,

De săptămîni plecarăţi
Si parcă ne uitarăţi
Că nici vreo ilustrată
Nu ne-ati trimis vreodată...

Pe-aici sînt toate bune,
Iar după Caraiman
Acelaşi soare-apune
Ca-n fiecare an.

Ş-acelaşi Kainzbacir
Consumă ce produce,
S-adapă cît un taur —
Iar noi ne facem cruce!

Merg fabricele strună
Cu fum-ncolo-ncoace,
Şi berea-n noi s-adună
Ca-n nişte poloboace.

O mie de ani pace!

!• Ioanovici *S{. O. Iosif*
Dr. C. Prisca

Către SOLOMON

Dragă Solomon,

Eu am lipsit mai multe zile din Bucureşti, aşa că abia azi am' văzut c. ta poştală. Am fost şi la postă de am luat scrisoarea cu bani. îţi muiţămesc şi, la rîndul meu, voi căuta să mă port şi eu tot aşa frumos şi cinstit cu tine.

Să-ţi dea Dumnezeu noroc şi sănătate şi, dacă şi cînd aş putea să-ţi fac şi eu vreun serviciu, scrie-mi fără-nconjur.

Te îmbrăţişez frăţeşte,
Iosif

Bucureşti, 8 dec. 1910

Către AVRAM NEGRU

Bucureşti, 18 oct. 1911

Iubite tataie,

îţi mulţumesc pentru poamă, în numele Corinuşei, căreia i-a făcut mare bucurie. Văzînd poama, a şi apucat-o dorul de vie şi ne-am înţeles să vi-o aduc zilele acestea, dacă voi putea să scap. E sănătoasă, cuminte, a crescut frumos, învaţă la pian după metodă şi face mari progrese. Deocamdată e la surorile mele. La primăvară sper să iau o casă cu chirie, mai confortabilă, şi atunci o iau pe Corina la mine. Pe Natalia n-am mai văzut-o de la deschiderea stagiunii teatrului din Craiova. N-am vorbit cu dînsa, deoarece era cu A. Citesc în gazete că şi la Galaţi a fost. Eu am făcut tot ce era omeneşte cu putinţă, ca s-o abat din rătăcirea ei. Acum m-am încredinţat că totul e zadarnic, şi voi păstra-o în sufletul meu ca pe un copil pierdut, care mi-a fost foarte drag, dar nu m-a înţeles. îi doresc să fie mai fericită decît cu mine — dar tare mă tem că nu va fi aşa. Şi-a robit viaţa de-un om *necinstit.* Să dea Dumnezeu să nu regrete.

Sărutări de mîini mamaiei.

Al d-tale,
Iosif

Către OCTAVIAN GOGA

Bucureşti, 24 februarie 1912

Dragă Tavi,

Să nu crezi că nu mă gîndesc zilnic la tine, nici că nu ţi-am scris pînă acum din neglijenţă. Dar am avut atîtea mizerii pe cap, şi am fost şi extrem de ocupat

zilele acestea. A fost şi Corina bolnavă, şi multe, multe altele care nu se mai pot spune, o situaţie care mă exasperează. Uneori mi se pare că sînt un personaj dintr-o dramă sombră care nu avea să se mai sfîrşească. Şi de-aş şti măcar cum are să se sfîrşească !

în orice caz, mi-ar părea mai bine să cadă cortina cît de curînd.

Veşti tocmai vesele nu pot să-ţi dau. Cu prilejul infamiei lui Vaida-Popovici şi Comp., am constatat o dată mai mult ce secături sînt cea mai mare parte dintre colegii noştri întru Apolo. Am discutat cu mulţi şi m-am indignat, surprinzînd la ei un fel de bucurie ascunsă cînd citeau telegramele ticluite cu atîta perfidie din *Universul* şi alte gazete de p-aici. Am încercat cu Chendi să adunăm iscălituri pentru un protest, dar n-a fost chip.

în sfîrşit, e bine că s-a încheiat într-un fel; cu toată împăcarea noastră însă, pentru oamenii în adevăr cumsecade d. Vaida rămîne descalificat.

Eu, cel puţin, n-aş putea să-i mai întind vreodată mîna, fără oarecare jenă, şi dacă tu ai putut să împingi generozitatea pînă la iertare, aceasta-ţi face cinste numai ţie, dar pe el îl coboară.

Ce bine trebuie să te simţi tu, dragă Tavi, liniştit, lăsat în pace de toţi acolo. Mai că-mi vine să te invidiez. Ai început drama?

Despre Ilarie cred că ştii că e cam suferind, dar boala lui s-a exagerat de către duşmanii lui personali, cari au răspîndit fel de fel de ştiri alarmante pe socoteala lui. De fapt nu e decît oboseala care l-a biruit pe acest erou al muncii cinstite. L-au iritat în cea mai mare măsură şi cele petrecute cu tine. îl vedeam zilnic tot mai întunecat şi mai nervos — uneori de-o nervozitate inexplicabilă. Acum e mai calm, stă p-acasă, dar nu mai vine la cafenea decît rar de tot —, dar a slăbit foarte mult. Cred că la sanatoriul d-rului Marinescu, unde intră duminica asta, are să-şi revină în fire, şi cînd vei scăpa şi tu din cuşcă, o să ne regăsim odată toţi trei la un păhărel cu vin, veseli ca-n alte vremuri! — Tu cînd isprăveşti închisoarea ? Am la mine

S bestia **asta.**

Te sărut ca un frate bun,

Iosif

II

Dragă Tavi, ™;rcasma vremilor trecute

„dată toţi la un loc. ^

Iosif

HI

Bucureşti, 15/8 sept. 1912

Dragă Tavi,

îmi închipuiam eu că trebuie să fii foarte plictisit şi ocupat. Vezi de scapă de toate şi vino cît mai curînd. în privinţa şezătorii proiectate, nu era încă nimic fixat, astfel că putem s-o amînăm pînă poţi să vii şi tu, şi anume pe ziua de joi 10/23 octombrie, în sala teatrului *Comoedia.* Trebuie s-o facem într-o joi, dup-amiază, deoarece numai atunci ni se oferă sala gratuit. Băieţii au mai făcut şi o cerere la minister, iscălită de mai mulţi, pentru acordarea unui ajutor lui Ilarie.

Azi am fost la dînsul şi am stat mult de vorbă. Era mai vesel ca de obicei, dar e foarte slab. Ar fi bine să

se instaleze deocamdată iarăşi la Pantelimon, pană ce vom putea noi să-i strîngem banii necesari ca să meargă la un sanatoriu în străinătate. — Nădejde de îndreptare însă nu cred că mai este. O spun aşa de crud şi-mi pare rău că trebuie s-o spun. L-am văzut scriind. E penibil, îi tremură mîna, se zăpăceşte, încurcă literele. în îndeletnicirile zilnice e încurcat de asemeni şi neajutorat ca un copil. Numai cînd dă cu ochii de vreun cunoscut, pe stradă, îl vezi că face toate sforțările să pară sprinten, vrea să vorbească repede, şi de multe ori nu înțelege precis ce-i spui, rămîne absent şi m-apucă strîns de braț, ca un om gata să cadă. Şi pentru mine e cu atît mai dureros, că veşnic îl am dinaintea mea pe vechiul nostru Ilarie, cu umorul lui sănătos, care de multe ori mă făcea cu o vorbă să rîd cu lacrimi.

Dacă ar fi să cred ce spune nevasta lui, are şi o manie de a risipi banii, în acelaşi timp e veşnic torturat de grija că n-are de ajuns. Culmea e că mai are pe cap şi o poliță a lui Stoica, şi măgarul acela n-are măcar atîta obraz ca să se îngrijască de scadență, astfel că am fost silit s-o iau eu asupra mea.

Cînd i-am spus că azi mi-ai scris şi că vii peste vreo două săptămîni, s-a înseninat numaidecît.

încolo, p-aici, zvonuri de război, poezii demente în reviste; la teatru, o premieră ridicolă *{Cumpăna* de Dauş, sau Dăuş, cum îi zicea Ilarie); frig şi ploaie; sărăcie; aceleaşi mutre imberbe la „Terasă"; murdărie pe uliți; tramvaie antideluviane; olteni cari îți strigă pe la fereşti dimineața de te fac să sai din pat; gazete cu stil birjăresc etc. etc.

Eu nu mă duc aproape nicăieri, stau şi lucrez acasă* Din fericire, Fundația e închisă, astfel că sînt liber- Mai am un act din *Visul unei nopți de vară;* pe urmă reiau pe *Wilhelm Tell.* Crezi că se poate face ceva cu traducerea, după cum era vorba?

Anunță-mă cînd vii. Te îmbrățişez frățeşte. Sărut mînile d-nei Tani.

Iosif

Complimente lui Esca şi Brediceanu.

IV

Dragă Tavi,

Dacă nu plecați aşa degrabă, cred că ne vom întîlni în curînd la Paris. Eu am de gînd să plec sîmbătă din Bucureşti.

Te pup şi te rog să comunici respectuoase sărutări de mîni doamnei Tany,

Steo

Către *A N A* *CHENDI*

Doamnă,

îmi scrieți pe un ton care jigneşte un om cinstit. D-v. ştiți foarte bine că nu vă datoresc nimic. Suma făgăduită o dau numai din dorința de a face un cît de neînsemnat bine unui prieten vechi, la care am ținut şi țin şi azi foarte mult. Drept aceea, cred că e o lipsă de politețe să-mi amintiți mereu de un lucru făgăduit o dată şi care se va îndeplini înainte de a crede d.-v.

Primiți respectele mele,
St. O. Iosif

Către *MIHAI...*

£ ' « t Ş i "4 'e ro *** bei *un* mare

Am terminat de cîteva luni pe *Wilhelm Tell* şi Davila mi l-a primit la Teatrul Naţional, dar din motive bugetare nu se poate juca decît în stagiunea viitoare. Tavi îmi făgăduise demult să intervină la „Societatea de fond de teatru", ca să-mi cumpere manuscrisul şi să mi-l tipărească. Cînd a fost la Bucureşti, mi-a vorbit de aceasta ca de un lucru sigur. Cum însă el acum e foarte ocupat cu alte daraveri, mă jenez să mă mai adresez lui. Vin deci să te rog pe d-ta, dacă nu te deranjează prea mult, să mă pui în legătură cu cei cari conduc societatea şi să stărui, dacă se poate, să-mi cumpere manuscrisul. Eu nu cunosc pe nimeni mai de aproape, altminteri aş face singur oferta. N-am nici pretenţii prea mari: m-aş mulţumi cu 800 coroane la predarea manuscrisului şi 500 exemplare, la tipărire.

Te rog, dragă Mihai, dacă-ţi stă în putinţă, fă-mi acest serviciu. Sînt la o mare strîmtoare; deşi am muncit anul acesta mai mult şi mai cu spor ca niciodată, totuşi mă găsesc într-o situaţie mizerabilă. Am saltarul plin de lucrări pe care nu le pot plasa, din pricina crizei care bîntuie şi la noi. Sînt şi bolnav şi ar trebui să mă caut serios, dar n-am cu ce.

Încolo — p-aici — atmosferă apăsătoare, nesiguranţa zilei de mîni, zvonuri de război şi mobilizare dezminţite tot a doua zi, zăpadă, ger, plictiseală, sărăcie. Am o presimţire că n-am să scap teafăr din anul acesta 1913!

Aştept un răspuns neîntîrziat şi te îmbrăţişez cu toată prietenia.

Bucureşti, 3 ianuarie 1913

St. O. Iosif

Către HORIA PETRA-PETRESCU

Stimate domnule Petra-Petrescu,

Am citit pană la un punct cu plăcere critica d-tale, dar n-am fost în stare s-o citesc mai departe, indignat de prostiile pe care le afirmi pe pag. 174. Nu e permis, e o ruşine şi o neobrăzare să afirmi că espresii dintre cele mai alese, mai energice şi mai idiomatice sînt nelalocul lor. Şi aceasta numai de dragul unui sistem de criticasterie, de care marele Bartels şi-a bătut joc admirabil cu flacăra spiritului său caustic. Previn pe oricine va îndrăzni să schimbe ceva din versul sau verbul genial al lui Schiller că voi aduna toate fulgerele şi trăsnetele cerului şi-l voi izbi la mir, drept în creştet, ca să pomenească cît o trăi! Se poate ceva mai ilogic şi mai caraghios? Nu vă place cuvîntul văgăună, ai? Pesemne că n-aţi supt lapte românesc la sînul maicei voastre.

Atît. Încolo te salut cu toată stima,

Iosif

Către CORINA IOSIF

Dragă Puiule,

Te doresc mult, mult şi te sărut de un miliard de ori.

Tata Steo

Pup şi degeţelul mămăichii.

II

Corina tatei, albă şi frumoasă, _
Ca să-ţi urez, comoara mea, mă lasă,.
Ca să trăieşti, mulţi şi veseli ani,
Să ai o ladă plină tot cu bani.

Să poți fi bună. ca nimeni ca tine,
Să faci pe lumea-aceasta numai bine,
Să fii curat model de modestie,
De cinste, dragoste şi vrednicie.

Şi harnică ca aurita albiniță
Şi ca fluturai colorat zglobie,
în cuibu-ți alb şi-mpodobit cu foi de viță,
Şi dulce ca şi strugurul din vie!

Aceasta, puiule-ți doresc eu ție!

I iunie 1913 *Steo-tătăicu*

iu

[Bucureşti, 11 iunie 1913]

Dragă puiule,

Eu cred că voi veni zilele acestea pe la voi şi-ți voi aduce o iie cu broderii țărăneşti de la o expoziție şi *Fluieraşul* şi două cărticele cu basme. Te pup şi spune degețelului mămăichii că are şi el partea lui de pupat din partea lui

Steo

Cătn DIMITRIE OXCIUL

Domnule director,

în cea mai mare taină, deoarece se relatează la familia marelui Stirbey, cu care se înrudesc unele modeste rubedenii ale mele de clăcaşi şi răzăşi, cum le zice pe moldovenie; şi ştiți dumneavoastră — celebrul şi marele istoric care ați fost atît de ironic în nişte împrejurări grele cum erați cam enervat de o neglijență a mea care nu izvora decît dintr-o timiditate înnăscută — ştiți că m-ați eliminat pur şi simplu de la licență. Eu nu m-am tulburat nicidecum, că ştiam bine că d-v. veți regreta acest act foarte natural la un om obişnuit cu ceea ce se cheamă "poet pletos" — puteam să răspund la alte chestiuni pe care nu mi le-ați pus şi d. Bianu a stăruit destul, dar vă mărturisesc că eu tot am fost jignit cît de puțin, un suflet care vă admira, care [a] trăit clipele fericite de la Cernăuți cu d-v. în mijlocul însuflețirei naționale din dulcea noastră Bucovină, care trebuie să devină cît mai curînd a noastră, am fost puțin năcăjit, dar foarte puțin de tot, vă asigur, de această nevoită a nervilor indelicatețǎ a voastră. Şi v-am păstrat aceeaşi prietenie curată şi toată admirația mea pentru un mare şi sfînt dascăl care a dezgropat din mormintele arhivelor noastre comorile chrisoavelor şi achturilor şi tuturor documente de care sînt aşa de fericit să le răsfoiesc din cînd în cînd.

Printr-o întîmplare ciudată, care o m-a adus în apropierea unei persoane foarte cunoscătoare în ale istoriei neamului nostru, am căpătat o copie de document pe care o țin la dispoziția dumneavoastră cu toată osîrdia unui fiu de neam ales, şi vă rog să-mi dați cu toată bunăvoința care vă caracterizează față de elevii care vă iubesc şi vă au în cea mai mare cinste, să-mi puneți la îndemînă acest aşa zis *"aht"* pe limba dulce moldovenească şi a Bucovinei, care s-ar putea că e capul întregei Țări Româneşti, după cum țările Ardealului sînt brațele puternice şi vînjoase ale Țării acesteia greu obidite de lifte spurcate, cu a Maramureşului vale, cu dealurile păduroase ale Tîrnavelor, cu toate celelalte părți minunate ale Hațegului şi ale Albei-Iulia, ale Munților ei Apuseni şi ale Bihorului celui aproape pierdut pentru noi. Această digresie vă rog

J

să mi-o îngăduiți și vă rog cu toată credința în sufletul vostru bun și mare să dați negreșit acele ahte, acele documente, de care se leagă o taină neînchipuită, căci cunoașteți foarte bine ce multe familii necinstite din lepra bizantină și-au însușit această ilustră și creștină mai întîi de toate familie.

Vă rog, domnul profesor, să-mi dați să iau această copie deci în cel mai mare secret, căci, vă spun din nou, e mare primejdie să-ncapă în mîni streine acest act, care privește în puține șire și familia mea, din partea mamei mele bune și a cărei amintire o prețuiesc cu toată bucuria unui copil bun, a Mihălțenilor ot Mihalț și a Muntenilor ot Munteni din Țara lui Hrean a Ardealului mare. Aceasta voiam să cer, și spațiul nu-mi îngăduie samă întind asupra altor lucruri pe care vi le voi comunica verbal.

Cu toată stima și respectul,
St. O. Iosif

ADDENDA

Poezii făcute de amicii mei

1. IUBITA SOLDATULUI

dedicată amicului meu A.Pr.P.

Suflă vîntul printre arbori,
Spulberînd frunzele-n ceruri,
Desfăcînd fumul din hornuri,
Suflă vîntul! Pe o cîmpie părăsită,
Unde noaptea tristă fierbe de țipete desperate,
Plînge, plînge o copilă cu pletele despletite,
Plînge, plînge o copilă pe iubitul mort în luptă!

Noi vrăjmași în șir s-adună
Și cu furie nebună
Să reped ... Un fulger ... Tună ...
Tune! Fulgere întruna! Tunet, fulger n-o clintește
De lîngă mormîntul negru, din cîmpul de bătălie!
Mai cu foc îi este plînsul ca fulgerul ce sclipește,
Mai pătrunzător suspinul ca tunetul ce bubuie!

Pe ale cerului hotare
Lună blîndă iar apare,
Veselă și rîzătoare,
Dară cînd, pe cîmpie, raza-i de argint
Au pătruns, odată văzu-nfiorată
O tînără copilă, ce era îmbrățișată
C-o neagră movilă, cu un mormînt.

Brașov, 27 april 1889

St. O. Iosif

Către MINISTERUL CULTELOR ŞI INSTRUCŢIUNII

Domnule ministru,

Subsemnatul, fiind angajat încă din anul trecut de către d. director al Conservatorului de muzică din Bucureşti, d. D. Popovici, cu traducerea dramei muzicale *Tannhäuser* a lui Richard Wagner pentru a fi pusă în studiu cu elevii acelui conservator şi traducînd cea mai mare parte pe care am şi predat-o d-lui director, viu prin aceasta a vă ruga să binevoiţi a dispune să mi se mandateze suma de lei 400 ce reprezintă onorarul cu care am fost angajat, să-1 primesc la predarea lucrărei întregi.

Primiţi, vă rog, domnule ministru, încredinţarea profundului meu devotament.

.St. O. Iosif

Bucureşti, 5 mai 1905

II

Domnule ministru,

Am onoarea a vă înainta traducerea mea *Rienzi,* mare operă tragică în cinci acte, de Richard Wagner, traducere făcută de mine în metrul original, şi vă rog să binevoiţi a dispune ca să mi se mandateze suma de lei 400, conform hotărîrei cu ordinul nr. 24.576 din 11 mai 1905.

Primiţi, vă rog, domnule ministru, încredinţarea adîncului meu devotament.

'St. 0. Iosif

Bucureşti, 9 august 1907

III

Onorate domnule ministru,

Pierzîndu-se petiţia mea cu n-rul 53.203, supt care este înregistrată în condica de expediţie a ministerului către Casa şcoalelor, vin respectuos a vă ruga să binevoiţi a dispune din nou ca să mi se mandateze suma de 400 lei, ce mi se cuvine pentru traducerea operei *Rienzi* de Richard Wagner, traducere ce se află acum în mîinile d-lui director al Conservatorului de muzică şi declamaţie.

Primiţi, vă rog, domnule ministru, încredinţarea adîncului meu respect.

St. O. Iosif
Hotel „Regina" 55

Bucureşti, 21 septembrie 1907

22.IX.1907
Se va elibera,
Haret

Către NICOLAE CANE

Bucureşti, 29 dec, 1905

Venerate maestre,

Ne împlinim iarăşi, cu toată bucuria sufletului, datoria de a-ţi trimite cele mai sincere urări de bine şi de noroc în preajma Anului nou. Dea Dumnezeu să trăiască mulţi ani încă povestitorul minunat, totdeauna senin, al lui *Cătrinţaş* şi *Aliuţă,* expresia cea

mai credincioasă a sufletului românesc; să-i ajute Domnul să mai îmbogăţească, din bielşugul darurilor sale, literatura noastră. Noi, cei tineri, fermecaţi şi acuma de *Fluierul lui Ştefan* din bătrîni, tresărim de cîte ori decanul povestitorilor ne dă pilda cea bună şi nu lasă părăsirii pana-i măiastră.

Noi, cari am crescut în vraja povestirilor d-tale, ne-am socoti fericiţi să putem aduce, din cînd în cînd, drept dar cititorilor noştri cîte una din povestirile aşa de dragi tuturor; ar fi şi un îndemn preţios în stăruinţa noastră pe căile deschise, acu-s aproape o jumătate de veac, de cei bătrîni, cu d-ta printre cei rămaşi tineri.

Aşteptînd cu toată nădejdea şi cu toată dragostea, rămînem ai d-tale cu totul devotaţi,

Redactorii *Sămănătorului*

St. 0. Iosif Mihail Sadoveanu,
Ion Scurtu

ROMANi,

Astă-seară, vineri, cu trenul de Moldova, ora 8,25, soseşte *dr. Lueger, primarul Vienei.*

Prietenul nostru şi duşmanul tuturor duşmanilor noştri.

Să-i arătăm că românul e înţelegător, recunoscător şi primitor, ieşindu-i întru întîmpinare la Gara de nord.

N. Iorga, I. Scurtu, Em. Gîrleanu, Em. Antonescu, St. Iosif, G. Bogdan-Duică, Aurel Popovici, G. Murgoci, Şerban Cantacuzino, Em. Staicu, Dr. Meruţiu, Em. Protopopescu-Pake

Către GEORGE COŞBUC

Ziua sfîntului Gheorghe 1907

Prinos de închinare şi credinţă slăvitului Homer românesc, celui dintîi sămănător al vremii noastre literare.

D. Anghel, Leonte Moldovan, Luca Rusu, C. Sandu-Aldea, M. Sadoveanu, Ion Scurtu, St. O. Iosif

Către N. IORGA

RĂSPUNS LA O „SOMAŢIE"

D-1 N. Iorga ne „somează" a publica *noi* pricinile adevărate ale retragerii d-sale de la *Sămănătorul.* Fie: d. N. Iorga a trebuit să ne părăsească, spre marea noastră părere de rău, pentru următoarele pricini:

1. D-sa, de la o vreme, nu mai vroia să ţină seama că *Sămănătorul* a fost întemeiat ca o revistă *impersonală,* ci vroia sâ-i dea un caracter personal tot mai pronunţat, în paguba intereselor literare de obşte.

2. D-sa ne cerea să ne solidarizăm cu orice atitudine publică a d-sale, chiar străină de literatură.

3. D-sa însuşi, în loc să cimenteze armonia între colaboratorii *Sămănătorului,* era pornit să o .tulbure prin firea d-sale bănuitoare şi nestatornică, pe cînd astăzi, după un an şi jumătate de la plecarea d-sale, armonia noastră e desăvîrşită, deşi numărul membrilor redacţiei s-a îndoit.

4. Temperamentul despotic al d-sale, prea binecunoscut acelora cari au fost în legătură mai de aproape cu d-sa, este, din nenorocire, sfătuitorul statornic al d-lui Iorga în literatură şi aiurea.

Cu mîhnire ne-am văzut nevoiţi să facem aceste mărturisiri, ca foşti membri ai redacţiei *Sămănătorului* de supt direcţia d-lui N. Iorga.

St. 0. Iosif, M. Sadoveanu,
I. Scurtu

Onor. LIBRĂRIEI-EDITOA RE SOCEC&C

Prin aceasta facem cunoscut că cedăm manuscriptul piesei *Cometa,* cerut de d. Mihail Dragomirescu, în condiţiile următoare:

Se vor tipări 5 000 ex., dintre cari 4 000 pentru „Biblioteca de popularizare" şi 1 000 pentru o ediţie de lux, cu preţul de 500 lei primiţi acum.

Lucrarea va apărea fără nici o altă adăugire, în afară de manuscrisul nostru.

La epuizarea acestei ediţii, va interveni un nou angajament între noi şi d. Socec.
Ultima corectură o vom face noi.

Bucureşti, 22 iulie 1908

5/. *O. Iosif*
D. Anghel

Am primit suma de 500 lei
St. O. Iosif
D. Anghel

Adresa: Comuna Buciumeni prin Tecuci.

Către SOCIETATEA SCRIITORILOR ROMÂNI

Domnule preşedinte,

în urma incidentelor cu desăvîrşire regretabile petrecute în adunarea generală — simţul demnităţii de scriitor mă sileşte să renunţ la cinstea, ajunsă, vai, aşa de problematică, de-a mă mai număra printre membrii Societăţii scriitorilor români.

Ca membru fondator al acestei societăţi, n-aş fi crezut niciodată că adunările acesteia, care ar fi trebuit să fie adevărate sărbători de cunoaştere şi înfrăţire între scriitori, să degenereze în scandaluri incalificabile. Vă rog deci să mă consideraţi <retras> demisionat din societate.

< Primiţi asigurarea >

DIN GOANĂ

Ducîndu-şi viaţa solitară —
Un suflet trist şi visător —
Nevasta şefului de gară
S-a-ndrăgostit de-un călător,

Dar trenul a plecat — şi-n goana
Cu care monstrul a trecut,
în suflet i-a lăsat icoana
Frumosului necunoscut.

De-atunci trec zile, nopţi de-a rîndul
Şi trenuri trec neîncetat,
Ea stă şi astăzi aşteptîndu-1
La geamul veşnic luminat.

Şi trenuri vin şi pleacă iară
Şi nu-i ştiu ranele ce-o dor...
Nevasta şefului de gară
S-a-ndrăgostit de-un călător...

Goga — Iosif — Eftimiu

COMENTARII ŞI VARIANTE

DIN ZILE MARI

(P-9)

In volumul ***Din zile mari.*** Poem istoric, Bucureşti, Minerva, 1905.

Anterior apariţiei volumului, Iosif a tipărit părţi din poem în diferite periodice, adesea în variante mult diferite faţă de textul din 1905. Dealtfel, poetul considera chiar acest text din 1905 drept unul provizoriu şi-şi exprima intenţia, în prefaţa volumului, de a relua lucrarea. N-a mai făcut-o.

Chiar fragmentele — indicate de noi mai jos — pe care le-a reprodus în culegerea ***Poezii,*** 1910, apar în respectiva culegere fără modificări propriu-zise. Cele cîteva mici diferenţe fonetice faţă de ediţia din 1905 sînt consemnate aici la locul cuvenit. Notăm că pentru respectivele fragmente am preluat formele din 1910.

VISUL LUI PETRU ARON *I-TI* şi PE CÎMPIA DIREPTĂŢII *I-V.*

Au apărut mai întîi în ***Sămănătorul,*** III, nr. 27, 4 iulie 1904, p. 421—422, cu titlul ***Ştefan-vodă*** (fragment) şi numerotate / (pentru ***Visai lui Petru Aron)*** şi (pentru ***Pe Cîmpia Direptăţii).***

Variantele dîn ***Sămănătorul*** faţă de ediţia 1905:

v. 4 Nu ***răsună*** nici un pas.
v. 5—8 lipsesc
v. 9 ***Dar din ceas în ceas străjerii***
v. 10 ***Mai trezesc*** din porţi boltite
v. 11 Liniştea pe strimte uliţi,
v. 12 Şi-amuţesc pe urmă iar.
După v. 16 urmează strofa suprimată în volum:

în iatac crivatu-i încă
Neatins. Veghind d-asupra-i
Candela slab luminează

*La icoana de **argint,***
v. 18 ***Nu** poţi tu **închide ochii?***
v. 19 *Pentru ce nu afli **tihnă***
v. 20 *La un ceas aşa tîrziu ?*
v. 21 Dormi, căci iată, *pe la **geamuri***
v. 22 Zorile *încep **să** bată*

în re/istă, acest priin grup de strofe nu este separat (prin II de cel următor.

*/. 2 *Pentru **că nu** vrea s-**adoarmă,***
•i. 4 *Somnu-l **prinde pe furiş.***
v. 5 ***Ci un vis grozav*** s-arată
v. 9 ***Toţi boierii,*** dregătorii
v. 11 Sînt de faţă ***— şi el, Petru***
v. 12 ***Stă în*** scaunul domnesc.
v. 13— 16 lipsesc
v. 17 ***Dar*** deodată ***creşte-un freamăt***
v. 18 ***Uşa sălii se deschide***
v. 21 — 28 lipsesc; în locul lor, strofa:

Printre sfetnici drum îşi face
Către scaun nainteazâ —
Cruntă-i şi scăldată-n sînge
Fruntea ***fratelui ucis.***

v. 34 ***Strigă: — Petre, amar ţie !***
v. 36 Răzbunării ***a sunat.***
41 — 64 lipsesc
65 ***Şi, zicînd aşa,*** întinde
66 Mîna-i ***ameninţătoare***
67 lipseşte
v. 68 ***Mîna-i creşte uriaşă***
v. 69 ***Ca să-l smulgă*** de pe tron...
v . 72 Vrea ***s-alerge, — dar nu poate***
v. 73. ***Şi se zbuciumă gemînd.***

După v. 73 urmează strofa suprimată în volum:

îngrozit deschide ochii,
Cată-n jur — e ziua mare.
Marele postelnic, palid, ,
Gîfîind răsare-n prag:

v. 75 ***E la porţile Sucevei!***
v. 76 ***Fîlfâie biruitoare***
•r. 77 ***Steagurile munteneşti!***

v. 78 ***Oastea ta e fugărită,***
v. 79 ***Fugi, măria ta, degrabă —***
v. 81 ***Toată ţara e cu El!***
Titlul ***Pe Cîmpia Dreptăţii*** lipseşte.
[I] * v. 3 ***Uită jalea*** şi zîmbeşte
v. 4 ***Cerului senin de-april.***
v. 5 Primăvara, ***mama*** noastră,
v. 9 Primăvara, ***mama*** noastră,
v. 12 ***Tînăr*** şi frumos ***ca ea!***
v. 13— 16 lipsesc
[II] v. 1 Bucură-te şt ***tresaltă***
v. 5 Sună-fi clopotele toate
v. 6 ***La bisericele tale,***
v. 7 ***Largă poarta fi-o deschide***
v. 8 ***Ca să intre cu alai.***
v. 9—12 lipsesc
v. 14 Fiu/ lui ***Bogdan, nepotul***
v '. 16 Celui bun ***fi plins de toţi!***
[III] v. 1 Pe un cal ***alb fără pată***
v. 2 Ce aruncă foc pe nard,
v. 4 îmbrăcat ***numai în fir.***
v. 5 ***Pletele-i bălaie joacă***
v. 6 ***Revărsate în inele***
v. 9 Pana de la ***gugiumanu-i***
v. 10 ***Fîlfâie*** în vint vioaie,
v. 11 Flutură în ***falduri*** manta-i
v. 12 ***Aruncată peste umări,***
v. 24 ***Casele rămîn pustii,***
v. 26 Şi-i aruncă flori în ***cale***
v. 29 Toţi aleargă, — şi ***cucernici***
v. 30 Gîrbovii moşnegi ***se-nchină***
v. 31 — Mulţumescu-ţi ***ţie, Doamne,***
v. 32 ***Că mi-ai ajutat să-l văd!***
v. 35 Doamne, mîndru i se şade
[IV] v. 4 ***Surle sună*** zgomotos,
v. 5 ***Dar la locul*** Direptate
v. 6 Ştefan-vodă ***poposeşte***

• Cifrele romane puse de noi între paranteze drepte lipsesc în revistă.

v. 8 Să-l întîmpine ***pe domn.***
v. 16 Cu cădelnițele-n ***mînă,***
[V] v. ***1-16*** urmează v. ***17-24***
v. 17 ***Ștefan-vodă sare sprinten***
v. 20 ***Cuvios,*** în zvon de psalmi
v. 24 Unge ***creștetu-i*** cu mir!
v. 1 ***în genunchi stă tot norodul,***
v. 6 Care-mi ***pizmuie domnia ?***
v. 8 M-a ***sfințit*** Moldova domn ?..
v. 13 Și din ***miile*** de piepturi

ȘTEFAN-VODĂ ÎNFRUNTĂ PE PĂGINI

III și IV. Cu titlul ***La Vaslui, la Curtea-Nouă,*** s-a publicat mai întîi în ***Convorbiri literare,*** XXXIX, nr. 4, aprilie 1905, p. 290—291.
Variante în revistă:
[III] r. 17 lipsește
v. 20. . . . . ***crezi că nu*** mă-ntorc ***iar viu ?***
v. 21. . . . . mai curînd ***ori*** mai tîrziu ?
v. ***26***. . . . . nu mai plînge-așa ***amar l***
[IV]v. 9 Vede cum ***pe*** deal coboară.
v. 10 Oastea cu Ștefan ***în frunte***
v. 11 Scînteind în ***zale crunte***
v. 16 ***Cum pierea*** la cotituri.

RĂZBOIENII

VII Fără titlu și numerotare s-a retipărit în ***Poezii,*** 1910, p. 119— 121. în ediția 1905:
v. 3 Șade plînsă, — ochii-t galeși
v. 5 în zădar și azi l-așteaptă;
v. 22 Dar de mdnie-aprins

VIII, IX și X. Au apărut în ***Luceafărul,*** III, nr. 22-23, 1 decembrie 1904, p. 373, cu titlul ***Ștefan-vodă***—Fragment (fără numerotarea părților).
Variantele din revistă:
v. 1 ***Ștefan-vodă*** rătăcește

[VIII] v. 3 Părăsit de ***lumea-ntreagă***
v. 4 ***Părăsit și de noroc.***
v. 5 Pe poteca ***neumblată***
v. 6 ***Merge singur*** voievodul
v. 9 El, învins! El, ***steagul*** lumii
v. 12 ***înger al*** războaielor,
v. 15 Numai ***spada, drept*** tovarăș
v. 16 ***E nedespărțită-n*** șold.
v. 17 — 20 lipsesc
[IX] v. 2 De prin scorburi ***și din*** peșteri
v. 7 Ștefan nici n-o ***bagă-n*** seamă
v. 12 ***Ce-au căzut pînă la unul,***
Suflete mari de viteji.. .
v. 13— 16 lipsesc
[X] v. 4 Pe îngustele ***poteci.***
v. 5—8 lipsesc
v. 9 ***Și,*** din cînd în cînd, o rază
v. 10 Ce străfulgera în treacăt
v. 11 Prin frunzare, ***însenină***
v. 12 ***Fața*** domnului pribeag.

(în ediția din, 1905, numerotarea VIII se repetă, astfel că în continuare avem IX in loc de X și așa mai departe; am corectat eroarea.)

XII și XIII. Cu titlul ***Visul lui Ștefan-vodă*** (inexistent în ediția din 1905) s-a tipărit mai întîi în ***Sămănătorul,*** IV, nr. 19, 8 mai 1905, p. 304—305 (în subsol se menționează: „Fragment din poemul ***Din zile mari*** ce va apărea în curînd"); cu același titlu [s-a retipărit și în ***Poezii,*** 1910, p. 122—125.
Variante în ***Sămănătorul:***
[XII] v. 15 Căci ***nădejdea*** nu-i în brațe
v. 17 Nu te teme că ***pizmașii***
[XIII] v. 6 Pănă-n marginele zării
v. 23 Mulți găsesc ***mormînt în tine,***
v. ***24*** Dunăre ***clocotitoarei***
în ***Poezii,*** 1910, în v. 11 din II, o eroare de tipar, la sfîrșit, un: ***iar.***

DUMBRAVA-ROȘIE *(I—V)*

Partea IV cu titlul ***Craiul Albert*** s-a tipărit mai întîi în ***Sămănătorul,*** IV, nr. 16, 17 aprilie 1905, p. 244; integral ***(I—V)*** s-a retipărit în ***Poezii,*** 1910, cu același titlu și aceeași împărțire, p. 126—136.

Variante în *Sămănătorul* (unde versurile sînt alăturate cîte două, formînd stihuri lungi):

[IV]v. 2 *Ce* zarea *stă* s-o soajbă

v. 3 *Se-ntoarce craiul Albert*

v. 4 *Purtat* în goană oarbă.

v. 5—8 *In urma lui suita-i aleargă* în risipă

Şi pasm mari de pradă *plutind deasupra-i* ţipă.

v. 9—12 *Polonia întreagă îl* blestemă pe cale,

De pretutindeni creşte un freamăt greu de jale:

v. 13 — O, unde ţi-e, crai *Albert*

v. 43—44 Blăstem, blăstem, *ciai-Albert, asupra ta* să cadă.

în ediţia din 1905, v. 13—33 sînt aşezate cîte două alături formînd stihuri lungi, grupate cîte două (deci 5 distihuri), la fel v. 57—68 (trei distihuri).

Variantele din ediţia 1905:

IV v. 7 *Paseri* mari de pradă-n stoluri

V v. 2 De cu zori şi pdnă-n soră,

Cîntecul despre preastrălucita izbîndă de Ia Podul-înalt

Cu titlul *Podul-Înalt* — fragment — a apărut mai întîi în *Sămănătorul,* III, nr. 45, 7 noiembrie 1904, p. 708—710. Cu acelaşi titlu, acelaşi fragment, în *Calendarul Minervei* pe 1905, p. 209—211. Precedat de părţile I — II din capitolul *Zile de pace,* s-a retipărit în *Poezii,* 1910, p. 137—149.

Variantele din revistă:

v. 7 C-un pîlc de *oşteni,*

v. 8 *Plăieşi* moldoveni,

v. 23—24 lipsesc

v. 25 *Ci* în Cel-de-sus

v. 27 Unde e nădejdea

v. 28 La *toată* primejdea

v. 31 Şi-a trimes o ceaţă

v. 55 *Păn' prind turcii* ştire

v. 56 **Cm** *mica* oştire

v. 57 Grabnic *să-i* lovească

v. 58 Şi *să-i* dovedească...

v. 61 *Trîmbiţele-stu* prins

v. 62 Să *ţipe-ntr-adins*

v. 102 *Spada-i de* văpaie

v. 119 Şi-o *îneacă* toată

v. 120 *în Dunărea lată*

v. 128 *Domnului* de sus.

v. 144 *Ca s-o* mânuiască,

v. 151 *Pe* cum c-a purces

v. 169— 176 lipsesc.

în ediţia din 1905, v. 171 lipseşte.

CIND A FOST SĂ MOARĂ ŞTEFAN *(I—V)*

S-a retipărit în *Poezii,* 1910, p. 150 — 159, text neschimbat faţă de ediţia din 1905.

Cum precizează Iosif în prefaţa volumului din 1905, poemul ***Din zile mari*** se încadrează printre manifestările prilejuite de comemorarea a 400 de ani de la moartea lui Ştefan cel Mare, fiind chiar obiectul unei însărcinări oficiale date de Spiru Haret, atunci ministru al Cultelor şi Instrucţiunii. Se pare — cum reiese dintr-o scrisoare a poetului către Natalia Negru — că propunerea pornise de la el, iar ministrul o acceptase cu oarecare întârziere. Fireşte, poemul (comandat nu cu mult înainte de mai 1904) n-a putut fi terminat pînă la marile serbări organizate în luna iulie a aceluiaşi an. Aceste serbări, pregătite din vreme, au fost anticipate de o vie agitaţie în presă şi de o serie de manifestări dintre cele mai variate. Ziarele şi revistele au publicat literatură despre erou, studii, articole. La 2 iulie, s-au desfăşurat serbări la Bucureşti. A avut loc o defilare pe străzile oraşului şi prin faţa tribunelor oficiale ridicate în Piaţa Victoriei. După ce s-au perindat unităţi militare, grupe de elevi şi studenţi, a urmat un convoi istoric înfăţişând pe voievodul însuşi, însoţit de sfetnici şi oşteni, în costume de epocă desenate de pictorul Costin Petrescu. Academia a ţinut şedinţă festivă. Serbări au avut loc şi la Iaşi (sub direcţia istoricului A.D. Xenopol), la Brăila, Constanţa şi în alte oraşe.

Poemul lui Iosif n-a putut apărea decît peste un an. Poetul a participat totuşi la comemorare prin fragmentele publicate în *Sămănătorul* din 4 iulie 1904. în acelaşi număr al revistei, dedicat lui Ştefan cel Mare, mai semnează N. Iorga *(învăţături din viaţa lui Ştefan cel Mare),M.* Sadoveanu *(Moartea lui Ştefan-vodă),* G. Vîlsan *(Podul-înalt,* poem,).

Faptul că Iosif s-a angajat să scrie un poem istoric se datorează in primul rînd interesului său pentru trecutul poporului nostru. Multă vreme, cucerit de lectura cronicarilor, a năzuit să compună un ciclu — o „galerie" — despre voievozi (v. scrisorile către V. Cioflec şi Natalia Negru). N-a realizat

decît cîteva fragmente dintr-im poem despre Alexandru Lăpuşneanu. Tematica istorică 1-a preocupat însă permanent.

Iniţiativa sa din 1904 a avut şi stimulente materiale: în pragul căsătoriei, poetul nădăjduia că din onorariul pe care urma să-1 primească va acoperi cheltuielile nunţii şi traiul familiei pe cîteva luni.

Nu prea încrezător în puterile sale, dar dornic să învingă dificultăţile unei opere epice de mai mare întindere, a făcut unele pregătiri: şi-a procurat cîteva lucrări despre domnitorul moldovean şi s-a dus pentru vreo trei săptămîni (in mai 1904) în Bucovina. Amănunte despre încercarea sa de a se reculege şi a-şi biciui însipraţia în atmosfera locurlor ce păstrau amintirea eroului, ca şi despre şovăielile ce nu l-au părăsit nici după ce a găsit o formă ce i se părea adecvată temei, aflăm din corespondenţa sa de-atunci cu Natalia Negru (v. scrisorile din mai 1904, în volumul de faţă);

încredinţat editurii Minerva în martie 1905, poemul a apărut pe la începutul lunii iunie a aceluiaşi an, cu o copertă, desenată de pictorul Mantu, reprezentînd coroana voievodului. Cam în aceeaşi vreme, poetul reuşea să obţină de la minister mandatul pentru onorariul cuvenit.

Prima recenzie pare să fie aceea, nesemnată, din ***Viaţa nouă*** (nr. 10, 15 iunie 1905, p. 239—240). Redacţia revistei simboliste nu agrea în genere creaţia lui Iosif (şi toată literatura de la ***Sămănătorul),*** Recenzentul se arată totuşi obiectiv şi, constatînd, pe bună dreptate, că în poem nu există „nimic epic", admite totuşi că „e în general bine păstrată coloarea locală: limba, stilul, acţiunea ne îndreaptă spre vremea veche". Poetul e sfătuit să nu mai revină asupra subiectului, cum făgăduia, deoarece „firea sa mai mult sentimentală se împacă mai bine cu lirismul" — ceea ce e adevărat. Parcă în replică directă la reproşurile din ***Viaţa nouă,*** în orice caz ca răspuns la obiecţii similare pornite din constatarea că, temperamental, Iosif nu era indicat să atace un subiect eroic, N. Iorga ia apărarea poetului într-un articol elogios pentru acesta şi de o exagerată asprime polemică la adresa criticilor săi: ***Poemul lui St. O. Iosif despre Ştefan cel Mare,*** în ***Sămănătorul,*** IV, nr. 25, 19 iunie 1905, p. 421—424. Iorga nu contestă absenţa din poem a epicului şi a tonului „eroic", dar e de părere că lui Iosif nu i se cerea „să povestească pe Ştefan, ci să-1 cînte". Poetul a procedat aidoma cîntăreţilor populari, înţelegînd că „românii nu fac epopei şi nici nu le pot ceti, căci felul lor de a slăvi trecutul e acela de a da chipuri, icoane în cîntece scurte cu versul răpede şi vioi". Aprecierile, evident subiective, ale lui Iorga n-au convins. Contemporanii au considerat poemul drept o încercare modestă (ca, dealtfel şi autorul însuşi), sau un eşec total. Dacă, după G. Bogdan-Duică, Iosif deprins să lucreze încet (?), va reuşi să-şi îmbunătăţească opera, reluînd-o în linişte şi fără grabă (recenzie în ***Convorbiri literare,*** nr. 9— 10, septembrie-octombrie 1905, p. 949—959), după Eugen Lovinescu, poetul n-a avut din capul locului nici o şansă de succes, deoarece el „n-are nimic comun cu larga poezie lirică, izvorîtă din sentimente adinei sau cugetări înalte, şi cu atît mai puţin cu poezia epică, care îi scapă cu totul". Subiectul însuşi nu era „potrivit unui poet senzitiv şi vizual" (cf. articolul ***Din zile mari,*** în voi. ***Paşi pe nisip,*** Ed. Librăria naţională, 1906, p. 148—150).

Sintetizînd, trebuie spus că graba explică poate întrucîtva rezultatele modeste obţinute de Iosif în întreprinderea sa artistică, dar motivul principal se află totuşi în insuficienta lui capacitate de a trata un subiect într-o operă epică. în zestrea durabilă a poetului se află şi cîteva epice, însă acelea, cum remarcă şi G. Bogdan-Duică, se bizuie pe modele populare. Să mai adăugăm că nici modelul popular n-a fost pentru Iosif un sprijin suficient, atunci cînd — ca în basmul versificaţi ***A fost odată...*** — n-a respectat condiţia conciziei.

Ceea ce dă oarecare căldură evocării chipului marelui voievod şi evenimentelor, în ***Din zile mari,*** este participarea afectivă a poetului, vibraţia lui patriotică. Iosif priveşte trecutul în lumina năzuinţelor prezentului, de unde şi „actualizările" din finalul poemului. O imagine — ce-i drept convenţională şi forţată (domnitorul muribund cercetează viitorul printr-o „ocheana fermecată") — aruncă o punte între lupta antiotomană din trecut şi relativ recenta cucerire a Independenţei ***(Cînd a fost să moară Ştefan...*** III şi IV). Impresionantă este însă propria viziune a poetului, din ***Epilog.*** Cu aproape zece ani înainte, el prevede cel de-al doilea război mondial: „Şi va fi războiul mare / între neamurile toate", premisă a reîntregirii, prin luptă, a neamului: „Şi vom rumpe orice lanţuri, / Vom sfărma orice hotare!" Transilvăneanul atinge aici coarda eroică, pe care o va face să vibreze puternic în 1912— 1913, în preziua evenimentelor prevăzute în 1905.

DIN PERIODICE

POEZII

(P- 77) IZVORUL

în Revista şcoalei (Craiova), I, nr. 7, mai 1892, p. 269, cu semnătura ot. Iosif.

^Este prima poezie publicată de tinărul de şaptesprezece ani. încuraiat probabil de acest debut, Iosif se va adresa în toamna aceluiaşi an ***Convorbirilor literare,*** dar fără succes (v. scrisorile către Iacob Negruzzi).

Tema poeziei, sugerată de amintirea locurilor natale, este tratată de adolescent încă de pe cînd era elev la Sibiu (v. scrisoarea din 8 mai 1890 către Aurel Pop).

(P- 78) ŞI NU MĂ VEI LĂSA?...

în ***Adevărul,*** VI, nr. 1293, H septembrie 1892, p. 2.

(P- 79) CLĂTINÎNDU-SI.

Ibid.

în volumul ***25 de ani de acţiune „Adevărul",*** 1888— 1913 ***(Morţii noştri,*** II, St. O. Iosif, p. 288—297), Ioan N. Roman evocă împrejurările în care Iosif şi-ar fi început colaborarea la ziarul în redacţia căruia el lucra pe atunci: „Deodată uşa ce da în pasagiu se deschise, şi un tînăr, mai degrabă un copil, de vreo 16— 18 ani, îmbrăcat sărăcăcios, palid, cu privirea blîndă, avind aerul că sufere, intră înlăuntru, veni la biuroul meu, îmi întinse un plic şi îmi spuse:

— V-am adus cîteva încercări de ale mele... şi vi le las... să vedeţi dacă sînt publicabile". Poeziile din plic — ***Şi nu mă vei lăsa?...*** şi ***Clătinîndu-şi. . .,*** — a căror lectură 1-a convins pe redactor că sfiosul solicitant „are talent", au apărut chiar a doua zi. După citeva zile, Iosif a revenit cu alte versuri: ***Ah! oamenii. . .*** şi ***O carte.. . .*** Impresionat de confesiunea lui („e lipsit de mijloace, [.. .] îl îngrijeşte o mătuşă bătrină, care nici ea nu e bogată"), Ioan N. Roman i-a propus să colaboreze în mod regulat şi i-a oferit 60 de lei pe lună. La această ofertă — „faţa i se însenină, parcă nu-i venea să creadă, şi îmi mulţumi cu o bucurie copilărească".

După cum rezultă din corespondenţa poetului, întîlnirea sa cu Ioan N. Roman s-a produs însă abia in 1893, pe la sfîrşitul lui mai sau începutul lui iunie. Redactorul ***Adevărului*** îi cucerise afecţiunea. „Zilele trecute — îi scrie el lui CD. Fortunescu — am făcut cunoştinţă cu Ioan N. Roman. îl ador"(v. scrisoarea din 3 iunie 1893). Colaborarea lui Iosif la ***Adevărul*** a|încetat însăjînjfjmartie 1893, astfel că evocarea — tîrzie — a fostului redactor devine îndoielnică în amănuntele ei.

(p. 80) O CARTE...

în ***Adevărul,*** VI, nr. 1300, 21 septembrie 1892, p. 2.

(p. 81) AH! OAMENII.

Ibid.

(p. 82) EPIGRAME

I Amicilor; II Unui pesimist

în ***Adevărul,*** VI, nr. 1400, 4 ianuarie 1893, p. 2.

(p. 83) ÎN NOAPTEA. ..

Ibid, p. 3.

(p. 84) ESTE NOAPTEA

Ibid.

(P- 85) VISUL CODRULUI

în ***Viața,*** I, nr. 3, 12 decembrie 1893, p. 4.

Tema poeziei a fost reluată și dezvoltată de Iosif după. șapte ani (1900) în ***Visează codrul.*** De la o poezie la alta, progresul artistic este considerabil (v. voi. I din ediția de față, p. 93—94).

(p. 86) SPRE TOAMNA

în ***Gazeta săteanului,*** X, nr. 23 (215), 5 ianuarie 1894, p. 574.

Poezia este precedată de nota: „Tînărul poet St. O. Iosif a cărui poezii, publicate în eșcelenta revistă ***Viața,*** au fost atît de apreciate, ne trimete următoarea pentru ***Gazeta săteanului.*** O publicăm cu plăcere, mai ales câ d-1 Iosif e din Brașov și, de-o vreme încoace, transilvănenii nu prea produc multe poezii".

Gazeta săteanului apărea la Rîmnicu-Sărat și se bucura de colaborarea lui G. Coșbuc, A. Vlahuță, N. Beldiceanu, Sofia Nădejde etc.

(p. 87) SINGURĂTATE

— Cîntec —

în ***Gazeta săteanului,*** XI, nr. 1 (217), 5 februarie 1894, **p.** 3.

(p. 88) ZĂDĂRNICIE

în ***Gazeta*** *săteanului,* XI, nr. 3 (219), 5 aprilie 1894, p. 81.

Ultima strofă a poeziei repetă, cu mici modificări, primul catren din ***Și nu mă vei lăsa?...***

Cu același titlu, Iosif va mai publica două catrene în ***Floare-albastră*** (1898); reluate in ***Patriarhale,*** aceste două catrene vor purta titlul ***Singur***

(P- 89) VISUL UNUI SLUJBAȘ

în ***Viața,*** II, nr 17, 4 iunie 1895, p. 3.

(p. 91) COPIL

Fragment

în ***Epoca,*** IV, nr. 802, 1 iuliâ 1898, p. 1-2.

(p. 94) BASM NEISPRĂVIT

în ***Floare-albastră,*** I, nr. 7, 22 noiembrie 1898, p. 1.

(p. 95) SFÎRȘIT DE VARĂ

în ***Floare-albastră,*** I, nr. 10, 13 decembrie 1898, p. 4.

(p. 96) UNUI LUPTĂTOR

în ***Floare-albastră,*** I, nr. 19, 14 februarie 1899, p. 4.

(p. 97) ELEGIE

în ***Floare-albastră,*** I, nr. 24, 21 martie 1899, p. 4.

V. și ***Un cîntec*** (1901), poezie înrudită prin temă.

(p. 98) DINTR-UN BASM

în ***Floare-albastră,*** I, seria a II-a, nr. 28, 18 aprilie 1899, p. 4.

(p. 99) O CLIPĂ

în ***Pagini literare,*** voi. II, nr. 7 (32), 28 noiembrie 1899, p. 3.

(p. 100) TUDOR VLADIMIRESCU

în ***Raport anual al gimnaziului real „Tudor Vladimirescu" din Tîrgu-Jiu,*** Tîrgu-Jiu, 1899, Tipo-lito. N.D. Miloșescu, p. 25—26; același text in ***Calendarul Minervei*** pe 1901, p. 50.

în ***Raport anual...,*** poezia este datată: „Tirgu-Jiu, 8 septembrie 1897".

(p. 102) COSAȘUL

în ***Convorbiri literare,*** XXXIV, nr. 2, 15 februarie 1900, p. 82; în ***Pagini literare,*** voi. II, nr. 19 (44), 20 februarie 1900, p. 7.

(P- 103) LA FEREASTRA

în ***Pagini literare,*** voi. II, nr. 20 (45), 27 februarie 1900, p. 2,

(P- 104) STRĂIN

în ***Pagini literare,*** voi. II, nr. 22 (47), 12 martie 1900, p. 4,

(P- 105) CERŞETORII

în ***Pagini literare,*** voi. II, nr. 23 (48), 19 martie 1900, p. 2.

(p. 106) VOIEVODUL

Prima versiune, cu titlul ***La pîndă*** - fragment - în ***Convorbiri literare,*** XXXIV, nr. 9, 15 septembrie 1900, p. 46-47 (721-722); o a doua versiune, cu acelaşi titlu, în ***Sămănătorul,*** I, nr. 15, 10 martie 1902, p. 234—235; a treia şi ultima versiune, cu titlul ***Voievodul,*** în ***Flacăra,*** II, nr. 27, 20 aprilie 1913, p. 209.

Primele două versiuni sînt total diferite de ultima. Iată textul din ***Convorbiri literare:***

LA PÎNDĂ

Fragment

In toropeala morţii e cufundat palatul.
Arareori, departe, s-aud strigînd străjerii.
Dar voievodul palid e încă rob vegherii,
în camera-i tăcută nedesfăcut e patul.
O candelă, dasupra icoanei vechi, răspinde
Lumina-i sîngerată in clipe tremurinde.

E mult de cînd nu poate să doarmă voievodul.
Domnia lui temută a fost un lanţ de crime.
Petrece singuratec şi nu se-ncrede-n nime;
El Ştie că-1 blestemă boierii şi norodul. —
Cu mîinile la *spate,* ***tăcut, cu paşi nesiguri***
Se plimbă dus ***ps*** gînduri ***şi ochii-i ard în friguri,***
Din cînd în cînd tresare... aude parcă şoapte.
S-opreşte crunt şi-ascultă, în taină, dacă vine..
Hei, ce n-ar da să ştie şi el odată: cine
îi sperie odihna în fiecare noapte!
De cînd mi-1 tot pîndeşte! Cu ură şi mîine
îşi pipăie hangerul, rizînd sălbatec: — Vie!...

Dar hohotu-i se stinge... tot sîngele-i îngheaţă.
Tiranul vrea să fugă, să strige slujitorii:
Puterea-1 părăseşte şi-1 zguduie fiorii...
Se-mpleteoeşte, cade, pierdut şi alb la faţă,
Pe jilţ, în nesimţire... în groaznica tăcere
Sarcastic nebunia rînjeşte prin unghere...

— Treptat-treptat s-arată senina dimineaţă.
Un uruit de tobă, un freamăt de fanfară
Acopăr larma vagă ce vine din afară. ..
Bat clopotele vesel vestind o nouă viaţă:
Se redeşteaptă tîrgul în zvon de sărbătoare
Şi zorile pe geamuri s-aprind strălucitoare!

Din acest text au trecut în ***Voievodul*** doar v. 11 şi finalul v. 12 (subliniate de noi).

Textul din ***Sămănătorul*** prezintă următoarele variante faţă de cel din ***Convorbiri literare:***

v. 1 în toropeala morţii e ***scufundat*** palatul.
v. 2 ***Din ceas în ceas,*** departe, s-aud strigînd străjerii.
v. 4 în camera-i tăcută ***stă neatins crivatul***
v. 5 O candelă dasupra icoanei ***spînzurată***
v. 6 ***Aruncă împrejuru-i lumina-i sîngerată.***
v. 9 ***Trăieşte*** singuratec şi nu se-ncrede-n nime;
v. 11 Cu mîinile la spate, cu ***paşii*** *mari,* nesiguri
v. 13 ***La orice'pas*** tresare... Aude parcă şoapte
v. 14 S-opreşte-M ***loc*** şi-ascultă ***cu spaimă*** dacă vine...
v. 16 îi ***tulbură*** odihna în fiecare noapte?
v. 17 De cînd ***îl*** tot ***aşteaptă !. .. Şi-şi pipăie hangerul***
v. 18 ***Stînd gata ca să lupte cu iadul şi cu cerul!***
v. 19 Dar ***sîngele deodată de spaimă îi*** îngheaţă
v. 20 Tiranul vrea ***s-alerge,*** să strige slujitorii...
v. 22 ***Pe jeţ încet se lasă îngălbenit*** la faţă.

v. 23 ***Duşmanu-i pretutindeni...*** în groaznica tăcere
v. 24. ***Rînjeşte*** nebunia ***prin umbră de*** unghere,
v. 25—30 lipsesc.

St. O. Iosif a scris „balada" ***Voievodul*** în august 1900 la Paris şi i-a comunicat lui Virgil Cioflec intenţia de a o trimite ***Convorbirilor literare*** (v. scrisoarea din 23 august 1900). Textul a şi fost trimis revistei, deşi, după numai cîteva zile, poetul îl considera doar un „fragment" şi într-o „fază imperfectă" (v. scrisoarea din 1 sept. 1900 către Virgil Cioflec). Cum reiese din scrisori ulterioare către acelaşi, Iosif intenţiona să compună un poem mai mare, ***Lăpuşneanul,*** din care ***La pîndă*** ar fi constituit o parte, ulterioară unei descrieri a sîngerosului ospăţ. Sugestia iniţială îi va fi venit de la nuvela lui C. Negruzzi, dar el ambiţiona să realizeze o lucrare mai amplă, cuprinzînd ambele domnii ale lui Alexandru Lăpuşneanu, pe un fundal social larg, cu scene din viaţa curţii domneşti şi din popor. Evident, nu insuficienţa documentării, de care Iosif se plînge, ci a capacităţii sale de a trata un subiect epic de anvergură 1-a împiedicat să realizeze poemul. De remarcat că, de la primele versiuni ale fragmentului pînă la ***Voievodul,*** efortul poetului s-a orientat în direcţia concentrării, prin eliminarea tocmai a elementelor de situare istorică mai concretă.

(p. 108) [CÎNTEC]

În ***Convorbiri*** *literare,* XXXV, nr. 9, 1 septembrie 1901, p. 769.

(p. 109) EPI GRAMATICE

în ***Curierul literar,*** I, nr. 2, 14 octombrie 1901, p. 5, semnate cu iniţiala S.

Volumul ***Epigrame*** vizat în catren este probabil cel al lui D. Teleor, a cărui apariţie e cea mai apropiată ca dată de şarja lui Iosif ***(Epigrame,*** G6bl, Bucureşti, 1900).

(p. 110) CARNAVALUL

în ***Semănătorul,*** I, nr. 7, 13 ianuarie 1902, p. 101.

(p. 111) IMITAŢIE

în ***Semănătorul,*** I, nr. 10, 3 februarie 1902, p. 153, semnată cu iniţialele I.D.

(p. 112) AMINTIRE

în ***Semănătorul,*** I, nr. 26, 27 mai 1902, p. 410.

(p. 113) IDEAL

în ***Sămănătorul,*** I, voi. II, nr. 27, 29 septembrie 1902, p. 14.

Tema celor două catrene a fost reluată de Iosif după cîteva luni în poezia ***Credinţe.... în*** care termenul din titlu e de fapt un sinonim pentru „idealuri". V. 1—2 din ***Credinţe. ..*** parafrazează primele două versuri din ***Ideal,*** iar v. 3-4 le preiau ca atare pe următoarele două (v. ***Opere,*** I din ediţia de faţă, p. 384).

(P- IM) COPIL

în ***Sămănătorul,*** II, nr. 2, 12 ianuari 1903, p. 25, cu semnătura I. Darie.

(p. 115) SCRISOARE
Fragment

în ***Voinţa*** *naţională,* XX, nr. 5537, ed. a 3-a, 17 septembrie / 1 octombrie 1903, p. 1.

Cine ar putea fi „poetul idilic" care-i ceruse lui Iosif sfatul în legătură cu o eventuală stabilire în capitală? Probabil unul dintre colaboratorii ***Sămănătorului*** sau poate un adresant imaginar, invocat ca pretext pentru o satiră la adresa moravurilor din lumea literaţilor. ***Scrisoarea*** reia oricum forma epistolară şi chiar versul satirelor eminesciene, amintind întrucîtva prin temă ***Scrisoarea II,*** dar netrecînd pragul dintre pamflet şi poezie. Violenţa de limbaj aminteşte invectivele din ***Delenăum...*** de Vlahuţă, din care unele versuri, cu amprentă de pastişă, par de-a dreptul desprinse. Nota diferenţială în ***Scrisoarea*** lui Iosif constă în ecoul tezei sămănătoriste a opoziţiei etice dintre sat şi oraş.

Practicele reprobabile vor fi fost însă o realitate printre scriitori. Chiar în septembrie 1903, cînd Iosif scrie şi publică ***Scrisoarea,*** Mihail Sadoveanu, adresîndu-i-se din Fălticeni, pentru a-şi exprima satisfacţia că o anumită neînţelegere dintre el şi redactorii ***Sămănătorului*** fusese limpezită, se referă pe un ton critic la „acei tovarăşi de litere cari se sfădesc şi se împacă în jurul unei reviste, cu aceeaşi uşurinţă cu care şi-ar da bună dimineaţa" şi „cari îşi cheltuiesc puterile în rivalităţi înjositoare şi zădar-

nice" (scrisoare din 20 septembrie 1903, în voi. ***Corespondenţă,*** ediţie îngrijită, note şi cuvînt înainte de Horia Oprescu, 1969, Editura pentru literatură, p. 341).

(P- H7) ROBUL
Baladă

In ***Sămănătorul,*** II, nr. 50, 14 decembrie 1903, p. 790.

Poezia ***Robul*** face pereche cu ***La fereastra spre livadă. . .,*** apărută tot în ***Sămănătorul*** în luna precedentă a aceluiaşi an. „Robul" e poetul însuşi, înlănţuit la Bucureşti de obligaţiile de serviciu, la biblioteca Fundaţiei, unde era custode, în redacţia ***Sămănătorului,*** la secţia de corectură a editurii Minerva, şi, ca atare, in imposibilitate de a se duce in Moldova, la Buciumeni, unde se afla Natalia Negru.

(P- H9) ICOANE VECHI
A. Pann

In ***Sămănătorul,*** III, nr. 11, 14 martie 1904, p. 1C4.

Iosif a nutrit o adevărată pasiune pentru forma fixă a sonetului în perioada petrecută la Neuburg pe Dunăre, de unde, la 14 august 1901, îi scria lui Virgil Cioflec: „M-a apucat o furie nebună / Să fac sonete. . ." Paralel cu „sonetele din călătorie " ***(Din Ausland)*** şi cu cele dedicate unor momente dramatice sau chipuri din trecut ***(Răzmiriţa, Boierii, Lăutarul*** etc.), el a început atunci prin ***Cronicarii*** (1901) un ciclu pe care 1-a continuat, fără stăruinţă şi la răstimpuri mari, prin cîteva „icoane vechi" în care evocă personalităţi de seamă din literatura noastră: acest ***A. Pann,*** apoi ***Cîrlota*** (1905), ***Şincai*** (1906).

(P- 120) LUI STANS

In ***Sămănătorul,*** IV, nr. 2, 9 ianuarie 1905, p. 20.

Prieten al lui Iosif, încă dinainte de 1900, I. Constantinescu-Stans a scris el însuşi versuri, dar preţuirea confraţilor săi de generaţie şi-a cîştigat-o prin generozitatea sa de modest mecenat. Mai înstărit decît ei, a' finanţat cîteva întreprinderi literare, unele nu lipsite de importanţă. Dacă fondurile puse în 1898 la dispoziţia „Cercului liber" s-au irosit în zadar (v. evocarea lui Iosif ***In treacăt - „Cercul liber"*** - în voi. de faţă), cele cheltuite cu editarea revistelor ***Floare-albastră*** (11 octombrie 1898 — 23 mai

1899) şi ***Curierul literar*** (7 octombrie — 4 noiembrie 1901), al căror director-proprietar a fost Stans, au dat roade. în jurul celor două reviste s-au grupat fruntaşi ai generaţiei tinere de scriitori, care au trecut apoi la ***Semănătorul.*** Dealtfel, ***Curierul literar*** şi-a suspendat apariţia tocmai pentru a elibera forţele necesare noului săptămînal pe care 1-a şi preludat ca orientare.

De notat că lui I. Constantinescu-Stans (stins prematur din viaţă la 25 decembrie 1904), Iosif i-a dedicat primul său volum de poezii originale,. ***Versuri*** (1897).

(p.121) UNUICRITIC

în ***Sămănătorul,*** IV, nr. 42, 16 octombrie 1905, p. 778.

Criticul vizat este Ilarie Chendi, de care pînă în 1905 Iosif fusese legat prirrtr-o prietenie frăţească şi o preţuire reciprocă manifestată public. în acest sens, de notat că v. 6 din ***Unui critic*** se referă la articolul elogios despre poet, publicat de Chendi cu un an înainte ***(Figuri literare, St. O. Iosif,*** în ***Voinţa naţională,*** XX, nr. 5490, ed. a H-a, 20 iulie/2 august 1904, p. ***I).*** Ruptura dintre ei s-a produs în toamna anului 1905, în urma unui incident pe care Natalia Negru îl relatează astfel într-un text confesiv pe care 1-a. redactat anume pentru noi în iulie 1958 (lucram pe atunci la monografia ***St. O. Iosif):*** „Eram invitaţii lui Iorga la concertul cvartetului boem, la Ateneu. Era şi Chendi în sală. A venit la noi să ne salute, să vorbească cu noi. S-a înfuriat Iorga, şi imediat a plecat din sală odată cu d-na Iorga. Personal m-am simţit ofensată. Scurtu a transmis aceasta lui Iorga. Pentru a ne împăca, soţii Iorga au venit a doua zi la noi, şi cu toţii ne-am dus să vizităm o expoziţie de sculptură. Chendi, răzbunător, desigur a atacat in vreun fel pe Iorga. Fiind silit să aleagă între ei doi, Iosif s-a rupt de Chendi. I-a făcut nişte versuri. îmi amintesc abia: „înjură cît mai ai venin pe cerul gurii". Versul citat de Natalia Negru reproduce cu aproximaţie v. 8 din ***Unui critic.*** Incidentul de la Ateneu a constituit însuşi momentul rupturii, fiindcă Iosif a fost pus să aleagă pe loc între cei doi, aşa cum reiese din articolul ***Scrisoare — Unui fost prieten,*** publicat de Chendi a doua zi şi aşezat de el în fruntea volumului ***Fragmente*** (editura Minerva, 1905, p. IX—XIV). „De ieri — scrie Chendi — nu mai eşti prietenul meu şi nici tovarăşul meu literar. La Ateneu, cînd sufletele noastre vibrau încă de puterea unei doine din Ardeal, comandatul tău s-a năpustit vijelios asupră-ţi şi ţi-a pus alternativa de a alege intre el şi mine. L-ai ales pe el şi ai plecat, iar eu n-am încercat să te reţin, fiindcă n-am cerşit prietenia nimănuia, dar am refuzat şi am dispreţuit multe, mari şi mărunte, cari mi se ofereau cu condiţii".

Evident, respectivul incident presupune o animozitate existentă anterior între Chendi şi Iorga. După ce preluase oficial, pe la jumătatea anului 1905, direcţia ***Sămănătorului,*** Iorga dăduse revistei orientarea unei tribune personale, nemulţumindu-i prin atitudinea sa autoritară pe redactori, cu deosebire, probabil, pe Chendi, care era o fire iritabilă. Dealtfel, în anul următor, Iorga va trebui să se retragă de la ***Sămănătorul,*** pentru motivele arătate în ***Răspunsul la o somaţie,*** publicat mult mai tîrziu sub semnătura lui St. O. Iosif, M. Sadoveanu şi I. Scurtu (v. textul în voi. de faţă).

Oricum, ostilitatea reciprocă mereu mai aprinsă ce-a dăinuit timp de cîţiva ani între Chendi şi Iosif rămîne ciudată. Disputa dintre ei atinge punctul culminant în 1907 cînd criticul conduce ***Viaţa literară şi artistică,*** revistă care polemizează violent cu ***Sămănătorul.*** în paginile celui din urmă apăreau rînduri malițioase ca: „Prichindelul Chendi, caricatura Mefistofelului semitizat, un soi de neo-Heine, numai cinic şi niciodată de talent", în coloanele celui dintîi persiflări ca: „Tot aşa îmi închipuiam odată că sunt poet mare. A trebuit să glorific pe Ştefan cel Mare, ca să dovedesc ce mic Ştefan sunt eu..." Un penibil război de vorbe, la care a participat şi Dimitrie Anghel (v. ciclul ***Cioflecării şi hilariante*** în ***Caleidoscopul lui A. Mirea),*** dar în timpul căruia s-au rostit şi acuzaţii realmente infamante. în voi. II al ediţiei de faţă, in care am reprodus, ca a lui Iosif, deşi semnată într-un mod neobişnuit pentru el, „pastişarea" după Goethe, ***Hilariantă,*** am menţionat invinuirea de plagiat adusă de Chendi lui Iosif (v. p. 593). Acum sintem în măsură să indicăm şi modelul goethean al „pastişării" (de fapt, o traducere), pe care l-am identificat între timp: este satira ***Rezensent*** (v. Goethes ***Werke, 2.*** Band, Leipzig und Wien, Bibliographisches Institut, p. 30).

în cele din urmă, cum era şi firesc datorită convingerilor lor literare comune, cei doi s-au regăsit, reînnodînd definitiv vechea lor prietenie. Au lucrat împreună, alături de Sadoveanu şi Anghel, in redacţia revistei lor, ***Cumpăna*** (1909—1910), şi s-au stins din viaţă aproape concomitent. Contemporanii afirmă că moartea poetului 1-a afectat în aşa măsură pe Chendi, încît acesta s-a sinucis, la Spitalul Pantelimon, unde, bolnav de nervi, era internat de mai multă vreme. „în clipa cînd i-a cetit vestea morţii — scrie Octavian Goga — Chendi, înţelegind că nici viaţa lui nu mai are vreun rost, şi-a făcut singur capăt..." ***(Două morminte — St. O. Iosif şi I. Chendi,*** în ***Luceafărul,*** XII, nr. 15—16, 1 august 1913, p. 457—463; in voi. ***Precursori,*** Bucureşti, Editura Cultura naţională, 1930, p. 135—152).

(p.122) [SONET]

în ***Sămănătorul,*** IV, nr. 51, 18 decembrie 1905, p. 946.

(p.123) RECUNOŞTINŢA

în ***Sămănătorul,*** V, nr. 44, 29 octombrie 1906, p. 863, cu semnătura I. Darie.

în 1965, Emil Mânu a descoperit într-un album achiziţionat de Biblioteca Academiei o altă versiune a acestui catren şi a publicat-o în ***Steaua*** nr. 3, martie 1956:

Recunştinţa e o floare scumpă
Ce rareori în suflet înfloreşte
Şi-i trist că tocmai cel care-o sădeşte
E prea grăbit adeseori s-o rumpă.

Albumul (cu cota acutală ***ms. 3307)*** datează din 1912 şi conţine versuri şi proză (autografe) de D. Nanu, Al. T. Stamatiad, O. Goga, V. Demetrius, Ion Minulescu, Elena Farago, N. Davidescu, V. Eftimiu; de asemenea desene de'jean Al. Steriadi şi Bulgăraş. Catrenul, la f. 10 a albumului; la f. 11ʳ, Iosif caligrafiază cu titlul ***Sonet,*** probabil din memorie, sonetul pe care 1-a publicat în volumul ***Cîntece*** cu titlul ***Linişte.***

(p. 124) SFAT

în ***Sămănătorul,*** IV, nr. 44, 29 octombrie 1906, p. 863 (semnat I.D.). Catrenul va deveni, cu unele modificări, prima strofă a poeziei ***Stelele*** din volumul ***Cîntece*** (1912):

Trăind vremelnic pe pămînt,
Eşti prea departe azi ***de stele,***
Dar, suflete, nu-i un cuvînt
Să nu mai nâzuieşti ***la ele.***

Am subliniat ce a reţinut Iosif din catrenul publicat în 1906.

(p. 125) EU N-AM COVOARE-N PERSIA ŢESUTE

în ***Calendarul Minervei*** pe 1907, p. 113.

(p: 126) CATREN

în ***Sămănătorul,*** VI, nr. 29, 15 iulie 1907, p. 612, semnat D.[arie].

(p. 127) CÎNTEC DE PRIMĂVARĂ

în *Luceafărul,* XI, voi. I, nr. 5, 29 ianuarie 1912, p. 104.

Apărut la numai o săptămîna după ultima poezie din periodice pe care Iosif a inclus-o în sumarul volumului *Cîntece (Se-ntcrc iar zilele noroase...),* acest cîntec este una dintre creațiile în care poetul pare decis a se elibera de apăsarea suferinței ce-l tortura după despărțirea de Natalia Negru. Multe dintre poeziile pe care le publică după apariția volumului *Cîntece* dovedesc însă neputința sa de a se redresa sufletește, prelungind astfel prin tonul elegiac nota specifică a acestui ultim volum.

(p. 128) SONET

In *Viața românească,* VII, nr. 2, februarie 1912, p. 249.

(p. 129) MANDOLINATE

Ibid., p. 250-252.

(p. 132) CÎNTECUL HORELOR
Fragment dintr-un poem

în *Flacăra,* I, ur. 20, 3 martie 1912, p. 155.

Despre cele trei zeițe ale timpului, Iosif intenționa să scrie un poem mai amplu, cum reiese nu numai din subtitlu, ci și dintr-o notă inserată la rubrica *Ecouri* a revistei *Flacăra* în același număr, p. 160: „Distinsul nostru colaborator, d-l St. O. Iosif, lucrează acum la o operă mai întinsă, al cărei subiect sunt Horele".

Cum se știe, cu titlul *Die Horen,* Schiller a scos între 1794 și 1797 o publicație lunară, la care au colaborat Goethe, Herder, A. W. Schlegel.

(p. 133) SONET

în *Luceafărul,* XI, voi. I, nr. 11, 11 martie 1912, p. 212.

Elegiile publicate de St. O. Iosif în anii săi din urmă au făcut o adîncă impresie printre contemporani. La Leipzig, Panait Cerna a scris atunci poezia *Shakespeare* — „în care vorb?a despre prietenul acestuia care i-a înșelat nevasta". Despre această poezie, pierdută, sîntem informați de Ion Grămadă, care adaugă: „Motivul acesta l-a căutat Cerna cu intenție, fiind profund emoționat de suferințele d-lui Iosif" (scrisoare din 13 aprilie 1913, către Simion Mehedinți, la I. E. Torouțiu, ***Studii și documente literare.*** București, 1940, Institutul de arte grafice „Bucovina", IX, p. 172).

Sonetul din ***Luceafărul*** a avut un ecou direct. Din Pătrăuți/Suceava, unde poetul fusese cu opt ani înainte în documentare pentru poemul ***Din zile mari,*** preotul Constantin Morariu, care-l găzduise atunci, îi scria' lui N. Iorga la 16/29 martie 1912: „îl cunosc pe fratele Iosif. E modestia, întrupată. Cui să nu-i fie drag? îi știu durerea revărsată în ***Sonetul*** din ***Luceafărul*** și de aceea vă năcăjesc cu răspunsul alăturat". Răspunsul e, un sonet adresat „Fratelui St. O. Iosif": ,

„Iubirea neamului cînd îți zîmbește
Pe totdeauna, drăgălașă floare,
în razele ei dulci, dezmierdătoare,
Tu să te temi că bruma te topește?

Și visul cel mai sfînt de-ar fi să zboare
Din sufletul ce ni se pustiește,
Cît timp sărmanul suflet se-ncălzește
La soarele iubirii el nu moare!

Al tău se va încălzi, cît va fi-n lume
Și neamul nostru; nu e crivăț, iarnă
Pe tine în vreo groapă să te-aștearnă!

Cînd bine știi că scumpele-ți petale
Și-a noastre sunt, nu numai ale tale:
Cum poți să le mai scuturi? cum anume?"

(ia I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare,* VIII, p. 19—**20).**

(p. 134) CÎNTEC DE BEȚIE

în *Flacăra,* I, nr. 26, 12 aprilie 1912, p. 209.

în tonul voios al unor poezii din tinerețe *(Veselie, Doi voinici, Eroica-, hotărîre etc),* acest *Tischlied* nu poate surprinde decît pe cei ce și-au făcut o imagine unilaterală despre poet, privit ca un cîntăreț stăpînit de o per-, manentă melancolie, însingurat și inapt să guste plăcerile vieții. Ca și *Oda bachică* din *Cîntece,* e disonant numai în atmosfera întunecată din ultimii ani de viață ai poetului.

(p. 135) CÎNTEC

în *Luceafărul,* XI, voi. I, nr. 18, 29 aprilie 1912, p. 331.

tP- 136) STROFE

în *Luceafărul*, XI, voi. I, nr. 19, 6 mai 1912, p. 348.

(p. 138) ÎNTR-O SEARĂ DE BAL

Ibui.

(P- !39) VETERANUL

în *Flacăra*, I, nr. 32, 26 mai 1912, p. 250.

(P- 145>) VIERIȚA

în *Viața românească*, VII, nr. 5-6, mai-iunie, p. 246.

<P- 1*1) IN HOSTES

Ibid., p. 247.

(P- 142) DUPĂ BOALĂ

Ibid.

<P- H3) CÎNTECE

Ibid., p. 248-249.

<P' H5) VARA-I PE SFÎRŞITE

În *Flacăra*, I, nr. 47, 8 septembrie 1912, p. 370.

(p. 146) AMINTIRE

în *Flacăra*, II, nr. 4, 10 noiembrie 1912, p. 25; acelaşi text în *Lumina literară*, I, nr. 2, 25 februarie 1913, p. 1.

(p. 147) LA ARME!

în *Flacăra*, II, nr. 8, 8 decembrie 1912, p. 57.

în anii imediat anteriori primului război mondial şi în timpul acelui război, imnul ***La arme !*** a avut acelaşi răsunet larg şi mobilizator pe care l-au cunoscut, în alte momente cruciale ale istoriei noastre, ***Defteaptâ-te române*** şi ***Hora Unirii.*** Revoluția de la 1848, realizarea unității naționale şi reîntregirea patriei şi-au găsit astfel poeții şi compozitorii inspirați care au oferit maselor cîntecele dorite şi necesare. Textele respective trebuie prețuite şi luate în considerare în primul rînd ca documente istorice. In această ordine de idei, se cuvine subliniat faptul că în versul al doilea din refren, precum şi în versurile 16— 17 ale imnului ***La arme !*** invocarea monarhului nu constituie expresia unei atitudini filodinastice: suveranul apare ca simbol al polarizării energiilor în amintirea rolului său de comandant al trupelor aliate româno-ruse jucat în războiul pentru independență de la 1877- 1878.

Faptul că Iosif a făcut să vibreze cu atîta energie coarda eroică i-a putut uimi pe cititorii conte*mporani, mai ales pentru că aceasta se întîmpla într-o perioadă cînd poetul trecea printr-o criză sufletească prea bine cunoscută. Dar cu cîteva săptămîni în urmă apăruse, tot în ***Flacăra*** (nr. 52, 13 octombrie 1912, p. 409), un ***Imn*** al său, care prelua ***La arme !:***

Către cer înalți întrebătoare,
Ochii, Țara mea
Vezi că negri nori viu să-nfăşoare
Miazănoapte, răsărit-de-soare
Şi presimți că vine vremea rea...

Eşti deprinsă tu cu-astfel de vreme,
Azi ca si-n trecut. . .

Cînd în alte țări, pe care soarta
Le-a cruțat mereu,,
înfloreau ştiințele şi arta,—
Neclintită tu ai stat la poarta
Neamurilor şi-ai luptat din greu!

Ai luptat — şi alții se înfruptă
Azi pe urma ta —
lia ta-i o zdreanță-n patru ruptă.
Totuşi, țara mea vitează, luptă!
Luptă, pînă ce mai poți lupta!

Cel ce-ntoarce foile istorii
Ştie că tu ai
Multe-nfrîngeri, dar mai multe glorii;
Că de strajă treji îţi stau feciorii,
Căciularii marelui Mihai!

Ştie că nici Dunărea nu doarme,
Că voinici tu creşti,
Cari, cînd tu le vei striga „La arme ",
Vor sări să-nfrunte şi să sfarme
Chiar mărețe oşti împărăteşti!

Vor urma alte „imnuri", concepute parcă pentru a fi puse pe muzică. Toate acestea sînt manifestări civice ale lui St. O. Iosif, explicabile prin doi factori. Pe de o parte, poetul, care a nutrit părerea de râu, declarată, de a nu fi jucat un rol similar aceluia al lui Octavian Goga (v. ***Scrisoare lui Goga),*** pare acum decis a-şi asuma un asemenea rol, poate şi cu speranţa de a se smulge astfel din marasm şi a afla o platformă de redresare morală. Pe de altă parte, eliberarea Transilvaniei i-a stat întotdeauna la inimă, iar de războiul ce începuse să pară iminent românii îşi legau speranţa — care se va realiza ca un act de dreptate istorică — de a obţine prin luptă această eliberare. ***La arme !*** este o chemare patetică izvorită din sentimentul nobil de responsabilitate patriotică a poetului. Ecoul imnului a fost imens şi, pentru o vreme, imaginea lui Iosif-autor al viguroaselor versuri ciin ***La armej*** a acoperit-o pe aceea a cântăreţului sfios, patriarhal şi elegiac.

Amănunte despre împrejurările în care Iosif a scris imnul, iar Alfons Castaldi i-a compus melodia aflăm de la Radu D. Rosetti (în ***Eri***. .., Editura Universul, 1931, p. 173—179). Rosetti îşi aminteşte că poetul putea fi văzut mai în fiecare zi la cafeneaua „Imperial" împreună cu Castaldi; poet şi compozitor, retraşi la o masă de lîngă sobă, se informau reciproc asupra proiectelor şi realizărilor lor. într-o seară, în cadrul unei discuţii despre lipsa de entuziasm patriotic, Iosif ar fi exclamat: „— Ştii ce ne-:i.r trebui ca să ieşim din amorţeală? Un fel de ***Marseilleză*** care să mişte masele. .. Un cîntec cald şi-nălţător." A doua zi, poetul a şi adus textul, la care compozitorul a propus nişte modificări. în dimineaţa următoare, la ora zece, Iosif citea lui Castaldi textul definitiv în incinta bibliotecii Fundaţiei. Ascultîndu-1, compozitorul care — notează Radu D. Rosetti — „tremura tot, cu ochii aiurea" şi-a tras manşeta de sub mîneca hainei, a desenat un portativ şi a început să scrie notele. Pînă în seara aceleiaşi zile, Castaldi a scris melodia şi a pus pe o nepoţică de şapte ani s-o cînte. Acolo unde fetiţa a cîntat altfel decît indicau notele, compozitorul a modificat melodia după ea, ca s-o facă uşoară şi la îndemîna oricui. Mai departe,

Radu D. Rosetti reproduce cuvintele lui Castaldi: „Cînd după alte două zile', în duo cu nepoţiea mea . .. i-am cîntat lui Iosif compoziţia noastră, în casa din strada Cîmpineanu nr. 46, unde locuiesc şi azi, a-nceput să plîngă ca un copil. Văzîndu-1, plîngea şi fetiţa, şi, cît sunt eu de tare, plîngeam şi eu". „Am reuşit să facem ceva nemuritor " i-ar fi zis poetul la despărţire.

Despre starea de exaltare a lui Iosif în legătură cu scrierea imnului ***La arme 1*** ne relatează şi Eugen Lovinescu: „Nu voi uita niciodată pe Iosif în preajma anului 1913... Sufletul lui chinuit se îndrepta spre tragedie. Umbrele morţii se aşterneau peste mintea lui zbuciumată. în zgomotul unei săli de teatru, în fundul unei loji, mi-a citit pentru întîiaşi dată marşul luii ***La arme !*** M-am uitat la bietul Iosif cu mirare. Nimic din fiinţa lui nu te făcea să bănuieşti o notă eroică. Şi totuşi din sufletul lui au ieşit aceste accente virile cari au zburat apoi din gură-n gură..." Şi mai departe: ***„La arme !*** era cea din urmă licărire a unui suflet pe care apropierea morţii îl transfigurase, ridicîndu-1 la o înălţime nebănuită" (E. Lovinescu, ***In marginea epopeei*** — Note de război —, Socec, 1919, p. 10; v. acelaşi, ***Memorii***, Cugetarea, Bucureşti, p. 207).

„Lui (Iosif) — va scrie G. Călinescu — i se datoreşte acea strigare naţională de vitejie, ***La arme !*** [...] Marsilieză română cu vibraţie proprie, independentă de vreun miraj muzical" ***(Istoria literaturii române,*** 1941 p. 535).

Anunţînd că Alfons Castaldi a compus muzica unui marş pe versurile lui Iosif, revista ***Flacăra*** scria: „Compoziţia aceasta, care abundă în accente de solemnitate religioasă sau de energie virilă potrivite unui mare imn naţional, a entuziasmat pe autorul versurilor şi pe puţinii ascultători de pînă acum şi e menită poate să devină expresia cea mai intensă a zbuciumului şi a aspiraţiilor noastre din aceste vremi nesigure.

Sperăm că cei ce au putinţa vor face ca muzica imnului patriotic să apară într-o ediţie patronată de oficialităţi pentru a împărtăşi tuturor nobilul sentiment ce o inspiră" ***(Ecouri,*** în ***Flacăra***, II, nr. 13, 12 ianuarie 1913, p. 104

Marşul ***La arme,/*** a fost cîntat a doua oară în casa lui Nicolae Filipescu căruia îi fusese dedicat. Filipescu 1-a chemat să-l asculte pe generalul Iarca, ministrul de Război, care a cerut autorilor autorizaţia de a pune să se cînte marşul la prima serbare ostăşească ce se va da. Prilejul 1-a oferit inspecţia făcută de suveran la şcoala militară de infanterie (Radu D. Rosetti, ***Eri. . ."*** p. 179).

îndată după ***La arme !*** s-au mai scris alte marşuri, între alţii de M. Mărgăritescu, E. Carini, Robert Cremmer; ultimul, aflat la studii' la Paris, a pus pe muzică versuri de Al. Macedonski: „Sunaţi din trîmbiţe, sunaţi..." ***(Flacăra,*** II, nr. 46, 31 august 1913, p. 368).

(p. 149) CÎNTEC

în *Viața românească,* VIII, nr. 1, ianuarie 1913, p. 32.

(p. 150) DURAM UN VIS...

în *Ramuri,* VIII, nr. 1, 1 ianuarie 1913, p. 10.

(p. 131) CÎNTECUL SERGENTULUI

în *Flacăra,* II, nr. 13, 12 ianuarie 1913, p. 97; textul s-a reprodus integral în aceeaşi revistă, nr. 14, 19 ianuarie 1913, p. 110, cu nota: „Din cauză că în numărul trecut s-a publicat această poezie după un manuscris incomplet, din care lipseau două versuri, o republicăm întreagă." Versurile omise erau 6 si 22.

(p. 152) CÎNTECULSTEAGULUI

în *Flacăra,* II, nr. 17, 9 februarie 1913, p. 129; acelaşi text s-a reprodus în *Luceafărul,* XII, nr. 13— 14, 1 iulie v. 1913, p. 407, număr dedicat poetului la moartea sa, împreună cu *Cum te-am iubit* şi *Romanță.*

(p. 153) CÎNTEC

în *Ramuri,* VIII, nr. 4, 15 februarie 1913, p. 119.

(p. 154) SPRE IDEAL

în *Ramuri,* VIII, nr. 5, 1 martie 1913, p. 133.

(p. 155) ROMANȚĂ

în *Flacăra,* II, nr. 20, 2 martie 1913, p. 154.

(p. 156) GRĂDINAHESPERIDELOR

în *Ramuri,* VIII, nr. 6, 15 martie 1913, p. 171.

(P- 157) MEDUZA
Poem dramatic

în *Flacăra,* II, nr. 22, 16 martie 1913, pp. 169- 170.

Un caiet conținînd *Meduza* — „dramă într-un act, în versuri" — se află la Institutul de istorie şi teorie literară G. Călinescu (v. G. Călinescu şi colaboratorii, *Material documentar...,* în *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor,* II, 1953, p. 230).

în r. 150-168, Iosif reia legenda despre împărăteasa blestemată de o vrăjitoare şi preschimbată în lebădă, legendă folosită de el şi în poezia *Lebăda* din volumul *Credințe.*

Desigur, subtitlul „poem dramatic" e mai potrivit decît acela — din manuscris — de „dramă în versuri". în *Meduza* — de fapt un poem de dragoste dialogat — St. O. Iosif dă personajelor în mod convențional un nume mitologic şi unul istoric.

|p. 164) IMNUL MUNCII

în *Flacăra,* II, nr. 24, 30 martie 1913, p. 185.

(p. 165) CÎNTEC

în *Ramuri,* VIII, nr. 7-8, 1-15 aprilie 1913, p. 207.

(p. 166) CINTEC

în *Luceafărul,* XII, nr. 8, 16 aprilie v. 1913, p. 257.

După moartea poetului, poezia a apărut ca „inedită" cu titlul *Cel din urmă adio,* în *Flacăra,* III, nr. 13, 11 ianuarie 1914, p. 105.

Variante în *Flacăra:*

v. 3 ***Şi în*** lacrimi să-mi înec
v. 7 *Vai!* şi sufletu-i zglobiu
v. 11 Ah, *mă duc* cu tine-n gînd,
v. 12 Dulcea mea *frumoasă I*

(p. 167) O CLIPĂ

în *Flacăra,* II, nr. 28, 27 aprilie 1913, p. 219.

(p. 168) CÎNTEC

în *Viața românească,* VIII, nr. 5, mai 1913, p. 206.

(p. 169) FINIS

în *Flacăra,* II, nr. 30, 11 mai 1913, p. 233. în v. 6, greşeală de tipar» ***atins.***

(p. 170) ' ASEMENI UNUI TRANDAFIR

Ibid., aceeaşi pagină.

(p. 171) AH, SOMNUL...

în ***Ramuri,*** VIII, nr. 10—11, 15 mai — 1 iunie 1913, p. 290.)'

(p. 172) CINTEC

în ***Lumina literară,*** I, nr. 6—7, 1 iunie 1913, p. 4.

Revista ***Lumina literară*** a apărut la 5 februarie 1913, la Bucureştii propunîndu-şi un program menit să ducă mai departe ceva din spiritul ***Sămănătorului.*** In articolul program ***Ce vrea să reprezinte această foaie,*** D. Tomescu deplîngea „cumplita dezordine literară" a vremii şi afirma necesitatea unui organ care să se sprijine pe un „principiu conducător în stare să facă din miile de suflete ***un singur suflet organizat".*** în articol se afirma în continuare: „Generaţia de astăzi, dacă vrea să fie nu un laborator de experienţe pentru inovaţii inutile, ci o generaţie ***creatoare de cultură,*** ea trebuie să-şi asigure înainte de toate o superioară disciplină morală răzimată pe iubirea neîntreruptă a adevărurilor care se înalţă din lumea necesităţilor noastre naţionale." De pe o rigidă poziţie tradiţionalistă, ostilă inovaţiilor în literatură, ***Lumina literară*** a polemizat într-un mod elementar cu ***Viața** nouă* a lui Densusianu, dar s-a arătat mereu nemulţumită şi de ***Flacăra*** lui C. Banu. Colaborarea întîmplătoare a unor scriitori ca St. O. Iosif, Oreste, Gala Galaction, Ion Agârbiceanu, Octavian Goga nu a putut asigura trăinicia acestei publicaţii, cîtă vreme ea se sprijinea pe semnăturile unor scriitori mai mult perseverenţi decît talentaţi. ***Lumina literară*** a pîlpîit numai pînă la nr. 6—7 din 1 iunie 1913.

(p. 173) SĂRMANE FLORI!...

Ibid., p. 5.

(p. 174) CÎNTEC

în ***Luceafărul,*** XII, nr. 11, 1 iunie v. 1913, p. 341.

(p. 175) CUM TE-AM IUBIT...

' în ***Flacăra,*** II, nr. 33, 1 iunie 1913, p. 259.

(p. 176) PASTEL

în ***Viața românească,*** VIII, nr. 6, iunie 1913, p. 339.

(p. 177) CĂTRE LUNĂ

în ***Flacăra,*** II, nr. 35, 15 iunie 1913, p. 273.

<p. 180) DUPĂ O CETIRE DIN EMINESCU

în ***Flacăra,*** II, nr. 36, 22 iunie 1913, p. 282.

POSTUME

(p. 183) INTIIUL CINTEC

în ***Junimea literară,*** X, nr. 7 şi 8, 1913, p. 114; în ***Zburătorul*** (Galaţi) I, nr. 5, 1 septembrie 1913 şi ***Flacăra,*** II, nr. 48, 14 septembrie 1913, p. 377. Fiecare dintre aceste reviste a considerat poezia ca inedită, afirmînd că posedă manuscrisul de la poetul însuşi. într-un articol dedicat poetului mort de curînd, Gh. Codreanu afirma în ***Junimea literară*** (p. 138): „în numărul de faţă publicăm o poezie inedită, ***întiiul cîntec,*** pe care ni-a trimis-o poetul printr-un prieten înainte cu cîteva săptămîni." (Presupunem

că prietenul era Sextil Puşcariu). La rîndul ei ***Flacăra,*** începînd publicarea „ineditelor" cu ***întîiul cîntec,*** făcea precizarea că toate poeziile pe care le va tipări „ne-au fost date chiar de poet înainte de a se îmbolnăvi grav" ***(Ecouri. Iosif inedit,*** în ***Flacăra,*** II, nr. 48, 14 septembrie ***1913).*** Dar ***întîiul cîntec*** apăruse cu două săptămîni înainte şi în revista ***Zburătorul*** din Galaţi. Redacţia ***Flăcării,*** care ignora apariţia poeziei în ***Junimea literară,*** s-a simţit lezată de tipărirea ei în revista gâlâţeană, cu atît mai mult cu cit ***întîiul cîntec*** era o poezie „rămasă între ultimele manuscrise depuse de regretatul poet la redacţia" publicaţiei lui C. Banu. într-o notă intitulată ***Moravuri literare curioase, Flacăra*** se întreba: „Prin ce minune revista gălăţeană în numărul său 5 posedă această poezie? Prin ce comunicaţie misterioasă? Am fi recunoscători revistei gălăţene să ne explice cum se poate ca o poezie al cărei manuscris original se află în posesiunea noastră să fi apărut în paginile sale la o dată anterioară chiar apariţiei sale în ***Flacăra" (Flacăra,*** II, nr. 50, 28 septembrie 1913,). Din răspunsul revistei ***Zburătorul,*** comentat de ***Flacăra,*** reiese că poezia tipărită cu titlul ***Primăvara*** f = ***întîiul cîntec)*** „îi fusese trimisă chiar de autor, care arăta o deosebită bunăvoinţă publicaţiilor menite să reprezinte viaţa literară din provincie". ***Flacăra*** adăuga: „înregistrăm cu titlu de document acest fapt care aruncă şi mai multă lumină asupra chipului în xare concepea regretatul poet misiunea artei sale". ***(Ecouri,*** în ***Flacăra,*** nr. 3, 2 noiembrie 1913, p.32J

Textele din ***Flacăra*** şi ***Junimea, literară*** sînt identice (în ***Junimea,*** trei neînsemnate diferenţe: v.2: ***Şi-acelora;*** v. 18: ***rentors;*** v.45: întâia). Textul din ***Zburătorul*** prezintă diferenţe mai importante:

v. 6 Să afle-un ***colţ*** în lumea ***asta*** largă —
v. 9 Cu flori în glastre, *în* cerdac zorele,
v. 10 Cu nuci bătrîni ***cari*** cu-ale lor ***perdele***
v. 13 Şi fericirea lor ***ar fi*** deplină...
v. 22 Ce ***ciripesc,*** se joacă între ele
v. 23 ***Cu violete-albastre şi glicine***
v. 24 ***înamorate, trandafiri,*** verbine,
v. 25 ***Şi crini şi parfumate*** flori de tei.

După v. 25 urmează 4 versuri, inexistente în ***Flacăra*** şi ***Junimea literară':***

Şi toporaşi drăguţi şi ghiocei,
Lalele şi tulipe şi-azalee
Şi bănci de-amor ascunse în alee
Şi ape săritoare-n curcubee,—

v. 30 în lacrimi, în dureri, ***în*** nopţi ***ttrzii***
v. 42 Cu lira-n ***mînă,*** el, ***cîntînd*** spre tine,

(p. 185) RUGĂCIUNE

în ***Flacăra,*** III, nr. 3, 2 noiembrie 1913, p. 25, cu menţiunea: „Ultima poezie".

La două săptămîni după moartea lui Iosif, revista ***Flacăra*** anunţa că se află în posesia unor inedite ale poetului pe care le va publica „după isprâvirea stării de război, pentru ca ele să poată fi citite de toată lumea". Printre ele — adăuga redacţia — „se află una — ***Rugăciune*** — scrisă în ajunul morţii, care, suntem siguri, va face o mare senzaţie, atît prin cuprinsul ei, cît şi prin valoarea ei artistică" ***(Ecouri. Iosif inedit,*** în ***Flacăra,*** II, nr. 38, 6 iulie 1913, p. 304***).*** în nr. 50 (28 septembrie 1913), revista îşi informa cititorii că „poeziile postume ale mult regretatului St. O. Iosif" vor apărea şi în volum, în Editura Flacăra. A'olumul de postume nu a apărut. Dealtfel, şi în revistă s-au tipărit numai cîteva.

Să fi fost totuşi aceste postume atît de numeroase, încît să ofere substanţa unui volum? „Starea de război", respectiv războiul balcanic, s-a încheiat în iulie/august 1913 prin pacea de la Bucureşti, astfel că, cel puţin pînă în 1916, ar fi fost timp destul să se editeze volumul. Poate că redacţia revistei ***Flacăra*** denumea „postume" tot ceea ce St. O. Iosif scrisese după culegerea sa ***Cîntece,*** inclusiv poeziile publicate în periodice. Oricum, e greu de presupus ca manuscrisele unui întreg volum de inedite să fi dispărut fără urmă.

Cît priveşte ***Rugăciunea,*** textul are mai curînd înfăţişarea unei ciorne-e adevărat surprinzătoare prin atitudinea religioasă, neobişnuită la Iosif' şi prin forma liberă — „modernă". Versurile par aruncate din condei fără suficientă grijă pentru legătura lor logică (v. 15—18, 25-31), ca într-o însăilare grăbită ce urma să fie prelucrată.

(p- 187) AMURG DE DUMINICĂ
Reminiscenţă

Sub titlul comun ***Inedite,*** s-a publicat împreună cu ***Cel din urmă adio*** (v. mai sus), în ***Flacăra,*** III, nr. 13, 11 ianuarie 1914, p. 105.

(P- 188) TĂCERE

în ***Flacăra.*** IV, nr. 11, 27 decembrie 1914, p. 65, cu menţiunea: „Postumă". Semnat Steo şi cu dedicaţia: „Liei", textul poeziei, acelaşi din revistă, se găseşte în corespondenţa cu Natalia Negru care l-a şi publicat în ***Domniţa mea erai*** — Roman epistolar — Editura librăriei „Universala" Alcalay & Co, Buc, [1930], p. 229 (în volum, o măruntă deosebire în v. 7: ***şi-n,*** în loc de: şi).

(p. 191) O ZI DE SĂRBĂTOARE

în *Adevărul,* VI, nr. 1473, 22 martie 1893, p. 3 (semnat St.O.I.). Subiectul schiţei a fost reluat de Iosif în poezia *Sărbătoare.*

(p. 193) CERŞETORII

Ibid.

(p. 194) DANTELE

în *Viaţa,* I, nr. 4, 19 decembrie 1893, p. 7.

în numărul în care *Viaţa* a publicat pentru prima dată o poezie dt Iosif *(Domnişoarei...),* Vlahuţă încheia răspunsul pe care-l dădea **IE** *Corespondenţă* noului colaborator cu remarca: „Scrisoarea d-voastră e în adevăr atingătoare. De ce nu-ncercaţi o nuvelă?" Tînărul de optsprezece ani s-a executat de îndată, scriind şi expediind ***Dantele.*** Schiţa e de asemenea „atingătoare", dar nu-l confirmă pe Vlahuţă care vedea în poet un posibil nuvelist. Proza literară a lui Iosif nu e aceea a unui povestitor, ci a unui evocator liric-sentimental de episoade restrînse (uneori autobiografice) şi tipuri.

Episodul e inspirat din viaţa propriei familii a poetului (e dedicat: „Surorilor mele"); a se confrunta cu poezia *Surorile.* Munca de cusătorese a surorilor Iosif avea s-o impresioneze, peste ani, şi pe Natalia care-i va scrie soţului ei în primăvara anului 1905: „Mă gîndesc la fete cum se chinuiesc cu acul şi-n aerul rău şi eu nu pot face nimic pentru ele. Dacă nu sîntem oleacă mai bogaţi..." (cf. *Corespondenţă,* ediţie îngrijită, note şi cuvînt înainte de Horia Oprescu, Editura pentru literatură, 1969, p. 235).

(p. 197) „LUME MINCINOASĂ.. ."
Schiţă

în *Gazeta săteanului,* XI, nr. 4 (220), 5 mai 1894, p. 119— 120; *Voinţa naţională,* XX, nr. 5526 (ed. 3-2), 4 (17) septembrie 1903, p. 1 şi, postum, în *Flacăra,* IV, nr. 33, 30 mai 1915, p. 327—328.

Variante în *Gazeta săteanului :*

r. 1—2: *E* un român (...) A fost *şi pe* la Ierusalim. De *treizeci ani* e pensionar, r. 5—6: *pînă-şi;x.* 7—8: zîmbeşte blajin (continuarea frazei lipseşte) ;r. 11— 12: o dragoste *nespusă* îi rîde *în.* ochi; r. 20: colţul *străzii;* r. 21—24: la *birt; sunt o* ceată de pensionari, *oameni* trecuţi şi hodorogiţi. Bunul bătrîn le-a dat *numele ironic de „progresişti" ;* r. 25—28: *Pe urmăîn şleahta lor* nu primesc decît. . . *candidaţi. Ce interesant* (...); r. 29 cu *capul aplecat în jos ;* r. 30 rid şi *fac haz* — moşneagul; r. 31: *şi* nu zice nimic. r. 38—41: noima acestui *proverb;* (. . .) amintiri *îi mijesc în minte, în* clipa cind vorbeşte *astfel. Un* studiu îndelungat al *vieţei, o* experienţă; r. 42: *se rezumă ia* această reflecţie tipică, *dar* cu; r. 45-46: cu autoritatea *omului păţit;* r. 47 lumea este *aşa de falşă !* r. 47—48; să amăgesc şi să mănîncă oamenii *unii pe alţii?* r. 51: o ştie *aceasta:* r. 52—53 şi el, *să amăgească, să mintă şi el,* căci *n-avea;* r. 56—57: că *ar putea* să fie; r. 57-65: *pravoslavnic ; îşi* aduce aminte *de făgăduinţi* neîmplinite, *de* visuri *nerealizate,* puzderie de *dorinţi. . . şi* oftează bătrînul:

— Lume mincinoasă, tinere. Lume *mincinoasă... Dar* n-ai ce să-i faci; trebuie să te ţii de ea; r. 66—70: *Dar cînd* progresiştii *încep să discute despre vremi* trecute, se aprind *rău. Numai* ce-l vezi pe *bătrînul că* încruntă sprinceana şi ridică mînile ca un profet; r. 71—73: *Ia.-o-ncet,* tinere, *ia-o-ncet !* — şi *spune nişte fraze misterioase şi neînţelese,* încît *toţi pufnesc în* rîs; r. 74: *Ja-o-ncet !* ;r. 76: *\a.-o-ncet,* repetă *toţi progresiştii în cor ;* r. 78—79: *Dar* bătrînul îşi pleacă iarăşi capulî» *pămînt,* ori *să* uită; r. 80: măslinie, *dar nepătaţi,* parcă; r. 85: *din* palme; r. 86 îşi ridică *iarăşi* ochii; r. 88: — Sărut mîna_ *conaşule ! ;* r. 88—92: *nobilul cerşetor. Şi* începe să cînte. r. 96— 102: lipsesc, r. 103: în seara *aceea era* bine dispus hagiu; r. 104: emoţiune *puternică;* r. 105: *cncapul în* pămînt. r. 108— 111: Ionică *cobzarul cîntă o doină veche şi tristă. Toţi îl privesc pe hagiu cu băgare de seamă, făcindu-şi* semne pe tăcute. *Şi faţa lui se lumina şi însufleţea* (...); r. 114: buzele i se *mişcă fără sunet.* r. 116: tremurător *şirăguşit;* r. 119: aşa de dulce vocea aceasta; r. 123— 124: Cobzarul *încremenise cu* cobza în mînă, *dar moşneagul;* r. 126: se *sfirşi;* r. 127: erau *aproape* umezi; r. 132— 134: *El îşi plecă iarăşi capul în pămînt. Pe* faţa lui *se întipărise un zîmbet* de silă *sau* de amărăciune:

— *...Lume* mincinoasă (...)

(p. 202) DIN COPILĂRIE

în *Viaţa,* I, nr. 40, 13 noiembrie 1894, p. 6 (semnat: Ştefan). Iosif şi-a iscălit multe colaborări în paginile *Vieţii* cu iniţiala numelui său de botez; stilul povestirii ne oferă un argument în plus să o trecem pe seama lui.

(p. 204)

VICTIMĂ

în *Viața,* II, nr. 18, 11 iunie 1895, p. 6-7 (semnat: St.O.I.); s-a repro-j dus in *Pagini literare,* voi. III, nr. 2 (52), 16 aprilie 1900, p. 5.

Variante în *Viața:* r. 20: a *căpătat o* palmă; r. 66: întotdeauna; r. 73| lipseşte; r. 74: întotdeauna; r. 87-88: fîlfâia.

(p. 207)

MONUMENTUL

în *Viața,* II, nr. 26, 22 octombrie 1895, p. 6—7; *Sămănătorul,* II, nr. 12, 23 martie 1903, p. 178- 179.

Variante în *Viața :*

r. 2: pînă acu; r. 3: acum moartea; r. 4—5: *ziare* vorbiră de el şi-i *făcură* biografia; r. 7—8: a fost biata *mă-sa. Cînd a venit ea de la țară, l-a găsit mort.* Singurul copil, odorul ei, lumina vieței r. 15: lacraini; r. 20: domnul *ăla ;* r. 22—23: firea lui *blajină, despre ;* r. 25: va trăi în *mintea* tuturora; r. 27: a crezut tot ce *a înțeles ;* r. 29: vor sâ-i *facă* un monument; r. 32: să facă ei atît *de mult* pentru *fiul;* r. 36—37: mai bine *lasă* să se păstreze; r. 39—40: Şi se întoarse *bătrînă acasă,* cu inima *plină* de durere; r. 40—45: l-a *plîns* în singurătate zile *d-a* rîndul, săptămîni, luni întregi, *de i se păreau acum şi florile negre, cînd se uita la ele.* Uneori, îşi chema moartea, că-i era dor, dar nu — întîi să-şi vadă visul cu *ochii. Monumentul promis,* răsplata *poetului, îl* vedea... ; r. 46—48: Trebuie să fie *cioplit* gata; alb, *sclipitor, tumea* trece; r. 51: a trăit cu *speranța* asta; r. 54: în lumea asta mare^ *totul* se uită; r. 57—58: prinde în *sufletele nenorocite o promisiune* de ocazie; r. 59: nu *trecuse — poetul:* r. 64: şi plecă; r. 65—69: cu pas obosit şi *trist* s-a întors *la* mormintele săracilor şi acolo abia *l-a găsit,* cu o simplă *cruce la* căpătâi. — Nimeni nu se mai gîndeşte la el suspină *mă-sa* cu obidă; r. 70: era o *coroană. Era cineva care* încă; r. 71—72: primă văratice; r. 73—74: Era gazda lui, o *babă care-l iubise* — tot o mamă (...)

Poetul „tînăr şi drăgălaş" mort în spital este desigur Ion Păun-Pincio, evocat adesea de Iosif. „Monumentul făgăduit, răsplata poetului mort în mizerie" n-a fost niciodată realizat.

Prin 1900, cîţiva foşti prieteni ai lui Păun, cercetîndu-i mormîntul la Bellu, la doi paşi de Valea Plîngerii, află la căpătîi „o scîndură veche, umflată de apă, înaltă de două palme... singura podoabă". Prietenii se decid să deschidă o listă de subscripţie pentru aşezarea pe mormînt cel puţin a unei pietre, cu inscripţie. La 1904, pierise şi scîndură. De atunci nu se mai ştie unde este îngropat Pincio (Iosif Nădejde, *Ion Păun (Pincio),* în *Adevărul,* XVII, nr. 5186, 9 ianuarie 1904).

(p. 210)

NOTIȚĂ BIOGRAFICĂ

Prefață la prima ediție din Alexandru Petofi, *Apostolul şi alte poezii* „Biblioteca pentru toți", nr. 99, Editura Librăriei Carol Miiller), p. 5-8. Volumaşul nu este datat; a apărut însă spre sfîrşitul anului 1896: la 5 decembrie 1S96, ziarul *Seara* (I, nr. 28, ed. Il-a, p. 2) publică o recenzie semnată Vior. *Notița biografică* s-a reprodus în ediția a doua, apărută în 1908.

(p. 212)

[ALEXANDRU PETOFI]

Prefață, fără titlu, la volumul: Alexandru Petofi, *Poezii alese.* Traduceri libere de St. O. Iosif. Institutul de editură Ralian şi Ignat Samitca, Craiova, 1897, p. 5—7 („Biblioteca de popularizare pentru literatură ştiință, artă", nr. 32).

R. 6—7: St. O. Iosif nu şi-a realizat intenția de a da o „serie" de traduceri din poeții unguri. în afară de poezii de Petofi, el a mai tălmăcit numai un număr de „populare maghiare".

(p. 214)

[HEINRICH HEINE]

Prefață, fără titlu, la volumul: *Romanțe şi cîntece* de Heine. Traduceri in versuri de St. O. Iosif, Bucureşti, Editura Librăriei H. Steinberg, 1901, p. 5-9.

(P- 221)

„TINERIMEA ARTISTICĂ"

în *Calendarul Minervei* pe 1903, p. 92—94 (semnat: I. Darie).

Gruparea„Tinerimea artistică" a fost inițiată la Paris de pictorii Ipolit Strîmbulescu (Strîmbu), Kimon Loghi, G. Petraşcu, Ştefan Popeseu şi sculptorul Fr. Storck, prin 1900— 1901, cînd şi St. O. Iosif se afla în capitala Franței. Poetul, prieten cu aceşti artişti plastici, era desigur la curent cu inițiativa lor. Constituirea propriu-zisă a grupării s-a făcut în toamna anului 190 1, la Bucureşti, unde cei de mai sus şi alții, printre care Luchian, Verona, Vermont, Grant, O. Spaethe, au votat şi semnat statutele, la berăria „Gambrinus". Prima expoziție colectivă la care se referă ^osif s-a deschis la începutul lunii martie 1902, în sala „Exarcu" de la ^Ateneul Român. *Semănătorul* (I, nr. 14, 3 martie 1902), sub semnătura ui Virgil Cioflec, salutase cu simpatie constituirea societății şi deschiderea expoziției. Nivelul Salonului oficial era în acea vreme foarte scăzut.

Referindu-se la faptul acesta, G. Murnu făcea constatarea, la 25 de anV de la înfiinţarea „Tinerimii artistice": „Curentul nou al « Tinerimii » primenea această atmosferă de stagnare, de seră nevîntuită, aducînd o adiere proaspătă şi înviorătoare şi deschizînd orizonturi noi, perspective de viitor" (*O aniversare a artei româneşti,* în volumul *Păreri şi sugestii,* Casa şcoalelor, 1928, p. 53-63).

Societate profesională, şi nu grupare de aderenţi la o concepţie artis-' tică comună, „Tinerimea artistică" a reunit artişti plastici de cele mai diferite orientări. De observat că, într-un mod discret, St. O. Iosif îşi exprimă dezacordul faţă de preluarea de către unii expozanţi a unor modalităţi artistice străine. Poetul pledează, cum a făcut-o întotdeauna, pentru o artă care să-şi asigure originalitatea prin specific românesc.

(p. 223)

„OPINCA ROMÂNEASCĂ"
Schiţă

în *Voinţa naţională,* XX, nr. 5512 (ed. 3-a), 17 (30) august 1903, p. 1 — 2.

(p. 229)

RĂGUTELE

în *Voinţa naţională,* XX, nr. 5519, 26 august/9 septembrie 1903, p. 1; s-a reprodus cu menţiunea: „Pagini necunoscute", în *Flacăra* IV nr. 30, 9 mai 1915, p. 291-292.

Pentru aceste două schiţe din *Voinţa naţională,* v. scrisoarea din 26 august 1903 către Natalia Negru.

(p. 233)

POETUL PERSAN SAADI

Notiţă care precede traducerea poeziilor ***Thogrul şi străjerul*** şi ***Sfat în pustie,*** în *Albina,* VIII, nr. 4, 24 octombrie 1904, p. 94-97.

(p. 235)

[DIMITRIE BOLINTINEANU]

Prefaţă la volumul ***Poezii. Legende istorice - Florile Bosforului - Basme - Macedoncle - Reverii - Diverse - Traianida.*** Ediţie populară. Bucureşti, Minerva, 1905, p. III—IV.

în *Cronica* din *Sămănătorul* (IV, nr. 10, 6 martie 1905, p. 159), N. Iorga consemnează cu satisfacţie apariţia volumului, cu remarca: „Foarte bună, scurtă şi coprinzătoare prefaţa scrisă de poetul Iosif, care, şi prin nuvelele sale din *Voinţa naţională,* a dovedit că e, în acelaşi timp, un excelent prozator".

Bine informat asupra vieţii şi operei lui Bolintineanu, Iosif evită tonul convenţional elogios obişnuit în prefeţe, dar pune un accent critic prea apăsat pe lipsurile formale ale versurilor unui înaintaş, căruia ar fi trebuit să-i recunoască meritul foarte important de a fi conferit poeziei româneşti o calitate specifică şi propriei sale opere poetice: muzicalitatea. Finalul prefeţei anticipează comentarii ce s-au făcut şi asupra destinului său. Şi despre ţărîna lui se va spune că va fi tresărit cînd armata română a pornit la luptă în 1916, intonîndu-i imnul.

în altă ordine de idei, e de amintit un moment anecdotic de istorie literară. Publicînd parodia lui I. L. Caragiale ***Paşa din Silistra, Luceafărul,*** XI, nr. 14, 1 aprilie 1912, p. 279-280, evocă (sub titlul ***Cum scria Bolintineanu)*** împrejurarea ce i-a prilejuit dramaturgului compunerea parodiei: „într-un cerc de scriitori se discuta mai lunile trecute cum scria Bolintineanu. Poetul Iosif îşi exprima nedumerirea, cum poate un scriitor produce atît de mult? Scria el anevoie? Nea lancu Caragiale îi răspunse: « Aş, deloc. Să vezi... scria cu o uşurinţă rară. Ia o bucată de hîrtie.Ei, scrie acum ». în douăzeci şi cinci de minute, „balada" ***Paşa din Silistra*** a fost gata... (cf. şi I. L. Caragiale, ***Opere,*** III, ediţie îngrijită de Al. Rosetti, Şerban Cioculescu, Liviu Călin, Editura pentru literatură, 1962, p. 830—831). Momentul se situează, desigur, în august 1911, cînd I.L.Caragiale, St. O. Iosif şi alţi scriitori au fost prezenţi la serbările „Aslrei" pe Cîmpia Libertăţii din Blaj.

(p. 238)

ÎN TREACĂT
„Cercul liber"

în *Sămănătorul,* VI, nr. 40, 30 septembrie 1907, p. 825-826.

în articolul ***St.O. Iosif. Amintiri şi corespondenţe,*** inginerul C. Stănulescu precizează că „Cercul liber" s-a constituit în 1898, grupînd „o mare parte din tinerii ce făceau literatură, gazetărie, muzică, pictură etc." Iosif fusese numit secretar şi instalat în camera închiriată în casele Kreţulescu de pe Calea Victoriei ***(Epoca,*** XLII, nr. 28, 4 februarie 1923, p. 1). V. cele cîteva convocări ale „secretarului" către C. Stănulescu în voi. de faţă.

(p. 241) SULLY PRUDHOMME

în *Sămănătorul*, VI, nr. 40, 30 septembrie 1907, p. 831—833 (senţJ nat: St.C).

(p. 244) PREFAŢĂ

în fruntea volumului *Poveştile unchiaşului sfătos* de P. Ispirescu, Minerva, Bucureşti, 1907, p. 5.

Consemnînd apariţia volumului, Ion Scurtu îl califica drept unul „de mare preţ pentru publicul cititor, ca şi pentru istoricii literari şi scriitori" *(Cărţi,An Sămănătorul*, VI, nr. 51, 16 decembrie 1907, p. 1059).

St. O. Iosif a îngrijit şi voi. I (ed. II) al operei lui Petre Ispirescu, apărut tot la editura Minerva, în 1907, sub titlul ***Legendele sau basmele i românilor.***

(p. 245) „SANDA"
— Reflecţiile unui spectator —

în *Sămănătorul*, VII, nr. 10, 2 martie 1908, p. 198—200.

Sanda, piesă în trei acte de Alexandru G. Florescu (ministru plenipotenţiar), reprezentată pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti, în stagiunea 1907— 1908, s-a tipărit în 1908 şi retipărit în 1909. Bunele aprecieri ale lui Iosif pe marginea acestei prime lucrări dramatice a lui Florescu (a doua, ***Chinul,*** a apărut în volum în 1910) sînt exagerate şi se justifică : prin interesul poetului faţă de literatura dramatică originală. Pentru precara situaţie a creaţiei dramatice româneşti din acei ani, vom nota că în ! stagiunea 1905— 1996 nu s-a reprezentat nici o piesă românească nouă, în stagiunea 1906— 1907, s-au pus în scenă două, în stagiunea 1907— 1908, trei (v. Pompiliu Eliade, ***Teatrul Naţional din Bucureşti în 1908 — 1909,*** Bucureşti, 1909, p. 51).

(p. 248) CORUL „MINERVEI"

în *Sămănătorul*, VII, nr. 11, 9 martie 1908, p. 216—217.

St. O. Iosif a lucrat mai mulţi ani pentru editura Minerva, în calitate de corector, astfel că se găsea adesea în mijlocul personalului editurii. Dealtfel, *Sămănătorul* se culegea tot în atelierele tipografice ale aceleiaşi edituri.

Momentul pe care-1 evocă se situează în primăvara anului 1907. Probabil că lui i se datorează nota apărută în *Sămănătorul*, VI, nr. 22, 27 mai 1907, p. 480, sub titlul ***Diverse :*** „Luăm ştire, cu bucurie, de întîia serbare culturală şi socială pe care o va avea vrednicul personal al Institutului « Minerva », organizat de curînd într-o « Societate de ajutor reciproc ». Ssrbarea se va da în sala cea mare de la Oppler, sîmbătă la 2 iunie seara; va fi un concert de cîntece populare executate de corul personalului din ateliere, condus de harnicul compozitor d. P. Ciorogariu, apoi se va încinge sprintenul joc românesc. Aflăm că vor lua parte la serbare şi scriitori de-ai noştri cari ştiu preţui concursul însemnat al meşterilor slovei de metal ce asigură traiul îndelungat şi răspîndirea de lumină a gîndului şi graiului nostru românesc."

(p. 250) [TANNHĂU SER]

Prefaţă la volumaşul Richard Wagner, ***Tannhăuser sau Lupta cîntăreţilor de la Wartburg.*** Traducere în metru original de St. O. Iosif, Bucureşti, Editura Librăriei universale Leon Alcalay & Co., „Biblioteca pentru toţi", nr. 318, [f.a.], [1908], p. III-IV.

Referitor la această traducere şi la celelalte clin Wagner, efectuate de Iosif, v. comentariul nostru în ***Opere,*** III, p. 935—936, şi, în volumul de faţă, scrisorile din mai 1905 către Natalia, precum şi cererile poetului către ministrul Cultelor şi Instrucţiunii (la ***Addenda).***

(p. 253) UN ARIVIST

în *Cumpăna,* I, voi. I, nr. 2, 4 decembrie 1909, p. 27—28; în culegerea ***Portrete,*** apărută sub semnătura comună D. Anghel — St. O. Iosif, Bucureşti, Editura Librăriei Leon Alcalay, „Biblioteca pentru toţi", nr. 580, [f.a.], p. 51-54.

Cine ar putea fi pictorul „arivist" din acest portret-pamflet ? Şovăim în alegerea între I. C. Stăncescu şi George Demetrescu Mirea, pictori din generaţia mai veche, prizonieri ai manierismului academic, deţinători de funcţii oficiale, priviţi cu desconsiderare de artiştii mai tineri. între aceştia din urmă şi Stăncescu au avut loc dispute aprige, concretizate în „proteste, expoziţii de artişti independenţi, conferinţe, articole ţi

manifeste care se terminară cu fundarea societăților « Ileana » şi « Tinerimea artistică»" (G. Oprescu, ***Grafica românească în secolul al XlX-lea,*** II, Fundaţia pentru literatură şi artă, 1945, p. 182). Apropiat de gruparea tinerilor artişti plastici, Iosif pune desigur în pamfletul său venin împrumutat de la aceştia. Cum însă I. C. Stâncescu nu era de origine rurală (cum este aceea a „arivistului"), iar în 1909, înainte de apariţia articolului din ***Cumpăna,*** murise, s-ar părea totuşi că pictorul vizat este G. D. Mirea.

(p. 256) ***DIN CARNETUL UNUI POET***

PE GÎNDURI

în ***Cumpăna,*** I, voi. I, nr. 18, 26 martie 1910, p. 290-291, cu pseudonimul Delabîrsa.

Revista ***Cumpăna*** era „scrisă" — aşa cum se precizează pe copertă — de M. Sadoveanu, D. Anghel, St. O. Iosif şi Ilarie Chendi. Din cei patru, doi erau poeţi, iar dintre aceştia Iosif se născuse la Braşov, era deci din Ţara Bîrsei. Acesta e motivul pentru care socotim că schiţa ***Pe gînduri*** îi aparţine. Să mai adăugăm că D. Anghel n-a reprodus-o în vreunul din volumele sale de proză. Ce-1 va fi determinat însă pe St. O. Iosif să folosească un pseudonim la care n-a mai recurs altădată? în imposibilitate de a da un răspuns, trebuie să spunem însă că ar ***ii*** eronat să-i atribuim lui Iosif tot ceea ce apare în perioada respectivă cu pseudonimul Delabîrsa, cum a făcut-o Mihai Straje, în ***Dicţionarul de pseudonime,*** Editura Minerva, Bucureşti, 1973. Punînd semnul egalităţii între Delabîrsa şi St. O. Iosif, Mihai Straje face trimitere la bucăţi de proză apărute în 1908— 1909 în ***Convorbiri critice şi Minerva literară ilustrată.*** Schiţa ***Domnu' Năstase*** (în ***Convorbiri critice,*** II, nr. 2, 15 ianuarie 1908, p. 71 —73) nu poate fi în nici un caz a lui Iosif, pentru că poetul se găsea atunci în război declarat cu directorul re/istei, Mihail Dragomirescu (v. ***Caleidoscopul lui A.*** Mirea), şi pentru că, stilistic, se află la antipodul felului iosifian de a scrie proză. Argumente stilistice ne împiedică să-i atribuim lui St. O. Iosif şi cele şapte schiţe apărute în 1909 în ***Minerva literară ilustrată*** sub pseudonimul Delabîrsa. St. O. Iosif şi Dim.; Anghel au colaborat la ***Minerva literară ilustrată*** (din noiembrie 1909 pînă în februarie 1910) cu traduceri din La Foitaine, versuri din ***Caleidoscop...*** şi proză, semnate A. Mirea sau cu numele amîndorura. La întrebarea noastră (prin 1960), Natalia Negru ne-a răspuns că nu-şi aminteşte ca St. O. Iosif să fi publicat sub pseudonimul Delabîrsa, fapt ce ne îndreptăţeşte o dată mai mult să considerăm că poetul n-a folosit mai frecvent acest pseudonim.

(p. 258) CUM SCRIE CARAGIALE
Amintire

în ***Flacăra,*** I, nr. 16, 4 februarie 1912, p. 121—122.

Numărul respectiv din ***Flacăra*** este dedicat lui I. L. Caragiale, la împlinirea a şaizeci de ani. Pe copertă, admirabilul desen al lui Iser: ***Caragiale şi tipurile sale.*** Mai colaborează, între alţii, Emil Gîrleanu ***(Scriitorii tineri şi Caragiale),*** Dimitrie Anghel ***(Numărul 27),*** Radu D. Rosetti ***(Caragiale profesor).***

în ***Amintiri despre St. 0. Iosif,*** Mihail Sadoveanu notează: „Despre marele maestru al prozei noastre, despre laborioasele lui sforţări de a concentra şi cizela necontenit fraza, poetul mi-a vorbit într-o sară — pe cînd ne veneau din trecut amintirile ca nişte prietini vechi, purtînd buchete uscate de flori... « Caragiale — îmi spunea Iosif — mi-a dictat odată vreme de două ceasuri o istorisire. . . Mi se pare că era ***Hanul lui Mînjoală.*** Se plimba prin odaie şi-mi arunca una după alta frazele, aşa cum îi veneau. într-un timp s-a oprit. Mi-a spus să pun manuscriptul în saltar. Mai tîrziu, am cetit undeva o nuveletă strînsă şi vioaie... N-am mai recunoscut nimic din ce-mi dictase Caragiale odată»..." ***{Evocări,*** Editura de stat pentru literatură şi artă, 1954, p. 166). Episodul pare a coincide cu cel relatat de Iosif în articolul ***Cum scrie Caragiale.*** Dar atunci, ori Sadoveanu, ori poetul, cînd i-a relatat episodul, indică un titlu necorespunzător. Se poate şi ca „amintirea" împărtăşită lui Sadoveanu să se refere la altă împrejurare de pe vremea cînd Iosif era „secretar" al maestrului. în orice caz, din articolul ***Cum scrie Caragiale*** reiese clar că fragmentul despre care vorbeşte aici Iosif este ultima parte din „schiţa" ***Poetul Vlahuţă,*** apărută în ***Epoca literară,*** nr. 9, 10 iunie 1896 şi reprodusă, mai recent, în voi. III din ***Opere*** de I. L. Caragiale, ed. cit., p. 341 —344. A se confrunta r. 96—98 din articolul lui Iosif cu paginile 342 — 343 din ***Opere,*** III; v. şi comentariul din acelaşi volum, p. 714—716, unde este redată integral şi „amintirea" poetului.

(p. 262) ÎNSEMNĂRI

în ***Lumina literară,*** I, nr. 3, 17 martie 1913, p. 5.

După publicarea unui fragment în ***Flacăra,*** II, nr. 21, 9 martie 1913, p. 114— 115, ***Chemarea codrului*** de G. Diamandy a apărut în editura aceleiaşi reviste, în vara 1913. Pusă în scenă la Teatrul Naţional din Bucureşti, s-a bucurat de succes la public şi de preţuirea exagerată a unor cronicari dramatici şi recenzenţi. în ***Viaţa romanească*** (VIII, nr. 7 şi 8, iulie-august 1913), O.B. (Octav Botez, probabil) o aşază mai presus de piesele

istorice ale lui Delavrancea! Pentru C. Spiru Hasnaş *(Flacăra,* II, nr. 48, 14 septembrie 1913, p. 384), „povestea vitejească în trei acte" — cum şi-a intitulat autorul lucrarea — face parte dintre operele „adînc răsărite din tainele pămîntului românesc". Aşadar, eroarea de optică nu aparţine numai lui St. O. Iosif. Poetul n-a remarcat artificialitatea construcţiei dramatice, oscilaţia ezitantă între patosul baladesc şi idilismul con/enţional, retorismul replicilor. Cum reiese din succintele sale însemnări, s-a lăsat impresionat mai ales de cadrul piesei şi chiar de artificiile scenografiei, evident şi de perspectiva patriarhală asupra trecutului. Entuziasmul său a fost real. Cronicarul revistei ***Ramuri*** îşi amintea: „Mi-aduc aminte că bunul St. O. Iosif a venit entuziasmat de la reprezentaţia ei, atît de entuziasmat încît a scris şi un articolaş ale cărui laude erau cu atît mai preţicase pentru d-1 Diamandy, cu cît purtau semnătura sinceră a lui Iosif" *(Cronica,* în ***Ramuri,*** nr. 12—18, 15 iunie—15 septembrie 1913, p. 398).

(p. 263) O AMINTIRE

în ***Luceafărul,*** XII, nr. 12, 16 iunie 1913, p. 377-378.

St. O. Iosif s-a aflat în atîtea rînduri la cîte o „răspîntie a vieţii" sale, încît ar fi imposibil să identificăm împrejurarea în care a simţit nevoia sâ-i scrie lui Caragiale, ca să-i ceară ajutorul. Pentru cronologia — aproximativă — a „conferinţei" de la Ateneu avem însă un reper: poetul încă nu-1 cunoscuse personal pe autorul ***Scrisorii pierdute.*** Era, aşadar, înainte de 1896. Dar ce „nuvele" ar fi putut citi atunci Caragiale? Termenul folosit de Iosif e desigur inadecvat. Dimensiunea nuvelelor nu făcea posibilă citirea vreuneia dintre ele, şi cu atît mai mult a cîtorva. E vorba fără îndoială de nişte schiţe, din care, cum se ştie, dramaturgul obişnuia să-şi alcătuiască repertoriul apariţiilor sale în public. Lipsa de precizie a „amintirii" ne interesează însă mai puţin decît adevărul cu care poetul surprinde comportamentul — foarte „caragialian" — al lectorului din sala Ateneului.

POSTUME

(p. 265) WILHELM TELL ŞI AVRAM IANCU

în *Flacăra,* III, nr. 20, 1 martie 1914, p. 162— 163.

Textul este precedat în revistă de următoarea notă: „Regretaţii poet St. O. Iosif ne-a dat să publicăm acest articol cu prilejul apariţiei în româneşte a lui *Wilhelm Teii.* Fiindcă atunci n-a apărut, credem că el

capătă o mişcătoare actualitate azi, cînd poetul ardelean O. Goga a obţinut succesul extraordinar, pe care el îl visa dramei naţionale pe care voia s-o scrie: ***Avram lancu."***

în 1914, Octavian Goga a obţinut succes cu piesa ***Domnul notar.*** Dar actualitatea articolului lui Iosif consta în elanul patriotic ce-1 străbate, în evocarea suferinţelor românilor din Transilvania aflaţi sub stăpi» nirea opresivă a imperiului habsburgic. Europa se găsea în pragul primului război mondial, iar poetul, aşa cum a făcut-o şi în alte scrieri ale sale, aştepta de la evenimentele ce se anunţau eliberarea regiunii sale natale şi milita, în acest sens, pentru mobilizarea conştiinţelor. Paralela pe care o stabileşte între situaţia elveţienilor din drama lui Schiller şi aceea a românilor de peste munţi, între eroul naţional helvet Wilhelm Tell şi eroul nostru naţional Avram lancu, o paralelă întru totul convingătoare, depăşeşte cadrul unui comentariu literar şi conferă articolului caracterul unui manifest patetic. în 1914, actualitatea articolului era într-adevăr mişcătoare cu atît mai mult, cu cît vocea poetului la unison cu năzuinţele naţiunii răsuna de dincolo de mormînt.

în privinţa momentului cînd Iosif a predat redacţiei articolul, nota introductivă e neclară. Traducerea dramei lui Schiller a apărut în iulie 1913, aşadar postum. E posibil ca traducătorul să fi scris articolul pentru a însoţi fragmentul din traducere publicat în ***Flacăra,*** I, nr. 28, 28 aprilie 1912, p. 222.

R. 16—18: reiau o imagine din sonetul ***Şincai:*** „Ca Dante, nenţeles, pribeag prin sate, / îl văd apoi purtînd, trudit de cale, / Gigantica sa operă în spate... / Un alt ***Infern. .."; *** r. 24: anul 1913 reprezintă o greşeală: serbările „Astrei" (cincizeci de ani de la întemeiere) au avut loc în august 1911; r. 39—42: atitudinea celor doi fruntaşi ai ardelenilor, altminteri cu merite de necontestat în lupta naţională, a fost totuşi mai apropiată de aceea a preotului Reding; şi ei au pledat, cel puţin o vreme, pentru împăcare, printr-o orientare prohabsburgică; r. 58—61: frumoasă, imaginea care compară tricolorul românesc desfăşurat peste Transilvania cu feericul curcubeu lunar de la Riitli! r. 79—81: drama pe care Iosif intenţiona s-o scrie ar fi fost, după ***Zorile,*** a doua sa piesă inspirată de revoluţia din 1848 peste munţi; o evocare dramatică a lui Avram lancu va realiza alt poet transilvănean, Lucian Blaga ***(Avram lancu,*** dramă în zece tablouri, Sibiu, 1942); r. 121—122: cercetările istorice au pus în altă lumină figura deputatului român Ion Dragoş, pentru care calificativul de „trădător nenorocit" este cel puţin prea drastic; ce-i drept, C* şi ceilalţi componenţi ai grupării liberal-democrate, deputatul s-a pro* nunţat pentru legalitate, dar s-a asociat iniţiativelor menite să asigwe

egalitatea în drepturi a românilor, iar in timpul Revoluţiei de la 1848 a încercat să realizeze o împăcare intre revoluţionarii români şi unguri; a fost ucis la Abrud, sub bănuiala că fusese înţeles cu maiorul Hat/ani, care comanda o unitate represivă.

(p. 270) ION PĂUN

Articolul a fost predat de Iosif, la două zile după moartea prietenului său, lui Vasile Pop, pentru a fi tipărit în ***Adevărul literar.*** Din motive neclare, Pop nu s-a achitat de comision, dar a păstrat manuscrisul. îl transcriem după facsimilul reprodus de G. Călinescu şi colectivul de docu mentare în ***Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor,*** II, 1953, p. 224 — 225- Vasile Pop însoţeşte manuscrisul cu însemnările intitulate ***Poetul St. O. Iosif despre poetul I. Păun,*** din care extragem cîteva pasaje: „Un capriciu a lui I. L. Caragiale a făcut ca la berăria ce ţinea în str. Sf. Niculae-Şelarj să fie angajat ca «director de zi» Ion Păun (Pincio), iar «director de noapte » subsemnatul. Aci, St. O. Iosif, cu care legasem prietenie — pe urma unor glume — a făcut cunoştinţă cu Ion Păun, ale cărei [sic] versuri le citise în ***Munca şi Adevărul literar*** [. ..] După cîteva luni de la retragerea din « directorat », Ion Păun a căpătat o bubuliţă mică peste buză, în stînga. A uns-o cu lanolină şi şi-a infectat-o. Buba a crescut şi i-a umflat enorm obrazul. La spital i-au ras frumoasa barbă şi mustăţile şi i-au făcut incizii în obraz ca să-i scoată puroiul; dar în van. L-am vizitat cu St. O. Iosif cu o zi înainte de moartea lui. Aiurase în timpul nopţii şi dimineaţa. Cînd l-am găsit, vorbea limpede, dar foarte abătut.

Poetul St. O. Iosif, cînd a aflat despre încetarea din viaţă.a lui Păun, a scris, după două zile, raidurile de mai jos, pe care mi le-a remis ca să le dau la ***Adevărul literar.*** Insă atunci nu am putut da manuscrisul lui (căci trebuia să ivise făcuseră schimbări) şi a rămas la mine, împreună cu alte (multe manuscrise) versuri ale lui St. O. Iosif." ***(Ibid.,*** p. 225).

R. 8—10: Ion Păun-Pincio a vizitat Italia timp de patru luni pe spezele lui Gheorghe din Moldova şi Dimitrie Anghel, care l-au luat cu ei; cel din urmi ii dedică o e/ocare în volumul ***Portrete*** (ed. citată, p. 17 — 21); r. 17— 18 confirmă, ca şi v. 9— 10 din ***Elegie,*** că Icsif s-a aflat pentru prima dată în Moldova înainte de 1894, cînd a murit Pincio; din ceea ce-şi amintea Mihail Sadoveanu ***(Evocări,*** Editura de stat pentru literatură şi artă, 1954, p. 167) că i-a povestit autorul ***Patriarhalelor*** despre prietenul său mort prematur, ar reieşi că ei doi se cunoscuseră la Iaşi, ceea ce e în contradicţie cu afirmaţia de mai sus a lui Vasile Pop.

CORESPONDENŢĂ

(p. 275) ***Câire AUREL POP***

Scrisoarea I a fost publicată în ***Ţara Bîrsei,*** III, nr. 1, ianuarie-februarie 1931, p. 36 — 37. Originalele scrisorilor II, IV, V şi VI se află la Biblioteca Academiei R.S.R. — ms. 4523 — fiind dăruite în 1918 de Vintilă V. Paraschivescu, după ce le publicase în ***Convorbiri literare,*** XLIX, nr. 2, februarie 1915, p. 177-181 (II), nr. 3, martie, p. 283-287 (IV şi V); nr. 5, mai, p. 559—562) (VI). V. V. Paraschivescu a eliminat poeziile din Scrisoarea IV şi fragmentul poemului ***Carzic.*** Ignorînd prima publicare, Gh. Cardaş a tipărit cele patru scrisori ca „inedite" (reproducînd poezii şi fragmentul din ***Carzic)*** în ***Adevărul literar şi artistic,*** seria III, IV, 1923, nr. 121, 122, 123, 124, din 18 şi 25 martie, 1 şi 8 aprilie, p. 7. în volumu ***Corespondenţă*** (ed. Horia Oprescu) sînt incluse II, IV şi o parte din V.

Cartea poştală III este transcrisă după facsimilul reprodus în monografia noastră ***St. O. Iosif,*** Editura pentru literatură, 1964. Fotografia a fost făcută atunci după originalul păstrat de destinatar, inginerul Aurel Pop, pe care l-am cunoscut în 1963, la Bucureşti.

Aurel Pop i-a fost coleg lui St. O. Iosif pînă in clasa a IV-a la Gimnaziul mare public de confesiune ortodoxă din Braşov, al cărui director era tatăl poetului. După ce a ieşit la pensie, Ştefan Iosif s-a mutat cu familia la Sibiu şi, în lipsa unei şcoli româneşti corespunzătoare, şi-a înscris fiul la liceul maghiar, în clasa a V-a.

I. R. 53 — 57: poezia lui Alexandru Sihleanu, din care sînt citate versurile, este ***Sonetul I*** („P-aste ţărmuri depărtate..."); r. 70: despre Vasile Ancăn, fostul coleg de care Iosif „sufleteşte era mai apropiat", C. Lacea îşi aminteşte că „era foarte sărac, foarte de treabă şi bun versificator. N-a apucat, bietul, să termine liceul, căci, după ce trecuse o iarnă aspră fără palton, a căzut la pat şi în vacanţa mare, după clasa a şasea, mi se pare, l-am ridicat din ultima căscioară din capul ulicioarei lui Pricop şi l-am •dus la groapă" ***(Din copilăria lui St. O. Iosif,*** în ***Ţara Bîrsei,*** nr. citat mai sus).

II. R. 95 — 99: elogiul adus românului aproape că parafrazează cunoscutul pasaj din ***Românii şi poezia lor*** de V. Alecsandri: „Mie mi-e drag românul... Mi-e drag să-1 privesc şi să-1 ascult, căci el e simplu şi frumos în înfăţişarea lui; căci e curat, înţelept, vesel. . ."; r. 99-100: studiul lui Vasile Goidiş, ***Pesimismul în poeziile lui Mihail Eminescu,*** apăruse în ***Tribuna,*** VI, nr. 260, 12/24 noiembrie 1889, p. 1037- 1038.

V.R. 55: la „Conferința națională" din Sibiu, care a avut loc în mai 1887, românii transilvăneni au formulat revendicări ce se vor cristaliza în ***Memorandul*** din 1892; r. 67 — 78: remarcabilă, critica antietimologistă a liceanului; este evident că Iosif, cititor asiduu al publicațiilor din „țară", aderase, în această privință, la punctul de vedere al lui Alecsandri, Maiorescu etc. şi, ca şi aceştia, opunea formelor artificiale propuse de latiniş.i graiul popular; de la debut, scrierile sale vor fi libere de orice influență a pedantismului pe care 1-a dezaprobat încă din adolescență; r. 87: acest Rosetti este Radu D. Rosetti, fost coleg de clasă al lui Iosif la gimnaziul din Braşov, „editor",' în clasa a IH-a, al revistei şapirografiate cu titlul ***Păcăleandru,*** la care Iosif a colaborat cu o poemă epică: ***Mihai Viteazul*** (cf. A. Dumbrăveanu, ***De vorbă cu d. Radu D. Rosetti despre el şi despre alții,*** în ***Rampa,*** XIV, nr. 3334, 4 martie 1929, p. 3); r. 105: poemul ***Carzic*** preia, pînă la pastişă, versul şi stilul poemelor istorice ale lui Alecsandri; sublinierea şi numerotarea cuvintelor la sfîrşitul unor versuri sînt însemnări de atelier, pentru revederea rimelor.

VI.R. 34 — 35: referitor la „episodul din anul 1848", v. comentariul la poezia ***O mamă,*** în ***Opere,*** I, p. 309 — 310.

(p. 294) ***CUre IACOB C. NEGRUZZI***

Originalele scrisorilor, la Biblioteca Academiei R.S.R.: S $\frac{36(1\text{-}3)}{LI}$ * » au fost publicate pentru prima dată de Gh. Cardaş în ***Adevărul literar şi artistic,*** seria III, IV, nr. 135, 24 iunie 1923, p. 7 (inclusiv poezia ***Povestea florilor,*** care acum lipseşte din plicul de la Biblioteca Academiei); retipărite în ***Studii şi documente literare,*** III, p. 109— 111, şi în ***Corespondență,*** p. 13— 15. Pe originalul scrisorii I se află o însemnare cu creionul, probabil a lui I. C. Negruzzi: „poezia s-a trecut la ms. de rezervă". De la rezervă, se va fi trecut la coş: pînă în 1896 nu apare nimic de Iosif în ***Convorbiri literare.***

III.R. 2 — 3: notița redacției care 1-a „îmbucurat" pe poet e una sibilinică: ***„St.O.I.,*** în parte".

* Cotele pentru corespondența lui St. O. Iosif din depozitul Bibliotecii Academiei R.S.R. sînt cele sub care figurează scrisorile după recatalogarea fondului, cînd ***corespondența*** a fost diferențiată de ***manuscrise.*** Excepție fac scrisorile către Aurel Pop, menținute sub cota veche.

(p. 297) ***Către C. D. FORTUNESCV***

Cu titlul ***Patru scrisori ale poetului St. O. Iosif,*** în ***Ramuri,*** VIII, nr. 12— 18, 15 iunie — 15 septembrie 1913, p. 366—371, publicate de destinatar, in continuarea articolului său ***Cum am cunoscut pe Iosif.***

Poetul s-a împrietenit cu craioveanul C. D. Fortunescu (viitorul director al ***Arhivelor Olteniei)*** prin corespondență, după ce ***Revista şcoalei*** din Craiova, la care Fortunescu era secretar de redacție, îi publicase prima poezie originală ***(Izvorul)*** şi prima traducere ***(Craiul ielelor,*** după Goethe). In cele patru scrisori ale tînărului poet — va nota publicistul şi profesorul craiovean — „vezi pe copilul cu sufletul neîntinat, timid şi plin de entuziasm pentru frumos, capabil de avînturi eroice, dar şi gata de a cădea degrabă în descurajare, iar mai presus de toate o fire duioasă şi melancolică". Cei doi s-au văzut pentru prima dată în toamna anului 1893, la Bucureşti. Fortunescu a fost impresionat de cadrul mizer în care locuia Iosif — „un adolescent subțire, slăbuț şi osos, cu ochii lui mari şi blînzi, în care se vedea parcă o teamă de ceva, cu fața palidă şi prelungă,**) figură de băiat bolnăvicios ori râu trăit..."

II.R. 81 — 87: D. S. Pamfiliu publicase în 1892, la Craiova, traducerea lucrării ***Democrația in Franța*** de M. Guizot. Traducerea aceluiaşi, din 1883, la care se referă Iosif, nu este ***Robinson Crusoe,*** ci ***Robinson cel tînăr,*** de J. Heinrich Kampe.

III. In timpul verii, poetul se află la Turnu-Măgurele, în mijlocul familiei, deoarece din 1891 profesorul Ştefan Iosif funcționa la gimnaziul din acest oraş: r. 98: patronimicul Omescu este derivat din Omul, nume pe care, după tradiția familiei Iosif, l-ar fi purtat unul dintre strămoşi.

(p. 306) ***CUre ŞTEFAN IOSIF***

I

Originalele la Muzeul literaturii române, sub cotele — I: 5141, II: 4385, III: 2415, IV: 2197, V: 8143, VI: 2201. Scrisorile I, III, IV, V-au fost publicate de Horia Oprescu în ***Corespondență,*** p. 19, 28 — 29, 32 — 34, 268. Scrisoarea II şi cp. VI se tipăresc aici pentru prima dată.

II.R. 22—24: primejdia ce-1 amenința pe St. O. Iosif dacă ar fi trecut munții în Transilvania era aceea de a fi arestat ca nesupus la încorporare; r. 25: Alexandrina (Didina) (1878— 1965) e una dintre surorile poetului; celelalte surori: Victoria (1868- 1948), Hortensia (1870-1941), Aurica-Ana (1886- 1953); frații: Victor-Constantin (Costi) (1882- 1962) Virginiu-Vasile (1883-1940), Liviu-Ioan (1884- 1917), Eugeniu (Jenică) (1889-1917).

III. R. 6 — 9: nu ştim la ce publicație se referă poetul; ***inGazeta Transilvaniei,*** la care se face trimitere într-o notă la acest pasaj în volumul

de *Corespondență*, n-a apărut nimic de sau despre St. O. Iosif în perioada respectivă; r. 23: poetul avea la dispoziție și gazetele de peste munți, deoarece acestea erau primite la ziarul *Epoca*, unde era corector.

IV.R. 31 — 33: culegerea de versuri *Patriarhale* a fost într-adevăr întîmpinată favorabil de presa din țară; în revista *Literatură și artă română*, V, nr. 8, 9 și 10, iunie-august 1901, p. 601 — 606, N. Petrașcu scria despre volum ca despre „o carte din acele rari, un fel de sărbătoare în viața noastră actuală [. . .], o speranță"; în *Convorbiri literare*, XXXV, nr. 7, iulie 1901, p. 601, M. Dragomhescu se bucura să vadă în Iosif „un poet liric de adevărat talent, care aruncă o dungă de lumină în noaptea ce începuse să domnească iii literatura noastră poetică"; r. 62: „lucrarea mare" începută de Iosif în străinătate este basmul versificat *A fost odată...* ; r. 96— 102." speranța poetului de a obține restul din drepturile de autor pentru *Patriarhale* nu s-a realizat nici peste un an: în ianuarie 1902, Steinberg îl va informa că mai ,are „în depozit nevîndute" 1505 exemplare din volum; tot atunci Cincinat Pavelescu îi va adresa următoarea epigramă:

„BIBLICĂ

Pe Iosif frații îl vîndurâ,
Cumpărători găsind destui:
Privindu-ți cărțile-n vitrină,
Rivnești și tu la soarta lui."

R. 104: Virgil Cioflec; 110—113: la Fiume, Costi urma școala de ofițeri de marină.

V. Nedatată, scrisoarea trebuie să fie din toamna anului 1906.

VI. în august 1911, St. O. Iosif se afla la Blaj cu prilejul serbărilor „Astrei" (între timp, cei ce se sustrăseseră de la serviciul militar fuseseră amnistiați).

(p. 314) *Citre MIHAIL. DRAGOMIRESCU*

La Biblioteca Academici R.S.R.: S $\frac{}{\text{VII}}$; reprodusă în *Corespondență*, p. 15— 16.

Se pare că intervenția solicitată nu s-a produs: volumul de poezii originale, cu un titlu încă mai modest - *Versuri* - a apărut în 1897, dar nu la Socec, ci la Sfetea. Nici colaborarea la *Convorbiri literare* n-a fost primită; în 1897, revista nu publică nimic de Iosif.

La Muzeul literaturii române — I $\frac{896}{9}$, II: 2200, IV: 897; la Biblioteca Academiei R.S.R. — III: S $\frac{}{\text{CCCXXXII}}$ Reproduse (I—IV), în *Corespondență*, p. 21-23, 29, 30, 30-32.

I.R. 16: gazeta la care a lucrat Iosif a fost probabil *Seara*, (în paginile căreia I. L. Caragiale publica *Cronica de joi)*, care a întîmpinat cu o recenzie favorabilă culegerea *Apostolul și alte poezii* de Petofi în traducerea poetului; cel ce l-a ajutat pe acesta la Iași este I. Constantinescu-Stans; r. 21 — 64: despre internarea sa în spital, in timpul acestei a doua șederi la Iași ce ne râmîne prea puțin cunoscută, Iosif narează în schița *în spital*, inclusă în culegerea *Cireșul lui Lucullus;* despre Iași, internarea în spital și ciudatul personaj Hax, i-a povestit și Iui Mihail Sadoveanu, care scrie în *Evocări*, voi. cit., p. 166—167: „Am fost și l-am văzut, îmi zicea el altă dată. Am intrat în el cu religiozitate. . . M-au impresionat liniștea și tristețea lui de oraș abandonat. Am văzut cetățuile, bisericile cele vechi și artistice. M-am simțit bine între oameni subțiri, cu preocupări de artă și Mteratură. Am cunoscut și pe un tip faimos al Iașilor — un om dezordonat, rău îmbrăcat, cu o barbă mare. Avea reputație de prea asiduu vizitator la «Bolta rece» și de scandalagiu... L-am cunoscut și n-o să-1 uit niciodată. Mă îmbolnăvisem și zăceam în spital la «Sfîntu Spiridon». într-o dimineață, după o noapte de febră, deschizînd ochii, îl văd pe H. la căpătîiul meu, zîmbindu-mi cu prietenie prin barba-i stufoasă... Mi-a spus încet că mi-a adus țigări și cărți. Mi-a adus mai ales mîngîiere — ceea ce lipsește totdeauna pribegilor și singuraticilor"; r. 48: cel citat ca băutor prin... ereditate este scriitorul Alexandru Hodoș (Ion Gorun); r.71 —72: prin 1897, lingvistul H. Tiktin lucra la *Dicționarul român-german* și e posibil să-1 fi angajat pe Iosif pentru această lucrare.

III. R. 4 — 6: poetul a plecat la Paris peste două luni, în a doua jumătate a lunii octombrie sau începutul lui noiembrie 1899; pe la mijlocul lui august își vizitase familia la Turnu-Măgurele, dar Hortensia se găsea la Caracal, unde fusese numită profesoară.

IV.R. 16—19: ,',ființa adorată" e mama poetului, Paraschiva Iosif, care murise la Turnu-Măgurele, la 26 iulie 1894; r. 28: este vorba despre Expoziția universală de la Paris, din 1900.

(p. 320) *Citri INGINERUL C. STĂNULESCU*

Textele au fost publicate de C. Stănulescu în cadrul articolului său *St. O. Iosif, Amintiri și corespondențe*, în *Epoca*, XLII, 1923, nr. 28, 4 februarie, p. 1-2 (I-VII); nr. 30, 8 februarie, p. 1 (VIII-XII); nr. 32,

10 februarie p. 1 (X11I-XIV); nr. 33, 11 februarie, p. 1 (XV-XVII); nr. 35, 14 februarie, p. 1 (XVIII — XIX, piuă la r. 70); nr. 36, 15 februarie, p. 1-2 (XIX, de la r. 71 pînă la sfîrşit, XX-XXI).

C. Stănulescu ne informează că 1-a cunoscut pe Iosif în toamna anu'.ui 1897 şi adaugă: „Se apropia iarna ş·, la gindul că poetul meu iubit avea să sufere de rigorile ei, l-am rugat stăruitor să se instaleze în camera mea din strada Atelierului, unde vom împărţi frăţeşte patul şi masa de lucru. La început m-a refuzat, dar eu nu m-am dat învins şi am reuşit să-l decid. Timp de şase luni am fost nedespărţiţi. . . "Studentul de la Şcoala de poduri .avea şi el preocupări literare ş; o oarecare pregătire de muzicolog şi compozitor. -V publicat schiţe şi nuvele, precum şi cronici muzicale, semnate cu pseudonime care revin în corespondenţa lui Iosif: Coriolis, Browe. Poetul îi spunea Muzică, iar viitorul inginer îi spunea lui Poezie.

IV. C. Stănulescu trimisese la ***Flcare-albastră*** amintiri despre caricaturistul C. Jiquidi, cu care fusese prieten şi care murise de curînd; la cererea poetului, a expediat şt cîte/a caricaturi, care au apărut în cadrul tex--tului. Schiţa alăturată de Iosif, ne informează Stănulescu, era „figura" lui „lucrată în cerneală" de poet, care „avea oarecare talent şi la desen".

VII. Scrisoarea, nedatată, a fost redactată cu puţine zile înainte de plecarea poetului la Paris, aşadar la sfîrşitul lui octombrie 1899; precum se vede, îngrijorat de situaţia materială a familiei sale, St. O. Iosif nu s-a decis cu inima uşoară să dea curs generoasei propuneri a prietenului său Virgil Cioflec de a-1 însoţi în străinătate pe spezele sale pe îtru a lămuri •această scrisoare, C. Stănulescu precizează: „Amicul nostru Virgil Cioflec — să-mi ierte indiscreţia — apreciind talentul lui Iosif i-a propus să-l întreţie în Franţa şi Germania cîtva timp. Iosif, care din puţinul ce cîştiga, îşi ajuta şi familia, era amărît că o va lipsi de acest ajutor. Atît eu, cît şi Stans am insistat pe lîngă ei şi l-am determinat să accepte oferta. Ultimul alineat se referă la o mică sumă de bani ce ar fi dorit s-o lase la plecare".

VIII.R. 12: revista menţionată este ***Pagini literare,*** la care Iosif a colaborat începind cu nr. 5 din 14 noiembrie 1899; colaborarea, cu poezii •originale şi traduceri, a continuat şi în 1900; r. 22: este vorba despre prozatorul C. Sandu-Aldea, care fusese secretar de redacţie la ***Floare-albastră.***

IX.R. 8: faţă de textul apărut în ***Pagini literare,*** cel din această scrisoare prezintă o mică diferenţă: ***Tot,*** în loc de: El; „prea ocupat la căile ferate", C. Stănulescu n-a scris muzica dorită de poet.

XI.R. 37: „conu Iorgu, zis p-aici Baciu" este pictorul Gheorghe Petraşcu.

XII.R. 3— 11: gazeta ***România jună*** a fost editată de Aurel C. Popovici «(viitorul director, începind din 1938, al ***Sămănătorului),*** împreună cu editorul Gheorghe Filip, începind de la 2 decembrie 1899 pînă la 9 octombrie 1900. Printre colaboratori s-au numărat Ion Gorun, Gh. Bogdan-Duicâ, G. Coşbuc, A. Vlahuţă, I. L. Caragiale (cu schiţa ***Reportaj,*** pe care o va relua în ***Momente).***

XIII.R. 6: C. Stănulescu şi I. Constantinescu-Stans au venit la Paris în septembrie 1900.

XV.R. 3: „trista veste" este aceea a decesului tatălui lui C. Stănulescu.

XVI, R, 11 — 16: disputa dintre St. O. Iosif şi Antemireanu era una de principii; Antemireanu îşi declarase public desconsiderarea faţă de literatura populară, afirmînd categoric: „în toată literatura noastră populară nu se găsesc nici două bucăţi de adevărată artă". Datorită acestei opinii, asupra căreia a stăruit, autorul romanului ***Din vremea lui căpitan Coslache*** a fost silit să părăsească revista ***Floare-albastră***; ceva mai tîrziu, într-o braserie din Paris, Antemireanu a reluat discuţia într-un cerc de români, dar aceştia — Iosif, D. Anghel, Virgil Cioflec şi Sextil Puşcariu — se „năpustiră" asupra lui, reproşîndu-i dispreţul faţă de folclor şi obligîndu-l să plece, în timp ce ei ridicau „un imn poetului anonim al ***Mioriţei"*** (cf. Sextil Puşcariu, ***St. O. Iosif,*** în ***Luceafărul,*** XII, nr. 15—16, 1 august 1913, p. 464); r. 29 — 31: asupra celor „încurcate" care se descurcaseră ne informează C. Stănulescu: cu prilejul călătoriei sale la Paris, Virgil Cioflec i se plînsese că Iosif e prea tăcut, prea închis faţă de el şi, totodată, lipsit de sîrguinţă în scris; chiar în ziua plecării, la gară, Stănulescu îl dojenise pe poet pentru atitudinea sa, iar acesta, susceptibil, îi păstrase cîtva timp ranchiună» iar lui Cioflec îi reproşase implicarea unui al treilea în treburile lor.

XVII.R. 19 — 34: sonetul ***Adio*** face parte din ciclul ***Din Ausland" (Din străinătate),*** pe care Iosif îl va intitula la publicarea în revistă ***Sonete din călătorie;*** a apărut în ***Curierul literar,*** apoi în culegerea ***Poeţii,*** 1902 (aici, fără dedicaţie) (v. ***Opere,*** I, p. 361—362, unde dăm şi variantele textului din scrisoarea aceasta faţă de textul definitiv).

XVIII.R. 21: revista este ***Curierul literar.***

XIX.R.20 — 30: poetul se referă la drama sa ***Zorile;*** r. 32 — 35: „colţişorul de adăpost" este locuinţa asigurată poetului prin funcţia de custode al muzeului Theodor Aman (despre necazurile sale în legătură cu această funcţie, v. ***Opere,*** I, p. 39o —397); r. 42—47: pasajul, care pregăteşte solicitarea unui împrumut, îşi află confirmarea într-o însemnare personală din 2 ianuarie 1904 despre aceeaşi imposibilitate materială a poetului de a-şi realiza proiectele literare mai importante: „Simt trecînd vremea — o nelinişte m-a cuprins şi ce păcat că trebuie să mă izbesc la fiecare-

pas de oameni, să-i ser/esc — şi n-am o clipă de răgaz să mă pot reculege. Sărmanele mele proiecte literare! Cîtă vreme o să vă mai port aşa: cînd voi avea puţină linişte ca să mă ocup de voi mai de-aproape! Voi cereţi viaţă, cereţi lumină — rămîneţi mai bine acolo-n Întunericul sufletului meu, in ceaţa viitorului! Numai din cînd în cînd cîte-un gînd mai îndrăzneţ, mai nerăbdător, rupe zăgazul — şi se-ntrupează-n vers. Ah, numai o lună de pace senină, de farmecul singurătăţii plină", lipsită de grijile zilei de mîine ş; a celor ce vin pe urmă — daţi-mi o lună de muncă pe ar.! Nu vă cer mai mult" (însemnarea, dintr-un caiet păstrat la Institutul de istorie şi teorie literară „G. Călinescu", a fost publicată în ***Studii şi cercetări t!e istorie literară şi folclor,*** II, 1953, p. 228 – 229).

<p. 340) ***Către VANDA VERM0NT-MIHAIL***

La Biblioteca Academiei R.S.R.: Corespondenţă S 11/CCCXXX1I ' se publică aici pentru prima dată.

R. 15—16: Iosif nu va scrie ***Povestea bunicii, ci Povestea bunicului*** (titlu schimbat apoi în ***E mult de-atuiici. . .***); poate că poezia pe tema la care se referă în scrisoare este ***Bunica,*** publicată în 1900; r. 18—-19: pentru prima dată aflăm că, la ***Epoca,*** Iosif a fost însărcinat, în 1898, cu redactarea rubricii ***Chestiunea zilei.*** Rubrica, anonimă ca toate rubricile ***Epocii*** ap^re zilnic, uneori la mici inter/ale, şi cuprinde informaţii dinpres a franceză asupra unor evenimente ce interesau opinia publică europeană la un moment dat. In vremea in care, cum reiese din scrisoarea lui, a deţinut-o Iosif, ***Chestiunea zilei*** tratează subiecte ca: funeraliile prinţului Bismarck^ asasinarea împărătesei Austriei, activitatea anarhiştilor etc. Nu lipsesc nici ştirile culturale: cincantenarul Chateaubriand, o pledoarie francez pentru invăţămîntul clasic etc. Un serial prelungit luni de-a rîndul il constituie veştile despre afacerea Dreyfus. Pur informativă, rubrica e lipsită de orice accent personal.

(p, 341) ***Către ILARIE CHENDI***

Scrisoarea I, la Muzeul literaturii române: 699; II, in ***Hiena,*** II nr. 12—13, septembrie 1930, p. 26 – 27; III, in ***Luceafărul,*** XIII, nr. 2, 16 ianuarie 1914, p. 45. I şi II sint reproduse in ***Corespondenţă,*** p. 400—402.

I. Cu titlul ***Recapăt curajul păgîn,*** sonetul a apărut în ***Familia,*** după plecarea poetului din ţară (v. ***Opere,*** II, p. 547); in v. 3 cuvîntul ***adorata*** a fost înlocuit cu: iubita.

II. Iosif pregătea culegerea ***Romanţe şi cîntece*** de Heine, care va apărea în 1901; el n-a tradus nici una dintre poeziile a căror copie o cere.

Numărul din ***Hiena,*** în care apare scrisoarea, este dedicat lui Ilarie Chendi, cu colaborări de Iorga, Gala GalSction, Tudor Arghezi, Ion Minulescu, Victor Eftimiu, F. Aderca etc.

III. Cu titlul din scrisoare, poezia s-a tipărit nu în ***Convorbiri,*** ci in ***Pagini literare*** (v. ***Opere,*** I, p. 343—344).

(p. 345) ***Către VIRGIL CIOFLEC***

La Biblioteca Academiei R.S.R.: S 1-46/CXCVII în ***Corespondenţă „*** p. 45-. 110.

I. R. 13 – 20: nu cunoaştem amănunte despre felul cum s-a înnodat prietenia dintre St. O. Iosif şi Virgil Cioflec; s-ar părea că s-au întîlnit pentru prima dată chiar în august 1899, cînd Cioflec îi scria poetului: „Mi-a fost de ajuns scurta noastră întrevedere, ca să te preţuiesc ca om, căci de artist numai cînd vom fi prieteni de aproap3 ţi-oi spune din inimă ceea ce cu dreptate crez [. . .]. Impresia ce mi-ai făcut-o rămîne neştearsă. Tot meşteşugul e, iubite Iosife, să ştiu dacă la rîndul meu ţi-am putut inspira aceeaşi prietenie, încrede-te in mine ca într-o piază bună. De-oi fi în stare să-ţi rechem orele odihnitoare de tihnită inspiraţie voi fi fericit" ***(Corespondenţă,*** p.47—48); r. 24 – 25: Cioflec va răspunde peste cîteva zile îndoielilor Roetului: ,,Da, da, domnu' Iosif pleacă la Paris. .. Lucrul e hotărît gata, şi în timpul cel mai scurt..."

V. R. 27—28: nu ştim ce piesă cu strigoi traducea Iosif în 1899; et n-a publicat o asemenea piesă şi nici nu s-a mai referit vreodată Ia ea.

VIII. R. 5: O. este Octavie Ojmont, prietena lui Cioflec; acesta era a Geneva şi primea corespondenţa la past-restant.

IX. Octavie Osmont fiind suferindă, Cioflec plecase cu ea în Alsacia-Lorena, unde se stabiliseră în mica localitate Ottweiller *pres* Drulingen; pină la 1 septembrie 1900 (c. p. XVIII), corespondenţa lui Iosif este expediată pe această adresă şi p; numele Octaviei.

X. R. 17—18: agitaţia spiritelor din ţară era provocată de încordarea relaţiilor diplomatice dintre România şi Bulgaria în legătură cu anchetarea .şi judecarea autorilor unor asasinate politice comise la Bucureşti: după uciderea, în februarie 1900, a unui tînăr de origine bulgară de către un compatriot, in noaptea de 23 spre 24 iunie fusese asasinat Ştefan Mihăileanu, profesor la liceul „Sf. Sava" şi redactor al publicaţiei ***Peninsula Balcanică;*** cele două asasinate au fost puse pe seama comitetului revoluţionar mace-

1

donean de sub conducerea Iui Boris Sarafoff; presa politica a exagerat enorm dimensiunile conflictului, creînd o adevărată psihoză belicoasă, pe care I. L. Caragiale a ironizat-o în cunoscutele sale schițe (din ***Momente) Ultima or ăl...,*** şi ***Boris Sarafoff!...***

XV. în volumul de ***Corespondență,*** această scrisoare, nedatată, este plasată greşit după aceea din 9 septembrie 1900; că a fost scrisă înainte de 31 august, mai exact la 26 sau 27 august, reiese clar din conținut: Iosif îl informează pe Cioflec că în dimineața zilei respective a primit o cp. prin care Coriolis îşi anunță sosirea la Paris împreună cu Stans, la o dată încă ***nehotărîtă,*** iar la 28 august prietenii din Bucureşti fixează sosirea peste opt sau zece zile; în scrisoarea din 31 august, poetul se referă la ***Sera fina,*** ca la o poezie pe care Cioflec o cunoaşte; aşadar, poezia fusese expediată cu cîteva zile înainte de sfîrşitul lunii august; r. 20—41: în cadrul Expoziției .universale de la Paris din 1900 a ființat şi un „salon al artelor române", la care s-au acordat medalii şi mențiuni celor enumerați de Iosif (pictorii Kimon Loghi, Ipolit Strîmbu, Dimitrie Serafim), precum şi sculptorului Frederic Storck; mîhnit că nu primise nici o distincție, pictorul Ştefan Popescu intenționa sâ-1 „ia la trei parale" pe Dimitrie C. Ollănescu-Ascanio, care era comisarul României la Expoziție; r. 71: Popa este pictorul Ştefan Popescu; r. 72: numele Serafina e preluat probabil de la Heine, care are un ciclu cu acest nume.

XVII. R. 2: în voioşia lor juvenilă, cei doi prieteni încep să se adreseze unul altuia cu nume devenite celebre în epocă datorită unui eveniment ce polariza atenția opiniei publice mondiale: războiul anglo-bur; Iosif devine astfel „Kruger" (numele preşedintelui republicii Transvaal), iar Cioflec „Cronje" {numele unui general bur, care capitulase în februarie 1900) sau „Burul".

XIX. Această scrisoare şi celelalte cîteva ce urmează, din 1900, sînt expediate la Saaralben, localitate balneară din Alsacia-Lorena, unde Cioflec se dusese pentru un tratament medical; r. 62—63: ***Serafina*** trebuia să devină un poem; Iosif nu 1-a mai scris, după cum n-a scris nici poemul despre Lăpuşneânu; ***Patriarhale*** a devenit titlul culegerii sale de versuri din 1901; r. 82: grafia numelor proprii „Bagesen" şi „Capiello" e derutantă; presupunem că e vorba de un portret al scriitorului danez Jehs Immanuel Baggesen (1764—1826) datorat piotorului şi caricaturistului italian Lecnetto Cappielo (1875— 1942); r. 84: actorul şi scriitorul Zaharia Bârsan.

XX. R. 26: ***în pădure*** ar putea fi titlul inițial al poeziei ***Visază codrul*** trimisă de Iosif peste puțin timp la ***Literatură şi artă română,*** unde a apărut în octombrie (v. ***Opere,*** I, p. 347—348); r. 27: „fragmentul" ***Ospățul*** din

poemul despre Alexandru Lâpuşneanu n-a mai fost scris, ca şi „poezioara" ***întîiul camarad*** (r. 28); r. 43 — 44: în august 1900 se împliniseră zece ani de la moartea lui Alecsandri; numărul festiv al ***Familiei*** fusese prilejuit de această comemorare; r 45—48: G. Dem. Teodorescu a murit in ziua de 18 august 1900; unde va fi fost folcloristul „inchizitor" al celor doi tineri? Poate ca profesor la liceul bucureştean „Matei Basarab", unde Iosif a făcut ultimele clase.

XXI. R. 3 — 4: foiletonul din ***Le Temps*** era probabil una dintre cronicele dramatice ale lui Gustave Larroumet (1882— 1903) ; r. 6—11: desigur că Shelley „nu e de teapa" lui Jean Lorrain (1855—1906), pe care poetul român îl desconsideră pentru modernismul său decadent, şi desigur că nu se poate vorbi despre tragedia lui Eschil fără a-1 aminti pe Shelley care şi-a conceput drama lirică pornind de la respectiva tragedie, numai că ***Prome-t:ul*** poetului englez e ***descătuşat,*** nu... ***înlănțuit,*** ca al scriitorului elin; r. 12: noua cunoştință a lui Iosif este sculptorul Frederic Storck, al treilea din familie.

XXII. R. 61: prințesa de Chimay, fostă ***madame*** Tallien, una dintre frumoasele Franței, în timpul Directoratului.

XXIII. R. 2: Kneipp — o nouă poreclă a lui Virgil Cioflec, după numele faimosului propagator al curei cu apă; r. 73—74: C. Stănulescu, autor de „glume" publicate prin revistele literare, era prezumțios cînd se compara cu Alphonse Allais (1855—1905) şi Georges Auriol (1863—1938), dar numele celor doi umorişti foarte populari de la ***Chat Noir*** făceau impresie asupra tinerelor parizience.

XXIV. R. 4 — 5: „volumaşele" puse sub presă la H. Steinberg sînt ***Patriarhale*** şi ***Romanțe şi cîntece*** de Heine' tipărite concomitent; r. 37: George Murnu, traducătorul epopeilor lui Homer; r. 57: poetul Dimitrie Nanu; r. 60: poezia ***Lebăda*** va aplrea. abia în toamna anului următor, 1902, în ***Sămănătorul;*** r.70: Sextil Puşcariu se găsea în primăvara anului 1901 la Paris; r. 73: „citația" în sens de: „citatul" ; poetul se citează, făcînd aluzie la finalul poeziei sale ***Zadarnic:*** „Zadarnic, jos, la scară, Pegas îl mai aşteaptă. . ." ; r. 75: a doua ediție din ***Romanțe şi cîntece*** n-a mai apărut dar Iosif n-a uitat ceea ce dorise să facă în 1901, iar cînd a publicat, in 1901, culegerea ***Tălmăciri*** a adăugat la ***Cavalerul*** de Heine dedicația: „Lui D., Anghel"; r. 77 — 81: pantra balada ***Frumoasa Irină,*** v. comentariul nostru in ***Opere,*** I, p. 351—352; r. 88: studiul lui Lazăr Şăineanu este ***Ielele.*** Studii de mitologie comparată, Bucureşti, 1886.

XXVI. Ştampila poştei din Geneva, unde se găsea Virgil Cioflec, poartă data de 11 august 1901; r. 24 — 49: ***„pendant'"***-ul, redus la jumătate, va deveni poezia ***Steaua*** (v. comentariul nostru în ***Opere,*** I, p. 370 — 372).

XXVIII. R. 8— 10: cum îşi va fi imaginat la început Iosif dezvoltarea basmului lui Petre Ispirescu, încît intenţiona să scrie douăzeci şi patru de cînturi? N-a realizat nici douăsprezece: în forma definitivă, ***A fost odată. . .*** are numai cinci părţi, din care ultima va fi terminată abia exact peste un an, în august 1902, la Bucureşti; r. 33 — 34: nici ***Sonetele din călătorie,*** nici ***Baladele*** nu vor fi suficiente pentru a oferi substanţa cîte unui volum.

XXIX. R. 7: sonetul despre Parisul oglindit în mintea unui ţăran nu va fi scris; r. 14—28: ***Curtea-Veche*** va deveni, cu modificări, sonetul ***Boierii*** (v. ***Opere,*** I, 356—357).

XXXI. Această primă redactare a sonetului ***Răzmiriţa*** va suferi unele modificări pînă la publicarea în ***Curierul literar*** (v. ***Opere,*** I, p. 360).

XXXIII. Pentru sonetul ***Poezia,*** v. comentariul în ***Opere,*** I, p. 369 — 370.

XXXIV. R. 22—25: impresia destăinuită in acest pasaj a fost atît de puternică, încît va rămîne neştearsă în amintirea poetului, inspirîndu-i după zece ani poezia ***Clopotele din Nilrnberg;*** în 1904, Iosif a publicat sonetul ***Nilrnberg,*** dar acesta e datat „1901".

XXXV. R. 11—14: îndoielile lui Iosif erau întemeiate : ***A fost odată.*** nu depăşeşte nivelul unei versificări fără strălucire; r. 21 — 35: v. ***Opere,*** I, p. 358; r. 40: titlul revistei lui I. Constantinescu-Stans va fi altul: ***Curierul literar.***

Virgil Cioflec, aflat la Geneva, a răspuns la această scrisoare, negînd, nu prea convingător, că i-ar displace basmul versificat. Scrisoarea — din 7 septembrie 1901 — este foarte elocventă pentru felul delicat în care „mecenatele" îşi încuraja protejatul: „Mi se pare că interpretezi pe de lături «opinia mea» despre bâbuşca ta. La drept vorbind, sunt şi puţin gelos de tine. Tu ştii foarte bine că domeniu] ăsta e şi al meu, şi dacă nu te îndemn prea mult e că nu voi să-mi tai craca de sub picioare! Ei, măi băiete, tu pricepi foarte bine meseria ta. Tot ce faci are să fie frumos. Tu cînd te apuci de un lucru, nu te-ndură inima să-1 laşi pe jumătate. Prin urmare, legenda ta contată are să aibă rostul ei şi anticipata mea aprobare. Am căzut în capcana sonetelor, fiindcă prea au fost abitir mînuite cîteva. Forma nemţilor moderni te-o fi îmbătat şi pe tine. Ce pasiune însă cînd toate aceste invenţii prozodice de azi, condamnate să dispară, au să-ţi deie posibilitatea de a întrezări 14 versuri frumoase. Ar trebui să te îndemn pe drumul ăsta? Cum să te povăţuiesc, cînd tu îl apuci singur şi ai sâ-1 părăseşti cînd oi vedea că nu te mai duce nicăieri? E imposibil însă să fie aşa. ***Galeria de voievozi cine are s-o scrie ?*** E un teren nou, impracticabil pentru alţii. Cuvîntul tău bătrînesc expus cu înţelepciunea unui centenar al viersului românesc o [sic!] pricep în tine: simplă, greoaie ca aurul, adîncă. Tu scrie tot aşa de rău ca pînă acum. Nu te preocupa decît de gîndurile tale poetice. Pentru rest, eşti prea filabnfi ca să-ţi dau eu noi puteri." ***(Corespondenţă,*** p. 95—96,). •! *>

XXXVI. R. 19—33: definitivat, sonetul ***Cel din urmă*** va apărea «fi' titlul ***Toamna*** (v. ***Opere,*** I, p. 369).

XXXVII. R. 19—30: „apelul" poetic ***Către tineri,*** întregit cu o a H-a parte şi intitulat ***Cătră tinerii poeţi*** — 1901, — va apărea nu în revista luj Stans, ci în primul număr al ***Semănătorului*** (v. ***Opere,*** I, p. 365); r. 40: numărul 1 din ***Curierul literar*** a apărut în ziua de 7 octombrie 1901.

XXXVIII. Cu aceasta se încheie corespondenţa de peste hotare a lui St. O. Iosif; de la Neuburg an der Donau, poetul s-a întors poate la Paris, iar de acolo, după cîteva săptămîni, a revenit în ţară. în nr. 3 din 21 octombrie 1901, ***Curierul literar*** publică ştirea: „Prietenul şi colaboratorul nostru iubit St. O. Iosif a sosit în Capitală, venind de la Paris".

XXXIX. Leon Ghica, proprietarul Dumbrăvenilor, obişnuia să invite la conacul său scriitori şi artişti, pe care-i întreţinea, oferindu-le un cadru propice pentru odihnă şi lucru. El însuşi avea oarecari veleităţi de literat: în 1907, revista ***Convorbiri critice*** i-a publicat aforisme, pe care el le dictase poetului D. Nanu, aflat atunci la Dumbrăveni.

Iosif a stat la Dumbrăveni mai mult de două luni: din martie pînă în iulie. Acolo, cum reiese din scrisorile către Virgil Cioflec, a scris, chiar dacă nu cu mult spor; tot acolo a început să traducă, împreună cu D. Anghel, din Paul Verlaine, cum aflăm din prefaţa la volumul de tălmăciri din poetul francez, publicat în 1903.

R. 28 — 31: volumul ce urma să se culeagă la Socec a apărut cu titlul cel mai nepretenţios cu putinţă — ***Poezii*** — şi cu o copertă grafică simplă; r. 37—50: pasajul acesta al „castelanului de contrabandă" reliefează nedreptatea ce avea să i se facă lui Iosif, cînd i se va reproşa că acceptase invitaţia lui Leon Ghica (cf. articolul trivial al lui Al. Cazaban, ***Azilul Dumbrăveni,*** în ***Viaţa literară şi artistică,*** I, nr. 28, 22 iulie 1907, p. 224); r. 54—57: Iosif fusese angajat, de Vlahuţă şi Coşbuc, ca redactor cu salariu la ***Semănătorul,*** încă de la început, ou obligaţia de a colabora regulat; timp de cîteva luni se executase cu multă conştiincioztitate, publicînd în fiecare sătpămînă poezii originale şi traduceri, adesea mai multe în acelaşi număr, motiv pentru care semna nu numai cu numele său, ci şi cu pseudonime şi iniţiale: I. Darie, I.D., St.O.I.

XL. R. 12—13: „cartea meşterului nostru" este ***România pitorească*** de A. Vlahuţă, apărută în 1901; r. 15: medicul Constantin Levaditi, cam de-o vîrstă cu poetul (1874- 1954).

XLI. R. 8— 13: poetul prezentase la Academia Română pentru premiere volumul său din 1901, ***Patriarhale;*** raportul, în genere pozitiv, conţinînd

însă şi unele obiecţii privind „pesimismul" tînărului poet, fusese prezentat de D.C. Ollănescu, care recomandase pentru premiere volumul lui I.L. Caragiale, ***Momente;*** academicienii preferaseră însă colecţia de documente din Maramureş a lui Ion Mihali. St. O. Iosif putea fi totuşi mîndru: volumul său fusese respins cu patru la trei voturi, al lui Caragiale, cu cinci la două! R. 14—18: nu cunoaştem „chestia" pentru care ministrul Spiru Haret era „foarte indispus" in 1902 de poet.

XLII. R. 13: traducerea baladei ***Lenore*** de Gottfried Bfirger fusese primită: a apărut în ***Semănătorul*** din 12 mai 1902; r. 36: St. O. Iosif s-a dus la Cernăuţi şi cu scopul de a-1 cunoaşte pe profesorul C. Berariu, care scotea gazeta ***Deşteptarea;*** era — îşi va aminti Berariu — „un bărbat mijlociu de stat, cu cap mare, ochi luminoşi, ca ieşiţi din orbite, şi un surîs melancolic-dulce pe buze"; prezentat de profesor studenţilor, poetul a petrecut cu aceştia seara la o „convenire socială" cu cîntece şi veselie (cf. C. Berariu, ***La Dumbrăveni. Amintiri despre St. O. Iosif,*** în ***Floarea-soarelui,*** I, nr. 8—9, august-scptembrie 1927, p. 258).

XLIII. R. 16—19: inaugurarea monumentului lui Eminescu — un bust de O. Spaethe — a avut loc la sfîrşitul lui iulie 1902; au participat oameni politici, scriitori, artişti plastici, prinre care Petre Grădişteanu, Alexandru Davila, Cincinat Pavelescu, Dimitrie Anghel; bucovinenii au venit în convoi cu trăsurile, în frunte cu Simion Florea Marian; St. O. fosif a îndeplinit cu zel oficiul de amfitrion, efort la care n-a rezitsat prea mult: a părăsit petrecerea de după-inaugurare, rezistînd ispitei butoaielor cu bere bavareză, şi s-a afundat în pădure, de unde s-a întors a doua zi; r. 26 — 28: e-adevărat că despre volumul ***Poezii*** n-a apărut decît o recenzie, aceea lui Ilarie Chendi (în ***Familia,*** XXXVIII, nr. 17, 28 aprilie / 11 mai 1902, p. 200—201), dar această a treia culegere de versuri originale a lui Iosif avea să fie premiată in 1903 de Academia Română, în urma unui raport favorabil prezentat de Ion Bianu (din premiul în valoare de 5 000 de lei, împărţit la opt candidaţi, i-au revenit 600 de lei).

XLIV. Scrisă la 20 august, scrisoarea n-a plecat decit la 10 septembrie (data poştei Bucureşti); r. 24 — 26: poetul se referă la ediţia îngrijită în colaborare cu Ilarie Chendi: Ion Creangă, *Opere* ***complete,*** cu o prefaţă şi un indice, Bucureşti, Minerva, 1902, „Biblioteca scriitorilor români"; „Călindarul" este *Calendarul „Minervei"* pe 1903; „cartea ***sui generis*** în colaborare cu Chendi" ne e necunoscută; să fie oare ***Tablouri culturale din trecutul*** *românilor,* care va apărea numai sub semnătura poetului, abia în 1913, la Casa şcoalelor? R. 29 — 31: un ajutor din partea lui Spiru Haret salvase totuşi *Seminătorul* de la dispariţie, cu prilejul crizei prin care trecuse revista **la** schimbarea conducerii; cu siguranţă însă că redactorii nu avuseseră nici un profit material; ***Vremea nouă*** era un ziar conservator, ceea ce explică motivele campaniei împotriva unor protejaţi ai ministrului liberal; în articolul ***Fraţii de dincolo în literatură, sau literatura oficială*** (nr. 11, 25 august 1902, p. 1—2) ziarul condamna revista „subvenţionată de banii ministerului şi de poeziile postume ale genialului Eminescu "(aluzie la publicarea de către Ilarie Chendi a postumelor eminesciene), după ce, mai înainte (nr. 8.4 august 1902, p. 1), publicase două catrene intitulate ***Saltă comerţul*** dedicate „Semănătorilor":

„A fi director de revistă
E cel mai agreabil sport:
Vă procuraţi pe căi piezişe
Averea unui geniu mort,

Şi speculînd nefericirea.
Produsul meritelor sale.
Din toate unghiurile ţării
S-âdunâ slavă şi... parale."

R. 37: Ion Bârsan este poetul şi prozatorul transilvănean Ion Bârseanul, care abia în anii următori se va dovedi productiv ***(Primele cînfări,*** 1906; ***Povestiri vinătoreşti,*** 1906; ***Dor pustiu,*** istorisiri, 1908 etc).

XLV. R. 2—6: asupra preluării ***Semănătorului*** de grupul tinerilor scriitori, printre care St. O. Iosif, v. ***Opere,*** I, p. 365—366; r. 77 — 80: Pompiliu Eliade îşi va aduna foiletoanele din ***L'Indipendance Roumaine*** în ***Causeries littiraires,*** II-eme volume, 1903, p. 43—73; în final, Iosif e apostrofat în termeni ditirambici şi situat în succesiunea „poeţilor definitivi" de la Heliade la Eminescu şi Coşbuc.

Cu scrisoarea a XLVI-a, expediată la Nisa, ia sfîrşit corespondenţa dintre St. O. Iosif şi Virgil Cioflec. Parcurgind scrisorile lor, ai spune că doi tineri, legaţi sufleteşte cum au fost ei timp de mai mulţi ani, trebuiau să înfrunte mai departe împreună viaţa, biruind neînţelegerile ce s-ar fi putut ivi Ia un moment dat. Generozitatea lui Cioflec, grija lui, interesul pe care 1-a arătat creaţiei poetului destăihuie o reală afecţiune. La rîndu-i, Iosif şi-a mărturisit nu de puţine ori recunoştinţa, întru totul întemeiată, faţă de prietenul care a avut faţă de el o atitudine frăţească. Şi totuşi, această prietenie, mult profitabilă mai ales pentru poet, nu numai că s-a spulberat, dar a cedat locul ostilităţii. Cînd şi din ce motiv s-a produs ruptura ? într-un articol din 1909 — reprodus în culegerea D. Anghel, ***Opere complete — Proză,*** Bucureşti, Editura Cartea românească, 1924, p. 165—170, dar semnat la apariţia în ***Sămănătorul*** cu pseudonimul comun A. Mirea, o pagină evocă grupul tinerilor de la Paris, cu o aluzie maliţioasă la Virgil Cioflec şi o trimitere pentru desluşiri, ca din partea lui Iosif, la D. Anghel: „Sunt aproape 10 ani de când îl cunosc pe Loghi. Trăiam la Paris pe atunci un grup de tineri pe care-i adunase întîmplarea şi fiecare aducea nota lui aparte. între aceştia majoritatea o alcătuiau pictorii, criticul de artă era numai epigramist pe atunci şi un nume predestinat să ajungă ridicol (pentru mai ample comentarii

cereți desluşiri de la prietenul meu D. Anghel)..." Se poate ca D. Anghel sâ fi contribuit la înstrăinarea lui Iosif de Cioflec. Critic de artă — a publicat cronici plastice şi o monografie ***Luchian*** (1924) — dar şi autor de schițe strînse mai tîrziu în volum ***(Mălurenii,*** 1916;, Virgil Cioflec s-a alăturat lui Ilarie Chendi, în anii cind acesta se afla în relații ostile cu St. O. Iosif şi ***Sămănătorul.*** în martie 1906. colabora încă la ***Sămănătorul,*** dar după nici o lună Ion Scurtu îl ataca în paginile aceleiaşi reviste, imputîndu-i „ironia cam ciobănească" şi „convertirea d-sale la sistemul de polemică levantin..." Virgil Cioflec criticase pictura lui Kimon Loghi, prețuit şi în strînse relații amicale cu redactorii ***Sămănătorului.*** Grupările fiind astfel constituite, au urmat atacuri reciproce, mergînd pînă la injurii. Alianța literară St. O. Iosif — D. Anghel s-a arătat mai tare, datorită mai ales vervei veninoase a celui de-al doilea. în 1907 şi 1908, s-au succedat o serie de pamflete in versuri, grupate mai apoi în ***Caleidoscopul lui A. Mirea,*** sub titlul ***Ciojlecării şi hilariante.*** Versurile au haz, dar nu-ți poți jugula un sentiment de jenă, cînd parcurgi un asemenea pasaj de rea ingratitudine, din ***Ciojlecărie:***

„Vom evoca trecutul prieteniei noastre
De care mi-e ruşine. . . Să nu ne-nduioşăm...
Sîntem potrivnici doară... acuma pugilăm. . .
Vom evoca ps Loghi, pe Iosif, pe Sextil,
Pe Anghel, şi *ps* tine, sărman pterodactil,
Vei fi din nou Mecena, distribuind cafea,
Vei pune pantalonii cei vechi de catifea
Spre a părea cu dînşii că eşti şi tu artist. . .
O, cînd mi-aduc aminte, nu pot să mai rezist. . .
Erai aşa ridicol!... O țin de prea mult timp...
Mă întrebase Joe: «Ce caută-n Olimp
Contrabandistu-acesta ? » — I-am spus: « Fiți indulgent!
Nu-i vina lui, stăpîne! Aşa a fost născut!...»"

Proiectate pe fundalul scrisorilor din 1899— 1902, de la care nu trecuseră decit cinci ani, pamfletele din ***Caleidoscopul lui A. Mirea*** destăinuie, oricum, la Iosif labilitatea sufletească a cuiva care nu acționează din proprie inițiativă, ci se lasă antrenat de alții, ou înriurire mai puternică asupra sa la un moment dat. (în despărțirea de Chendi întrezărim acelaşi simptom).

(p. 407) ***Către C. SANDU-ALDEA***

La Muzeul literaturii - I: 8739, II: 11.161, III: 4403, IV: 4436, VI: 4408, VII: 4295, VIII: 4405; în ***Corespondență*** — I: p. 402-403, III: p. 405, IV. p. 405, V: p. 414, VI: p. 416-417, VIII: p. 424. Scrisoarea II şi cp. VII apar în volumul nostru pentru prima dată.

I. In drum spre Paris, St. O. Iosif şi .V Cioflec au făcut un scurt popas la Zurich, de unde poetul îi trimite aceste titluri lui Constantin Sandu, la redacția ziarului ***Epoca*** din Bucureşti. Primele două versuri, incomplete, din ***Scrisoarea IV*** de Eminescu, se referă la imaginea de pe cp. ilustrată: castelul Leopolds Krone din Salzburg; r. 4: Sîn-Petreanul este un pseudonim al lui Zaharia Bârsan; r. 10—11: cum ştim, Ungaria era un teritoriu interzis pentru Iosif, ca nesupus la încorporare.

II. R. 13—15: „acel nenorocit de manuscris" se poate referi la culegerea de traduceri din Heine, sau la poeziile originale ce vor forma cuprinsul volumului ***Patriarhale.***

III. De profesie agronom, C. Sandu-Aldea venise în Franța pentru pecializare.

IV. Pe cp. ilustrată, Ilarie Chendi adaugă cîteva rînduri glumețe: „Ştefan-Pipaşu e cam criță; trebuia să spuie şi de ce plecăm. Fiindcă s-a ***sprăvit*** paralele. ***Asta fitrisit!*** Dar tu, franțuzule, ce mai faci puiuțule? Nu vii înspre Caraiman? Muntele ăsta e tare şi voinic ca şi tine şi te salută cu dor, împreună cu mine, Ilarie al popii". Citatul folcloric e califgrafiat de Iosif deasupra portretului prințesei Măria.

V. R. 7—12: cu subtitlul ***Instantanee,*** schița ***Un toast*** de C. Sandu-Aldea a apărut în ***Sămănătorul***, III, nr. 1, 4 ianuarie 1904, p. 11; hazul e caragialesc, constînd în exprimarea pe cit de emfatică, pe atît de agramată sa unui flăcău de curînd liberat din armată cu gradul de sergent.

VI. R. 6 — 7: nu plăcerile procurate de primăvară nu-i mai dădeau răgaz lui C. Sandu-Aldea să se ocupe de literatură, ci. . . muncile agricole; reîntors din Franța, prozatorul îndeplinea la ferma Laza (Vaslui) — unde ii e expediată scrisoarea — funcția de conferențiar de agricultură practică; r. 11: volumul lui Sandu-Aldea, apărut la editura „Minerva" în cursul anului 1904 — ***Drum şi popas.***

VIII. C. Sandu-Aldea era din nou plecat din țară, de astă dată la Berlin, pentru a-şi lua doctoratul în agronomic.

(p. 412) ***Către NICOLAE PETRAŞCU***

în I. E. Torouțiu, ***Studii şi documente literare,*** VI, p. 289 — 290.

N. Petraşcu era directorul revistei ***Literatură şi artă română.*** Poezia ***Visează codrul*** a apărut în această revistă cu mai bine de o lună înainte de

»

scrisoare (la 25 octombrie 1900), dar cu modificările cerute de autor (o singură excepţie: „Răsare-n luminiş Diana" în loc de *„Apare-n* luminş Diana"). Cum se explică această inadvertenţă? A copiat Torouţiu greşit data scrisorii, sau poetul ceruse modificările şi în scrisoarea anterioară?

(p. 413) ***Citre I. A. BASSARABESCU***

în ***Viaţa literară,*** V, nr. 130, 5 iulie — 1 august 1930,p.3, comunicată de adresant într-un interviu (semnat G.P.) ***Cu d-l I. A. Bassarabescu,*** din care extragem: „O am pe cea mai dragă ***(amintire din timpul colaborării la Convorbiri literare).*** Era prin 1901. Apăruse un număr omagial pentru Maiorescu. în el publicasem nuvela ***Pe drezină.*** Printr-o fericită întîmplare ajunge la Paris în mîinile poeţilor şi pictorilor noştri strînşi — miracol ceresc — la acelaşi restaurant. Primesc o scrisoare. Pe hîrtia cu antetul «Hotel de France et de Bretagne», scria de mîna lui Iosif: ***(urmează textul scrisorii).*** Pe verso erau desemne schiţate după nuvela mea semnate de: Ştefan Popescu, Kimon Loghi şi Strîmbulescu. Mai erau iscăliţi: Anghel, Sextil Puşcariu şi V. Cioflec. în colţul din dreapta sînt următoarele versuri ale lui Iosif: ***(urmează versurile).*** E cea mai duioasă amintire din viaţa mea scriitoricească. E prima dată cînd o împărtăşesc şi altora".

(p. 414) ***COtre SEXTIL PUŞCARIU***

Scrisorile I — IV, în ***Luceafărul,*** XII, nr. 15— 16, 1 august 1913, p. 466—469, transcrise (cu omisiuni marcate prin puncte) de Sextil Puşcariu, în cadrul articolului său ***St. O. Iosif;*** reproduse de acelaşi în capitolul ***Ştefan Octavian Iosif*** (p. 190—209) din volumul ***Călare pe două veacuri*** — Amintiri din tinereţe (1895— 1906), apărut postum (sub îngrijirea Magdalenei Vulpe), la Editura pentru literatură, 1968 (din scrisoarea V se dă numai alineatul al doilea). Scrisorile VII — VIII sînt publicate pentru prima dată în acelaşi capitol din volumul memorialistic. Scrisoarea IX***, ibid.,*** p. 275—276. Scrisorile X — XI au apărut în ***Junimea literară,*** X, nr. 7 şi 8, 1913, p. 118-119.

Sextil Puşcariu, mai tînăr cu doi ani (1877— 1948), 1-a cunoscut pe Iosif la Braşov, dar prietenia lor s-a legat la Paris, unde se întilneau săptimi.ial cu alţi tineri români în atelierul lui Kimon Loghi, punînd la cale planuri de viitor, dintre care „unul cel puţin a luat fiinţă: planul de a secate o revistă cu o nouă îndrumare literară". „în acele discuţii interminabile — opinează Puşcariu — s-au pus temeliile ***Sămănătorului*** de mai tîrziu".

1

I. R. 11 — 23: „darea de seamă" despre ***Patriarhale*** nu a apărut în presă; era poate textul unei conferinţe; Sextil Puşcariu avea să publice o analiză a poeziilor lui Iosif abia în 1904; asupra iluziei poetului de a deveni un „discipol al lui Coşbuc şi un continuator al lui", de a crea — cum comentează Puşcariu — o poezie care să constituie „un îndemn optimist pentru viitor şi nu un izvdr de reflexii pesimiste asupra prezentului", lingvistul consemnează şi următoarea destăinuire a lui Iosif: „Pe cînd scriam şi eu, copleşit de influenţa gigantului Eminescu — mi-a spus odată — văicăreli asupra nemerniciei vieţii, pe care nu ajunsesem s-o cunosc încă, m-am întîlnit odată cu d-1 Gherea. Şi din vorbă în vorbă mi-a povestit trecutul său pUn de suferinţe. Cînd am văzut însă la acest om, pe care soarta nu 1-a cruţat, acel idealism neştirbit din tinereţe şi un optimism fără margini, m-am jurat că n-am să scriu versuri niciodată cînd dureri vagi şi o tristeţe descurajatoare te ispitesc să iai pana în mînă" ***(art. cit.,*** p. 466,); r. 31: o baladă cu titlul ***Somnul lui Corbea*** va fi publicată de poet în 1907; ***Corbea,*** pe care-1 scria în 1901, era poate altă baladă, sau o ciornă lăsată deoparte pentru mai tîrziu.

II. R. 62—66: versurile, modificate, vor constitui strofa a doua din ***Dedicaţie*** (v. ***Opere,*** I, p. 373); r. 76—80: doamna Dima, care, cum ne informează Sextil Puşcariu, avea o colecţie de „traduceri foarte frumoase în limba germană din Eminescu şi Coşbuc", tradusese poezia ***Acclo*** din ***Patriarhale*** şi trimisese poetului tălmăcirea; r. 81 şi urm.: ***pendant-ul*** la poezia ***Acolo*** va fi publicat de poet, cu modificări importante, sub titlul ***Steaua*** (v. ***Opere,*** I, p. 371-372).

III. Sextil Puşcariu a conferenţiat despre poezia lui Iosif la Asociaţiunea transilvană pentru literatura română şi cultura poporului român (Astra) ; r. 13—14: basmul versificat ***A fost odată.***

IV. R. 29: Sextil Puşcariu nu transcrie sonetul ***Carnavalul,*** făcînd doar o trimitere bibliografică.

V. R. 7—10: scepticismul poetului s-a dovedit întemeiat: cum ştim., volumul ***Patriarhale,*** care a ajuns totuşi la timp la Academie, n-a- fost premiat.

VI. R. 36 — 52: despre această a doua variantă a poeziei, Sextil Puşcariu îi va scrie poetului: „Poezia ***La steaua II-a*** în forma din urmă îmi place-, afară de strofa din urmi, pe care o găsesc foarte banală" ***(Corespondent*** p. 405). Iosif va ţine seama de această apreciere şi va renunţa la ştrof» a treia.

VII — VIII. Edificatoare documente pentru sfiala de adolescent a poetului, care, în 1903, avea 28 de ani! în sinceritatea lor naivă, rîndnrile adresate lui Sextil Puşcariu dezvăluie ezitarea cu care Iosif s-a lăsat prins în „intriga amoroasă" urzită — cum reiese clar din aceste scrisori — cu o

îndrăzneală vicleană de Natalia Negru. Descrierea jocului abil al fetei relevă indirect trăsături ale acesteia, care ar fi trebuit să-i dea de gîndit.

VII. R. 90 — 99: cu acelaşi titlu — ***Unui poet*** — distihurile Natali» i Negru, reduse la patru (se elimină al doilea) şi modificate, au apărut in ***Sămănătorul,*** în 1904, după căsătoria celor doi (v. ***Opere,*** I, p. 383).

IX. V. scrisoarea XI către N. Iorga şi ***Răspuns la o „somaţie"*** (în ***Addenda);*** r. 6: „povestea telegramei" nu ne e cunoscută; r. 11: statuia lui Vasile Alecsandri, operă a sculptorului Const. Vladimir Hegel, ridicată în faţa Teatrului Naţional din Iaşi, a fost dezvelită în ziua de 14 octombrie 1906; r. 23—27: excelentă, imaginea plastică a tendinţei caracteristice lui N. Iorga de a da activităţilor sale o amplitudine naţională; dar cine şi-ar fi putut imagina în 1906 cît de teribil de primejdioasă avea să devină, în perioada celui de-al doilea război mondial, „ţara plină de aventuri" a „politicii militante" ?

X. Materialul despre T. Robeanu (George Popovici) (1863— 1905) adunat de Sextil Puşcariu, la solicitarea lui Iosif, îi va fi folosit acestuia şi lui D. Anghel pentru redactarea în comun a ***Notiţei biografice şi bibliografice*** pe care au aşezat-o ca postfaţă la culegere; pentru prefaţă, cei doi poeţi i se vor adresa lui N. Iorga (v. scrisoarea XII către acesta şi comentariul); r. 42—43: preotul Eusebie Popovici, tatăl poetului bucovinean, era profesor la Facultatea de teologie din Cernăuţi.

Impresionaţi de poezia, dar şi de sfîrşitul tragic al confratelui din Bucovina (acesta s-a sinucis în 1905), D. Anghel şi St. O. Iosif l-au evocat şi în strofele intitulate ***Unui*** *poet* ***necunoscut*** (T. Robeanu + 1905) din ***Caleidoscopul lui A. Mirea.***

XI. R. 1—5: societatea bucovineană „Junimea" a reprezentat într-adevăr drama ***Zorile,*** către începutul verii 1908 (v. comentariul la scrisoarea LXXXII către Natalia Negru) ; r. 7 —9 şi 30—31: poetul n-a mai adăugat actul, sau actele, cu care voia să-şi îmbogăţească piesa; în 1912, Mihail Sadoveanu, pe atunci director al Teatrului Naţional din Iaşi, îi va scrie: „Era vorba să faci ***Zorile*** în trei acte. Ce-ai făcut? Dacă te hotărăşti, n-o lăsa aşa. Din pricina aceasta nu ţi-am putut da piesa în stagiunea trecută" ***fCorespondenţă,*** p. 360); poetul n-a mai avut răgazul să dea urmare acestui îndemn; Teatrul Naţional din Iaşi şi-a deschis totuşi stagiunea în toamna anului 1913 cu ***Zorile,*** ca un act de pietate faţă de poetul mort cu cîteva luni în urmă; în ***Cronica teatrală*** din ***Viaţa românească*** (VIII, nr. 10, octombrie 1913, p. 98— 100), G. Topirceanu, aprobind reprezentarea cu caracter omagial, subliniază că drama e „un fragment de piesă neizbutit", în ciuda unor „versuri splendide, deşi cad prea des în retorică", şi adaugă: „Liric prin excelenţă, Iosif n-a avut nimic din ceea ce-i trebuie unui autor dramatic"; r. 11—12: cu titlul ***Fragment din „Zorile"*** — Dramă istorică în 2 acte —, 108 versuri din actul I, scena II, au-apărut în ***Sămănătorul,*** VI, nr. 39, 23 septembrie 1907, p. 815—818; în acelaşi an, editura Minerva a scos volumul ***Zorile.*** Dramă istorică în două acte şi în versuri; r. 12— 14: o notiţă din ziarul ***Viitorul,*** I, nr. 17, 21 noiembrie (4 decembrie) 1907, p. 1, confirmă aserţiunea lui Iosif privitoare la motivul pentru care Teatrul Naţional din Bucureşti n-a acceptat piesa; apreciată dintr-un punct de vedere obiectiv, drama ***Zorile*** se aliniază celorlalte scrieri prin care poetul a năzuit să sprijine revendicările naţionale şi sociale ale românilor transilvăneni oprimaţi, dar modul în care este tratat conflictul de la 1848 dintre aceştia şi populaţia maghiară (reprezentată în piesă printr-un conte şi un exponent al puterii de stat represive) este eronat, ceea ce viciază şi evoluţia acţiunii; r. 15—20: că Iosif n-a fost „lipsit de autocritică", aşa cum declară, s-a văzut şi în cazul poemului ***Din zile mari;*** în privinţa dramei ***Zorile,*** dreptatea rămîne totuşi de partea „competentei" critici române, pe care el o ironizează: „N-a creat şi n-a putut aduce mişcare. Nu descoperim şi nu urmărim o mare problemă" (N. Iorga, ***O dramă de d. St. O. Iosif,*** în ***Floarea darurilor,*** voi. II, nr. 36, 2 decembrie 1907, p. 562); „Ideea centrală — eroismul în resemnare — nu este pusă în relief cu claritate şi fără contradicţie, şi de aceea drama nu emoţionează deloc. Un efect rău face lunga discuţie dinre erou şi Groful, dar mai cu seamă continua neîndemînare scenică, care dă un aer copilăros întregei închegări a acţiunii" (M. Dragomirescu, ***„Zorile" de St. O. Iosif,*** în ***Convorbiri,*** I, nr. 22, 15 noiembrie 1907, p. 897—898); „Conflict dramatic propriu-zis nu există, iar omorîtorul Gâbor nu e decît un ***deus ex machina*** de care autorul se serveşte pentru a da piesei un sfîrşit dramatic. Nici unul din caractere nu e susţinut: al preotului e lipsit de unitate, dar celelalte abia dacă pot fi numite simple schiţări" ***(St. O. Iosif — „Zorile",*** în ***Viaţa nouă,*** III, nr. 20, 15 noiembrie 1907, p. 449); „Episodul ales de Iosif este palid, spiritul vremii apare şters, figurile lui nu sunt create din vînjoşia acestei culmi din istoria modernă a românismului. Fundamental greşit este, înainte de toate, eroul piesei" (Ilarie Chendi, ***Noutăţi literare,*** în ***Viaţa literară şi artistică,*** I, nr. 44, 11 noiembrie 1907, p. 349) ; r. 26 — 27: la serbările „Junimii" s-au dus nu numai „sămănătoriştii" bucureşteni, M. Sadoveanu, D. Anghel, Z. Bârsan, St. O. Iosif şi alţii, ci şi reprezentanţi ai ***Vieţii româneşti,*** printre care C. Stere.

Citre JEAN STERIADI

(p. 432)

La Muzeul literaturii române: 4420, într-o copie manuscrisă a altcuiva, cu următoarea adnotare: „Poezie trimisă de St. O. Iosif maestrului Jean Steriadi, din Germania, prin 1906 (originalul, în păstrarea maestrului Steriade)". Data e greşită: din r. 7 reiese că poetul, aflat peste hotare, este undeva pe Dunăre, aşadar la Neuburg a.D., unde a locuit în 1901.

(p. 433) *Către ION ADAM*

29(1 — 3)

La Biblioteca Academiei R.S.R.: S———; în volumul *Corespondență - II: p.* 407, III: p. 408. Cp. I apare în volumul nostru pentru prima dată.

I. Distrat, cum i se întîmpla de multe ori să fie, Iosif adresează cartea poştală lui... Ion Ciocîrlan, la Păuneşti (Putna), dar, cum reiese din post-scriptum, destinatarul nu putea fi institutorul din Moldova. Pînă la urmă, cp. a ajuns la destinatarul cuvenit, peste două săptămîni, ştampila poştei de sosire fiind: Constanța, 18 decembrie 1902; r. 3 — 5: ceea ce s-a publicat (în *Semănătorul,* I, voi. II, nr. 36, 1 decembrie 1902, p. 157— 160) este un fragment — cu titlul *în cimitir* — din romanul *Sybaris* de Ion Adam.

III. R. 3 — 5: Marioara Ciocîrlan e o aluzie glumeață la pseudonimul cu care Ion Ciocîrlan debutase la *Sămănătorul:* Marioara Florian.

(p. 435) *Către SOCEC*

La Biblioteca Academiei R.S.R.: S 22 / CCXII

Socec îi ceruse poetului un număr de exemplare din una dintre cărțile sale apărute în anul precedent la Steinberg: *Patriarhale* sau *Romanțe şi cîntece* de Heine.

(p. 435) *Către ION CIOCÎRLAN*

T r,, 30(1-8)

La Biblioteca Academiei R.S.R.: S — ; scrisoarea IV şi un fragment din V au fost publicate de Ion Ciocîrlan în cadrul articolului *Amintiri literare,* în volumul colectiv *Tradiție şi actualitate românească,* Editura subsecțiunei de conferințe Focşani, 1936, p. 126 şi 118; toate scrisorile, în *Corespondență,* p. 409 — 413; 417 — 4 19.

II. R. 9: „amintirile din munții Vrancei" au apărut la răstimpuri în *Sămănătorul* sub titlul generic de *Clipe de la țară.*

III. Volumul, cuprinzînd ceea ce Ion Ciocîrlan publicase în *Sămănătorul,* a apărut la Minerva în 1903, cu alt titlu: *Pe plai;* r. 17: „Ionică" de care întreabă Chendi este Ion Adam, cumătrul lui Ion Ciocîrlan, care obişnuia să se ducă la Pufesti, să scrie.

IV. R. 8—12: aprecierile lui Iosif sînt, evident, exagerate, dar rîndurile acestea constituie mai puțin un test pentru gustul său literar, cît mai ales o dovadă a pasiunii pe care o punea în încurajarea literaturii inspirate de realitățile specific româneşti.

V. R. 7 — 9: în urma raportului prezentat la Academia Română de At. Marienescu, volumul *Pe plai* a fost premiat; r. 49 — 50: Ion Ciocîrlan avea să publice cîteva romane, dar nici unul cu titlul *Din munții Vrancei.*

VII. Alexandru Tzigara-Samurcaş era director al Fundației universitare, unde St. O. Iosif fusese numit custode la bibliotecă, spre sfîrşitul anului 1902.

VIII. R. 10-^12: nuvela este, probabil, *Două suflete,* într-adevăr „cam lungă", care nici n-a putut apărea într-un număr, fiindcă ar fi umplut aproape toate paginile revistei; s-a tipărit în *Sămănătorul,* III, nr. 21, 23 mai 1904, p. 325-331 şi nr. 22, 30 mai, p. 340-345.

(p. 442) *Către NATALIA NEGRU*

La Muzeul literaturii române - I: 4206, II: 4205, III: 4204, IV: 4234, V: 4203, VI: 4202, VII: 4201, VIII: 4286, IX: 4199, X: 4198, XI: .4200, XII: 4281, XIII: 4255, XIV: 4248, XV: 4197, XVI: 4223, XVII: 4219, XVIII: 4306, XIX: 4409, XX: 4274, XXI: 4196, XXII: 4386, XXIII: 4186, XXIV: 4250, XXV: 4256, XXVI: 4194, XXVII: 4230, XXVIII: 4215, XXIX: 4192, XXX: 4233, XXXI: 4189, XXXII: 4257, XXXIII: 4394, XXXIV: 4278, XXXV: 4258, XXXVI: 4191, XXXVII: 4195, XXXVIII: 4246, XXXIX: 4193, XL: 4216, XLI: 4190, XLII: 4217, XLIII: 4220, XLIV: 8734, XLV: 4187, XLVI: 4284 şi 8735 (de la: „Priveliştea e o minune, un rai."), XLVII: 4285, XLVIII: 4276, XLIX: 4188, L: 4252, LI: 4253, LII: 4218, LIII: 7163, LIV: 4282, LV: 4251, LVI: 4254, LVII: 4280, LVIII: 7162, LIX: 4235, LX: 2198, LXI: 2199, LXII: 4261, LXIII: 4237, LXIV: 4275, LXV: 4305; LXVI: 4289, LXVII: 4249, LXVIII: 4242, LXIX: 4222; LXX: 4291, LXXI: 4292, LXXII: 4260, LXXIII: 4262, LXXIV: 4270, LXXV: 4236, LXXVI: 4238, LXXVII: 4279, LXXVIII: 4244, LXXIX: 4277, LXXX: 4272, LXXXI: 4259, LXXXII: 4304, LXXXIII: 4294, LXXXIV: 4283, LXXXV: 4269, LXXXVI: 4288, LXXXVII: 4224, LXXXVIII: 4290, LXXXIX: 4287, XC: 4240, XCI: 4263, XCII: 4245. Scrisorile XLVI, XLVII şi XLIX au fost publicate fragmentar în *Flacăra,* nr. 5 — 7, ianuarie 1922, p. 72 — 73, sub titlul *St. O. Iosif în Bucovina.*— Din scrisorile inedite către Liliana —. Textul a patru scrisori din Bucovina, încredințat de Natalia Negru, a

fost reprodus de Gh. Maxim astfel: XLVI, în ***Junimea literară,*** XV, nr. 5 — 6, mai—iunie 1926, p. 100—104; XLIV (pînă la r. 66), în ***Făt-Frumos,*** I, nr. 4, iulie—august 1926, p. 106— 108 (ambele in cadrul unui articol intitulat ***St. O. Iosif pe urmele lui Ştefan-vodă al Moldovei)***; XLIX, în ***Făt-Frumos,*** I, nr. 5, septembrie—octombrie 1926, p. 133— 141 (în cadrul articolului ***St. O. Iosif redactindu-şi poema „Din zile mari".*** Scrisori inedite ale lui St. O. Iosif); XLV, în ***Floarea soarelui,*** I, nr. 1, 1 ianuarie 1927, p. 2 —4 (în articolul ***St. O. Iosif pe urmele lui Ştefan-vodă al Moldovei*** — Scrisori inedite de St. O. Iosif -). Cu excepţia cîtorva (IV, 'XXXIII, LIII, LVIII, LIX, LX şi LXI), scrisorile lui St. O. Iosif adresate ei au fost publicate de Natalia Negru în volumul St. O. Iosif, ***„Domniţa mea erai..."*** — Roman epistolar —, Editura librăriei „Universala" Alcalay & Co., Bucureşti [1930]; în acest volum, unele scrisori sînt transcrise fragmentar şi cu destule inexactităţi (între altele, sînt eliminate versurile). După originalele păstrate la Muzeul literaturii române, corespondenţa dintre St. O. Iosif şi Natalia Negru a fost reprodusă de Horia Oprescu în volumul ***Corespondenţă,*** p. 111 — 295. In acest volum nu figurează scrisoarea LX (inexistentă şi în ***„Domniţa mea erai.. .",*** aşadar publicată de noi acum pentru prima dată); din texte sînt omise nejustificat unele pasaje, iar orînduirea cronologică e defectuoasă, cu deplasări de luni şi chiar de ani, deşi conţinutul permite întotdeauna o datare aproape'exactă.

Menţionăm că scurte spicuiri din scrisorile de dragoste ale lui Iosif sînt încadrate de Natalia Negru în „mărturisirile" sale ***Helianta — Două vieţi stinse —,*** Bucureşti, Editura „Viaţa românească", 1921.

Publicarea scrisorilor din volumul ***„Domniţa mea erai...***" a provocat în presa literară a vremii reacţii critice sau chiar reproşuri. Printre recenzenţi, Perpessicius nu dezaprobă tipărirea acestui „roman cvasiapocrif", dar e de părere că scrisorile ar fi trebuit supuse unui triaj atent, pentru înlăturarea paginilor nesemnificative. în rest, criticul evidenţiază utilitatea publicării corespondenţei, atît pentru cunoaşterea unor împrejurări din viaţa lui Iosif, cît şi pentru modul în care scrisorile confirmă, uneori autocritic, concluziile exegezei asupra operei poetului. Prin 1910, îşi aminteşte Perpessicius, tinerii literaţi îl socoteau pe Iosif printre „fericiţi": era funcţionar la Fundaţie, producea abundent. Dar „scrisorile de azi constituiesc dezminţirea cea mai categorică. Toată risipa aceea de energie, de talent original sau tălmăcitor eminent n-ajungeau să încropească cea mai modestă gospodărie". în cealaltă ordine de idei, criticul observă că poeziile „lui [Iosif] din timpul fericirii, ca şi scrisorile ăstui « roman epistolar », sunt de o dezarmantă opacitate... Fericirea nu era făcută pentru Iosif, şi nici el pentru ea." Arta poetului s-a distilat din suferinţă (cf. ***Menţiuni critice,*** IV, Fundaţia pentru literatură şi artă, p. 7—11).

Recenzentul (anonim) de la ***Viaţa literară*** (VI, nr. 134, 12 martie 1931, p. 4) e mai drastic: „Nu ştim în ce moment rău inspirat i-a apărut doamnei Natalia Negru sinistra idee de a da tiparului scrisorile fostului soţ"- Chiar dacă-i deplînge pe „defuncţii exploataţi postum", recenzentul recunoaşte practic valoarea documentară a scrisorilor din care „radiază temperamentul poetului" („un învins al sentimentului", care se confesează „cu gingăşie multă, mereu întîlnită în poeziile sale, cu frăgezime şi prospeţime"). Scrisorile „aduc dovada unei iubiri mari şi unele amănunte necunoscute de istorie literară".

într-adevăr, Natalia Negru a făcut abuz de „romanul" ei sentimental. ***Helianta,*** poemul dramatic. ***Legenda*** (Bucureşti, 1922), în care Cîntul e Iosif, iar Mitul, D. Anghel, diverse articole şi interviuri sînt variaţiuni pe aceeaşi temă, nu de puţine ori jenante prin scopul lor justificativ. Volumul ***„Domniţa mea erai...",*** detaşat de persoana celei căreia îi sînt adresate scrisorile, mai exact aceste scrisori ale căror originale ne sînt acum la îndemînă, ne oferă prilejul să cunoaştem direct existenţa unui poet, a unui tînăr sensibil şi neajutorat în faţa vieţii, într-o lume aspră, vinovată, desigur, de suferinţele lui, nu însă mai vinovată decît el însuşi. Alături de celelalte scrisori ale poetului, „romanul epistolar" ne furnizează, de asemenea, o serie de date interesante asupra unor scriitori şi asupra mişcării literare româneşti din anii premergători primului război mondial.

I. R. 15: „colţul cu dor" — locul ocupat de studenta Natalia Negru la biblioteca Fundaţiei universitare, unde Iosif era custode; r. 44: prima poezie a Nataliei Negru, cu titlul ***Străbunica,*** apare în ***Sămănătorul,*** II, nr. 6, 9 februarie 1903, p. 88. Natalia Negru prezentase la seminarul lui Mihail Dragomirescu o lucrare despre ***Doina*** lui St. O. Iosif. „Cînd a auzit Steo — povesteşte ea — ce succes a avut ***Doina*** lui la seminar, a fluierat toată ziua de bucurie. .. A căutat să mă cunoască, mi-a mulţumit şi mi-a cerut nişte poezii, pe care i le-am dat, iar el a ales dintre ele una, ***Străbunica,*** pe care a publicat-o la loc de cinste în ***Sămănătorul." (ci.*** R. Dianu, ***Cu d-na Natalia Negru despre St.O. Iosif, D. Anghel şi alţii,*** în ***Rampa,*** XIV, nr. 3322, 18 februarie 1929, p. 1 şi 3).

III. R. 2 — 3: Natalia Negru îi adresare două catrene, ultimul fiind: „Naiv şi tinăr, fără minte,/Porni-va-n lume înainte... / Şi-or rîde oamenii de dînsul... / L-aş pierde... rămînînd cu plînsul..." ***(Corespondenţă,*** p. 114;

IV. R. 7: prieten al lui St. O. Iosif, moldoveanul Vasile Pop, stabilit la Ploieşti, colabora la ***Sămănătorul*** cu versuri şi proză; în 1904, revista îi va publica fragmente din romanul ***Domniţa Viorica.***

VI. R. 28—29: „fratele de cruce" este Ilarie Chendi.

IX. R. 2 — 6: scrisoarea era adresată lui Ilarie Chendi; primul volum de versuri al Măriei Cunțan: *Poezii,* Orăștie, 1901.

XII. R. 31—32: „pamfletul" este broșura *Maniacii condeiului* de Sofronie Ivanovici (București, Tipografia Munca, 1903), o „analiză" pe cît de răuvoitoare, pe atît de stupidă a volumelor lui Iosif de pînă în 1903. O mostră: „Stea *cîătinătoare !* (din *Pasteluri,* n.n.) Ne închipuim ușor în ce stare trebuie să fi fost autorul, cînd a scris acest pastel, ca să i se pară că și stelele se clatină. . . N-ar fi nimic dacă steaua s-ar clătina numai, dar își mai *aprinde și candela !* Auzisem pînă acum de stea cu coadă, nu însă și de stea cu candelă " (p. 10). Concluzia broșurii: Iosif „este un versificator dintre cei mai stîngaci", „este nul". Numai un senzitiv ca autorul *Patriarhalelor* putea fi afectat de asemenea nerozii.

XIV. R. 22 — 45: regăsirea de sine și aflarea unui țel în viață prin dragoste se răsfrîng și în creația poetică a lui Iosif din această perioadă; v., între altele, poezia fără titlu: „Mergeam în întunerec și fără nici o țîntă..."; r. 51—54: momentul este evocat în pastelul *Grădina morții.*

XVIII. R. 3 — 4: *Traduceri* din Paul Verlaine de D. Anghel și St. O. Iosif, București, Biblioteca „Sămănătorul", nr. 38, 1903; r. 21 — 23: gazeta la care Iosif colaborează intens începind din iulie 1903 este *Voința națională;* r. 29 — 30: avem a face cu o primă redactare a distihului final din poezia *Cînd seara în ceasuri de singurătate* (v. *Opere,* I, p. 180 și 391); r. 37—38: „lucrările" poetului pentru editura „Minerva" constau în corecturi; r. 41: Li-Hung-Ciang, om politic chinez (1823— 1901).

XIX. *Prologul* ciclului *Icoane din Carpați* a apărut, cu unele modificări, în *Voința națională* în iulie 1903 (v. *Opere,* I, p. 387 — 388); r. 46 — 49: „portretul" a apărut cu titlul *Figuri literare. St. O. Iosif,* în *Voința națională,* XX, nr. 5490, ed. a H-a, 20 iulie/2 august 1903, p. 1-

XX. R. 126—141: cele patru catrene, care vor constitui partea IV din *Icoane din Carpați,* au fost publicate în *Sămănătorul* într-o formă puțin deosebită față de cea din scrisoare (v. *Opere,* I, p. 388); r. 142: foarte tînăr pe atunci (n. 1882), Ion Petrovici colabora cu versuri la *Sămănătorul.*

XXI. R. 77 — 81: cele două „foiletoane" publicate de Iosif în *Voința națională* sînt schițele *„Opinca românească"* și *Răgutele.*

XXIV. R. 16: la biblioteca Fundației, Natalia Negru citise romanul *Corinne* de doamna de Stael. Corina va fi numele pe care soții Iosif îl vor da fetiței lor.

XXXII. R. 2 — 24: citatul este desprins din romanul pastoral *L'Astree* de Honort? d'Urfe (1557? - 1625); r. 27—28: într-o ciornă păstrată la Muzeul literaturii române (cota: 4247), regăsim citatul din d'Urfe și prima frază din comentariul lui Iosif, apoi urnjătoarea precizare, din care reiese că respectivul citat fusese extras dintr-un intermediar: „Am găsit pagina asta drăguță într-un roman care s-a publicat în *Revue de Paris* și aștept să iasă în volum, dacă n-o fi apărut pînă azi, ca să-l cumpăr și să ți-1 trimit și ție să-l citești. E intitulat *La vie amoureu'se de Franțois Barbunarges* și autorul, un nume necunoscut mie, Marcelle Tinayoe. Dar atît de minunat..."; r. 89: mereu citatul Mitică este fratele Nataliei Negru, medicul Dumitru Negru.

XXXIII. R. 66 — 67: poezia *Cîntăreața* de Natalia Negru • apare în *Sămănătorul,* III, nr. 8, 22 februarie 1904, p. 122.

XXXIV. R. 7—10: „misiunea literară" solicitată de Iosif ministrului Spiru Haret este compunerea poemului despre Ștefan cel Mare, pentru comemorarea, în 1904, a patru secole de la moartea voievodului.

XLI. R. 5 —23: asupra necazurilor lui St. O. Iosif în calitatea sa de custode al muzeului Theodor Aman, v. comentariul nostru la poezia *Zmeoaica,* în *Opere,* I, p. 396 — 397; r. 30 — 38: Mihail Sadoveanu venise la București la insistențele liii St. O. Iosif, pentru a întări redacția *Sămănătorului* și a asigura partea de proză pentru revistă. Despre întîlnirile sale cu poetul la el acasă, M. Sadoveanu povestește în *Anii de ucenicie* (Editura de stat pentru literatură și artă, „Biblioteca pentru toți," 1958, p. 262 — 263): „. . .îi plăcea lui St. O. Iosif să vie cîteodată la mine, în tihna mahalalelor de lîngă Obor. Aveam o grădină mică de pomi și un chioșc încununat cu viță de vie. Aduceam, în acele zile, pe un prieten al nostru lăutar cu taraful său. îl descoperisem amîndoi într-o crîșmă depărtată, lîngă lacul Băneasa. Meșterul Gheorghe Ștefan,venea cu feciorii săi: naiul, țambalul și. vioara sunau în grădină, sub vița încărcată de struguri. Bătrînul « zicea » cu mare artă cîntece bătrînești".

XLII: R. 50: *Noaptea de mai* — După Alfred de Musset — în traducerea Nataliei Negru apare în *Sămănătorul,* III, nr. 24, 15 iunie 1904, p. 372 — 374.

XLIII. R. 10: Iosif se afla în preziua plecării în Bucovina, în documentare pentru poemul despre Ștefan cel Mare.

XLV. R. 25—32: preotul Constantin Morariu (1854- 1927) din Pătrăuți a avut și preocupări literare; în afară de scrieri religioase și istorice, a publicat poezii, precum și numeroase traduceri, unele nu de tot rele din Goethe și Schiller (1980); lui i se datorează și o traducere în versuri a poemei goetheene *Hermann și Dorotea* (1884); fiii săi, Leca și Victor Morariu, au fost de asemenea activi oameni de cultură.

XLVI. R. 67 — 75: în 1904, starețul mînăstirii nu era chiar așa de bătrîn, dacă fusese coleg cu Eminescu; dar coleg cu Eminescu, în 1859

n-ar fi putut să fie „prin cl. VI gimnazială"; în anul Unirii, poetul (la nouă ani) termina clasa a III-a primară şi o începea pe a IV-a; r. 136: Dimitrie Onciul era profesor de istorie la Universitatea din Bucureşti.

XLVIII. R. 5—13: membru corespondent al Academiei Române, Dimitrie Dan (1856—1927) a publicat lucrări istorice şi lingvistice; monografia sa ***Mînăstirea şi comuna Putna*** a fost tipărită de Academie în 1905; r. 27 —29: la 24 mai, Natalia Negru îi scrie încurajator poetului în fraze exaltate: „Port atîta grijă lucrării tale, încît tresar din somn cîteodată. Ea decide de soarta noastră. Niciodată n-am fost atît de însetată de glorie ca acum, şi nu pentru mine, ci pentru tine. Aş vrea să iasă un capo d-operă, în ciuda tuturor răutăcioşilor cari scriu cu pana muiată în venin. Steluţo, dă-ţi toată osteneala, pune-ţi toată puterea tinereţilor, tot avîntul, tot entuziasmul de care e capabil un român adevărat, cu inima curată şi sănătoasă. Aş vrea să te văd nebun ca un poet de 20 de ani, ca un Eminescu de 19 ani, să torni în formă nouă «limba veche şi-nţeleaptă », să întrupezi o lucrare care să te turbure, să-ţi zguduie toată fiinţa prin măreţia ei, prin puterea sentimentului naţional..." (***Corespondenţă,*** p. 199).

XLIX. R. 50—228: am subliniat în textul fragmentului diferenţele faţă de textul din volum; de menţionat că în forma definitivă poetul a adăugat sau a omis unele strofe: între r. 105 şi 106 a intercalat şapte strofe; r. 112— 115 au fost eliminate; între r. 135 şi 136, a adăugat o strofă; altă diferenţă între cele două texte constă în schimbarea ordinii unor strofe: în ediţia din 1905, cele şase strofe cuprinse între r. 205 şi 228 sînt aşezate altfel: strofele III şi IV devin I şi II, strofele V şi VI devin III şi IV, astfel încît fragmentul se încheie cu strofele I — II.

L. R. 3: prozatorul Spiridon Popescu, autorul nuvelei ***Moş Gheorghe la expoziţie;*** r. 14—16: numirea la muzeul Aman.

LIII. R. 48—50: poezia ***Lui Dante*** de Natalia N. Iosif apare abia în nr. 36 din 5 septembrie 1904 (p. 575).

LVII. R. 25-33: la 22' septembrie 1904, St. O. Iosif va semna o chitanţă pentru cîteva obiecte primite de soţia sa ca zestre (v. ***Corespondenţă,*** p. 457); r. 36 — 42: nunta a avut loc la Buciumeni, în ziua de 25 iulie 1904; au luat parte prietenii poetului, între alţii: Mihail Sadoveanu, N, Iorga, C. Sandu-Aldea, Kimon Loghi; despre nuntă, Iorga va scrie cîteva pagini frumoase în volumul său ***Sate şi mînăstiri din România,*** Bucureşti, Minerva, 1905: ***O nuntă de ţară în Tecuci*** („Iosif e în frac - pentru întîia oară. Are peteală şi flori de alămii în piept, şi ochii mari, buni, ii strălucesc de bucurie sub marele păr romantic bine clădit pe frunte.") ; v. şi ***Nuntă la ţară,*** în ***Caleidoscopul lui A. Mirea.***

LIX. R. 2: după căsătorie, Natalia Iosif a locuit o vreme la Buciumeni, cu părinţii.

LX. R. 36-38: St. O. Iosif nu s-a „angajat" la ***Albina;*** in revista destinată satelor a publicat însă două traduceri din Saadi, în nr. 4 din 24 octombrie 1904; r. 40 — 41: omul politic Constantin Banu, viitorul director al revistei ***Flacăra,*** funcţiona în învăţămînt.

LXII. Nedatată, scrisoarea nu poate fi decît din ianuarie 1905, sau ceva mai înainte: profesorul i-a admis să se prezinte la examen in februarie; volumul lui Bolintineanu, la care trebuia să termine corecturile, a apărut în martie 1905.

LXIV. R. 19—20: cartea lui N. Iorga, menţionată, apare in 1905; r.35: pictorul şi graficianul Nicolae Mantu (1871- 1957); r. 40: „celălalt volum" de versuri este ***Credinţe ;*** r. 86: era a treia căsătorie a lui A. Vlahuţă (cu Ruxandra-Alexandrina Gîlcâ).

LXV. R. 1: datată „2 mai", c.p. a fost expediată peste aproape două săptămîni (ştampila poştei Bucureşti: 15 mai 1905; sosirea la Nicoreşti: 17 mai 1905).

LXVI. R. 11—14: poetul se referă la „hotărîrea luată cu ordinul no. 24570 din mai 1905", la Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice.

LXVIII. R. 3 — 6: poetul solicitase la minister achitarea onorariului pentru traducerea operei ***Tannhâuser*** încă de la 5 mai 1905 (v. ***Addenda).***

LXIX. R. 5— 11: spre sfîrşitul lunii iunie, Bucureştiul a primit vizita unui mare număr de tineri bulgari, membri ai unor societăţi de gimnastică; aceştia, care au făcut „o impresie excelentă ca disciplină, seriozitate şi pregătire tehnică", au dat „o serbare cu exibiţii gimnastice în grădina Cişmigiu, în folosul săracilor din Bucureşti" (C. Bacalbaşa, ***Bucureştii de altădată,*** III, Editura ziarului „Universul", 1930, p. 95); r. 20-28: profesor de estetică la Facultatea de litere şi filozofie din Bucureşti era Mihail Dragomirescu, faţă de care Iosif şi alţi tineri scriitori nutreau o animozitate declarată; r. 29—31: Mihail Dragomirescu începe în ***Epoca,*** la 7 iunie 1905, o suită de articole, în care, pornind de la piesa ***Manasse*** de Ronetti Roman, discută despre „tendenţionism", combătîndu-1 de pe poziţiile „criticii estetice", care erau ale sale; numit sau nenumit, „tendenţionistul — dacă e de pildă naţionalist" este, evident, N. Iorga; articolul din ***Epoca,*** XI, nr. 166, 21 iunie 1905, p. 1, l-a afectat cu deosebire pe Iosif, deoarece, pentru a exemplifica erorile tendenţionismului, criticul recurge la poemul ***Din zile mari;*** r. 32 — 34: într-o notă polemică din ***Viaţa nouă*** (I, 1905, p. 188— 189), Ov. Densusianu, răspunzînd unei acuzaţii a lui N. Iorga, îi aminteşte istoricului că i se imputaseră transcrierile „foarte greşite" ale unor documente şi adaugă că graba e un păcat „şi mai grav, cînd lucrezi

pentru o instituție cum e Academia, pe care o faci în parte responsabilă, şi cînd încă... munca mai e şi plătită".

LXXII. R. 18: „mutra fioroasă" de la Academie este a lui Ilarie Chendi.

LXXV. R. 28 – 31: „mandatul" reprezenta onorariul pentru poemul *Din zile mari.*

LXXVII. R. 2: „serbările" erau cele prilejuite de expoziția jubiliară din 1906, inaugurată în iunie; un amănunt din scrisoare (r. 44–46) — concertul corurilor reunite la Arenele romane – permite o datare mai precisă: sfîrşitul lui august 1906, cînd a avut loc acel concert; r. 41 – 42: în vara anului 1906, redactorii *Sămănătorului* intraseră în conflict cu directorul revistei, N. Iorga; şedința va fi fost într-adevăr „furtunoasă": peste două luni, directorul se va retrage (v. documentele la *Addenda,* în voi. de față).

LXXVIII. Scrisoarea, nedatată, trebuie plasată în primăvara anului 1907: în martie fusese instalat un nou guvern liberal. Spiru Haret redevenise ministru al Cultelor şi Instrucțiunii Publice, iar St. O. Iosif, concediat în februarie 1905 din postul de custode al muzeului Aman de către ministrul conservator Vlădescu, spera să obțină iar postul, care-i asigura şi locuința (v. r. 13 – 26); r. 34 – 36: poetul avea de ce să fie „îngrijat de examene": îi lipseau şi timpul şi liniştea necesară pentru a le prepara; în sesiunea de vară 1907 s-au prezentat şi el, şi soția lui la examenul de licență; au căzut amîndoi, poetul primind bilă neagră la istorie (!) de la Dimitrie Onciul; el nu va mai repeta încercarea, dar Natalia îşi va lua licența în toamna aceluiaşi an.

LXXIX. Din text reiese că scrisoarea a fost redactată curînd după precedenta, înainte de mijlocul lunii mai 1907 (v. r. 24).

LXXX. St. O. Iosif începe să colaboreze la *Viața românească* cu nr. din august 1907 al revistei ieşene; aşadar, scrisoarea datează din vara anului respectiv, chiar din prima decadă a lui august; în r. 29 – 30 poetul comunică" soției sale că a „dat traducerea la minister"; traducerea este *Rienzi* de Richard Wagner, predată la minister în ziua de 9 august 1907; r. 34: Ion Drăgănescu este cumnatul lui M. Sadoveanu.

LXXXI. Scrisoarea a fost expediată spre sfîrşitul lui septembrie 1907: la 27 septembrie, Iosif solicita din nou ministerului mandatarea onorariului pentru *Rienzi;* r. 15–18: probabil că aranjamentul cu societatea „Obolul" n-a fost pînă la urmă perfectat; D. Anghel şi St. O. Iosif vor scrie într-adevăr o piesă în această perioadă – *Cometa* — dar o vor ceda librăriei Socec pentru suma de 500 de lei, adică pentru un sfert din ceea ce se bucura poetul că vor obține de la „Obolul"

LXXXII. Scrisoarea a fost redactată la sfîrşitul primăverii anului 1908, cind Iosif a fost la serbările societății „Junimea" din Cernăuți, unde i s-a reprezentat drama *Zorile ;* printre scriitorii prezenți la acele serbări, s-a numărat şi Mihail Sadoveanu, care-şi amintea în 1919: „La serbările « Junimii » cernăuțcne din 1906 (în realitate: 1908, *n.n.) — Zorile,* episodul lui dramatic din revoluția de la 1848, s-a jucat cu un succes foarte mare, în mijlocul unei însufleţiri de nedescris. Tineretul se îmbulzea în juru-i ca să-l cunoască şi să-i audă glasul. Organizatorii serbării i-au prezentat, cu discursurile de rigoare, o cunună de argint. El sta zîmbitor, în mulțime, cu ochii umezi, răspundea blajin şi se uita la prietini din <înd în cînd, cerînd parcă ajutor. Grozav ar fi vrut să fie în altă parte în acel moment, povestind şi sporovăind despre alte lucruri mai puțin solemne. După ce arculde fete frumoase din juru-i s-a deschis, după ce a trecut prin îmbrățişări şi strîngeri de mînă – îl văzui rîzînd foarte vesel şi copilăreşte în umbra unui gang. Scăpase! Era întuneric; ploua cald din cerul nevăzut.— Stătu o clipă la îndoială. Apoi îşi ridică gulerul, strecură cununa de argint sub poala redingotei şi pornirăm cu paşi mari prin ploaie, ca nişte lăutari zgribuliți, cătră o cafenea. Era bucuros de succes şi mulțămit că s-a isprăvit totul cu bine. – Numai nu ştiu ce să fac cu coroana asta! zicea el serios. Se uită toată lumea la dînsa !" *(Evocări,* vol.cit., p. 167 j.

LXXXIII. Scrisoarea a fost redactată în 1908, curînd după apariția articolului lui M. Dragomirescu despre *Cometa,* în *Convorbiri critice* {nr. 13, 1 iulie 1908, p. 541 – 542); r. 25 – 26: piesa *Cometa* a fost prezentată lui Pompiliu Eliade, pentru a fi pusă în scenă la Teatrul Național din Bucureşti; autorii n-au căzut de acord cu directorul teatrului în privința remunerării; piesa se va reprezenta abia in noiembrie 1911, sub alt directorat (Ion Bacalbaşa); Dimitrie Anghel şi St. O. Iosif îi vor arăta lui Pompiliu Eliade o nestinsă ostilitate; r. 27 – 31: în articolul menționat, M. Dragomirescu scrie despre *Cometa:* „această operă lirico-dramatică este, atît în fond, cît şi în formă, *numai* opera lui Anghel. Iosif poate va fi ajutat numai cu sfatul, şi foarte râu a făcut că şi-a pus numele sub o lucrare în care nu putem descoperi nimic, dar absolut nimic din propria sa manieră. Dacă din punct de vedere moral, această pseudo-colaborație ar putea fi condamnată, din punct de vedere estetic este un enorm ciştig. în *Cometa* nu mai avem a face cu o lucrare poetică *ibridă,* ci cu opera unui singur poet, şi de-aci marea ei valoare față de înaintaşa ei..." *(Legenda funigeilor);* cu regretul că Iosif n-a spus mai multe despre aportul său în compunerea *Cometei,* trebuie să recunoaştem că M. Dragomirescu are in bună măsură dreptate: *Cometa* e creația lui Anghel, prin subiect şi prin vervă; totuşi contribuția partenerului său n-a constat numai în sfaturi, ci şi în versificare: „în *Cometa* – ne-a spus odată Natalia Negru – cred că Iosif nu a avut alt rol decît să măiestrească versuri pentru sentimentele intime numai ale lui Anghel" (in piesă, duiosul poet Colum o pierde pe Roro, cucerită de exuberantul

(Tity, aşa cum Iosif o va pierde pe Natalia; piesa prefigurează o dramă reală ce nu va întîrzia să se producă); r. 32: cu convingerea că sosise momentul ca Teatrul Naţional să reprezinte piesele străine în traduceri corecte din original, efectuate de scriitori, Pompiliu Eliade îl însărcinase pe G. Coşbuc să tălmăcească *Don Carlos* de Schiller, iar pe St. O. Iosif, *Egmont* de Goethe traducerile acestea n-au fost publicate); r. 37: poetul lucra la traducerea romanului lui Ludwig Detter *O istorie din zilele noastre. Gertruda Baumgarten,* care va apărea în 1910.

LXXXIV. R. 13: în 1908, Natalia Negru şi-a adunat versurile în volumul *O primăvară* apărut la „Minerva"; r. 31: traducerea nuvelei *Colomba* de Prosper Merimee va apărea în 1909 (Bucureşti, „Biblioteca « Minervei »", nr. 28).

LXXXV. Scrisoarea e din toamna anului 1908: Natalia solicitase o catedră la Tecuci, dar fusese preferat altcineva, cu examenul de capacitate; r. 12—15: în comentariul din *Opere,* III (p. 915), am situat greşit scrisoarea în 1905, fiindcă aşa este aşezată în volumul *Corespondenţă;* deci, Iosif este preocupat de procurarea operelor complete ale lui Shakespeare în toamna anului 1908, înainte de 1 octombrie (v. r. 42).

LXXXVI. R. 5—9: Socec oferea 250 fr. pentru traducerea nuvelei *Colomba;* onorariul plătit de editorul Filip era pentru culegerea de poezii *O primăvară;* r. 21: „nebunul de la teatru" este Pompiliu Eliâde; r. 28—30: „evenimentele din Balcani" s-au produs în octombrie 1908: la 5 octombrie Bulgaria s-a proclamat independentă, iar cneazul Boris a luat titlul de ţar al bulgarilor; tot la 5 octombrie 1908, Austro-Ungaria a anexat Bosnia şi Herţegovina; în presa europeană au apărut atunci multe ştiri alarmante în legătură cu iminenţa unui război, pe de o parte între Bulgaria şi Turcia, pe de alta, între Serbia şi Austro-Ungaria; r. 73: poetul semnează cu numele „Habacuc" — un personaj din piesa *Talismanitl* de Ludwig Fulda, pe care începuse s-o traducă.

Scrisorile XC şi XCI sînt scrise de Iosif după despărţirea de Natalia Negru, în 1911.

XCII. R. 1: data, scrisă perfect lizibil de poet, este „9 decembrie 1913", o dată postumă! Iosif moare la 22 iunie 1913; r. 3 şi urm.: volumul de povestiri al Nataliei Negru, ale cărui şpalturi sînt citite de Iosif pentru corectură, a apărut în 1912 la editura „Flacăra", sub titlul *Mărturisiri ;* r- 21—22: evident, „umbra de influenţă" este a lui D. Anghel.

(P- ''') ***Cdtre GEORGE COŞBCC***

La Muzeul literaturii - I: 1085, II: 1086; în *Corespondentă* I: p. 409-410, II: p. 426. *

I. R. 5—11: în nr. 40 din 20 decembrie 1902, *Sămănătorul* anunţă că revista a fost preluată de un comitet; direcţia lui A. Vlahuţă şi G. Coşbuc luase sfîrşit efectiv; petiţia, pentru care Iosif îi cere celui de-al doilea un referat, era probabil o cerere de ajutor pentru revistă către Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii; r. 11^ 15: greşelile, pentru care Iosif îşi cere iertare, vor fi fost săvîrşite faţă de Coşbuc cu prilejul preluării *Sămănătorului.*

II. R. 2—17: în cursul ostilităţilor dintre *Viaţa literară şi artistică* şi *Sămănătorul,* reflex al animozităţii iscate între St. O. Iosif şi prietenii săi din redacţie, pe de o parte, şi Ilarie Chendi şi Virgil Cioflec, pe de alta, revista celor din urmă publicase o notă din care extragem: „înfiinţarea *Sămănătorului* se datoreşte d-lor Vlahuţă şi Coşbuc. Ba revista acestora de fapt este şi astăzi proprietatea d-lor Vlahuţă şi Coşbuc, căci niciodată, nici în scris, nici verbal, d-lor n-au renunţat la proprietate, şi numai intenţiile literare binevoitoare i-au îndemnat să îngăduie fără contrazicere ca cei veniţi să se constituie în « proprietari», directori etc. ! D-1 Iosif e deci chiriaşul gratuit al *Sămănătorului* şi nu proprietarul lui" *(Notiţe şi iuformaţiuni,* în *Viaţa literară şi artistică,* I, nr. 23, 7 iunie 1907, p. 188 J; precizăm că din iunie 1905 pînă în 1907 inclusiv, în josul ultimei file a *Sămănătorului* apare menţiunea: „Proprietar St. O. Iosif"; r. 18—27: nu ştim dacă G. Coşbuc (ca şi A. Vlahuţă) va fi răspuns în vreun fel la solicitarea lui Iosif; în orice' caz, nici unul dintre cei doi foşti directori ai *Sămănătorului* n-au dat *Vieţii literare şi artistice* vreo replică publică; Coşbuc n-a oferit tînărului său confrate nici poezia cerută: ultima poezie cu semnătura autorului *Baladelor şi idilelor* apare în *Sămănătorul* din 20 aprilie 1907 (nr. 17— 18); din toate acestea, ca şi din scrisoarea din' 1903, s-ar deduce că între întemeietorii *Sămănătorului* şi „comitetul" de tineri ce-a preluat revista n-au existat raporturi prea cordiale.

(p. 586) ***Către CONSTANTIN BERARIU***

în *Junimea literară,* XIV, nr. 5 — 7, mai—iulie 1925, p. 144; în *Corespondenţă,* p. 411.

R. 6—7: referire la vizita făcută de poet la Cernăuţi în 1902, cînd se afla la Dumbrăveni.

(p. 587) ***Către ZAHARIA BÂRSAN***

La Muzeul literaturii române — I: 698, II: 1090; în *Corespondenţă* — I: p. 414—416. Scrisoarea II se publică de noi pentru prima dată.

I. Scrisoarea trebuie plasată în decembrie 1903: poetul îl vesteşte pe Zaharia Bârsan că speră să se ducă la Galaţi, adică la părinţii Nataliei

Negru, de Crăciun; va reuşi să se ducă abia la începutul anului 1904; r. 59 — 61: primul volum de Eminescu, publicat cu o introducere şi note de Ion Scurtu, este *Geniu pustiu,* „Minerva" 1904; a apărut în momentul anunţat de Iosif, la sfîrşitul anului 1903, căci recenziile asupra volumului se publică în ianuarie 1904; r. 67 — 70: foarte curios modul în care Iosif i-l recomandă lui Zaharia Bârsan pe Mihail Sadoveanu. „La începutul toamnei 1903 — scrie autorul *Anilor de ucenicie, (ed. cit.,* p. 252) — îmi soseşte un curier special din Bucureşti: Zaharie Bârsan" — aşadar, Zaharia Bârsan îl cunoştea foarte bine pe noul colaborator al *Sămănătorului ;* r. 71: faptul că redactorii *Sămănătorului* ţineau şedinţa de pregătire a numărului viitor al revistei la N. Iorga dovedeşte că istoricul preluase *de fado* conducerea revistei, pe care şi-o va asuma oficial abia în 1905.

II. Scrisoarea a fost redactată în ianuarie 1907: atunci a scris poetul primul act din drama *Zorile ;**t.* 10-18: rolul pe care Iosif îl consideră foarte potrivit pentru Zaharia Bârsan e acela al preotului Dan.

(P- ' ' °) ***Către N. IORGA***

Publicate (fără scrisoarea II) de I. E. Torouţiu, în *Studii şi documente literare,* VII, 1936, p. 358 — 369; reproduse în *Corespondenţă* (unde se adaugă şi II, dar lipseşte XI) - I - IV: p. 380-381, V: p. 378-379, VI - VII: p. 381-382, VIII: p. 388, IX: p. 390, X: p. 389, XII - XIV: p. 390 -392.

I. R. 1: I. E. Torouţiu a transcris greşit luna: la Putna, Iosif a fost în mai 1904; r. 5—7: mostrele urmau să fie din poemul despre Ştefan cel Mare.

II: Imposibil de identificat cartea dăruită lui Iosif de profesor: în 1904, N. Iorga a tipărit nouă cărţi!

III. R. 1 — 7: „misterul" s-a dezlegat pînă la urmă: *Braşoave populare: Să hie tăcut J. . .* de A. Banciu au apărut în *Sămănătorul,* III, nr. 52, 26 decembrie 1904, p. 829-830.

IV. R. 3 — 7 felicitarea îi fusese trimisă poetului de N. Iorga pentru ziua onomastică (27 decembrie), de la Braşov.

V. In lipsa originalului, presupunem că menţiunea subliniată de la sfîrşitul textului (r. 47) reproduce o inscripţie de pe hîrtia de corespondenţă a editurii „Minerva", pe care şi anul este imprimat; aceasta, deoarece scrisoarea nu poate fi din anul 1904, ci din ianuarie — începutul lui februarie 1905: toate materialele consemnate de poet ca aflate în portofoliul redacţiei *Sămănătorului* apar începind din februarie 1905; r. 5 — 30: „sacrificate" deocamdată, poezia *Glasul nopţii* (legendă) de IjM. Marinescu şi „nuveleta" *Un ghid* de Romulus Cioflec au apărut ceva mai tîrziu: prima în nr. 9, 27 februarie, a doua în nr. 11, 13 martie; articolul lui Simion Mehedinţi, *Primăvara literară,* „balada" lui Iosif, *Zmeoaica,* şi sfîrşitul nuvelei ***Fără*** *noroc* a lui C. Sandu, în nr. 8, 20 februarie; articolul lui N. Iorga din acelaşi număr este *O comoară de artă —* Albumul de ţesături din Sibiu; *Tămbălăul* (fragment din romanul *Din străbuni)* de Ioan Slavici îşi găseşte locul în nr. 9, 27 februarie; *Traiul nostru : Pe cimp* de Ion Ciocîrian şi *Bucovina,* poezie de George Vîlsan, intră in nr. 10, 6 martie; r. 38 — 45: (in chestiunea custodiei la muzeul Aman, v. scrisorile către C. Stănulescu şi Natalia Negru, respectiv, comentariul la acele scrisori).

VI. R. 7: despre Adina Olănescu, persoană cu preocupări culturale, sprijinitoare a *Sămănătorului,* v. N. Iorga, *O viaţă de om aşa cum a fost,* Editura Minerva, Bucureşti, 1976, p. 330, 389, 405, 835.

VII. R. 4—11: a se corela cu r. 53 — 75 din scrisoarea LXXI către Natalia Iosif.

VIII. Semnul de întrebare pus în paranteză de I. E. Torouţiu poate privi numai luna şi ziua, nu anul; r. 3 — 5: poeziile *De la mare* de O. Carp şi *înseninare* de Panait Cerna au apărut în *Sămănătorul,* V, nr. 11, 12 martie 1906, p. 204, respectiv 213 — 215; dacă poeziile au fost date în „numărul de mîine", scrisoarea datează din 11 martie 1906; r. 4 — 5: Gheorghiu este publicistul A1. Gh. Doinaru (1882— 1933), autor, între altele, de versuri umoristice; în „poema umoristică" *Smaraida* glumeşte pe seama Smarandei Gheorghiu (Maica Smara) (1857— 1944); r. 8: L. Maricaş, cu poezia *în fericire,* a aşteptat, într-adevăr, numai pînă la numărul următor,. 12, din 19 martie, dar Corneliu Moldovanu (1883— 1952) şi-a văzut tipărită poezia *în noapte* abia în nr. 14, din 2 aprilie 1906; r. 9—11: „îmbulzeala" de colaboratori, printre care Artur Stavri (1869— 1928), fost colaborator la *Contemporanul,* nu egala cu o ridicare a nivelului literaturii difuzate de *Sămănătorul;* după o absenţă de mai bine de doi ani din paginile revistei pe care o înfiinţase împreună cu" G. Coşbuc, A. Vlahuţă colaborează la *Sămănătorul,* nr. *30,* 24 iulie 1905, cu *Impresii de la examenele particulare,* şi în nr. 9, 26 februarie 1906, cu poezia *Inter arma...,* ultima sa prezenţă în revistă; r. 12: cu numele Chichi era alintată Florica Iorga, fiica profesorului.

X. R. 4 — 5: „mica scrisoare" de la Azuga n-a mai fost, probabil, trimisă, sau n-a fost publicată; r. 17 — 21: o traducere a poeziei *Visul* de Byron, semnată de Const. Popescu, a apărut în *Sămănătorul,* V, nr. 34, 20 august 1906, p. 676.

XI. I.E. Torouţiu datează greşit scrisoarea: 1907; N. Iorga şi-a dat demisia în ziua de 17 octombrie 1906, printr-o scrisoare adresată lui St. O. Iosif; poetul i-a răspuns deci chiar a doua zi, în 18 octombrie 1906; în aceeaşf zi, alţi doi redactori ai *Sămănătorului,* Mihail Sadoveanu şi Ion Scurtu, i-au adresat directorului demisionat o scrisoare cu un conţinut şi pe un ton similar celui din scrisoarea lui Iosif (cf. I. E. Torouţiu, *Studii*

şi documente literare, X, p. XIX — XX); *Sămănătorul* (nr. 43, 22 octombrie 1906, p. 86) a anunţat cititorilor retragerea lui X. Iorga printr-o notă publicată la obişnuita *Cronică* (v. *Opere,* I, p. 366 şi scrisoarea din 25 octombrie 1906 către Sextil Puşcariu; de asemenea, răspunsul redactorilor de la *Sămănătorul* la somaţia fostului director, în voi. de faţă, la *Addenda)-*

XII. R. 3—5: Emil Gîrleanu lucra ca secretar la *Neamul românesc,* pentru care St. O. Iosif îi dăduse materialele menţionate; r. 7: in toamna anului 1906, Giosue Carducci primise Premiul Nobel; Iosif împrumutase probabil de la N. Iorga un volum de Carducci, pentru a traduce poezia *Către copaci,* care a apărut în *Sămănătorul* la începutul lui decembrie 1906.

XIII. St. O. Iosif şi Dimitrie Anghel au publicat culegerea *Poezii postume* de T. Robeanu (pseudonimul bucovineanului dr. George Popovici) în „Biblioteca «Minerva»", 1908; volumul are ca prefaţă articolul solicitat lui N. Iorga, articol apărut cu titlul *O lacrimă pentru George Popovici* în *Sămănătorul,* IV, nr. 30, 24 iulie 1905, p. 527.

XIV. R. 3—4: „frumoasa sărbătoare a culturii româneşti" este deschiderea cursurilor de vară la Vălenii-de-Munte, în casa lui N. Iorga, inaugurată atunci.

(P- 600) w(fe...

La Muzeul literaturii: 1017; nepublicată pînă acum.

(p. 600) *Utre MĂRIA BRĂILOIU*

în *Studii şi documente literare,* VII, p. 363; reprodusă în *Corespondenţă,* p. 423.

R. 3—4: pentru ziua de 13 martie 1906, societatea filantropică „Obolul", patronată de „Societatea femeilor române", organizase o reprezentaţie la Teatrul Naţional din Bucureşti, în al cărei program figurau, între altele, o piesă într-un act şi o operetă franceză; N. Iorga a protestat împotriva unui asemenea spectacol „cosmopolit", au urmat manifestaţii ale studenţilor în piaţa teatrului şi ciocniri cu forţele de ordine (v. N. Iorga, *Scriitorii români şi învăţăturile zilelor din urmă,* în *Sămănătorul,* 26 martie 1906, p. 245—247; de asemenea, *O viaţă de om aşa cum a fost, ed. cit.,* p. 402 — 405; v. şi Mihail Sadoveanu, *Anii de ucenicie, ed. cit-,* p. 277 — 279; vrînd, nevrînd, St. O. Iosif se solidarizează cu acţiunea profesorului, dar oricum, în împrejurările respective, n-ar mai fi putut face lectura programată.

(p. 601) *Către MiHAIL SADOVEANU*

La Muzeul Teatrului Naţional „I. L. Caragiale" din Bucureşti — I: 10.287/1,11: 10.287/5,111: 10.287/4, IV: 10.287/3, V: 10.287/2, VI: 10.287/6 Facsimilul scrisorii I şi textul scrisorilor II şi IV au fost publicate de Al. Raicu în *România literară,* II, nr. 8 (20), 20 februarie 1969, p. 7. Celelalte scrisori sînt tipărite în volumul de faţă pentru prima dată.

I. Datarea scrisorii este dificilă; din r. 35, reiese că Mihail Sadoveanu se afla în Bucureşti; ar fi deci în primăvara anului 1906, înainte ca prozatorul să plece din capitală, pentru a se stabili la Fălticeni; *Cîntecul* n-a fost publicat.

II. Anul scrisorii este în mod cert 1906: *Sămănătorul* împlineşte cinci ani de apariţie; r. 6—28: numărul festiv al revistei — 52, din 21 decembrie 1906 — are un sumar mai bogat ca de obicei, dar e mai puţin „straşnic" decît îl doreau poetul şi tovarăşii săi de redacţie; dintre vechii colaboratori, G. Coşbuc figurează în frunte cu poezia *Colindătorii;* urmează articolul *După cinci ani,* semnat de redacţie, poezii de O. Carp, St. O. Iosif, A. Stavri, D. Anghel, G. Tutoveanu, Ion Drăgănescu, Enric Furtună şi alţii; cu proză colaborează Mihail Sadoveanu *(O umbră),* Neculai Dunăreanu etc; partea umoristică este susţinută de Alexandru Gh. Doinaru; lipseşte şi articolul despre „Tinerimea artistică", şi colaborarea pictorilor la ilustrarea revistei; r. 29—34: portretele fondatorilor şi al lui N. Iorga nu s-au mai dat, ca şi grupul „compact" al comitetului de redacţie; ilustraţia numărului constă, pe două pagini, din patru clişee, toate cu legenda: „Priveligti de pe valea Bistriţei", probabil clişeele oferite de Iorga, pentru care Iosif îi mulţumeşte în scrisoarea din 22 noiembrie 1906; în finalul articolului redacţional se face totuşi aluzie la despărţirea de fostul director: „Ideea românească modernă a dat suflet revistei noastre. Ideea aceasta a fost şi rămîne singurul ei stăpîn. Dacă sîntem oameni cu toţii, ideile mari sînt mai tari decît oricare dintre oameni şi decît toţi împreună" (p. 1026); r. 45—50: scrierea pentru teatru a lui Mihail Sadoveanu, la care se referă Iosif, este anunţată de prozator în scrisoarea cu care trimisese manuscrisul pentru numărul festiv: „O veste ciudată: azi-dimineaţă, în pat, mi-a venit aşa să scriu prima bucăţică pentru teatru. E aşa, o scenetă, cum ar fi o nuveletă. Am rămas surprins" *(Corespondenţă,* p. 345); nu cunoaştem sceneta, şi nici „modestul articolaş" al poetului, care să-1 fi stimulat pe Sadoveanu să scrie pentru teatru; să fie vreun material uesemnat şi deci încă nedescoperit? r. 55—58: „comedioara" lui Goethe este *Dragoste cu toane,* iar drama lui Iosif, *Zorile.*

III. R. 16—17: poezia „foarte frumoasă" (!) a lui Ion Drăgănescu trebuie si fie *Tu dormi...,* apărută în sus-menţionatul număr festiv al

Sămănătorului; r. 26—31: sonetul lui G. Tutoveauu a fost reţinut pentru acelaşi număr festiv; r32.—41: M. Sadoveanu se văzuse silit să renunţe la conţinuirea unui nou roman, *Mariana Vidraşcu,* din care publicase .capitolul I în *Viaţa românească,* I, nr. 8, octombrie 1906, p. 166— 183; materialul — o relatare autobiografică — îi fusese oferit de Constanţa Marino-Moscu, dar, după apariţia amintitului capitol, scriitoarea se decisese să folosească ea însăşi subiectul şi solicitase intervenţia lui Ibrăileanu (v. dosarul cazului în *Mantiscriptum,* I, nr. 1, 1970, p. 17—31).

R. 51—70: nu poţi parcurge decît cu un zîmbet aceste rindiiri în care Iosif se imaginează patron de berărie; lipsit de orice spirit comercial, neajutorat în cele mai mărunte probleme ale vieţii cotidiene, ar fi dat fără intirziere faliment! Sido/earm nu s-a angajat nici el într-o asemenea întreprindere, din care şi Caragiale a ieşit mereu în pierdere.

IV.R. 5—6: „zmeul din Buzeşti" este N. Iorga; r. 9—28: întrebările la care Iosif răspunde au fost formulate de M. Sadoveanu într-o Scrisoare datată „1 ianuarie 1907, Fălticeni" (în *Corespondenţă,* p. 346—348); in amintita colaborare a lui Doinaru se spunea: „Mihail Sadoveanu, cel mai mare, pînă în prezent, prozator al românilor, şi cel mai iubit", la care autorul *Şoimilor* replica în scrisoarea către poet: „îmi pare rău că n-aţi împiedicat pe Doinaru să puie în cronica lui, *bună,* negreşit, epitetul acela grozav la adresa mea. Gîndeşte-te că sînt trecut printre redactorii revistei, şi s-ar putea zice că ne măgulim reciproc, cum se face, ştii tu prea bine, in atîtea şi atîtea părţi"; „Turbinca" trebuia să fie — după cum scria Sadoveanu — „o adevărată rubrică hazlie", „cu notiţe epigramatice şi epigrame cum făceam în memorabilele seri de veselie", de asemenea cu „perle" culese din reviste; r. 29—30: Sadoveanu formulase obiecţii discrete privitoare la unele notiţe cu aluzii şovine ale lui Ion Scurtu ; r. 57—58: „gazeta din Pesta", pentru care Scurtu căuta să cîştige publicul este *Lupta,* ziar editat de români la Budapesta; r. 62—63: cu privire la Ion Scurtu Sadoveanu va răspunde la 8 ianuarie 1907: „Ceea ce îmi spui tu despre lancu Scurtu e mişcător şi răspunde adînc în sufletul meu. Şi eu îl cunosc bine şi îl preţuiesc" *(Corespondenţă,* p. 349); r. 90—98: cercurile scriitoriceşti din ţară se plîngeau de calitatea proastă a hîrtiei şi de scumpetea ei; la 1 ianuxrie, Sadoveanu îi scrisese lui Iosif: „Una din pricinile întunericului nostru la sate, una din pricinile lipsei de cititori este scumpetea hîrtiei. O nenorocire adevărată., dacă te gîndeşti mai adînc. Hîrtie proastă şi fabulos de scumpă. în ade/ăr că numai o mişcare generală ar putea face ceva. în ajunul plecării mele, acum, din Bucureşti, ştii că am fost pe la d. Haret. Şi el vorbea despre lucrul acesta şi adăoga, bineînţeles, că lupta e din cele mii grele; avem de a face cu o cetăţuie bine întărită, ale cărei turnuri siat multe psrsonaje politice însemnate (care ar trebui să devie

î:rfierate)" *(Corespondenţă,* p. 346); o „campanie" de amploare în problema hîrtiei, cum o imagina Iosif, n-a putut fi iniţiată; problema a continuat să-i preocupe pe scriitori; intr-o notă din *Cumpăna,* I, nr. 2, 4decembrie 1909, p. 29—30, redacţia îşi exprimă solidarizarea cu „meseriaşii" care organizaseră „un miting împotriva scumpirii traiului" şi adaugă: „Pe lingă cele dorite de muncitori, noi am mai cere intervenţia statului pentru altceva: noi cerem hîrtie ... Lipsa de hîrtie e atît de mare şi jugul trusturilor, cu Letea în frunte, atît de apăsător, încît toată mizeria scriitorilor se poate aduce în legătură cu acest fapt... Ce putem face noi? Să ne întrunim şi noi în miting de protest, să adresăm şi noi memorii către guvern şi să cerem hîrtie? Atita rău! Cînd vor fi ascultate rugile fierbinţ' ale bieţilor muncitori, cari zgribuie la « Dacia » de frig şi de foame, se va ţine seamă şi de cererea noastră. Şi avem să mai aşteptăm puţin."; r. 103: iu poezia din numărul festiv, a lui Eugen Ciuchi (1883— 1962), Sadoveanu descoperise o greşeală de acord gramatical.

V.R. 5—14: în Moldova izbucniseră răscoalele ţărăneşti; cu trei zile înainte de şezătoarea literară ce urma să aibă loc la Brăila, M. Sadoveanu ii răspunde poetului pe larg, cu emoţie, despre cele ce se petreceau în Molco /a *(Corespondenţă,* p. 355—356).

VI.V. scrisoarea LXXX către Natalia Iosif; ca şi aceea, aceasta, către M. Sadoveanu, a fost scrisă în vara anului 1907, probabil în iulie; r. 21—26: în curînd, D. Anghel nova mai obiecta împotriva colaborării la *Viaţa românească'.* în nr. 12, din decembrie 1907, el semnează în revista ieşeană, impreună cu Iosif, trei poezii din *Caleidoscopul lui A. Mirca;* de atunci înainte, cei doi poeţi, ca, dealtfel, şi M. Sadoveanu vor publica mereu mai rar la re/ista lor, şi mereu mai frecvent la aceea patronată de G. Ibrăileanu, astfel încît — cum va remarca Ilarie Chendi — „publkînd la Iaşi tot ce aveau mai de seamă şi lăsînd pentru neglijata lor revistă numai fărîmiturile" cei citaţi au făcut ca *Sămănătorul* „să piardă importanţa, fie şi personală, ce-avea mai-nainte şi să trăiască mai mult pe urma dibăciei cu care fusese odată răspîndit" *(Anul literar,* în *Viaţa literară şi artistică,* III, nr. 1, 6 ianuarie 1908, p. 2).

(p. 611) ***Clitre ALEXANDRU HODOŞ***

La Biblioteca Academiei R.S.R.: S —; nepublicată.

XC

Nici Alexandru Hodoş (Ion Gorun) (1863 - 1928), nici Constanţa Hodoş (1860- 1934) nu colaborează la numărul festiv din 1906 al *Sămănătorului.*

(P. 611) *Către GEORGE TUTOVEANU*

La Biblioteca Academiei R.S.R.: S • $\frac{23}{XLVI}$; tipărită în *Corespon-(lență,* p. 425.

în numărul special de Paşti al *Sămănătorului* (VI, nr. 17—18, 20 aprilie 1907), semnătura lui. George Tutoveanu nu figurează; ar fi fost şi imposibil ca acest colaborator din provincie să răspundă la solicitarea lui St. O. Iosif: cp., datată: „7 april 1907" a plecat din Bucureşti la 20 aprilie 1907 (data poştei) şi a sosit la Bîrlad la 22 aprilie 1907.

(p. 612) *Către SIMION MEHEDINȚI*

în *Studii şi documente literare,* IX, 1940, p. 189; în *Corespondentă* p. 425.

(p. 613) *Către ION IOANOVICI*

La Biblioteca Academiei R.S.R.: $\frac{S}{CCCXXXII}$; reproduse in *Corespondență,* p. 427 — 430.

In nici una dintre scrisori nu este menționat numele de familie al adresantului, iar plicurile lipsesc. Probabil că la achiziție plicurile au existat sau s-a ştiut cui îi erau expediate scrisorile lui Iosif; în orice caz, plicul în care sînt clasate la bibliotecă şi fişa indică: Ion Ioanovici. Probabil că Horia Oprescu n-a acordat credit acestor indicații sau s-a lăsat indus în eroare de apelativul „Iancu", folosit de prieteni pentru Ion Scurtu, astfel că l-a înscris pe acesta ca destinatar, la fiecare dintre cele cinci scrisori. Simpla lectură a textelor reliefează clar eroarea. „Fratele" Iancu e rugat să recomande pe un frate al poetului pentru un post' de contabil la o fabrică de postav; i se trimit toate numerele din *Cumpăna* şi i se cere să intervină pentru obținerea unor reclame care să se publice în respectiva revistă, explicîndu-i-se că aşa „fac revistele din străinătate"; în sfîrşit, i se cer în cîteva rînduri împrumuturi. Evident, nimic din toate acestea nu recomandă ca adresant pe Ion Scurtu, care, cel puțin, n-avea nevoie să fie informat că revistele de peste hotare se susțin din reclame. Aşadar, Ion Ioanovici este un prieten din Azuga, funcționar sau tehnician la fabrica de bere din această localitate, cu un post mai important, de vreme ce are autoritatea să intervină pentru ocuparea unui post sau procurarea de reclame; e şi un om cu venituri mai mari (ceea ce nu e, de asemenea, cazul lui Ion Scurtu), astfel că poate oferi ajutoare materiale amicilor aflați în impas.

La Azuga, St. O. Iosif se ducea deseori vara; acolo legase prietenie, în afară de Ioanovici, cu Babeş, Moise Boieru şi alții, pe care-i aflăm menționați în diferite scrisori. Prietenii săi de la fabrica de bere din Azuga sînt cei care-i propun să devină berar la Bucureşti (v. scrisoarea către Mihail Sadoveanu).

(p. 617) *Către BABEŞ*

La Biblioteca Academiei R.S.R.: ms. 2933; nepublicată.

Deşi semnate de mai mulți, aşezăm strofele acestea aici, deoarece, cu siguranță, au fost scrise de Iosif; printre semnatari: Ion Ioanovici; adresantul, acel Babeş amintit mai sus, care nu poate fi savantul Victor Babeş (identificare greşită în *Corespondență),* ci tot cineva de la fabrica de bere din Azuga (v. r. 17— 18).

(p. 618) *Către SOLOMON*

La Biblioteca Academiei R.S.R.: S-$\frac{10}{CCCXXXII}$ în *Corespondență,* p. 431-432.

Xemenționat în alte documente, acest prieten al lui St. O. Iosif rămine neidentificabil.

p. 619) *Către AVRAM NEGRU*

La Muzeul literaturii române: 4243; publicată în *Corespondență,* p. 292-293.

(P- 619) *Către OCTAVIAN GOGA*

Scrisoarea I, în volumul *Corespondență,* p. 433—434 (fără indicarea surSei); scrisorile II, III şi IV, la Biblioteca Academiei R.S.R.: S $\frac{7(1-3)}{CCCXXXII}$ • se publică de noi pentru prima dată.

I.R. 9: probabil „nu vrea să se sfîrşească" ; r. 11—12 teribilă destăinuire a oboselii sufleteşti a poetului! r. 13—28: incidentul Vaida-Goga se înscrie printre cele mai penibile momente din cursul prelungitului conflict dintre fruntaşii Partidului Național Român din Transilvania, al cărui oficios era ziarul *Românul,* şi grupul de dizidenți tineri grupați în jurul ***Tribunei.*** în regretabilul conflict a intervenit la un moment dat şi I. L. Caragiale

(în 1910—1911), cîştigat de partea *Românului,* dar animat în primul rînd de dorinţă de a stinge învrăjbirea foarte păgubitoare pentru interesele naţionale ale transilvănenilor. Incidentul dintre Alexandru Vaida-Voievod şi Octavian Goga se situează la începutul anului 1912 şi a avut un puternic ecou dincoace de munţi. Vaida l-a acuzat pe Goga că l-a vizitat pe ministrul de interne de la Budapesta, oferindu-i sprijinul pentru obţinerea unui mandat de deputat într-o circumscripţie electorală din Transilvania şi informîndu-1 despre slăbiciunea Partidului Naţional Român, cu a cărui conducere tineretul nu era de acord. Acuzaţie gravă, mai ales pentru că ministrul confirmase faptul. Octavian Goga a respins acuzaţia. S-a instituit un juriu de onoare, format din mandatari ai celor două părţi, sub preşedinţia lui Andrei Bîrseanu. Mai întîi, nu s-a ajuns la nici o soluţie şi juriul s-a autodesfiinţat. Spiritele s-au încins, ajungîndu-se pînă ia acte de violenţă. De la Iaşi, C. Stere s-a propus ca arbitru. Goga, care fusese condamnat pentru un delict de presă, a reuşit să-şi amine prezentarea la Seghedin, pentru a-şi ispăşi pedeapsa, şi s-a străduit să lămurească lucrurile. Cazul, consemnat mai întîi pe scurt în gazetele din „ţară", de/ine pe la mijlocul lui ianuarie 1912 subiect de pagina întîi. în cele din urmă, lucrurile s-au clarificat: Octavian Goga *nu fusese niciodată la ministrul de interne de la Budapesta,* lucru dovedit prin probe categorice. Un impostor făcuse uz de numele lui. Vaida fusese indus în eroare, ceea ce s-a văzut nevoit să admită, dar prin patima pusă în defăimarea poetului de la *Tribuna* făcuse mult rău unei cauze comune; r. 29—31: Iosif îl invidia pe Goga, care era... deţinut în închisoarea de la Seghedin, în urma procesului de presă; „drama" începută de Goga era probabil *Domnul notar;* r. 32—45: Iosif îşi făcea iluzii în privinţa bolii lui Chendi, care se va dovedi în curînd foarte gravă şi incurabilă..

II. Scrisoarea este adresată: „D-sale d-lui Octavian Goga, Allamifoghâz * Szeged (Ungaria)"; din data poştei nu se descifrează decît „9 mar.", dar anul nu poate fi decît 1912; Sextil Puşcariu adaugă şi el cîteva rînduri: „Dragă *â'lamifogoly* ** Te pupăm cu drag pe mustăţile tale cele negre! îţi trimitem după gratiile tale duioasele noastre prietenii, Sextil"; „mustăţile cele negre" constituie o aluzie la incidentul Vaida-Goga: întrebat dacă-1 cunoaşte pe poetul ardelean, ministrul maghiar pomenit mai sus răspunsese că-1 ştie foarte bine, de vreme ce a stat de vorbă cu el, şi-1 descrisese ca. pe un bărbat înalt, brun, cu mustaţă neagră — dar Octavian Goga era scund şi blond!

III. R. 5—9: şezătoarea literară şi artistică — o manifestare de solidaritate scriitoricească — a avut loc la Ateneul român, în seara zilei de

* închisoarea de stat.
** Deţinutule.

26 octombrie 1912; Octavian Goga a lipsit; printre cei ce-au citit din scrierile lor: D. Anghel, I. A. Brătescu-Voineşti, Z. Bârsan, V. Eftimiu, Em. Gîrleanu, St. O. Iosif, M. Sadoveanu; au recitat Ion Iancovescu şi Agepsina Macri; după cum se preciza în program, şezătoarea se organizase in beneficiul lui Ilarie Chendi, a cărui fotografie era imprimată pe coperta programului; r. 12—36: impresionantă această imagine a lui Ilarie Chendi bolnav; criticul a fost internat la Pantelimon, iar trimiterea la un sanatoriu în străinătate n-a mai urmat; r. 46—48: pentru traducerea piesei lui Shakespeare şi a celei a lui Schiller, v. *Opere,* III, p. 893, 912—913.

(p. 623) ***Către ANA CHENDI***

La Muzeul literaturii române: 7167; publicată în *Corespondenţă,* p. 436.

Din faptul că scrisoarea a fost găsită printre hîrtiile rămase de la Iosif, Horia Oprescu trage pe bună dreptate concluzia că n-a fost expediată soţiei lui Chendi.

(p. 623) ***Către MIHAI...***

La Biblioteca Academiei R.S.R.: S——;—7—;— 19 / CCC XXXII ; publicata de Horia Oprescu în revista *Manuscriptum,* III, nr. 4 (9), 1972, p. 183.

Horia Oprescu, acceptînd, de data aceasta, indicaţia din dosarul de la bibliotecă, consideră că adresantul este Mihail Sadoveanu. în afară de formula de adresare „Dragă Mihai" — totul infirmă această atribuire.. Lui Sadoveanu, cu care era prieten intim de un deceniu, Iosif nu i-ar fi amintit de „prietenia pe care mi-ai arătat-o în zilele cîte le-am petrecut împreună la Bucureşti" ; de asemenea, nu prozatorului din Moldova avea să-i ceară el, transilvăneanul, să-l pună în legătură cu „Societatea pentru fond de teatru român" de la Braşov, de care Sadoveanu era încă mai departe, în sfîrşit, pe Mihail Sadoveanu — căruia nu i se mai adresa de zece ani cu „dumneata" — nu avea nevoie să-l informeze despre starea de spirit de la Bucureşti, care era aceeaşi în toată ţara: „p-aici — atmosferă apăsătoare, nesiguranţa zilei de mîni, zvonuri de război şi mobilizare... Sadoveanu era mobilizabil, şi a şi fost mobilizat la izbucnirea războiului balcanic. Este limpede că St. O. Iosif se adresează unui transilvănean, cetăţean, pe atunci, al altui stat, ceea ce reiese — dacă mai e nevoie de un argument — şi din plîngerea poetului că nu-şi poate plasa lucrările „din pricina crizei care bîntuie şi la noi". în lipsa unor indicii mai concrete,

nu putem şti cine este acest Mihai d'n Transilvania şi nici dacă a dat vreo urmare cererii poetului. în orice caz, „Societatea pentru fond de teatru român" a achiziţionat lucrarea, chiar cu suma cerută (800 de coroane), după care a şi tipărit-o ***(/.Opere;*** III, p. 894 — 907).

(p. 624) ***Către HORIA PETRA -PETRESCU***

La Muzeul literaturii române: 8150; publicată în *Corcsp.micuță,* p. 462-463.

Pentru motivul invocat la scrisoarea către Ana Chendi, sintem de părere că nici aceasta n-a fost expediată. St. O. Iosif se va fi speriat singur •de violenţa tonului (un simptom maladiv?) cu totul neobişnuită pentru el. Dealtfel, scrisoarea nu e francată şi nu are ştampila poştei.

în calitate de secretar al „Societăţii pentru fond de teatru român", Horia Petra-Petrescu a întocmit raportul asupra traducerii, pe care l-a şi tipărit. Se pare că traducătorul cunoştea obiecţiile referentului şi dintr-o comunicare directă ***(/.Opere,*** III, p. 906 —907). Poate că n-a mai trimis scrisoarea şi pentru motivul că la sfîrşitul primăverii 1913 s-a dus personal la Braşov, ca să încaseze onorariul ***(ibid.,*** p. 907). într-o scrisoare adresată profesorului Ştefan Iosif, curînd după moartea poetului, Horia Petra-Petrescu neagă existenţa vreunui „conflict" între el şi traducătorul lui ***Wilhelm Tell.*** Profesorul dăduse probabil peste scrisoarea fiului său către publicistul din Braşov şi făcuse în vreun fel aluzie la conţinutul ei.

<p. 625) ***Către CORINA IOSIF***

La Muzeul literaturii române - I: 4239, II: 4414, III: 4241; publicate în ***Corespondenţă,*** p. 298 — 299.

I. Nu avem nici un indiciu pentru a data această c.p. trimisă la „Buciumeni, prin Nicoreşti".

(p. 626) ***Către DIMITRIE ONCIUL***

La Biblioteca Academiei R.S.R.: S $\frac{51}{XX}$, publicată în ***Corespondenţă,*** p. 304-306.

Acest ciudat şi trist document — fişă de interes medical pentru starea în care se afla poetul cu nici 24 de ore înainte de moartea sa — a fost timbrat ca o petiţie şi depus la Arhivele statului în ziua de 21 iunie 1913. Pe plicul comercial, portocaliu: „Domnului profesor universitar Dimitrie

Onciul. Confidenţial."; pe marginea scrisorii, o însemnare a directorului Arhivelor statului: „Scris o zi înainte de moartea poetului, care a venit la Arhivele statului şi, negăsindu-mă, mi-a lăsat această scrisoare în plicul alăturat. 23/VI/13 D. Onciul".

Scrisul poetului este normal, ferm, totuşi deosebit de felul lui de a rotunji litere mici, uneori foarte mici, dar perfect lizibile; caracterele se succed mai rar, cu spaţii între cuvinte şi rînduri.

ADDENDA

(p. 629) **Poezii făcute de amicii mei**

La Biblioteca Academiei R.S.R.: ms. 4523; nepublicate.

Trimise de St. O. Iosif, de la Sibiu, lui Aurel Pop, aceste „poezii" ar putea fi ale lui, motiv ce ne determină să le includem aici. Caligrafia este a sa. Poate că sfiala l-a oprit să se declare autor al acestor versuri stîngace.

(p. 630) ***Către MINISTERUL CULTELOR ŞI INSTRUCŢIUNII***

Cererea I, în ***Corespondenţă,*** p. 457; II şi III, în ***Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor,*** II, 1953, p. 230 — 231.

Asupra întregii chestiuni, v. comentariul nostru, referatele şi rezoluţiile de la minister, în ***Opere,*** III, p. 935 — 936.

(p. 631) ***Către NICOLAE*** G•»%£

în ***Studii şi documente literare,*** III, 1932, p. 270.

(p. 632) **ROMANI**

în ***Studii fi documente literare,*** X, 1940, p. 189. Dr. Karl Lueger (1844-1910), primarul Vienei, a vizitat Bucureştii în iunie 1906. Primirea călduroasă ce i s-a făcut s-a datorat atitudinii sale de simpatie faţă de românii din cadrul Imperiului habsburgic.

(p. 633) *Către GEORGE COŞBUC*

La Biblioteca Academiei R.S.R.: S $\frac{}{\text{CCXXIX}}$ > nepublicată.

(p. 633) *Către NICOLAE IORGA*

RĂSPUNS LA O „SOMAŢIE"

în *Sămănătorul,* VII, nr. 5, 27 ianuarie 1908, p. 100.

(p. 634) *Onor UBRĂRIEI-EDtTOARE SOCEC* & C,

La Biblioteca Academiei R.S.R.: S- $\frac{11}{\text{CCXII}}$; nepublicată.

(p. 635) *Către SOCIETATEA SCRIITORILOR ROMÂNI*

în *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor,* II, 1953, p. 229.

Societatea scriitorilor români a luat fiinţă propriu-zis la 2 septembrie 1909, cînd cei patruzeci şi şapte de membri fondatori au ţinut şedinţa de constituire la Liceul „Gheorghe Lazăr" din Bucureşti. Atunci s-au votat statutele şi regulamentul de aplicare. St. O. Iosif a fost ales membru în comitetul al cărui preşedinte devenise Mihail Sadoveanu. Acest comitet a fiinţat pînă în 1911, cînd mandatul de preşedinte i s-a încrodinţat lui Mihai Dragomirescu, cu care foştii „sămănătorişti" nu se aflau în relaţiile cele mai bune. La adunarea generală din noiembrie 1912, s-au iscat polemici violente între participanţi, pe chestiuni personale şi de grup. Pentru a-şi arăta dezaprobarea faţă de spiritul ce părea a se fi înscăunat în societate, M. Sadoveanu, D. Angliei, St. O. Iosif şi alţii au părăsit sala de şedinţe şi şi-au înaintat demisia.

Ciorna scrisorii de demisie a lui St. O. Iosif a fost deci redactată în noiembrie 1912.

(p. 635) **DIX GOANĂ**

în *Flacăra,* I, nr. 24, 31 martie 1912, p. 185, precedată de nota: „Improvizaţie făcută în drumul spre Craiova de poeţii Octavian Goga, St. O. Iosif şi V. Eftimiu şi citită cu un extraordinar succes la balul Teatrului Naţional din Craiova".

împrejurarea in care a fost compusă improvizaţia este evocată t'.e Victor Eftimiu în paginile intitulate *Patru poeţi şi-o poezie. . .* din volumul *Amintiri şi polemici,* Cultura românească, 1942, p. 89 — 91. Grupul de scriitori călătorea spre Craiova, în toamna anului 1911, pentru a asista la un spectacol al Teatrului Naţional. Director al teatrului era Emil Girleanu. Reprezentaţia — de inaugurare — era alcătuită din două piese de V. Eftimiu şi o „apoteoză" a lui Alecsandri. „Pe la Slatina sau Piatra Olt — îşi aminteşte dramaturgul — la una din ferestrele gării — probabil, locuinţa şefului — o tînără femeie privea trenul şi-i urmărea plecarea, cu melancolie. Şi-n ritmul roţilor, cu imaginea acelei tinere femei in suflet, am început să scandăm, cîteştrei: Goga, Iosif şi cu mine, poezia *Nevasta şsjului de gară,* apărută mai tîrziu, sub o semnătură triplă, în revista *Flacăra..."*

Victor Eftimiu adaugă că, după un răstimp, ***A*** intrat în compartiment Cincinat Pavelescu, aflat î;i acelaşi tren. După ce i s-a citit poezia, epigramistul a propus alt final:

„Şi trenuri vin şi pleacă iară
Şi, plictisită-ntr-un tîrziu,
Nevasta şefului de gară
A deraiat c-un macagiu..."

INDICE DE TITLURI

BIBLIOGRAFIE

A. OPERA

I. ÎN PERIODICE

1. *POEZII ORIGINALE*

Antume

Izvorul — Revista școalei, I, nr. 7, mai 1892, p. 269.
Și nn mă vei lăsa... ? — Adevărul, VI, nr. 1293, 14 sept, 1892, p. 2.
Clătinîndu-și. .. — ibid.
O carte... '— Adevărul, VI, nr. 1300, 21 sept. 1892, p. 2.
Epigrame — I. Amicilor; II. Unui pesimist — Adevărul, VI, nr. 1400, 4 ian. 1893, p. 2.
în noaptea. .. — ibid., p. 3.
Este noaptea .. . ibid.
Domnișoarei — Viața, I, nr. 2, 5 dec. 1893, p. 7.
Visul codrului — Viața, I, nr. 3, 12 dec. 1893, p. 4.
Moș-Ajun — Viața, I, nr. 5, 26 dec. 1893, p. 2.
Spre toamnă — Viața, I, nr. 6, 2 ian. 1894, p. 2.
Spre Sin' Vasile — ibid., p. 4.
Spre toamnă — Gazeta săteanului, X, nr. 23 215, 5 ian. 1894, p. 574.
Trei surori — Viața, I, nr. 7, 9 ian. 1894, p. 2.
Cobzarul - Viața, I, nr. 9, 23 ian. 1894, p. 1-2.
Singurătate (Cîntec) — Gazeta săteanului, XI, nr. 1 217, 5 febr. 1894, p. 3.
Ardealul - Viața, I, nr. 11, 6 febr. 1894, p. 7 (semnat: ST. O.I.).
Cînd pisica nu-i acasă — Viața, I, nr. 12, 13 febr. 1894, p. 1.
Zădărnicie — Gazeta săteanului, XI, nr. 3 (219), 5 apr. 1894, p. 81.
O mamă (Din 1848) — Viața, I, nr. 23, 1 mai 1894, p. 4.
Vecinătate — Viața, I, nr. 24, 8 mai 1894, p. 4.
D-a v-ați ascunsclea — Viața, I, nr. 26, 22 mai 1894, p. 2.
Noaptea sub schele — Viața, I, nr. 28, 5 iun. 1894, p. 3.
Paparudele - Viața, I, nr. 37, 23 oct. 1894, p. 7.
Fuit... — Viața, I, nr. 39, 6 noiemb. 1894, p. 8.
Poveste de Crăciun — Viața, I, nr. 46, 25 dec. 1894, p. 7.
April - Viața, I, nr. 48, 8 ian. 1895, p. 7.

Unui amic — Viata, I, nr. 50, 22 ian. 1895, p. 3.
Zi de chef — Viața, II, nr. 1, 12 febr. 1895, p. 6.
Singur — Viața, II, nr. 8, 2 apr. 1895, p. 3.
Visul unui slujbaş — Viața, II, nr. 17, 4 iun. 1895, p. 3.
Sărbătoare — Viața, II, nr. 18, 11 iun. 1895, p. 5.
Furtuna — Viața, II, nr. 28, 5 noiemb. 1895, p. 1—2.
Doar atîta — Viața, II, nr. 30, 19 noiemb. 1895, p. 4.
Goana — Viața, II, nr. 32, 3 dec. 1895, p. 6.
Artişti — Viața, II, nr. 37, 29 ian. 1896, p. 4.
Domnu profesor — Convorbiri literare, XXX, nr. 4, 1 apr. 1896,' p. 919—920.
Vesele semnale — Epoca literară, I, nr. 1, 15 apr. 1896, p. 2 (semnat: M. Patru).
îndoială — Epoca literară, I, nr. 2, 22 apr. 1896, p. 3.
Un voinic şi un cuminte — Epoca literară, I, nr. 6, 20 mai 1896, p. 1 (semnat: M. Patru).
Ruptură — Epoca literară, I, nr. 9, 10 iun. 1896, p. 1 (semnat: M. Patru).
Pasteluri rustice — Povestea vorbei, I, nr. 16, 24 ian. 1897, p. 2.
Adio — Epoca, III, seria II, nr. 469, 4 iun. 1897, p. (scmant: M. Patru).
Convoi de vară — ibid. (semnat: M. Patru).
Eroică hotărîre — Foaia interesantă, I, nr. 25, 29 iun. 1897, p. 3 (semnat: M. Patru).
Cu genele plecate — Epoca, IV, seria II, ed. a 3-a, nr. 752, 2 mai 1898, p. 1.
Suprema consolație — Epoca, IV, seria II, ed. a 3-a, nr. 766, 19 mai 1898, p. 1.
Baladă — Epoca, IV, seria II, nr. 793, 20 iun. 1898, p. 1.
Copil (Fragment) - *Epoca,* ed. a 3-a, nr. 802, 1 iul. 1898, p. 1-2.
Mărgăritare — Floare-albastră, I, nr. 1, 11 oct. 1898, p. 2—3.
Dansau — Floare-albastră, I, nr. 2, 18 oct. 1898, p. 1.
Rozele — Floare-albastră, I, nr. 3, 25 oct. 1898, p. 1.
Cu genele plecate — Floare-albastră, I, nr. 4, 1 noiemb. 1898, p. 4.
îndurare — Floare-albastră, I, nr. 5, 8 noiemb. 1898, p. 1.
Basm neisprăvit — Floare-albastră, I, nr. 7, 22 noiemb. 1898, p. 1.
Zădărnicie — Floare-albastră, I, nr. 8, 29 noiemb. 1898, p. 1.
Sfîrşit de vară — Floare-albastră, I, nr. 10, 13 dec. 1898, p. 4.
învins — Floare-albastră, I, nr. 11, 20 dec. 1898, p. 4.
Isus — Floare-albastră, I, nr. 12, 27 dec. 1898, p. 1.
Vremuri apuse — Floare-albastră, I, nr. 13, 3 ian. 1899, p. 2.
E iarnă — Floare-albastră, I, nr. 15, 17 ian, 1899, p. 1.
Va răsări cindva?... — Floare-albastră, I, nr. 16, 24 ian. 1898, p. 4.
Pribeagul — Floare-albastră, I, nr. 17, 31 ian. 1899, p. 1.
Unui luptător — Floare-albastră, I, nr. 19, 14 febr. 1899, p. 4.

Zadarnic — Floare-albastră, I, nr. 21, 28 febr. 1899, p. 1.
Suprema consolație — Floare-albastră, I, nr. 23, 14 mart. 1899, p. 5.
Elegie — Floare-albastră, I, nr. 24, 21 mart. 1899, p. 4.
Povestea bunicului — Floare-albastră, I, nr. 26, 4 apr. 1899, p. 5.
Cîntec de boem — Floare-albastră, I, seria a II-a, nr. 27, 11 apr. 1899, 2.
Dintr-un basm — Floare-albastră, I, seria a II-a, nr. 28, 18 apr. 1899 4.
Visul — Floare-albastră, I, seria a II-a, nr. 30, 2 mai 1899, p. 1.
Ielele — Floare-albastră, I, seria a II-a, nr. 32, 16 mai 1899, p. 1.
Nopți de vară — Floare-albastră, I, seria a II-a, nr. 33, 23 mai 1899.
Baladă - Familia, XXXV, nr. 21, 23 mai / 4 iun. 1899, p. 242 -243.
Rămas-bun — Floare-albastră, I, seria a Ha, nr. 35, 6 iun. 1899, p. 1.
Adio — Familia, XXXV.nr. 28, 11/23 iul. 1899, p. 325.
învins — ibid.
Revedere - Familia, XXXV, nr. 41, 10/22 oct. 1899, p. 481.
De ziua mea — Pagini literare, voi. II, nr. 5(30), 14 noiemb. 1899, p. 5.
Acolo — Pagini literare, voi. II, nr. 6 (31), 21 noiemb. 1899, p. 5.
O clipă — Pagini literare, voi. II, nr. 7 (32), 28 noiemb. 1899, p. 3.
Romanță — Pagini literare, voi. II, nr. S (33), 5 dec. 1899, p. 2.
Cîntec — Pagini lihrarc, voi. II, nr. 9 (34), 12 dec. 1899, p. 2.
Eroul dela Koniggratz. Poveste ciobănească — Pagini literare, voi. II, nr. 10 (35), 19 dec. 1S99, p. 3.
Moş-Ajun — Pagini literare, voi. II, nr. 11 (36), 26 dec. 1899, p. 5.
La Tudor Vladimirescu — Raport anual al gimnaziului real „Tudor Vladimirescu", Tg. Jiu, 1899, p. 25—26.
Toamnă — Pagini literare, voi. II, nr. 13 (38), 9 ian. 1900, p. 4.
La mormîntul unui poet — Pagini literare, voi. II, nr. 17 (42), 6 febr. 1900, p. 2.
Noapte — Convorbiri literare, XXXIV, nr. 2, 15 febr. 1900, p. 81-82.
Cîntece: I. Cosaşul; II. Drumețul — ibid., p. 82—83.
Nucul — Pagini literare, voi. II, nr. 19 (44), 20 febr. 1900, p. 7.
Cîntece: I. Cosaşul; II. Drumețul — ibid.
La fereastră — Pagini literare, voi. II, nr. 20 (45), 27 febr. 1900, p. 2.
Străin — Pagini literare, voi. II, nr. 22 (47), 12 mart. 1900, p. 4.
Cerşetorii — Pagini literare, voi. II, nr. 23 (48), 19 mart. 1900, p. 2.
Visul - Familia, XXXVI, nr. 12, 19 mart. / 1 apr. 1900, p. 135.
Fulgii - Pagini literare, voi. II, nr. 24 (49), 26 mart. 1900, p. 2.
Furtuna — Familia, XXXVI, nr. 15 9/22 apr. 1900, p. 172.
La cules — Convorbiri literare, XXXIV, nr. 4, 15 apr. 1900, p. 257.
Bunica — Convorbiri literare, XXXIV, nr. 8, 15 aug. 1900, p. 627.
La pindă (Fragment) — *Convorbiri literare,* XXXIV, nr. 9, 15 sept. 1900, p. 721-722.

Visează codrul — Literatură şi arta română, IV, nr. 12, 25 oct. 1900, p. 769 — 770.

Apa morţilor — ibid., p. 771.

Haiducul — Convorbiri literare, XXXIV, nr. 12, dec. 1900, p. 1041—1042.

Frumoasa Irina — Literatură şi artă română, V, nr. 2, 25 dec. 1900, p. 85—86*

Tudor Vladimirescu — Calendarul „Minervei" pe anul 1901, p. 50.

Bunica, II — Convorbiri literare, XXXV, nr. 3, 1 mart. 1901, p. 193.

De ziua mea — Convorbiri literare, XXXV, nr. 5, 1 mai 1901, p. 385—386.

Veselie — ibid., p. 386.

Cucoarele — ibid., p. 387.

Cobzarul — ibid., p. 387—388.

Novacii — Literatură şi artă română, V, nr. 7, 25 mai 1901, p. 437.

Cîntece — Convorbiri literare, XXXV, nr. 9, 1 sept. 1901, p. 768 — 772.

Cronicarii — ibid., p. 773.

Boierii — ibid., p. 774.

Umbre: Lăutarul — Curierul literar, I, nr. 1, 7 oct. 1901, p. 4.

Răzmeriţă — ibid.

Reînviere — Curierul literar, I, nr. 2, 14 oct. 1901, p. 1.

Epigramatice — ibid., p. 5 (semnat S.).

Sonete din călătorie: Adio — Curierul literar, I, nr. 3, 21 oct. 1901, p. 1.

In treacăt — ibid.

Mansarda — Curierul literar, I, nr. 4, 28 oct. 1901, p. 7.

Amurgul — ibid.

Sonete I, II — Convorbiri literare, XXXV, nr. 11, 1 noiemb. 1901, p. 961—962.

Dimineaţa - Curierul literar, I, nr. 5, 4 noiemb. 1901, p. 1.

Către tinerii poeţi — Semănătorul, I, nr. 1, 2 dec. 1901, p. -9.

Tulnicul lui Pintea — Din popor — *Semănătorul,* I, nr. 2 9 dec. 1901- p. 19-20.

în parc — ibid., p. 23 (semnat: I, Darie).

Sonet — Semănătorul, I, nr. 3, 16 dec. 1901, p. 35.

Poezia — Semănătorul, I, nr. 4, 23 dec. 1901, p. 59.

De urît — Semănătorul, I, nr. 5, 30 dec. 1901, p. 69.

în atelier — ibid., p. 70.

Steaua — ibid., p. 77 (semnat: I. Darie).

Pastel — Calendarul „Minervei" pe anul 1902, IV, p 132.

Doina — ibid., p. 157.

Poezia — Convorbiri literare, XXXVI, nr. 1, 1 ian. 1902, p. 1.

Un cîntec — Semănătorul, I, nr. 6, 6 ian. 1902, p. 85.

De sărbători — Semănătorul, I, nr. 7, 13 ian. 1902, p. 100.

Carnavalul—ibid,. p.11.

Dedicaţie — Semănătorul, I, nr. 9, 27 ian. 1902, p. 131.

A fost odată... — Convorbiri literare, XXXVI, nr. 2, 1 febr. 1902, p. 97—102.

Imitaţie — Semănătorul, I, nr. 10, 3 febr. 1902, p. 153 (semnat: I.D.).

Frumoasa Irina — Semănătorul, I, nr. 11, 10 febr. 1902, p. 164— 166.

Pastel — Semănătorul, I, nr. 12, 17 febr. 1902, p. 183.

Cîntec — Semănătorul, I, nr. 13, 24 febr. 1902, p. 198.

Cîntec vechi — Semănătorul, I, nr. 14, 3 mart. 1902, p. 210—211.

Ielele — ibid., p. 222—223 (semnat: I. Darie).

La pîndă — Semănătorul, I, nr. 15, 10 mart. 1902, p. 234—235.

Cîntec — ibid., p. 239.

Codrului — ibid., (semnat: I. Darie).

Eroul de la Koniggraiz — Semănătorul, nr. 19, 5 apr. 1902, p. 296 — 297-

Cronicarii — Semănătorul, I, nr. 25, 19 mai 1902, p. 394.

Amintire — Semănătorul, nr. 26, 26 mai 1902, p. 410.

Ideal — Sămănătorul, I, -/ol II, nr. 27, 29 sept. 1902, p. 14.

Lebăda - Sămănătorul, I, voi. II, nr. 28, 6 oct. 1902, p. 30—31.

Apus — Sămănătorul, I, voi. II, nr. 29, 13 oct. 1902, p. 47.

Năframa — Sămănătorul, I, voi. II, nr. 30, 20 oct. 1902, p. 49.

Pastel — Sămănătorul, I, voi. II, nr. 32, 3 noiemb. 1902, p. 87.

Melancoliei — Sămănătorul, I, voi. II, nr. 33, 10 noiemb. 1902, p. 107

Poveste — Sămănătorul, I, voi. II, nr. 34, 17 noiemb. 1902, p. 119—123.

Fintîna vrăjită — Sămănătorul, I, voi. II, nr. 35, 24 noiemb. 1902, p. 129— 130.

Colindă — Din popor — Sămănătorul, I, voi. II, nr. 39, 22 dec. 1902, p. 193.

Sărbătoare — Sămănătorul, I, voi. II, nr. 40, 29 dec. 1902, p. 223 — 224 (semnat: I. Darie).

Pintea — Calendarul „Minervei", pe 1903, V, p. 104— 105.

Pastel — Sămănătorul, II, nr. 1, 5 ian. 1903, p. 1.

Domniţa — ibid. p. 8 (semnat: I. Darie).

Copil — Sămănătorul, II, nr. 2, 12 ian. 1903, p. 25 (semnat: I. Darie).

Harpisiul — Sămănătorul, II, nr. 3, 19 ian. 1903, p. 45—46.

La Luvru — Sămănătorul, II, nr. 8, 23 febr. 1903, p. 127.

Spre primăvară — Sămănătorul, II, nr. 10, 9 mart. 1903, p. 152— 153.

Gruia — Sămănătorul, II, nr. 14, 6 apr. 1903, p. 222—223.

Pastel — Sămănătorul, II, nr. 17, 27 apr. 1903, p. 260.

Ciobănaşul— Sămănătorul, II, nr. 18, 4 mai 1903, p. 276.

Credinţe — Sămănătorul, II, nr. 20, 18 mai 1903, p. 308.

Copil sărman — Sămlnătorul, II, nr. 21, 25 mai 1903, p. 321.

Rugă — Sămănătorul, II, nr. 23, 8 iun. 1903, p. 358 (semnat: I. Darie).

Pentru ce ne-am teme ?. . . — Sămănătorul, II, nr. 25, 22 iun. 1903, p. 382.

Apus — *Sămănătorul,* II, nr. 28, 13 iul. 1903, p. 448.
Icoane din Carpaţi (Prolog) — *Voinţa naţională,* XX, nr. 5490, ed. a 2-a^ 20 iul. *12* aug. 1903, p. 1.
Cîntec — *Sămănătorul,* II, nr. 30, 27 iul. 1903, p. 470.
Din culmea Vîrfului cu Dor — *Sămănătorul,* II, nr. 31,3 aug. 1903, p. 497*
Apus (Fragment) — *Sămănătorul,* II, nr. 33, 17 aug. 1903, p. 523.
Cîntecul (Reminiscenţă) — *Sămănătorul,* II, nr. 35, 31 aug. 1903, p. 554.
Cufruntea-n mina albă.. . — *Sămănătorul,* II, nr. 37, 14 sept. 1903, p. 589.
Scrisoare (Fragment) — *Voinţa naţională,* XX, nr. 5537, ed. a 3-a, 18 sept. / 1 oct. 1903, p. 1. '
Ceas divin — *Voinţa naţională,* XX, nr. 5543, ed. a 3-a, 25 sept. / 8 oct. 1903, p. 1.'
Motive din popor — *Sămănătorul,* II, nr. 44, 2 noiemb. 1903, p. 702.
Robul (Baladă) — *Sămănătorul,* II, nr. 50, 14 dec. 1903, p. 790.
Singur — *Voinţa naţională,* XX, nr. 5617, 25 dec. 1903/7 ian. 1904, p. 1_
Isus — *Sămănătorul,* II, nr. 52, 28 dec. 1903, p. 822.
Apus — *S.T.R.* — publicaţie anuală a Societăţii turiştilor români, 1904, p. 10.
Fîntîna vrăjită — *Calendarul „Minervei"* pe anul 1904, p. 203.
Cîmpul Libertăţii — *Luceafărul,* III, nr. 1, 1 ian. st. v. 1904, p. 18.
La gura peşterii — *Sămănătorul,* III, nr. 1, 4 ian. 1904, p. 9— 10.
Cîmpul Libertăţii — *Voinţa naţională,* XXI, nr. 5623, ed. a 4-a, 4/17 ian. 1904, p. 1.
Cîmpul Libertăţii — *Tribuna* (Arad), VIII, nr. 10, 11 ian. 1904, p. 6.
Doi voinici — *Sămănătorul,* III, nr. 4, 25 ian. 1904, p. 55—56.
Bolnav — *Sămănătorul,* III, nr. 5, 1 febr. 1904, p. 69.
Sonet — *Luceafărul,* III, nr. 4, 15 febr. st. v. 1904, p. 95.
Terţine — *Sămănătorul,* III, nr. 8, 22 febr. 1904, p. 117—118.
S-a-nnoptat — *Sămănătorul,* III, nr. 9, 29 febr. 1904, p. 141.
Icoane vechi: A. Pann — *Sămănătorul,* III, nr. 11, 14 mart. 1904, p. 164,
Pe deal — *Sămănătorul,* III, nr. 12, 21 mart. 1904, p. 192.
Haiducul — *Voinţa naţională,* XXI, nr. 5692, 28 mart. / 10 apr. 1904, P- 2.
Dorm visurile tale. . . — *Sămănătorul,* III, nr. 14, 4 apr. 1904, p. 217.
Cîntec — *Sămănătorul,* III, nr. 15, 11 apr. 1904, p. 229.
Niimberg — *Sămănătorul,* III, nr. 17, 25 apr. 1904, p. 270.
Cîntec — *Tribuna,* VIII, nr. 85, 2/15 mai 1904, p. 3 (nesemnat).
S-a-nnoptat — *Tribuna,* VIII, nr. 91, 11/24 mai 1904, p. 2 (nesemnat).
Doi voinici — *Tribuna,* VIII, nr. 94, 16/29 mai 1904, p. 3.
La gura peşterii — ibid., p. 8.
Poveste — *Sămănătorul,* III, nr. 24, 13 iun. 1904, p. 378-379.

Ştefan-Vodă (Fragment) — *Sămănătorul,* III, nr. 27, 4 iul. 1904, p. 421—422.
Cîntec — *Sămănătorul,* III, nr. 31, 1 aug. 1904, p. 481.
Podul-înalt — *Sămănătorul,* III, nr. 45, 7 noiemb. 1904, p. 708 — 710.
Ştefan-Vodă (Fragment) — *Luceafărul,* III, "nr. 22—23, 1 dec. st. v. 1904, p. 373.
Din culmea Vîrfului cu Dor — *Anuarul Societăţii turiştilor români,* voi. II/ 1904-1905, p. 24.
Cu fruntea-n mina albă. . . — ibid., p. 25.
Motive din popor — *Calendarul „Minervei"* pe 1905, p. 176.
Podul-înalt - ibid., p. 209-211.
Lui Stans — *Sămănătorul,* IV, nr. 2, 9 ian. 1905, p. 20.
Sonet — *Sămănătorul,* IV, nr. 7, 13 febr. 1905, p. 100.
Zmeoaica — *Sămănătorul,* IV, nr. 8, 20 febr. 1905, p. 116—117.
La Vaslui, la Curtea Nouă — *Convorbiri literare,* XXXIX, nr. 4, apr. 1905, p. 290-291.
Craiul Albert — *Sămănătorul,* IV, nr. 16, 17 apr. 1905, p. 244.
Visul lui Ştefan cel Mare — *Sămănătorul,* IV, nr. 19, 8 mai 1905, p. 304— 305.
Icoane vechi: Cîrlova — *Sămăuătcrul,* IV, nr. 31, 31 iul. 1905, p. 544.
Legendă — *Sămănătorul,* IV, nr. 32, 7 aug. 1905, p. 546.
Unui critic — *Sămănătorul,* IV, nr. 42, 16 oct. 1905, p. 778.
Sonete răzleţe — *Sămănătorul,* IV, nr. 49, 4 dec. 1905, p. 905.
Sonete — *Sămănătorul,* IV, nr. 51, 18 dec. 1905, p. 946.
Sonet — *Calendarul „Minervei"* pe anul 1906, p. 59.
Pentru ce ne-am teme? — ibid., p. 167.
Doi prieteni — *Sămănătorul,* V, nr. 6, 5 febr. 1906, p. 117.
Strofe — *Sămănătorul,* V, nr. 42, 15 oct. 1906, p. 825.
Cîntece — *Sămănătorul,* V, nr. 43, 22 oct. 1906, p. 854.
Recunoştinţa — *Sămănătorul,* V, nr. 44, 29 oct. 1906, p. 863 (semnat: I. Darie).
Sonet - ibid., p. 868.
Sfat — ibid. (semnat: I.D.).
Şincai — *Sămănătorul,* V, nr. 47, 19 noiemb. 1906, p. 924.
Cîntec de leagăn — *Sămănătorul,* V, nr. 52, 24 dec. 1906, p. 1027.
Eu n-am covoare-n Persia ţesute — *Calendarul „Minervei"* pe anul 1907, p. 113.
Sonet modem — *Sămănătorul,* VI, nr. 4, 21 ian. 1907, p. 65.
Dojana — *Sămănătorul,* VI, nr. 11, 11 mart. 1907, p. 205—206.
Rugăciune — *Sămănătorul,* VI, nr. 12, 18 mart. 1970, p. 221.
Somnul lui Corbea — *Sămănătorul,* VI, nr. 17— 18, 20 apr. 1907, p. 357— 358.

Catren — *Sămănătorul,* VI, nr. 29, 15 iul. 1907, p. 612 (semnat: D.).
O viață — *Sămănătorul,* VI, nr. 32, 5 aug. 1907, p. 671—674.
Zorile (dramă istorică în 2 acte) (Fragment) — *Sămănătorul,* VI, nr. 39» 23 sept. 1907, p. 815-818.
Amiază — *Sămănătorul,* VI, nr. 43, 21 oct. 1907, p. 892.
Unui tînăr — *Sămănătorul,* VI, nr. 44, 28 oct. 1907, p. 909.
Cîntec de leagăn — *Calendarul „Minervei"* pe anul 1908, X', p. 206.
Pesimistul — *Viața românească,* III, nr. 2, febr. 1908, p. 239.
Primăverii — *Sămănătorul,* VIII, nr. 8, 17 febr. 1908, p. 141.
Inşiră-te mărgăritare. .. — *Sămănătorul,* VII, nr. 9, 24 febr. 1908, p. 170—171.
Inşiră-te mărgăritare... — *Gazeta Transilvaniei,* LXXI, nr. 48, 29 febr. / 13 mart. 1908, p. 5-6.
Truditul — *Viața românească,* IV, nr. 2, febr. 1909, p. 204.
Pomul jantaziei — *Minerva,* I, nr. 69, 23 febr. 1909, p. 1.
Pomul jantaziei — *Cumpăna,* I, voi. I, nr. 15, 5 mart. 1910, p. 232.
Romanță veche — *Calendarul „Minervei"* pe 1911, XIII, p. 56.
Cîntec sfînt. Corinei — *Tribuna,* XV, nr. 81, 10/23 apr. 1911, p. 2.
Cîntece (Nataliei): I. Plăsmuiri din basme. .. ; II. In ochii tăi.. . ; III, Te duci... — *Viața românească,* VI, nr. 5, mai 1911, p. 197— 199.
Clopotele din Nurnberg — *Ramuri,* VI, nr. 18, 19, 20, mai, iun., iul. 1911, p. 364-365.
Cu ochii tăi... — *Viața românească,* VI, nr. 8, aug. 1911, p. 173.
Elegie - ibid., p. 174- 175.
De profundis — ibid., p. 176.
Ad tnortem — ibid., p. 177.
Bolnav — *Luceafărul,* X, nr. 15—17, aug. — sept. 1911, p. 335.
Cîntărețul — *Luceafărul,* X, nr. 18, 16 sept. 1911, p. 398.
Trec nopțile — ibid.
Nopți de veghe — ibid.
Scrisoare lui Goga — *Viața românească,* VI, nr. 10, oct. 1911, p. 55—56.
Toamnă — *Flacăra,* I, nr. 1, 22 oct. 1911, p. 2.
Cîntece (Aceleiaşi): I. O, vremea...; II. O, zboară iar...; III. Cînd mă gîndesc...; IV. Mi-e dor de-un vis... — *Viața românească,* VI, nr. 11, noiemb. 1911, p. 161-164.
înmormîntare — *Flacăra,* I, nr. 4, 12 noiemb. 1911, p. 25.
Şi dacă vii... — *Flacăra,* I, nr. 8, 10 dec. 1911, p. 58.
Noapte înstelată — *Almanahul scriitorilor romîni* ps anul 1912, I, p. 108 — 109.
Pax — *Calendarul „Minervei"* pe anul 1912, XIV, p. 108.
Fîntîna vrăjită — *Almanahul scriitorilor de la noi,* I, 1912, p. 180—181.

Unui tînăr — *Ramuri,* VII, nr. 1, 1 ian. 1912, p. 2.
Cîntecelor — *Luceafărul,* XI, nr. 1, voi. I, 1 ian. 1912, p. 3.
O viață — *Freamătul,* II, nr. 1—3, ian.—mart. 1912, p. 18—21.
Sonet — *Flacăra,* I, nr. 12, 7 ian. 1912, p. 89.
Se-ntorc iar zilele noroase — *Luceafărul,* XI, voi. I, nr. 3, 15 ian. st. v. 1912, p. 65.
Cîntec de primăvară — *Luceafărul,* XI, voi. I, nr. 5, 29 ian. st. v. 1912, p. 104.
Sonet — *Viața românească,* VII, nr. 2, febr. 1912, p. 249.
Mandolinate — ibid., p. 250 — 252.
Cîntecul Horelor — *Flacăra,* I, nr. 20, 3 mart. 1912, p. 155.
Sonet — *Luceafărul,* XI, voi. I, nr. 11, 11 mart. st. v. 1912 212.
Resurrexit — *Flacăra,* I, nr. 23, 24 mart. 1912, p. 177.
Cîntec de beție — *Flacăra,* I, nr. 26, 12 apr. 1912, p. 209.
Cîntec — *Luceafărul,* XI, voi. I, nr. 18, 29 apr. st. v. 712, p. 331.
Strofe — *Luceafărul,* XI, voi. I, nr. 19, 6 mai st. v. 1912, p. 348.
într-o seară de bal — ibid.
Veteranul — *Flacăra,* I, nr. 32, 26 mai 9112, p. 250.
Vierița — *Viața românească,* VII, nr. 5—6, mai-iun. 1912, p. 246.
In hostes — ibid., p. 247.
După boală — ibid., p. 247.
Cîntece - ibid., p. 248-249.
Vara-i pe sfîrşite — *Flacăra,* I, nr. 47, 8 sept. 1912, p. 370.
Imn — *Flacăra,* I, nr. 52, 13 oct. 1912, p. 409.
Amintire — *Flacăra,* II, nr. 4, 10 noiemb. 1912, p. 25.
La arme! — *Flacăra,* II, nr. 8, 8 dec. 1912, p. 57.
Cîntec — *Viața românească,* VIII, nr. 1, ian. 1913, p. 32.
Duram un vis... — *Ramuri,* VIII, nr. 1, 1 ian. 1913, p. 10.
Cîntecul sergentului — *Flacăra,* II, nr. 13, 12 ian. 1913, p. 97.
Cîntecul sergentului — *Flacăra,* II, nr. 14, 19 ian. 1913, p. 110.
Cîntecul steagului — *Flacăra,* II, nr. 17, 9 febr. 1913, p. 129.
Cîntec - *Ramuri,* VIII, nr. 4, 15 febr. 1913, p. 119.
Amintire — *Lumina literară,* I, nr. 2, 25 febr. 1913, p. 1.
Spre ideal — *Ramuri,* VIII, nr. 5, 1 mart. 1913, p. 133.
Romanță — *Flacăra,* II, nr. 20, 2 mart. 1913, p. 154.
Grădina Hesperidelor — *Ramuri,* VIII, nr. 6, 15 mart. 1913, p. 171.
Meduza (Poem dramatic) — *Flacăra,* II, nr. 22, 16 mart. 1913, p. 169— 170.
Imnul muncii — *Flacăra,* II, nr. 24, 30 mart. 1913, p. 185.
Cîntec — *Ramuri,* VIII, nr. 7-8, 1-15 apr. 1913, p. 207.
Acolo... - *Flacăra,* II, nr. 26, 13 apr. 1913, p. 202.
Cîntec — *Luceafărul,* XII, nr. 8, 16 apr. st. v. 1913, p. 257.

Voievodul - *Flacăra,* II, nr. 27, 20 apr. 19)3, p. 209.
O clipă — *Flacăra,* nr. 28, 27 apr. 1913, p. 219.
Cîntec — *Viața românească,* VIII, nr. 5, mai 1913, p. 206.
Finis - *Flacăra,* II, nr. 30, 11 mai 1913, p. 233.
Asemeni unui trandafir — ibid.
Ah, somnul! - *Ramuri,* VIII, nr. 10-11, 15 mai - 1 iun. 1913, p. 290.
Cîntec — *Lumina literară,* I, nr. 6—7, 1 iun. 1913, p. 4.
Sărmane flori — ibid., p. 5.
Cîntec — *Luceafărul,* XIII, nr. 11, 1 iun. st. v. 1913, p. 341.
Cum te-am iubit — *Flacăra,* II, nr. 33, 1 iun. 1913, p. 259.
Pastel — *Viața românească,* VIII, nr. 6, iun. 1913, p. 339.
Către lună — *Flacăra,* II, nr. 35, 15 iun. 1913, p. 273.
După o cetire, din Eminescu.. . — *Flacăra,* II, nr. 35, 22 iun. 1913, p. 282.

Postume

Iniîiul cîntec — *Zburătorul,* I, nr. 5, 1 sept. 1913, p. 33.
înttiul cîntec — *Junimea literară,* X, nr. 7 şi 8, 1913, p. 114.
Intîiul cîntec — *Flacăra,* II, nr. 48, 14 sept. 1913, p. 377.
Rugăciune (Ultima poezie) — *Flacăra,* III, nr. 3, 2 noiemb. 1913, p. 25.
Inedite: *Cel din urmă adio, Amurg de. duminică (Reminiscență)* — *Flacăra,* III, nr. 13, 11 ian. 1914, p. 105.
Tăcere (Postumă) — *Flacăra,* IV, nr. 11, 27 dec. 1914, p. 65.

2. PROZA

Antume

O zi di sărbătoare — *Adevărul,* VI, nr. 1473, 22 mart. 1893, p. 3, (semnat: St. O. I.).
Cerşetorii — ibid. (semnat: St. O. I.).
Dantele — *Viața,* I, nr. 4, 19 dec. 1893, p. 7.
„Lume mincinoasă. .." — *Gazeta săteanului,* XI, nr. 4 (220), 5 mai 1894, p. 119-120.
Din copilărie — *Viața,* 1, nr. 40, 13 noiemb. 1894, p. 6 (semnat: Ștefan).
Victimă — *Viața,* II, nr. 18, 11 iun. 1895, p. 6—7 (semnat: St. O. I.).
Monumentul — *Viața,* nr. 26, 22 oct. 1895, p. 6—7.
Victimă — *Pagini literare,* voi. III, nr. 2 (52), 16 apr. 1896, p. 5 (semnat: I).
Tinerimea artistică — *Calendarul „Minervei"* pc anul 1903, p. 92—94.
Monumentul — *Sămănătorul,* II, nr. 12, 23 mart. 1903, p. 178— 179.
„Opinca romznească" — *Voința națională,* XX, ed. a 3-a, nr. 5512, 1 / 30 aug. 1903, p. 1-2.

Răgutele — *Voința națională,* XX, 5519, 26 aug. /9 sept. 1903, p. 1.
„Lume mincinoasă..." — *Voința națională,* XX, nr. 5526, ed. a 3-a, 4/ 17 sept. 1903, p. 1.
Poetul persan Saadi — *Albina,* VIII, nr. 4, 24 oct. 1904, p. 94—97.
în treacăt: „Cercul liber" — *Sămănătorul,* VI, nr. 40, 30 sept. 1907, p. 825—926.
Sully Prudhomme — ibid., p. 831—833 (semnat: St. O. I.).
„Sanda". Reflecțiile unui spectator — *Sămănătorul,* VIII, nr. 10, 2 mart. 1908, p. 198-200.
Corul „Minervei" — *Sămănătorul,* nr. 11, 9 mart. 1908, p. 216—217.
Un arivist — *Cumpăna,* I, voi. I, nr. 2, 4 dec. 1909, p. 27—28.
Carnetul unui poet. Pe gînduri — *Cumpăna,* I, voi. I, nr. 18, 26 mart. 1910, p. 290-291 (semnat: Delabîrsa).
Cum scrie Caragiale (Amintire) — *Flacăra,* I, nr. 16, 4 febr. 1912, p. 121—122.
însemnări — *Lumina literară,* I, nr. 3, 17 mart. 1912, p. 5.
O amintire. Caragiale — *Luceafărul,* XII, nr. 12, 16 iun. st. v. 1913, p. 377—378.

Postume

Wilhelm Tell şi Avram lancu — *Flacăra,* III, nr. 20, 1 mart. 1914, p. 162 — 163.
Ion Păun — *Studii şi cercetări de. istorie literară şi jolclor,* II, 1953, p. 224 — 226.

3. TĂLMĂCIRI

Antume

Craiul ielelor (Baladă după Goethe) — *Revista şcoalei,* I, nr. 8, iun. 1892, p. 304-305.
Cit e lumea (După Petofi) — *Adevărul,* VI, nr. 1400, 4 ian. 1893, p. 3.
Dacă vine primăvara (După Petofi) — *Viața,* I, nr. 4, 19 dec. 1893, p. 4.
Smintitul (Rapsodie de Petofi) — *Viața,* I, nr. 8, 16 ian. 1894, p. 4.
în cer (Imitație) - *Viața,* I, nr. 27, 29 mai 1894, p. 2.
Poveste (Imitație) - *Viața,* I, nr. 35, 9 oct. 1894, p. 3-4.
Loreley (După Heine) — *Viața,* nr. 43, 4 dec. 1894, p. 2 (semnat: St.O.I.).
Grenadirii (Heinrich Heine) — *Viața,* I, nr. 45, 18 dec. 1894, p. 7.
Sonet (După Heine) — *Viața,* I, nr. 46, 25 dec. 1894, p. 4 (semnat: Abel).
Trei sonete (După Heine) — *Viața,* I, nr. 47, 1 ian. 1895, p. 7.
Izbăvire (După Goethe) - *Viața,* I, nr. 48, 8 ian. 1895, p. 4 (semnat: S.).

Stelele (Heine) — *Viața,* I, nr. 48, 8 ian. 1895, p. 6 (semnat: St.O.I.).
Noapte (După Heine: *Heimkehr,* 73) — *Viața,* I, nr. 49, 15 ian. 1895, p. 7.
Ucenicul vrăjitor (După Goethe) — *Viața,* I, nr. 51, 29 ian. 1895, p. 4 (semnat: S.).
Di» *Heine* — *Viața,* I, nr. 52, 6 febr. 1895, p. 2 (semnat: S.).
Craiul ielelor (Goethe) — ibid., p. 3 (semnat: S.).
Ce tristă (Din Heine) - *Viața,* II, nr. 2, 19 febr. 1895, p. 6.
Prolog (Din Heine: *Reîntoarcerea)* — *Viața,* II, nr. 3, 26 febr. 1895, p. 4.
Mănușa (După Schiller) — *Viața,* II, nr. 4, 5 mart. 1895, p. 2. (semnat: St.O.I.).
Din Heine — ibid., p. 6 (semnat: S.).
Copila din străini (Traducere liberă după Schiller) — *Viața,* II, nr. 5, 12 mart. 1895, p. 4 (semnat: St.O.I).
Amurg (Heine: *Heimkehr,* 7): *Viața,* II, nr. 6, 19 mart. 1895, p. 5 (semnat: S.).
Eram copii (Heine: *Heimkehr,* 41) — *Viața,* II, nr. 8, 2 apr. 1895, p. 7 (semnat: S.).
Primăvara nouă (După Hjine) — *Viața,* II, nr. 10, 16 apr. 1895, p. 7—8.
Cîntec vechi (Din Heine) — *Viața,* II, nr. 11, 23 apr. 1895, p. 3 (semnat: St.O.I.).
Mugur, mugur, mugurel (Imitație) — *Viața,* II, nr. 12, 30 apr. 1895, p. 4 (semnat: Abel).
Ştiam de mult (După Heine) — *Viața,* II, nr. 13, 7 mai 1895, p. 3 (semnat: O.).
Din Heine — *Viața,* II, nr. 24, 8 oct. 1895, p. 8.
Pleacă! (Din Heine) — *Viața,* II, nr. 25, 15 oct. 1895, p. 8.
Heine — *Viața,* II, nr. 26, 22 oct. 1895, p. 4 (semnat: I.).
Toamnă (Traducere) — *Viața,* II, nr. 33, 10 dec. 1895, p. 6.
Iubitei (După Petofi) — ibid. (semnat: S.).
Apostolul. (Poemă) (Alexandru Petofi) — *Viața,* II, nr. 34, 17 dec, p. 2—4; nr. 35, 22 dec 1895, p. 3-7; nr. 35, 21 ian., p. 6-7; nr. 37,28 ian. 1896, p. 6-7.
Din Petofi — *Epoca literară,* I, nr. 7, 27 mai 1896, p. 2 (nesemnat).
Romanță (Din poezia populară mighiară) — *Epoca literară,* I, nr. 8, 3 iun. 1896, p. 2 (nesemnat).
Epigramatice (După Lessing) — *Adevărul ilustrat,* II, nr. 20, 15 iul. 1896, p. 6.
Iubitei (După Petofi) — *Lumea nouă literară şi ştiințifică,* II, nr. 42, 25 aug. 1896, p. 3.
Sonet (Heine) — *Adevărul ilustrat,* II, nr. 26, 26 aug. 1896, p. 2.
Consilii (Heine) — *Adevărul ilustrat,* II, nr. 27, 2 sept. 1896, p. 3.
Primăvara (Heine) — *Adevărul ilustrat,* II, nr. 28, 9 sept. 1896, p. 3.

Vintului (Lenau) — *Adevărul ilustrat,* II, nr. 31, 30 sept. 1896, p. 6.
Soarelui (După Petofi) — *Adevărul ilustrat,* II, nr. 32, 7 cct. 1896, p. 3.
în tindă am intrat. .. (Din Petofi) — *Povestea vorbei,* I, nr. 1, 10 oct. 1896, p. 4.
Vîntul (După Lenau) — *Povestea vorbei,* I, nr. 2, 17 oct. 1896, p. 4.
Poveste veche (Din Heine) — *Revista „Tinerimea română",* XIV, nr. !• noiemb. 1896, p. 121.
Arborii-nfloriți (Din Heine) — ibid., p. 130.
La marginea satului (După A. Petofi) — *Povestea vorbei,* I, nr. 6, 14 noiemb. 1896, p. 2.
Prevestire (Lenau) — *Povestea vorbei,* nr. 7, 21 noiemb. 1896, p. 6.
S-a revărsat rîul (După Petofi) — *Povestea vorbei,* I, nr. 8, 28 noiemb. 1896, p. 3.
Pastel (După Petofi) — ibid., p. 7.
Planuri de prisos (Petofi) — *Adevărul ilustrat,* II, nr. 43, 23 dec. 1896, p. 2.
Vîntul dimineții (Longfellow) — *Povestea vorbei,* I, nr. 15, 17 ian. 1897, p. 3.
Cel din urmă oaspe (Platen) — *Foaia interesantă,* I, nr. 25, 29 iun. 1897, p. 2 (semnat: M. Petru).
Un vis (Lermontoff) — *Foaia interesantă,* I, nr. 26, 6 iul. 1897, p. 3 (semnat: M. Patru).
Excelsior! (Longfelloff) — ibid., p. 6 (semnat: M. Patru).
Cavalerul Olaf (Baladă nordică de Heine) — *Epoca,* seria II, IV, nr. 703, ed. a 3-a, 5 mart. 1898, p. 1.
Trei feciori (După Petcfi) — *Epoca,* seria II, IV, nr. 732, ed. a 3-a, 9 apr. 1898, p. 1.
Primăvară nouă; în vis părea la nuntă. .. ; Ca visurile-ntunecate. . . (Poezii de Heine) — *Epoca,* seria II, IV, nr. 760, 12 mai 1988, p. 1.
Visul lui Aeneas — *Epoca,* seria II, IV, nr. 770 — 120, ed. a 3-a, 24 mai 1898, p. 1-2.
I. Mi-e inima tristă. . . ; II. Amurg; III. Tu nu vezi. . . ; IV. în zori de ziuă rătăcesc; V. în saloane de pictură (Poezii din Heine; traduceri libere) — *Epoca,* seria II, IV, nr. 775—125, ed. a 3-a, 31 mai 1898, p. 1.
Vîntul (Din Petofi) - *Epoca,* seria II, IV, nr. 783, ed. a 3-a, 9 iun. 1898, p. 1.
VI. Copii; VII. în amurg; VIII. Pe pustiul țărm al mării; IX. Icoane din trecut; X. Iubito, cînd tu vei dormi... (Poezii din Heine; traduceri libere) — *Epoca,* seria II, IV, nr. 811, ed. a 3-a, 11 iul. 1898, p. 1-2.

Copila din străini; Mănuşa (Fr. Schiller) — *Epoca,* seria II, IV, nr. 817, ed. a 3-a, nr. 817, 18 iul. 1898, p. 1.

Tabloul din Sais (După Schiller) — *Epoca,* seria II, IV, nr. 895—288, ed. a 3-a, 18 oct. 1898, p. 1.

De-aşfi rege; Iubire; Aşteptare (Din literatura populară maghiară) — *Floare-albastră,* I, nr. 6, 15 noiemb. 1898, p. 4.

Cîntece: Prevestire; Iubire; Aşteptare (Din literatura populară maghiară) — *Epoca,* seria II, IV, nr. 921/3*14,* 16 noiemb. 1898, p. 1.

Profeţie (După Petofi) — *Floare-albastră,* I, nr. 9, 6 dec. 1898, p. *4.*

Nimfele (După HMne) — *Floare-albastră,* I, nr. 14, 10 ian. 1899, p. 4.

Susănica; Fata crîşmarului; în cer (Poezii populare maghiare) — *Floare' albastră,* I, nr. 18, 7 febr. 1899, p. 4.

Gelozie (După Haine) — *Floare-albastră,* I, nr. 20, 21 febr. 1899, p. 4.

Cavalerul (Dupi Heine) — *Floare-albastră,* I, nr. 22, 7 mart. 1899, p. 1.

Vîntul (Din Lenau) — *Floare-albastră,* I, nr. 25, 28 mart. 1899, p. 1 (semnat: St.O.L).

Safire-s ochii tăi (Din Heine) — *Floare-albastră,* seria II, nr. 27, 11 apr. 1899, p. 6 (semnat: I. Neamţu).

Icoane din trecut (După Heine) — *Floare-albastră,* seria II, nr. 29, 25 apr. 1899, p. 3 (semnat: St.O.I.).

Un vis (După Lermontov) — *Floare-albastră,* seria II, nr. 32, 16 mai 1899, p. 7 (semnat: I. Neamţu).

Loreley (Heine) - *Familia,* XXXV, nr. 21, 23 mai / 4 iun. 1899, p. 244.

Excelsior! (Longfellow) — *Floare-albastră,* seria II, nr. 34, 30 mai 1899, p. 3.

Izbăvire (După Goethe) — *Familia,* XXXV, nr. 36, 5/17 sept. 1899, p. 422.

Solia (După Heine) — *Familia,* XXXV, nr. 43, 24 oct. / 5 noiemb. 1899, p. 507.

Recapăt curajul (Din Heine) — *Familia,* XXXV, nr. 47, 21 noiemb. / 3 dec. 1899, p. 558.

I. Din lacrimile ce le plîng., . ; //. Şi dacă-n ochii tăi. . . ; III. Nu mă iubeşti. .. (Cîntece de Heine) — *Pagini literare,* voi. II, nr. 15 (40), 23 ian. 1900, p. 2.

Doi fraţi (După Heine) — ibid., p. 5.

Cîntec (Heine) — *Pagini literare,* voi. II, nr. 18 (43), 13 febr. 1900, p. 2.

în pustiul vieţii (Heine) — *Pagini literare,* voi. II, nr. 22 (47), 12 mart. 1900, p. 4.

Tragedie (Traducere din Heine) — *Convorbiri literare,* XXXIV, nr. 3, 15 mart 1900, p. 169-170.

Prea curînd! (După Lenau) — *Pagini literare,* voi. II, nr. 25 (50), 2 apr. 1900, p. 2.

Glontele (După Longfellow) — ***Pagini literare,*** voi. III, nr. 1 (51), 9 apr. 1900, p. 3.

Pesimism (Traducere) — *Pagini literare,* voi. III, nr. 4 (54), 30 apr. 1900, p. 2.

Odă la ciocîrlie (După Shelley) — *Convorbiri literare,* XXXIV, nr. 5, 15 mai 1900, p. 373-376.

Amurg; Furtună; Noapiea-n cabină (Traduceri din Heine. Din ciclul Marea Nordului) — *Convorbiri literare,* XXXIV, nr. 6, 15 iun. 1900, p. 433—435.

Ecoul; Sărbătoare de primăvară; Chemare (Traduceri din Heine) — *Convorbiri literare,* XXXIV, nr. 7, 15 iul. 1900, p. 529-532.

Romanţe şi cîntece (De H. Heine) — *Convorbiri literare,* XXXV, nr. 5, 1 mai 1901, p. 388-390.

Blestemul bardului (După Uhland) — *Convorbiri literare,* XXXV, nr. 8, 1 aug. 1901, p. 719-721.

Din Heine — Semănătorul, I, nr. 4, 23 dec. 1901, p. 64 (semnat: I. Darie).

Lenore (Baladă de Biirger) — *Semănătorul,* I, nr. 24, 12 mai 1902, p. 372—375.

Din Heine — Semănătorul, I, nr. 25, 19 mai 1902, p. 398—399 (semnat: I. Darie).

La o ciocîrlie (După Shelley) — *Sămănătorul,* II, nr. 2, 12 ian. 1903, p. 26—29.

Credinţă (Baladă din Litvania) — *Sămănătorul,* II, nr. 13, 30 mart. 1903, p. 193.

Loreley (Din Heine) — *Sămănătorul,* II, nr. 32, 10 aug. 1903, p. 511—512.

în ciudă! (După Burns) — *Sămănătorul,* II, nr. 34, 24 aug. 1903, p. 534—535.

Ucenicul vrăjitor (După Goethe) — *Sămănătorul,* II, nr. 38, 21 sept. 1903, p. 606-607.

Dor de ţară (Daină din Litvania) — *Sămănătorul,* II, nr. 43, 26 oct. 1903, p. 688.

Dor de ţară (Daină din Litvania) — *Voinţa naţională,* XX, ed. a 3-a, nr. 5569, 26 oct. / 8 noiemb. 1903, p. 1.

Blestemul bardului (Din Uhland) — *Sămănătorul,* II, nr. 46, 16 noiemb. 1903, p. 731-732.

Despărţire (Daină din Litvania) — *Voinţa naţională,* XX, ed. a 2-a, nr. 5588, 19 noiemb. / 2 dec. 1903, p. 1.

Dor dc mimă; Privighetoare (Daine din Litvania) — *Sămănătorul,* II, nr. 48, 30 noiemb. 1903, p. 761-762.

Cîntec din Caucaz — Sămănătorul, III, nr. 2, 11 ian. 1904, p. 26 (semnat: I.D.).

Prea curînd! (După Lenau) *Sămănătorul*, III, nr. 14, 4 apr. 1904 (semnat: St.O.I.).

Cîntecul lui Saidjah (După Multatuli) — *Sămănătorul*, III, nr. 16, 18 apr. 1904, p. 244-245.

Vestitorul biruința de la Marathon (După Meerheimb) — *Sămănătorul*, III, nr. 26, 27 iun. 1904, p. 404-409.

Cîntecul ursitoarei (Din Holderlin) — *Sămănătorul*, III, nr. 36, 5 sept. 1904, p. 574.

Cîntecul lui Pan (Din Gottfried Keller) — *Sămănătorul*, III, nr. 39,26 sept. 1904, p. 617-618.

Cîntecul lui Pan (Din Gottfried Keller) — *Voința națională*, XXI, nr. 5833, ed. a 4-a, 26 sept. / 9 oct. 1904, p. 2.

Cîntecul lui Pan (Din Gottfried Keller) — *Tribuna* (Arad), VIII, nr. 184, 29 sept. / 12 oct. 1904, p. 3.

Thogrul şi străjerul (Saadi) — *Albina*, VIII, nr. 4, 24 oct. 1904, p. 96.

Sfat in pustie (Saadi) — ibid., p. 96—97.

Idilă (După Gustav Falke) — *Sămănătorul*, III, nr. 52, 26 dec. 1904, p. 826.

Băiatul de pescar; Vînătorul Alpilor; Păstorul (Schiller; din *Wilhelm Tell)* — *Convorbiri literare*, XXXIX, nr. 7—8, iul.-aug. 1905, p. 717—718.

Un imn francez lui Eminescu (După Lucien Ba/in) — *Sămănătorul*, IV, nr. 41, 9 oct. 1905, p. 744-746.

Stropii de nectar (Din Goethe) — *Sămănătorul*, V, nr. 1, 1 ian. 1906, p. 9.

Rugă (După Gustav Falke) — *Sămănătorul*, V, nr. 9, 26 febr. 1906, p. 164.

Către copaci (Carducci) — *Sămănătorul*, V, nr. 49, 3 dec. 1906, p. 961.

Rana în sujlet (De Lenau) — *Sămănătorul*, VI, nr. ***2***, 7 ian. 1907, p. 34 (semnat: St.O.I.).

Excelsior! (De Logfellow) — *Sămănătorul*, VI, nr. 10, 4 mart. 1907, p. 182.

Din *„Olandezul zburător"* (Actul II, sc. IV; Wagner) — *Sămănătorul*, VI, nr.U, 11 mart. 1907, p. 213-216.

Hilariantă (Pastişare după Goethe) — Sămănătorul, VI, nr. 21, 20 mai 1907, p. 443 (semnat: Ss.).

Taină (După Wolff)—ibid., p.451.

într-un album (După Enea Roncini) — *Sămănătorul*, VI, nr. 26, 24 iun, 1907, p. 543.

Curcubeul (După Gottfried Keller) — *Sămănătorul*, VI, nr. 27, 1 iul, 1907, p. 570.

Gînduri (După Gottfried Keller) — *Sămănătorul*, VI, nr. 29, 15 iul. 1907,p.609.

TannKkuser sau Lupta cîntăreților de la Wartburv (Wagner) — *Viața românească*, II, nr. 8, aug., p. 194-205; nr. 12, dec. 1907, p. 407-419; III, nr. 1, ian. 1908, p. 38-48.

Deşteptare (După Gejer) — *Sămănătorul*, VI, nr. 34, 19 aug. 1907, p. 711 — 712.

Dunărea (Baladă după Morike) — *Sămănătorul*, VI, nr. 34, 19 aug. 1907, p. 717—718 (semnat: I. Darie).

Chef pe lună (După un poet chinez) — *Sămănătorul*, VI, nr. 41, 7 oct. 1907, p. 849-850.

***Un** vis* (Traducere) — *Sămănătorul*, VI, nr. 44, 28 oct. 1907, p. 916 (semnat: I.D.).

Clar de lună (După Li-Tai-Pe) — *Sămănătorul*, VI, nr. 52, 23 dec. 1907, p. 1078.

Pînea cea de toate zilele (După un vechi cîntec german) — *Sămănătorul*, VII, nr. 13, 23 mart. 1908, p. 258-259.

Pînea cea de toate zilele (După un vechi cîntec german) — *Gazeta Transilvaniei*, LXXI, nr. 70, 28 mart. / 10 apr. 1908, p. 4.

Sfat in pustie (După Saadi) — *Sămănătorul*, VII, nr. 25, 15 iun. 1908, p. 603.

Sonet (După italieneşte) — *Sămănătorul*, VII, nr. 40, 28 sept. 1908, p. 903.

***Un imn** francez lui Eminescu* (După L. Bazin) — *Minerva*, I, nr. 179, 15 iun. 1909, p. 1.

***Un** imn francez lui Eminescu* (După Lucien Bazin) — *Junimea literară*, VI, nr. 7 şi 8, iul.-aug. 1909, p. 146.

Talismanul (Dramă în 4 acte de Ludwig Fulda. Act. I, sc. IV) — *Minerva*, I, nr. 230, 5 aug. 1909, p. 1.

Dorul din urmă (După Rosegger) — *Cumpăna*, I, voi. I, nr. 8, 15 ian. 1910, p. 115.

Ecou (Lenau) — *Cumpăna*, I, voi. I, nr. 10, 29 ian. 1910, p. 152.

întrebare (Din Lenau) — ibid., p. 152.

Cataracta Lodorei (După Southey) — *Cumpăna*, I, voi. I, nr. 14, 26 febr. 1910, p. 213-215.

Surugiul (După Lenau) — *Cumpăna*, I, voi. I, nr. 17, 19 mart. 1910, p. 259-261 (semnat: St.O.I.).

Wilhelm Tell (Actul II, scena II; Schiller) — *Flacăra*, I, nr. 28, 28 apr. 1912, p. 222.

Romeo şi Julieta (Actul II, scena II; Shakespeare) — *Flacăra*, I, nr. 39, 14 iul. 1912, p. 309-310.

Regina Mab (Fragment din *Romeo şi Julieta;* Shakespeare) — *Flacăra*, I, nr. 50, 29 sept. 1912, p. 393.

***Robin** Puck, băiat bun* (W. Shakespeare. Fragment din ***Visul unei** nopți de vară)* — *Flacăra*, II, nr. 3, 3 noiemb. 1912, p. 19.

în primăvară (După Lenau) — *Calendarul „Minervei"* pe 1913, XV, p. 1.

Către poet şi Jtitor{D.\p A. St6b:;c) — *Rimtri*, VIII, nr. 2, 15 ian. 1913,p. 38.

Visul unei nopți de vară (Traducere după Shakespeare) — ***Viața românească,*** nr. 2, 3, 4, 5, febr., mirt., apr., mai 1913, p. 209-221, 336-353, 5-29, 159-182.

Monologul lui Hamlet (Shakespeare) — *Flacăra,* II, nr. 16, 2 febr. 1913, p. 122.

Bătrînă toarce (După Alice, baroneasă de Gaudy) — *Flacăra,* II, nr. 19, 23 febr. 1913, p. 145.

Regele din T/iule (Goethe) — *Lumina literară,!,* nr. 3, 17 mart. 1913,p. 1.

Poeţii (După Fr. Evers) — *Lumina literară,* I, nr. 4—5, 12 apr. 1913, p. 1.

Acolo... [Regele din Thule] - *Flacăra,* II, nr. 26, 13 apr. 1913, p. 202.

Adio (După Martin Hornung) — *Luceafărul,* XII, nr. 9, 1 mai st. v. 1913, p. 291.

Cîntecul Graalului (Din *Lohengrin* de Wagner) — *Flacăra,* II, nr. 31, 18 mai 1913, p. 243.

Postume

Cîntec (Heine) — *Flacăra,* II, nr. 37, 29 iun. 1913, p. 295.

Wilhelm Tell (De Schiller) [Fragment] — *Luceafărul,* XII, r.r. 15— 16, 1 aug. st. v. 1913, p. 476-483.

Visul (După Enric Heine) - *Flacăra,* II, nr. 50, 28 sept. 1913, p. 393.

Cîntarea arhanghelilor (Fragment din *Fausl* de Goethe) — *Flacăra,* III, nr. 37, 28 iun. 1914, p. 307.

II. VOLUME

1. *ORIGINALE*

Versuri, Bucureşti, Editura Librăriei şcoalelor C. Sfetea, 1897, 64 p. (Cuprinsul: *Spre Sin' Vasile, Vesele semnale, Lumea lor, April, Furtuna, Goana, Vară, îndoială, Tîrziu, Surorile, Vecinătate, Sărbătoare, Zi de chef, Cîmpiei, Convoi de vară, Ruptură, Paparudele, Fuit, Secetă, O mamă, Cob'.arul, Un voinic şi un cuminte, în toamnă, Artişti, Noaptea sub schele, Domnu' profesor, D-rei. . ., Aceleiaşi, Unui amic, Eroică hotărîre, Rugăciunea beţivului, Ideal, Rămas-bun).*

Patriarhale. Poezii de St. O. Iosif, Bucureşti, Editura Librăriei H. Steinberg, 1901, 92 p. (Cuprins: *E mult de-atunci.... Nucul, Bunica, Fusul, Revedere, Furtuna, Visul, Vară, Cobzarul, Cucoarele, Veselie, De ziua mea, Domnu'profesor, Adio, învins, Iarmaroc, Romanţa, Cîntec de leagăn, Rozele, Moş-Ajun, Pasteluri, Artişti, Pribeagul, în bal, Vremuri apuse, Cu genele plecate. Baladă, Doina. Cîntec vechi, Haiducul, Salcîmul, Nopţi de vară, Fulgii, Singur, Cîntec, O rază, Acolo, Poveste, Cîntec, Rugăciune, Zadarnic).*

Poezii 1901-1902, Bucureşti, Editura Librăriei Scccc & Comp., 1902, 95 p. (Cuprins: *Dedicaţie,* Sonete — *Către tinerii poeţi, Reînviere, Adio, în treacăt, De sărbători. Cronicarii, Boierii, Răzmiriţă, Lăutarul, Haiducul, Secerişul, Farniente, in parc, in atelier. De urît, Un cîntec, Poezia, Toamnă.* Cîntece şt balade — *Singurel ca un haiduc, Nu mai sunt ps luncă flori, Boii stau în jug supuşi, Dragă codrule, Stau la Bâlgrai trei firtaţi. Frumoasa Irina, Cîntec de primăvară, Nováceştii, Mi-e dor, Eroul de la Koniggrktz, Ruptură, Pintea, De cîntece Parisu-i plin, Pastel, Steaua, Ielele, La cules, Visază codrul. Apa morţilor).*

A fost odată. . . Poveste în versuri, Bucureşti, Editura Librăriei şcoalelor C. Sfetea, 1903, 48 p.

Din zile mari — Poem istoric, Bucureşti, Minerva, 1905, 1·6 p. (Tabla cuprins.ilui: *Prefaţă, Visul lui Petru Aron, Pe Cîmpia Dircptăţii, Sfatul ţării, Lupta de la Baia, Ştefan-Volă înfruntă pe pagini, Rugăciunea lui Ştefan, Războienii, Dumbrava Roşie, zile de pace, Cînd **a** fost să moară Ştefan, Epilog).*

Credinţe — Poezii, Bjcureşti, Minerva, 1905, 120 p. (Cuprinsul: *Cînd seara-n ceasuri de singurătate..., Credinţe..., Melancoliei, Spre primăvară, Rugă, Bolnav, La fereastra spre livadă. . ., Cîntec, S-a-nnoptat, Pentru ce ne-am teme ?, Cîntec, Terţine.* Icoane din Carpaţi — *I. Prolog, II. Stă Ciraiminu-nnegurat, III. Fînu-i strîns, IV. Din culmea Virfului-cu-Dor, V. Este ceasul, VI. Ciobănaşul, VIII. Cu fruntea-n mina albă. . ., VIII. Jos, intre care, IX. La gura peşterii, X. Fantastic norii se-nvsşmîntă, XI. Dar soarele coboară-n asfinţit. Pe deal, Lebăda, Copil sărman..., Singur, Sărbătoare, Cîntec, La Luvru, Niirnberg, Dorm visurile tale. . ., Cîmpul Libertăţii, Năframa, Fîntina vrăjită, Doi voinici. Gruia, Credinţă, Cîntecul, Domniţa, Isus, Harpistul, Legendă, Smeoaica, în ciudă!*—(dupăBurns).

Zorile. Dramă istorică în două acte şi în versuri, Bucureşti, Minerva, 1907, 96 p.

Poezii 1893- 1908, Bucureşti, Editura Librăriei Socec & Co., 1908 (pe coperta exterioară: 1910), 262 p. (Tabla de materii: *E mult de-atunci. .., Nucul, Bunica, Fusul, Revedere, Furtuna, Visul, Vară, Cucoarele, Cobzarul, Veselie, De ziua mea, Domnu' profesor, Adio, învins. Pasteluri, Moş-Ajun, Romanţa, Rozele, Artişti, Pribeagul, în bal, Salcîmul, Nopţi de vară, Dedicaţie, Către tinerii poeţi, Reînviere, Adio, In treacăt. De sărbători, Cronicarii, Boierii, Şincai, Răzmiriţă, Lăutarul, Dom'iiţa, Haiducul, Cîrlova, Gorunul lui Horia, Secerişul, Farniente, în parc, In atelier, De urît, Un cîntec, Poezia, Toamnă, Sonet moiern, La Luvru, Niimberg, Din Paris, Grădina morţii, Nepăsare, Răzleţe, Isus, Icoane din Carpaţi, Din zile mari — Visul lui Ştefan-Vodă, Dumbrava Roşie, Zile de pace, Cînd a fost să moară*

Ştefan, Cînd seara în ceasuri de singurătate..., Năframa, Frumoasa Irină, Novăceştii, Gruia, Somnul lui Corbea, Piniea, Eroul de la Koniggrătz, Doi voinici, Fîntîna vrăjită, La cules, Ielele, Ruptură, Haiducul, Cu genele plecate, Vremuri apuse, Smeoaica, Cîntec, Cîntece, Cîntec de primăvară, Mi-e dor, Rugăciune, Cîntec, Steaua, Acolo, Cîntec vechi, Cîntec de leagăn, De cîntece Parisu-i plin, Credinţe, Spre primăvară. Melancoliei, Bolnav, Rugă, La fereastra spre livadă, Cîntec, S-a-nnoptat, Pentru ce ne-am teme?, Cîntec, Terţine, Cîntece, Dojana, Amiază, Strofe, Rugăciune, Visază codrul, Apa morţilor' Zadarnic).

A fost odată. . . Poveste in versuri, Bucureşti, Editura Librăriei Socec & Comp., Biblioteca românească enciclopedică „Socec", nr. 38, 1909, 68 p.

Cîntece, Editura revistei „Flacăra", 1912, H3 p. (Tablade materie: Cîntece — *Noaptea de mai, în ochii tăi.. ., Cu ochii tăi. .., Te duci. O, zboară iar..., Cînd mă gîndesc..., O, vremea..., Mi-e dor de-un vis..., Şi dacă vii..., Cîntecelor, Romanţă veche. De profundis,Cintăreţul, Cu mine..., Ad mortem. Dezgust, Rana, Primăverii, înserare, Linişte, Elegie, Trec nopţile, Cîntec de leagăn, Cîntec sfînt, Bclnav, Stelele Pomul fermecat, Inşiră-te mărgăritare.. ., Doi prieteni, Nopţi de veghe, Toamnă, Se-ntorc iar zilele noroase..., înmormintare, Tălăngi, Scrisoare lui Goga, O viaţă, Unui tînăr, Clopotele din Nilrnberg, Odă bachică, Elegie.* Mărgăritare streine — *Stropii de nectar* (Goethe), *Din italieneşte, Clar de lună* (După Li-Tai-Pe), *Ptnea cea de toate zilele* (După un vechi cîntec german), *Sfat în pustie* (După Saadi), *Thogrulşistrăjerul* (După Saadi), *Surugiul* (Lenau), *întrebare* (Lenau), *Ecou* (Lenau), *Dorul din urmă* (Rosegger)).

2. TRADUCERI

Alexandru Petofi, *Apostolul şi alte poezii.* Traduceri libere de St. O. Iosif, Bucureşti, Editura Librăriei Carol Miiller, „Biblioteca pentru toţi", nr. 99, 1896, 112 p. (Cuprinsul: *Notiţă biografică; Apostolul, Soarelui, I-aşspune. .. ,în tindă am intrat. Am statlîngă mormînt. . ., Toamnă..., Iubitei).*

A1. Petofi, *Poezii alese,* Traduceri libere in versuri. Cu portretul autorului şi o notiţă biografică de St. O. Iosif, Institutul de editură Ralian şi Ignat Samitca, Craiova, „Biblioteca de popularizare", nr. 32, 1897,83 p. (Cuprinsul: [Prefaţă]; *Departe, Mugur, mugur, mugurel, Clopotele trist vibrează, Doliu, Nobil, E toamnă, Husarii, Eroi în zdrenţe. Un vis, Stelelor, Zădărnicie, Un înţelept, odinioară. Măreaţă noapte, Rozele se scutur' moarte. La marginea satului, Pastel, Cîntecul, Să bem. Sunt catană, Mormîntul meu, întîiul rol, Strofe, S-a revărsat rîul. Dumnezeu n-o să mă bată, Noapte, Dimineaţa, zi de toamnă, Planuri de prisos, întîia mea iubire. Apă beu!, Bătrînul, Luntraşul).*

Romanţe şi cîntece de H. Heine. Traduceri în versuri de St. O. Iosif, Bucureşti, Editura Librăriei H. Steinberg, 1901, 108 p. (Cuprins: [Prefaţă]; Romanţe — *Vedenia, Vocea muntelui, Grenadirii, Doi fraţi, Don Ramiro, Belsdzar, Solia, Cavalerul Olaf, Nimfele, Sărbătoare de primăvară, Tragedie, Cavalerul,* Cîntece — *[Cu trandafiri, cu aur şi crăngi de chiparos], [Dimineaţa-ntreb zadarnic], [Pe inimă-mi, iubito], [Păduri şi cîmpuri se-nveşmintă], [Cînd mor tinere inimi], [Recapăt curajul păgîn din străbuni], [Aş pune cruce sărăciei mele], [In mai, cînd mugurii-ncolţesc], [Din lacrimele ce le plîng], [Şi dacă-n ochii tăi privesc], [Nu mă iubeşti! Nu mă iubeşti!], [Sărută, nu jura! Temei] [Mi-s cînturile otrăvite], [în vis văzui un om gătit, mic de statură], [N-am împotriva ta nimica], [Dinbasme vechi o albă mînă], [Cînd doi îşi zic adio], [Frumos e pe lume şi-n cer e senin], [Ibovnică dulce, cînd tu în sicriu], [Noi ne iubirăm împreună], [Un tînăr iubeşte-o copilă], [Icoane vechi din vremi uitate], [Ce tristă mi-e inima, tristă!], [Prin crîngul verde rătăceam], [Stetcam la colibă, pe prunduri], [A răsărit senina lună], [Pe nouri luna străluceşte'], [învăliţi în nouri zeii], [E sindrofie astă-seară], [Afară-i noapte, plouă, ninge], [Copii eram p-atunci, copilă], [Mi-e inima tristă, şi dornic], [Ca visurile-ntunecate], [Atît de drăgălaşă, albă], [Safire-s ochii tăi, iubito], [Glas de primăvară blînd], [Stai şi-asculţi sub ramuri albe], [Arborii-nfloriţi răsună], [Şi dacă vrei să iei aminte], [Socoata vremii-n ore, minute şi secunde], [Ce dor nitîng te poartă cu paşi rătăcitori], [in saloane de pictură], [In amurg, tîrzia rază], [Visai că mă plimbam cu tine], [Pe deşertul ţărm al mirii], [Spumegă marea sub stînca runică], Amurg, Furtuna, Noaptea-n cabină.*

Dragoste cu toane. Pastorală într-un act şi în versuri de Goethe. Tradusă de St. O. Iosif, Biblioteca teatrală editată de Societatea pentru crearea unui fond de teatru român, nr. 11, Librăria Ciurcu, Braşov, 1907, 47 p.

Alexandru Petofi, *A postolul şi alte poezii.* Traduceri din original de St. O. Iosif. Ediţia a Il-a revăzută, Bacureşti, Editura Librăriei Leon Alcalay, „Biblioteca pentru toţi", nr. 99, 1908, 112 p.

Richard Wagner, *Tannh'Xuscr s.tu Lupta cintăreţilor de la Wartburg.* Traducere în metru original de St. O. Iosif, Bacureşti, Librăria Universală Leon Alcalay et. Ca., „Biblioteca pentru toţi", nr. 318, 1908, 74 p.

Tălmăciri, Bucureşti, Minerva, 1909, 254 p. (Tabla de materii: Carmen Silva — *Cruce şi coroană, împărtăşanie, Uitare, Mama patriei, Adesea mă uit la uşă, în prag. Vechea şi noua patrie, Feţi-Frumoşi, în grădina publică;* Lucien Bazin — *Un imn francez lui Eminescu;* Burger — *Lenore;* Goethe— *Izbăvire, Ucenicul vrăjitor; Din „Faust" :* Schiller — *Copila din străini, Mănuşa, Băiatul de pescar, Vînătorul Alpilor, Păstorul;* Carducci — *Către copaci;* Heine — *Vedenia, Vocea muntelui, Grenadirii, Doi fraţi, Don Ramiro, Belsâzar, Solia, Cavalerul Olaf, Nimfele, Sărbătoare de primăvară. Tragedie, Cavalerul, închinare, Pe inimă, iubito, Păduri şi cîmpuri, Cînd mor tinere inimi. Recapăt curajul păgîn, Aş pune cruce sărăciei, Din lacrimile, Şi dacă-n ochii tăi privesc, Nu ml iubeşti, Sărută, nu jura, Mi-s ciuturile otrăvite, Pe-o dimineaţă, în vis, N-am împotriva ta nimica. Din basme vechi, Cînd doi îşi zic adio, Frumos e pe lume, Ibovnică dulce, Noi ne iubirăm, Un tînăr iubeşte. Icoane vechi. Ce tristă mi-e inima. Prin crîngul verde. Steteam la colibă, A răsărit senina lună, Pe nouri luna străluceşte, învăliţi în nouri, zeii, E sindrofie, Afară-i noapte. Copii eram p-atunci, Mi-e inima tristă, Ca visurile, Atît de drăgălaşă, Safire-s ochii tăi, Glas de primăvară, Stai şi-ascultţi sub ramuri, Arborii-nfloriţi răsună, Şi dacă vrei. Ce dor nătîng te poartă, în saloane de pictură, Socoata vremii, în amurg, Visai că mă plimbam, Pe deşertul ţărm, Spumegă marea, Loreley, Amurg, Furtuna, Noaptea-n cabină;* Lenau — *Rana-n suflet, Vîntul;* Uhland — *Blestemul bardului ;* HOlderlin — *Cîntecul ursitoarei;* Gottfried Keller — *Cîntecul lui Pan, Gînduri, Curcubeul;* G. Falke — *Idilă, Ruga;* Meerheimb — *Vestitorul biruinţei;* Wolff — *Taina;* Multatuli — *Cîntecul lui Saidjah;* Geijer — *Deşteptare;* Shelley — *La o ciocîrlie;* Petofi — *Profeţie, Departe, Mugur, mugur, mugurel, Husarii, Eroi în zdrenţe, Un vis, Stelelor, Zădărnicia, La marginea satului, Pastel, Sunt catană, Rîul, Planuri de prisos; Populare maghiare; Daine din Litvania;* Honcinni — *într-un album;* Longfellow — *Excelsior /)*

Ludwig Detter, *O istorie din zilele noastre. Gertruda Baumgarten.* Roman. Traducere de St. O. Iosif, Ploieşti, Institutul de arte grafice Progresul (Din publicaţiile Casei şcoalelor. Biblioteca pedagogică, nr. 9), 1910, 531 p.

Richard Wagner, *Lohengrin.* Traducere în metru original de St. O. Iosif, Bucureşti, Editura Librăriei Leon Alcalay, „Biblioteca pentru toţi", nr. 623, [1911], 92 p.

Richard Wagner, *Olandezul zburător (Corabia-nălucă).* Traducere în metru original de St. O. Iosif, Bucureşti, Editura Librăriei Leon Alcalay, „Biblioteca pentru toţi", nr. 628, [1911], 64 p.

Corncille, ***Cidul.*** Tragedie in cinci acte. Traducere in formă originala de St. O. Iosif, Bucureşti, Editura Librăriei Leon Aloalay, „Biblioteca pentru toţi", nr. 665. [1911], 92 p<.

Din legendele neamului Hohenzollern. Prelucrare după O. Schwebel, Biblioteca societăţii „Steaua", nr. 24, Bucureşti, 1911, 92 p,

Gottfried Keller, ***Legende.*** Traducere de St. O. Iosif, Bucureşti, Editura Librăriei Leon Alcalay, „Biblioteca pentru toţi", nr. 683, [1912], 124 p. (Cuprinsul: ***Eugenia, Fecioara fi diavolul, Fecioara cavaler, Cofiileţul de flori al Dorotheei, Fecioara fi călugăriţa, Rău-credindosul Vitalis, Legenda danfului).***

*

Fr. Schiller, ***Wilhelm Tell.*** Traducere în formă originală de St. O. Iosif, Braşov, Editura Librăriei I. Ciurcu, 1913, 148 p.

Richard Wagner, ***Rienzi. Cel din urmă tribun.*** Traducere de St. O. Iosif, Bucureşti, Editura Librăriei Leon Alcalay, „Biblioteca pentru toţi", nr. 885, [1914], 94 p.

Ludwig Fulda, ***TalismanuJ.*** Piesă în patru acte. Traducere în versuri de St. O, Iosif, Bucureşti, Librăria nouă, Carol P. Segal, [1918], 160 p.

III. EDIŢII DIN SCRIITORI ROMANI

Dimitrie Bolintineanu, ***Poezii,*** Bucureşti, Minerva, 1905, 410 p.

Legende sau basmele românilor. Adunate din gura poporului de P. Ispirescu, voi. I, ed. a H-a, Bucureşti, Minerva, 1907, 488 p.

Poveştile uncheşului sfătos de P. Ispirescu, voi. II, Bucureşti, Minerva, 1907, 346 p»

Tablouri culturale din trecutul românilor, Bucureşti, Din publicaţiile Casei şcoalelor, 1913, 102 p.

IV. REEDITĂRI POSTUME

1. *OPERA ORIGINALĂ*

Patriarhale. Pocziî, Bucureşti, Editura „Viaţa românească", 1922, 92 p.

Cîntece, Editura „Viaţa românească". Bucureşti, [f.a.], 140 p.

Credinţe. Poezii, Bucureşti, [1927], Editura Librăriei Universala Alcalay & Co., 120 p.

Poezii. Ediţie definitivă îngrijită de Şerban Cioculescu, Bucureşti, Fundaţia pentru literatură şi artă, 1939, XXVIII + 365 p. (A doua ediţie revăzută, 1944, XXVIII 4- 382 p.).

Poezii. Ediţie îngrijită de N. Mihăescu, Bucureşti, Cugetarea, Georgescu Delafras, Scriitorii clasici români cu comentarii, [1943], 189 p.

Poezii. Din zile mari. Zorile. Cu un studiu introductiv despre viaţa şi operele poetului de Petre V. Haneş, Bucureşti, Editura Universul, voi. I, 1943, 332 p.; voi. II, 1944, 248 p.

Poezii. Ediţie îngrijită de IX Murăraşu.Bucureşti, Editura Cartea românească, Pagini alese — serie nouă, nr. 55, [1944], 48 p.

Versuri. Cu un studiu introductiv de Ion Manole, Editura de stat pentru literatură şi artă, „Biblioteca pentru toţi", [1952], 222 p.

Poezii alese, Editura tineretului, „Biblioteca şcolarului", nr. 15, 1959, 287 p.

Opere alese. Ediţie îngrijită, studiu introductiv, note şi bibliografie de Ion Roman, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1962, voi. I, 447 p.; voi. II, 533 p.

Poezii alese. Prefaţă de T. Avrainescu, Bucureşti, Editura tineretului, „Biblioteca şcolarului", nr. 35, [1962], 253 p.

Bckenntnisse. Gedichte. Ins Deutsche ubertragen von Lotte Berg, Jugendverlag, Bukarest, 1965, 149 p.

Versuri originale fi tălmăciri. Ediţie îngrijită şi prefaţă de Ion Roman; Editura pentru literatură, „Biblioteca pentru toţi", nr. 11, 1965, 370 p.

Versuri. Prefaţă şi note de Ion Roman, Editura Ion Creangă, „Biblioteca şcolarului", nr. 42, [1970], 173 p.

Opere. Ediţie îngrijită, comentarii şi variante, bibliografie de Ion Roman, Editura Minerva, „Scriitori români". Bucureşti; voi. I, *Poezii,* 1970, 436 p.; voi. II, *Tălmăciri lirice şi epice; dramatice,* 1971, 614 p.; voi. III, *dramatice,* 1976, 949 p.

Poezii. Cu o prefaţă de Nicolae Ciobanu, Bucureşti, Editura Eminescu, „Biblioteca Eminescu", 1971, X' + 307 p.

Din zile mari. Text îngrijit şi prefaţă de Vasile Netea, Bucureşti, Editura Militară, Columna, 1974, 98 p.

Poezii. Antologie şi prefaţă de Petru Munteauu, Bucureşti, Editura Ion Creangă, „Biblioteca şcolarului", nr. 86, 1975, 168 p.

Poezii. Antologie, postfaţă şi bibliografie de Ion Dodu Bălan, Bucureşti, Editura Minerva, „Arcade", 1975, 349 p. (ed.,a Il-a, 1978, 326 p.).

• 2. *TRADUCERI*

Goethe, ***Dragoste cu toane.*** Pastorală într-un act şi în versuri. Traducere de Şt. O. Iosif, Bucureşti,.Editura Librăriei Leon Alcalay, „Biblioteca pentru toţi", nr. 884, [1914], 64 p.

Corneille, *Cidul.* Tragedie în cinci acte. Traducere de St. O. Iosif, Bucureşti, Editura Librăriei Leon Alcalay, „Biblioteca pentru toţi", nr. 651, [1928], 95 p.

William Shakespeare, *Romeo şi-Julieta.* Traducere în formă originală de St. O. Iosif, revăzută de P. Grimm, Bucureşti, Editura Fundaţiei, Biblioteca de literatură universală, 1945, 185 p.

Romeo şi Julieta. în româneşte de St. O. Iosif. Traducere revăzută de AI. Philippide, în William Shakespeare, *Opere,* I, Editura de stat pentru literatură şi artă. Bucureşti, 1955, p. 269-420.

Visul unei nopţi de vară. în româneşte de St. O. Iosif. Traducere revăzută de Florin Ţornea, în William Shakespeare, *Opere,* III, .Editura de stat pentru literatură şi artă, Bucureşti, 1956, "p. 299-410.

W. Shakespeare, *Romeo şi Julieta.* în româneşte de St. O. Iosif. Text revăzut de A1. Philippide, Editura tineretului, „Biblioteca şcolarului", nr. 34, 1956, 179 p. (ed. all-a, cu o prefaţă de Mihnea Gheorghiu, 1960,' 184 p.).

Corneille, *Cidul.* Tragedie în cinci acte. Traducere în formă originală de St. O. Iosif. Cu un cuvînt înainte de Cezar Petrescu, Editura de stat pentru literatură şi artă, „Biblioteca pentru toţi", [1956], 128 p.

Cidul. Tragedie în cinci acte în versuri. în româneşte de St. O. Iosif, în volumul Corneille, Racine, *Teatru.* Prefaţă de Valentin Lipatţi, Bucureşti, Editura tineretului, „Biblioteca şcolarului", nr. 36, 1960, p. 35-192.

Romeo şi Julieta. în româneşte de Sţ. O. Iosif. Text revăzut de A1. Philippide, în voi. William Shakespeare, *Romeo şi Julieta. Hamlet.* Prefaţă dc Zoe Dumjtrescu-Buşulenga, Bucureşti, Editura pentrn literatură, „Biblioteca pentru toţi", nr. 130, 1960, XXVII + 360 p.

Richard Wagner, *Olandezul zburător.* în româneşte de St. O. Iosif. Ediţie îngrijită şi postfaţă de Domnica Filimon-Stoicescu, Editura pentru literatură, „Biblioteca pentrn toţi", nr. 423, 292 p.

Petofi, Sândor, *Apostolul.* în româneşte de St. O. Iosif, Cluj, Dacia, 1972, 121 p.

Corneille, *Cidul.* în româneşte de St. O. Iosif. Ediţie îngrijită şi prefaţă de Micaela Slăvescu, Bucureşti, Editura Albatros, „Lyceum" (Texte comentate), 1973, 192 p.

V. CORESPONDENŢĂ

St. O. Iosif, *Domniţa mea erai.. .* Roman, epistolar, Editura Librăriei Universala Alcalay & Co., Bucureşti, [1930], 233 p.

Corespondenţă. St. O. Iosif. Dimitrie Anghel. Natalia Negru. M. Sadoveanu. N. Iorga. C. Sandu-Aldea. Virgil Ciofleo. Ilarie Chendi... Ediţie îngrijită, note şi cuvînt înainte de Horia Oprescti, Studii şi documente,. 1969, Editura pentru literatură, 483 p.

VI. ARTICOLE ŞI STUDII DESPRE SCRIITOR ŞI OPERA tN PERIODICE ŞI VOLUME

Aderca, F., ***De vorbă cu d. Octavian Goga — Mişcarea literară,*** I, nr. 3, 29 noiemb. 1924, p. 1—2.

Arghezi, Tudor, ***Pentru morţi — Adevărul literar şi artistic,*** XIII, seria a II-a, nr. 711, 22 Iul. 1934, p. 1.

Baîculesou, George, ***Ştefan O. Iosif. Zece ani de la moartea lui — Adevărul,*** XXXVI, 12 iul. 1923. p. 1.

Baiulescu, Măria, ***Invocafiune lui Ştefan O. Iosif — Ritmuri,*** I ,nr. 1, 1 sept. 1929, p. ***6.***

Bancîu, Ax., ***în fine acasă... — Ţara Bîrsei,*** I, nr. 3, sept.-oct. 1929, p. 299- 302.

Banciu, Ax., ***St. O. Iosif în oglinda certificatelor sale şcolare — Preocupări literare,*** V, nr. 5, mai 1940, p. 308-310.

Banu, C, ***St. O. Iosif - Flacăra,*** IV, nr. 5, mai 1915, p. 289-290.

Bălan, Ion Dodu, ***St. O. Iosif — Gazeta literară,*** X , nr. 25, 20 iun. 1963, . p. 1 şl 6.

Bălan, Ion Dodu, ***St. O. Iosif*** — în voi. ***Valori literare,*** Bucureşti, Editura pentru literatura, 1966, p. 108-112.

Bălan, Ion Dodu, ***Ştefan Octavian Iosif*** — în voi. ***Ethos şi cultură sau vocaţia tinereţii,*** Editura Albatros, Bucureşti, 1972, p. 335—353.

Berariu, C , ***La Dumbrăveni. Amintiri despre St. O. Iosif — Floarea-soarelui,*** I, nr. 8—9, aug.-sept. 1927, p. 258.

Bianu, I., ***St. O. Iosif: „Poezii 1901—1902"*** (Raport de...) — ***Analele Academiei Române,*** seria II, tom. XXV, 1902— 1903. Partea administrativă şi dezbaterile, Bucureşti, 1Ş03, p. 439—444.

Bîrlă, Aurelia, ***St. O. Iosif, „Opere alese" — Gazeta literară,*** IX, nr. 50 (457), 13 dec. 1962, p. 2.

Bârsan, Zaharia, ***St. O. Iosif- Flacăra,*** II, nr. 43, 10 aug. 1913, p. 338-339*

[Blaga, Lucian], ***Zece ani de la o moarte — Patria,*** V, nr. 128, 17 iun. 1923, p. 1.

Bogdan-Duică, G., ***St. O. Iosif: „Dinzile mari" —Convorbiriliterare,*** XXXIX, nr. 9 şi 10, sept-oct.. 1905, p. 949-959.

Bogdan-Du [cil, G., ***St. O. Iosif: „Zorile" — Convorbiri literare,*** XLI, nr. 12, deo. 1907, p. 1250-1251.

Bran-Lemeny, Ion Al., ***Lui St. O. Iosif — Ritmuri,*** I, nr. 1, 1 sept. 1929, p. 4.

Breazu, I., ***Sfîrşitul lui Iosif — Gazeta ilustrată;*** II, nr. 9, sept. 1933, p. 171 — 172.

Buzaşi, Ion, ***100 de ani de la naşterea lui St. O. Iosif. „Cînd mă cuprinde dor adine de ţară..." - Tribuna,*** XIX, nr. 41 (981), 9 oct. 1975, p. 3.

C, ***„Tălmăciri" de St. O. Iosif — Viitorul,*** III, nr. 536, 12/25 mai 1909, p. 1.

Cazimir, Ştefan, ***80 de ani de la naşterea lui St. O. Iosif. Din amarul unei existenţe — Gazeta literară,*** II, nr. 41 (83), 13 oct. 1955, p. 1.

Călinescu G., ***St.O. Iosif şi Panait Cerna — Adevărul literar şi artistic,*** XII, seria II, nr. 639, 5 mart. 1933, p. 9.

Călinescu, G., ***St. O. Iosif,*** în ***Istoria literaturii române,*** Bucureşti, Fundaţia pentru literatură şi artă,'*t941, p. ***532—535.***

Călinescu, G. şi colectivul de documentare, ***'Material documentar si ştiri noi despre... — Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor,*** II, 1953, p. 226-227. "

Călinescu, ***G., St. O. Iosif, — Contemporanul,*** nr. 47, 18 noiemb. 1960, p. 1.

Cenebo, ***„Patriarhale", versuri de St. O. Iosif — Galaţii,*** XX, nr. 99 (5881), 8 mai 1901, p. 1-2.

Chendi, Ilarie, ***Despre traducătorii români ai lui Heine — Convorbiri literare'*** XXXV, nr. 9, 1 sept. 1901, p. ***855-864.***

Chendi, Ilarie, ***„Poezii" de St. O. Iosif — Familia,*** XXXVIII, nr. 17, 28 apr./11 mai 1902, p. 200-201.

Chendi, Ilarie, ***Figuri literare. St. O. Iosif — Voinţa naţională,*** XX, nr. 5490, ed. a II-a, 20 iul./2 aug. 1903, p. 1.

Chendi, Ilarie, ***Scrisoare.*** Unui fost prieten bun — în voi. ***Fragmente,*** Bucureşti, Institutul de arte grafice şi editură Minerva, 1905, p. IX — XIV,

Chendi, Ilarie, ***St. O. Iosif*** — în voi. ***Foiletoane,*** Bucureşti, Editura Cartea românească, 1925, p. 8—12.

Chendi, Tlarie, ***Noutăţi literare: „Zorile" — Viaţa literară şi artistică,*** I, nr. 44, 11 noiemb. 1907, p. 349.

Chendi, Ilarie, ***St. O. Iosif: „Poezii 1893—1908" — Luceafărul,*** IX, nr. 11—12, 1 - 16 iun. 1910, p. 300.

Ciobanu, Nicolae, ***St. O. Iosif: impulsul contemplaţiei poetice*** — în voi. ***însemne ale modernităţii,*** Editura Cartea românească, 1977, p. 232—238.

Ciocîrlan, Ion, *Amintiri literare* — în voi. *Tradiţie şi actualitate românească,* II, Editura subsecţiunei de conferinţe Focşani, Focşani, 1936. p. 113-173.
Cioculescu, Serbau, *St. O. Iosif — Tlevista Fundaţiilor regale,* VI, nr. 1, 1 ian. 1939, p. 160-176.
Cioculescu, Şerban, *Un presupus pseudonim al lui Coşbuc — Tribuna,* nr. 28 (75), 12 iul. 1958, p. 6-7.
Cioculescu, Şerban, *La 50 de ani de la moartea lui St. O. Iosif — Viaţa românească,* XVI, nr. '9, sept. 1963, p. 171-175.
Ciopraga, Constantin, *St. O. Iosif* — în voi. *Literatura română intre 1900 şi 1918,* Editura Junimea, Iaşi-, 1970, p. 195-205.
Ciura, A., *Dezrădăcinaţii — Luceafărul,* XIII, nr. 15—16, 1 aug. st. v. 1913, p. *474-476.*
Codreanu, Gh., *St. O. Iosif — Junimea literară,* X, nr. 7—8, 1913, p. 136—138.
Constantinescu, N., *Cu d. Alecu Băxcănescu despre el şi despre alţii — Iiampa,* XII, nr. 3085, 7 mai 1928, p. 1 şi 3.
Constantinescu, Pompiliu, *St. O. Iosif* — învoi. *Mişcarea literară,* Editura Ancora — S. Benvenisti &"Co., 1927, p. 28—34 (reprodus *în Scrieri,* III, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1969, p. 261-263).
Constantinescu, Pompiliu, *în marginea unei ediţii definitive — Revista Fundanţiilor regale,* VII, nr. 2, febr. 1940 (reprodus în *Scrieri,* III, Editura pentru literatură, Bucureşti, .1969, p. 264 — 273).
Dan, Sergiu, *O traducere inedită a lui St. O. Iosif: „Richard al IlI-lca" — Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Series philologia,* Fasc. 2. Separatum, Cluj, 1965, p. 123-127.
Davila, Al., *Ştefan Iosif* — în voi. *Din torsul zilelor,* I, Editura Oltenia, Bucureşti, [f.a.], p. 62—64. -
Dăianu, G., *Note pe marginea poeziei lui St. O. Iosif* — Extras din *Revista Fundaţiilor regale,* X, nr. 6, iun. 1943, p: 615—636.
Dăscălescu-Mugur, M., *Lui St. O. Iosif,— Convorbiri literare,* Xl.VIII, nr. 2, febr. 191^ p. 150.
D.panu], R., *Cu d-na Na/alia Negru despre Iosif, Anghel şi despre alţii — Rampa,* XIV, nr. 3322, 18 febr. 1929, p. 1 şi 3.
Dragomirescu, Mihail, *5/. O. Iosif — Convorbiri literare,* XXXV, nr. 7, 1 iul. 1901, p. 601-607.
Dragomirescu, Mihail, *Cronica dramatică.' Tendenţionismul — Epoca,* XI, nr. 166, 21 iun. 1905, p. 1.
D.Jragomirescu], M., *„Zorile" de St. O. Iosif — Convorbiri,* I, nr. 22, 15 noiemb. 1907, p. 897-898.

Dragomirescu, Mihail, *Ştefan O. Iosif — Revista societăţii Tinerimea română,* VI, nr. 1-2, 1924, p. 8-13,
Dragomirescu, Mihail, *St. O. Iosif.* Conferinţă ţinută la Teatrul Naţional din Bucureşti, la festivalul din 27 martie. Cernăuţi, 1924. (Extras din ziarul *Glasul Bucovinei),* 8 p.
Dumbrăveanu, A., *De vorbă cu d. Radu D. Rosetti despre el şi despre alţii — Rampa,* XIV, nr. 3334, 4 mart. 1929, p. 1 şi 3.
Dumbrăveanu, A., *Cu d. V. Demetrius despre el şi despre alţii —. Rampa,* XIV, nr. 3520, 14 oct. 1929, p. 1 şi 3.
Dumltrescu, George, *St. O. Iosif — Revista societăţii Tinerimea română,* XLVIII, nr. 3, 1930, p. 21.
Dunăreanu, N., *Amintiri despre St. O. Iosif — Tinărul scriitor,* nr. 9, sept. 1955, p. 64-66.
Eftimiu, Victor, *Doi poeţi dispăruţi — St. O. Iosif şi D. Anghel — Ramuri — Drum drept,* XVTI, 1 mart. 1923, .p. 67-74.
Eftimiu, Victor, *St. O. Iosif — Rampa,* VIII, nr. 2179, 2 febr. 1925, p. 1.
EUade, Pompiiiu, *Causerics litteraires,* II, Bucarest, Imprimerie de l'„Independance Koumaine", 1903, p. 43—47.
Fâgeţcl, C.S., *Un an de la moartea lui St. O. Iosif — Lumina,* I, nr. 9, 26 iunie 1914, p. 1.
Făgeţel, C. S., *CV» ce nu îmi sint. St. O. Iosif — Ramuri,* XV, nr. 1, 15 iau. 1921, p. 1-2.
Făgeţel, C. S., *Amintiri despre St. O. Iosif — Ramuri,* XXH, nr. 8—9, sept.-oct. 1928, p. 344-345.
Fortunescu, C.D., *Cum am cunoscut pe St. O. Iosif — Ramuri,* VIII, nr. 12—18, 15 iun. — 15 sept. 1913, pi 352 — 357 (şi *Patru scrisori ale poetului St. O. Iosif,* p. 366-371).
Foti, Ion, St. *O. Iosif — Ritmuri,* I, nr. 1, 1 sept. 1929, p. 5.
Giulescu, Const. A., *Seara-n cimitir.* La mormîntul lui St. O. Iosif — *Flacăra,* V, nr. 15, 23 ian. 1916, p. 166.
Goga, Octavian, *Două morminte — Luceafărul,* XII, nr. 15—16, 1 aug. st. v. 1913, p. 457 — 463 (reprodus în voi. *Precursori,* Bucureşti, Editura Cultura naţională, 1930, p. 135- 152).
Gurghianu, Aurel, *St. O. Iosif — Steaua,* VI, n'r. 11,noiemb^ 1955, p. 82 — 84.
Hanţă, Al., *Preocupări de istorie literară la St. O. Iosif* [Marginalii la un text inedit] — *Analele Universităţii Bucureşti.* Seria ştiinţe sociale. Filologie, X, 1961. Extras, 12 p.
Hasnaş, C. Spiru, *„Cîntece" de St. O. Iosif — Flacăra,* II, nr. 28, 27 apr. 1913, p. 222.
Hasnaş, C. Spini, *St, O. Iosif — Flacăra,* II, nr. 37, 29 iun. 1913, p. 295.

Hasnaş, C. Spini, *„Wilhelm Tell" traducere... de St. O. Iosif — Flacăra,* II, nr. 47, 7 sept. 1913, p. 376.
Hasnaş, C. Spiru, *Însemnări biografice. St. O. Iosif în Ardeal — Flacăra,* IV, nr. 30, 9 mai 1915, p. 294-295.
Iacobescu, Al. — *St. O. Iosif* — în voi. *Chipuri de bronz,* Tiparniţa, Craiova, 1929, p. 5-16.
I.[brăileanu], *G., Si. O. Iosif: „Credinţe" — Viaţa românească,* I, nr. 2, apr. 1906, p. 327-329.
Iorga, N., *Poemul lui St. O. Iosif despre Ştefan cel Mare — Sămănătorul,* IV, nr. 25, 19 iun. 1905, p. 421-424.
Iorga, N., *„Credinţe" de St. O. Iosif — Sămănătorul,* IV, nr. 46, 13 noiemb. 1905, p. 841-843.
Iorga, N., *O dramă de d. St. O. Iosif — Floarea darurilor,* voi. II, nr. 36, 2 dec. 1907, p. 561-562.
Iorga, N., *La inmormîntarea lui Iosif — Flacăra,* II, nr. 37, 29 iunie 1913, p. 293.
Iorga, N., *O viaţă de om aşa cum a fost,* Editura Minerva, Buoureşti, 1976, p. 415-416.
Iosif, Nic, *St. O. Iosif. Contribuţii la cunoaşterea originii poetului — Răsăritul,* VIII, nr. 7, mart. 1926, p. 3-5.
Ivanovici, Sofronie, *Maniacii condeiului,* Bucureşti, Tipografia Munca, 1903. 16 p.
Karr., D., *D. St. O. Iosif poet satiric — Observatorul,* I, nr. 254, 20 sept. 1903, p. 1.
Lacea, Constantin, *Din copilăria lui Ştefan O. Iosif — Ţara Bîrsei,* III, nr. 1, ian.-febr. 1931, p. 29—37. (Cu acelaşi titlu, extras, Braşov, 1931, 11 p.).
L.[ocusteanu], P., *Figuri contimporane: St. O. Iosif — Flacăra,* I, nr. 14, 21 ian. 1912, p. 108.
Locusteanu, P., *Figuri dispărute: Si. O. Iosif — Flacăra,* II, nr. 37, 29 iun. 1913, p. 291-292.
Locusteanu, P., *„Romeo şi Juliela"... traducere de St. O. Iosif — Flacăra,* III, nr. 11, 28 deo. 1913, p. 95.
Lovincscu, E., *St. O. Iosif* — în voi. *Paşi pe nisip,* Fălticeni, Tipografia M. Seidman, 1906, p. 130-150.
Lovincscu, E., *Pe volumul lui St. O. Iosif — Convorbiri literare,* XLVI, nr. 7, iul. 1912, p. 829-831.
Lovincscu, E., *„Păsărică" lui St. O. Iosif* — în voi. *în cumpăna vremii,* Bucureşti, Editura Librăriei Socec et Co., 1919, p. 142.
Lovinescu, E., *St. O, Iosif,* în *Critice,* I, **Editura A^icor%, Bucureşti,** 1925, p. 165— 172 (reprodus în *Scrieri,* I, **Editui-a,** ppntju **litţcşţţţriţ, Bucu**reşti, 1969, p. 62-67).
Lovinescu, E., *Sţ. O. Iosif, poet mirţor* — în *Istoria literaturii romfine contemporane,* III, *Evoluţia poeziei lirice,* Ediţu/ra **Ancora,** Bucureşti, 1927, p. 33 — 40 (reprodus în *Scrieri,* IV, Editura Minerva,, Bucureşti, 1973, p. 381-387).
Lovinescu, E., *St. O. Iosif* — în voi. *Memorii* 1900— 1916, Editura Cugetarea, Bucureşti, 1930, p. 19,7-208.
Maniu, Adrian, *Omagiu lui St. O. Iosif — Rampa,* XIII, nr. 3250, 19 noiemb. 1928, p. 1.
Martin, Aurel, *Un neuitat poet — Scînteia,* XXIV, nr. 3411, 12 oct. 1955, p. 2.
Maxim, Gh., *St. O. Iosif pe urmele lui Ştefan cel Mare — Junimea literară,* XV, nr. 5-6, mai-iun. 1926, p. 100- 104.
Maxim. Gh., *Si. O. Iosif redactîndu-şi poema „Din zile mari" — Făt-Frumos,* I, nr. 5, sept.-oct. 1926, p. 133—141.
Maxim, Gh., *St. O. Iosif pe urmele lui Ştefan-Vodă al Moldovei — Floarea-soarelui, I,* nr. 1, 1 ian., p. 2—4; nr. 8—9, iun.-iul. 1927, p. 209.
Maxim-Burdujanu, G., *O piatră pentru adevăratul monument al lui St. O. Iosif. Contribuţie biografică — Ţara Bîrsei,* III, nr. 5, sept.-oct., p. 442-458; nr. 6, noiemb. 1931, p. 526-539; IV, nr. 1, ian.-febr., p. 26—51; nr. 2, mart.-apr., p. 161—168; nr. 3, mai-iun., p. 203—215; nr. 5, sept.-oct., 1932, p. 428—435; V, nr. 1, ian.-febr., p. 49 - 57; nr. 3, mai-iun. 1933, p. 207—217.
Minulescu, Ion, *Rvnduri despre St. O. Iosif.* Cu prilejul dezvelirii' bustului de la Braşov — *Ritmuri, 1,* nr. 1, 1 sept. 1929, p. 3.
Morariu, Leca, *St. O. Iosif şi cîntecul popular — Junimea literară,* XV, nr. 3—4, mart.-prier 1926, p. 92—94.
Morariu, Leca, *Iarăşi St. O. Iosif şi cîntecul popular — Junimea literară.* XV, nr. 5-6, mai-iun. 1926, p. 141.
Murgoci, G., *Primul care se duce — Flacăra,* II, nr. 37, 29 iun. 1913, p. 292.
Negru, Natalia, *Helianta. Două vieţi stinse. Mărturisiri,* Bucureşti, Editura „Viaţa românească", 1921, 224 p.
Negru, Natalia, *Şi iată, mă gîndesc la voi... — Adevărul literar şi artistic,* IX, nr. 419, 16 dec. 1928, p. 5.
Netea, Vasile, *St. O. Iosif. Viaţa şi opera lui.* Editura Cartea românească, Cunoştinţe folositoare. Seria C, nr. 117, Buoureşti, '[1941], 31 p
Netea, Vasile, *St. O. Iosif în actualitate* — în voi. *De la Petru Maior la Octavian Goga,* Editura Cugetarea-Geprgescu IJelafras, 1944, p. 261 — 285.

•QIlănescu, D.C., *St. O". Iosif: „Patriarhale"; „Romanţe şi cîntece de Heine" — Familia,* XXXVIII, nr. 45, 10/23 noiemb. 1902, p. 536-537.

Ollănescu, D.C., *St. O. Iosif: „Credinţe".* (Raport de...) — *Analele Academiei Române,* seria II, tom. XXVIII, 1905— 1906. Partea administrativa şi dezbaterile, Bucureşti, 1906, p. 357 — 359.

Oprescu, Horia, *St. O. Iosif cel necunoscut — Flacăra,* nr. 17 (90), 1 sept. 1956, p. *14.*

Ornea, Z., *Sămănătorismul,* Editura Minerva, 1970.

Pană, Aura, *St. O. Iosif — Convorbiri literare,* nr. 10 (70), oct. 1975, p. 10.

P., G., *Cu d-l I.A. Bassarabescu — Viaţa literară,* V, nr. 130, 5 iul. / 1 aug. 1930, p. 2.

P. Nicanor et Co., *St. O. Iosif şi I. Chendi — Viaţa românească,* VIII, nr. 6, iun. 1913, p. 399.

Papadopol, Paul I., *St. O. Iosif la Iaşi — Gîndul nostru,* IV, nr. 5—7. iul.-sept. 1925, p. 86-88.

Papadopol, Paul I., *Un sol al biruinţei: St. O. Iosif,* Bucureşti, Editura Cartea românească, 1930, 224 p.

Papadopol, Paul I., *Completări despre St. O. Iosif — Preocupări literare,* I, voi. I, nr. 2, 1 febr. 1935, p. 73-90.

Păcurariu, D., *Precizări şi date noi în legătură cu St. O. Iosif. . . — Revista Universităţii C.I. Parhon.* Seria ştiinţelor sociale. Filologie, nr. 2—3, 1955, p. 121-123.

Perpessicius, *St. O. Iosif — Mişcarea literară,* I, nr. 4, 6 dec. 1924, p. 1.

Perpessicius, *Siluete, St. O. Iosif* — în voi. *Menţiuni critice,* serial. Bucureşti, Fundaţia pentru literatură şi artă, 1928, p. 65—66 (reprodus în *Opere,* II, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1967, p. 81—83).

Petra-Petrescu, Horia, *Raport despre „Wilhelm Tell" — Revista teatrală,* I, nr. 3, mai-iun. 1913, p. 171.

Petra-Petrescu, Horia, *Ştefan O. Iosif. Cîteva amintiri — Revista teatrală,* I, nr. 4, iul.-aug. 1913, p. 246-253.

Petraşcu, N., *„Patriarhale", poezii de St. O. Iosif — Literatură şi artă română,* V, nr. 8, 9, 10 iun., iul., aug. 1900- 1901, p. 601-606.

Philippide, Al.A., *St. O. Iosif — Adevărul literar şi artistic,* XII, seria a Il-a, nr. 639, 5 mart. 1933, p. 5.

Pienescu, G., *Mărturii despre viaţa lui Si. O. Iosif — Flacăra,* 1 oct. 1955, p. 23-24.

Popescu, Adrian, *St. O. Iosif, tradiţionalistul ingenios, — Steaua,* XXVI, nr. 10 341, oct. 1975, p. 30.

Popescu, Zamfira, *St. O. Iosif. 90 de ani de la naştere — Contemporanul,* nr. 42 (922), 15 oct. 1965, p. 3.

Puşcariu, S. dr., *Poeţii noi — Junimea literară,* I, nr. 4, apr., p. 51 —53; nr. 5, mai 1904, p. 65-68.

Puşcariu, Sextil, *St. O. Iosif — Lucejfă*v!* XII. nr. 15— 16, 1 aug. st. v. 1913, p. 464-469.

Puşcariu, Sextil, *Ştefan Octavian Icsif* — în voi. *Călare pe două veacuri.* Editura pentru literatură, 1968, p. 190-209, 214 —217, 262 — 263.

Quintescu, N., *St. O. Iosif: „Zorile" — Analele Academiei,* tom. XXX, 1907—1908. Partea administrativă, 1907-1908, p. 325-333.

Raicu, Al., *St. O. IosiJ către Mihail Sadoveanu, în perioada revistei „Sămănătorul" — România literară,* II, nr. 8(20), 20 febr. 1969, p. 7.

Ranetti, George, *Lui St. O. Iosif — Luceafărul,* XII, nr. 15—16, 1 aug. st. v. 1913, p. 463.

Râpeanu, Valeriu, *50 de ani de la moartea poetului St. O. Iosif — Scînteia,* XXXII, nr. 1931, 22 iunie 1963, p. 2.

Roman, Ioan N., *Morţii noştri. .. II. St. O. Icsif* — în voi. 25 *de ani de acţiune „Adevărul"* — 1888— 1913, p, 288—297.

Roman, Ion, *Proza lui St. O. Iosif — Steaua,* VIII, nr. 6, iun. 1957, p. 77—82.

Roman, Ion, *St. O. Iosif. 50 de ani dela moartea poetului — Contemporanul,* nr. 26 (872), 28 iun. 1963, p. 3.

Roman, Ion, *St. O. Iosif,* 1964, Editura pentru literatură, 253 p.

Roman, Ion, *Centenar St. O. Iosif — România literară,* VIII, nr. 41, 9 oct. 1975, p. 12-13.

Rosetti, Radu D., *„La arme I"* — în voi. *Eri...,* Editura ziarului „Universul", 1931, p. 171- 180.

Rotaru, Ion, *St. O. Iosif* — în *O istorie a literaturii române,* II, Editura Minerva, Bucureşti, 1972, p. 33—38.

S., I., *St. O. Iosif: „Tălmăciri" — Viata românească,* IV, nr. 7, iul. 1909, p. 141-142.

Sadoveanu, Mihail, *Amintiri despre Iosif — Însemnări literare,* I, nr. 2, 10 febr., p. 9- 10; nr. 3, 17 (ebr. 1919, p. 8- 10.

Sadoveanu, Mihail, *Anii de ucenicie,* Editura Cartea românească, Bucureşti, 1944, p. 254-267.

Sadoveanu, Mihail, *Amintiri despre St. O. Iosif* I şi II — în voi. *Evocări,* Editura de stat pentru literatură şi artă, 1954, p. 165— 168.

Sahia, Al., *Prietenia Iosif-Gîrleanu — Vremea,* IV, nr. 204, 13 sept. 1931, P- 5.

Savel, Vasile, *Contimporanii,* Arad, 1920, p. 73—94.

Scripcă, Mircea, *De vorbă cu scriitorul Ion Agîrbiceanu — Magazin,* II, nr. 15, 18 ian. 1958, p. 1 şi 4.

Scurtu, Ion, *Traducerile literare la noi — Sămănătorul,* V, nr. 28, 9 iul. 1906, p. 545-547.

Scurtu, Ion, *Mărgăritare ale liiiraturii universale in româneşte. „Tălmăciri" de St. O. Iosij — Minerva,* I nr. 151, 18 mai 1909, p. 2.
Senez, *„Versuri" de St. O. Iosif — Lumea nouă,* IV, nr. 999, 13 noiemb. 1897, p. 2.
Soricii, I.U., *St. O. Iosif. Amintiri — Almanahul presei române* pe anul 1926, p. 105-108.
St&svilescu, C. inginer, *St. O. Iosif. Amintiri şi corespondenţă — Epoca,* XLII, »r. 28, 4 febr., p. 1-2; nr. 30, 8 febr., p. 1; nr. 33, 11 febr., p. 1-2; nr. 35, 14 febr., p. 1; nr. 36, 15 febr. 1923, p. 1-2.
Stoicescu, Niţă, *St. O. Iosif — Naţiunea,* I, nr. 141, 9 sept. 1946, p. 2.
Şerban, Al., *Notele săptdmînii. Serbările pentru ridicarea unui bust lui St. O. Iosif - Flacăra,* IV, nr. 30, 9 mai 1915, p. 295-296.
Tăslăuanu, O.C, *St. O. Iosif: „Dragoste cutnane" — Luceafărul,* VI, nr. 12, 15 iun. st. v. 1907, p. 258.
Teculescu, Horia — *Oameni şi locuri din Tirtiava-M&re — Anuarul liceului din Sighişoara,* 1933, p. 223 — 380.
Topîrceanu, *G., Cronica teatrală — Viaţa românească,* VIII, nr. 10, oct. 1913, p. 96-100.
Topîrceanu, G., *St. O. Iosif: „Patriarhale" şi „Cîntece" — Viaţa româneaiiă,* XIV, nr. 10, oct. 1922, p. 139-140.
Topîrceanu, G., *Cîteva păreri inactuale. I. Poezia realistă — Romantismul popular — Lumea,* I, nr. 32, 28 iun. 1925, p. 12-13.
Tr. D. L-, *St. O. Iosif: „Tălmăciri' — Convorbiri literare,* 9S&IU, nr. 6, iun. 1909, p. 678-679.
Tutoveanu, G., *Ştefan O. Iosif — Flacăra,* II, nr. 41, 27 iul. 1913, p. 323.
Tuto/eanu, G., *Bătrîni şi tineri — Scrisul nostru,* I, nr. 3, mart. 1929, p. 1-2.
Tutoveanu, G., *„Floare-albastră" —Scrisul nostru,* I, nr. 11, noiemb. 1929, p. 1.
Ţimiraş, Xic, *Bucureştii de altădată — Adevărul,* XLIV, nr. 14, 13 noiemb. 1931, p. 1-2.
Vaida, Mircea, *Introducere în opera lui St. O. Iosif,* Bucureşti, Editura Minerva, 1977, 132 p.
Vârgolici, Teodor, *In amintirea lui St. O. Iosif — Luceafărul,* nr. 13, 22 iunie J963, p. 7.
Vânplici, Teodor, *Noi volum: de istorie literară: „Delavrancca" şi „St. O. Iosif" — Gazeta literală,* XI, nr. 26 537, 25 iun. 1954, p. 7.
Vârgo'iic';, Teodor, *Patriotismul liricii lui St. O. Iosif* — în voi. *Scriitori şi opere,* Bucureşti, Editura Eminescu, 1979, p. 153-157.
Vianu, Tudor, *Stil verbal la St. O. Iosif,* în voi. *Figuri şi forme literare,* Casa şcoalelor, 1946, p. 145—150.
Vior, *„Apostolul" din Alex. Petofi de St. O. Iosij— Scara,* I, nr.28,ed.a Ha, 5 dec. 1896, p. 2.
Zalis, H., *Ion Roman: „St. O. Iosif" — România liberă,* XXII, nr. 6106, 5 iun. 1964, p. 2.
Zara, *„Versuri" de St. O. Iosif — Epoca,* seria II, III, nr. 612, 15 noiemb. 1897, p. 2.

* * * *St.O. Iosif: „Din zile mari" — Viaţa nor.ă,* I, nr. 10, 15 iun. 1905, p. 239-240.
* * * *St.O. Iosif: „Din zile mari" — Luceafărul,* IV, nr. 15—16, 15 aug. st. v. 1905, p. 320-322.
* * * *St. O. Iosif: „Credinţe" — Viaţa nouă,* 1, nr. 19, 1 noiemb. 1905. p. 454-455.
* * * *St.O. Iosif: „Zorile" — Viaţa nouă,* III, nr. 20, 15 noiemb. 1907, p. 448-449.
* * * *St.O. Iosif: „Poezii" — Viaţa nouă,* VI, nr. 7, 15 mai 1910, p. 139.
* * * *R. Wagner: „Lohengrin", traducere de Si.O. Iosif — Viaţa nouă,* VII, nr. 2, 1 mart. 1911, p. 39.
* * * *Corneille: „Cidul", traducere de St. O. Iosif — Viaţa nouă,* VII, nr. 5, 15 apr. 1911, p. 99.
* * * *St.O. Iosif: „Cîntece"— Viaţa nouă,* MII, nr. 6, 1 mai 1912. p. 113—114.
* * * *Ştefan O. Iosif - Revista teatrală,* I, nr. 4, iul.-aug. 19 13, p. 245-246.
* * * *Cum să sărbătorim memoria lui Iosif — Rivista teatrală,* **1**, nr. 4, iul.-aug. 1913, p. 266-268.
* * * *Două scrisori.* St. O. Iosif către Sextil Puşcariu — *Junimea literară,* X, nr. 7-8, 1913, p. 118-119.
* * * *Zece ani de la moartea lui Iosif — Adevărul literar,* seria a III*a, VI, nr. 135, 24 iun. 1923, p. 3.
* * * *Semicentenarul lui St. O. Iosif — Cele trei Crişitri,* VI, nr. 11, noiemb. 1925, p. 172.
* * * *Cu d. A. de Herz despre el şi despre alţii — Rampa,* XIII, nr. 3142, 16 iul. 1928, p. 1, 3 şi 4.
* * * *St.O. Iosif, licean — Adevărul literar şi artistic,* XVIII, seria alll-a, nr. 849, 14 mart., p. 10; nr. 851, 28 mart., p. 6; nr. 853, 11 apr., p. 10; nr. 854, 18 apr. 1937, p. 8.

TABLA ILUSTRAȚIILOR

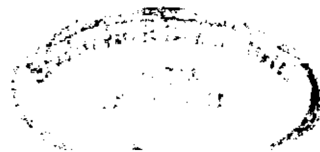
CUPRINS

* în paranteză se indică pagina din *Comentarii și variante.*

Epigrame:

CORESPONDENŢĂ

ADDENDA

Lector: VIVIANA SERB&NESCU
Tehnoredactor: AURELIA ANTON

de tipar 22-XII-1980. Coli ed. 33,97, Coli tipar 49,5.
***Planşe tipo** 6*

Tiparul **executat sub comanda**
nr. 1295 la
întreprinderea poligrafică
„13 **Decembrie** 1918".
str. **Grigore Alexandrescu nr**.39—97
Bucureşti
Republica **Socialistă România**